C. PLINI SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE

LIBRI XXXVII

POST LVDOVICI IANI OBITVM

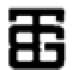
RECOGNOVIT ET SCRIPTVRAE DISCREPANTIA ADIECTA

EDIDIT

CAROLVS MAYHOFF

VOL. IV. LIBRI XXIII–XXX

EDITIO STEREOTYPA EDITIONIS
PRIORIS (MDCCCXCVII)



STVTGARDIAE IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI MCMLXVII

Verlags-Nummer 1653

Printed in Germany
Druck: Julius Beltz, Weinheim a. d. B.

C. PLINI SECUNDI

NATURALIS HISTORIAE

LIBRI XXIII—XXX

PRAEFATIO

In quarto hoc volumine ita recessi a recentiorum editorum instituto, ut librum XXXI ex eo separatum tribuerem volumini quinto, cum argumenti tum aequabilitatis ratione habita, ne quarti amplitudo supra modum incresceret. inde ne duobus libris fraudentur qui totam editionem empturi sint, eo cavetur, quod pristinum volumen quintum divenditis exemplaribus omnibus nunc deficit in mercatura libraria. est autem id quoque iam sub prelo paucisque mensibus renovata forma in publicum edetur.

Ad textus emendationem, ardui illam operis in his praecipue libris medicis, si mihi contigit aliquid conferre, magna ex parte id factum est adsidue tractatis eorum auctorum libris, qui ante Plinium easdem res hauserunt ex iisdem fontibus et qui post eum ipsius libros compilaverunt, in his etiam Marcelli, quem vocant Empiricum, et Sereni Sammonici poetae, quos perpetuo consului. horum omnium testimonia non solum effecerunt, ut haud raro vindicaretur codicum scriptura rectiusque verba distinguerentur, verum etiam, ubi falsa corrigenda erant, conicienti viam monstraverunt. coniectura autem persaepe et olim opus fuisse veteres intellexerunt et nunc quoque opus est, quoniam in hoc volumine nullius fere vetusti codicis utimur praesidio. recentiorum quidem codicum novos non adhibui; acquiescendum fuit in iis, qui adhuc collati sunt, eorumque scripturae recte perpensae fundamento nitendum. sed quo certius ei confidi posset, excussi collationes eas, quae in bibliotheca regia Dresdensi adservantur in usum Silligii a Iano quondam façtae. necessarium hoc esse non sine indignatione sero cognovi. nam cum in libris VII—XV

curandis invenissem, exceptis paucis minutiis Iani adnotata satis recte transcripta exstare in editione Silligiana, licere mihi putaveram in posterum illo negotio sine aliquo veri detrimento supersedere. plagulis demum corrigendis intentus cum ob suspiciosos aliquot locos constituissem ipsius Iani schedas inspicere, multos in his posterioribus libris errores vidi a Sillígio commissos esse, partim Iani adnotata, quamvis perspicue scripta, non recte interpretante aut ad aliena verba referente, partim sua vel typothetae errata non corrigente; interdum etiam quae ipse scripserat confudisse ille videtur, siquidem lectiones quasdam protulit, quarum apud Ianum ne vestigium quidem reperitur. qui errores quamquam paucis locis eius modi erant, ut ad mutandam textus formam valerent, totam tamen scripturae discrepantiam accurate percensendam esse ratus correxi in commentario quaecumque apud Silligium falsa sunt; exscriptis vero iam decem plagulis eo confugiendum fuit, ut harum genuinae lectiones in appendice collectae proponerentur. hoc ut veritati adiumento, ita Iano sero tandem honori esse gaudeo; gratia vero debetur officiosae voluntati amici, qui bibliothecae regiae praeest, Francisci Schnorr de Carolsfeld. ceterum multo plura in codicibus vitiose scripta sunt quam quae adnotavi, et horum quoque omitti nonnulla poterant, sed non omitti utile visum est, ne fallaci codicum imagine firmaretur nimia illa ac timida litterae scriptae veneratio, qua multi tenentur humanae librariorum infirmitatis inmemores. item editorum siglas plenius apponendi laborem non defugi, etsi non ignoro, ne sic quidem posse inpediri, quin ab hominibus parum attentis mihi velut auctori obiciantur interpunctiones lectionesve pridem ab omnibus editoribus receptae.

Scribebam Dresdae id. Nov. MDCCCLXXXXVI.

CONSPECTUS CODICUM

De codicum manu scriptorum, quorum lectiones discrepantes in hoc volumine adnotatae sunt, origine et auctoritate uberrime disputavit Detlefsenus a. 1869 in philologi vol. XXVIII p. 284—337; quae scripserat partim retractavit a. 1870 in praef. edit. vol. IV p. V sqq. et, postquam de correctionibus ab altera manu factis in nov. lucubr. p. 54 sqq. contradixi, in diurn. litt. Ienens. 1874 n. 26 p. 395 sqq. confidentius de pluribus rebus contradixit Carolus Welzhofer in progr. gymn. Ludov. Monac. a. 1878, quod inscribitur 'Ein Beitrag zur Handschriftenkunde der nat. hist. des Plinius'. cfr. etiam quae exposuit Urlichs in Bursiani annal. litt. antiqu. 1878 II p. 267—272.

I. Ac vetustiores quidem codices in quarto hoc volumine habemus nullos praeter pauca fragmenta

N: *codicis rescripti Nonantulani* saeculi V vel VI, nunc Romae in bibliotheca Sessoriana adservati, quem post Bethmannum et Detlefsenum denuo descripsit contulitque E. Hauler in commentationibus Woelfflinianis (Lips. 1891) p. 305—314. continet 14 paginis XXIII 51—55. 82—87. XXV 11—14. 17—25. 30—34. 41—46. non omnia legi possunt, ut saepius evanidae litterae fuerint punctis indicandae.

II. Recentiores autem codices, qui totum opus Plinianum plus minusve integrum continent et toti aut maximam partem perpetuo collati sunt, variis gradibus, qui certo definiri vix posse videntur, redeunt omnes ad archetypos duos, ut duae sint familiae discernendae.

1. Prioris familiae sunt

1) V *codex Leidensis Vossianus fol. n. LXI,* saeculo XI in Gallia septentrionali maioribus litteris Gothicis scriptus. continet libros XXIII—XXX exceptis duabus lacunis, quae sunt XXIII 27—30 et XXV 38—41. post Nautam denuo contulit Detlefsenus.

2) **R**: *codex Florentinus Riccardianus,* scriptus a compluribus hominibus Italis circa a. 1100 binis columnis litteris minusculis, multis locis mutilus. continet XXV 30—37. 42—XXVI 33. 58—132. XXVII 19—XXX. collatus est a Iano.

3) **d**: *codex Parisinus latinus 6797* (Harduino Regius II), saeculo XIII binis columnis scriptus, continens libros XXIII—XXX, lacunis iisdem, quae sunt in **V**. contulit Ianus.

Quae in his codicibus ab altera manu factae sunt correctiones exigui vel nullius momenti sunt, interpolatoris manum plerumque aperte ostendentes, uno excepto codice **R**, cuius est alia condicio (cfr. infra r).

Eiusdem familiae sunt codices hi, quorum lectiones ita tantum adnotatae sunt, ut e silentio nihil concludendum sit:

G: *codicis Parisini latini 6796* (Silligio et Iano c) folia extrema, saeculo fere XI scripta, quae continent XXX 1—77. collata sunt a Detlefseno.

F: *codex Leidensis* [Lipsii] *n. VII*, saeculi XI, continens integros fere libros XXIII—XXX. diu oblitteratum Detlefsenus invenit et contulit; superiorum librorum varias lectiones usui critico patefecit, horum nisi sparsim et ubi de **V** non satis constaret non adnotavit, cum **F** ex **V** nondum ab altera manu correcto transscriptum esse cognovisset. eundem autem statuit esse Leidensem hunc codicem atque

f: *codicem Chiffletianum,* cuius lectiones exstant in margine editionis Dalecampii, qui, cum promiscue siglis *Ch.* et *Chiff.* vel *Chiffl.* uteretur, coniecturas quoque ipsius Chiffletii admiscuisse videtur, non accurate distinctas a codicis lectionibus.

T: *codex Toletanus,* saeculo XIII binis columnis scriptus, qui continet integros libros XXIII—XXX et a Pintiano quondam diligenter inspectus, in Silligii usum totus collatus est a duobus presbyteris Hispanis (cfr. edit. Sill. vol. I praef. p. X).

x: *codicis Luxemburgensis* (quem totum notavi sigla **X**) partes eae, quae suppletae sunt ex exemplari priori huic familiae cognato. scripturae discrepantium ex XXIII 37—54. XXIV 1—7. XXV 117—141. XXVI 64—84. XXVIII 73 extr.—79. 118—182. XXX 107—119 publici iuris fecit Matthaeus Michel p. 22—49 singularis libelli ('Le manuscrit de Pline le naturaliste conservé à la bibl. de l'Athénée de Luxembourg'), quo a. 1865 codicem accurate descripsit.

2. Alterius familiae sunt

codices ii, qui plurimum valuerunt ad constituendam lectionem inde a vetustissimis editoribus vulgatam. in his principem locum tenet

1) **E**: *codex Parisinus latinus 6795* (Silligio et Iano **a**, Harduino Regius I), saeculo X vel XI litteris Gothicis binis columnis exaratus, qui continet XXIII 1—37. 54—166. XXIV 7—XXV 117. 141—XXVI 64. 84—XXVII 113. 124—XXVIII 39. 51—73. 182—XXX 107. 119—149. correctionibus $\mathbf{E}^2$ nihil fere tribuendum esse exposui nov. luc. p. 88 sqq. contulerunt libros XXIII—XXV Ianus, XXVI et XXVII Dübner, XXVIII —XXX Detlefsenus.

Communem cum hoc habet originem

2) **r**: codex incognitus, quem repraesentant *correctiones in Riccardiano* **R** vel inter ipsos versus vel ad marginem a seriore manu adscriptae inde ab initio libri XXVI. correxit autem satis accurata collatione XXVI 1—33. 58—132. XXVII 19—113. 124—XXVIII 39. 51—XXX supplevitque ex eodem fonte XXVI 33—58, ubi in **R** invenerat lacunam (cfr. supra). lacunas maiores habuit is codex easdem fere quas **E**; pleniorem autem quibusdam locis eum fuisse docet exempli gratia XXX 70.

Praeterea subsidii causa et delectu lectionum habito ex eadem familia adhibiti sunt

a: *codex Vindobonensis CCXXXIV* (Silligio et Iano ω), scriptus saeculo XII de exemplari minus mutilato quam **E**. itaque ex eo Detlefsenus praeter XXIII 27—30 eas potissimum partes excerpsit, quae in **E** aut desunt aut, ut in libro XXX, ob situm et squalorem in infimis cuiusque paginae versibus legi iam non possunt. ceterum haud pauca habet menda nec vacat interpolationibus.

X: *codicis Luxemburgensis* partes genuinae et principales, quoad non suppletae sunt (**x**) ex exemplari prioris familiae. ex his Matthaeus Michel p. 24—38 contulit XXIV 7—188. habet quidem **X** easdem fere lacunas maiores minoresque quas **E** eandemque perturbationem (traiectis duobus foliis ortam, de qua Silligius tacuit), qua post XXIV 93 *appellatur semen est* sequuntur 100 *lentigines et quae* — 110 *sanant ignem sacrum ulcera,* deinceps 93 *huius fruticis* — 100 *farina purgat etiam,* tum vero 110 *quae serpunt et umida vitia* e. q. s. non tamen putandum est eum ex ipso **E** transcriptum esse, nam XXIV 154 habet *ulcera in facie,* quae verba

E omisit, et ea lacuna, quae est in E XXVIII 39—51, videtur carere.

man. Dal.: codex a Dalecampio in editionis margine sigla *M* vel *Man.* notatus, de quo cfr. Urlichs in Eo II (1866) p. 359, Detlefsenus philol. vol. XXVIII (1869) p. 301, Welzhofer l. l. p. 36.

Ubicumque codicis alicuius siglae interrogationis signum (?) apposui, legentes sciant dubitasse me de collationis veritate. dubitavi autem fere ibi tantum, ubi Ianus, qui codices contulit cum editione Broteriana, nihil enotavit, ut e silentio concludendus esset codicis cum editione consensus. erat igitur suspicio illum aut non vidisse aut omisisse adnotare discrepantiam. profecto enim humanum est fugere aliqua animum oculosque opere tam laborioso fatigatos, neque omnino ulla videtur collatio esse, in qua non praetermittendo aut confundendo aliove modo nonnumquam peccatum sit; certe ne Detlefseni quidem, qui priorum collationes summa cum cura recognovit et correxit, adnotationes, quatenus in ipsius editione typis expressae sunt, omni vitio carent. accedit quod Ianus, cum omnium primus codices conferret, quadam rerum iniquitate premebatur, de qua ipse narravit in actis acad. litt. Bavar. a. 1862 p. 237. praeclare vero agatur, si qui ex hominibus doctis, quibus Florentiae et Parisiis habitare contingat, illis dubitandi signis incitentur, ut ipsis codicibus faciliore opera denuo inspectis quaecumque falso aut parum accurate adnotata sunt publice corrigant.

NOTARUM EXPLICATIO

a. = ante.
add. = addit, addunt, addito.
coni. = coniecit, coniectura.
corr. = correxit, correctura.
del. = delevi, delevit, deleto.
dist. = distinxi, distinxit.
lac. = lacunam.
ll. = libri manu scripti **VR**(r) **dE**, quotquot quoque loco collati et uniuscuiusque paginae in margine superiore siglis indicati sunt.
om. = omisit, omisso.
praem. = praemisso.
r = reliqui codices praeter eos, qui ad eandem lectionem adnotati sunt.
ras. = rasura.
v = veteres editores vel lectio vulgata inde a vetustissimis editionibus usque ad hanc aut ad eam, quae una adnotata est, velut *v.a.G.* = veteres ante Gelenium; *v.a.G*(*H*) = vulgata ante Gelenium, revocata ab Harduino.

---

codd. dett. = codices deteriores (plerumque neglecti).
cod. Murbac. = codex Murbacensis Cornarii.
vet. Dal. = coniectura incerti hominis docti vel vetustioris alicuius editionis lectio a Dalecampio ad marginem enotata.

B = Hermolai Barbari castigationes Plinianae. Romae 1492. 1493.
Bas. = Basileensis editio (Erasmi) 1525.
Brot. = Broterii editio Parisina 1779.
C = Io. Caesarii editio Coloniensis 1524.
D = Detlefseni editionis Berolinensis vol. IV. 1871.
Dal. = Dalecampii editio Lugdunensis (1587) 1606.
G = Gelenii editio Basileensis 1554. (Eiusdem castigationes sive annotationes 1535).
Gron. = Gronovii (I. F.) in aliquot libros C. Plinii Secundi notae (1669). v. Sill. edit. vol. VI.
H = Harduini editio Parisina (1685) 1741.
Hack. = Hackiana editio. Lugd. Bat. 1668.
J = Iani editionis Teubnerianae vol. IV. Lipsiae 1859.
Lugd. = Lugdunensis editio (I. N. Victorii) 1563.
P = Pintiani in C. Plinii nat. hist. libros omnes observationes. (Salmanticae 1544) Lugduni 1593.
S = Silligii editionis vol. IV. Hamburgi et Gothae 1855.
Salm. = Salmasii Plinianae exercitationes in Solini po-

lyhistora. (Parisiis 1629). Traiecti ad Rhenum 1689.

Turneb. = Turnebi adversariorum libri XXX. Parisiis 1580.

U cum numero = Urlichsii vindiciarum Plinianarum vol. II. Erlangae 1866. *U* sine numero = chrestomathia Pliniana. Berolini 1857.

Ven. = Veneta editio (I. B. Palmarii) 1499.

Verc. = Alexandri Benedicti editio 1507.

Fels (Alb.): de codicum antiquorum, in quibus Plini nat. hist. propagata est, fatis, fide atque auctoritate. Gottingae 1861.

Frobeen (C.): quaestionum Plinianarum specimen. Regiomontani 1888.

CFWMüller: Kritische Bemerkungen zu Plinius' nat. hist. Breslau 1888.

CFWMüller grat.: Festschrift zum 50 j. Doctorjubilaeum Ludw. Friedländer dargebracht von seinen Schülern Leipzig 1895. (p. 543—554).

Müller (Jo.): Emendationen zur nat. hist. des Plinius. IV. V. Wien 1880. 1882.

— Der Stil des älteren Plinius. Innsbruck 1883.

Pliniana (mea): v. Philologische Abhandlungen (Martin Hertz dargebracht). Berlin 1888. (p. 28—43).

Th. H. = Theophrasti historiae plantarum libri IX (ed. Wimmer).

Th. C. = Theophrasti de causis plantarum libri VI (ed. Wimmer).

Diosc. = Dioscoridis de materia medica libri V (ed. C. Sprengel 1829 vol. I). — Diosc. eupor. = Εὐπορίστων libri II (eiusdem edit. vol. II).

Geop. = Geoponicorum sive de re rustica libri XX (ed. J. N. Niclas 1781).

Cato = M. Porci Catonis de agri cultura liber (ed. H. Keil 1882).

Varro = M. Terenti Varronis rerum rusticarum libri III (ed. H. Keil 1884).

Col. = L. Iunii Moderati Columellae de re rustica libri XII et liber de arboribus (ed. J. G. Schneider 1794).

Pall. = Palladii Rutilii de re rustica libri XIV (ed. J. G. Schneider 1795).

Cels. = A. Cornelii Celsi de medicina libri VIII (ed. C. Daremberg. Lipsiae 1859).

Plin. iun. Gargil. = Plinii Secundi quae fertur una cum Gargilii Martialis medicina edita a Valentino Rose. Lipsiae 1875.

Scribon. = Scribonii Largi conpositiones (ed. G. Helmreich 1887).

Seren. = Q. Sereni Sammonici liber medicinalis (ed. Aem. Baehrens in poet. Lat. min. vol. III. Lipsiae 1881).

Marc. Emp. = Marcelli de medicamentis liber (ed. G. Helmreich 1889).

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXIII

(1) Peracta cerealium in medendo quoque natura est 1
omniumque, quae ciborum aut florum odorumve gratia
proveniunt supina tellure. non cessit *i*is Pomona partes-
que medicas et pendentibus dedit, non contenta protegere
5 arborumque umbra alere quae diximus, immo velut indignata
plus auxili inesse his, quae longius a caelo abessent quae-
que postea coepissent; primum enim homini cibum fuisse
inde, et sic inducto caelum spectare, pascique et nunc ex
se posse sine frugibus. (2) ergo, Hercule, artes in primis 2
10 dedit vitibus, non contenta delicias etiam et odores atque
unguenta omphacio et oenanthe ac massari, quae suis locis
diximus, nobiliter instruxisse. 'Plurimum, inquit, homini 12, 130 sqq.
voluptatis ex me est. ego sucum vini, liquorem olei
gigno, ego palmas et poma totque varietates, neque, ut
15 Tellus, omnia per labores, aranda tauris, terenda areis,
deinde saxis, ut quando quantove opere cibi fiant? at ex

§§ 3—6: Diosc. V 1.

2 omnium **V**. | quae *om. v.a.B.* 3 iis *ego.* is **V**. his *rv.* 3. 4 *an* artesque? *cfr. § 2 (v. 9).* 4 medicasset per-identibus **V**. 5 ueluti **Vd***S.* 6 iis *v.a.C.* 8 *an* sic et? (*cfr. Müller de stilo p. 15*). | inductos **E***v.a.H.* 9 artes *ll. v* (*Brot.*). *cfr. XXI 15.* has *G.* has partes *man. Dal. S.* 10 delicta sed etiam **d**. 11 masuari **E**. 12 hominis **Vd**. 13 uoluptati **E**. 14. 15 ut tellus **d***v.* uitellus **V**. t& ubis **E**. 15 aranda tauris **E***v.* arant data curis *r.*

me parata omnia nec cura laboranda, sed sese porrigentia ultro et, si pigeat attingere, etiam cadentia'. certavit ipsa secum plusque utilitatis causa genuit etiam quam voluptatis.

3 (3) Folia vitium et pampini capitis dolores inflammationesque corporum mitigant cum polenta, folia per se 5 ardores stomachi ex aqua frigida, cum farina vero hordei articularios morbos. pampini triti et inpositi tumorem omnem siccant, sucus eorum dysintericis infusus medetur. lacrima vitium, quae veluti *c*ummis est, lepras et lichenas et psoras nitro ante praeparatas sanat. eadem cum oleo 10 saepius pilis inlitis psilotri effectum habet, maximeque quam virides accensae vites exudant, qua et verrucae tol-

4 luntur. pampini sanguinem excreantibus et mulierum a conceptu defectioni diluti potu prosunt. cortex vitium et folia arida vulnerum sanguinem sistunt ipsumque vulnus 15 conglutinant. vitis albae, viridis tusae, suco inpetigines tolluntur. cinis sarmentorum vitium et vinaceorum condylomatis et sedis vitiis medetur ex aceto, item luxatis et ambustis et lienis tumori cum rosaceo et ruta et aceto. item igni sacro ex vino citra oleum aspergitur et inter- 20

5 trigini. et pilos absumit. dant et bibendum cinerem sarmentorum ad lienis remedia aceto conspersum ita, ut bini cyathi in tepida aqua bibantur utque qui biberit in lienem iaceat. claviculae ipsae, quibus repunt vites, tritae ex

---

§ 3: Pl. iun. 72, 5—7. — 52, 5. — § 4: Pl. iun. 73, 5—7. — (cfr. Marc. 31, 53. 23, 46). — § 5: Pl. iun. 56, 1—4.

---

1 cura laboranda **VdT***S*. curuo aboranda **E**. curuo labo- *H coll. Verg. Buc. III 42.* curuo adoranda (adorna- *G*) aratro nec cura laboranda *v*. 4 pampina **E**. 7 trita **V**. | *an* umorem? *cfr. XX 33. XXI 172. de mendo XXIV 11. 16.* 8 medetur infusus **d**. 9 cummis *S*. gummis **V***Brot.*(*D*). -mi *rv*. 11 maximeque **dTE***H*. -me quae **V**. -meque aqua *v*. 12 cum (*pro* quam) **dT**. 16 inpetiginis **V***D*. 17 uitium (**V**?)*D cum U 493.* uitiumque **dE***v*. | uina eorum **V**. 17. 18 condylomati **d**. -dilimati **V**. 20. 21 intertrigines **E***v. a. H.* 21. 22 sarmento **E**[1]. -ti **E**[2]. 22 lienis ad **d**. | consparsum **V***S*. compressum **E**. | uini **V***v. a. G.* 23 liene **Vd**. 24 tritae et ex **d***v. a. S.*

aqua potae sistunt vomitionum consuetudinem. cinis vitium 6
cum axungia vetere contra tumores proficit, fistulas purgat,
mox et persanat, nervorum dolores frigore ortos contractio-
nesque, contusas vero partes vel cum oleo, carnes excre-
5 scentes in ossibus cum aceto et nitro, scorpionum et canum
plagas cum oleo. corticis per se cinis conbustis pilos reddit.

(4) Omphacium qua fieret ratione incipientis uvae 7
pubertate, in unguentorum loco docuimus. nunc ad 12, 130
medicinam de eo pertinentia indicabimus. sanat ea quae
10 in umore sint ulcera, ut oris, tonsillarum, genitalium. ocu-
lorum claritati plurimum confert, scabritiae genarum ulce-
ribusque angulorum, nubeculis, ulceribus quacumque in
parte manantibus, cicatricibus marcidis, ossibus purulente
limosis. mitigatur vehementia eius melle aut passo. prodest
15 et dysintericis, sanguinem excreantibus, anginis.

(5) Omphacio cohaeret oenanthe, quam vites silvestres 8
ferunt, dicta nobis in unguenti ratione. laudatissima 12, 132
in Syria, maxime circa Antiochiae et Laodiceae montes et
ex alba vite. refrigerat, astringit, vulneribus inspergitur,
20 stomacho inlinitur, utilis urinae, iocineris, capitis doloribus,
dysintericis, coeliacis, cholericis, contra fastidia obolo ex
aceto pota. siccat manant*e*s capitis eruptiones, effica-
cissima ad vitia, quae sint in umidis, ideo et oris ulceribus

---

§ 6: (cfr. Marc. 4, 47. 36, 65). Pl. iun. 76, 20. — 86, 8. 83, 22. — § 7: Diosc. V 6. — §§ 8. 9: Diosc. V 5.

---

3 et **E***v*. ei *r*. | item neruorum *G*. | ortus **V**. 4 uel *om*. **E***v.a.S*. 6 combusti pilos radit *Fröhner mus. Rhen. 47 p. 294, at cfr. p. 2 v. 19 et Pl. iun.* 7 omfacium **V**. 9 de eo **dE***v*. deo **V**. 10 numero **E**[1]. -ra **E**[2]. humido *v.a.S*. -dis *coni. Dal.* | sunt **dT***v.a.S*. | tonsellarum **V**. 12 quacumque **d***v*. quamc- *r*. 13 ossibus (uss- **V**) *ll.v*. auribus *S cum H e Diosc., sed Plinium* ὀστᾶ *pro* ὦτα *legisse coni. J.* 14 fatigatur **E**. frangitur *v.a.H*. 15 et *om*. **E***v.a.Bas*. | sanguinis **E**. 17 ſerunt **V**. | a nobis **d***v.a.S*. 18 laoditiae **V**. -iciae *D*. 20 in stomacho **Vd**. | iocineri **E***v.a.J*. (*cfr. XXVIII 197*). | dolori **Vf**. 21 coeliacis cholericis **V***v*(*S*). *om*. **dE** *man. Dal. H*. 22 manantes *v*. -tis *ll*. (?) *S. cfr. XXII 54. 64*. 23 sunt **E***v.a.S*.

9 et verendis ac sedi cum melle et croco. alvum sistit, genarum scab*rit*iem emendat oculorumque lacrimationes, ex vino stomachi dissolutionem, ex aqua frigida pota sanguinis excreationes. cinis eius ad collyria et ad ulcera purganda et paronychia et pterygia probatur. uritur in furno, 5 donec panis percoquatur. — Massaris odoribus tantum gignitur, omniaque ea aviditas humani ingeni nobilitavit rapere festinando.

10 **1.** (6) Maturescentium autem uvae vehementiores nigrae — ideo vinum ex his minus iucundum —, suaviores albae, 10 quoniam e tralucido facilius accipitur aër. recentes stomachum et spiritu*s* inflatione alvum turbant. itaque in febri damnantur, utique largiores; gravedinem enim capiti morbumque lethargum faciunt. innocentiores quae decerptae diu pependere, qua ventilatione etiam utiles fiunt 15 stomacho aegrisque, nam et refrigerant leviter et fastidium auferunt.

11 (7) * Proximae a pensilibus in palea servatae; nam et *in* vinaceis servatae et caput et vesicam et stomachum infestant, sistunt tamen alvum, sanguinem excreantibus 20 utilissimae. *quae in vino aut in dulci conditae fuere, caput temptant*; quae vero in musto fuere, peiorem vim etiamnum habent quam quae in vinaceis. sapa quoque

12 inutiles stomacho facit. saluberrimas putant medici in cae-

§ 9: cfr. Plin. XII 133. — §§ 10—12: Diosc. V 3. — § 11: Pl. iun. 38, 21. — § 12 extr.: Col. VIII 5, 23. cfr. Plin. XIV 99.

1 sede **Vd** *J*. 1. 2 germanum **d**. 2 scabritiem *S cum man. Dal.* scabiem *ll.v. cfr. § 7. (125). XXXI 116. 130. XXXIV 153. XX 239, de mendo XXVII 18.* 3 potae **Vd**. 4. 5 purganda et **V***v*. -da *r*. 5 forno **V**. 6 percoquitur **d***S*. | massatis **Vd**. 11 e **V**^{1}**d***v*. et *r*. | lucido **E**. translu- *v.a.S.* 12 spiritus *Brot.* -tum (*ortum e* -tuuſ) *ll.***T***v*. | inflant *v.a.Brot.* | aluum *ll.***Tf** *Brot.* aluumque *v*. et aluum (*priore* et *deleto*) *U 494.* 13 grauidinem **V**. 18 a **VdTf***S*. ea **E**. sunt *v*. | paleas **V**. 18. 19 et in *ego.* et **V***v*. e *rS*. in *G. cfr. CFWMüller p. 25 et XIX 115.* 21 quae — temptant *huc transposui ex v. 18, ubi ante* proximae *habent ll. v.* | quae autem in **E***v.a.S.* | aut in **Vd**. *Murb. S.* aut **E**. *del. v.* | condita **Vd**. 23 etiamnunc **Vd**. 24 stomacho inutiles **E***v.a.S.* | saluberrimum **Vd**.

lesti aqua servatas, etiamsi minime iucundas, sed voluptatem earum in stomachi ardore sentiri et in amaritudine iecoris fellisque vomitioni*bu*s et in choleris, hydropicis cum ardore febrium aegrotantibus. at in ollis servatae et os et
5 stomachum et aviditatem excitant, paulo tamen graviores existimantur fieri vinaceorum halitu. — Uvae florem in cibo si edere gallinacei, uvas non attingunt. —

(8) Sarmenta earum, in quibus acini fuere, adstringendi **13** vim habent, efficaciora ex ollis.

10 (9) Nuclei acinorum eandem vim optinent. hi sunt qui in vino capiti dolorem faciant. tosti tritique stomacho utiles sunt. inspergitur farina eorum polentae modo potioni et dysintericis et coeliacis et dissoluto stomacho. decocto etiam eorum fovere psoras et pruritum utile est.

15 (10) Vinacei per se minus capiti aut vesicae nocent **14** quam nuclei, mammarum inflammationi utiles cum sale triti. decoctum eorum veteres dysintericos et coeliacos iuvat et potione et fotu.

(11) Uva theriace, de qua suo loco diximus, contra **14, 117**
20 serpentium ictus estur. pampinos quoque eius edendos censent inponendosque. et vinum et acetum ex his factum auxiliarem contra eadem vim habet.

(12) Uva passa, quam astaphida vocant, stomachum, **15** ventrem et interanea temptaret, nisi pro remedio in ipsis
25 acinis nuclei essent. iis exemptis vesicae utilis habetur

---

§ 13: Pl. iun. 52, 2—4. — §§ 13. 14: Diosc. V 3. — § 14 extr.: Geop. IV 8. — §§ 15. 16: Diosc. V 4.

---

2 ardore **d***v*. -res *r*. | sentient (-ent et *v*) in **E***v*. *a*. *Bas*. | iecoris **E***v*. coris **V**. cordis **dT**. 3 uomitionibus *J*. -nis *ll*. **T**. -ne *v*. | et *ll*. *S*. *del*. *v*. | hydropi **V**. -pe **T**. 4 febri **VT**. | et os **E***v*. et in os *r*. 7 cibo si *ego*. -bos si **V**. -bos **d**. -bis si **E** *v*. *aliter § 147. XXIV 143. 148. XXVIII 248 al.* | dere **V**. 8 acinis **V**. 8. 9 adstringendi uim **E***v*. -dum *r*.
11 capiti **VdTf***S*. -tis **E***v*. | faciunt **dT***v*. *a*. *S*. 12. 13 potioni et *S*. -nis et **VTf**. -ni *r H*. -nis *v*. 16. 17 triti cum sale utiles **E***v*. *a*. *S*. 17 earum **Vd**. | et (ac **E***S*) fotu **E***v*. et potu *r*.
19 luco **V**. 21 et uinum **E***D*. *om*. *r*. uinumque *v*.
24 et *ll*. **Tf***H*. *del*. *v*. *cfr*. *§ 30*. | temptarent **Vd**. 25 iis **E***v*. his *r D*. | *seqq. dist. ego coll. Diosc.*

et tussi — alba utilior —, utilis et arteriae et renibus, sicut ex his passum privatim e serpentibus contra hae-
16 morrhoida potens. testium inflammationi cum farina cumini aut coriandri inponuntur, item carbunculis, articulariis morbis sine nucleis tritae cum ruta. fovere ante vino 5 ulcera oportet. sanant epinyctidas et *c*eria et dysinteriam cum suis nucleis. et in oleo coctae gangraenis inlinuntur cum cortice raphani et melle, podagris et unguium mobilibus cum panace. et per se ad purgandum os caputque cum pipere conmanducantur. 10

17 (13) Astaphis agria sive staphis, quam uvam taminiam aliqui vocant falso — suum enim genus habet —, cauliculis nigris, rectis, foliis labruscae, fert folliculos verius quam acinos, virides, similes ciceri, in his nucleum triangulum. maturescit cum vindemia nigrescitque, cum taminiae ru- 15 bentes norimus acinos sciamusque illam in apricis nasci, hanc non nisi in opacis. his nucleis ad purgationem uti non censuerim propter ancipitem strangulationem, neque
18 ad pituitam oris siccandam, qu*i*a fauces laedunt. phthiriasi caput et reliquum corpus triti liberant, facilius admixta 20 sandaraca, item pruritu et psoris. ad dentium dolores decocuntur in aceto, ad aurium vitia, rheumatismos cicatricum, ulcerum manantia. flos tritus in vino contra serpentes bibitur; semen enim abdicaverim propter nimiam vim ardoris. quidam eam pituitariam vocant. plagis ser- 25 pentium utique inlinunt.

§ 16: Gargil. 196, 11—13. cfr. Diosc. III 64. — §§ 17. 18: Diosc. IV 153. — § 17: cfr. Cels. III 21. — § 18: cfr. Plin. XXVI 138.

2. 3 haemorroidam **V**. 5 si nucleis **V**. 6 ceria *H cum P.* teria **dTE**. theria **V**. *del. v.* 9 hos **V**. 10 commanducatur **V**. 11 astafis **V**. | statis **V**. 13 rectis **dE***v*. erectis **VT***D. cfr. XXV 110 et 129.* 14 cineri **V**. 15 maturescitque **E**. | cum *om.* **V**. | taminia **d**. 16 illam **Vd***v*. nullam **E**. 18 *an* suaserim? *cfr. XXII 106 et XXI 153. XXIV 18. XXIX 142. XXXIII 124.* | nec **E***v.a.S.* 19 ad *om.* **d**. | quia *J.* quae *ll.***f**. quod **T***S. om. v.* | fauces enim *v.a.S.* 20 relicum **V***S.* 22 decoquntur **V**. | rheumatismum **E***v.a.S.* 23 manantium **d**. 25 et plagis **E***v.a.S.*

(14) Labrusca quoque oenanthen fert satis dictam. 19
quae, a Graecis ampelos agria appellata, spissis et candicantibus foliis, geniculata, rimoso cortice, fert uvas rubentes cocci modo, quae cutem in facie mulierum purgant
5 et varos, coxendicum et lumborum vitiis tusae cum foliis et suco prosunt. radix decocta in aqua pota in vini Coi cyathis II umorem alvi ciet et ideo hydropicis datur. hanc potius crediderim esse quam vulgus uvam taminiam vocat. utuntur ea pro amuleto et ad exp*u*itionem sanguinis quoque 20
10 adhibent, non ultra gargarizationes et ne quid devoretur, addito sale, thymo, aceto mulso. ideo et purgationibus ancipitem putant.

(15) Est huic similis, sed in salictis nascens; ideo distinguitur nomine, cum eosdem usus habeat, et sali-
15 castrum vocatur. scabiem et pruriginem hominum quadripedumque aceto mulso trita haec efficacius tollit.

(16) Vitis alba est quam Graeci ampelon leucen, alii 21
sta*phy*len, alii melothron, alii psilotrum, alii archezostim, alii cedrostin, alii madon appellant. huius sarmenta longis
20 et exilibus internodiis geniculata scandunt. folia pampinosa ad magnitudinem hederae dividuntur ut vitium. radix alba, grandis, raphano similis initio. ex ea caules asparagi

§ 19: (cfr. Plin. XXIII 8. XXVII 44). Diosc. IV 180. cfr. Cels. III 21. — § 20 extr.: cfr. Scribon. 243. — §§ 21—26: Diosc. IV 181.

2 a *om.* **E**. | appellatur (**V**?) *v.a.S.* 3 uuas **dE***v*. quas **V**. 5 uaros **E***H*. -rios **V**. -riis **d***v*. | *dist. H.* 6 coi **E***v*. *om. r.* 7 duobus *ll. v.* | et **VT**. *om. rv. cfr. § 77. 86. XXIV 29. 68. 105. XXV 144. XXVI 86. XXVII 72. 74. XXVIII 51. 146. 148. XXI 128. 166. XVI 113. 209. XII 73. XIII 96 al.* 9 expuitionem *B e codd. Rom.* (*G*). expiationem *ll.* **T** *v. lac. statuit J*, ad exscreationem *excidisse ratus. sed cfr. XXVI 34. XXVIII 194. XXXV 191.* 10 *dist. ego.* 11 cymo **V**. | idem **V***v.a.B.* | et *om.* **d**. 12 ancipiti **d**. | putant **VE***G*. temptant **d***v*. -perant *B*. 13 Et huic **d**. 14. 15 saliscastrum **E**. 16 *an* ex (*vel* in) aceto? 17 ampelon leucen (-chen **E**) **dE***J*. -loleucen **V***v*. | alii **Vd***v*. afi **E**. 18 staphylen *v*(*S*). stafilen *ll.* ophiostaphylon *B*. | melotrum **d**. 19 cedrostin *B* -sin **VE***v*. cedrusin **d**. agrostin **T**. 22 ex eo **VE**. | asparagis **d**.

similitudine exeunt. hi decocti in cibo alvum et uri-
22 nam cient. folia et caules exulcerant corpus, utique ul-
cerum phagedaenis et gangraenis tibiarumque taedio cum
sale inlinuntur. semen in uva raris acinis dependet, suco
rubente, postea crocino. novere id qui coria perficiunt; 5
illo enim utuntur. psoris et lepris inlinitur, lactis abun-
23 dantiam facit coctum cum tritico potumque. radix, nume-
rosis utilitatibus nobilis, contra serpentium ictus trita
drachmis II bibitur. vitia cutis in facie varosque et len-
tigines et suggillata emendat et cicatrices, eademque prae- 10
stat in oleo decocta. datur et comitialibus potus, item
mente conmotis aut vertigine laborantibus, drachmae pon-
dere cotidie anno toto. et ipsa autem largior aliquando
24 sensus *turb*at. illa vis praeclara, quod ossa infracta ex-
trahit in aqua inposita ut bryonia; quare quidam hanc 15
albam bryoniam vocant, aliam vero nigram. efficacior in
eodem usu cum melle et ture. suppurationes incipientes
discutit, veteres maturat et purgat. ciet menses et uri-
25 nam. ecligma ex ea fit suspiriosis et contra lateris dolo-
res, ruptis, co*n*vulsis. splenem ternis obolis pota XXX 20
diebus consumit. inlinitur eadem cum fico et pterygiis
digitorum. ex vino secundas feminarum adposita trahit et
26 pituitam drachma pota in aqua mulsa. sucus radicis col-

---

§ 22: Th. H. IX 20, 3. — § 23: cfr. Plin. XXVI 113.

---

1 idecocti **V**. idem cocti (decocti **dT**) **fdT**. 2 cient **Vd***v*. gignit **E**. 3 taedio *v*. -ioque **E**. -iumque (ted- **V**) *r*. *cfr. XXVI 3. (138). XXIV 76.* 4 rasis **E**. 5 crocino **VT***S*. -ci *rv*. 9 duabus *ll. v.* | in facie *om.* **VdT**. | uarisque (-riis- **V**[2]) **V**. 11 decocta in oleo. decoctae (*add. G*) *v. a. S.* | et **Vd** *Bas.* in **E**. et in *v.* | *an* potui? *cfr. nota ad XXIV 148.* 12 aut **VdTf***S*. et **E***v*. 14 turbat *J cum Cornario e Diosc.* purgat *ll.v.* | fracta **E***v.a.B.* 15 inpota **E**. | ut *B.* aut **Vd**. *om.* **E***v*. | bryonia *ll.C.* bryenia *B.* brie- *v*. 16 aliam **V***D*. -ia *rv*. | nigram **V***D*. -ra *rv*. 18 messes **V**. 19 ecligma **E***C*. elig- (*vel* eleg- *v*) *rv*. 20 ruptis conuulsis *coni. J.* uulsis corruptis **VdTf**. euulsis (uul- *v*) ruptis **E***v*. *de mendo cfr. XXI 160. XXII 73 extr., praeterea § 47. XXVII 21. XXX 71. XXXII 103.* 21 ficu **d**. 23 sucus radicis *ad praecedd. retulit H cum Dal. coll. Diosc.*

ligi debet ante seminis maturitatem. qui inlitus per se et cum ervo laetiore quodam colore et cutis teneritate mangonicat corpor*a*, serpentes fugat. tunditur ipsa radix cum fico pingui erugatque corpus, si statim bina stadia 5 ambulentur, alias uret et nisi frigida abluatur. iucundius hoc idem praestat nigra vitis, quoniam alba pruritum adfert.

(17) Est ergo et nigra, quam proprie bryoniam vocant, alii Chironiam, alii gynaecanthen aut aproniam, si- 27 10 milem priori, praeterquam colore; huius enim nigrum esse diximus. asparagos eius Diocles praetulit veris asparagis in cibo urinae ciendae lienique minuendo. in frutectis et harun- 28 dinetis maxume nascitur. radix foris nigra, intus buxeo colore. ossa infracta vel efficacius extrahit quam supra 15 dicta, cetera eadem. peculiare quod iumentorum cervicibus unice medetur. aiunt, si quis villam ea *c*inxerit, fugere accipitres tutasque fieri villar*es* alit*es*. eadem in iumento homineque flemina aut sanguinem, qui se ad talos deiecerit, circumligata sanat. et hactenus de vitium generibus.

20 (18) Musta differentias habent naturales has, quod sunt 29

§§ 27. 28: Diosc. IV 182. — § 28: cfr. Diosc. IV 181. — cfr. Festus s. v. *flemina*. — § 29: cfr. Diosc. de venen. 34.

1 illitus **dE***v*. inlinitos (illi- **T**) **VT***S*. -tus *D*. 3 mangonicat (-izat *v.a.S.*) corpora (-re **E**) serpentes fugat **E***v*. mangonigat **VdT**. (serpentes fugat *del. H*). 4 ficu **d**. (pingui fico **E***v.a.S*). 5 uret et **dE**. uitiet **V***S*. urit *v*. uret *D cum U 495*. | abluatur **E***v*. statim abl- *r***T***S*. 6 uitio **Vd**. 8 est ergo — p. 10 *v*. 13 adferat *om*. **Vd**. | bryenia *v.a.C.* 10 colore *v*. -rem **Ea**. | enim **Ea***G*. enim colorem *B*. semen *v*. 11 diximus. cuius *B*. | asparagos (-go **Ea**) eius **Ea***G*. -gos similes *B*. -go simile *v*. 13 buxeo **a***v*. *om*. **E**. 14 colore **E***v*. *om*. **a**. | uel *om*. *v.a.G*. 15 cetera **a***D*. -rum **E***v*. *cfr. Diosc.* | *dist. D*. | eidem peculiare est *v.a.D*. 16 in uilla *v.a.G*. | ea *G*. ex **Ea**. eam *v*. | cinxerit *S cum anon. ap. Dal.* tinxerit **a***G*. -rint **E**. extruxerit *v*. praecinxerit *H*. 17 fieri *B*. aues fieri **E**. fieri aues **a***v*. | uillares *ego. cfr. X 116*. -aticas *B*. -arum **Ea***v*. *del. D*. | alites *B*. -ter **Ea***v*. altiles *D* (*cfr. XXIV 71*). 18 flemina **E***H*. -ne **a**. phlegma *v*. | sanguine **a**. | se ad **Ea***G*. screatur *v*. | talo *v.a.B*. | disiecerit **a**. *del. v.a.G*.

candida aut nigra aut inter utrumque, alia ex quibus *vi*-
num fiat, alia ex quibus passum. cura differentias innu-
merabiles facit; in plenum ergo haec dixisse conveniat:
mustum omne stomacho inutile, venis iucundum. a balneis
raptim et si*ne* interspiratione potum necat. cantharidum 5
naturae adversatur, item serpentibus, maxime haemorrhoidi
30 et salamandrae. capitis dolores facit et gutturi inutile,
prodest renibus, iocineri et interaneis, vesicae; conlevat
enim ea. privatim contra buprestim valet, contra meco-
nium, lactis coagulationem, cicutam, toxica, dorycnium, ex 10
oleo potum redditumque vomitionibus. ad omnia infirmius
album, iucundius passi mustum et quod minorem capitis
dolorem adferat.

31 (19) Vini genera differentiasque perquam multas ex-
14, 59 sqq. posuimus et fere cuiusque proprietates. neque est ulla 15
pars difficilior tractatu aut numerosior, quippe cum sit
ardu*u*m dictu, pluribus prosit an noceat. praeterea quam
ancipiti eventu potum statim auxilium fit aut venenum!
etenim de natura ad remedia tantum pertinente nunc lo-
32 quimur. unum de dando eo volumen Asclepiades con- 20
didit, ab eo cognominatis qui postea u*no* de volumine illo
disseruere innumera. nos ista Romana gravitate artium-
que liberalium adpetentia non ut medici, sed ut indices
salutis humanae diligenter distinguemus.

De generibus singulis disserere inmensum et inexpli- 25
33 cabile est, discordibus medicorum sententiis. (20) Sur-
rentinum veteres maxime probavere, sequens aetas Alba-
num aut Falernum, et deinde alia alii iniquissimo genere

§ 30: Diosc. V 9. — § 32: (cfr. Cels. III 14).

1 alia ex *D.* aliaque ex *G.* alia ex alia (-iis *v*) ex **Ea***v.* | quibus uinum (unum **a**) fiat **a***v. om.* **E.** 5 sine *v.* simul **Ea.** 9 ea *v.* eas **Ea.** 10 toxica *om.* **a.** 15 est **Vd***v*(*S*). *om.* **E***H.*
17 arduum *D e coni. H.* tardum *ll. v.* 18 potu **E***v.a.S.*
21 cognominatis **V.** -tus *rS.* -tum *v.* | postea uno *ego.* postea uero **Vd***S.* uero postea **E***v*(*D*). 22 innumera *ll. G* (*J*). *cfr. XXXV 85.* -ri **T***v*(*S*). 23 medicis **V.** | indices **f***S.* iud- *ll.v.* 24 distinguimus **E.** 28 et *om.* **E***v.a.S.*

decreti, quod cuique gratissimum, ceteris omnibus pronuntiando. quod ut constarent sententiae, quota portio tamen mortalium his generibus posset uti? iam vero nec proceres usquam sinceris. eo venere mores, ut nomina
5 modo cellarum veneant, statim in lacibus vindemiae adulterentur. ergo, Hercules, mirum dictu, innocentius iam 34 est quodcumque et ignobilius. haec tamen fere constantissim*ae* videntur sententiae, quorum mentionem fecimus. si quis hoc quoque discrimen exiget, Falernum nec in
10 novitate nec in nimia vetustate corpori salubre est; media eius aetas a XV annis incipit. *f*rigido potu stomacho utile, 35 non item in calida. diutinae tussi sorbetur merum utiliter a ieiunis, item in quartanis. nullo aeque venae excitantur. alvum sistit, corpus alit. creditum est obscuri-
15 tatem visus facere nec prodesse nervis aut vesicae. Albana nervis utiliora; stomacho minus quae sunt dulcia; austera vel Falerno utiliora. concoctionem minus adiuvant, stomachum modice inplent; at Surrentina nullo modo, nec caput temptant, stomachi et intestinorum rheumatismos
20 cohibent. Caecuba iam non gignuntur. (21) et, quae 36 supersunt, Setina concoqui cibos cogunt; virium plus

---

§ 35: Diosc. V 10. Plin. iun. 37, 2—4.

---

1. 2 pronuntianda E. 2 quod *ll.S coll. XVIII 194.* quot *D.* quin *v.* | constant d. 3 mortalibus E. | ne V. 4 usquam *v(S).* nusq- Vd. unq- E *H(D).* | uenire Vd. 5 ueniant Vd. | statimque d(?)*v.a.S.* | lacubus *v.a.S.* 6 hercle E *v.a.S.* 7 hae V *S(D).* | fere *D.* fecere V. facere *rv.* 7. 8 constantissimae *D.* -me *ll. v.* 8 sententiae VdfS(*D*). uictoriae E. -iam *H. del. J.* sententiae uictoriam *v.* | quorum E*v.* quoniam *r.* quarum *D cum Gron.* 9 discrimus V[1]. -miniosius V[2]. *an* discriminis? | exiget *ego.* exegit E. exigit *rH.* -gat *v.* | alternum E. 10 minia V. 11 axuannit V. | frigido *ego* (*cfr. XXXVII 30. aliter XIV 57*). ne (ni V. non T) rigido *ll.*T. in frigido *S.* hoc non rigido *v.* *an* in frigida? | potus Vd. 12 idem Vd. | calido. Et in diutina *v.a.S.* | iussit orbe uerberum Vd. 14 aliter V. 15 nec non Vf. | prodest *v.a.G.* | aut — 16 neruis *om.* Vd. 17 ustera V. | falernum d. -na *v.a.G.* 18 modo donec d. 20 at quae *v.a.S.* 21 cibos concoqui *v.a.D.* | coguntur E.

Surrentino, austeritatis Albano, vehementiae minus Falerno habent. ab his Statana non longo intervallo afuerint. alvo citae Sign*in*um maxime conducere indubitatum est. reliqua in commune dicentur.

37 (22) Vino aluntur vires, sanguis colosque hominum. 5 hoc distat orbis medius et mitior plaga circum*i*ectis. quantum illis feritas facit roboris, tantum nobis hic sucus. lactis potus ossa alit, frugum nervos, aqua carnes; ideo minus ruboris est in corporibus illis et minus roboris

38 contraque labores patientiae. vino modico nervi iuvantur, 10 copiosiore laeduntur; sic et oculi. stomachus recreatur et adpetentia ciborum invitatur; tristitia, cura hebetatur, urina et algor expellitur, somnus conciliatur. praeterea vomitiones sistit, collectiones extra lanis umidis inpositis mitigat. Asclepiades utilitatem vini aequari vix deorum 15 potentia posse pronuntiavit. vetus copiosiore aqua miscetur; quo magis urinam expellit, minus siti resistit. dulce minus inebriat, sed stomacho innatat; austerum facilius

39 concoquitur. levissimum est quod celerrime inveteratur. minus infestat nervos quod vetustate dulcescit. stomacho 20 minus utile est pingue, nigrum, sed corpora magis alit. tenue et austerum minus alit, magis stomachum nutrit, celerius per urinam transit; tanto magis capita temptat.

---

§ 38: cfr. Diosc. V 11 (Martial. V 78, 17). — Seren. 581. — § 39: cfr. Diosc. V 11. 9. Cels. II 24.

---

1 Surrentina ... Albana ... Falerna *H cum Gron.* | Falerna *S.* 2 habent *ll. H. del. v.* | abfuerint **dE***G.* -runt *v.* 3 signinum *v.* -gnium **V**d. -gnum **E** *Ven.* 5 uino aluntur — § *54 extr.* saluber[rimum] *desunt in* **E.** | colosque *v.* -orque **a.** dolosque **V.** -lusque **dx.** 6 circumiectis *v.* -mtectis *ll.* 7 illi **dx.** 8 lactis **a***v.* -tus **V**[1]**f.** -teus **V**[2]*S.* letus **dTx.** | aquae **d**(?)*v. a. D.* 11 recreantur **x.** | et *om.* **dx***v. a. S.* 12 inuitatur *v.* -antur *ll.* | tristitia et **T***G.* -iae *v.* | habetatur **V.** 14 extrahit **a.** | inpositus **V.** 16 posse *om.* **d**(?)*H.* 17 quo magis **a***D.* magis ouo (otio **dT.** nouo **V**[2]. nouum *v*) *r***T***v.* magisque *G.* 18 austerum **dxa***v.* ueter- **V.** 19 a celerrimo **V.** 21 nigrum **Vdx***v. cfr. Diosc.* merum **a***D.* 23 *an exciderunt aliqua ante* celerius? *cfr. Diosc.*

hoc et in omni alio suco semel dictum sit. vinum *d*iu- 40
tin*o* fumo inveteratum insaluberrimum. mangones ita in
apothecis excogitavere, iam et patresfamilias, aetatem addi.
atqu*i* per se cariem traxere. quo certe vocabulo satis
5 consilii dedere prisci, quoniam et in materiis cariem fu-
mus erodit; at nos e diverso fumi amaritudine vetustatem
indui persuasum habemus. quae sunt admodum exalbida,
haec vetustate insalubria fiunt. quo generosius vinum est,
hoc magis vetustate crassescit et in amaritudinem corpori
10 minime utilem coit. condire eo aliud minus annosum in-
salubre est; sua cuique vino saliva innocentissima est, sua
cuique aetas gratissima, hoc est media.

(23) Corpus augere volentibus aut mollire alvum con- 41
ducit inter cibos bibere, contra minuentibus alvumque co-
15 hibentibus sitire in edendo, postea parum bibere. vinum
ieiunos bibere novicio invento inutilissimum est curi*o*sis
vigoremque animi ad procinctum tendentibus; somno vero
ac securitatibus iamdudum hoc fuit, quod Homerica illa
Helena ante cibum ministravit. sic quoque in proverbium
20 cessit sapientiam vino obumbrari. vino demus 42

§ 40: cfr. Col. I 6, 20. Martial. X 36, 1. — Diosc. V 11. — cfr. Plin. XIV 55. XXIII 45. Col. XII 19, 2. Diosc. V 7. 11. — § 41: cfr. Plin. XIV 143. — Homer. δ 20. — §§ 42—44: Diosc. V 11. — § 42: Cels. I praef.

1. 2 diutino *ego.* sit uinũ *ll.* **T**. situinum **f** *U.* si sit *v. del. J.* situ non *Müller emend. IV 18.* 2 ui saluberrimum **x**. sal- **a** *D.* | ita *ego.* ista **dx** *v.* istat **Va**. istut *D.* 3 addi *ll.* **Tx** *H.* addunt **f** *S.* ademere *v.* 4 atqui *ego. cfr. II 163. XVII 20.* atque *ll.* **x**. aliis quae *D.* his quae (**Tf**?)*v. an* antequam? *nisi vero lacuna statuenda est.* | trahunt **f** *S.* | quo **d** *v.* quod *r.* 6 erodii ad **V**. | uetustatem **dx** *v.* -ate **Va** *D.* 8 insalubria *ll.* **Txfv**(*H*)*D.* sal- *G*(*S*). *cfr. Diosc.* | funt **dx**. | est **dxa** *v.* cum **V**. 9 et **dxa** *v.* est **V**. 10 mutile **V**[1]. inu- **V**[2]. 10. 11 salubre *U XIV 55.* 11 cuique **V** *v.* quoque *r.* | uino — 12 cuique *om.* **Vf**. 12 quoque **dx**. 13. 14 condecet **V**[2]. 16. curiosis *ego.* cum suis **a**. curis *r* **x** *H.* curas *v.* 17 animi impedit ad *v. a. H.* 19 sic quoque *ll. v. cfr. Müller de stilo p. 15, 2.* 20 uino *ll. Bas. cum B*[2]. uitio *B*[1]. uinosos *v.* | demus **Vfa** *U*(*D*). damus **dTx** *B*[1](*Brot.*). debemus *Bas. cum B*[2](*S*). dicimus *v.*

homines, quod soli animalium non sitientes bibimus. aquae potum interponere utilissimum itemque iugi superbibere.
43 ebrietatem quidem frigidae potus extemplo discutit. meracis potionibus per XX dies ante canis ortum totidemque postea suadet Hesiodus uti. merum quidem remedio est 5 contra cicutas, coriandrum, aconita, viscum, meconium, argentum vivum, apes, vespas, crabrones, phalangia, serpentium scorpionumque ictus contraque omnia, quae refrigerando nocent, privatim contra haemorrhoidas, presteras, fungos, item contra inflationes rosionesque praecordiorum 10 et quorum stomachus in vomitiones effunditur, et si venter aut interanea rheumatismum sentiant, dysintericis, su-
44 datoribus e longa tussi, in epiphoris meracum. cardiacis in mamma laeva merum in spongea inponi prodest, ad omnia autem maxime album inveterascens. utiliter et fo- 15 vetur vino calido virilitas. iumentis infus*um* cornu lassitudinem aufer*t*. simias quadripedesque, quibus digiti sunt, negant crescere adsuetas meri potu.

45 (24) Nunc circa aegritudines sermo de vinis erit. saluberrimum liberaliter genitis Campaniae quodcumque 20 tenuissimum, vulgo vero quod quemque maxime iuverit validum. utilissimum omnibus sacco viribus fractis. meminerimus sucum esse, qui fervendo vires e musto sibi fecerit. misceri plura genera omnibus inutile. saluberri-

---

§ 43: Hesiod. ἔργα 590. 596. Scribon. 179. 185. Cels. V 27, 12. Diosc. eupor. II 137. Pl. iun. 109, 13. 110, 16 Seren. 870. — § 44: Pl. iun. 92, 20. Diosc. V 11. 8. cfr. Marc. 33, 13. 14. — Col. VI 30, 3. — § 45: Col. XII 19, 2. Diosc. V 9.

---

1 homini *B*[1]. 2 iugi *ll.v*(*J*). -ge **f**. -gem *S cum Gron.*. e iugi *U e coni. H. an* iugis (*sc.* aquae potum)? | superbire **V**. 3 ebrietati **a**. -ti quam *v. a. H.* 9 necant *coni. H e Diosc. coll. Celso V 27, 3 extr.* | contra **a** *v.* cum *r.* 10 inflammationes **a** *v. a. B.* 13 in longa *v.a.S.* | *dist. S.* | moracum **V**. mora con **dx**. | cordiacis **Vdx**. at uero card- *v.a.S.* 14 *an* mammam laeuam? *cfr. XXII 155. XX 50. XI 24.* 15 inueterescens **dTfx**. 16 *dist. U 496.* | infusum *D.* -sam **a**. -sa **rTfx** *U.* -so *J.* -sum autem *S.* quo etiam infuso *v.* | cornus **f**. -nu iis *S.* 17 aufert *S*(*D*). -rri **dxa** *J.* -rri aiunt *v.* -runt **f** *U.* autperi **V**. 22 ualidam **V**.

mum cui nihil in musta additum est, meliusque, si nec
vasis pix adfuit. marmore enim et gypso aut calce con-
dita quis non et validus expaverit? in primis igitur vi- 46
num marina aqua factum inutile est stomacho, nervis,
5 vesicae. resina condita frigidis stomachis utilia existi-
mantur, non expedire vomitionibus, sicut neque mustum
neque sapa neque passum. novicium resinatum nulli con-
ducit; capitis dolorem et vertigines facit. ab hoc dicta
crapula est. tussientibus et in rheumatismo nominata pro-
10 sunt, item coeliacis et dysintericis, mulierum mensibus.
in hoc genere rubrum nigrumve magis constringit magis-
que calefacit. innocentius pice sola conditum. sed et picem
meminisse debemus non aliud esse quam conbustae resinae
fluxum. hoc genus vini excalfacit, concoquit, purgat. pectori, 47
15 ventri utile, item vulvarum dolori, si sine febri sint, ve-
teri rheumatismo, exulcerationi, ruptis, convulsis, vomicis,
nervorum infirmitati, inflationibus, tussi, anhelationibus,
luxatis in sucida lana inpositum. ad omnia haec utilius
id, quod sponte naturae suae picem resipit picatumque
20 appellatur Helv*ico in* pa*go*, quo tamen nimio caput temptari
convenit. quod ad febrium valitudines attinet, certum est, 48
non dandum in febri nisi veteribus aegris nec nisi decli-
nante morbo; in acutis vero periculis nullis nisi qui mani-

---

§ 46: (cfr. Diosc. V 27). Cels. II 24. Diosc. V 43. —
§ 47: Diosc. V 48. — cfr. Plin. XIV 18. 26. 57.

---

1. 2 si nec (in *v*) uasis **a** *B*. sine causis *r*. 2 ens (*pro* enim) **V**. 3 non et **dxa** *S*. non sit **V**. non etiam *v*. | expauerat **V**. 4 fractum *coni. Frobeen p. 91. sed cfr. XIV 78. 100. Diosc. V 27.* 6 uomitoribus **a** *G*. 8 uertiginem **dx**.
11 magis constringit *om.* **V**. 15 dolori si **dxa***v*. -res **V**.
16 reumatismo **V** (*ut fere semper*). 17 infirmitantium **Vd**. -mantium **x**. | inflammationibus **dx**. | hanelationibus **V**.
19 picem **d**(?)*B*(*J*). *cfr. XIV 18.* -eum *r***Tfx***v*(*S*). 20 heluico in *ego* (*e codd. Rom. B*). *cfr. III 36. XIV 43. 46. (18).* heluency **Vdx**. eluen **a**. heluenco *D*. -uetico in *J coll. IV 106. XIV 18.* heluenaco (*vel* -ennaco) *B*. *cfr. XIV 32. 84.* -enico *U 497.* helleniatro *v*. | pago quo *D*. pacro (-chro **x**) quo (co **V**) **Vdx**. sprac concoqui **a**. agro quo *J*. quoque *v*. *del. S.* | *dist. J.* 22. 23 declinante **d***v*. -ti *r***x**.

festas remissiones habeant, et has noctu potius — dimidia
pars periculi est noctu, hoc est spe somni, bibentibus —,
nec a partu abortuve nec a libidine aegrotantibus, nec in
capitis doloribus, nec quorum accessiones cum frigore ex-
tremitatum fient, nec in febri tussientibus, nec in tremore 5
nervorumve doloribus vel faucium aut si vis morbi circa
il*i*a intellegatur, nec in duritia praecordiorum, venarum
vehementia, neque in opisthotono, tetano, nec singultien-
49 tibus nec si cum febri dyspnoea sit; minime vero oculis
rigentibus, e genis stantibus aut defectis, gravibus nec 10
quorum coniventium perlucebunt oculi palpebrisve non
coeuntibus vel si dormientibus hoc idem eveniet aut si
cruore suffund*e*ntur oculi vel si lemae in oculis erunt;
minime lingua fungosa *vel* gravi et subinde inperfecta
loquentibus; nec si urina difficile reddetur, neque ex- 15
pavescentibus repente, nec spasticis aut rursus torpentibus,
nec si per somnos genitura effundetur.

50 (25) Cardiacorum morbo unicam spem hanc *e* vino
esse certum est. sed id dandum non nisi in accessione
censent, alii in remissione, illi, ut sudorem coerceant, hi, 20
quia tutius putant minuente se morbo, quam plurium

§ 50: Seneca ep. II 3, 3. Cels. III 19. —

1 *an* his? 2 spes omnibus **V**[2]**dxa**. 3 nec — aegrotantibus **a***v*. *om*. *r***x**. 6 neruorumue **xa**. *cfr. XXIV 40.* -rum uel *r***f***S*. -rumque *v*(*D*). | uel *del. S.* 7 ilia *S cum vet. Dal.* illa **Vdx***v*. illam **a**. 8 tetano nec *v*. -non (taet- **d**) et **Vdx**. nec tetano nec **a***D*. *cfr. Cels. IV 3.* 9 si cum *om*. **a**. | febridis **Vdx**. 10 e genis *ego*. egentis *ll*. et genis *v*. *del. U 498.* | stantis **a**. | aut **Vdx***v*. uel **a**. | grauibus nec (ne **V**) **Vdx***S*. -busque **a**. -busque nec *v*(*D*). | *dist. ego. de oculis gravibus cfr. XI 145. Cels. III 6 (p. 86, 18).* 12 eueniet **a***v*. -nit *r***fx**. | aut **dx***v*. at **a**. ad **V**. 13 cruores **V**. | suffundentur *ego*. -duntur *ll*.*v*. | laeme **V**. leme **x**. lacrimae *v*.*a*.*B*. 14 uel *vet. Dal.* nec **Vdx***v*. et **a**. 17 effundetur **V***v*(*S*). -datur *r***Tfx***G*.
18 hanc e *ego*. hanc *ll*.**fx***J*. hanc in *Verc*. in *v*(*D*).
18. 19 esse uino **a**. esse *J*. uini esse *U 498*. 19 certum est *om*. **a** | id *del. J.* | dandum quidam non **d**(?)*v*.*a*.*D*. 20 cessent **V**. | alii **Vdfx***v*(*J*). alii non nisi **a***G*(*D*). | coherceant **V**.
21 plurium **dx** *Verc*. -imum *rv*.

sententiam esse video. dari utique non nisi in cibo debet
nec a somno nec praecedente alio potu, hoc est utique 51
sitienti, nec nisi in desperatione suprema, et viro facilius
quam feminae, seni quam iuveni, iuveni quam puero,
5 hieme quam aestate, adsuetis potius quam expertibus. modus
dandi pro vehementia vini, item mixtura aquae. vulgo
satis putant unum cyathum II aquae misceri, si dissolutio
sit stomachi, dandum; si cibus non descendat, iter*um*.

(26) Vini genera, quae fingi docuimus, nec fieri iam 52
10 arbitror et supervacu*u*m eorum usum, cum ipsis rebus, 14, 98 sqq.
ex quibus finguntur, doceamus uti. et alias modum ex-
cesserat medicorum in his ostentatio, veluti e napis vinum
utile esse ab armorum equitandive lassitudine praeci-
pientium atque, ut reliqua omittamus, etiam e iunipiro.
15 et quis satius censeat apsinthite vino utendum potius quam
apsinthio ipso? in reliquis omittatur et palmeum, capiti
noxium ventrique tantum molliendo et sanguinem excrean-
tibus non inutile. ficticium non potest videri quod bion 53
appellavimus, cum sit in eo sola pro arte festinatio. prod- 14, 77
20 est stomacho dissoluto aut cibos non perficienti, praegnan-

§ 51 extr.: Cels. III 19. — § 52: cfr. Diosc. V 28. V 56. (coll. Plin. XX 21). Marc. 20, 28. Diosc. V 46. 49. 40. — § 53: Diosc. V 12.

3 sitiente **dx**. 6 aquae **V**²**Tx***S*. eaque **a**. adque **V**¹. atque **d**(?)*v*. 7 unum uini cyathum *v.a.J* | duobus *ll.v*. 8 largius dandum *S cum vet. Dal.* | et si cibus *v.a.J.* | descendit **a**. | iterum *U 499 coll. Celso.* inter **dxa***v* (*ad seqq. relatum*). mit̃ **V**. in . . . . . **N**. 9. 10 *dist. U 499.* 9 fingi non docuimus **a**. 10 et **Vdx***G*. ut **a**. est et *v*. | superuacuum *H*. -acum **N**. -acuae **V**². -aeu **V**¹. -acue **a**. -acaneum *G*. -us *v*. superbire **d**. -ia **x**. | est eorum *S cum vet. Dal.* | usus *v.a.G.* usum docere *S cum vet. Dal.* 11 fingitur **Vdx***v.a.G.* 12 napis *B*. ex ap. . **N**. mapis **a**. in apis (-iis *v*) *rv*. 13 equitandi uel **V**. 14 e **a***G*. et *r***x**. in *v*. | iunipino **Vd**. 15 et si quis **dx***v.a.G.* | absentite **Vx**. 16 absintio **x**. -sentio **V**. | omittatur **dx***v*. . . . itta . . . **N**. -ttetur **a**. *om.* **V**. 17 morando *Cornarius e Diosc.* 18 facticium **V**². 19 festinato **Vx**. 20 perficienti **d**(?) *C*. -te *rv*. per . . . ci . . . . **N**. | *dist. ego cum H coll. § 4 et Diosc.*

tibus defectis, paralyticis, tremulis, vertigini, torminibus, isc*h*iadicis. in pestilentia quoque ac peregrinationibus vim magnam auxiliandi habere dicitur.

54 (27) Vini etiam vitium transit in remedia aceto. summa vis e*i* in refrigerando, non tamen minor in discutiendo; 5 ita fit, ut infuso terra spumet. dictum est saepius diceturque, quotiens cum aliis prosit. per se haustum fastidia discutit, singultus cohibet, sternumenta olfactatum. in balineis aestus arcet, si contineatur ore. quin et cum aqua bibitur multorum stomacho utiliter, gargarizatur cum eadem 10 convalescentium, et a solis ardoribus oculis quoque illo 55 modo saluberrimum fotu. medetur pot*a* hirudine, item lepris, furfuribus, ulceribus manantibus, canis morsibus, scorpionum ictibus, scolopendrarum, muris aranei contraque omnium aculeatorum venena et pruritus, item contra 15 multipedae morsum calidum in spongea adiecto aut sulphuris sextante sextariis III aut hysopi fasciculo. medetur et sedis vitiis, in sanguinis fluctione post excisos calculos et omni alia foris in spongea inpositum, intus potum cyathis

§§ 54. 55: Diosc. V 21. Cels. V 27, 4. — § 55: Cels. V 27, 12. Scribon. 199. Pl. iun. 86, 9. 109, 14—16. Diosc. V 23.

2 ischiadicis *v.* scia- **Vd**. -aticis **x**. scyaticis **a**. 4 *dist. ego.* 5 ei *ego.* et *ll.* **Nx**. est (**d**?) *v.* | maior **V**. 6 infuso **Vdx***v*(*S*). -sa **a**. -sum *Verc.* | terra *S cum vet. Dal. coll. Celso.* terrae (-rre **xa**) *ll.v*(*J*) (*fictum ex* terra espumet). 7 cum **N***v*. cumque *ll.* **fx**. | aliis *v.* alis **N***D*. alii **dx**. alia **V**. -ias **f**. -icui **a**. 8 prohibet **V**[1]**f**. | olfactatum *S.* -ctat (-cta **a**) uini (uim **d**) *ll.* **x**. -ctu uim *v.* | in **dx***v*. *om. r.* 9. 10 *dist. J.* 11 *dist. ego.* (*an cum vet. Dal. lacuna ante* et a solis *statuenda est?*) 12 . . . . . rimum **E**. saluberrimum plurimum *v. a. H.* | fotu **dTE***v*. potu **Vf**. | *dist. P.* | pota *ego.* post *ll. v.* potae *H.* -tis *D.* post potas *J.* | hirudine *ego.* -nes (iru- **V**) **Vf**. -ni *H.* -nibus *D.* hirundines **dT**. erud- **E**. ured- *v.* 14 aranei contraque **E***v*. -neique (quae **V**) contra *r***T**. 15 aculeatorum *Murbac. v.* -leor . . . **N**. -leorum **dTE**. oculorum **Vf**.

16. 17 *dist. ego e Pl. iun.* 16 calidum in *v.* in cal- *ll.* | adiecto aut *ego.* aut adiecto **VdT***D*. adiecto **E***H*. appositum aut (*del. G*) adi- *Murbac. v.* 17 tribus aceti aut *v.a.S.* | fasciculi **V**. 18 et sedis **V** *Murbac. S.* sedis *rv.* 19 omni alia *G.* omnis (-nes **d***v*) alias (alas **Vd**) *ll.v* (*add.* rosiones). | spongea *S.* -geas **E**. -gia *C.* -gias **d***v*. spotigeas **V**.

binis quam acerrimum. conglobatum utique sanguinem 56
discutit. contra li*ch*enem et bibitur et inponitur. sistit
alvum et rheumatismos interaneorum infusum, item procidentia*s* sedis vulvaeque. tussim veterem inhibet et gut-
5 turis rheumatismos, orthopnoeam, dentium labefactationem.
vesicae nocet nervorumque infirmitatibus. nesciere medici,
quantum contra aspidas polleret. nuper ab aspide calcata
percussus utrem aceti ferens, quotiens deposuisset, sentiebat ictum, alias inlaeso similis. intellectum ibi reme-
10 dium est potuque succursum. neque aliter os co*n*luunt 57
venena exsugentes. in totum *d*omitrix vis haec non ciborum
modo est, verum et rerum plurimarum. saxa rumpit infusum, quae non ruperit ignis antecedens. cibos quidem
et sapores non alius magis sucus commendat aut excitat,
15 in quo usu mitigatur usto pane aut cumino vel accenditur
pipere ac lasere, utique sale conpescitur. non est prae- 58
tereundum in eo exemplum ingens, siquidem M. Agrippa
supremis suis annis conflictatus gravi morbo pedum, cum
dolorem eum perpeti nequiret, unius medicorum porten-
20 tosa scientia ignorante divo Augusto tanti putavit usu pedum sensuque omni carere, dummodo et dolore illo careret, demersis in acetum calidum cruribus in acerrimo
impetu morbi.

---

§ 56: Diosc. V 23. 21. Pl. iun. 47, 20. — Seren. 845. Pl. iun. 112, 12—20. (Cels. V 27, 4). — § 57: cfr. Plin. XXXIII 71. Liv. XXI 37, 2. — § 58: cfr. Diosc. V 21 med.

---

2 discutit contra lichenem (*ego.* -nas *v.* lignem **E**) **E***v.* *om. r. cfr. § 118. XXVI 21. XXVIII 187. XXIX 93.* 3. 4 procidentias *ego.* -tia *ll. v. cfr. XXIII 161. XXVI 90. XXXIV 169. XXIV 99.* 4 uulue **E**. 5 orthopneum **d**. 6 nescire neque dici **Vd**. 8 percussos **V**. 9 similiter **d**.
10 aliter **VdTf***S.* altero **E***v.* | os *om.* **E**. | conluunt *S.* coll- *v.* col- **V***D.* colunt **E**. culant **d**. 11 domitrix *C.* uom- *ll. v.* | uix **V**. 12 saxarum potu fusum **d**. 15 usto **VdTf***H.* tosto **E***v.* | cumino *Murbac.* cum uino **VdTf***H.* uino **E***v.* (*cfr. XX 160. 218. XIX 153. Seren. 598*). 16 lasere **E***v.* -sari **d**. -sar **V**. | utique non sale **Vd**. | conspescitur **V**. 18 suppremis **V**. | pedum morbo **d**. 19 unius *ll. v.* usus *D.* 20 *an* sententia (sĉientia)? 23 morbi *ll. G.* morbi euasit *v. lac. statuit S.*

59 **2.** (28) Acetum scillinum inveteratum magis probatur.
20, 98 sqq. prodest super ea, quae diximus, acescentibus cibis, gustatu enim discutit poenam eam; ite*m i*is qui ieiuni vomant, callum enim faucium facit ac stomachi. odorem oris tollit, gingivas adstringit, dentes firmat, colorem me- 5 liorem praestat. tarditatem quoque aurium gargarizatione purgat et transitum auditus aperit. oculorum aciem obiter exacuit, comitialibus, melancholicis, vertigini, volvarum strangulationibus, percussis aut praecipitatis et ob id sanguine conglobato, nervis infirmis, renium vitiis perquam 10 utile, cavendum exulceratis.

60 (29) Oxymeli antiqui, ut Dieuches tradit, hoc modo temperabant: mellis minas X, aceti veteris heminas V, salis marini pondo libram quadrantem, aquae sextarios V pariter coquebant deciens defervescente cortina atque ita 15
61 diffundebant inveterabantque. sustulit totum id Asclepiades coarguitque — nam etiam in febribus databant —, profuisse tamen fatetur contra serpentes, quas sepas vocant, et contra meconium ac viscum, et anginis calidum gargarizatum et auribus, oris gutturisque desideriis. quae 20 nunc omnia oxyalme contingunt, id est sale et aceto recente, efficacius.

---

§ 59: Diosc. V 25. Marc. 12, 27. Pl. iun. 26, 19. 17, 21. — §§ 60. 61: Diosc. V 22. (23). — § 60: cfr. Plin. XIV 114.

---

2 cibis **E***v*. ubi *r*. | 2. 3 gustatu **Vdf***J*. -atum **E***v*(*D*). *cfr. § 72. 107. XXVII 7. 138. X 185. XV 132. XXI 139; praeterea XXVII 22.* 3 item *ego*. et in **VdT**. et **E***v*. *cfr. XXVII 24. XXVIII 71. an* etiam, *ut XXXVI 156. XXXVII 22?* | iis *v*. his *ll.C*. 3. 4 uomant **V***S*. -munt *rv*. 4 odorem **E***v*. dolor- *r***Tf**. 7 aditus **V**. 8 uertigini **T***S*. -gi *ll*. -ginosis *v*. 11 exulcerandis **VdT**. 12 die uehes **V**. diocles **dT**. 13 minas *B e Diosc.* eminas **E**. hem- *rv*. | X — heminas *om.* **Vd**. 14 libram *ll.***T***S*. -am et *H*. liberam **f**. thymbrae *v*. | aquae *J*. -ae marinae *ll. v*. -ae pluuiae *S*. 15 deferuente **dT**. 16 diffundebat **V**. 17 in *om.* **E**. | dotabant **dT**. dabant *v.a.S*. 18 fatetur *J e coni. S*. -entur *ll.v*. 20 et oris **E**(?) *v.a.S*. 21 oxyalme **E***J*. oxyha- (-mae *Verc.*) **V***v*. oxia- **d**. oxa- *C e Diosc.* | id est **V***J*. idem **dT***S*. id **E***v*. | *dist. J*. 22 efficacius est *v.a.S*.

(30) Vino cognata res sapa est musto decocto, donec 62
tertia pars supersit. ex albo hoc melius. usus contra
cantharidas, buprestim, pinorum erucas, quas pityocampas
vocant, salamandras, contra mordentia venenata. secundas
5 partusque emortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus
auctor est venenum esse, si quis ieiunus a balineis id bibat.

(31) Consequens horum est faex, sui cuiusque generis. 63
ergo vini faecibus tanta vis est, ut descendentes in cupas
enecet. experimentum demissa praebet lucerna, quamdiu
10 extinguatur, periculum denuntians. inlota miscetur medi-
camentis, cum iridis vero pari pondere eruptionibus pituitae
inlin*i*tur, et sicca vel madida contra phalangia et testium
mammarumque infla*mm*ationi vel in quacumque parte cor-
poris, item cum hordeacia farina et turis polline in vino
15 cocta. crematur et siccata. experimentum est legitime 64
coctae, ut refrigerata linguam tactu videatur urere. ce-
lerrime exanimatur non inclusa condita. crematio ei mul-
tum virium adicit, utilissimae ad conpescendos lichenas,
furfures cum fico decocta. sic et lepris et ulceribus ma-
20 nantibus inponitur. fungorum naturae contraria est pota, 65
sed magis cruda. oculorum medicamentis cocta et lota
miscetur. medetur inlita et testibus et genitalibus, in vino

---

§ 62: cfr. Plin. XIV 80. — § 63: Pl. iun. 63, 21. Diosc. eupor. I 141. 135. — §§ 64. 65: Diosc. V 131. — § 65: Diosc. eupor. II 160.

---

1 gnata **V**. | decocta **V**[1]. 3 bupraestim pinorum **V**. -restinorum **E**. | urucas *S.* 4 salamandras quas pityocampas uocant **V**. | et contra **E***v.a.S.* 5 mortuos **V***v.a.C.* | potu **f**. 6 a balneis **E***v.a.G.* ab alimentis **dT**. 7 fex **VT**. *add.* uini *v.a.S.* | sui **VdT***v*(*S*). uini **E**. *del. H.* 8 faecibus *J.* fec- **VTf**. feci (*vel* faeci) *v.* 9 dimissa **E**. | *an* quando? 10 denuntians **d***v.* dent- **V**. dentionis **E**. 12 inlinitur *v.* -nuntur *ll.* 13 inflammationi *S.* -nes *v.* inflationi *ll.* -nes *Brot.* | uel in quacumque inflatione uel (seu **dT**) in quacumque parte **VdT**. 15 coctę **E**. decocta *v.a.S.* | in perimentum **E**. indeque exper- *v.a.G.* 17 non **Vf***v*(*S*). loco non (**dE**?) *C*(*D*). | inclusa **Vf** *Verc.* (*S*). -so *rv*(*D*). | ei **E***v.* et *r.* 18 *dist. ego.* | utilissimae **V**. -me **d**. -ma est **E***v.* | compescendas **d***v.a.H.*

autem adversus strangurias bibitur. cum expiravit quoque, lavandis corporibus et vestibus utilis, tunc usum acaciae habet.

66 (32) Faex aceti pro materia acrior sit necesse est multoque magis exulceret. resistit suppurationum incre- 5 mentis; stomachum, interanea, ventrem inlita adiuvat. sistit r*h*eumatismos earum partium et mulierum menses. panos discutit nondum exulceratos et anginas, ignes sacros cum 67 cera. mammas lactis sui inpatientes eadem extinguit, ungues scabros aufert. e serpentibus contra cerastas vali- 10 dissima cum polenta, cum melanthio autem contra crocodili morsus et canis. et haec cremata ampliat vires. tunc addito lentiscino oleo inlita una nocte rufat capillum. eadem ex aqua in linteolo adposita vulvas purgat.

68 (33) Sapae faece ambusta sanantur, melius addita 15 lanugine harundinis, eadem faece decocta potaque tusses veteres. decoquitur in patinis cum sale et adipe ad tumorem quoque maxillarum et cervicium.

69 **3.** (34) Olearum proxima auctoritas intellegitur. folia earum vehementissime adstringunt, purgant, sistunt. itaque 20 commanducata inposita ulceribus medentur et capitis doloribus inlita cum oleo, decoctum eorum cum melle iis, quae medici usserint, gingivarum inflammationibus et paronychiis sordidisque ulceribus et putrescentibus. cum melle sanguinis profluvium e nervosis partibus cohibet. 25 70 sucus eorum carbunculantibus circa oculos ulceribus et

---

§§ 66 67: Diosc. V 131. — § 67: Diosc. eup. I 135. Seren 347. — Pl. iun. 86, 16. — Seren. 53. — § 68: Pl. iun. 83, 24. — §§ 69—71: Diosc. I 136. — § 69: Pl. iun. 76, 21—23. Marc. 4, 48.

---

1. 2. lauandis quoque **T**. 2 tuncque *v.a.S.* 4 fex **V**. 5 exulcerat **d**. 7 rheumatismos (reu- **Vd**) **Vd***v. om.* **E**. | meses **V**. 8 ignes *om.* **E**. 10 scabras **E**. 11 pulenta **V**. | melantio **V**. 11. 12 crocodilli **V**. 12 haecmata **E**. 13 adito **V**. 15 sapae **dE** *Verc.* (*H*). -pe **VT**. saepe *v*(*Dal.*). | faece **d***v*. feci *r*. | ambustas **E**. 16 eam faece **E**. | tussis **V***D*. 22 his **dE***C*. 23 iusserint **V**. | et **Vf***S. om. rv*.

pusulis procidentique pupillae efficax, quapropter in collyria additur. nam et veteres lacrimationes sanat et genarum erosiones. exprimitur autem sucus tunsis adfuso vino et aqua caelesti siccatusque in pastillos digeritur. 5 sistit menses in lana admotus vulvae, utilis et sanie manantibus, item condylomatis, ignibus sacris quaeque serpunt ulcera, epinyctidi.

(35) Eosdem effectus et flos earum habet. u*r*untur 71 cauliculi *e*fflorescentes, ut cinis spodi vicem praestet, vino- 10 que infuso iterum uritur. suppurationes et panos inlinunt cinere eo vel foliis tusis cum melle, oculos vero cum polenta. sucus fruticis recentis accensi destillans sanat lichenas, furfures, manantia ulcera. nam lacrima, quae ex arbore ipsa destillat, Aethiopicae maxime oleae, mirari 72 15 satis non est repertos, qui dentium dolores inlinendos censerent, venenum esse praedicantes atque etiam in oleastro quaerendum. e radice oleae quam tenerrimae cortex derasu*s* in mel crebro gustatu medetur sanguinem reicientibus et suppurata extussientibus. ipsius oleae cinis cum 20 axungia tumores sanat extrahitque fistulis vitia et ipsas sanat.

(36) Olivae albae stomacho utiliores, ventri minus. 73 praeclarum habent usum, antequam condiantur, recentes per se cibi modo devoratae. medentur enim harenosae

§ 71 extr.: Diosc. I 137. — § 72: Diosc. I 141. — § 73: Diosc. I 138. — Pl. iun. 83, 25. 84, 1. 2.

1 pupillae **E***v*(*D*). pupulae (pop- **f**) **dTf***S*. -llae **V**. 3 tunsis *S*. tusis **E***v*(*D*). tonsis **V**. -sus **d**. 5 saniem emanantibus **d***v.a.H*. 6 condylematis **V**. | *an* serpant? 7 ulcerae pinratidi **V**. 8 uruntur *v*. utun- **dE**. utuntun- **V**. 9 cauliculis **d**. | efflorescentes *S*. et flor- **d**. (*an* ecflor-?). exflor- **V***D*. flor- **E***v*. 12 distillans *et* 14 distillat **dE***v.a.S*. 14 mirari oleae **dE**. 15 illiniendos **d**. 17 quaerendam *v.a.H*. | tenerrimae **E***v*. -erum e *r*. | cortice **dT**. 17. 18 derasus *v*. -sum *ll*. **T**. 18 melle **dT***v.a.S*. | gustatum **dT**. *cf*. *§ 59*. 19 et tussientibus **E**. tuss- *v.a.Bas*. 20 ipsa **Vd**. 23 usum *om*. **E***v.a.S*. | usum recentes *v.a.S*. 24 fibi **Vd**. | deuorata **V**.

urinae, item dentibus carne mandenda adtritis aut convolsis. nigra oliva stomacho inutilior, ventri facilior; capiti, oculis non convenit. utraque ambustis prodest, trita et inlita *illa*, sed nigra commanducatur et protinus ex ore inposita pusulas gigni prohibet. colymbades sordida ulcera 5 purgant, inutiles difficultatibus urinae.

74 (37) De amurca poteramus videri satis dixisse Catonem secuti, sed reddenda medicinae quoque est. 15,33 sqq. gingivis et oris ulceribus, dentium stabilitati efficacissime subvenit, item ignibus sacris infusa et *i*is, quae serp*a*nt. 10 pernionibus nigrae olivae amurca utilior, item infantibus fovendis, albae vero mulierum vulvae in lana admovetur. multo autem omnis amurca decocta efficacior. coquitur in Cyprio vase ad crassitudinem mellis. usus eius cum aceto aut vino vetere aut mulso, ut quaeque causa exigat, 15 in curationem oris, dentium, aurium, ulcerum manantium, 75 genitalium, rhagadum. vulneribus in linteolis inponitur, luxatis in lana. ingens hic usus utique inveterato medicamento; tale enim fistulas sanat. infunditur sedis, genitalium, vulvae exulcerationi, inlinitur vero podagris incipientibus, item articulariis morbis. si vero cum omphacio 20 recoquatur ad mellis crassitudinem, causarios dentes extrahit; item iumentorum scabiem cum decocto lupinorum et chamaeleonte herba mire sanat. cruda amurca podagr*a*s foveri utilissimum. 25

§§ 74. 75: Diosc. I 140. — § 74: Pl. iun. 26, 10. 20. 98, 4. — § 75: Cato 96, 2.

1 carne mandenda **T**. -nem audenda **Vdf**. carmen audebam **E**. carnem mandendo *H*. aut *v*. 4 illa (*sc.* alba) *ego. om. ll. v.* | sed **dE***v*. ad **V**. | *an* commanducata? 8 medicina **dT**. | ratio est *v. a. G.* 10 iis *v*. his *ll. C.* | serpant *ego.* -punt *ll. v. cfr. Frobeen p. 41.* 14 cyprio **E***H*. -pro **T**. qui pro *r*. cuprec *v*. 15 ut **E***v*. aut *r*. | exigat **VE***v*. -git **d***S*. *an* exiget? 16 curationem **VdTf***S*. -one **E***v*. 17 hagadum **V**. ag- **d**. 18 uſus **E***v*. ſucus *r*. 22 casuros *v. a. S.* 24 chamaeleone *H. cfr. not. ad XXII 45.* | podagras *H*. -ros *ll.* **Tf***D*. -ris *v. an* podagricos? *cfr. § 126. XXV 60. XXVII 25. XXVIII 105. 116. 140. XXXVI 133. XXI 174. (XXIV 147) al.*

4. (38) Oleastri foliorum eadem natura. spodium e 76
cauliculis vehementius inhibet rheumatismos. sedat et inflammationes oculorum, purgat ulcera alienata et explet, excrescentia leniter erodit siccatque et ad cicatricem per-
5 ducit. cetera ut in oleis, peculiare autem, quod folia decocuntur ex melle et dantur coclearibus *III* contra sanguinis excreationes. oleum tantum acrius efficaciusque, et *i*deo 77
os quoque colluitur illo ad firmitatem dentium. inponuntur folia et paronychiis et carbunculis et contra omnem col-
10 lectionem cum vino, iis vero, quae purganda sint, cum melle. miscentur oculorum medicamentis *d*ecoctum foliorum et sucus oleastri. utiliter et auribus instillatur cum melle vel si pus effluat. flore oleastri condylomata inli- 78
nuntur et epinyctides, item cum farina hordeacia venter
15 in rheumatismo, cum oleo capitis dolores. cutem in capite ab ossibus recedentem cauliculi decocti et cum melle inpositi conprimunt. ex oleastro maturi in cibo sumpti sistunt alvum, tosti autem et cum melle triti nomas repurgant, carbunculos rumpunt.
20 (39) Olei naturam causasque abunde diximus. ad me- 79
dicinam ex olei generibus haec pertinent, utilissimum 15, 4 sqq.
esse omphacium, proxime viride, praeterea quam maxime recens — nisi cum vetustissimum quaeritur —, tenue, odoratum quodque non mordeat, e diverso quam cibis

§§ 76—78: Diosc. I 136. — § 76: Pl. iun. 38, 22. — § 77: Diosc. I 139. Seren. 226. Pl. iun. 77, 1—4. — § 78: Pl. iun. 76, 23—77, 1. Marc. 4, 49. — § 79: Diosc. I 29.

1 spondium **Vd**. | e **Vd***v*. a **E**. 3 *dist. ego.* | et **Vd**. *om.* **E***v*. 4 erodit *v*. et ero- **E**. odit *r***T**. 5 ut **E***B*. aut **dT**. autem **V**. et *v*. 6 ex melle et **Vd***H*. et (ex *v*) melle **E***v*. | danturque *v.a.H.* | III *ego.* tribus *Val. Rose e Pl. iun. om. ll.v.* 7 tamen *v.a.H.* | et ideo *ego. cfr. nota ad § 19.* et de eo **VdT***H*(*D*). et de **E**. ideo *S cum P.* est de eo *J.* et *v*. 8 coluitur **V***D*. | illa **E**. *del. H.* 9 paronycis **V**. -chis *D*. 10 his **V**. | purganda **Vd***v*. curanda **E**. | sunt *v.a.S.* 11 decoctum *ego.* et coct- *ll.v.* et decoct- *G*. 15 doloribus **VT***v.a.G.* | cute **Vd**. 18 nomas *v*. nomanas **V**. manas *r*. 18. 19 se purgant **Vd**. 22 esse **VfE***H*. est **d***v*. 24 mordeas **V**. | cibis *ego. cfr. XXI 79.* cibus **Vd***S*. in cibis **E***D*. in

eligitur. omphacium prodest gingivis, si contineatur in ore, *et* colorem dentium custodit m*otus*que *st*abili*t*. sudores 80 cohibet. (40) oenanthino idem effectus qui rosaceo. omni autem oleo mollitur corpus, vigorem et robur accipit. stomacho contrarium, auget et ulcerum incrementa. fauces 5 exasperat et venena omnia hebetat, praecipue psimithi et gypsi, in aqua mulsa aut ficorum siccarum decocto potum contra meconium, ex aqua contra cantharidas, buprestim, salamandra*s*, pityocampas, per se *p*otum redditumque vomitionibus contra omnia supra dicta. lassitudinum et per- 10 81 frictionum refectio est. tormina calidum potum cyathis VI magisque ruta simul decocta pellit, item ventris animalia. solvit alvum heminae mensura cum vino et calida aqua potum aut tisanae suco, vulnerariis emplastris utile faciem purgat. bubus infusum per nares, donec ructent, 15 82 inflationem sedat. vetus autem magis excalfacit corpora magisque discutit sudores, duritias magis diffundit, lethargicis auxiliare et inclinato morbo. oculorum claritati confert aliquid cum pari portione mellis acapni. capitis doloribus remedium est, item ardoribus in febri cum aqua. si ve- 20 tusti non sit occasio, decoquitur, ut vetustatem repraesentet.

---

§§ 80—82: Diosc. I 30. — § 80: cfr. Plin. XV 29. Diosc. I 56. — Cels. IV 7. — Diosc. de venen. 1. 2. 3. 4. — § 81: Pl. iun. 50, 4—6. — § 82: cfr. Cels. III 20 med. IV 2, 1. Pl. iun. 8, 1—3.

---

cibos *v.* 2 et colorem *ego.* dol- **E***v.* col- *r B.* | motusque stabilit *ego e Diosc. et coll. XX 16.* magis quam alibi *ll.* **T***J.* magis quam aliud (albat *P*) *v.* magis quam stabilit *coni. Müller emend. IV 19.* 3 omne **E**. 5 auget et **VE***S.* auget **d***v.* 6 *dist. ego. de v.* exasperat *cfr. not. ad § 143.* | psimmythii (**dE**?) *v.a.S. cfr. XXII 42.* 7—9 *dist. ego.* 7 decoctum **Vd***v.a.C.* 8 bupraestim **V**. 9 salamandras *v. cfr. § 62.* -ra *ll.* -ram *S.* | potum *B.* lotum *ll. v.* 10 dicta *ll.H(J).* dicta laudatissimum *v(S).* | lassitudinem **Vd**. 10. 11 perfrictionem **E**[1]. 12 sex *ll. v.* 14 auiti sanae **V**. | uulneraris **V***D.* -atis **d**. 15 ructent *v.* rictent **T**. -et **Vd**. ruptat **E**. 19 cum **d***v.* con **V**. in **E**. | pari portione *v(S).* parti partionem **V**. participatione **d**. portione **E***H(J).* | acapini **d**. ac opii *v.a.G.* 20 idem **V**. 21 ut **dEN***v.* et **V**.

(41) **Oleum cicinum bibitur ad purgationes ventris** 83
cum pari caldae mensura. privatim dicitur purgare prae-
cordia. prodest et articulorum morbis, duritiis omnibus,
vulvis, auribus, ambustis, cum cinere vero muricum sedis
5 **inflammationibus, item psorae. colorem cutis commendat**
capillumque fertili natura evocat. semen, ex quo fit, nulla
animans attingit. ellychnia ex uva fiunt claritatis praeci- 84
puae, ex oleo lumen obscurum propter nimiam pinguitu-
dinem. folia igni sacro inlinuntur ex aceto, per se autem
10 **recentia mammis et epiphoris, eadem decocta in vino in-**
flammationibus cum polenta, croco; per se autem triduo
inposita faciem purgant.

(42) **Oleum amygdalinum purgat, mollit corpora, cutem** 85
erugat, nitorem commendat, varos cum melle tollit e facie.
15 **prodest et auribus cum rosaceo aut melle et mali punici**
***t*egmine decoctum vermiculosque in his necat et gravi-**
tatem auditus discutit, sonos incertos et tinnitus, obiter
capitis dolores et oculorum. medetur furunculis et a sole
ustis cum cera. ulcera manantia et furfures cum vino
20 **expurgat, condylomata cum meliloto; per se vero capiti**
inlitum somnum adlicit.

(43) **Oleum laurinum utilius, quo recentius quoque** 86
viridius colore. vis eius excalfactoria, et ideo paralyticis,
spasticis, ischiadicis, suggillatis, capitis doloribus, invete-

---

§ 83: cfr. Plin. XV 25. — Diosc. I 38. — Marc. 6, 33. — § 85: cfr. Plin. XV 26. — Diosc. I 39. — Pl. iun. 101, 2. — Marc. 1, 62. Pl. iun. 13, 19. 77, 4. Marc. 4, 12. Pl. iun. 11, 4. Marc. 1, 77. — § 86: cfr. Plin. XV 26. — Diosc. I 49. Marc. 9, 83.

---

1 cicinum **dE***B*. *cfr. XV 25.* cyc- **V**. coc- *v*. cnic- *P*. 2 calidae **d**. 5 psorae **Vd***v*. . . . . ae **N**. ipsum **E**. 7 elychnia **V**. 11 com. **V**. | et croco *v.a.S.* 13 cor . . . . a **N**. corporum **E**. 14 a facie **E***v.a.Bas.* 15 rosacio **V***D*. | aut **N***D*. et *ll. v.* 16 tegmine *S cum vet. Dal.* germine (*fictum e* getmine) *ll.v*(*D*). *cfr. XXII 90. 103.* 17 audituus *D*. aud . t . . . **N**. | innitus **E**. . . . . . t . us **N**. (-tuus *D*). 19 ulcera *om.* **d**. 20 et purgat **Vd**. 22 quo **dN***v*. quod *r*. | . uoque **N**. quodque **E**. 23 et ideo *ll.v.* id . . . **N**. ideo *D*. *cfr. nota ad § 19.* 24 pasticis **Vd**. | sciadicis **Vd**.

ratis destillationibus, auribus in calyce punici calfactum inlinitur.

87 (44) Similis et myrtei olei ratio. adstringit, indurat. medetur gingivis, dentium dolori, dysinteriae, volvae exulceratae, vesicis, ulceribus vetustis vel manantibus cum 5 squama aeris et cera, item eruptionibus, ambustis. adtrita sanat et furfures, rhagadas, condylomata, articulos luxatos, odorem gravem corporis. adversatur cantharidi, bupresti aliisque malis medicamentis, quae exulcerando nocent. 10

88 (45) Chamaemyrsinae sive oxymyrsinae eadem natura. — Cupressinum oleum eosdem effectus habet quos myr- 15, 28 teum, item citreum. — E nuce vero iuglande, quod car*yi*num appellavimus, alopeciis utile est et tarditati aurium infusum, item capitis dolori inlitum, cetero iners et gravi 15 sapore. enimvero si quid in nucleo putridi fuerit, totus 89 modius deperit. — Ex Cnidio grano factum eandem vim habet quam cicinum. — E lentisco factum utilissimum acopo est idemque proficeret quod rosaceum, ni durius paulo intellegeretur. utuntur eo et contra nimios sudores 20 papulasque sudorum. scabiem iumentorum efficacissime sanat. — Balaninum oleum repurgat varos, furunculos, lentigines, gingivas.

---

§ 87: cfr. Plin. XV 27. — Diosc. I 48. — §§ 88. 89: cfr. Plin. XV 27. 28. — § 88: Diosc. I 41. Marc. 9, 118. 1, 51. — § 89: Diosc. I 43. (cfr. Scribon. 268). 50. 40.

---

2 inlinitur *ll. v.* inc. . . . . . **N**. 6 ambustis *ego*. -stionibus *ll. v* (*contra constantem Plinii usum*). *an* adustionibus? *cfr. XVII 116. XX 61. XXVIII 65. XXX 135.* 7 ragadas **d**. hag- **V**. 8 laxatos **T**. *an recte?* κεχαλασμένα *Diosc.* | sudorem *Diosc.* 9 alisque **V***D*. 13 uero *om.* **E**. 14 caryinum *G*. -ynium *v*. -ynum **Vdf** *Par.* carenum **E**. 15 dolor inlifum **V**. | ceterum **E***v.a.S.* | iners et **dE***v*. inesset **V**. 16 enimuero *ll.v. particula Plinio fere aliena* (*praeter XVI 249*). *an* non raro *vel* quin immo? | putidi **V***S*. 17 modius *S cum vet. Dal.* modiis **V**. -dus *rv. del. P.* | perit **dT**. 18 cnicinum *P*. 19 proficeret **d***v*. -ret et **VE***D*. | quod **d***S*. qua d **V**. que **E**. aeque ut *v*. *an* quod et? *cfr. § 91 extr.* 22 balaninum **d***v*. -anium **E**. balinium **V**.

(46) Cypros qualis esset et quemadmodum ex ea fieret 90
oleum docuimus. natura eius excalfacit, emollit nervos. 12, 109
folia stomacho inlinuntur et vulvae concitatae, sucus quo-
que eorum adponitur. folia recentia commanducata ulceribus
5 in capite manantibus, item oris medentur et collectionibus,
condylomatis. decoctum foliorum ambustis et luxatis prod-
est. ipsa rufant capillum tusa adiecto struthei mali suco. 91
flos capitis dolores sedat cum aceto inlitus, item com-
bustus in cruda olla nomas sanat et putrescentia ulcera
10 per se vel cum melle. odor floris oleiqu*e* somnum facit.
— Adstringit gleucinum et refrigerat eadem ratione qua
oenanthinum.

(47) Balsaminum longe pretiosissimum omnium, ut in 92
unguentis diximus, contra omnes serpentes efficax, ocu- 12, 111
15 lorum claritati plurimum confert, caliginem discutit, item
dyspnoeas, collectiones omnes duritiasque lenit. sanguinem
densari prohibet, ulcera purgat, auribus, capitis doloribus,
tremulis, spasticis, ruptis perquam utile. adversatur aconito
ex lacte potum, febres cum horrore venientes perunctis
20 leviores facit. utendum tamen modico, quoniam adurit
augetque vitia non servato temperamento.

(48) Malobath*r*i quoque naturam et genera exposuimus. 93
urinam ciet, oculorum epiphoris *in* vino expressum uti- 12, 129
lissime inponitur, item frontibus dormire volentibus, effi-
25 cacius, si et nares inlinantur aut si ex aqua bibatur. oris
et halitus suavitatem commendat linguae subditum folium,
sicut et vestium odorem interpositum.

---

§§ 90. 91: Diosc. I (65). 124. cfr. Plin. XXIV 74. — § 91 extr.: cfr. Plin. XV 29. Diosc. I 67. — § 92: Diosc. I 18. — Seren. 11. 28. — § 93: Diosc. I 11.

---

3 folia a **E**. | concitat **Vd**. 5 moris **V**. 7 strutei **V** *v.a.C.* 8. 9 combustis **V**. 10 oleique *D cum U 500.* olet qui *ll. v.* qui olet *J.* 11 leucinum **E**. | qua **V***S.* et qua *r.* qua et *v.* 14 efficax (serpentes?) — 16 omnes *om.* **E**. 20 modice *v.a.H. cfr. XXI 155. XXVI 122.* 22 malobathri *v.* -athi (mol- **E**) *ll.* 23 in uino *ego. cfr. § 132.* uino **Vd***v.* -num **E**. (*an potius* uino excoctum? ἀναζεσθὲν ἐν οἴνῳ *Diosc. cfr. XXXII 38. XXXVII 194. XXVIII 206*). 24 *an* uolentium? 26 alitus **V**.

94 (49) Hyoscyaminum emolliendo utile est, nervis inutile. potum quidem cerebri motus facit. — Therminum e lupinis emollit, proximum rosaceo effectu. — Narcissi-
21,129 num dictum est cum suo flore. — Raphaninum phthiriasis longa valitudine contractas tollit scabritiasque cutis in facie 5
95 emendat. — Sesaminum aurium dolores sanat et ulcera, quae serpunt, et quae cacoëthe vocant. — Lilinum, quod
21,127 et syrium vocavimus, renibus utilissimum est sudoribusque evocandis, vulvae molliendae concoquendisque intus.
15,31 — Selgiticum nervis utile esse diximus, sicut herbacium 10 quoque, quod Iguvini circa Flaminiam viam vendunt.

96 (50) Elaeomeli, quod in Syria ex ipsis oleis manare
15,32 diximus, sapore melleo, non sine nausea alvum solvit, bilem praecipue detrahit II cyathis in hemina *aquae* datis; qui bibere, torpescunt excitanturque crebro. potores cer- 15 taturi praesumunt ex eo cyathum unum. — Pissino oleo usus ad tussim et quadripedum scabiem est.

97 (51) A vitibus oleisque proxima nobilitas palmis. inebriant recentes, capitis dolorem adferunt minus siccae, nec, quantum videtur, utiles stomacho. tussim exasperant, 20 corpus alunt. sucum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant aegris ad vires recreandas, sitim sedandam, in quo

---

§ 94: cfr. Plin. XXV 37. — Diosc. I 42. 45. — § 95: Diosc I 41. (cfr. Plin. XXI 127). III 106. — § 96: Diosc. I 37. 95 (coll. 94). cfr. Plin. XV 31. XXIV 40 extr. — § 97: Diosc. I 148. 149. Pl. iun. 38, 24. 60, 16. Diosc. I 148. 149.

---

1 emolliendo **d***v*. emoli- **Vf**. molli- **E**. 3 effectu **d***S* -tum *r*. -tum habens *v*. 6 emendauit **V**. 7 quae *om*. **E**. | uocant ulcera **Vd***v.a.C*. | lilinum *ll.***f***v*(*J*). lirinon *C*. -num *S*. *cfr. XXI 22*. 8 syrium *ll. D*. Phaselinum (*C*. phyllinum *v*) et Syrium *v* (*coll. XXI 24*). 9 concoquendisque *ll.***Tf***S*. -doque **E***v*. 10 selgiticum **E***v*(*G*). *cfr. XV 31*. -itium *r***f**. selgium *S e Strab. XII 7, 3 p. 571*. seleucicum *B*. | herbaceum **E***v.a.S*. 11 iguuini **E***H*. igui- *G*. egoui- *r***f**. eugubi- *vel* engui- *v*. 13 aluum emollit *v.a.H*. 14 duobus *ll. v*. | aquae *B e Diosc. om. ll. v*. 15 crebro potores (pugnat- *v*) **dE***G*. ore probotores **V**. 16 pisino **V**. 17 ad tussim et **VdTf***H*. et (est *v*) passim ad **E***G*. 19 *dist. v.a.H*. 20 exasperant = τραχύτητα ἰῶνται (*Diosc.*). *cfr. not. ad § 143.*

usu praeferebant Thebaicas, sanguinem quoque excreantibus utiles, in cibo maxime. inlinuntur caryotae stomacho, vesicae, ventri, intestinis cum cotoneis et cera et croco. suggillata emendant. nuclei palmarum cremati in fictili
5 novo cinere loto spodi vicem efficiunt miscenturque collyriis et calliblephara faciunt addito nardo.

5. (52) Palma, quae fert myrobalanum, probatissima 98 in Aegypto, ossa non habet reliquarum modo in balanis. alvum et menses ciet in vino austero et vulnera conglutinat.

10 (53) Palma elate sive *s*pathe medicinae confert ger- 99 mina, folia, corticem. folia inponuntur praecordiis, stomacho, iocineri, ulceribus, quae serpunt cicatrici repugnantia. psora*s* cortex eius tener *c*um resina et cera sanat diebus XX. decoquitur et ad testium vitia. capillum
15 denigrat. suffitu partus extrahit. datur bibendus renium vitiis et vesicae et praecordiorum, capiti et nervis inimicus. vulvae ac ventris fluctiones sistit decoctum eius; item cinis et tormina, potus in vino albo in vulvarum vitiis efficacissimus.

20 **6.** (54) Proxime varietates generum medicinarumque 100 mala habent. ex his verna acerba et stomacho inutilia sunt, alvum, vesicam circumagunt, nervos laedunt. cocta

---

§ 98: Diosc. I 148. Pl. iun. 46, 15—17. 74, 6. — § 99: Diosc. I 150. — §§ 100—103: Diosc. I 159. 160. — § 100: Pl. iun. 38, 24. 52, 6. Marc. 16, 76. Pl. iun. 49, 9. Marc. 30, 65. Gargil. 186, 3—5. 187, 21. 188, 18.

---

4 suggillant **E**. 5 epfici uni **V**. 7 refert *coni. H coll. Diosc. et XII 103.* prae se fert *Reinesius.* 8 in *om.* **d**. 9 ciet *ll.* **Tf***H.* cit *v.* ſiſtit *B e Diosc.* 10 palma **dTfE***v*(*H*). -mae **V**. -ma et *Salm.* -ma siue *C.* | elatae **f**. | spathe *B.* stathe **E**. state *rv.* | conferet **V**. 12 uulceribus **V**. 13 psoras *v.* -ra **Vd**. ipsora **E**. | tener cum *v.* -rum *ll.* 15 *dist. ego e Diosc.* 16 et capiti **E***C.* 17 fluctionem **E***v.a.H.* 18 et *ll.D cum U 501.* ad *v.* | *dist. U.* 20 proxime **V**. *cfr. § 158. XXV 94. XXVIII 107.* -mae *rv.* | medicinarumque **Vd**. -rum quae *S.* -rumque quae *v.* macerarumque **E**. 21 malas **V**. | acerua **V**. | et **VdT***S. om.* **E***v*(*D*). (*num propter § 104?*). 22 uesicam **dE***v.* -cissam **V**[1]. -cassam (*supra scripto* uesicas sanat) **V**[2].

meliora. — Cotonea cocta suaviora, cruda tamen, dumtaxat matura, prosunt sanguinem excreantibus et dysintericis, cholericis, coeliacis. non idem possunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim suci, *et tamen decocuntur in aqua caelesti ad eadem, quae supra scripta 5
101 sunt. *inponuntur et pectori in febris ardoribus*, ad stomachi autem dolores cruda decoctave cerati modo inponuntur. lanugo eorum carbunculos sanat. cocta in vino
102 et inlita cum cera alopeciis capillum reddunt. quae ex *i*is cruda in melle conduntur, alvum movent; mellis autem 10 suavitati multum adiciunt stomachoque utilius id faciunt. quae vero in melle cocta conduntur, quidam ad stomachi vitia trita cum rosae foliis decoctis dant pro cibo. sucus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest, item mammis, condylomatis, varicibus; flos et viridis et siccus 15 inflammationibus oculorum, excreationibus sanguinis, men-
103 sibus mulierum. fit et sucus ex il*l*is mitis cum vino dulci tusis, utilis coeliacis et iocineri. decocto quoque eorum foventur, si procidant, vulvae et interanea. fit et oleum
13, 11 ex *i*is, quod melinum vocavimus, quotiens .... non fuerint 20 in umidis nata. ideo utilissima quae ex Sicilia veniunt, minus utilia struthia, quamvis cognata. radix eorum circumscripta terra manu sinistra capitur ita, ut qui *id* faciet

---

§ 101: Pl. iun. 38, 9. 44, 8—10. 15, 2—4. Marc. 6, 12. Pl. iun. 46, 18. — § 103: cfr. Gargil. 187, 10.

---

2 et *ll. D.* ac *v.* 3 prosunt **f** *H.* 6 inponuntur — ardoribus *huc transposui coll. Diosc.*; *post* suci (*v.* 4) *habent ll. v.* | pectoris **E**. 8. 9 *dist. H.* 9 qua **V**. | iis *ego.* his *ll. v.* 10 condiuntur *v. a. J.* 11 multum *ll. v.* *an* grauitatis (*vel* austeritatis) multum? *cfr. Diosc.* 12 condiuntur **d**(?) *v. a. J.* 12. 13 stomacium atrita **V**. 13 pro suco cibus **E**. 14 in orthopnoicis **E**. 17 et *om.* **V d** *S.* | ex illis *S.* ex iliis **V**. exilis **d**. ex his (iis *v*) **E** *C.* | mitis *ll. v.* *an* malis? 18 tussis **V**. tusus **d** *Ven.* 20 iis *v.* his *ll. C.* 20 *lac. ego indicavi e Diosc. sic fere explendam*: aliquid adstringi opus sit, usus magni. eliguntur parua et rotunda odorataque et quae (*cfr. XXI 38*). 23 manu terra sinistra **E**. manu sinistra terra **d**. | qui id *H cum Dal.* quid **V f E**. qui **d** (?) *v.* | facit *v. a. H.*

dicat, quare capiat et cuius causa. sic adalligata strumis medetur.

(55) Melimela et reliqua dulcia stomachum et ventrem 104 solvunt, siticulosa, aestuosa, sed nervos non laedunt. —
5 Orbiculata sistunt alvum et vomitiones, urinas cient. — Silvestria mala similia sunt vernis acerbis alvumque sistunt; sane in hunc usum inmatura opus sunt.

(56) Citrea contra venenum in vino bibuntur vel ipsa 105 vel semen. faciunt oris suavitatem decocto eorum colluti
10 aut suco expresso. horum semen edendum praecipiunt in malacia praegnatibus, ipsa vero contra infirmitatem stomachi, sed non nisi ex aceto facile manduntur.

(57) Punici mali novem genera nunc iterari super- 106 vacuum. ex *i*is dulcia, quae apyr*e*na alio nomine appel- 13, 112
15 lavimus, stomacho inutilia habentur; inflationes pariunt, dentes gingivasque laedunt. quae vero ab his sapore 13, 113 proxima vinosa diximus, parvum nucleum habentia, utiliora paulo intelleguntur; alvum sistunt et stomachum, dumtaxat pauca, *ul*traque satietatem et haec minime danda, quam-
20 quam omnino nulla in febri, nec carne acinorum utili nec suco. caventur aeque vomitionibus ac bilem reicientibus. uvam in his ac ne mustum quidem, sed protinus vinum 107

---

§ 104: Diosc. I 161. 162. 163. Diphilus ap. Athenaeum III 20 p. 80[f]. Pl. iun. 47, 21. — § 105: Diosc. I 166. — Isidor. XVII 7, 8. Th. H. IV 4, 2. Athen. III 28 p. 84[d]. (cfr. Plin. XII 15). Gargil. 191, 25. 190, 2. Verg. Georg. II 126. — § 106: Diosc. I 151. Gargil. 180, 1. 2. 3. — § 107: (cfr. Plin. XIII 113). Gargil. 180, 7. Cels. II 33. VI 9. Diosc. I 153 (coll. 152). Gargil. 183, 15. 180, 16—18.

---

1 quare **VdT***S.* quae **E***v.* | sic **E***v.* siccat **V**. -ata **dT**. 3 dulcis **V**. 4 sticulosa **V**. 6. 7 acerbis — sane in **E** *v. om. r.* 7 hac **V**. 9 earum **Vd**. | colluti **dTE***H.* -to *v.* collū **V**. 10 expraessu **V**. | praecipium in malicia **V**. 11 contrita **Vd**. 12 sed **Vd***Bas.* et **E***v.* | facile **E***G.* -llime *rv(D).* | mandantur **E**. 13 iterati **E**. -are *v.a.S.* 13. 14 superuacuum *v.* -cuum cum *ll.* 14 iis *v.* his *ll.C.* | apyrena *S.* -rina **dE***v.* apirina **V**. *cfr. XIII 112.* 14. 15 appellamus **Vf**. 16 dentes *om.* **V**. 19 ultraque *ego. cfr. § 20.* citr- *ll.v.* | et **Vd***S.* sed **E***v.* 19. 20 *dist. ego.* 20 utile **V** *Ven.* 21 ac bilem reicientibus *om.* **E**.

aperuit natura. utrumque asperiore cortice; hic acer*b*is in magno usu. vulgus coria maxume perfici illo novit; ob id malicorium appellant medici. urinam cieri eodem monstrant mixtaque galla in aceto decoctum mobiles dentes stabilire. expetitur gravidarum malaciae, quoniam gustatu 5 moveat infantem. dividitur malum caelestique aqua madescit ternis fere diebus; haec bibitur frigida coeliacis et sanguinem excreantibus.

108 (58) Ex acerbo fit medicamentum quod stomatice vocatur, utilissimum oris vitiis, narium, aurium, oculorum 10 caligini, pterygiis, genitalibus et *i*is, quas nomas vocant et quae in ulceribus excrescunt, contra leporem marinum hoc modo: acinis detracto cortice tunsis sucoque decocto ad tertias cum croci et aluminis scissi, murrae, mellis 109 Attici selibris. alii et hoc modo faciunt: punica acida 15 multa tunduntur, sucus in cacabo novo coquitur mellis crassitudine ad virilitatis et sedis vitia et omnia, quae lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas in manibus. rami punicorum serpentes fugant. cortice*s* punici ex vino cocti et inpositi perniones 20 sanant. contusum malum ex III heminis vini decoctum ad heminam tormina et taenias pellit. punicum in olla

---

§ 108: Gargil. 182, 1—10. Diosc. I 151 extr. eup. II 156. (Scribon. 186). — § 109 extr.: Cato 126. Pl. iun. 50, 6. (Marc. 28, 24). 55, 8—10. 50, 8—10. Gargil. 180, 18—21. Marc. 27, 116.

---

1 *an* utraque? *cfr. XVIII 247. XXII 75. XXXIV 78. 83. XXXV 94. XXXVI 117. II 22.* | acerbis *S.* ex ac- *B.* aceruis **VE**. -ruos **d**. -rbus *v.* 2 magno usu **E***v.* -gnis **V**. -gis **d**. | perfici *ego.* -cit *ll. S.* -cere *v.* | illo *ll. v.* *an* eo (*mendo nato e dittogr.* perficicieo)? | nouit *del.* **V**[2]*S.* 3 ob id **V**[2]**E***v.* obiri *r.* 4 decocto **E***v.a.H.* 6 diuiditur **E***v.* uidetur *r.*
9 aceruo **V**. 11 iis *v.* his *ll. C.* 12 *an* excrescant? | *dist. ego.* contra — marinum *del. voluit H.* 13 decocta **V**.
14 ternas **Vf**. | cum **E***G*(*D*). de cum **V**. dein cum **dT***B*(*S*). | croco **VT**. 15 sex libris **dT**. | acida multa *om.* **E**(*U502*). acida mixta *coni. S.* (*an* acida mala?). 17 crassitudo **Vd**.
19 *dist. S e* **V**. 20 cortices *Müller emend. IV 19.* -ce *ll. v.* | decocti **E***v.a.S.* -to [et inposito] *coni. Dal.* 21 sanant *Müller l. l.* -tur *ll. v.* | tribus *ll.v.* | decoctus **V**. 22 tineas **E***v.a.H.*

nova, coperculo inlito, in furno exustum et contritum potumque in vino sistit alvum, discutit tormina.

(59) Primus pomi huius partus florere incipientis cy- 110 tinus vocatur a Graecis, mirae observationis multorum ex-
5 perimento. si quis unum ex his, solutus vinculo omni cinctus et calciatus atque etiam anuli, decerpserit II digitis, pollice et quarto, sinistrae manus atque ita lustratis levi tactu oculis in os additum devoraverit, ne dente contingat, adfirmatur nullam oculorum inbecillitatem passurus eodem
10 anno. iidem cytini siccati tritique carnes excrescentes 111 cohibent, gingivis et dentibus medentur, vel si mobiles sint, decocto suco. ipsa corpuscula trita ulceribus, quae serpunt putrescuntve, inlinuntur, item oculorum inflammationi intestinorumque et fere ad omnia quae cortices ma-
15 lorum. adversantur scorpionibus.

(60) Non est satis mirari curam diligentiamque pri- 112 scorum, qui omnia scrutati nihil intemptatum reliquerunt. in hoc ipso cytino flosculi sunt, antequam scilicet malum ipsum prodeat, erumpentes, quos balaustium vocari dixi-
20 mus. hos quoque ergo experti invenere scorpionibus 13,113 adversari. sistunt potu menses feminarum, sanant ulcera oris, tonsillas, uvam, sanguinis excreationes, ventris et stomachi solutiones, genitalia, ulcera quacumque in parte manantia. siccavere etiam, ut sic quoque experirentur, 113
25 inveneruntque tusorum farina dysintericos a morte revo-

---

§§ **110. 111**: Diosc. I 152. eupor. I 35. Gargil. 181, 5—10. 10—12. — § **112**: Diosc. I 154. Gargil. 181, 13—15. (cfr. 183, 19—24). 181, 15—20. Isidor. XVII 7, 6. — § **113**: Diosc. I 151. (cfr. Scribon. 112. 85). I 153. (cfr. Marc. 28, 10).

---

1 operculo **E** *Pl. iun. v.a.H.* | inlito *ll.* **Tf** *Gargil. H.* indi- *v.* addi- *Pl. iun.* 4 a **VdTf***v*(*S*). *om.* **E***G.* 5. 6 vinculo — calciatus *om.* **E.** 6 etiam **Vd***v.* ita **E.** | duobus *ll. v.* 8 tractu **d.** | continguat **V.** 9 eodem **VTf***S.* eo (**d**?)**E***v.* 10 item **d.** | iritique **V.** 17 reliquere **d***v.a.S.* 19 quod **d.** | balaustium **d** *v.* -autium **E.** -atium **V.** 21. 22. oris ulcera **E***v.a.S.* 22 et tonsillas **E***H.* 22. 23 excreationis *et* solutionis **V***D.* 24 ut ſic **dE***v.* ut ſiſ **V**[1]. tuſſiſ **V**[2].

cari. alvum sistunt. quin et nucleos ipsos acinorum experiri non piguit. tosti tusique stomachum iuvant cibo aut potionibus. per se bibuntur ex aqua caelesti ad sistend*am* alvum. radix decocta sucum remittit, qui taenias necat victoriati pondere. eadem discocta in aqua quas lycium 5 praestat utilitates.

114 (61) Est et silvestre punicum a similitudine appellatum. eius radices rubro cortice denari pondere ex vino potae somnos faciunt. semine poto aqua, quae subierit cutem, siccatur. mali punici corticis fumo culices fugantur. 10

115 7. (62) Pirorum omnium cibus, etiam valentibus onerosus, aegris vini quoque modo negatur. decocta eadem mire salubria et grata, praecipue Crustumina; quaecumque vero cum melle decocta stomachum adiuvant. fiunt cataplasmata e piris ad discutienda corporum vitia, et de- 15 cocto eorum ad duritias utuntur. ipsa adversantur boletis atque fungis pelluntque pondere et pugnante suco. —

116 Pirum silvestre tardissime maturescit. conciditur suspensumque siccatur ad sistendam alvum, quod et decoctum eius potu praestat. decocuntur et folia cum pomo ad 20 eosdem usus. pirorum ligni cinis contra fungos etiamnum efficacius proficit. — Mala piraque iumentis portatu mire

---

§ **115**: Diosc. I 167. cfr. Plin. XXII 99. — § **116**: Diosc I 168 (167). Pl. iun. 47, 22. Diosc. eupor. II 160. (cf. Plin. XXIV 2). Isidor. XVII 7, 15.

---

1 sistunt *ll.* sisti *v.* *dist. ego.* (*an* sistendo?). | quin et **dE***v.* quin ei **V**^{1}. pinei **V**^{2}. | ipsos *v.* et ipsos *ll.* 2 in stomachum **E**. 3 potionibus **VdTf***S.* -oni **E**(?)*G.* -one *v.* | per se *ll. D cum U 503, qui dist.* inspersi *v.* | sistendam *Verc.* -dum *ll. v.*(*C*). *cfr. § 116. XXVII 27. CFWMüller p. 20.* 4 remittit *ll. G. cfr. XXXI 124. XXXVI 140. 157. IX 134.* em- *v*(*H*). | tineas *v.a.H* (*ut semper*). | nec ad **V**. 6 utilitatis **V***D.* 9 poto aqua (-am *v*) quae **E***G.* pota quaque *r.* | subterit **V**. | cute **d**. 10 siccat *v.a.G.* | cortices **V**. 12 dein čocta **E**. 14 fluunt **Vd**. 15 cataplasmate piris **Vd**. 15. 16 decocta **Vdf**. 17 adque **V**. | *an* pollentque? *lac. statuit J*: pondere ⟨drachmae venenum⟩ repugnante. 21 fungos **dE***v.* -go sed **V**. | etiamnunc **d**. 22 portatu/// **d**. -tum **V**.

gravia sunt vel pauca. remedio aiunt esse, si prius edenda dentur aliqua aut utique ostendantur.

(63) Fici sucus lacteus aceti naturam habet, itaque 117 coaguli modo lac contrahit. excipitur ante maturitatem
5 pomi et in umbra siccatur ad aperienda ulcera, cienda menstrua adpositu cum luteo ovi aut potu cum amylo. podagris inlinitur cum farina Graeci feni et aceto. pilos quoque detrahit palpebrarumque scabiem emendat, item lichenas et psoras. alvum solvit. lactis ficulni natura ad- 118
10 versatur crabronum vesparumque et similium venenis, privatim scorpionum. idem cum axungia verrucas tollit. folia et quae non maturuere fici strumis inlinuntur omnibusque, quae emollienda sint discutiendave; praestant hoc et per se folia. et alius usus eorum in fricando lichene et alo-
15 peciis et quaecumque exulcerari opus sit. et adversus 119 canis morsus ramorum teneri cauliculi cuti inponuntur. iidem cum melle ulceribus, quae ceria vocantur, inlinuntur. extrahunt infracta ossa cum papaveris silvestris foliis; canum rabiosorum morsus folio trito ex aceto restingunt.
20 e nigra fico candidi cauliculi inlinuntur furunculis, muris aranei morsibus cum cera. cinis earum e foliis gangraenis consumendisque quae excrescant. fici maturae uri- 120

§ 117: Diosc. I 183 post med. Colum. VII 8, 1. — § 118: Diosc. I 183. Pl. iun. 101, 12. 80, 15. 35, 3. — § 119: Pl. iun. 86, 9. 77, 5—7. Diosc. I 185. Pl. iun. 84, 25. 85, 1. Diosc. I 186. — §§ 120—123: Diosc. I 183. — § 120: Demetr. Scepsius ap. Athen. III 19 p. 80 d. cfr. III 15 p. 78 d. Isidor. XVII 7, 17.

1 paca **V**. | aiunt *v.* aiuuent **V**. adiungent **E**. 2 alia **E**. 4 ante **dE***v.* autem **V**[1]. autem ante **V**[2]. 6 adpositu **T***H.* -tum **Vdf**. -ta **E**. -to *G.* -tus *v.* 7 feci **E**. (foeni Graeci *v.a.H. sed cfr. § 126*). 9. 10 adsectatur **E**. 11 ueruca et tollit **V**. 12 et *om.* **dT**. | maturuere fici **dE***v.* -turae effitici **V**. inaruere et fici **T**. 12. 13 omnibus quaeque **Vd**. 13 emolienda **V**. | sint **VfE***H.* sunt **d***v.* 14 alius usus eorum **dT***J.* alius usus et alius eorum **Vf***S.* alii usus eorum tamquam **E***v.* 14. 15 olopeciis **V**. 15 et *om.* **d**. | sint **VE**. 17 caeria **V***v.a.C.* 19 restingunt *S coll. XXIV 45. 154. XXIX 62.* restri- *ll.v.* 20 ficu **dE***v.a.S.* 21 morsibus **E***v.* -sus ebu **V**. -su seuo **d**. | ceracinis **d**. 22 consumendis quaeque **Vd**. | excrescant *ego.* -scunt *ll.v.* | ficus **d**.

nam cient, alvum solvunt, sudorem movent papulasque, ob id autumno insalubres, quoniam sudantia huius cibi opera corpora perfrigescunt. nec stomacho utiles, set ad breve tempus, et voci contrariae intelleguntur. novissimae salubriores quam primae, medicatae vero numquam. iuve- 5 num vires augent, senibus meliorem valitudinem faciunt minusque rugarum. sitim sedant, calorem refrigerant, ob id non negandae in febribus constrictis, quas stegnas vo-
121 cant. siccae fici stomachum laedunt, gutturi et faucibus magnifice utiles. natura his excalfaciendi. sitim adferunt, 10 alvum molliunt, rheumatismis eius et stomacho contrariae, vesicae semper utiles et anhelatoribus ac suspiriosis, item iocinerum, renium, lienum vitiis. corpus et vires adiuvant; ob id antea athletae hoc cibo pascebantur — Pythagoras
122 exercitator primus ad carnes eos transtulit —; recolli- 15 gentes se a longa valitudine utilissime. item comitialibus et hydropicis omnibusque, quae maturanda aut discutienda sint, inponuntur, efficacius calce aut nitro aut *iri* admixta. coctae cum hysopo pectus purgant, pituitam, tussim veterem, cum vino autem sedem et tumores maxillarum. ad 20 furunculos, panos, parotidas decoctae inlinuntur. utile et

---

§ 121: Cels. III 21. 24. Seren. 416. Gargil. 194, 14—16. Isidor. XVII 7, 17. Diog. Laert. VIII 12. — § 122: Gargil. 194, 17. 195, 1. 2. 3. 19. Pl. iun. 37, 4—7. cfr. Cels. IV 4, 4. Gargil. 195, 3. 4. Pl. iun. 82, 14. 79, 6. (Marc. 32, 17). 20, 10. Gargil. 195, 4. 5.

---

1 papulasque quae **VT**. 2 insalubri **V**. -ria **dT**. 3 pertricescunt **V**. | utiles sed *v. cfr. § 132.* -les et **dE***D*. -le est **V**. 4 contraria **E**. 6 agent **V**. 9 ficus **d**. 12 anhelatoribus **d***v*. -tioribus **V**. anellationibus **E**. 13—16. *dist. ego* 14 antea **V***D*. dant ea **d**. ante **E***v*. (antea *apud Plin. rarum, sed cfr. XXV 77. XXXVI 62. 63. XVI 8. VII 96*). 15 eo **d**. 15. 16 recolligentes *ll.* -ti *H cum Gron. sed cfr. XX 35. XXVIII 129.* -tibus *v.* 16 utilissime (*sc.* adiuuant *vel* pascuntur) *ego.* -mae *ll.v.* | item in **Vf**. | commitialibus **V**. 17 omnibus **Vd**. | aut *om.* **d**. 18 sint **V***S*. sunt *rv.* | aut iri *J. cfr. XXII 69. Diosc. Gargil.* aut fi *ll.***Tf**. *del. v.* aut iridis radice *P.* | admixta (*P*)*J.* -tę **E**. -to *r***Tf***v*(*D*). 19 coactae (*om.* cum) **d**. 20 ad sedem *v.a.S.* | tumorem **E***v.a.H.* | ad **Vd***H.* et **E***v.* 21 et *om.* **E**.

decocto fovere earum, feminasque decoct*o* eodem cum
faeno Graeco. utiles sunt et pleuriticis ac peripneumo- 123
nicis, cum ruta coctae to*r*m*i*nibus. prosunt tibiarum ul-
ceribus cum aeris flore, et parotidi, pterygiis cum punico
5 malo, ambustis, pernionibus cum cera, hydropicis coctae
in vino et cum absinthio et farina hordeacia. nitro addito
manducatae alvum solvunt. scorpionum ictibus cum sale
tritae inlinuntur. carbunculos extrahunt in vino coctae
et inpositae. carcinomat*i*, si sine ulcere s*i*t, quam pin-
10 guissimam ficum inponi paene singulare remedium est,
item phagedaenae. cinis non ex alia arbore acrior. pur- 124
gat, conglutinat, replet, adstringit. bibitur et ad discu-
tiendum sanguinem concretum, item percussis, praecipi-
tatis, ruptis, convulsis cineris cyathus *in* singulis aquae et
15 olei. datur tetanicis et *s*pas*t*icis, item potus vel infusus
coeliacis et dysintericis. et si quis eo cum oleo perun-
guatur, excalfacit. idem cum cera et rosaceo subactus
ambustis cicatricem tenuissimam obducit. lusciosos ex

---

§ 123: Gargil. 195, 6—9. Pl. iun. 66, 6—8. 95, 17—20. Gargil. 196, 1—3. 195, 10. 11. Pl. iun. 83, 4. Gargil. 195, 20. 11. 12. — § 124: Diosc. I 186.

---

1 *dist. J coll. Diosc. Gargil. et XXX 120. XXXI 65.* (*adde XXIII 13. 103.* | feminasque *ego.* -nas quoque *ll.J.* -nas *v*(*D*). | decocto (*J.* -ta **Vd**. -tae **E**) eodem *ll.J.* decoctae quoque eaedem *v.* eodem quoque decoctae *D.* | cum **E***v. om. r.* 2 faeno **V**. feno *rS.* foeno *v* (*ut semper*). | pleuritis **V**. | ac **dTfE***D.* et **V***v.* 2. 3 plerimonicis **V**. pleum- **T**. peripleum- *J.* 3 *dist. ego.* | coctae torminibus *B*(*D*) *e Diosc.* cocta (-tae *J*) et omnibus *ll.v.*(*J*). 4 et parotidi **VTf***S.* et parate dy **E**. et spasticis *v. om.* **d**(?)*C.* | pterygiis **dTf***v.* ptrygis **V**. ptericis **E**. 6 et cum *v.* cum et *ll.* cum **T***S.* | absentio **V**. | farinae **V**. | *dist. S cum P e Diosc.* 7 scorpionis **E**. | cum *om.* **E**. 9 carcinomati *v.* -tae **Vd**. -tas **E**. | sit *ego.* est *ll.v.* 11 acrior purgat **VdT***H.* aciem purgat non **E**. aciem purgat acrior *v.* 12 conglutinant replent **V**. | adstringitur **Vd**. 14 conuulsis ruptis **E***v.a.S. cfr. not. ad § 25.* | cineris *ll.v.*(*S*). -reis *Par. del. C.* neruis *Müller emend. V 25. lac. indic. S*(*D*) (*suppletis* drachma sumpta e). | cyathus in *ego.* ciatus **V**[2]. quiatus **V**[1]. cyathis *r***Tf***v.* -thus cum cyathis *coni. J coll. XIV 85.* 15 spasticis *v.* passi- **E**. pasi- *r.* 17 item **E***v.a.H.* 18 cum ambustis **Vd**.

oleo inlitus emendat dentiumque vitia crebro fricatu.
125 produnt etiam, si quis inclinata arbore supino ore aliquem nodum eius morsu abstulerit nullo vidente atque cum aluta inligatum licio e collo suspenderit, strumas et parotidas discuti. cortex tritus cum oleo ventris ul*c*era sanat. 5 crud*ae* grossi verrucas, thymos nitro, farina additis tollunt. spodi vicem exhibet fruticum a radice exeuntium cinis. bis *l*otus adiecto psimithio digeritur in pastillos ad ulcera oculorum et scabritiam.

126 (64) Caprificus etiamnum multo efficacior fico; * sar- 10 culo quoque eius lacte coagulatur in caseo. *lactis minus habet*; exceptum id coactumque in duritiam suavitatem carnibus adfert fricatu. dilut*um* aceto miscetur exulceratoriis medicamentis. alvum solvit, vulvam cum amylo aperit, menses ciet cum luteo ovi. podagricis cum farina 15 Graeci feni inlinitur. lepras, psoras, lichenas, lentigines
127 expurgat, item venenatorum ictus et canis morsus. dentium quoque dolori hic sucus adpositus in lana prodest aut in cava eorum additus. cauliculi et folia admixto ervo contra marinorum venena prosunt; adicitur et vinum. bu- 20 bulas carnes additi caules magno ligni conpendio perco-

§ 125: Diosc. I 185. — § 126: Diosc. I 184. Colum. VII 8, 2. — Seren. 527. — § 127: cfr. Pl. iun. 27, 2. — Diosc. I 183 extr. I 185.

1 illitus *v.* illinitus **d.** -natus **V**[1]**E.** inlinitus **V**[2]*S. cfr. XXV 61. 175.* 3 nondum **V** *Ven.* | cum **dfE***H.* eum **VT.** in *v.* 4 licio e **E***v.* ilicio **V.** ilico **dT.** 5 discutit **E***v.a.C.* | ulcera (**V**?)*v.* uulnera *r***Tf***D.* 6 crudae *v.* -da **V.** erudi **d.** *om.* **E.** crudi *D.* | uerrucas **d***v*(*S*). -cas et *B.* uerucas **V.** ferrucas **E.** | thymos **E***B.* -mo *rv.* 8 lotus *J coll. § 97. XXXII 97.* totum **E.** tostus *v.* coctus *r***Tf** (*an recte? cfr. XXXIV 133. 170*). | psimmythio **dE***v.a.S.* | dirigitur **E.** 9 scabritia **Vd.** 10 etiannum **V.** 10. 11 sarculo **V.** 11 lac **dE***v.a.S.* | caseo *ll.v.* -eum *Verc.* 11. 12 lactis — habet *huc transposui e v. 10, ubi post* fico *habent ll.v. cfr. § 117.* 12 ideo actumque **V.** 13 *dist. ego.* | fricatu. dilutum *ego.* -atur diluto ex *ll.v. cfr. § 124 extr. XIII 99 et XIX 153. XXVIII 225 XXIX 134.* 15 menses **Vf***S.* pota menses *r*(?)*v.* 19 in caua (-uis *v*) eorum **E***H.* cauorum *r.*

quunt. grossi inlitae strumas et omnem collectionem emolliunt et discutiunt; aliquatenus et folia. quae mollissima sunt ex *i*is, cum aceto ulcera manantia et epinyctidas, furfures sanant. cum melle foliis ceria sanant et canis 128
5 morsus recentes, cum vino phagedaenas; cum papaveris foliis ossa extrahunt. gross*i* caprifici inflammationes discutiunt suffitu — resistunt et sanguini taurino poto et psimithio et lacti coagulato potae —, item in aqua decoctae atque inlitae parotidas. cauliculi aut grossi eius
10 quam minutissimae ad scorpionum ictus e vino bibuntur. lac quoque instillatur plagae et folia inponuntur, item 129 adversus murem araneum. cauliculorum cinis uvam faucium sedat, arboris ipsius cinis ex melle rhagadia, radix defervefacta in vino dentium dolores. hiberna caprificus
15 in aceto cocta et trita inpetigines tollit. inlinuntur ramenta e ramo sine cortice quam minutissima ad scobis modum. caprifico quoque medicinae unius miraculum 130 additur: corticem eius in*tum*escentem puer impubis si defracto ramo detrahat dentibus, medullam ipsam adalligatam
20 ante solis ortum prohibere strumas. caprificus tauros quamlibet feroces collo eorum circumdata in tantum mirabili natura conpescit, ut inmobiles praestet.

§ 128: Diosc. I 185. Nicand. alex. 319. — § 129: Seren. 834. — cfr. Marc. 14, 21. — Pl. iun. 26, 22. Marc. 12, 28. — § 130: Pl. iun. 80, 7—10. cfr. Isidor. XVII 7, 17.

1 crossi **V**. | illatae **d**. | omnium **d***v.a.H.* 3 iis *v.* his *ll.C.* | et **E***v. om. rS.* 4 cerea **Vd***v.a.B.* | sanant *v.* -natur **Vd**. -nantur **TE***J.* | *dist. J.* 5 phagidenas **V**. -gedaenae *J.* 6 grossi *v.* -ssae *ll.* | inflammationes **E***v. cfr. XXI 137. (XXVI 127. 128).* inflat- *r***Tf***H.* 8 psitimithyo **V**. | pota eidem **d**. 7. 8 *dist. J.* 9 parotidas *ll.J.* -das sanant *v.* 13 ragadia **V**. 14 caprificis **V**. 15. 16 ramenta e ramo *J.* -ta ramo (-mi *v*) **E***v.* -terimo **Vd**[1]. -terimos **d**[2]. -ta ramorum *S cum vet. Dal.* 18 cortice **VT**. | intumescentem *Pl. iun. S e coni. H.* inpubesc- *ll.v.* | puer impubis si **E** *Pl. iun. v.* pueris id **Vd**. puer si **T**. 18. 19 defracto ramo **E***v* (detra- *S e Pl. iun.*). defracturam **T**. effractu rama **V**[1]. -turam *r.* 19 detrahat dentibus **VdT***v.* -ahentibus **E**. 21. 22 rabidi **E**. -dam (naturam) *v.a.B.*

131 (65) Herbam quoque Graeci erin*o*n vocant, reddendam in hoc loco propter gentilitatem. palmum alta est, cauliculis quinis fere, ocimi similitudine; flos candidus, semen nigrum, parvum. tritum cum Attico melle oculorum epiphoris medetur. *suci instil*latio — decerpta *en*im manat 5 lacte multo dulci herba — perquam utilis aurium dolori nitri exiguo addito. folia resistunt venenis.

132 (66) Pruni folia decocta tonsillis, gingivis, uvae prosunt, in vino decocta et *vehementius*, subinde co*n*lu*to o*re. ipsa pruna alvum molliunt, stomacho non utilissima, sed 10 brevi momento.

(67) Utiliora persica sucusque eorum, etiam in vino aut in aceto expressus. *ne*que alius eis pomis innocentior cibus; nusquam minus odoris, suci plus, qui tamen sitim stimulet ..... folia eius trita inlita haemorrhagian 15 sistunt. nuclei persicorum cum oleo et aceto capitis doloribus inlinuntur.

---

§ 131: Diosc. IV 29. Nicand. ther. 47. — § 132: Diosc. I 174. Marc. 15, 14. 14, 9. cfr. Gargil. 192, 10—13. — Seren. 517. Pl. iun. 46, 19. Gargil. 191, 6—8. Martial. XIII 29. — (Diosc. I 164). Pl. iun. 73, 7. (Diosc. I 187). 11, 6. Gargil. 188, 17. (189, 19. 20). cfr. Marc. I 77.

---

1 quoque quam *v.a.S.* | erinon *ego e Diosc.* -neon *B.* -nen **E**. her- *r.* erin *v.* | reddenda **Vd***v.a.S.* 3 similitudinem flos candidum **V**. 5 suci instillatio *ego coll. Diosc. et XXIX 133.* ut cum ciati (cyathi *v*) ut **E***v.a.B* (*aut del.*). cum ut lati *r.* II drachmis cum cyathis Attici quattuor *C*(*J*) *cum B e Diosc.* utcumque autem *G.* cum cyathis *add. lacunae signo D.* | decerpta enim *ego.* -ptarum **d**. decreptarum **V**. decept- **E**. decerpto ramo *J.* -pta *G. del. B.* carptorum *v.* 6 et dulci *v.a.S.* | *dist. ego.* 8 prunis **V**. | decocta *del. S.* 9 *dist. ego coll. Gargil.* | decocta (-tae **VE**) et *ll.v.*(*S*). -to eo *H cum Gron.* | uehementius *ego e Gargil. cfr. XXIV 53. XXI 137. om. ll.v.* | conluto ore *S.* coluere *ll.* ore colluto *v.* ore conluendo *Gargil.* 10 non *ll.***T***v*(*H*). uero *Verc.* 12 eorum **d***v.* et eor- **V**. et ear- **E**. | etiamnum **d***v.a.S.* 13 aut aceto **dT**. | neque *D cum U 505.* que *ll.* qui (*interrog.*) *S.* nec est *v.* | eis **E***v*(*J*). eius *r***T***S.* 15 *lac. ego indicavi. interciderunt nonnulla de Perseae arboris natura aliena* (*inde* eius): *cfr. Diosc. I 187 et Plin. XV 45.* | haemorrhagiam *G.* -orrogiam **d**. -orroiam *v.* -orogian (emoro- **V**)*r.* 16 nuclei **E***v.* -eo **V**. -eus **d**.

(68) Silvestrium quidem prunorum bacae, vel e radice 133
cortex, in vino austero si decoquantur ita, ut triens ex
hemina supersit, alvum sistunt et tormina. satis est sin-
gulos cyathos decocti sumi. — (69) Et in his et sativis
5 prunis est limus arborum, quem Graeci lichena appellant,
r*h*agad*i*is et condylomatis mire utilis.

(70) Mora, in Aegypto et Cypro sui generis, ut dixi- 134
mus, largo suco abundant summo cortice desquamato; 13, 56 sqq.
altior plaga sicca es*t* mirabili natura. sucus adversatur 16, 182
10 venenis serpentium, prodest dysintericis, discutit panos
omnesque collectiones, vulnera conglutinat, capitis dolores
sedat, item aurium. splenicis bibitur atque inlinitur et
contra perfrictiones. celerrime teredinem sentit. neque 135
apud nos suco minor usus: adversatur aconito et araneis
15 in vino potus; alvum solvit, pituitas taeniasque et similia
ventris animalia extrahit. hoc idem praestat et cortex
tritus. folia tingunt capillum cum fici nigrae et vitis cor-
tice*ve* simul coctis aqua caelesti. pomi ipsius sucus al-
vum solvit protinus. ipsa poma ad praesens stomacho
20 utilia, refrigerant, sitim faciunt; si non superveniat alius
cibus, intumescunt. ex inmaturis sucus sistit alvum, veluti
animalis alicuius in hac arbore observandis miraculis,
quae in natura eius diximus. 16, 102

(71) Fit ex pomo panchrestos stomatice, eadem ar- 136

---

§ 133: (Diosc. I 174). Pl. iun. 47, 23—48, 2. cfr. Gargil. 192, 6. 7. Marc. 27, 92. — § 134: cfr. Diosc. I 181. 180. 182. Pl. iun. 74, 9. — § 135: Diosc. I 180. Pl. iun. 46, 20. Marc. 30, 11. Gargil. 196, 14. 15. Pl. iun. 48, 2. — § 136: cfr. Diosc. I 180. Marc. 14, 38. 47. Pl iun. 25, 25—26, 4. Gargil. 196, 16—20. Pl. iun. 26, 4—7.

---

2 decoquatur **V**. 4 fumi **V**. | iis **E***v.a.S.* 6 rhagadiis *v.* -dis *D.* ragadis **Vd**. tragodis **E**. 9 altiore **E***v.a.J.* | sicca est *J.* -ccae si *U.* -ccae *S.* -ccantur *C.* -cca *v.* 12 splenenicis **V**[1]. -neticis **V**[2]*C.* 13 nec **E***v.a.H.* 14 auersatur a cognito **V**. 15 tineasque **V**[2]. ac tineas *v.a.H.* 17 fic' **d**. 17. 18 corticeue *ego.* -cem **V**. -cibus (**dE**?)*v*(*J*). -ce *S cum man. Dal.* φύλλοις *Diosc. de ellipsi v.* foliis *cfr. nota ad XXV 121. an potius* foliis corticeue? 20 inutilia *coni. H. sed cfr. Gargil.* 21 inacescunt *Gargil. sed cfr. XXII 136.*

teriace appellata, hoc modo: sextarii III suci e pomo leni vapore ad crassitudinem mellis rediguntur; post additur omphacii aridi pondus ✻ II aut murrae ✻ I, croci ✻ I; haec simul trita miscentur decocto. neque est aliud oris, arteriae, uvae, stomachi iucundius remedium. fit et alio 5 modo: suci sextarii II, mellis Attici sextarius decoquuntur ut supra diximus.

137 Mira sunt praeterea quae produntur: *p*rima germinatione, priusquam in folia exeant, sinistra decerpi futura poma. ricinos Graeci vocant. hi terram si non attigere, 10 sanguinem sistunt adalligati, sive ex vulnere fluat sive ore sive naribus sive haemorrhoidis. ad hoc servantur repo-138 siti. idem praestare et ramus dicitur luna plena defractus incipiens fructum habere, si terram non adtigerit, privatim mulieribus adalligatus lacerto contra abundantiam mensum. 15 hoc et quocumque tempore ab ipsis decerptum ita, ut terram non adtingat, adalligatumque existimant praestare. folia mori trita aut arida decocta serpentium ictibus inponuntur; a*e*que potu proficitur. scorpionibus adversatur e radice corticis sucus ex vino aut posca potus. red- 20 139 denda est et antiquorum conpositio. sucum expressum pomi maturi inmaturique mixtum coquebant vase aereo ad mellis crassitudinem. aliqui murra adiecta et cupresso praeduratum *in* vas*o* sole torrebant, permiscentes spatha

§ 137: cfr. Marc. 31, 33. — § 138 extr.: Pl. iun. 110, 17. — §§ 139 extr. 140: Diosc. I 180. Pl. iun. 27, 1—3. Marc. 12, 57.

1 e **E***v*. et **Vd**. ex *D*. 2 post additur **E***v*. postea *r***Tf**. 3 omphacii **dTf***v*. -cis *r*. 4 decocta **d**. 5 uua **V**. 6 suci *om*. **E**. | duo *ll.v*. 8 prima *ego cfr. XX 254. XV 34.* mira *ll.J. del. D.* mori *G.* mora *v. de mendo cfr. XIX 70.* 9 in *ll.v. om.* **f***H. sed cfr. XVIII 130.* | decerpi iubentur *v.a.S.* 9. 10 futuri pomi **Vd**. 10 cytinos *coni. B.* | atthingere V. 11 adalligati **d**[2]**E***v*. et all- **V**. *om*. **d**[1]. 12 haemoroides **Vd**. 13 praestari **E**. 14 non *om*. **E**. 15 adalligatos **V**. | mensum **V***S*. -sium *v*. mesum *r*. 17 adtinguat **V**. 19 aeque *ego*. alique (alii- **E**) *ll*. ad idemque *v*. aliquidque *D*. (*an* aliqui potu proficiunt?). 20 cortici **V**. 21 conpositi usu cum **V**. 24 duratum **dT**. | in uaso sole *ego. cfr. XVIII 164. VII 30. XI 69.* uas sole *ll.v.* ad solem *H cum P e* **T**. (*an* assiduo *vel* acri sole? *cfr. XXVIII 143 et XIV 77*). | spata **V**

ter die. haec erat stomatice, qua et vulnera ad cicatricem perducebant. alia ratio suci: siccato exprimebant pomo, multum sapori opsoniorum conferente*m*, in medicina vero contra nomas et pectoris pituitas et ubicumque 5 opus esset adstringi viscera. dentes quoque conluebant eo. tertium genus suci foliis et radice decoctis ad am- 140 busta ex oleo inlinenda. inponuntur et folia per se. radix per messes incisa sucum dat aptissimum dentium dolori collectionibusque et suppurationibus. alvum purgat. 10 folia mori in urina madefacta pilum coriis detrahunt.

(72) Cerasia alvum molliunt, stomacho inutilia; ea- 141 dem siccata alvum sistunt, urinam cient. invenio apud auctores, si quis matutino roscida cum suis nucleis devoret, in tantum levari alvum, ut pedes morbo liberentur.

15 (73) Mespila exceptis setaniis, quae malo propiorem vim habent, reliqua adstringunt stomachum sistuntque alvum. item sorba sicca, nam recentia stomacho et alvo citae prosunt.

8. (74) Nuces pineae, quae resinam habent, contu- 142 20 sae leviter, additis in singul*as* sextariis aquae ad dimidium decoctae, sanguinis excreationi medentur ita, ut cyathi bini bibantur ex eo. corticis e pinu in vino decoctum contra tormina datur. nuclei nucis pineae sitim sedant et acrimoniam stomachi rosionesque et contrarios umores 25 consistentes ibi. et infirmitatem virium roborant, renibus, vesicae utiles. fauces videntur exasperare et tussim. bilem 143

---

§ 141: Diosc. I 157. Gargil. 198, 1—7. Diosc. I 169 (170). cfr. Plin. XV 84. Gargil. 193, 4—6. 20. Diosc. I 173. cfr. Plin. XV 85. Gargil. 196, 7. 8. 197, 1. Martial. XIII 26. — § 142: Gargil. 206, 2—7. 205, 2. — Diosc. I 88. cfr. Scribon. 143. — § 143: Diosc. I 88. Marc. 30, 35. Cels. IV 17. Gargil. 205, 3.

---

1 qua *G.* quae *ll.v.* 2 perducebat *v.a.G.* | suci **Vd***S.* -cum **E***v*(*D*) *ad seqq. referentes. sed cfr. v. 6.* 3 obsomniorum **V.** | conferentem *S.* -te *ll.v.* 4 *prius* et *om.* **d.** 8 messes **d***v.* meses et *r.* | dat *om.* **E***v.a.Bas.* 10 madefactata **E.** 12. 13 inuenio auctore **E.** 15 mespilis **d.** -pellis **V.** | propriorem **Vd.** 17 recentia in **E.** 19 sinam **d.** 20 singulas *H cum Gron.* -lis *ll.v.* singulas singulis *S cum vet. Dal.* | aquae **E***v.* quae *r.* 22 bini **E***v.* uini *r.* 23 piniae **V.** 26 utilis **V***D.* | et tussi

pellunt poti ex aqua aut vino aut passo aut balanorum decocto. miscetur his contra vehementiores stomachi rosiones cucumeris semen et sucus porcilacae, item ad vesicae ulcera et renes, quoniam et urinam cient.

144 (75) Amygdalae amarae radicum decoctum cutem in 5 facie corrigit coloremque hilariorem facit. nuces ipsae somnum faciunt et aviditatem, urinam et menses cient. capitis dolori inlinuntur maximeque in febri; si ab ebrietate, in aceto et rosaceo et aquae sextario. sanguinem sistunt cum amylo et menta, lethargicis et comitialibus 10 prosunt capite peruncto, epinyctidas sanant e vino vetere, ulcera putrescentia, canum morsus cum melle et furfures ex facie ante fotu praeparata, item iocineris et renium dolores ex aqua potae, *s*et saepe et e*c*ligmat*e* cum resina 145 terebinthina. calculosis et difficili urinae in passo et ad 15 purgandam cutem in aqua mulsa tritae sunt efficaces. prosunt ecligmate *cum lacte* iocineri, tussi et colo cum elelisphaco modice addito e melle; sumitur nucis abellanae

§§ 144. 145: Diosc. I 176. — § 144: Gargil. 199, 14. 15. Pl. iun. 11, 7. cfr. Marc. 1, 14. Pl. iun 38, 25. Gargil. 200, 1. 2. Marc. 16, 84. Pl. iun. 86, 10 Gargil. 200, 3—5. 5—9. Seren. 459. — § 145: Gargil. 200, 10. 11. 199, 10. 11. 12—14. 201, 17. 199, 6. (201, 12).

Vd. tussim et (*ad seqq. relatum*) *D cum U 506. sed* exasperare *Plinio idem est ac* liberare asperitate: *cfr. §§ 80. 97, ut scribendum sit XXII 100 aut* exasperandis (*vel* asperatis: *cfr. XXIX 106*) *aut potius* exulceratis (*cfr. XXII 136. XXVIII 189. Cels. IV 11*) *et XXXI 67* exulceret (*cfr. XXIII 22*).
4 renes **VfE***H*. -nis *S*. -nium **d**. -num *v*. 6 faciem **E**. | colligit **E**. 7 somnium **E**. | ariditatem *Fröhner mus. Rhen. 47, 294. sed cfr. Gargil.* (*an excidit* uenereamn *ante* urinam?).
8 dolores **d**. 9 et sanguinem **E***v.a.D.* | *dist. H.* 10 lethargis **Vf**. 11. 12 *dist. U 507 e Diosc. cfr. Gargil.* 11 uetera **f***S*.
14 set saepe et *ego.* et saepe et (ex **E***v*) *ll.v.* (ex *in hac dictione non usitatum. an vero scribendum* aut sumptae? *cfr. XXVI 55.* | ecligmate *v.* eligmata *ll.* 15 terebentina **V**. | *punctum tolli voluit Val. Rose cum Gargil., sed cfr. Diosc.* | cauculosis **E**.
17 eligmate **Vd**. | cum lacte *ego e Diosc. om. ll.v.* | iocineris **V**.
18 elelispaco **Vd**. | e *ego. cfr. § 153.* et **VdT**. in **E***v*. | *dist. ego e Diosc. et Gargil.* | auellanae **dE***v.a.S.*

magnitudo. aiunt quinis fere praesumptis ebrietatem non
sentire potores, vulpesque, si ederint eas nec contingat e
vicino aquam lambere, mori. minus valent in remediis
dulces. et hae tamen purgant, urinam cient. recentes
5 stomachum implent.

(76) Nucibus Graecis cum absinthi semine ex aceto 146
sumptis morbus regius sanari dicitur, isdem inlitis per se
vitia sedis et privatim condylomata, item tussis, sanguinis
reiectio.

10 (77) Nuces iuglandes Graeci a capitis gravedine ap- 147
pellavere. etenim arborum ipsarum foliorumque virus in
cerebrum penetrat. hoc minore tormento, sed in cibis,
nuclei faciunt. sunt autem recentes iucundiores; siccae
unguinosiores et stomacho inutiles, difficiles concoctu, ca-
15 pitis dolorem inferentes, tussientibus inimicae, vomituris
ieiunis aptae *in* tenesmo solo, trahunt enim pituitam.
eaedem praesumptae venena hebetant, item * adversantur
cepis leniuntque earum saporem. aurium inflammationi 148
inponuntur, cum mellis exiguo et ruta mammis et luxatis,
20 * anginae cum ruta et oleo *, cum cepa autem et sale et
melle canis hominisque morsui. putamine nucis iuglandis
dens cavus inuritur. putamen combustum tritumque in

---

§ 146: Pl. iun. 97, 7—9. cfr. Cels. III 24. IV 10. — §§ 147. 148: Diosc. I 178. — § 147 extr.: Seren. 1056. Pl. iun. 31, 10. Marc. 15, 32. — § 148: Marc. 6, 3. 4, 51. Pl. iun. 86, 11. 77, 9 —11. 83, 5. Gargil. 205, 14. 15. cfr. Marc. 9, 89.

---

1 magnitudine **dT**. 2 potores (put- *v*) **E***B*. poto **V**. pota **d**. | e **VE***v*. in **d**. 4 tamen *om.* **Vd**. | recedente **E**. 7 sumtus **V**. | isdem **E***D*. iisd- *S*. item *rv*. | per se si **V**. 8 tussi *v.a.H*. 9 reiectio **E***H*. -oni *B*. relictio (reel- **d**) **Vd**. -to **T**. -tioni *v* (*add.* prodest). 10 a *om.* **V**. | grauedinem **d**. 11 uirus **VdTf***S*. -res **E***v*. 12 penetrant **E***v.a.S*. | minorem **E**. | tomento **V**[1]. nom- **E**. mom- *v.a.H*. | sed *ll.v.* et *H*(*D*). 14 inuinosiores **V**. uino- **dT***v.a.B*. 15 dolores **E**. 16 *dist.* *B*(*J*). *cfr. Diosc.* | in ieiunis **E**. | in *B*. *om.* *ll.v*(*S*). | colo *JD*. 17 eadem **V**. 18 aliis *Diosc.* | eorum **d**. 20 anginae (*ego.* -nem **V**. -nam **d***v*) cum ruta (-tae **V**) et oleo *huc transposui ex v. 17, ubi post* item *habent* **Vd***v*. *om.* **E**. 21 morsus **Vd**. (*an ortum ex* morsiuus *pro* morsibus?).

oleo aut vino infantium capite peruncto nutrit capillum; *ide*o *ad* alopecias sic utuntur. quo plures nuces quis ederit, hoc facilius t*ae*nias pellit. quae perveteres sunt, nuces gangraenis et carbunculis medentur, item suggillatis; cortex iuglandium lichenum vitio et dysintericis, folia 5
149 trita cum aceto aurium dolori. in sanctuariis Mithridatis, maximi regis, devicti Cn. Pompeius invenit in peculiari commentario ipsius manu conpositionem antidoti e II nucibus siccis, item ficis totidem et rutae foliis XX simul tritis, addito salis grano: e*i*, qui hoc ieiunus sumat, nullum ve- 10 nenum nociturum illo die. contra rabiosi quoque canis morsum nuclei a ieiuno homine commanducati inlitique praesenti remedio esse dicuntur.

150 (78) Nucis abellanae capitis dolorem faciunt et inflationem stomachi, corpori et pinguitudini*s* conferunt plus 15 quam sit verisimile. se*t* tostae et destillationi medentur, tussique veteri tritae in aqua mulsa potae; quidam adiciunt grana piperis, alii e passo bibunt. — Pistacia eosdem usus habent, quos nuclei pinei, praeterque ad serpentium ictus, sive edantur sive bibantur. — Castaneae 20 vehementer sistunt stomachi et ventris fluctiones, alvum cient, sanguinem excreantibus prosunt, carnes alunt.

---

§ 149: Pl. iun. 107, 1—8. Gargil. 204, 4—7. (205, 11—13) Seren. 1061 sqq. — Pl. iun. 86, 12—14. — § 150: Diosc. I 179. Gargil. 201, 6 — 202, 4. (202, 15—19). Diosc. I 177. Gargil. 203, 2. (cfr. 203, 4 sqq.). Marc. 16, 99. (cfr. Diosc. I 145).

---

2 ideo *ego.* et eo *ll. S.* et *v.* | ad *v. om. ll.* | eo sic *v. a. S.* 3 taenias *S cum vet. Dal.* tineas *ll. v.* | peruerueteres **V**[1]. uet- **V**[2]. 4 cancrenis **V**. | item suggillatis *om.* **E**. 5 dysintericis prodest **d**[2]*v. a. H.* 7 in *om.* **V d** *S.* | peculiario **V d** *S.* 8 manu scripto *Pl. iun.* | duabus *ll. v.* 10 additis aliis **V**. | ei *D.* et *ll. v.* 12 morsus **d** *v. a. H.* | ie (hi **V**[2]*S*) nuclei **V** *S.* nucleos **d**. | a *om.* **V d** *S.* | commanducet **V d**. 15 corporis *v. a. S.* (*D*). | et **d T f E** *v.* et in **V** *Gron.* etiam *D.* | pinguitudinis *ego.* -ni *ll. v.* -nem *Gron.* 16 sit **d T** *v.* sunt **V**. *om.* **E** *D.* | set *ego.* es **V**. est *D cum U 508.* haec **d**. hae **T** *S. om.* **E** *v.* | tortae **V**. | et *om.* **d**. 17 tussique *ego.* -ssi quoque *ll. v.* | tritae **V d** *S.* -tae et *v.* sumitae **E**. 19 usus et effectus *v. a. D.* | ad **d E** *v.* a **V**. 20 castanea **V**.

(79) Siliquae recentes, stomacho inutiles, alvum sol- 151
vunt. eaedem siccatae sistunt stomachoque utiliores fiunt,
urinam cient. Syriacas in dolore stomachi ternas in aquae
sextariis decoquunt quidam ad dimidium eumque sucum
5 bibunt. — Sudor virgae corni arboris, lamna candente
ferrea exceptus non contingente ligno, inlitaque inde fer-
rugo incipientes lichenas sanat. — Arbutus sive unedo
fructum fert difficilem concoctioni et stomacho inutilem.
(80) Laurus excalfactoriam naturam habet et foliis et 152
10 cortice et bacis; it*a*que decoctum ex his maximeque fo-
liis, prodesse volvis et vesicis convenit. inlita vero vespa-
rum crabronumque et apium, item serpentium venenis
resistunt, maxime sepos, dipsadis et viperae. prosunt et
mensibus feminarum cum oleo cocta, cum polenta autem,
15 quae tenera sunt, trita ad inflammationes oculorum, cum
ruta testium, cum rosaceo capitis dolores aut cum irino.
quin et commanducata atque devorata per triduum terna
liberant tussi, eadem suspiriis trita cum melle. cortex 153
radicis cavendus gravidis. ipsa radix calculos rumpit, io-
20 cineri prodest III obolis in vino odorato pot*a*. folia potu
vomitiones movent. bacae menses trahunt adpositae tritae
vel potae. tussim veterem et orthopnoean sanant binae
detracto cortice in vino potae, si et febris sit, ex aqua

---

§ 151: Diosc. I 158. Gargil. 197, 9. 10. 197, 11—14 Diosc. I 172. 175. — §§ 152—155: Diosc. I 106. — § 152 extr.: Marc. 1, 34.

---

2 eadem **V**. 3 aqua **Vd**. 4 sextarios **d**. | decoquant **V**. | (sucum) per dies quinque continuos *Gargil.* | 5 corni **E***v*. et (e **T**) cornu *r***T**. | lamina **dE***v.a.S.* 6. 7 perrugo **V**. 7 unede **V**. -done **d**. 10 itaque *v. cfr. Diosc.* (ὅθεν). item-que *ll.S.* 10. 11 maximeque foliis *ego*. -me foliisque **Vd**. -me (-me e *v*) foliis **E***S.* (*an excidit* cortice *ante* foliisque?). 11 uoluisse uesicis **V**. | illita *v*. inlata **V**. -tis **d**. 13 persistunt **Vd**. | sepos (-pis *v*) dipsadis **dT***H.* sepo id ips- **V**. se post ips- **E**. | uiprae **V**. 15 ad **VE***G. om.* **d***v*. | inflationes **E***v.a.B.* 16 ad capitis *vet. Dal.* | *an* dolori? | cumino **dT**. 19 cauendis **Vd**[1]. 20 tribus heminis **d**. | pota *v*. -tu *ll.D.* | potu **VE***D.* -tae **d**. -ta *v*. 22 orthopnoeam **d***Bas.* ortonoeant **V**. -opnoeam *v*. 23 detractae **V**. | sit ex **dE***v*. silex **V**.

154 aut ecligmate ex passo aut aqua mulsa decoctae. prosunt
et phthisicis eodem modo et omnibus thoracis rheumatis-
mis; nam et concoquunt pituitam et extrahunt. adversus
scorpiones quaternae ex vino bibuntur. epinyctidas ex
oleo inlitae et lentigines et ulcera manantia et ulcera oris 5
et furfures, cutis porriginem sucus bacarum emendat et
phthiriasim; aurium dolori aut gravitati instillatur cum
155 vino vetere et rosaceo. perunctos eo fugiunt venenata
omnia; prodest contra ictus et potus.

Maxime autem *val*et laurus, quae tenuissima habet 10
folia. bacae cum vino serpentibus et scorpionibus et ara-
neis resistunt; ex oleo et aceto inlinuntur et lieni, ioci-
neri, gangraenis cum melle. et in fatigatione etiam aut
156 perfrictione suco eo perungui nitro adiecto prodest. sunt
qui celeritati partus conferre multum putent radicem ace- 15
tabuli mensura in aqua potam, efficacius recentem quam
aridam. quidam adversus scorpionum ictus X bacas dari
iubent potui, item et in remedio uvae iacentis quadran-
tem pondo bacarum foliorumve decoqui in aquae sextariis
III ad tertias, eam calidam gargarizare et in capitis do- 20
lore inpari numero bacas cum oleo conterere et calfacere.
157 — Laurus Delphicae folia trita olfactaque subinde pesti-
lentiae contagia prohibent, tanto magis si et urantur.
oleum ex Delphica ad cerata acopumque, ad perfrictiones

§ 156 extr.: Pl. iun. 11, 8—10. Marc. 1, 50. (78). — § 157
extr.: Marc. 27, 86.

1 passo aut aqua mulsa **Vd***S*. aqua (mulsa *add. v*) aut
ex passo **E***v*. 3 concoquunt *Bas*. concuunt **V**[1]. coquunt
dE*Brot.*(*D*). excoq- *v*. concuciunt **V**[2]. -utiunt *S*. 4 quaterna
d. 5 ulcera oris et *om.* **Vdf**. 6 porriginem **Vf***S*. perorri-
E. pruri- **d***v*. 7 thiriasim **V**. | aut *ll.D.* et *v*. 9. 10 *dist. ego.*
10. ualet *ego. cfr. § 158.* et **Vd**. ea **E***S*. eius *v*(*D*). | quae *om.*
Vd. | tenuisse **E**. -iora *v.a.S.* 12. 13 iocineris **E**. 14 pric-
tiones **V**[1]. fri- **V**[2]. | prodes **V**[1]. prosunt **V**[2]. 15 multum conferri
(-rre *v*) **E***v.a.S.* | radicem **d***G*. -ce *rv*. 16 aqua **d***v*. -uam *r*. |
pota *v.a.G.* 17 quidem **V**. | decem *ll.v.* 18 potui **dE***v*.
-tu **V***D*. | *an* in remediū? *cfr. XXV 145.* 20 tribus *ll.v.*
22 delficae **V**. | olfactaque **E***v*. quae *r*. 23 si et **VE***v*. si hae
d. 24 delbica **V**. | certa **V**. | perfectiones **V**.

discutiendas, nervos laxandos, lateris dolores, febres frigidas utile est, item ad aurium dolorem in mali punici cortice tepefactum. folia decocta ad tertias partes aquae uvam cohibent gargarizatione, potu alvi dolores intestino-
5 rumque, tenerrima ex *i*is trita in vino papulas pruritusque inlita noctibus. — Proxime valent cetera laurus ge- 158 nera. laurus Alexandrina sive Idaea partus celeres facit radice pota III denariorum pondere in vini dulcis cyathis III, secundas etiam pellit mensesque. eodem modo pota
10 daphnoides sive *i*is nominibus, quae diximus, silvestris 15,132 laurus prodest, alvum solvit vel recenti folio vel arido drachmis III cum sale in hydromelite. manducata pituitas extrahit, folium et vomitus, stomacho inutile. sic et bacae quinae denae purgationis causa sumuntur.
15 **9.** (81) Myrtus sativa candida minus utilis medicinae 159 quam nigra. semen eius medetur sanguinem excreantibus, item contra fungos in vino potum. odorem oris commendat vel pridie commanducatum; it*a* apud Menandrum Synaristosae hoc edunt. datur et dysintericis idem denarii pon-
20 dere in vino. ulcera difficilia in extremitatibus corporis sanat cum vino subfervefactum. inponitur lippitudini cum 160 polenta et cardiacis in mamma sinistra et contra scorpionis ictum in mero et ad vesicae vitia, capitis dolores, aegilopas, antequam suppurent, item tumoribus, exemptis-
25 que nucleis in vino vetere tritum eruptionibus pituitae.

---

§ 158: Diosc. IV 145. 146. eupor. I 5. — §§ 159—162: Diosc. I 155. — § 159: Pl. iun. 38, 27. Seren. 233. Menander: frg. com. Gr. IV p. 204. Pl. iun. 52, 7. — § 160: Pl. iun. 92, 21. 48, 3.

---

1 febris **V***S.* 4 dolores et **V**. 5 iis *v.* his *ll.C.* 6 noctibusque **V**. | laurus **E***S.* -rusque **V**. -rorum **dT***Brot.* -ri *v.* 7 ideae **V**. -ee **d**. | partuus **V***D.* 8 trium *ll.v.* (*item infra*). 9. 10 *dist. H e Diosc.* 10 dapnoides **V**. | iis *v.* his *ll.C.* 12 *dist. S.* 14 quinae dinae **V**. qui in edine **dT**. 15 utilis **T***S.* -le **E**. -lis est *v. cfr. Diosc.* inutilis **Vd**. 16 nigre **d**. 18 ita *ego.* itē *ll.v. del. D cum vet. Dal.* ideo *coni. S.* 19 aedunt **V**. edant **d**. | item **dT**. *om.* **E***v.a.S.* 20 uel cera **V**. 23 meto et ad **V**. meteta **d**. | uuae siccae **d**. | dolore **Vd**. 24 et aegilopas **E***v.a.S.* | supurent **V**. 24. 25 exeuntisque **Vd**. 25 eruptionibus **E***v.* -nis *r.* -ni *S.*

sucus seminis alvum sistit, urinam ciet. ad eruptiones pusularum pituitaeque cum cerato inlinitur et contra pha-
161 langia; capillum denigrat. lenius suco oleum est ex eadem myrto, lenius et vinum, quo numquam inebriantur. inveteratum sistit alvum et stomachum, tormina sanat, 5 fastidium abigit. foliorum arentium farina sudores cohibet inspersa vel in febri, utilis et coeliacis, procidentiae vulvarum, sedis vitiis, ulceribus manantibus, igni sacro fotu, capillis fluentibus, furfuribus, item aliis eruptionibus, am-
162 bustis. additur in medicamenta, quae liparas vocant, ea- 10 dem de causa, qua oleum ex *i*is, efficacissimum ad ea, quae in umore sunt, tamquam in ore et vulva. folia ipsa fungis adversantur trita ex vino, cum cera vero articulariis morbis et collectionibus. eadem in vino decocta dysintericis et hydropicis potui dantur. siccantur in fari- 15
163 nam, quae inspergitur ulceribus aut haemorrhagiae. purgant et lentigines, pterygia et paronyc*h*ia et epinyctidas, condylomata, testes, tetra ulcera, item ambusta cum cerato. ad aures purulentas et foliis crematis utuntur et suco et decocto. comburuntur et in antidota; item cauli- 20 culi *in* flore decerpti et in fictili novo operto cremati in furno, dein triti ex vino. et ambustis foliorum cinis medetur. inguen *ne* intumescat ex ulcere, satis est surculum tantum myrti habere secum nec ferro nec terra contactum.

§ **161**: cfr. Diosc. V 36. Cato 125. Colum. XII 38. Cels. III 19. — § **162**: Cels. V 19, 26. Pl. iun. 52, 8. 95, 20—22. — § **163**: Diosc. I 155. — Pl. iun. 84, 2. 64, 16—18. cfr. Marc. 32, 20.

1 feminis *S* (*operarum vitio, ut videtur*). | insistit **Vd**. 2. 3 flangia **V**. 5 sistunt **E**. 6 fastigium **V***v.a.Par.* | argentium **Vd**. 7 et prouidentiae (proci- *v*) **E***v.a.S.* 7. 8 uulnerum **V**. 10 medicamenta **VdTf***S.* -to **E***v.* | quae **dT***S.* quod **E***v.* ad quod **V**. | liparas *B.* lepras **VdT**. lephras **E**. alephas *v.* 11 iis *v.* his *ll.C.* 12 *an* sint? 13. 14 articularis **V***D.* -ribus *v.a.H.* 16 inspergiturque **E**. 17 paronychia *Verc.*(*S*). -nycia **dE***v.* -nscia **V**. -nychias *H cum Dal.* | epinyctida **E** *Ven.* 18 tera **V**. 19 crementis **V**. 20 suco decocto **VT***v.a.G. cfr. Diosc.* | in *om.* **V**. 20. 21 caliculis **V**. | in *CFWMüller p. 22. om. ll.v.* | flore — et in *om.* **E**. | et **VTf***S. om.* **d***v.* 23 inguen ne *v.* -uem et **V**[1]. -uine **E**. in ungue et **d**. inguen si **V**[2]*D.* | ex ulcere **E***v.* -cerare *r.* | est *om.* **d**. 24 myrti — con-

(82) Myrtidanum diximus quomodo fieret. vulvae 164 prodest adpositu, fotu et inlitu, m*yr*to efficacius et cor- 14, 104 tice et folio et semine. exprimitur et foliis sucus, mollissimis in pila tusis, adfuso paulatim vino austero, alias 5 aqua caelesti, atque etiam expresso utuntur ad oris, sedis ulcera, vulvae et ventris, capillorum nigritiam, alarum perfusiones, purgationes lentiginum et ubi constringendum aliquid est.

(83) Myrtus silvestris sive oxymyrsine sive chamae- 165 10 myrsine bacis rubentibus et brevitate a sativa distat. radix eius in honore est, decocta vino ad renium dolores pota et difficili urinae praecipueque crassae et graveolenti, morbo regio et vulvarum purgationi trita cum vino; cauliculi quoque incipientes asparagorum modo in cibo sumpti 15 et in cinere cocti. semen cum vino potum aut oleo et 166 aceto calculos frangit, item in aceto et rosaceo tritum capitis dolores sedat et potum morbum regium. Castor oxymyrsinen myrti .... foliisque acutis, ex qua fiunt ruri scopae, ruscum vocavit, ad eosdem usus.

20 Et hactenus habent se medicinae urbanarum arborum; transeamus ad silvestres.

---

§ 164: Diosc. I 156. (155). — §§ 165. 166: Diosc. IV 144. — § 166: Seren. 596.

---

tactum *om.* **E**. 2 appositum *v.a.H. an* -itu et? | inlito **V**. | myrto *ego e Diosc.* multo (*ortum e* murto) **dE***v*. -tu **V**. 5 *an* statim? *cfr. Diosc.* | sedis **Vd***S*. -isque **E***v*(*D*). 6 alarum **V***S coll. Diosc.* mal- **E***v*. mamill- **dT**. 8 *an* sit? 10 a *om.* **V***S*. 12 potu **Vd***D*. | graue olentum **V**. 14 sumptis **Vd**. 15 in *om.* **d**. | coctis **d**. 17 dolorem **d**. | *post* morbum *cetera usque ad XXIV 7* uel sucus decocti *desunt in* **E**. 18 *lac. ego indicavi*; *excidit* ramulis *vel* cauliculis. | foliisque **Vdxa**. -liis *v*. | cutis **a**. 18. 19 ruri scopae **a***v*. ruris (tu- **x**) copiae *r***x**.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXIV

1 **1.** (1) Ne silvae quidem horridiorque naturae facies medicinis carent, sacra illa parente rerum omnium nusquam non remedia disponente homini, ut medicina fieret etiam solitudo ipsa, *et* ad singula illius discordiae atque concordiae miraculis occursantibus. quercus et olea tam 5 pertinaci odio dissident, ut altera in alterius scrobe depacta emoriantur, quercus vero et iuxta nucem iuglandem. pernicialia et brassicae cum vite odia; ipsum olus, quo 2 vitis fugatur, adversum cyclamino et origano arescit. quin et annosas iam et quae sternantur arbores difficilius caedi, 10 celerius marcescere tradunt, si prius manu quam ferro attingantur. pomorum onera a iumentis statim sentiri, ac, nisi prius ostendantur *iis*, quamvis pauca portent, sudare ilico. ferulae asinis gratissimo sunt in pabulo, ceteris vero iumentis praesentaneo veneno, qua de causa id ani- 15 3 mal Libero patri adsignatur, cui et ferula. surdis etiam rerum sua cuique sunt venena ac minimis quoque. philyra coci et polline nimium salem cibis eximunt; prae-

§ 1: cfr. Plin. XX 1. 2. XVII 130. Colum. arb. 17, 3. V 8, 7. — cfr. Plin. XVII 91. XX 92. Geop. V 11, 3. XII 17, 20. — § 2: cfr. XXIII 116. — Colum. X 118. — § 3: cfr. Plin. XXXI 36.

1 narratae d. namr- x. 3 medicina **Vdx***v*. -ne **a**. -nae *D*. 4 solido **dx**. | et *ego*. sed *ll.v.* | ad **V**¹**dTx***v*. at **a**. et **V**². | singulas **a**. stgula **V**¹. est gula **V**². | illis **VTx**. 5 occurrentibus **dTx**. 6. 7 depacta emoriantur *D*. -tae (-te **x**) moriantur *ll.v.* 11 marcescere **Vfa**. maturesc- **Tx**. inaresc- **d**(?)*v*. *cfr. nota ad XXV 90.* 12 a iumentis **Vdx***v*. iumenta **a***D*. | sentiri **Vdx***v*. -re **a***D*. | ac *om.* **a**. 13 iis *v*. his *ll.C.* 14 illico *Dal.* 17. 18 phylira **V***B*. 18 pilline **V**. | cibi **d**(?)*H*.

dulcium fastidium sal temperat; nitrosae aut amarae aquae polenta addita mitigantur, ut intra duas horas bibi possint, qua de causa in saccos vinarios additur polenta. similis vis Rhodiae cretae et argillae nostrati. concordia
5 valent, cum pix oleo extrahitur, quando utrumque pinguis naturae est. oleum solum calci miscetur, quando utrumque aquas odit. cummis aceto facilius eluitur, atramentum aqua, innumera praeterea alia, quae suis locis dicentur adsidue.

10 Hinc nata medicina. haec sola naturae placuerat esse 4 remedia, parata vulgo, inventu facilia ac sine inpendio e quibus vivimus. postea fraudes hominum et ingeniorum capturae officinas invenere istas, in quibus sua cuique homini venalis promittitur vita. statim compositiones et
15 mixturae inexplicabiles decantantur, Arabia atque India 5 *re*media aestimantur, ulcerique parvo medicina a Rubro mari inputatur, cum remedia vera cotidie pauperrimus quisque cenet. nam si ex horto petantur aut herba vel frutex quaeratur, nulla artium vilior fiat. ita est profecto,
20 magnitudine popul*us* R. perdidit ritus, vincendoque victi sumus. paremus externis, et una artium imperatoribus quoque imperaverunt. verum de his alias plura.

2. (2) Loton herbam itemque Aegyptiam eodem nomine, alias et Syrticam arborem, diximus suis locis. 6 13, 104 sqq.

§ 6: Diosc. I 171. — cfr. Marc. 27, 112.

2 mitigaretur **V**. 4 uis **dx***v*. suis *r*. | nostratis *B* (*puncto sublato*). 5 ualentium **T***v. a. G.* | pia **V**. 7 cummis (**a**?)*S.* gu- **V***H.* gumis **x**. -mmi **d***v.* | atramento **a**. 8 alia praeterea **Vx**. (-reo *coni. Gron.*). 10 hic **Vdx**. | medicinae **Vdx**. | placuit **a**. 11 facile sine dispendio **a**. | e **a**. et **Vdx***H.* ex *v.* 12 bibimus **dx**. 13 sitas **V**. 14 uita promittitur **dTx**. yromititur uitia **V**. | cum positiones **V**. 15 decantatur **V**. 16 remedia *ego.* in rem- *coni. H.* in media **VdTfx**. -dio **a***v.* *de mendo cfr. XXVI 10.* (*an* uel Media?) 17 inportatur *D.* 18 cenet *S.* coenet **d**(?)*v.* tenet **xa**. cente **V**. | ortu **V**. 19 quaeratur *om.* **x**. | fiet **dTx***v. a. Verc.* 20 magnitudo *v. a. D.* | popul; *ego.* -li *ll. v.* | R. **a***D. om. r.* Romani *v.* | perditit **x**. periit *D.* | uicendo **a**. 22 uerum *om.* **Vx**. (imperat. uerum *v. a. H*). | 23 lothon **Vx**. | herba **V**. | aegyptia **V**.

haec lotos, quae faba Graeca appellatur a nostris, alvum bacis sistit. ramenta ligni decocta in vino prosunt dysintericis, menstruis, vertigini, comitialibus, cohibent et capillum. mirum his ramentis nihil esse amarius fructuque dulcius. fit et e scobe eius medicamentum ex aqua myrti 5 decocta subacta et divisa in pastillos, dysintericis utilissimum pondere victoriati cum aquae cyathis III.

7 **3.** (3) Glans intrita duritias, quas cacoëthe vocant, cum salsa axungia sanat. vehementiores *i*ligna et in omnibus cortex ipse corticique tunica subiecta. haec decocta 10 iuvat coeliacos. dysintericis et inlinitur vel ipsa glans. eadem resistit serpentium ictibus, rheumatismis, suppurationibus. folia et bacae vel cortex vel sucus decocti prosunt contra toxica. cortex inlinitur decoctus lacte vaccino serpentis plagae; datur et ex vino dysintericis. eadem et 15 ilici vis.

8 **4.** (4) Coccum ilicis vulneribus recentibus ex aceto inponitur, epiphoris ex aqua, oculis subfusis sanguine instillatu*r*. est autem genus ex eo in *Afr*ica fere et Asia nascens, celerrime in vermiculum i*d* se mutans, quod ideo 20 16, 32 scolecium vocant inprobantque. principalia eius genera diximus.

9 (5) Nec pauciora gallae genera fecimus, solidam per-

---

§ 7: Diosc. I 143. 142. Pl. iun. 77, 11—13. Marc. 4, 52. 27, 12. Diosc. I 143. (144). — § 8: Diosc. IV 48. — § 9: Diosc. I 146. Marc. 14, 10. Pl. iun. 52, 9—11. Marc. 27, 73. 9, 87. 8, 33. 38.

---

1 aluo **V**. 5 e scobe **d** *Verc.* ex co- **Va**. e scro- **x** *v*. 7 tribus *ll. v.* 8 *an* inlita trita? *cfr. Diosc.* | cacoethe **a** *v*(*S*). -thes *C.* cachoete **V**. cacocte **x**. choete **d**. 9 falsa **dxa** *C.* fa- *v*. folia **V**. | uehementiores *ll. J.* -resque *v*. -or est *S.* -ora sunt *G.* | iligna *S e Diosc.* -nae *D.* ligna **Va** *G.* lichenas **dx** *v*. | et *om.* **dx** *v. a. G.* 10 corticisque **dx**. | subtecta **V**. 11 coeliacos **d** *B.* cel- **x**. cil- **a**. il- *v*. elia eos **V**. 13. 14 *a v.* prosunt *rursus incipit* **E**. 18. 19 instillatur (**X**?) *v*. -tum *ll. S.* 19 africa *J coll. XVI 32. XXII 3.* attica *ll. v.* | asia **EX** *v*. ania *r*. 20 uermiculum id *ego.* -lum **EX** *v*. uermis ultimis (subtilis *S*) *r* **T** *S.* | remutans **V**. 21 scolecion *B.* -licinon **X**. -lechilum **E**. -lethylon *v*. stultilum *r* **T**.

foratam, item albam nigram, maiorem minorem. vis om- 16, 26
nium similis; optima Commagena. excrescentia in corpore
tollunt, prosunt gingivis, uvae, oris exulcerationi. crema-
tae et vino extinctae . . . . . coeliacis, dysintericis inlinun-
5 tur, paronychiis ex melle et unguibus scabris, pterygiis,
ulceribus manantibus, condylomatis, ul*c*eribus quae phage-
daenica vocantur. in vino autem decoctae auribus instil-
lantur, oculis inlinuntur, adversus eruptiones, panos cum
aceto. nucleus commanducatus dentium dolorem sedat, 10
10 item intertrigines et ambusta. inmaturae ex *i*is *ex* aceto
potae lienem consumunt; eaedem crematae et aceto salso
extinctae menses sistunt vulvasque procidentes fotu. omnis
capillos denigrat.

(6) Viscum e robore praecipuum haberi diximus et 11
15 quo conficeretur modo. quidam contusum in aqua de- 16, 30 215
cocunt, donec nihil innatet, quidam commanducantes
acinos expuunt cortices. optimum quod sine cortice quo*d*-
que levissimum, extra fulvum, intus porraceum. nihil est
glutinosius. emollit, discutit *t*umores, siccat strumas; cum
20 resina et cera panos mitigat omnis generis. quidam et 12

---

§ 10: Pl. iun. 27, 3. Marc. 12, 58. 32, 34. Diosc. I 146. — §§ 11. 12: Diosc. III 93. — § 11 extr.: Seren. 746. Pl. iun. 79, 7. — § 12: cfr. Plin. XVI 250. 251. Marc. 34, 77.

---

1 ui *S.* 2 simili **V***S.* 4 et **dTEX***H.* ex **V**. et in *v.* | *lac. ego indicavi; exciderunt fere* sanguinem sistunt; ex aqua aut uino tritae. *cfr. Diosc.* 6 ulceribus quae *S cum man. Dal.* uulneribus quae *ll.v*(*J*). *cfr. U 510 et XXVI 110. XXVIII 242. XXXV 189. Cels. V 28, 3. VI 18, 4, de mendo XXVI 146.* 7. 8 instillatur **V**. 8 illiniuntur **X** (*ut fere semper*). 9 nucleus — 10 aceto *om.* **Vd**. | dolorem dentium **X**. 10 immatura **X**. | iis *v.* his **EX***C.* | ex *v. om.* **EX**. 11 pota **X**. | salse **V**. 12 procedentes **X**. | fotu **E**(?)*B e Diosc.* potu **Vd***v.* -ta **X**. | omnis **VEX***H.* -nes **dT***v.* 13 capillum **dTf**. | denigrat **VEX***H.* -ant **dT***v*(*D*). 14 habere **Vd**. | diximus **d**. *om.* *r***X**. (diximus haberi *v*). 15 conferetur **EX**. 16 nihil **VdTf***B*(*S*). *om.* **EX***v*(*G*). | innatat **E**. | commanducants **V**[1]. -ant **V**[2]*S.* 17 cortice est **X**. 17. 18 quodque *v.* quoque *ll.***X**. 18 intus **d**[2]**TE***v.* in his **Vd**[1]**X**. 19 glutino siue se mollit **V**. | tumores *G.* um- **VE**. humores **dTX**. -re *v.* 20 omni **V**.

galbanum adiciunt pari pondere singulorum eoque modo et ad vulnera utuntur. unguium scabritias expolit, si septenis diebus *illin*antur nitroque conluantur. quidam id religione efficacius fieri putant prima luna collectum e robore sine ferro, si terram non attigerit; comitialibus mederi, conceptum feminarum adiuvare, si omnino secum habeant; ulcera commanducato inpositoque efficacissime sanari.

13 (7) Roboris pilulae ex adipe ursino alopecias capillo replent. — Cerri folia et cortex et glans siccat collectiones suppurationesque, fluctiones sistit. torpentes membrorum partes conroborat decoctum eius fotu, cui et insidere expedit siccandis adstringendisque partibus. radix cerri adversatur scorpionibus.

(8) Suberis cortex tritus ex aqua calida potus sanguinem fluentem ex utralibet parte sistit. eiusdem cinis ex vino calido sanguinem excreantibus magnopere laudatur.

14 **5.** (9) Fagi folia manducantur in gingivarum labrorumque vitiis. calculis glandis fagineae cinis inlinitur, item cum melle alopeciis.

---

§ 13: Seren. 109 Pl. iun. 15, 4. Marc. 6, 17. — Seren. 641—643. 374. — § 14: Pl. iun. 25, 2—4. Marc. 11, 9. Pl. iun. 15, 5 Marc. 6, 18. — §§ 15. 16: Diosc. I 102.

---

1 eo modo quo **X**. 2 in gaium **V**. | expellit **V**^{2}**T***v. a. B.* | si **EX***v. om. r.* 3 illinantur *ego.* ſolua- *ll. v. cfr. Diosc. et XX 39. 93. 101. 103. XXI 142. XXVI 148. XXVIII 222. 243. XXX 108.* 5 attigerit **X***v. cfr. XXIII 138. XI 203.* -git **E** *G(D).* attingat **V**^{2}**dTf***S.* -guat **V**^{1}. *an potius* sic ut . . non attingat? *cfr. XVI 210. XVII 154. XVIII 149 et XXIV 68. 172. 171. XXVIII 41. XXIX 42. XXX 52.* 9 ursino *v.* uero ursino *ll.* **fX***S* (*lac. ante* ex *indicata*). uere ursino *D cum Strackio. sed cfr. Pl. iun.* | capillo **X***v.* -os *ll.* 10 replet **Vd**. | siccant **X**. 12 ſucum **V**^{2} (*pro* fotu cui). | insedere **Vd**^{2}. sed- **d**^{1}. 15 suberi **V**^{2}**d**. sib- **V**^{1}. 16 utralibet **EX***v.* -bus ex (et **d**) **V**^{1}**df**. uteralibus **V**^{2}. | parte **EXf***v.* -tes **V**^{1}**d**. -tibus **V**^{2}. 18. 19 labrorumque **VE***D.* -brumque **X**^{1}. -borumque **dX**^{2}*Ven.* -biorumque *v. cfr. XXVIII 188. XXIX 46. XXX 27. XXXIV 115. (XI 159. XXV 171).* 19 cauculis **d**. caulic- **X**. 20 idem **dT**. | alopicetis **V**.

(10) Cupressi folia trita serpentibus *ulceribus* inpo- 15
nuntur, et capiti cum polenta, si a sole doleat, item ra-
mici, qua de causa et bibuntur. testium quoque tumori
cum cera inlinuntur, capillum denigrant ex aceto. eadem
5 trita cum II partibus panis mollis e vino Ammineo sub-
acta pedum ac nervorum dolores sedant. pilulae adversus
serpentium ictus bibuntur aut si eiciatur sanguis; collec-
tionibus inlinuntur. ramici quoque tenerae tusae cum
axungia et lomento prosunt. bibuntur ex eadem causa.
10 parotidi et strumae cum farina inponuntur. exprimitur 16
sucus tusis cum semine. qui mixtus oleo caliginem ocu-
lorum aufert; item victoriati pondere in vino potus in-
litusve cum fico sicca pingui exemptis granis vitia testium
sanat, tumores discutit et cum fermento strumas. radix
15 cum foliis trita pota vesicae et stranguriae medetur et
contra phalangia. ramenta pota menses cient, scorpionum
ictibus adversantur.

(11) Cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat pi- 17
cem, quae cedria vocatur, dentium doloribus utilissimam.
20 frangit enim eos et extrahit, dolores sedat. cedri sucus

---

§ 15: cfr. Pl. iun. 74, 7. — Pl. iun. 11, 10. Marc. 1, 62. Seren. 683. Pl. iun. 63, 22. 64, 1. Marc. 33, 24. Seren. 46. Pl. iun. 16, 14. Marc. 7, 9. 36, 33. Seren. 778. Nicand. ther. 585. (Marc. 16, 26). Pl. iun. 64, 1—3. Marc. 33, 24. — § 16: Pl. iun. 64, 3—5. (Marc. 33, 1). 80, 16. Seren. 591. Marc. 17, 15. — §§ 17—19: Diosc. I 105. — § 17: cfr. Scribon. 58. Marc. 12, 5. 36. Vitruv. II 9, 13. Plin. XVI 197.

---

1 serpentibus *ll.* **T**. -tis **X**. -tium **V**. | ulceribus *ego e Diosc. om. ll.* ictibus (**X**?)*v. cfr. § 30 126. XXX 113.* (*an potius* recentibus uulneribus *e Pl. iun. 74, 7?*). 2 si a **dEX***v.* sua **V**. 2. 3 ramiti **VX***J. cfr. nota ad XXVI 78.* 4 cerato **EX***v.a.Bas.* 5 duabus *ll.v.* | amineo **V**(?)**f***v.a.Dal. cfr. not. ad XX 153 et XXXIV 103.* 6 dolorum neruores **V**. | sedat **dX**. 8 ramiti **VX***J.* | tenere **X**. 9 profunt **EX***v.* ponunt *r.* 10 ponuntur **V**. 11 tusis **EX***v.* tussi *r.* | qui *om.* **d**. | mixas **V**. | caligini **V**. 12. 13 inlitusue *ego coll. Pl. iun.* -usque *ll.v.* 13 fico **Vd***v.* uino **EX**. 14 tumorem **V**. umores **E**. hu- **X**. 15 medentur **Vd**. 17 aduer uensantur **V**. 18 cedros **VX**. | cedroelaten **VdX**. 19 cedria **EX***v.* deced- **d**. decreta **V**. | uocantur **V**. 20 et *om.* **Vd**. | dolorem **dT**.

16, 52 ex ea quomodo fieret diximus. magni ad volumina usus, ni capiti dolorem inferret, defuncta corpora incorrupta aevis servat, viventia corrumpit, mira differentia, cum vi-
18 tam auferat spirantibus defunctisque pro vita sit. vestes quoque corrumpit et animalia necat. ob haec non cen- 5 seam in anginis hoc remedio utendum neque in cruditatibus, quod suasere aliqui, gustatu. dentes quoque conluere ex aceto in dolore timuerim vel gravitati aut vermibus aurium instillare. portentum est, quod tradunt, abortivum fieri in venere ante perfusa virilitate. p*h*t*h*i- 10 riasis perunguere eo non dubitaverim, item porrigines. suadent et contra venenum leporis marini bibere in passo.
19 facilius in elephantiasi inlinant. et ulcera sordida et excrescentia in iis auctores quidam et oculorum albugines caliginesque inunxere eo et contra pulmonis ulcera cya- 15 thum eius sorberi iusserunt, item adversus taenias. fit ex eo et oleum, quod pisselaeon vocant, vehementioris ad omnia eadem usus. cedri scobe serpentes fugari certum est, item bacis tritis cum oleo si qui perunguantur.
20 (12) Cedrides, hoc est fruct*u*s cedri, tussim sanant, 20 urinam cient, alvum sistunt, utiles ruptis, convulsis,

---

§ 18: Pl. iun. 34, 14. Marc. 12, 36. Pl. iun. 12, 14. Marc. 4, 2. Seren. 67. 40. 131. Marc. 19. 21. — § 19 extr.: Nicand. ther. 52. — § 20: Diosc. I 105.

---

1 magna **V**[2]. -nus **X**. | uolumina **VdTE***S*. *cf. Marcell. 12, 36*. duo lu- **X**. lu- *v*. collyria *D*. 2 capitis **X***v.a.H*. | dolorem **dTX***v*. -re *v*. 3 aeuis seruat **E**(?)*G*. *cfr. XVI 43*. et uiscerat **d**. -ra **V**. conseruat **X***v*. 6 anguinis **V**. 6. 7 *an* raucitatibus? *cfr. Diosc.* 7 gustatu dentes **d***D*. gustu dentes **E***v*. gustu quoque dentes **X**. custodentes **V**[1]. -dientes **V**[2]. | quoque *om*. **X**. 8. 9 uermium auribus **EX**. 10 inuenire **V**. | uiriditate **Vd**. 10. 11 phthiriases *v*. ptiriasis **E**. ptyr- **X**. pter- *r*. 11 prurigines **X***v.a.B*. 12 et *om*. **V**. 13 inlinant **V**[1]*S*. illi- **V**[2]**f**. -niant **X**. -nunt *Brot.*(*D*). -nantur **d**. -natur *G*(*J*). si illinant **E**. -antur *v*. 14 iis (**V**?)*v*. his *r***X***D*. | *dist. G*. | quidem **VdX**. 15 pulmonibus **V**. -nes **T**. | hulceraque **dT**. uicia **X**. 16 sorberi **VdfX***S*. -re **E***v*. | teneas **V**. tin- **dX***v.a.H*. 17 pirselaeon **E**. pysoleon **X**. | uehementiores **Vd**. 18 scrobe **d**. | fugare **V**. 19 perungeatur **V**. 20 fructus *B e Diosc.* frutices *ll.***T***v*. -trices **X**.

spasticis, stranguriae, vulvis, contra a*coni*ta, lepores marinos,
eadem quae supra, collectionibus inflammationibusque. 18

(13) De galbano diximus. neque umidum neque ari- 21
dum probatur et quale docuimus. per se bibitur ad tus- 12, 126
5 sim veterem, suspiria, rupta, convulsa, inponitur ischia-
dicis, lateris doloribus, panis, furunculis, corpori ab ossibus
recedenti, strumis, articulorum nodis, dentium quoque
doloribus. inlinitur et cum melle capitis ulceribus. pu-
rulentis infunditur auribus cum rosaceo aut nardo. odore
10 comitialibus subvenit et vulva strangulante vel in stomachi
defectu. abortus non exeuntes trahit adpositu vel suffitu, 22
item ramo hellebori circumlitum atque subiectum. ser- 12, 126
pentes nidore urentium fugari diximus. fugiunt et per-
unctos galbano. medetur et a scorpione percussis. bibitur
15 et in difficili partu fabae magnitudine in cyatho vini, vul-
vasque conversas corrigit, cum murra autem et vino mor-
tuos partus extrahit. adversatur et venenis, maxime to-
xicis, cum murra et vino. serpentes oleo et spondylio
mixto tactu necat. nocere urinae existimatur.

20 **6.** (14) Similis hammoniaci natura atque lacrimae, 23
probandae ut diximus. mollit, calefacit, discutit, dissolvit. 12, 107

---

§§ 21. 22: Diosc. III 87. — § 21: Pl. iun. 36, 2. Marc. 32, 12. Pl. iun. 79, 8. 80, 17. 72, 16. Marc. 15, 51. Pl. iun. 13, 20. Marc. 9, 92. 19. Cels. III 20. — § 22: Nicand. ther. 51. — § 23: Diosc. III 88. — Pl. iun. 47, 1/68, 3. 35, 5.

---

1 pasticis **Vd**. | contra aconita *ego. cfr. XXII 18. XXIII 43. XXVIII 161. XXIX 103.* contra admota (*ortum ex* acinota) *ll.* contra aculeata *D.* admoti contra *v.* ad antidota contra *J.* 2 quae *v.* que **VEX**. que quae **d**(?)*C.* 4 probatum **EX**. | et *ll.J.* sed *v.* | quales **E**. -le esset **X**. 5. 6 sciadicis **V**. cyatis **X** (*ut § 23*). 6 et ossibus **X** *man. Dal.* 7 recidendi **V**. recedentibus **EX** *man. Dal.* 9 et nardo **X**.
10 uuluae **X***v.a.G.* | in strangulante **E**. in -latu **X***v.a.G.* | uel *ll.***TfX***S.* et *v.* | in *om.* **EX***v.a.G.* 11 adposito **V**. 12 rami **E**. -is *v.a.S.* 13. 14 perunctо **E**. 14 ab (**V**?)**E***D.*
15 cyato **X**. cia- **V**[2]. quia- **V**[1]. 16 myra **V**. | uino **VT***S.* in uino *r***X***v.* 16. 17 *an* emortuos? 17 partus *om.* **EX**.
18 in uino **EX***v.a.S.* | spondilio **X**. spod- **V**. 20. 21 *dist. ego. cfr. nota ad XXV 130.* 21 calfacit **EX***H.*

claritati visus in collyriis convenit, pruritum, cicatrices,
albugines oculorum tollit, dentium dolores sedat, efficacius
accensum. prodest dyspnoicis, pleuriticis, pulmonibus, ve-
sicis, urinae cruentae, lieni, ischiadicis potum — sic et
alvum solvit —, articulis et podagrae cum pari pondere 5
picis aut cerae et rosaceo coctum. maturat panos, extra-
hit clavos cum melle; sic et duritias emollit; lieni cum
aceto et cera Cypria vel rosaceo efficacissime inponitur.
lassitudines perungui cum aceto et oleo exiguoque nitro
utile. 10

24 (15) Et styracis naturam in peregrinis arboribus ex-
12, 124 posuimus. placet praeter illa, quae diximus, maxime
pinguis, purus, albicantibus fragmentis. medetur tussi,
faucibus, pectoris vitiis, vulvae praeclusae duritieve labo-
ranti, ciet menses potu adposituque, alvum mollit. in- 15
venio potu modico tristitiam animi resolvi, largiore con-
trahi. sonitus aurium emendat infusu, strumas illitu ner-
vorumque nodos. adversatur venenis, quae frigore necent,
ideo et cicutae.

25 (16) Spondylium una demonstratum infunditur capiti- 20
12, 128 bus phreneticorum et lethargicorum, item capitis dolo-
ribus longis cum oleo vetere; bibitur et in iocinerum vi-
tiis, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, vulvarum
strangulatione, quibus et suffitu prodest. alvum mollit.

---

§ 24: Diosc. I 79. — Pl. iun. 72, 16. Diosc. eupor. I 236. II 142. — §§ 25. 26: Diosc. III 80. — § 25: Pl. iun. 92, 2. 91, 12. 97, 16. 77, 14.

---

3 dypsanoicis **Vd**. dyptin- **X**. | pleureticis **X***v.a.G*. -ricis **E**. 6 coctum *ll.v. an* illitum? *cfr. Diosc.* 7 lienis **Vd**. 8 et **EX***v*. cum *r*. | cypra **V**. 11 syracis **Vd**. 11. 12 diximus (*pro* exposuimus) **X***v.a.G*. 13 fragmentis **Vd***v*. ftrange- **E**. ftringe- **X**. 14 duritiaue **fX***Ven*. 15 adpositoque **E**. -tu **X**. 16 potum **V**. | modicae **E**. | largiori **d**. -reque **X**. 17 emendat **dEX***v*(*J*). -ati **V**[1]. -ari **V**[2]. -are *S*. | infusu *v*. -sum *ll.***X***G*(*S*). -sus *vet. Dal.* | illitu *v*. -tum *ll.***X***G*(*S*). -tus *vet. Dal.* 18 necent *ego*. noc- *ll.v. cfr. XXV 151, de mendo XVIII 196 extr.* (*idem fortasse XXIII 43. 87 scribendum*). 20 spondylium *S*. -ion *v*. -dilium *ll*. -ion **X**. 21 freneticorum **VX**. 22 *dist. ego e Diósc.* | ueteri **d**.

illinitur ulceribus, quae serpunt, cum ruta. flos auribus 26
purulentis efficaciter infunditur, sed sucus, cum exprimitur, integendus est, quoniam mire adpetitur a muscis et similibus. radix derasa et in fistulas coniecta callum ea-
5 rum erodit. auribus quoque instillatur cum suco. datur et ipsa contra morbum regium et in iocineris vitio et vulvarum. capillos crispos facit peruncto capite.

(17) Sphagnos sive sphacos sive bryon et in Gallia, 27
ut indicavimus, nascitur, vulvis insidentium utilis, item 12, 108
10 genibus et feminum tumoribus mixtus nasturtio et aquae salsae tritus. cum vino autem et resina sicca potus urinam pellit celerrime. hydropicos inanit cum vino et iuniperis tritus ac potus.

(18) Terebinthi folia et radix collectionibus inpo-
15 nuntur. decoctum eorum stomachum firmat. semen in capitis dolore bibitur in vino et contra difficultatem urinae, ventrem leniter emollit, venerem excitat.

(19) Piceae et laricis folia trita .... et in aceto de- 28
cocta dentium dolori. prodest cinis corticum intertrigini,
20 ambustis; potus alvum sistit, urinam movet, suffitu vulvas corrigit. piceae folia privatim iocineri utilia sunt drachmae pondere in aqua mulsa pota. silvas eas dumtaxat, quae picis resinaeque gratia radantur, utilissimas esse phthisicis aut qui longa aegritudine non recolligant vires

§ 26 extr.: Pl. iun. 16, 15. — § 27: Diosc. I 20. — I 91. — § 28: Diosc. I 86. Pl. iun. 41, 13—16. Marc. 16, 66. cfr. Vitruv. II 9, 17. Cels. III 22 p. 111. Plin. XXXI 63. XXV 94.

1 serpent **E**. -tibus (*del.* quae) *v.a.Brot. an* serpant? 4 fistula **VX**. 5 quoque *om.* **d**. 8 sphagnos *Verc.*(*G*). -non *C.* -acnos **V**[2]**E**[2]. spagnos **X**. phagos **dE**[1]. phaonos **V**[1]. -agnos *v.* splachnon *B e Diosc.* | phacos **VX**. | brion **V**. -os **X**. 9 insidentium *ll.v.*(*D*). decocto insid- *C e Diosc.* 10. 11 aqua salsa **E***v.a.S.* 11 autem et **VdTX***J.* autem ac **fE***H.* ac *G.* aut *v.* 14 terebinti **V** (*ut plerumque*) *Ven.* ther- **X**. 17 leuiter **EX**. linit **V**. 18 *lac. indic. J e Diosc. sic fere explendam*: inflammationibus medentur, trita. 19 prodest *ll.***X***J.* prosunt *v.* prosunt, prodest *D.* | intertrigini **E***S.* -nibus **X**. -nia **d**. -ni et **V***v*(*J*). 21 picee **X**. -ce **V**. 22 potata **d**. 24 ptisicis **X**. phi- **V**. | recolligantur essatis **V**. -tur esse satis **d**.

satis constat et illum caeli aëra plus ita quam navigationem Aegyptiam proficere, plus quam lactis herbidos per montium aestiva potus.

29 (20) Chamaepitys Latine abiga vocatur propter abortus, ab aliis tus terrae, cubitalibus ramis, flore pinus et odore. 5 altera brevior et incurva, ... similis. tertia eodem odore et ideo nomine quoque, parvola, cauliculo digitali, foliis scabris, exilibus, albis, in petris nascens, omnes herbae, sed propter cognationem nominis non differendae. prosunt adversus scorpionum ictus, item iocineri inlitae cum 10 palmis aut cotoneis; renibus et vesicae decoctum earum 30 cum farina hordeacea. morbo quoque regio et urinae difficultatibus ex aqua decoctae bibuntur. novissima contra serpentes valet cum melle; sic et adpositu vulvas purgat. sanguinem densatum extrahit pota. sudores facit per- 15 unctis ea, peculiariter renibus utilis. fiunt ex ea et hydropicis pilulae cum fico alvum trahentes. lumborum dolorem victoriati pondere in vino finit et tussim recentem. mortuos partus ex aceto cocta et pota eicere protinus dicitur. 20

31 (21) Cum honore et pityusa simili de causa dicetur, quam quidam in tithymali genere numerant. frutex est

§§ 29. 30: Diosc III 165. 166. 165. — § 29 extr.: Marc. 26, 38. — § 30: Marc. 30, 43. (54). 25, 23. — § 31: Diosc. IV 163.

1 celi **X**. caeri **V**. ceri **d**. 4 latine — uocatur *om.* **Vd**. | abiga **E***G*. auiga **X**. aiuga *v.* | uocatur *G.* uocatur dicitur **EX**. appellatur diciturque *v.* | propter abhortus **V**. abortus propter **EX**. (*fortasse* abortus propter Latine abiga uocatur, *ut omissionis causa simul patefiat. cfr. Müller de stilo p. 16*). 6 alter **V**. | breuis est **X**. aluior **V**[1]. albior **V**[2]. leuior *B e Diosc.* | incurua **VdX**. -uae **E**(?)*v.* | *lac. ego indicavi; exciderunt* foliis aizoo. *cfr. Diosc.* 7 cauliculo **dE***C.* col- **V***B.* -lycula (-llic-*v*)**X***v.* 10 iocineris **VX**. 14 serpentes **X***v.* -tis *ll.S. an* serpentia (*sc.* ulcera)? *cfr. Diosc. et § 15, nisi forte Plinius confudit* ἕρπητας *et* ἑρπετά. | apposita **X***v.a.H.* 15 potata **d**. 16 utilis est **X***v.a.G.* 17 ficu **d***v.a.H.* 18 finit **VEX***v.* sanat **dT**. 19 *an* emortuos? | et pota **Vd***H.* pota **EX**. -taque *v.* 19. 20 statim **dT**. 21 cum honore (-nere **X**) **EX***v. om.* *r***T**. | dicitur **VX**. 22 quidem **V**. | thitimalli **X**. intym- **V**. | fuit ex **V**. | est *om.* **Vd**.

similis piceae, flore parvo, purpureo. bilem et pituitam per alvum detrahit radix decocti hemina aut seminis lingula in balanis. folia in aceto decocta furfures cutis emendant, mammas quoque mixto rutae decocto et tor-
5 mina et serpentium ictus et in totum collectiones incipientes.

(22) Resinam supra dictis arboribus gigni docuimus 32 et genera eius et nationes in ratione vini ac postea in 14, 122 16, 38 arboribus. summae species duae, sicca et liquida. sicca
10 e pinu et picea fit, liquida terebintho, larice, lentisco, cupresso; nam et hae ferunt in Asia ac Syria. falluntur qui 33 eandem putant esse e picea atque larice; picea enim pinguem et turis modo sucosam fundit, larix gracilem ac mellei coloris, virus redolentem. medici liquida raro utun-
15 tur et in ovo fere, *e* larice propter tussim ulceraque viscerum — nec pinea magnopere in usu —, ceteris non nisi coctis. et coquendi genera satis demonstravimus. 16, 54

Arborum differentia placet terebinthina odoratissima 34 atque levissima, nationum Cypria et Syriaca, utraque mellis
20 Attici colore, sed Cypria carnosior crassiorque. in sicco genere quaerunt ut sit candida, pura, perlucida, in omni autem ut montana potius quam campestris, item aquilonia

§ 32 extr.: cfr. Th. H. IX 2, 2. — §§ 33—36: Diosc. I 92. 91. 90. — § 33: cfr. Pl. iun. 37, 24. — § 34: Th. H. IX 2, 2. 3.

2. 3 lingula *v(Brot.)*. -lam **V²X**. lincu- **V¹**. ligula **dE** *Verc.* 3 furfuris **V**. 4 mixta **dT**. *an recte?* | ruta decocta **dT**. 4. 5 turbina **Vd**. 5 ictus emendant **X**. 7 e supra **EX***v.a.S(D)*. 8 eius et **EX***v*. eius *r*. 10 et pinu **X**. | pice **V**. 11 hae **Vf***S*. he **X**. eae **TE***v*. ea **d**. | ac **VX***S*. et *rv*. 12 putant eam esse picem atque laricem **V**. 12. 13 pingue **Vd**. 13 turis **dE***B*. tursi **V**. tyrsi **X**. (et — modo *om. v*). 14 melli **V**. | liquoris **E**(?)*v.a.S. sed cfr. Diosc. et XVI 43.* | uerius **EX**. 15 *dist. v.a.S.* | e *G. om. ll.v.* 16 nec **Vd***v*.. ut **E**. et **X**. | usus **VX**. 17 equoquendi **V**. 18 in arborum *v.a.D. de nudo ablat. cfr. XIX 80. (an potius* arborum in?) | *dist. v.a.D.* | odorantissima **E**. 19 atque **EX***v*. quae *r*. 20 colores et **V¹**. -ris et **V²**. | crassiorque (-uoc **V**) **VdT***D*. sicciorque **EX***v*. 21 querunt **X**. quaesunt **Vd**. | in omni **EX***v*. nomini **V**. -na **d**. 22 adaquilonia **V**.

potius quam ab alio vento. resolvitur resina ad vulnerum
usus et malagmata oleo, in potiones amygdalis amaris.
35 natura in medendo contrahere vulnera, purgare, discutere
collectiones. *len*it pectoris vitia terebinthina; inlinitur
eadem calida membrorum doloribus spas*tic*isque — in sole 5
a*bl*uitur — et totis corporibus mangonum maxime cura
ad gracilitatem emendandam, spatiis ita laxantium cutem
per singula membra, capacioraque ciborum facienda cor-
36 pora. proximum locum optinet e lentisco. inest ei vis
adstringendi, movet et ante ceteras urinam. reliquae ven- 10
trem emolliunt, cruda concocunt, tussim veterem sedant,
vulvae onera extrahunt etiam suffitae. privatim adversan-
tur visco, panos et similia cum sebo taurino et melle
sanant. palpebras lentiscina commodissime replicat, fractis
quoque utilissima et auribus purulentis, item in pruritu 15
genitalium. pinea capitis vulneribus optime medetur.
37 **7.** (23) Pix quoque unde et quibus conficeretur modis
14, 127 sqq. indicavimus et eius duo genera, spissum liquidumque.
16, 52 sqq. spissarum utilissima medicinae Bruttia, quoniam pinguis-
sima et resinosissima utrasque praebet utilitates, ob id 20
et magis rutila quam ceterae. id enim quod in hoc ad-
iciunt, ex mascula arbore meliorem esse, non arbitror

---

§ 35: Marc. 17, 13. (16, 16). Cels. IV 8. — § 37: Diosc. I 97. — cfr. Plin. XVI 58. Th. H. IX 2, 3.

---

1 quam quae **X**. 2 cum oleo **dT**. | in petiones **V**. impetigines **dT**. -positiones **X**. 4 lenit *ego*. item *ll.v.* | uia **V**. | *dist. H.* | terebinthina *uncis inclusit J. lac. statuit S.* | inlinitor **V**. 5 callido **E**. candida **X** | memorbum **V**. | spasticisque (**f** *man. Dal.*?) *v*. spatiatisque **Vd***S*. -ia usque **EX**. | *dist. ego. cfr. XXXV 195.* 6 abluitur *ego*. auelli- **VdTf***S*. euelli- **EX**. *man. Dal.* illini- *v* (*puncto post* sole *posito*). *cfr. XXVIII 244. XXXII 35. 85. XXXIV 113. XXI 125. XXX 38.* | angonum **V**. | crura **Vd**. 7 a gracilitate **Vd**. 9. 10 uis et adstringendi **V**. 11 emolliunt **X***v*. mo- (-tur **V**) *ll. G.* 14 sanat **Vd**. | commodissima **Vd**. 18 et *om.* **Vd**. | *dist. Lugd. cfr. § 32 et 54. puncto ante* et *dist. v(D).* 19 spissimarum **E**. spississim- **X**. | bruttea **V**. -utea **dX**. 21 et *ego*. a (= &) **V**. *om. rv(J)* autem *S.* | hac *coni. S.* 22 ex **V***S*. et **X**. e *rv*. | masculam **X**. | arborem **VX**. | meliorem *om.* **V**.

posse intellegi. picis natura excalfacit, explet. adversatur 38
privatim cerastae morsibus cum polenta, item anginae cum
melle, destillationibus et sternumentis a pituita. auribus
infunditur cum rosaceo, inlinitur cum cera. sanat liche-
5 nas, alvum solvit, excreationes pectoris adiuvat ecligmate
aut inlitis tonsillis cum melle; sic et ulcera purgat, explet.
cum uva passa et axungia carbunculos purgat et putre-
scentia ulcera; quae vero serpunt, cum pineo cortice aut
sulpure. phthisicis cyathi mensura quidam dederunt et 39
10 contra veterem tussim. r*h*agadas sedis et pedum panos-
que et ungues scabros emendat, vulvae duritias et con-
versiones, item odore lethargicos. strumas cum farina
hordeacea et pueri inpubis urina decocta ad suppurationem
perducit. et ad alopecias sicca pice utuntur, ad mulierum
15 mammas Bruttia ex vino subfervefacta cum polline farra-
ceo quam calidissimis *linteis* inpositis.

(24) Liquida pix oleumque, quod pisselaeon vocant, 40
quemadmodum fieret diximus. quidam iterum decocunt 16, 53
et vocant palimpissam. liquida anginae perunguntur intus
20 et uva, . . . aurium dolores, claritatem oculorum, oris cir-

§§ 38. 39: Diosc. I 94. — § 38: Pl. iun. 31, 11. (Marc. 19, 11). 83, 6—8. 77, 16—18. Marc. 4, 53. — § 39: cfr. Marc. 16, 67. 31, 42. — Cels. III 20. Diosc. I 95. — § 40: Diosc. I 97 (94). 95. Scribon. 40. Marc. 9, 31. Pl. iun. 37, 24. Geop. XVII 24. cfr. Plin. XXIII 96. XXXV 178. 179.

3 destinationibus **Vd**. | sternumentis **V** *Ven.* (*S*). -nutamentis **dTf***v*(*D*). -ta **EX**. *cfr.* § 97. | a **f***S.* e **VdT***H. om.* **EX***v.* | pituita **VdTf***H.* -tas **EX**. -tis *v.* purulentis *C.* 4 inlinitur cum cera *videntur a sua sede aberravisse; pertinent fortasse ad v. 3 post* pituita. 5 excreationis **V***D.* | eligmate **X** *Verc.* -icmatae **V**. 6 *dist. H.* 7 et (*post* purgat) *om.* **Vd**. (explet — axungia *hic iteravit* **V**). 8 *an* serpant? 9 phthisici **d**. | cyathi **dE** *Brot.* (*D*). etiam cy- **V**(?)*v*(*S*). | mensuram **EX**. 10 rhagadas *v.* ra- **VdX**. ragadis **E**. 12 item odore *ego.* odore item *ll.v.* | *dist. U 511.* | strumas item cum **EX***v.a.S.* 13 ad **dEX***v.* et **V**. 15 bruma **V**. | ex uino *om.* **EX**. 16 linteis *ego. cfr. XXVIII 223. XXIX 32. om. ll.v.* 17 picae oleumque eo quod **V**. | pissaeleon **V**. pissel- **X***v.a.G.* 19 palimpissa **Vd**. 20 et una **X**. iuuat *D.* | *lac. ego indicavi; exciderunt* oleum iuuat. | arium **E**. ad aurium *v.a.J.* | claritati **Vd**.

cumlitiones, suspiriosos, vulvas, tussim veterem et crebras exscreationes pectoris, spasmos, tremores, opisthotonos, paralysis, nervorum dolores, praestantissimum ad canum et iumentorum scabiem.

41 (25) Est et pissasphaltos, mixta bitumini pice naturaliter ex Apolloniatarum agro — quidam ipsi miscent —, praecipuum ad scabiem pecorum remedium aut si fetus mammas laeserit. *nativum* optimum ex eo, quod, cum fervet, innatat. 5

16, 58 (26) Zopissam eradi navibus diximus, cera marino sale macerata. optima haec a tirocinio navium. additur autem in malagmata ad discutiendas collectiones. 10

(27) Taedae . . . . . decoctaeque in aceto dentium dolores efficaciter colluunt.

42 (28) Lentisci arbor*is* et semen et cortex et lacrima urinam cient, alvum sistunt; decoctum eorum ulcera, quae serpunt, fotu. inlinitur in umidis et igni sacro, gingivas conluit. folia dentibus *in* dolore atteruntur; mobiles decocto colluuntur; capillum tingu*nt*. lacrima sedis vitiis prodest, cum quid siccari excalfierive opus sit. decoctum et [e lacrima] stomacho utile, ructum et urinam movens. 15 20

---

§ 41: Diosc. I 100. cfr. Plin. XXXV 178. — Diosc. I 98. — Pl. iun. 27, 4—6. — §§ 42. 43: Diosc. I 89. 90. — § 42: Pl. iun. 77, 18—20. Marc. 4, 54. — Scribon. 61. Marc. 11, 26. Pl. iun 27, 6. Seren. 47. — Pl. iun. 21, 19.

---

1 suspiriosos *Verc.* -sas **Vdfv**(*S*). susp- — 2 pectoris *om.* **EX**. 2 tremoles **V**. -mulos **d**. 3 paralysin **X**. 5 pissaspaltos **d**. pisa- **V**. | bituminis **Vd**. 6 *distinxi cum U 512.*

8 natiuum *ego.* maturum *ll.v*(*G*). matrum *S cum vet. Dal. et P.* naturale *B. cfr. XX 29. XXXI 77. XXXII 74. XXXIII 81. 87.* 9 feruent innatant **VdX**. 13 taedae *v.* -de **V**. -da *S.* teda **dX***H.* -de **T**. dete **E**. | *lac. ego indicavi e Pl. iun. sic explendam:* in astulas concisae. | decoctaeque **V**. -teeque **dT**. -taque **E**[1]**X**. -toque **E**[2]. -ta *H.* -tae *v.* 14 coluunt **V***D.* 15 lentiscis **EX**. | arboris *ego.* & (est **E**) arbores **VE***v.* & arbor **dT**. ex arbore (**X**?) *man. Dal. H.* (*& ortum ex* a). 17 potu **V**. 18 in *v. om. ll.S. cfr. Frobeen. p. 88.* 19 coluuntur **V***D.* | tingunt *v. cfr. Seren.* -uit *ll.S.* 21 *uncos ego posui.* (et *deleri voluit S*). 21 utile ructus **T**. -liter uetum **V**.

quod et capitis doloribus cum polenta illinitur. folia te- 43
nera oculis inflammatis illinuntur. mastiche lentisci replicandis palpebris et ad extendendam cutem in facie et zmegmata adhibetur et sanguinem reicientibus, tussi veteri
5 et ad omnia, quae *acaciae* vis. medetur et attritis partibus sive oleo e semine eius facto ceraeque mixto sive foliis ex oleo decoctis, si *hae* cum aqua ita foveantur. scio Democratem medicum in valitudine Considiae, M. Servili consularis filiae, omnem curationem austeram recu-
10 santis diu efficaciter usum lacte caprarum, quas lentisco pascebat.

8. (29) Platani adversantur vespertilionibus, pilulae 44
earum in vino potae ✕ IIII pondere omnibus serpentium et scorpionum venenis, item ambustis. tunsae autem cum
15 aceto acri magisque scillite sanguinem omnem sistunt et lentiginem et carcinomata malandriasque veteres addito melle emendant. folia autem et cortex inlinuntur collec- 45
tionibus et suppurationibus, *his* et decoctum eorum, corticis autem in aceto dentium remedium est, foliorum te-
20 nerrima in vino albo decocta oculorum. lanugo foliorum

§ 43 init.: Seren. 154. — §§ 44. 45: Diosc. I 107. — § 44: Geop. XIII 13. XV 1, 18. Aelian. nat. an. I 37. Nicand. ther. 584. Seren. 378. Pl. iun. 73, 8. — 77, 20—22. — § 45 extr.: Seren. 1042.

1 linitur **V**. 2 mastice **VdX**. 4 zmegmata **X***S*. zmecm- **V**. smegm- *rv*. 5 ad omnia **fEX***v*. amonia **dT**. omnia **V**. | quae acaciae uis *S e Diosc.* quaeuis **dT**. qua (que **V**[2]) eius **VE**. quae eis **f**. que uis **X**. quae hammoniaci uis *v*. | atritis **V**. 5. 6 paribus *B*(*G*). 7 si hę *ego.* siue *ll.v.* | ita *ego.* ut ita **VdT**. utilia **X**. uiti- *v*. uirilia **E**(?)*B*. 8 considente **d**. | M. *om.* **V**[2]**d**. 10 lentiscon **E**. 11 pascebant **Vdf***S*. 13 ✕ *om.* **V**. 14 et scorpionum *om.* **VdTf**. | item **Vd***v*. et **X**. *om.* **E**. 15 scillite **Vd***Verc.*(*G*). -ti **E***H*. -tino **X***v*. -tico *C*. | omnem — lentiginem *om.* **Vd**. 16 malandriasque **fX***J coll. XXVI 149. cfr. Pl. iun.* mel- (quoque *v*) *ll.***T***v*. melanias quoque (que *H*) *B*. 17 autem *ll.***TX***S*. *del. v*. 18 his *ego. om. ll.v. cfr. § 52.* (*an* sic?). | et — eorum *deleri voluit Dal.* | decocto **Vd**. | *an* foliorum? 18. 19 cortex **X***Verc.* 19 cum aceto **d**. | folia eorum **X***v.a.H.* 20 aluo **V**. | foliorum *ego.* -um ut **V**[1]**dE**. -um et **V**[2](**X**)*v*.

auribus et oculis inutilis. cinis pilularum sanat ambusta igni vel frigore. cortex e vino scorpionum ictus restinguit.

46 (30) Fraxinus quam vim adversus serpentes haberet 16, 64 indicavimus. semen foliis eius inest, quo medentur iocineris, laterum doloribus in vino, aquam, quae subit cutem, extrahunt. corpus obesum levant onere sensim ad maciem reducenti*bus* isdem foliis cum vino tritis ad virium portionem, ita ut puero V folia III cyathis diribeantur, robustioribus VII folia quinis vini. non omittendum ramenta eius et scobem a quibusdam cavenda praedici.

(31) Aceris radix contunsa e vino iocineris doloribus efficacissime inponitur.

47 (32) Populi albae uvarum in unguentis usum exposui- 12, 132 mus. cortex potus ischiadicis, stranguriae prodest, foliorum sucus calidus aurium dolori. virgam populi in manu tenentibus intertrigo non metuitur. populus nigra efficacissima habetur, quae in Creta nascitur; comitialibus semen ex aceto *utile*. fundit illa et resinam exiguam, qua utuntur ad malagmata. folia podagris in aceto decocta inponuntur. umor e cavis populi nigrae effluens verrucas papulasque — est attritu odoratus — tollit. po-

§ 46: cfr. Plin. XVI 64; adde Colum. VI 17, 4. Geop. XIII 8. 9. — Seren. 382. 500. Diosc I 108. — Seren. 390. — § 47: Diosc. I 109. Seren. 697. 164. — Diosc. I 110.

2 scorpiones **X** *v.a.B.* 5 quo **dE** *C. cfr. Seren.* que **X**. quae **Vf** *v(S)*. quod **T**. | medetur **T**. 7 onerem **V**. 8 reducentib; *ego.* -tia *ll.* **X** *v(S)*. -tes *Verc.* | hisdem **X**. 9 quinque *ll.v.* | tribus *ll.v.* | diribeantur *ego. cfr. XI 44. XXXVI 118.* diriuantur **E**. dari iubea- **X**. dilua- **Vd** *G.* dentur *v.* 10 septem *ll.v.* | quinque *v.a.H.* | cyathis uini **d**(?)*v.a.S.* 11 a **VdTf** *v(H) om.* **E** *G.* 12 e uino *om.* **X** *v.a.H.* 13 utilissime **X** *v.a.G.* 15 potu **d**. | et stranguriae **E**(?)*v.a.S* 17 metuitur **dTX** *Brot.* -uatur *rv(J).* 19 aceato **V**. | utile *v.* in *ll. del. J.* inditur *D (contra usum Plinii). an* potu (*sc.* efficacissimum) *e Diosc.?* (*scriptum* acetoto tu). 22 uerrucas papulasque *D cum U 513 post* odoratus *transposuit.* | est *ego* (*et distinxi*). et **EX** *Verc.* ex *r* **Tf** *v(H).* | attritu **EX** *man. Dal. v(H).* -ta **dTf** *Verc.* atrita **V** *Bas.* | odoratus **X** *man. Dal. v* (*U 513 e Diosc.*) *D.* -tas *ll.* **Tf**. obortas *S.* ortas *H cum Gron.* corporis *Verc.*

puli ferunt et in foliis guttam, ex qua apes propolim faciunt. gutta quoque *ad* quae propolis ex aqua efficax.

(33) Ulmi et folia et cortex et rami vim habent spissandi et volnera contrahendi. corticis utique interior tilia 48
5 lepras sedat et folia ex aceto inlita. corticis denarii pondus potum in hemina aquae frigidae alvum purgat pituitasque et aquas privatim trahit. inponitur et collectionibus lacrima et volneribus et ambustis, quae decocto fovere prodest. umor in folliculis arboris huius nascens 49
10 cuti nitorem inducit faciemque gratiorem praestat. cauliculi foliorum primi vino decocti tumores sanant extrahuntque per fistulas. idem praestant et tiliae corticis. multi corticem commanducatum volneribus utilissimum putant, folia trita aqua adspersa pedum tumori. umor quoque e
15 medulla, uti diximus, castratae arboris effluens capillum 16, 192 reddit capiti inlitus defluentesque continet.

(34) Arbor tilia lenius ad eadem fere utilis est, ad 50 quae oleaster. folia autem tantum in usu et ad infantium ulcera et in ore et commanducat*a* et decoct*a*. urinam
20 cient, menses sistunt inlita, sanguinem pota detrahunt.

(35) Sabucus habet alterum genus magis silvestre, 51 quod Graeci chamaeacten, alii hel*i*on vocant, multo brevius.

---

§§ 48. 49: Diosc. I 112. — § 48: Pl. iun. 47, 2. — § 50: Diosc. I 125. — §§ 51—53: Diosc. IV 172. — § 51: cfr. Marc. 30, 43. — Seren. 97.

---

1 apes — 2 ex aqua *om.* **EX**. 2 ad quae *J. cfr. § 50. 72. XXV 159 al.* aquae **VdT***v*. aeque *H*. aeque ac *S cum Handio*. | propoli *H*. 4 cortices **V**. -tex **X**. 7 trahit **EX***v*. tradit **d**. tardit **V**. 11 primi uino *v*. -mo uini (-no **dX**) *ll*.**fX**. | decocto **Vdf**. | sanat **V**. 12 et tiliae — 13 putant *om.* **EX**. | et tiliae **d***v*. e italia **V**. | corticis **Vf***B*. ces **d***v*. 14 aspersa **EX***v*. adasp- **VdT***S*. 16 inlitos **V**. 17 abortilia **V**. | lenius **Vf***S*. -iter **d**. -iter tusa **EX***v*. 17. 18 ad quae **X**. *cfr. § 47.* atque *ll.v* (*contra Plinii usum, ut videtur*). 18 et *del. S*. 19 et in ore **Vd***S*. *cfr. XXVIII 71. XXII 65.* in ore **EX***v*. | commanducata *v*. -tū *ll*.**X**. | decocta *v*. -tū *ll*.**X**. | *dist. ego e Diosc.* 21 sabucus **VX***v*(*J*). samb- *r*(?)*v*. *cfr. XVI 103.* 22 achameeten **X**. ameactem **V**[2]. -te **V**[1]. ineacte **d**. | alii *om.* **Vd**. | helion *B*. hellon *ll*.**X***v*.

utriusque decoctum in vino vetere foliorum vel seminis
vel radicis ad cyathos binos potum stomacho inutile, set
alvo detrahens aquam. refrigerat etiam inflammationem,
maxime recenti*a* ambust*a* et canis morsus, cum polenta
mollissimis foliorum inlitis. sucus cerebri collectiones 5
privatimque membranae, quae circa cerebrum est, lenit
52 infusus. acini eius infirmiores quam reliqua; tingunt capillum, poti acetabuli mensura urinam movent. foliorum
mollissima ex oleo et sale eduntur ad pituitam bilemque
detrahendam. ad omnia efficacior quae minor. radicis 10
eius decoctae in vino II cyathi poti hydropicos exinaniunt,
volvas emolliunt, has et foliorum decoct*um* insidentium.
caules teneri mitioris sabuci in patinis cocti alvum solvunt. resistunt folia et serpentium ictibus in vino pota.
53 podagris cum sebo hircino vehementer prosunt cauliculi 15
inliti. *i*idem in aqua macerantur, ut sparsa ea pulices necentur; foliorum decocto si locus spargatur, muscae necantur. boa appellatur morbus papularum, cum rubent
corpora; sabuci ramo verberatur. cortex interior tritus
ex vino albo potus alvum solvit. 20

54 (36) Iunipirus vel ante cetera omnia excalfacit, extenuat, cedro alias similis. et huius duo genera, altera minor.

---

§ 52; (Plin. XVI 180). Marc. 7, 13. Seren. 47. 582. — Pl. iun. 95, 22. (cfr. Plin. XXVI 119). Seren. 498. Marc. 30, 73. Seren. 523. 831. — § 53 init.: Scribon. 160. Marc. 36, 45. 21. Seren. 780. — §§ 54. 55: Diosc. I 103.

---

1 uetere *ego*. -ri et **Vd**. -ri **EX***v*. 2 inutilis **E**. ut- **X**. | set *ego e Diosc*. (μέντοι). est *ll*.**X***v*. 4 recentia ambusta *ego*. *cfr*. *XXXI 97 et Diosc*. -tis ambusti *ll*.**X***v*. | morsus **EX**. *cfr*. *§ 136. XXIII 55. 67. XXXI 96. XX 133. XXI 150 al*. -sum (*ortum ex* -ſuuſ) *rv*. 12 has et **fEX***v*(*G*). basses **V**. bases **d**. hoc est *Verc. del. C*. | decoctū *G*. -ta *ll*.**f***Brot*. -te **X**. -to *v*. 13 caudis **Vd**. -ulis *D*. 15 podagris **Vd***S*. -icis **EX***v*(*D*). 16 iidem *S*. idem **VX**. -emque *r*(?)*v*. | sparsa ea **Vd***S*. -sae **E**. -se **X**. ea sparsa *v*. 18 bona **X**. | apellantur morbos **V**. 21 omnia cetera **d**. 22 ata similis **X**. assim- *v.a.Brot* | eius **EX***v.a.S*. *aliter § 37*. | altera *ll.D*. -era maior altera *v*. | minor **EX***v*. minuta **Vd***S*. minor altera **a***D*. *at cfr. XXIX 60 et Müller de stilo p. 91. 92*.

utraque accensa serpentes fugat. semen stomachi, pectoris, lateris doloribus utile. inflationes algoresque discutit, tusses; concoquit duritias. inlitum tumores sistit, item alvum 55 bacis ex vino nigro potis, item ventris tumores inlitis.
5 miscetur et antidotis, oxyporis. urinas ciet. inlinitur et oculis in epiphoris. datur convolsis, ruptis, torminibus, volvis, ischiadicis cum vino albo potum pilulis quaternis aut decoctis XX in vino. sunt qui et perunguant corpus *suco* e semine eius in serpentium metu.

10 **9.** (37) Salicis fructus ante maturitatem in araneam 56 abit, sed, si prius colligatur, sanguinem reicientibus prodest. corticis e ramis primis cinis clavum et callum aqua mixta sanat. vitia cutis in facie emendat, magis admixto suco suo. est autem hic trium generum: unum ar- 57
15 bor ipsa exsudat cummium modo, alter*o* manat in plaga, cum flore*t*, exciso cortice III digitorum magnitudine. *vis* ad expurganda quae obstent oculis, item ad spissanda quae opus sit, ciendamque urinam et ad omnes collectiones intus extrahendas. tertius sucus est detruncatione
20 ramorum a falce destillans. ex his ergo aliquis cum rosaceo in calice punici calfactus auribus infunditur vel

§ 55: Pl iun. 35, 5. Marc. 27, 126. (20, 88). Cato 123. — §§ 56—58: Diosc. I 135. — § 56: (cfr. Plin. XVI 110). Seren. 377. Marc. 16, 85. Pl. iun. 68, 4—6. Marc. 34, 108. — § 57: Marc. 9, 86.

1 utraque *om.* **a**. 2 inflammationes **EX***v.a.B.* 2. 3 tussis **T***S.* usis **V**. | *dist. D. cfr. XXXI 104.* 3 concoquid **V**. -it et *v.a.D.* | tumore **V**. 4 nigro uino **Vd***S.* uino **X**. 5 et *om.* **d**. | *dist. ego. cfr. Marc. 20, 88.* 8 XX **X**. uiginti (*pro* uicenis) *ll.v.* | et *om.* **d**. 9 suco *ego. om. ll.v. cfr. § 148. XXIII 155. XX 74. 133.* | metu **d**(?)*v.* -tus **EX**. ictus **VTf***S.* 15 cuminum **d**. gummium **EX***H.* -mi *v.* | altero *J coll. XIV 122. XXIII 70. XXXVII 170.* -erū *ll.v.* -er *S.* 16 floret *B.* -re *ll.v.* | trium *ll.v.* | uis *ego. cfr. XXII 60. XXV 140.* hic *ll.***X***v.* hic ualet *S cum man. Dal.* datur *excidisse post* extrahendas (*v. 19*) *coni. J.* (*an* uis huic, *ut XXV 158. XXVI 46. XXVII 132?*). 17 obsistent **V**. -tunt **dT**. 18 sit *ego. cfr. nota ad XXVII 56.* sint **dT**. sunt *r***X***v.* 20 et (*pro* ex) **V**. 21 punici (**dE**?)*B.* -co **VTfX***v.* | uel **E***v*(*D*). item **X**. *om. rS.*

58 folia cocta et cum cera trita inponuntur. item podagricis cortice et foliis in vino decoctis foveri nervos utilissimum. flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. folia contrita et pota intemperantiam libidinis coercent atque in totum auferunt usum saepius sumpta. Amerinae nigrae 5 semen cum spuma argenti pari pondere a balneo inlitum psilotrum est.

59 (38) Non multum a salice vitilium usu distat vitex, foliorum quoque adspectu, nisi odore gratior esset. Graeci ly*g*on vocant, alias agnon, quoniam matronae Thesmopho- 10 riis Athenieniensium castitatem custodientes his foliis cubitus sibi sternunt. duo genera eius: maior in arborem salicis modo adsurgit, minor ramosa, foliis candidioribus, lanuginosis. prima a*l*bum florem *e*mittit cum purpureo; quae et candida vocatur, nigra quae tantum purpureum. 15
60 nascuntur palustribus campis. semen potum vini quendam saporem habet et dicitur febres solvere et, cum unguantur oleo admixto, sudorem facere, sicut lassitudines dissolvere. urinam cient et menses. caput temptant vini modo — nam et odor similis —, set inflationes pellunt 20

§ 58: Diosc. eupor. I 235 extr. Seren. 771. 148. (cfr. Plin. XVI 110). Pl. iun. 105, 16—18. — §§ 59—63: Diosc. I 134. — § 59: (Geop. II 4, 1). Aelian. nat. an. IX 26. schol. Nicand. ther. 71.

1 *dist. ego e Diosc. et Sereno.* 2 decoctis **dX***v*. -ti *r*. 5 sumptus **E**. 8 nomen **V**. | uitidium **V**. utili- **X**. | itex **V**. 9 est. sed **X**. esset. Sed *v.a.Bas.* 10 lygon *C e Diosc.* lycon *ll.* ligon *v.* | agmon **E**. spagon **X**. 12 *an* sternant? *cfr. § 168 et CFWMüller p. 6.* | in arborem *v.* arborem in **X**. -orem **VE**. -or est **d**. 14 primo **V**. *an* prior? | album *B e Diosc.* arborum *ll.v.* | emittit *ego.* mi- *ll.v. cfr. vol. III p. 493.* 16 palustribus **VdX**. in pal- **E**(?)*v*. *cfr. X 62. XXI 53. XXV 29. 63. 111. 135. XXVII 63 al.* 17. 18 unguantur **dE**[2]*S*. -gantur **VE**[1]**X***v*. -guntur *H*. 18 admixtū **Vd***v.a.H.* | sic et *v.a.S. probat CFWMüller p. 15. sed cfr. § 187. XXIII 46. 93. XXV 34. XXVI 8. 145. XXVII 47 al.* | lassitudines **TEX***v*. -nem *rS. cfr. § 23. XX 192. 240. XXII 32. XXIII 81. XXVII 130. XXVIII 137.* 19 ciet **Vd***S*. ciunt **X***v.a.G.* 20 nam odor **EX**. | set *ego.* est **dEX***v*(*D*). et **Vf***S*. | inflammationes **E**.

in inferiora, alvum sistunt, hydropicis et lienibus perquam utiles. lactis ubertatem faciunt. adversantur venenis [ser- 61 pentium], maxime quae frigus inferunt; minor efficacior ad serpentes: bibitur seminis drachma in vino vel posca
5 aut II foliorum tenerrimorum. et inlinuntur utraque adversus araneorum morsus; vel perunctis tantum, suffitu quoque aut substratu fugant venenata. ad venerem im- 62 petus inhibent eoque maxime phalangiis adversantur, quorum morsus genitale excitat. capitis dolorem ex ebrietate
10 sedant cum rosaceo flos tenerique cauliculi. seminis decoctum vehementiorem capitis dolorem dissolvit fotu et volvam etiam suffitu vel adpositu purgat, alvum cum puleio et melle potum. vomicas et panos, difficile concoquens, cum farina hordeacea mollit. lichenas et lentigines cum 63
15 aphronitro et aceto semen sanat et oris ulcera et eruptionum cum melle, testium cum butyro et foliis vitium, rhagadas sedis cum aqua illitum. luxatis cum sale et nitro et cera et semine *utilissimae* et folio. additur in malagmata *ad vitia* nervorum et podagras semen; instil-
20 latur in oleo decoctum capiti in lethargia et phrenesi.

§§ 61. 62: Aelian. nat. an. IX 26. — § 63: Diosc. eupor. I 226. 228.

2. 3 serpentium *om.* **X**(**E**?). *uncos ego posui.* 3 que **f**. qui **dT**. | *an* inferant? 4 eminis **V** hem- **d**. 5 duabus **Vd***v*. duobus **E**. (*scribendum erat* binis). | tenerissimorum **EX**. | illiniuntur et **X**. -nuntur et *v.a.G.* -nitur et *Ven.* | *an* utraeque? 6. 7 *an* suffituque aut? *cfr. XV 1.* 7 at ueneriae **X**. -iae rei *v.a.G.* 8 inhibet **V**. 10 cauli **d**. 11 potu **Vf**. 12 adpositae **V**. -ta **fX**. 13 facile **X** *man. Dal. S.* | concoquens *ego.* -uentes *ll.v.* -uent . tusi **X**. -uit tusum *man. Dal. S. de mendo cfr. § 65* (*v. 14* nascens), *ad rem XXI 161.*
15 afonitro **Vd**. 15. 16 eruptionum *ll.***TfJ**. -nes **X***v*. (ulcera *supplevit J, sed cfr. XXII 54, unde conicias potius* eruptiones ulcerum *vel* eorum). 17 illitum **EX***v*. buli- *r***T**. | luxatis **VdX***v*. -ta **E**(?)*G*. 18 semen (**E**?)*G*. | utilissimae *ego. om. ll.v.* | folium (**E**?)*G*. | *dist. v.a.G. cfr. Diosc.* 19 ad uitia *ego. om. ll.v.* ad curationem *coni. S. cfr. XXII 101.* (*intelleguntur* nodi, *ut § 24, vel* collectiones, *ut § 41*: *cfr. Diosc. eupor. I 236.* | podagra **Vd**. | *dist. ego.* 20 lethargia **dE***v*. -gica **X**. -gi **V**. -go **f***S*. | phrenesi *v*. fre- **X**. phreni **E**. freni *r*.

virgam qui in manu habeant aut in cinctu, negantur intertriginem sentire.

64 (39) Ericen Graeci vocant fruticem non multum a *vit*ice differentem, colore roris marini et paene folio. hoc adversari serpentibus tradunt. 5

65 (40) Genista quoque vinculi usum praestat, floris apibus gratissimi. dubito an haec sit quam Graeci auctores sparton appellavere, cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim, et numquid hanc designaverit Home-19, 15 rus, cum dixit navium sparta dissoluta. nondum 10 enim fuisse Hispanum Africanumve spartum in usu certum est et, cum fierent sutiles naves, lino tamen, non sparto umquam sutas. semen eius, quod Graeci eodem nomine appellant, in folliculis passiolorum modo nascen*s* purgat hellebori vice drachma et dimidia pota in aquae 15 66 mulsae cyathis IIII ieiunis. rami, similiter frondes, in aceto macerati pluribus diebus et tunsi sucum dant ischiadicis utilem cyathi unius potu. quidam marina aqua macerare malunt et infundere clystere. perunguntur eodem suco ischiadici addito oleo. quidam et ad stranguriam 20 utuntur semine. genista tunsa cum axungia genua dolentia sanat.

---

§ 64: Diosc. I 117. (cfr. Plin. XIII 114). Nicand. ther. 610. — § 65: (cfr. Plin. XVI 176). Homerus B 135. cfr. Plin. XIX 25. Varro ap. Gellium XVII 3, 4. Diosc. IV 155. — § 66: Diosc. IV 155. eupor. I 237. Pl. iun. 43, 9—12. Marc. 25, 43. Seren. 698. — Marc. 36, 34.

---

1 necantur **V**. 3. 4 a uitice *ego*. ab ilice **V**²**X***v*. bil- **V**¹. bul- **dT**. a myrice (**E**?) *B e Diosc., sed cfr. § 67.* 6 floris **V***S*. -res *rv*. 7 quam **VdX***v*. quod **E**. 8 puteos **V**. 9 designauit **d**. 11 hispanum **Tf***S*. spa- **Vd**. *om*. **EX***v*. | efricanumue **V**¹. africanum uel **EX**. -num uel hispanum *v.a.S.* | sparthum **X**. siarum **Vd**. 12 *an* tantum? 14 passiolorum **E***v*(*S*). -lum **Vd**. fasiolorum **X**. phaseo- *C*. | nascens *v*. -entium *ll*.**X**. 16 ramis *v.a.G.* | *an* simul et? *cfr. Diosc. eupor.* | frondes *ego*. -de *ll*.**X***v*. -dei *J*. cum fronde *C*. | in *del. J.* 17 maceratis *v.a.G.* | tussi **V**. tusus **X**. -sis *v.a.G.* | iucundati **X**. 17. 18 sciadicis **Vd**. scyaticis **X**. 18 poti **E**. | *an* in marina? 20 stringuria **V**. stranguiria **X**.

(41) Myricen ericam vocat Lenaeus, similem scopis 67
Amerinis; sanari dicit ea carcinomata in vino decocta
tritaque cum melle inlita. eandem esse arbitrantur qui-
dam tamaricem et ad lienem praecipuam, si sucus eius
5 expressus in vino bibatur, adeoque mirabilem eius anti-
pathian contra solum hoc viscerum faciunt, ut adfirment,
si ex ea alveis factis bibant sues, sine liene inveniri. et 68
ideo homini quoque splenico cibum potumque dant in
vasis ex ea factis. gravis autem auctor in medicina vir-
10 gam ex ea defractam, ut neque terram neque ferrum at-
tingeret, sedare ventris dolores adseveravit inpositam ita,
ut tunica cinctuque corpori adprimeretur. volgus infeli-
cem arborem eam appellat, ut diximus, quoniam nihil 16, 108
ferat nec seratur umquam. (42) Corinthus et quae circa 69
15 est Graecia bryan vocat eiusque duo genera facit, sil-
vestrem plane sterilem, alteram mitiorem. haec fert in
Aegypto Syriaque etiam abundanter lignosum fructum,
maiorem galla, asperum gustu, quo medici utuntur vice
gallae in compositionibus, quas antheras vocant. et lignum
20 autem et flos et folia et cortex in eosdem usus adhiben-

---

§§ 67. 68: Diosc. I 116. — § 67: (cfr. Plin. XIII 116). Marc. 23, 49. (1. 10). — Seren. 408. — § 68: Pl. iun. 56, 6. — Seren. 480. — §§ 69—72: Diosc. I 116.

---

1 myricen ericam *ego*. -en cam (-em eam **E**. -en iam *J*) ericam *ll.* **Tf***J* (*dittogr. aperta*). -en et amaricon **X**. quam et tamaricen *v.* quam ericen (-cam *S*) *H.* | uocant **V***S.* | laeneus **V**. leneus **X***v.a.C.* | similis est **X**. 2 ſamerinis **V**. tamaricis *coni. S coll. XVI 108.* 3 inlitã ē9 **E**. | eandem esse *om.* **X** (**E**?)*v.a.S.* 3. 4 quidam hanc esse **X***v.a.S.* 4 tamaricem et ad *ego*. -cen (-cem *v.a.H*) sed ad (sedat **V**) *ll.* **Tf***v.* camericen ſedat **X**. | praecipuam *ego*. -ua est *ll.v.* 5 est (*pro* eius) **V**.
6 adfirmet **VX**. 7 sues **dE***v.* siues **X**. ues **V**[1]. aues **V**[2].
8 quoque *om.* **X***v.a.Bas.* | splenetico **EX***v.a H.* 9 autem **VdTf***v*(*S*). quidam *C. om.* **EX***G.* 10 ea defractam **E**(?)*G.* eadem fr- *r***X***v*(*S*). | nec (ne **V**) ferrum **Vd***S.* 10. 11 attingere **V**. 14 seruatur **Vd**[1]. 15 graecia — facit *om.* **EX**. | graecia **VdTf***S.* regio *v.* | uocat *Verc.*(*J*). -ant **VdTf***v*(*S*). 16 minorẽ **X**. | fert **EX***v.* fere *r.* 18 gusto **V**. 19 galle **X**. -lliae **V**. | anteras **VX**.

70 tur, quamquam remissiora. datur sanguinem reicientibus cortex tritus et contra profluvia feminarum, coeliacis quoque; idem tunsus inpositusque collectiones omnes inhibet. foliis exprimitur sucus ad haec eadem et in vino decoquitur; ipsa vero adiecto melle gangraenis inlinuntur. de- 5 coctum eorum in vino potum . . . . . imposita cum rosaceo
71 et cera sedant; sic et epinyctidas sanant. dentium dolori, aurium decoctum eorum salutare est. radix ad eadem similiter. folia hoc amplius ad ea, quae serpunt, inponuntur cum polenta. semen drachmae pondere adversus 10 phalangia et araneos bibitur, cum altilium vero pingui furunculis inponitur, efficax et contra serpentium ictus
72 praeterquam aspidum. nec non morbo regio, phthiriasi, lendibus decoctum infusum prodest abundantiamque mulierum sistit. cinis arboris ad omnia eadem prodest. 15 aiunt, si bovis castrati urinae misceatur vel in potu vel in cibo, venerem finiri. carbo ex eo genere urina ea restinctus in umbra conditur: idem, cum libeat accendere, restituitur. Magi id et spadonis urina fieri tradiderunt.

73 **10.** (43) Nec virga sanguinea felicior habetur. cortex 20 eius interior cicatrices, quae praesanuere, aperit.

(44) Sileris folia inlita fronti capitis dolores sedant. eiusdem semen contritum in oleo phthiriasis coercet. serpentes et hunc fruticem fugiunt, baculumque rustici ob id ex eo gerunt.

---

§ 72 extr.: cfr. Plin. XXVIII 65.

---

4. 5 decoquitur *ego.* -ocuntur *ll. S.* -oquuntur **X** *v. cfr. XXV 90. XXVII 47 al.* 6 *lac. indicavit J.* uel (**E**?)*v.* ipsa *S.* uel ipsa *D.* | impositum *v. a. G.* (*item* sedat *et* sanat). 7 ceria *D* (*non conveniens* sedandi *verbo.* | ad dentium **X**(?)*v. a. S.* | dolori **dT***S.* -re **VfE**. -rem **X**(?)*v.* 8 aurium *ll.* -umque **X**(?)*v.* et aurium *D. de asyndeto cfr. 54 extr.* (tusses). | ad *om.* **Vd**. 9 et folia **d**. | *an* serpant? 11 altilium *v.* -llum **Vd**. ad illum **EX**. 13 thiriasi **X**. tir- **Vd**, 14 lemdibus **V**. lendibusque *v. a. S.* 16 immisceatur **EX** *v. a. S* (*D*). 17 urinam **V**. 19 restituitur *ego. cfr. XXVII 83.* resoluitur (sol- **d**) *ll. v.* igni *add. Müller emend. IV 20.* | id et **Vdf***S.* et id ei **EX**. et id (id et *H*) ex *v.* 21 praesanuere **E***S coll. XVII 214.* -nauere *r***X***v.* 22 capiti **d**. 23 tritum **V***v. a. S.* | cohercet **X**. -reet **V**. 24 refugiunt (**V**?)**X***v. a. D.*

(45) Ligustrum si eadem arbor est, quae in oriente 74
cypros, suos in Europa usus habet. sucus *discutit* nervos,
articulos, algores; folia ubique veteri ulceri, cum salis
mica et oris exulcerationi prosunt, acini contra phthiria-
5 sim, item contra intertrigines vel folia. sanant et galli-
naceorum pituitas acini.

(46) Folia alni ex ferventi aqua remedio sunt tumoris.

(47) Hederae genera viginti demonstravimus. natura 75
omnium in medicina anceps. mentem turbat et caput 16, 141 sqq.
10 purgat largius pota; nervis intus nocet, iisdem nervis
adhibita foris prodest. eadem natura, quae aceto est,
omnia genera eius refrigerant. urinam cient potu, capitis
dolorem sedant, praecipue cerebro continentique cerebrum
membranae utiliter mollibus inpositis foliis cum aceto et
15 rosaceo tritis et decoctis, addito postea rosaceo oleo; in-
linuntur autem fronti. et decocto eorum fovetur os ca- 76
putque perunguitur. lieni et pota et inlita prosunt. de-
cocuntur et contra horrores febrium eruptionesque pitui-
tae aut in vino teruntur. corymbi quoque poti vel inliti
20 lienem sanant, iocinera autem inliti. trahunt et menses
adpositi. sucus hederae taedia narium graveolentiamque
emendat, praecipue albae sativae. idem infusus naribus 77

§ 74: (cfr. Plin. XII 109. XXIII 90. Diosc. I 124). — Pl. iun. 35, 6. Marc. 19, 60. — § 75: Diosc. II 210. Marc. 36, 36. — Seren. 583. Pl. iun. 11, 11—14. — Seren. 20. — § 76: Diosc. II 210. Seren. 409. Marc. 23, 53. — Pl. iun. 56, 5. 23, 19. Marc. 10, 59. — § 77: Diosc. II 210. Seren. 98. Marc. 5, 12. cfr. Scribon. 7. Pl. iun. 17, 17. Seren. 818. — Pl. iun. 55, 10—13. Marc. 28, 30. Pl. iun. 96, 1—5.

1 si *del. v.a.H.* | ex eadem **EX**. 2 suo sine utro pausus **V**. | habet sucus habet **EX**. | discutit *ego. cfr. § 54. 11. 23.* eius *ll.v.* eius in *S* (*contra Plinii usum*). 2. 3 neruis articulis algoribus *v.a.S.* 4 exulcerationi **dX** *Verc.*(*Brot.*). -onis *Ven.* -one **Vf**. -onibus **E** *C*(*D*). 5 intertrigenes **V**. | uel folia **VdTX** *S.* foliaue **E**(?)*v.* 7 aquae **V**. | remedium **d**. certissimo remedio *v.a.D.* | tumori **X**(?)*v.a.J.* 8 edera **V**. dere **X**. 10 *alterum* neruis *uncis inclusit J.* 11 adıbita **V**. | esto **E**. ei est **X**(?) *v.a.S.* 13 crebro *et* crebrum **V**. 14 *an* utilia? 16 *dist. ego e Pl. iun.* 20 lienem — inliti *om.* **V**. | inlitu **d**. illita **X**. 21 appositu **dT**. | grauiolentiamque **VX**.

caput purgat, efficacius addito nitro. infunditur etiam purulentis auribus aut dolentibus cum oleo. cicatricibus quoque decorem facit. ad lienes efficacior albae ferro calefactus. satis est acinos VI in vini cyathis II sumi. acini ex eadem alba terni in aceto mulso poti *ta*enias 5 pellunt, in qua curatione ventri quoque inposuisse eos 16, 147 utile est. *h*edera, quam chryso*carp*on appellavimus, bacis aurei coloris XX in vini sextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquam, quae cutem subierit, urina educit; Erasistratus eiusdem acinos V tritos in rosaceo oleo cale- 10 factosque in cortice punici instillavit dentium dolori a 78 contraria aure. acini, qui croci sucum habent, praesumpti potu a crapula tutos praestant; item sanguinem excreantes aut torminibus laborantes hederae nigrae. candidioris corymbi poti steriles etiam viros faciunt. inlinitur decocta 15 quaecumque in vino omni ulcerum generi, etiamsi ca- 79 coëthe sint. lacrima hederae psilotrum est phthiriasimque tollit. flos cuiuscumque generis III digitorum captu dysintericos et alvum citam emendat in vino austero bis

§§ 78. 79: Diosc. II 210. — § 78 extr.: Th. H. IX 18, 5. Pl. iun. 77, 22. Marc. 4, 55. — § 79: Seren. 67. Pl. iun. 52, 11—13. 48, 12. Marc. 27, 74. Pl. iun. 84, 3. 109, 17. — Seren. 404.

3 alba. E **d**. -ba est **X**. -bae est *v.a.S.* 4 sex *ll.v.* | duobus *ll.v.* 5 ex *om.* **E**. | taenias *S e coni. Dal.* tineas *ll.v.* 7 hedera *ego.* ed- *ll.* -rae *v.* | quam in **EX**. | chrysocarpon *B e Diosc. et XVI 147* chrysolarion (-sal- **V**) **VdT***v.* -rio **E**. chrisolariam **X**. | appellauimus **X***B.* -amus *v.* alii ellauimus (-im **V**[2]) **Vd**. aluellimus **E**. 8 XX **X**. uiginti *ll.v.* 9 suberit **V**. | urinae **V**. -ne **d**. | educit **X***v.* ducit **E**. -it[ur asistratus] **V**. dicit **d**. | *dist.* **X***v.a.Bas.* 10 V *v.* quinque *ll.Dal.* 11 punici **E**(?)*C.* -co *r***TfX***v.* 12 aure **EX***v.* -ri *rS.* 13 a *om.* **E**. | totus **V**. 14 aut — laborantes *om.* **Vd**[1]. | *dist. ego.* | nigrae **V**[2]*v.* -ris *r. om.* **X** *man. Dal.* | candidioris *ego e Theophr.* -res *ll.v.* -ris nigri **X** *man. Dal.* 16 quaecumque *om.* **X** *v.a.H.* | cum uino **X**. | omni *ego.* -iū *ll.v. cfr. § 34. VIII 212.* 16. 17 cacoethe *C.* -tes **Vd**. -tae *v.* cacohestes (ea co- **X**) **EX**. 17 lacrimae derepsi lucrum **V**. -me delepsylotrum **X**. 17. 18 phthiriasim aeque **dT**. pthiariasmiquae **V**. 18 trium *ll.v* (*pro* ternum). *cfr. § 81.* | carptus **X**. -tu *v.a.G.* 19 citam *cod. Poll. v*(*S*). -tamen **Vd**. -tū **E**. cytū **X**. etiam *H.*

die potus. et ambustis inlinitur utiliter cum cera. denigrant capillum corymbi. radicis sucus in aceto potus contra phalangia prodest. huius quoque ligni vaso splenicos bibentes sanari invenio. et acinos terunt, mox com- 80
5 burunt et ita inlinunt ambusta prius perfusa aqua calida. sunt qui et incidant suci gratia eoque utantur ad dentes erosos, frangique tradunt, proximis cera munitis, ne laedantur. *c*ummim etiam in hedera quaerunt, quam ex aceto utilissimam dentibus promittunt.

10 (48) Graeci vicino vocabulo cisthon appellant fruticem 81 maiorem thymo, foliis ocimi. duo eius genera: flos masculo rosaceus, feminae albus. ambo prosunt dysintericis et solutionibus ventris in vino austero ternis digitis flore capto et similiter bis die poto, ulceribus veteribus et ambustis
15 cum cera et per se oris ulceribus. — Sub his maxime nascitur hypocist*h*is, quam inter herbas dicemus. 26, 49

(49) Cissos erythranos ab iisdem appellatur similis 82 hederae, coxendicibus utilis e vino potus, item lumbis, tanta vi aci*ni*, ut sanguinem urina detrahat. — Item cha-
20 maecis*s*on appellant hederam non attollentem se a terra. et haec contunsa in vino acetabuli mensura lieni medetur,

§ 80: Cels. VI 9. Marc. 12, 33. — § 81: Diosc. I 126. (I 127). — § 82: (cfr. Plin. XVI 147. 152. Diosc. IV 124).

2 colymbi **Vd**. | radicem sucos **V**. *an* radicum sucus? *cfr. Diosc.* 3 uaso **Vf***S*. -se **dX***v*. 3. 4 spleneticos *v.a.H.* 4 moxque **E**(?)*v.a.S*(*D*). 6 qui et **X***v*. et **E**. et qui *r***Td***D*. *cfr. XXVIII 231.* | suci **d²EX***v*. subici *r*. | eoque **EX***v*. quoque *r*. 7 tradant *coni. Dal. an* suadent? *cfr. XVII 23. XVIII 187. 227. 232. XX 83. XXVIII 69. 199. 207.* | cerca minutis **d**. certaminum itis **V**. 7. 8 laedant **E**. 8 cummim *S*. gu- **X***H*. gummi *ll.v*(*D*). 8. 9 quod *et* utilissimum *v.a.H.*
10 chiston **V**. 11 timo **X** *Ven.* | ocymi **VX**. 12. 13 eius ultionibus **V**. 13 carpto **X** *man. Dal.* 16 hypocisthis *G*. -stis **Vd**. -stos *v*. -citis (hippo- **X**) **EX**. | hederas **EX***v.a.H.* | diximus (**V**?) **X***v.a.H.* 17 erytranos **X**. -tyanos **V**. | hisdem **VX**. 19 tanta ui *S cum P*. -tam (-tum **V**) uim *ll.***TX***H*. -tamque uim *v*. | acini ut *S cum Gron.* accipi ut **VdT**. -piunt **E**. -piunt ut *v*. adiciunt ut **X**. acini aiunt ut *H*. | detrahant **EX***v.a.H.* 19. 20 chamaeciſſon *v. cfr. ind. libri.* -iſton (chamec- **V**) *ll.* 21 a uino **V**. | alieni **V**.

folia ambustis cum axungia. — Milax quoque, qua*e* anthophoros cognominatur, similitudinem hederae habet, tenuioribus foliis. coronam ex e*a* factam inpari foliorum numero
83 aiunt capitis doloribus mederi. quidam duo genera milacis dixere: alter*a*m inmortalitati proxim*a*m in convallibus opacis, 5 scandentem arborum, comantibus acinorum corymbis, contra venenata omnia efficacissim*e* i*uv*ant*e*m acinorum suco: infantibus saepe instillato nulla postea venena nocitura. alterum genus culta amare et in his gigni, nullius effectus.
16, 155 illam esse milacem priorem, cuius lignum ad aures so- 10
84 nare diximus. — Similem huic aliqui clematida appellaverunt, repentem per arbores, geniculatam et ipsam. folia eius lepras purgant; semen alvum solvit acetabuli mensura in aquae hemina aut aqua mulsa. datur ex eadem causa et decoctum eius. 15

85 **11.** (50) Harundinis genera XXVIII demonstravimus,
16, 156 sq. non aliter evidentiore illa naturae v*i*, quam continuis his voluminibus tractamus, siquidem harundinis radix contrita inposita *f*elicis stirpem corpore extrahit, item harundinem *f*elicis radix. et, quo plura genera facimus, illa, 20

§ 83 med.: Diosc. IV 142. — § 84: Diosc. IV 179. — § 85: Cels. V 26, 35. Pl. iun. 88, 4—7. Marc. 34, 38. (Diosc. I 114). — §§ 85. 86: Diosc. I 17.

1 ambustis **dX***v*. -sti *r*. | smilax *v.a.S. cfr. XVI 153—155.* | quae *v*. quia **E**. qui et **X***Bas.* qui **VdTf***S*. 1. 2 anthophoros *S cum Salm.* anto- (-poros **T**) **dT**. atho- (-poros **V**) **Vf**. intho- **X**. into- **E**. nico- *B*. auto- *v*. 2 habet *om*. **EX**. 3 coronam *om*. **EX**. | ea *ego*. eo *ll.v*. 5 alteram . . proximam *ego*. alterum . . proximum *ll.v*. | inmortalitati — 6 arborum *om*. **EX**.
6 candentem **a***v.a.B*. | arborum **Vdf***S*. -res *B*. alterum **a***v*. *an* arborem? *cfr. XXVI 36. lac. statuit D cum U 517.* | commantibus **V**. commina- **a**. 7 efficacissime iuuantem *ego*. -mi (-mis *v*) in tantum *ll.D* (ut *add. v*). -mi in totum *J. cfr. XXVIII 194.* 8 *an* quippe? | nocitura sint *v.a.J.* 10 illa **V**.
11 clematidam **X**. clementides **Vd**. 13 purgat **V**.
16 XXVIII **E***D*. *cfr. ind. ad XVI.* XXXVIII **d**. -VIIII **V**. -VIII **Tf**. uiginti nouem **X***v*. 17 natura *v.a.H.* | ui *H cum P.* ut *ll. del. v.* 19 et inposita **EX***v.a.S*. 19 *et* 20 felicis *S*. filicis (-ces **X**) *ll.v(D)*. *cfr. XVII 29. 54. XVIII 45 (ubi contra* **F**[2] *bis ita scribendum erat). XXVI 58. XXVII 34. 72. 78. XXV 44. XXXVI 187.* 20 et quo *ll.***X***D*. et quoniam *G*. ex quo *v*. | faci-

quae in Iudaea Syriaque nascitur odorum unguentorum-
que causa, urinam movet cum gramine aut apii semine
decocta; ciet et menstrua admota; medetur convulsis II 86
obolis pota, iocineri, renibus, hydropi, tussi etiam suffitu
5 magisque cum resina, furfuribus ulcerumque manantibus
cum murra decocta. excipitur et sucus eius fitque elaterio
similis. efficacissima in omni harundine quae proxima ra-
dici, efficaciora genicula. harundo Cypria, quae donax
vocatur, corticis cinere alopecias emendat, item putres-
10 centia ulcera. foliis eius ad extrahendos aculeos utuntur, 87
efficacibus et contra ignes sacros collectionesque omnes.
vulgaris harundo extractoriam vim habet et recens tusa,
non in radice tantum, *in* mul*so* enim et ipsam harun-
dinem tradunt. medetur et luxatis et spinae dolor*ibu*s
15 radix in aceto inlita; eadem recens trita et in vino pota
venerem concitat. harundinum lanugo inlata auribus ob-
tundit auditum.

(51) Cogn*a*ta in Aegypto res est harundini papyrum, 88
praecipuae utilitatis, cum inaruit, ad laxandas siccandas-
20 que fistulas et intumescendo ad introitum medicamentorum
aperiendas. charta, quae fit ex eo, cremata inter caustica

§§ 86. 87: Diosc. I 114. Plin. XXXII 141. — § 88: Diosc. I 115.
— Seren. 982.

mus **V**. fec- *r* **X** *v*. faciamus *D*. 1 iudaea *ll*. **Tf** *H*. -dea **X** *v*. india *B coll. XII 104 et Diosc.* | odorem **V**. -re **X**. 2 que causa *om*. **X**. | urinarum **V**. 3 et *om*. **E** *G*. | medetur — 4 pota *om*. **EX**. | duobus **Vd** *v*. 4 tussim **VX**. 6 elaterio **E** *v*. -ri **Vd**. alteri **X**. 7. 8 radici **E** *v*. -ce *r* **fX**. a rad- *D e coni. S.* 8 et efficaciora **E**. -atia **X**. efficacia et *v.a.S.* 9 corticis **d** *v*. -ci **VE**. -ce **X** *Ven.* | cineri **E**. 9. 10 pitirescentia **V**[1]. pituita recentia **V**[2]. 10 eius aculeos **EX**. 11 efficacibus **VdTf** *H*. -acius **E** *v*. -atius **X**. 12 *an* uel (et) uulgaris? | *an* et *delendum*? 13 in mulſo *ego. cfr. Cels. V 26, 35.* multū *ll.v.* -ti *D*. | et **VEX** *v*. de **dT**. | ipsa harundine **dTX**. 14 traduntur **X**. ualere tradunt *v.a.D.* | doloribus *v*. -res *ll*. **X**. 16 inlata (illa- **V**[2] **X** *Verc.*) **V**[1] *D. cfr. Diosc.* (ἐμπεϲοῦϲα). inlita (illi- *v*) *rv*(*Dal.*). 18 cognata *B*. -nita *ll*. **X** *v*. | papyrum **E** *S*. -rus *B*. -ro **X** *v*. ipsarum *r* **f**. 19 praecipue utilitates **X** *v.a.B.* 20 intumiscendo **V**. in tumesc- *v.a.G*(*S*). *sed cfr. Diosc.* 21 eo **VdX** *S*. ea **E**(?)*v*.

est. cinis eius ex vino potus somnum facit; ipsa ex aqua
inposita callum sanat.

89 (52) Ne in Aegypto quidem nascitur hebenus, ut do-
12, 17 cuimus, nec tractamus in medicina alienos orbes, non
omittetur tamen propter miraculum. scobem eius oculis 5
unice mederi dicunt lignoque ad cotem trito cum passo
caliginem discuti, ex aqua vero radice albugines oculorum,
item tussim pari modo dracunculi radicis adiecto cum
melle. hebenum medici et inter erodentia adsumunt.

90 (53) Rhododendros ne nomen quidem apud nos in- 10
venit Latinum; rhododaphnen vocant aut nerium. mirum
folia eius quadripedum venenum esse, homini vero contra
serpentes praesidium ruta addita e vino pota. pecus etiam
et caprae, si aquam biberint, in qua folia ea maduerint,
mori dicuntur. 15

91 (54) Nec rhus Latinum nomen habet, cum in usum
pluribus modis veniat. nam et herba est silvestris, foliis
myrti, cauliculis brevibus, quae taenias pellit, et frutex
coriarius appellatur, subrutilus, cubitalis, crassitudine digi-
talis, cuius aridis foliis *ut* malicorio coria perficiuntur. 20
92 medici autem rhoicis utuntur ad contusa, item coeliacos
et sedis ulcera aut quae phagedaenas vocant; . . . . . trita
cum melle et inlita cum aceto. decoctum eorum instil-

§ 89: Diosc. I 129. — § 90: (cfr. Plin. XVI 79). Diosc. IV
82. — §§ 91 extr. 92: (cfr. Plin. XIII 55. Th. H. III 18, 5).
Diosc. I **147**.

1 somnium **E**. 3 ne **E***v*. hec **X**. *om. r*. 6 paso **V**.
7 discutit **EX***v.a.S*. 8 dracunculis (drag- **X**) **EX**. 10 ro-
dodendros **V**. 11 rhododafnem **d**. rododaphnen **X**. | *an* uo-
cant a l i i aut? 13 predium **E**. | addita et **X**. -ite **V**. -ita et
e *v.a.G*. 14 in aqua **d**. | manduerit **d**. aduenerint **EX**.
16 rhusen **X**. | in usum $\mathbf{V}^2$**d***v*. mus- $\mathbf{V}^1$. in orum (hor- **X**) **EX**.
18 cauliculisque **E***v.a.C*. caulisque **X**. | taenias **f***S*. teneas
V. -ant **E**. tinias **d**. -neas **TX***v*(*D*). 19 excoriarius **EX***v.a.*
Bas. | cubitali **X**. 19. 20 digitalis *ll*.**X**. -li *v*. 20 ut (**X**?) *B*.
et *ll.v*. *cfr. XXIII 107*. 21 roicis **X**. rhocis **d**. rochis **V**.
(*an* rhoicis foliis?). 22 *lac. indicavit J* (*post* aceto *D cum U*
517). *exciderunt* pterygia et gangraenas sanant. *cfr. Diosc.*
23 inlita **EX***v*. intrita *r***Tf**.

latur auribus purulentis. fit et stomatice decoctis ramis ad eadem quae ex moris, sed efficacior admixto alumine. inlinitur eadem hydropicorum tumori.

(55) Rhus, qui erythros appellatur, semen est huius 93
5 fruticis. vim habet adstringendi refrigerandique. adspergitur pro sale obsoniis alvo soluta omnesque carnes cum silphio suaviores facit. medetur ulceribus manantibus, cum melle asperitati linguae, percussis, lividis, desquamatis; eodem modo capitis vulnera ad cicatricem celerrime per-
10 ducit. feminarum abundantiam sistit cibo.

(56) Alia res erythrodanum, quam aliqui ereuthodanum 94 vocant, nos rubiam, qua tinguntur lanae pellesque perficiuntur. in medicina urinam ciet, morbum regium sanat ex aqua mulsa — et lichenas ex aceto inlita —, ischia-
15 dicos, paralyticos ita, ut bibentes laventur cotidie. radix semenque trahunt menses, alvum sistunt et collectiones discutiunt. contra serpentes rami cum foliis inponuntur. folia et capillum inficiunt. invenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur
20 tantum.

(57) Distat ab eo qui alysson vocatur foliis tantum et 95 ramis minoribus. nomen accepit, quod a cane morsos rabiem sentire non patitur ex aceto potus adalligatusque.

§ 93: Diosc. I 147. cfr. Marc. 27, (2. 3). 10. 40. 11, 3. Cels. VI 11. — § 94: Diosc. III 150. Seren. 1024. Pl. iun. 97, 9. 43, 7—9. Seren. 700. Marc. 25, 42. Pl. iun. 104, 20 sqq. — § 95: (cfr. Diosc. III 95).

1 stomace **E**. -achice *v.a.C.* 3 tumoribus **EX***v.a.H.* 4 rhus *om.* **EX**. | quae **EX***v.a.H.* | rydros **E**. yd- **X**. 6 aluo soluta **VdTf***J.* aluos (-uum **X***S*) soluit **EX***v.* 6. 7 cum silpio **V**. pro siluio **X**. 7 *dist. ego e Diosc.* 9 ulcera *v.a.J.* 11 alia res *ll.***Tf***H.* alia est **X***G. om. v.* | erythrodanum *ll.* (*U 518*) *D. cfr. Diosc.* -nus *v.* eritron **X**. | quem **V**. 14 et in **E**. *an* item? | *dist. ego coll. Diosc., sed fortasse* item lichenas — inlita *transponenda post* cotidie. 14. 15 sciaticos **V**. scya- **X**. et ischiadicos **E**(?)*v.a.D.* 18 inficiunt **VdTf***H.* incipiunt **EX**. tingunt *v.* 19 alligatus **Vd***S.* 21 alysson *v.* allyson **Vd**. aly- (ali-) **X**) **EX**. | tantum **d***v.* in ta- *r.* inqua- **X**. 22 accipit **E**. | morsos *ll.***T***H.* comm- *C.* emorsis **X**. -sos *v.* 23 potus ex aceto **EX***v.a.S.*

mirum est quod additur, saniem conspecto omnino frutice eo siccari.

96 (58) Tinguentibus et radicula lanas praeparat, quam 19, 48 struthion a Graecis vocari diximus. medetur morbo regio et ipsa *et* decoct*um* eius potu, item pectoris vitiis. urinam ciet, alvum solvit. et vulvas purgat, quam ob rem aureum πεccὸν medici vocant ex ea. e melle prodest magnifice et tussi, orthopnoeae coclearis mensura, cum 97 polenta vero et aceto lepras tollit. eadem cum panace et capparis radice calculos frangit pellitque, panos discutit cum farina hordeacia et vino decocta. miscetur et malagmatis et collyriis claritatis causa, sternumento utilis inter pauca, lieni quoque ac iocineri. eadem pota denarii unius pondere ex aqua mulsa suspiriosos sanat, sic 98 et pleuriticos et omnes lateris doloris. — Apocyni semen ex aqua — frutex est folio hederae, molliore tamen, et minus longis viticulis, semine acuto, diviso, lanuginoso, gravi odore — canes et omnes quadripedes necat in cibo datum.

§§ 96. 97: Diosc. II 192. (cfr. Plin. XIX 48). — § 98: Diosc. IV 81.

1 saniem (**X**?) *B.* insaniam *ll.v.* 2 eo **EX***v.* os *r.* | sicari **V.** sanari *v.a.B.* 3 lanas (**E**?) *G.* ramis *r.* -mos *v.* cum ramis **X.** 4 struithion **V.** sthrucion **X.** | medetur uir **V.**
5 ipsa et *ego.* -sam **V.** -sa *r***X***v.* (*an* ipsum?). | decoctū *ego.* -ta *ll.***TX***v.* -ti *G.* -to **f***H.* | et uis **X.** et ius *v.a.G.* | potu **dT***G.* -to **Vf***H.* -ta **EX***v.* 6. 7 *dist. ego.* 7 aureon **X.** | πεccὸν *ego. cfr. Diosc. et Cels. V 21.* pecion **dT.** pectori (= pecton) **E** (**X** *post* medici). petition **Vf.** poterion *J e coni. S.* poculum *v.* | uocant medici **EX.** | *dist. ego.* | ex ea e *ego.* ex ea et *ll.* ea et ex *v.* 8 & **X.** a **Vd.** ad **E**(?)*v.* | tussi **X.** -ssim **E***v.* *om. r.* | orthopnoeae **E***v.* -nonee **X.** *om. r.* (*an* tussi in orthopnoea? *cfr. Cels. IV 8*). 10 caparis **V.** | cauculum **E**[2]. caulum **E**[1]. 11 et uino **dE***v.* *cfr. Diosc.* uino **VX***S.*
12 sternumento *ego.* numtum **E.** -nutamento **dTX** *man. Dal. H(J).* -nuntamentum **V.** ad sternutamenta (-num- *S*) *v.* *cfr. XI 269. XXV 52. 56. 135. 173. Gronov. ad XX 189.*
13 ac **Vd***v.* et **X.** *om.* **E.** 14 unici **EX.** 15 pleureticos **VdX** *v.a.G(D).* | dolosis **V.** | apochinis **X.** -cynum (*post* aqua) *Brot.* | *dist S.* 16 folia **VdX.** | molliora **X.** moliora hae **d.**
17 uitiaculis **Vd.**

(59) Rosmarinum *dictum* est. duo genera eius: alte- 99
rum sterile, alterum cui et caulis et semen resinaceum, 19, 187
quod cachrys vocatur. foliis odor turis. radix vulnera
sanat viridis inposita et sedis procidentia*m*, condylomata,
5 haemorrhoidas, sucus et fruticis et radicis morbum regium
et *e*a, quae repurganda sunt. oculorum aciem exacuit.
semen ad vetera pectoris vitia datur potui et ad vulvas 100
cum vino et pipere, menses adiuvat, podagris inlinitur
cum aerina farina, purgat etiam lentigines et quae excal-
10 facienda sint aut cum sudor quaerendus inlitum, item
convulsis. auget et lacte in vino potum, item radix. ipsa
herba strumis cum aceto inlinitur, ad tussim cum melle
prodest.

(60) Cachrys multa genera habet, ut diximus. sed 101
15 haec, quae ex rore supra dicto nascitur, *si* fricetur, re- 16. 30 sq.
sinosa est. adversatur venenis et venenatis praeterquam
anguibus. sudores movet, tormina discutit, lactis uber-
tatem facit.

(61) Herba Sabina, brathy appellata a Graecis, duorum 102
20 generum est, altera tamarici folio similis, altera cupresso;
quare quidam Creticam cupressum dixerunt. a multis in
suffitus pro ture adsumitur, in medicamentis vero dupli-

§§ 99. 100: Diosc. III 79. Th. H. IX 11, 10. — § 101: (cfr. Diosc. III 80. 79). — § 102: Diosc. I 104. — Verg. cul. 404. — Pl. iun. 98, 5—7. 83, 8. 97, 10—12.

1 dictum *ego cum U 519 (qui tamen contra Plinii consuetudinem inseruit ante* rosmarinum). *om ll.v. maiorem lac. statuit J.* | est **EX***S.* et **V**. est et **d**(*v, sed ante* rosmarinum). 3 *an* ulcera? *cfr. Theophr.* 4 procidentiam *ego.* -tia (-ced- **X**) *ll.***X***v. cfr. nota ad XXIII 56.* | condylomata **VdX***v.* -ta et **E**(?)*B.* 5 haemorrhoidas **E***B.* -morroidos (emo- **X**) *r***X***v.* | et (*ante* radicis) *om.* **EX**. 6 *an* sint? 9 aerina **dE***C.* -nea *v.* herina **V**. heruina **X**. | aut quae **X**. 10 sint **Vf***S.* sunt **d**(?)**EX***v.* 11 lacte **fE***S.* -tem **V**. lac *rv.* 15 ſi *v. om. ll.v.* | frutice **dT**. 16 praeter **E***v.a.Bas.* 17 sudorem **EX** *v.a.H.* 20 altera *v*(*J*). alii terra **EX**. alia *r***T***S.* | tamarici **T***G.* -cae *B.* & marici **Vd**. ma- **EX**. amaraci *v.* | cupressu **V**[1]. -ssi **V**[2]*D.* 21 a multis **Vd***C.* ut uilis **E**. utilis **X***v.*

cato pondere eosdem effectus habere quos cinnamum traditur. collectiones minuit et nomas conpescit, inlita ulcera purgat, partus emortuos adposita extrahit et suffita. inlinitur igni sacro et carbunculis cum melle; ex vino pota regio morbo medetur. gallinacii generis pituitas fumo eius 5 herbae sanari tradunt.

103 (62) Similis herbae huic Sabinae est selago appellata. legitur sine ferro, dextra manu per tunicam *operta*, sinistra *er*uitur velut a furante, candida veste vestito pureque lautis nudis pedibus, sacro facto, priusquam legatur, pane vino- 10 que; fertur in mappa nova. hanc contra perniciem omnem habendam prodidere Druidae Gallorum et contra omni*a* oculorum vitia fumum eius prodesse.

104 (63) I*i*dem samo*l*um herbam nominavere nascentem in umidis, et hanc sinistra manu legi a ieiunis contra 15 morbos suum boumque, nec respicere legentem neque alibi quam in canali deponere, ibi conterere poturis.

105 (64) Cummium genera diximus. in his maiores effectus 13, 66 sq. melioris cuiusque erunt. dentibus inutiles sunt, sanguinem coagulant et ideo reicientibus sanguinem prosunt, 20 item ambustis, arteriae vitiis inutiles, urinam cient, amari-

§ 105: Diosc. I 176. Pl. iun. 39, 1—3. Marc. 16, 79.

2 minuit et **EX***v.* muitet **d**. inu- **V**. 3 exposita **EX**. | suffitu **X***v. a. S.* 4 *dist. Val. Rose e Pl. iun. cfr. praeterea Diosc.* | ex *ll.* **TX***S.* et *v(D).* 5 gereris **V**. | pituita **Vd**. -itam **X**. 7 herbae **E***v.* -be **X**. -ba est **dT**. -ba **V***S.* | est **V***v.* eius **E**. ē uis **X**. *om.* **dT**. 8 opta *ego.* qua **VEX***v.* quasi **d**. | sinistram **V**. -ra manu **X***v.a.B.* 9 eruitur *v.* exui- *ll.***X***C.* exeri- *CFWMüller p. 24. cfr. § 104. XXI 176. XXVII 36. 117. XXVIII 33. 45. XXX 26 al.* | a *om.* **EX***v.a.C.* 10 pare **V**. 12 omnia *v.* -iū *ll.***X**. 13 fumū **X***v.* -mo *ll.* 14 iidem *v.* id- *ll.***X***D.* | famolum *v (ex ind.).* -ofum *ll.***X**. 16 nequa **dT**. nec *v.a.S.* | alibi *om.* **VdTf**. 17 conterere **EX***v(D).* -tinerere **V**. -tinere **dTf***S.* | potaturis **dT**. 18 cummium **V***S.* cuminum **dE**. gumium **X**. -mmium *G.* -mmi *v.* | in **Vf***S.* ex *r***X***v.* 19 in melioris **V**. 20 coagulant **Vd***v.* reiciunt **EX**. | eicientibus **Vd***S.* 21 inutilem **EX***v.a.S (ad* urinam *referentes).* utiles *coni. J coll. Galeno de fac. simpl. med. 7 p. 195.* | cient arteriae uitiis **V** (*falso iterans*).

tudines hebetant. adstrictoriis ceteris, quae ex amygdala amara est spissandisque visceribus efficacior, habet excalfactorias vires. proponuntur prunorum etiam et cera- 106 sorum ac vitium. siccant inlitae et adstringunt, ex aceto 5 vero infantium lichenes sanant, prosunt et tussi veteri IIII obolis in mixto potis. creduntur et colorem gratiorem facere ciborumque adpetentiam et calculosis prodesse cum passo potae. oculorum et vulnerum utilitatibus maxime conveniunt.

10 **12.** (65) Spina Arabica — spinae Aegyptiae laudes 107 in odorum loco diximus — et ipsa astringit spissatque 13, 63 destillationes omnes et sanguinis excreationes mensumque abundantiam, etiamnum radice valentior.

(66) Spinae albae semen contra scorpiones auxiliatur. 108 15 corona ex ea inposita capitis dolores minuit. — Est huic similis quam Graeci acanthion vocant, minoribus multo foliis, aculeatis per extremitates et araneosa lanugine obductis, qua collecta etiam vestes quaedam bombycinis similes fiunt in oriente. ipsa folia vel radices ad remedia 20 opisthotoni bibuntur.

---

§ 106: Diosc. I 174. 157. 174. (cfr. Plin. XXIII 3. Diosc. V 1). — § 107: Diosc. III 13. (cfr. Plin. XII 67. 70. 72). — § 108: (cfr Diosc. III 12. I 119). Diosc. III 16.

---

1 adstrictoriis *ego. cfr. § 115.* -ctis *ll. v.* | ceteris quae *ll. G.* -isque **X***v.* -is uisceribus quae *D cum U 520.* 2 spissandisque **X***J.* -dique *ll. v*(*D*). | uisceribus *ll.* **X***J.* uiribus *v. del. D cum U.* | uires habet **d**. *an* habet et? 3 uires *om.* **Vd**. | proponuntur *ll.* **f**. prep- **X***v.* praep- **T***C.* postp- *D.* | prunorum etiam *ego.* -rum autem *ll. S.* autem (aut *Dal.*) prunorum **X***v.* 6 oboli **V**. | musto *SJ cum vet. Dal.* 7 cauculosis **X**. caulo- **E**. 8 utilitatibus *C.* inut- *ll.* **X***v.* in ut- *B.* 10 spina arabica spinae aegyptiae *ego.* spina (-nae **dX***H*) aegyptia (-iae **Vd***H.* -iae et **X**) spinae (sive *H*) arabicae *ll.* **X***H.* ab (e *G*) spina aegyptia. Spinae arabicae *v. a. H.* spinae arabicae *D cum U 521.* | *dist. ego.* 11 astringit *ego.* stri- **VdTf***D.* spissat **EX***v.* | stringitque **EX***v. a. D.* 12 omnes — excreationes *om.* **Vd**. | mesumque **dEX**. mensiu- *v. a. S.* 13 etiamnunc **X**. 15 est *om.* **EX***v. a. S.* 16 similis est **X***v. a. S.* 18 qua **EX***v*(*D*). a **Vd**. ea *S.* 19 radices **EX***v.* -ice **V**. -ix **d** (*an recte*?). 20 opistotoni **V**. -tothoni **X**. -thotonis **dT**.

109 (67) Et acacia e spina fit in Aegypto, alba nigraque arbore, item viridi, sed longe meliore prioribus. fit et in Galatia, deterrima spinosior*e* arbore. semen omnium lenticulae simile, minore tantum et grano et folliculo. colligitur autumno, ante collectum nimio validius spissat. sucus 5 ex folliculis aqua caelesti perfusis, mox in pila tusis exprimitur organis, tunc densatur in sole mortariis in pastillos. fit et foliis minus efficax. ad coria perficienda 110 semine pro galla utuntur. foliorum sucus et Galaticae acaciae nigerrimus inprobatur, item qui valde rufus. pur- 10 purea aut leucophaea et quae facillime diluitur — vis summa ad spissandum refrigerandumque est — oculorum medicamentis ante alia utiles. lavantur in eos usus pastilli, ab aliis torrentur, ab aliis peruruntur. capillum tingunt, sanant ignem sacrum, ulcera, quae serpunt, et umida vitia 15 corporis, collectiones, articulos contusos, perniones, pterygia. abundantiam mensum in feminis sistunt vulvamque et sedem procidentes, item oculos, oris ulcera et genitalium.

111 **13.** (68) Vulgaris quoque haec spina, ex qua *a*enae 20

§§ 109. 110: Diosc. I 133. — § 109: (cfr. Plin. XIII 63. Th. H. IV 2, 8).

1 et **VdT***S.* est et (**E**?)**X***v.* | acacia e *H.* -iae **VdT***v*(*D*). -cia est *J.* achacia **X**(**E**?). 2 arbores **Vd**[1]. -or est **d**[2]**T.** | uiridi **EX***v.* -dis *r***T***D.* | meliore *U 522.* -or e *G*(*J*). -orem **V.** -or ē (est **X**) **dEX***v*(*S*). -or *D.* 3 teterrima **EX.** tene- *v.a.H.* | spinosiore *Verc.* -sior *ll.***X***v.* 3. 4 lenticula **V.** 4 minore *S.* -orē **X.** -or est **V.** -or *r.* -ore est *v.* 5 spissatur *v.a.D* (*ad seqq. relatum*). 5. 6 sucus et folliculus **V.** 6 perfusi **E.** 9 galatiacae (-ce **X**) **EX***v.a.H.* 10 improbatus **E.** 11 leucophea **VX.** | uis **dEX***v.* ui **V***G.* 11. 12 *dist. ego.* (*an* ui . . . refrigerandumque sunt?). 13 alia **Vf***S.* -ias **EX***v.* omnia **dT.** | utilis *S e coni. Dal.* | lauantur **dTX***v.* laba- **V.** leua- **E.** | eo sucus pastillis **V.** 14 tollentur **V.** | peruruntur *om.* **EX***v.a.S.* | capilli tinguntur **X***v.a.G.* 17 mesum **X.** mensium **dE**(?)*v.a.S.* 17. 18 aluam que **V.** 18 oris uitia **d**(?) *v.a.S.* 20 quae **E.** | aenae *S coll. XXVII 92.* -neae *anon. ap. B.* enae **V.** anae **d.** lanae **T.** unae **E.** uenae **X***v.* cortinae *C.*

fulloniae inplentur, radicis usus habet. per Hispanias quidem multi et inter odores et ad unguenta utuntur illa, aspalathum vocantes. est sine dubio hoc nomine spina silvestris in oriente, ut diximus, candida, magnitudine ar- 12, 110
5 boris iustae, (69) sed et frutex humilior, aeque spinosus, 112 in Nisyro et Rhodiorum insulis, quem alii *e*rysisceptrum, alii phas*ga*non, Syri dia*x*y*l*on vocant. optimus qui minime ferulaceus, rubens aut in purpuram vergens detracto cortice. nascitur pluribus locis, sed non ubique odoratus. 113
10 quam vim haberet caelesti arcu in eum innixo diximus. 12, 110 sanat taetra oris ulcera et ozaenas, genitalia exulcerata aut carbunculantia, item rhagadia, inflationes potu discutit et strangurias. cortex sanguinem reddentibus medetur. decoctum eius alvum sistit. similia praestare silvestrem
15 quoque putant.

(70) Spina et appendix appellata, quoniam bacae pu- 114 niceo colore in ea appendices vocantur. hae crudae per se et aridae decoctae in vino alvum citam ac tormina conpescunt. — Pyracanthae bacae contra serpentium ictus bibuntur.

---

§ 111: (cfr. Plin. XXIV 96. XXVII 92). — §§ 112. 113: Diosc. I 19. — § 14 extr.: (cfr. Diosc. I 122). Nicand. ther. 856.

---

1 fulloniae **E***v*. -nie **X**. -nis (foll- **V**) *r* **T**. | *an* radicis medicos? | habetur *v. a. G.* | per spinas **Vd**. 2 utantur **V**. 3 asthalatum **dX**. ast pal- **V**. 4 candidam **V**. 4. 5 et arboris **V***S*. 5 est et **dT**. | atque **X***v.* a. *G*. 6 nisyro **TE***B*. nysirio **V**[1]**d**. nis- **X**. asiriae **V**[2]. in syria *v*. | erysisceptrum *B coll. XII 110 et Diosc.* syri (-ris **V**. yris **X**) sce- *ll.* **X***v*. 7 alii **X***v*. ati **dE**. adi **V**. | phasganon (*vel* sphagnon *D*) *P e Diosc.* psapheoenon **d**. -oeon **V**. psiphoe **E**. expiateo **X**. adipsatheon (-eum *v*) *G ex ind.* (*add.* siue dipsacon *v. a. H*). | syri uel **X**. siue *v. a. S.* | diaxylon *S cum B e Diosc.* diazyron **VT**. a ziron **d**. diatyron **X**. -tiron **E** *Brot.* -cheron *v*. -cheton *G*. 8 aut **VdT***S*. et **EX***v*. *cfr. Diosc.* 10 arcum **V**. in arcu **X**. | in eum innoxo **Vd**. indicauimus **X**. 11 aetra **V**[1]. a **V**[2]. | ulcera — exulcerata **EX***v*. ulcerata *r*. 12 potus **V**. 14 sistit **dT**(*P*)*H*. sistit cortex *r***X***v*. 18 decocta et in uino **V**. in uino decoctae (-te **X**) **EX***v. a. S*(*D*). | citam **E**(?)*B*. -ant *r***fX***v. a. C*.

19 pyracanthae **dE***H*. -thi *v*. *cfr. Diosc.* pyrrhacante **V**. -thae *D*. tirrachanthae **X**. pyxacanthi *B*.

115 (71) Paliurus quoque spinae genus est. semen eius Afri zuram vocant, contra scorpiones efficacissimum, item calculosis et tussi. folia adstrictoriam vim habent. radix discutit panos, collectiones, vomicas, urinas trahit pota. decoctum eius in vino alvum sistit, serpentibus adversatur. 5 radix praecipue datur in vino.

116 (72) Aquifoliae *folia* contusa addito sale articulorum morbis prosunt, bacae purgationi feminarum, coeliacis, dysintericis, cholericis. in vino potae sistunt alvum. radix decocta et inlita extrahit infixa corpori, utilissima et luxatis 10 tumoribusque. aquifolia arbor in domo aut villa sata veneficia arcet. flore eius aquam glaciari Pythagoras tradit; item baculum ex ea factum in quodvis animal emissum, etiamsi citra ceciderit defectu mittentis, ipsum per sese cubito propius adlabi; tam praecipuam naturam inesse ar- 15 bori. — Taxi arboris fumus necat mures.

117 (73) Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura, ideoque et mora his, hoc est vel hominibus cibos, dedit. vim habent siccandi, adstringendi, gingivis, tonsillis, genitalibus accommodatissimi. adversantur serpentium scelera- 20 tissimis, haemorrhoidi et presteri, flos aut mora scorpionibus. vulnera sine collectionum periculo iungunt. urinas

§ 115: Diosc. I 121. (cfr. Plin. XIII 111). Th. H. III 18, 3. IV 3, 4. — § 116: (cfr. Plin. XVI 32). Pl. iun. 72, 7. Marc. 34, 64. Diosc. I 122. Pl. iun. 49, 12. 48, 13. 88, 7. 102, 7—9. (cfr. Diosc. I 119). Th. H. IX 18, 1. — (cfr. Plin. XVI 50). — § 117: Diosc. IV 37. Pl. iun. 25, 4. Nicand. ther. 839.

1 quoque **Vd***v*. quod **EX**. 2 affri **X**. apri **Vf**. | zuron **X**. 4 uomitas **V**[1]. uocat **E**. 7 aquifoliae folia *ego coll. ind. et Val. Rose ad Pl. iun. p. 118*. aliqui (-ioqui *v*) folia **EX***G*. folia aliqui (-ua **dT**) *r***T**. agrifolia *H*. aqui- *D*. 10 utilissime **E**. -ma est **X***v.a.S*. 12 flore **VX***v*. -rem **dT**. flos **E**. | aqua **VdT**. 14 defectum **X**. defunct- **d**. | se **EX***H*. 15 cubito **V**. -tu **d***S*. recubitu **EX***v*. cupito *D*. 18 et mora his (-atis **E**) hoc est *ll.H*. et ex memoratis bestiis **X**. ex iis mora (bestiis *del. B*) *v*. | cibos habet **E**. 18. 19 dedit uim **dEX***v*. -tum **V**. 19 habet **Vd**. | astringendique **d**(?)*C*. 20 accommodatissimis **E**. 21. 22 scorpionum *v.a.S*. | *dist. J*. 22 ulcera **X**. | iungunt **X***v*(*S*). iug- **E**. inung- *Lugd*. iunguntur *r*.

cient. caules eorum teneri tunduntur exprimiturque sucus, 118
mox sole cogitur in crassitudinem mellis; singulari remedio
contra mala oris oculorumque, sanguinem exscreantes,
anginas, vulvas, sedes, coeliacos intellegitur potus aut in-
5 litus. oris quidem vitiis etiam folia commanducata pro-
sunt et ulceribus manantibus aut quibuscumque in capite
inlinuntur. cardiacis sic vel per se inponuntur a mamma
sinistra, item stomacho in doloribus oculisque procidenti-
bus. instillatur sucus eorum et auribus. sanat condylo- 119
10 mata cum rosaceo cerato. cauliculorum ex vino decoctum
u*va*e praesentaneum remedium est. iidem per se in cibo
sumpti cymae modo aut decocti in vino austero labantes
dentes firmant. alvum sistunt et profluvia sanguinis; dys-
intericis prosunt. siccantur in umbra, ut cinis crema-
15 torum uvam reprimat. folia quoque arefacta et contusa
iumentorum ulceribus utilia traduntur. mora, quae in *i*is 120
nascuntur, vel efficaciorem stomaticen praebuerint quam
sativa morus. eadem compositione vel cum hypocisthide
tantum et melle bibuntur in cholera et a cardiacis et
20 contra araneos. inter medicamenta, quae styptica vocant,
nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in vino
ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera et sedis

§§ 118. 119: Diosc. IV 37. — § 118: Pl. iun. 30, 16—19. Marc. 15, 33. Pl. iun. 39, 3—7. Marc. 16, 80. Pl. iun. 50, 10—14. 13, 21. Seren. 232. 689. Pl. iun. 92, 22—24. — § 119: Pl. iun. 17, 24. Marc. 9, 85. Pl. iun. 60, 1. 29, 6—8. Marc. 14, 15. Pl. iun. 27, 8—11. Marc. 12, 29. Pl. iun. 48, 14—16. 39, 7—9. Marc. 31, 31. Pl. iun 52, 13—15. 29. 9. Marc. 14, 16. — § 120: Pl. iun. 49, 13. 92, 24. 109, 17. 25, 5—7. 60, 2—4.

1 cient (ciunt **X***v*) caules eorum **X***G*. eorum caules cient eorum (*del. S*) **Vd***S*. eorum **E**. 3 creantis **V**. 4 intellegitur **VdTf***S*. ut int- **EX**. *del. v. sed cfr. XXV 93. XXVIII 55. 146. XXXI 65. XXIII 106. 120.* 7 sic uel *ego*. uel sic *ll.v.* (*an potius* tusa? *cfr. Pl. iun.*). 8 in stomacho in **E**. stomachi **X***v.a.S.* 10 calculorum **X**. -rumue *v.a.G.* 11 uuae *H e Pl. iun. et Marc.* ue *ll.***X**. uel *v.* 14 prosunt *om.* **EX**. | aut **V**. 16 quae *om.* **Vd**. | iis *v.* his *ll.C.* 17 praebere **X**. -buere *v.a.G.* 18 saliua **V**. 22 coluantur **V***D*. | sedes **TX**.

foveantur, quae tanta vis est, ut spongeae ipsae lapidescant.

121 (74) Alterum genus rubi, in quo rosa nascitur, gignit pilulam castaneae similem, calculosis praecipuo remedio — 25, 17 sq. alia est cynorrhoda, quam proximo dicemus volumine —; 5
14. cynosbaton, alii cynapanxin, alii neurospaston vocant. folium habet vestigio hominis simile. fert et uvam nigram, in cuius acino nervum habet, unde neurospastos dicitur tota, alia quam cappari, quod medici cynosbaton appellarunt. huius thyrsus ad remedia splenis et inflationes 10 conditus ex aceto manditur. nervus eius cum mastiche
122 Chia commanducatus os purgat. ruborum rosa alopecias cum axungia emendat. mora capillum tingunt cum omphacino oleo. flos mori messe colligitur; candidus pleuriticis praecipuus ex vino potus, item coeliacis. radix ad tertias 15 decocta alvum sistit et sanguinem, item dentes collutos decocto. eodem suco foventur sedis atque genitalium ulcera. cinis e radice reprimit uvam.

123 (75) Idaeus rubus appellatus est, quoniam in Ida non alius nascitur. est autem tenerior ac minor, rarioribus 20 calamis innocentioribusque, sub arborum umbra nascens. huius flos cum melle epiphoris inlinitur et ignibus sacris,

§ 121: Marc. 26, 89. — cfr. Diosc. I 123. Th. H. III 18, 4. Diosc. II 204. — § 122: cfr. Diosc IV 37. — Marc. 27, 90. — § 123: (cfr. Plin. XVI 180). Diosc. IV 38.

1 foueantur quae **dE**. -turque **VTf***S*. -tur **X***v*. | tantaque **X***v.a.S.* | ut *om.* **E**. 5 *dist. ego.* 6 quam alii **X***v.a.G.* | cynapaxim **X**. cynospaston *v.a.H.* | neruospaston **V**. 7 uestigiū **Vd**. 8 neruus **X**. | habent **V**. -etur **X**. | neruos pastos **V**. et neruus passus **X***v.a.Bas.* 9 tota **VT***S. om. r***X***v.* | *dist. U 524.* | quam *ll.***T***S.* est **X***v.* est a *B.* | quod **VdT***S.* quam **EX***v.* 10 appellarunt **EX***S.* -antur **V**[1]. -ant *r***T**. -auerunt *v.* | tyrsus **V**. 11 masticae **V**. -ce **X***v.a.C.* 12 thia **V**. 14 messes **E**. meses **X**. per messes *v.a.S.* | candidius **EX**. | pleuriticis *G.* pleuret- **Vd***v*(*D*). fleuret- **EX**. 15 idem **d**. 18 canis **Vd**. | e *om.* **Vd**. | reprimit **VdTf***S.* dep- **EX***v. cfr. § 119. XXII 36.* (*XXXV 190*). 19 in *om.* **EX**. 20 alias **EX***v.a.H.* | parioribus **V**. 21 calamis innocentioribusque **EX***v.* que **V**. que foliis **dT**. (aculeis *P coll. Diosc. et XVI 180*).

stomachicisque ex aqua bibendus datur. cetera eadem praestat, quae supra dicta.

(76) Inter genera ruborum rhamnos appellatur a Graecis, 124 candidior, fruticosior et ramos spargens rectis aculeis, non, 5 ut ceteri, aduncis, foliis maioribus. alterum genus eius silvestre, nigrius et quadamtenus rubens; fert veluti folliculos. huius radice decocta in aqua fit medicamentum, quod vocatur Lycium. semen secundas trahit. alter ille candidior adstringit magis, refrigerat, collectionibus et vul- 10 neribus adcommodatior. folia utriusque et cruda et decocta inlinuntur cum oleo.

(77) Lycium praestantius spina fieri tradunt, quam et 125 pyxacanthon Chironian vocant, qualem in Indicis arbo- 12, 31 ribus diximus, quoniam longe praestantissimum existimatur 15 Indicum. coquuntur in aqua tusi rami radicesque summae amaritudinis aereo vase per triduum iterumque exempto ligno, donec mellis crassitudo fiat. adulteratur amaris sucis, etiam amurca et felle bubulo. spuma eius ac flos quidam oculorum medicamentis additur. reliquo suco faciem pur- 126 20 gat et psoras sanat, erosos angulos oculorum veteresque fluctiones, aures purulentas, tonsillas, gingivas, tussim, sanguinis excreationes fabae magnitudine devoratum aut, si ex vulneribus fluat, inlitum, rhagadia, genitalium ulcera, attritus, ulcera recentia et serpentia ac putrescentia, in

§ 124: Th. H. III 18, 2. Diosc. I 119. — § 125: cfr. Plin. XII 30. 31). — §§ 125—127: Diosc. I 132. — § 126: Scribon. 19. — Cels. V 1.

1 stomacisque **V**. 3 ramnos **X**. -nus **V**. 4 fruticofior et **VdT***S*. frutex if floret **X**. et fruticofior if floret **E**(?)*v*(*D*). | erectis **dT**. 5 eius **VdX***v*(*S*). est **E**(?)*G*. 7 in qua **Vd**[1]. 8 alter (-erque *v*) ille **dTEX***G*. autem ille **V**[1]. ille autem **V**[2]*S*(*D*). 13 pixacton **V**. pyxeachanto **X**. | thirontan **V**. | quales **EX***v*. *a S*. | in **X***v*. *om*. *ll*. 15 cocuntur **V***S*. coquunt iu **d**. | in aquatus **V**. ina quauis **d**. 16 tridum **V**. 17 sucis **E**(?)*v*. -cus *r***X**. 18 ac felle **d**(?)*v*.*a*.*S*. | et flos **X**. | quidam *ll*.*G*(*J*). -dem **TX***v*(*S*). 19 additur **EX***v*. addunt **V**. -ntur **dT***S*. 20 erosus **V**. 21 tussi **V**. 23 uulneribus **EX***H*. ulce- *rv*. | rhagadia **Vdf***S*. -da (ra- **X**) **EX**. -das *v*. *cfr*. *§ 113*. *XXIII 129*. *133*. *XXVIII 67*. *XXIX 37*. 24 recentia *om*.

naribus clavos, suppurationes. bibitur et mulieribus in
127 lacte contra profluvia. Indici differentia glaebis extrinsecus
nigris, intus rufis, cum fregeris, cito nigrescentibus. adstringit vehementer cum amaritudine. ad eadem omnia
utile est, sed praecipue ad genitalia. 5

128 (78) Sunt qui et sarcocollam spinae lacrimam putent,
pollini turis similem, cum quadam acrimonia dulcem, cumminosam. sistit fluctiones, inlinitur infantibus maxime.
vetustate et haec nigrescit, melior quo candidior.

129 (79) Unum etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporicen vocant. fit ad dysintericos stomachique vitia in congio musti albi lento vapore
decoctis malis cotoneis V cum suis seminibus, punicis
totidem, sorborum sextario et pari mensura eius, quod
rhun Syriacam vocant, croci semuncia. coquitur usque ad 15
crassitudinem mellis.

(80) His subtexemus ea, quae Graeci communicatione
nominum in ambiguo fecere, anne arborum essent.

130 **15.** Chamaedrys herba est, quae Latine trixago dicitur.
aliqui eam chamaeropem, alii Teucriam appellavere. folia 20

---

§ 128: Diosc. III 89. (Marc. 8, 163). — § 129: Gargil. 182, 10—14. 183, 1. 2. — §§ 130. 131: Diosc. III 102. — § 130: (cfr. Plin. XXV 45). Th. H. IX 9, 5. Marc. 20, 13. (115). 30, 43. 17, 11. 25, 17. 39. Cels. IV 13.

---

dT. *del. voluit B*. 1 naribus **EX***v*. aur- *r***T**. | et **VX***S*. et a *r*(?)*v*. | in *om*. **EX**. 2 lactis **X**. | profluuia *v*. -iñ **EX**. -lua **Vd**. 3 citom **V**[1]. intus **EX**. 5 utile est **X***G*(*J*). -lem **VE**. -le **dT***S*(*D*). -lis est *v*. | ad *om*. **VX**. 6 sarco (sacro **V**) colla **Vd**. | et spinae **EX***v.a.G*. | lacrimae **E**. -me **X**. 7 turi **E**. thu- **X**. 7. 8 cumminosam *D*. -nusam **V**. gumminosam **T**. gummos- **d**(?). cum uino tusa **X***v.a.H*. gummosam (-mminosam *Brot.*) cum uino tusa **E**(?)*H*. 8 *an* oculorum sistit? *cfr. Diosc. et Marc.* | inlinitum **V**. illitum **d**. | maxime *post* haec *transp. v.a.S*. 10 etiannum **V**. -amnunc **X**. 11 opericen **EX**. | fuit **V**. 12 stomacique **V**. -aticeque **dT**. | contio **V**. 13 quinque *ll.v*. | puniceis **X***v.a.B*. 14 sextari **Vd**. -rii **X**. 15 rhun **df***v*(*H*). run **V**. dryn **E**. drin **X**. rhus *C*. | siriacon (syr- *v*) **X***v.a.S*. | crocis **V**. | semuncia — ad *om*. **Vd**. 16 crassitudine **d**. 19 trixago *ll*.**Tf***Ven.*(*H*). trisa- **X** *Verc.* trissa- *C*. 20 aliqui — appellauere *om*. **Vd**. | chamaeropem **E***v*(*H*).

habet magnitudine mentae, colore et divisura quercus —
alii serrata et ab eo serram inventam esse dixerunt —,
flore paene purpureo. carpitur praegnans suco in petrosis,
adversus serpentium venena potu inlituque efficacissima,
5 item stomacho, tussi vetustae, pituitae in gula cohaerescenti,
ruptis, convulsis, lateris doloribus. lienem consumit, uri- 131
nam et menses ciet, ob id incipientibus hydropicis efficax,
manualibus scopis eius in III heminis aquae decoctis usque
ad tertias. faciunt et pastillos terentes eam ex aqua ad
10 supra dicta. sanat et vomicas et vetera ulcera vel sordida
cum melle. fit et vinum ex ea pectoris vitiis. foliorum
sucus cum oleo caligines oculorum discutit, ad splenem
ex aceto sumitur. excalfacit perunctione.

(81) Chamaedaphne unico ramulo est, cubitali ferme; 132
15 folia tenuiora lauro; semen rubens adnexum foliis. inlinitur
capitis doloribus recens, ardores refrigerat, ad tormina cum
vino bibitur. menses sucus eius et urinam ciet potu par-
tusque difficiles in lana adpositus.

(82) Chamelaea similitudinem foliorum oleae habet — 133
20 sunt autem amara, odorata —, in petrosis, palmum alti-

---

§ 131 extr.: Th. H. IX 9, 5. — § 132: Diosc. IV 147. —
§ 133: Diosc. IV 169. Scribon. 136. Marc. 30, 4. (18).

---

cfr. index et Marc. 30, 43. -acropen **X**. -aedropem *B e Diosc. sic etiam Marc. 20, 13 (ib. 115 potius* chamaedryos *scribendum erit*). 1 quercuus **V**[1]*D*. 2 serrata *ego*. -tì *ll.v. cfr. XXV 33. (66). 84. XX 159.* | *dist. ego.* | eo **X**. ea *ll.v.* 3 pene **X**. ne **Vd**. | purporeo **Vd**. | capitur **VdTf***S. cfr. XXII 25; contra XX 61. XII 48.* 5 pituita (**E**?) *Brot.* | cohaerescenti (coher- **X**) **X***v*. -te **dE***Brot.* choherescente **V**. 6 et lateris **dT**. | consumpsit **Vd**. 7 id *om.* **Vd**. 8 tribus *ll.v.* 10 dicti **V**. 12 caligines **VTf***S*. -nem **d**(?)**EX***v*(*J*). *cfr. § 19. 134. 146. XXV 143. XXIX 128. XXI 150. XX 61. 135.* 13 excalfacit et **VdTf***D*. | perunctiones **EX***Ven.* 14 camedafne **V**. | cubitale **Vd**. | fere **EX***v.a.S.* 15 folio **X***v.a.H.* | tenuiora **VdT***H*. tenui in (ut **X**) **EX**. tenui *v*. | lauro **dT***D*. -ro (-ru **E**) folia *rS* (*cum signo lac.*). lauri folia (-io *H*) **X***H*. -ri similitudine *v*. | adnexum (ann- **dT**) **VdT***Brot.* adnixum (ann- **X**) **EX***H*. admixtum *v*. 16 ardoribus **E**. | perfrigerat **d**. 18 adpositu **Vd**. (-tū **X**). 19 chameleę **X**. camelea **V**. | habet *v*. -ent *ll.***X**. 19. 20 *dist. ego. cfr. § 134. 137.* 20 — p. 98, 1

tudine non excedente. alvum purgat, detrahit pituitam, bilem foliis in II absinthii partibus decoctis, suco eo cum melle poto. foliis inpositis et ulcera purgantur. aiunt, si quis ante solis ortum eam capiat dicatque ad albugines oculorum se capere, adalligata discuti id vitium, quoquo 5 modo vero collectam iumentorum pecorumque oculis salutarem esse.

134 (83) Cham*ae*s*y*c*e* lentis folia habet nihil se adtollentia, in aridis, petrosis, claritati oculorum et contra subfusiones utilis su*co ad* cicatrices, caligines, nubeculas inuncto. 10 vulvae dolores sedat adposita in linteolo. tollit et verrucas omnium generum inlita. prodest et orthopnoicis.

135 (84) Chamaecissos spicata est tritici modo, ramulis quinis fere, foliosa — cum floret, existimari potest alba viola —, radice tenui. bibunt ischiadici folia III obolis in 15 vini cyathis II septe*nis* diebus, admodum amara potione.

(85) Chamaeleucen apud nos farfar*um* sive farfugium vocant. nascitur secundum fluvios, folio populi, sed ampliore. radix eius inponitur carbonibus cupressi, atque is nidor per infundibulum bibitur inveteratae tussi. 20

---

§ 134: Diosc. IV 167. — § 135: Diosc. IV 124. — Diosc. III 116. (cfr. Plin. XXVI 30).

---

palmi altitudinem non excedentes (-dens *v*) **X***v. a. G.* 2 duabus *ll. v.* | algentii **Vd**. | paribus **V**. 3 poto **dX***v.* -tu *r.* 4 dicato **Vd**. 6 collecta **V**. 6. 7 salutare **V**. 7 esse *om.* **V**. 8 chamaesyce *B e Diosc.* -mesici **V**. -chi **EX**. -cus **d**. -cen *v.* 9 petrosisque nascens *v. a. S.* 10 utilis suco ad *ego.* -issimũ et *ll.* **X** *J* (*cum signo lac.*). -ma et *v.* | muriculas **EX**. -las nubeculas *v. a. B.* (*an* nubic-, *ut XX 61?*). | inuncto **X**. -ta **E**. -tus *J.* iniunctus **V**(**d**?). in uino cocta inuncta *v.* 14 cum floret **Vd***v.* cum fere **E**. *om.* **X**. | ut estimari **X**. 15 *dist. ego. fortasse* radice tenui *post* foliosa *transponenda.* | sciadici **V**. cyatici **X**. 15. 16 III . . II septenis *ego.* tribus . . duobus septem *ll.* **X***v.* 16 eam amara **V**. 17 farfarum *H ex ind.* farranin **X**. -num *v.* farrari **E**. farfar *r***T**. | siue farfugium **X***v.* fugium *ll.* **T**. 18 secus *HBrot.* 19 his **V**. 20 infundibulum **VdTf***B*(*S*). infurni- **EX***v*(*G*). | imbibitur **T**(?) *v. a. D.* | inueteratae **VTf***S. cfr. XXIII 35 et ibid. 86. XXVI 147. XXIX 65.* in uetere **d**(?)**EX***v.*

(86) Chamaepeuce, larici folio similis, lumborum et 136
spinae doloribus propria est. — Chamaecyparissos herba
ex vino pota contra venena serpentium omnium scorpio-
numque pollet. — Ampeloprason in vinetis nascitur, foliis
5 porri, ructu gravis, contra serpentium ictus efficax. uri-
nam et menses ciet, eruptiones sanguinis per genitale in-
hibet potum inpositumque. datur et a partu mulieribus
et contra canis morsus. — Ea quoque, quae stachys vo-
catur, porri similitudinem habet, longioribus foliis pluri-
10 busque et odoris iucundi colorisque in luteum inclinati.
pellit menstrua.

(87) Clinopodium alii cleopiceton, alii zopyrontion, alii 137
ocimoides appellant, serpyllo similem, surculosam, palmi
altitudine, in petrosis, orbiculato foliorum ambitu speciem
15 lecti pedum praebentem. bibitur ad convulsa, rupta, stran-
gurias, serpentium ictus, item decoctae sucus.

(88) Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed 138
minus claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis.

Centunculum vocant nostri, foliis ad similitudinem ca-
20 pitis paenularum, iacentem in arvis, Graeci clematidem,

---

§ 136: Diosc. IV 125. — Diosc. II 179. — (Diosc. III 110). — § 137: Diosc. III 99. — § 138 med.: Diosc. III 122. cfr. Plin. XXVII 88.

---

1 chamaepeuce — 2 propria est *om.* **V**. | chameleuce **X**. | larici *Lugd.* -cis **dEX***v*(*Brot.*). | foliis *v.a.Brot.* 2 propria **d**(?)*G. cfr. XXXII 33.* -pitia (-picia **X**) **EX***v.* (*cfr. XXVIII 25*). | chamaecypariſſos *v.* -iſto **dE**. -mecyphariſto **V**. -pariſton **X**. 4 pellet **V**. | ampeloprason *v e Diosc.* -assos **V**. -assus **d**. -asos *J.* ampheloprasson **X**. -sso **E**. | uineis **Vd**. 5 porro **V**. 8 stachis **X**. -cis **V**. 10. 11 inclinat inpellit **V**. 12 cleopiceton *ll.J.* -pyzeton **X**. cleonicion *B.* -con *S. cfr. Diosc.* linopicton *v.* | zopyrontion *J.* -nhion **E**. zopirontion **d**. -nthion **V**. -nion **X**. zopyron *B e Diosc.* -rocheron *v.* | athi **VE**. 13 cimoides **E**. -oydos **X**. 14 nascitur in petrosis *v.a.Brot.* | florum *B e Diosc.* | ambitus **V**. 15 praebentem **dEX***Brot.* -ti **Vf**. -te *man. Dal. D.* -ns *v.* | ad *om.* **Vd**. 16 decoctae (-te **X**) **EX***v.* -ta et **rf***S.* | *an* ius (= iusus)? *cfr. Diosc. et § 146.* 18 dilatis **T***H.* italis **Vd**. -li **EX**. dilatis. Itali *v.* 19 centumculum **V**. -tuculam **dT**. | rostratis *v.a.H.* 19. 20 capiti **VdX**. 20 graeci *om.* **VdT**. | clematide **VdT**.

egregii effectus ad sistendam alvum in vino austero. idem sanguinem sistit tritus oxymelitis aut aquae calidae cyathis v denarii unius pondere, sic et ad secundas mulierum
139 efficax. — (89) Sed Graeci clematidas et alias habent, unam quam aliqui aetiten vocant, alii laginen, nonnulli 5
tenuem scamoniam. ramos habet pedales, foliosos, non dissimiles scamoniae, nisi quod nigriora minoraque sunt folia. invenitur in vineis arvisque. estur ut olus cum oleo ac sale; alvum ciet. eadem dysintericis cum lini se-
140 mine ex vino austero sorbetur. folia epiphoris inponuntur 10
cum polenta subposito udo linteolo. strumas inposita ad suppurationem perducunt, deinde axungia adiecta percurant; item haemorr*h*oida cum oleo viridi, phthisicos iuvant cum melle. lactis quoque ubertatem faciunt in cibis et infantibus inlita capillum alunt, ex aceto edentium vene- 15
141 rem stimulant. — (90) Est alia clematis Aegyptia cognomine, quae ab aliis daphnoides, ab aliis polygon*oides* vocatur, folio lauri, longa tenuisque, adversus serpentes et privatim aspidas ex aceto pota efficax.

142 **16.** (91) Aegyptus hanc maxime gignit, quae et aron, 20
19, 96 de qua inter bulbos diximus, magnae cum dracontio litis;

§ 141: Diosc. IV 7. — § 142: Th. H. VII 12, 2.

1 egregii **dTfE** *H*. graegii **V**. est ei **X**. est eius egregius *v*. | uuluam **EX**. | idem **dE***v*(*D*). item **V**(?)*H*. 3 quinque *ll.v*. 4 sed **dEX***v*(*J*). si **V**. est *S* (*ad antecedd. referens*). | clematidas (clemot- **V**) et alias **Vd***v*. crematidas et **E**. clematiden **X**. 5 una **V**. | aetiten **E***D*. teti- **d**. eti- **V**. ethi- **X**. echi- *v*. *nomen adhuc incertum. an* epigetin? *cfr. Diosc. IV 7 extr.* | laginen **E***v*. laci- **X**. largi- *r*. iasinen *Salm. cfr. XXII 82. XXI 105.* 6 scamoniam **E**(?)*v*. -ia *r***X**. | pedales **dTEX**. et ped- *v*. biped- *H*. pepedalis **V**. 8 est in (estur *v*) usu ut **X***v.a.Verc.* 12. 13 percurant **d***v*. -rrant **V**. -rrunt **EX**. 13 haemorrhoida *D. cfr. XXIII 137.* -das *v*. -rroida (em- **X**) **E**. -dam **d**. hemoroidam **V**. | ptisicos **VX**. 15 edentium *ll.H*. dentium dolores sedant **X***v*. 16 stimulari **V**. 17 polygonoides *v e Diosc.* -gonitis **T**. -contis (pylo- **V**) **Vd**. -cyonis **E**. -chronis **X**. 18 longo tenuique **X***v.a.B*. 19 aspides **X** *v.a.H*. -dis **E**. 20 aegyptum **V**. | quae *ll.G*. est **X***v*. | aron (haron **V**[2]) de **V**[2]**X***v*. harondo **V**[1]. -rundo **E**. -dinem de **d**. 21 quae **E**.

quidam enim eandem esse dixere. Glaucias satu discrevit, dracontium silvestrem aron pronuntiando. aliqui radicem aron appellarunt, caulem vero dracontium, in totum alium, si modo hic est qui apud nos dracunculus
5 vocatur. namque aros radicem nigram in latitudinem rotundam habet multoque maiorem et qua manus inpleatur, dracunculus subrutilam et draconis convoluti modo, unde et nomen. (92) quin et ipsi Graeci inmensam posuere 143 differentiam: semen dracunculi fervens mordaxque tradendo
10 tantumque et virus, ut olfactum gravidis abortum inferret, aron miris laudibus tulere, primum in cibis feminam praeferentes, quoniam mas durior esset et in coquendo lentior; pectoris vitia purgare, aridum potion*i* inspersum aut eclig- 144 mate urinam et menses ciere, sic et in oxymelite potum.
15 stomacho interaneisque exulceratis ex lacte ovillo bibendum, ad tussim in cinere coctum dedere ex oleo. alii coxere in lacte, ut decoctum biberetur. epiphoris elixum inposuere, item suggillatis, tonsillis. *Glauci*as ex oleo 145 haemorrhoidum vitio infudit, lentigines ex melle inlinens.

§ 143: Diosc. II 196. (195. 197). — § 145 med.: cfr. Marc. 9, 45. Diosc. II 196. 195.

1 dixerunt **EX***v.a.S.* | glauciam as **X**. claucias **V**. 1. 2 discreui **EX**. 2 dracontium (-cunt- **X***v*) *C.* -tion **d**. hacontium **V**. ac- **E**. *cfr. § 150. XXVIII 151.* | aron *ego.* arin **X**. arum **E***v.* harum *r.* 3 aron *v.* ha- **dX**. arum (**V**?)*J.* ha- **E**. | appellauerunt **dX***v.a.H.* 4 alium *om.* **Vd**. 5 haros **X**. -on **d**. | latitudine **dX**. 6 ut qua *D.* 7 dracunculus uocatur dracunculus **EX**. 8 quin et ipsi **EX***v*(*D*). et qui ipsis *rS.* 9 *dist. ego.* 10 et *ll.* ei **T***H.* ei inesse **X**. inesse ei *v.* | ut **dTX***v.* et *r* | inferret **V**[1]**E***J.* -ert **V**[2]. -erat **dX***v.* 11 haron **dX**. | tulere **E***S.* tere **V**. terce **d**. extulere **X***v.* | primus in cibus **V**. | feminarum *v.a.G.* 12 dulcior **EX***v.a.G.* | et **d***v.* sed *r***X**. | cogendo **E**. quoquendo **V**. 13 pectorisque **X***v.a.G.* | purgaret **X***v.a.G.* -re et **E***G.* | aridium **d**. | potioni *S cum vet. Dal.* -ne **VEX***C* (*praem.* in). -nem **d**. impositione *v.* 13. 14 eligmate **Vd***Verc.D.* elim- **X**. 14 cieret *v.a.G.* 14. 15 *dist. D.* 17 et **V**. | bibere **V**[2]. | elixum *om.* **VdT**. 18 tonsillis. Glaucias *ego.* tonsillas *ll.* -llis (tonxi- **X**) **X***v.* 19 infudit **V**. -undit **dX***S.* -udere **E**(?)*v*(*D*). -udit Cleophantus *J e coni. S.* | lentigines **dEX***v.* -ne **V**. -ni *D.* | inlinens *ll.S.* illi-

laudavit et pro antidoto contra venena, pleuriticis, peripneumonicis quo tussientibus modo. semen intritum cum oleo aut rosaceo infudit aurium dolori. Dieuches tussientibus aut suspiriosis et orthopnoicis et pura excreantibus farinae permixtum pane cocto dedit, Diodotus 5 phthisicis e melle ecligmate et pulmonis vitiis, ossibus
146 etiam fractis inposuit. partus omnium animalium extrahit naturae circumlitum. sucus radicis cum melle Attico oculorum caligines, stomachi vitia discutit, tussim decocti ius cum melle. ulcera omnium generum, sive phagedaenae 10 sint sive carcinomata sive serpant sive polypi in naribus,
147 sucus mire sanat. folia ambustis prosunt ex vino et oleo cocta. alvum inaniunt ex sale et aceto sumpta et luxatis cum melle cocta prosunt, item articulis podagricis cum sale recentia vel sicca. Hippocrates utralibet ad col- 15 lectiones cum melle inposuit. ad menses trahendos seminis vel radicis drachmae II in vini cyathis II sufficiunt. eadem potio, si a partu non purgentur, et secundas trahit.
148 Hippocrates et radicem ipsam adposuit. dicunt et in pestilentia salutarem esse in cibis. ebrietatem discutit. 20 serpentes nidore, cum crematur, privatim aspidas, fugat aut inebriat ita, ut torpentes inveniantur. perunctos quo-

§ 146 med.: cfr. Marc. 20, 115. Diosc. II 195. 196. Marc. 10, 63. 58. — § 147: Diosc. II 197. — § 148 extr.: Diosc. II 195. 196.

niens **X**. -nentes *v*(*D*). 1 laudauit *ll*.**X***J*. *add.* Cleophantus *v. lac. ante indicavit D.* | pleureticis **VX***v. a. G*(*D*). 1. 2 peripleumonicis **V***J*. ppleumonocis **X**. 2 quotus sitientibus **V**. 3 pro saceo **V**[1]. pro ros- **V**[2]. | infudit *coni. J.* -unditur **VEX***S*. -tur et **dT**. -undens *v*. 3. 4 dieucestus sitientibus **V**. 4 aut **dEX***v*. et **V***D*. *del. S.* (*an* ac?) | purulenta **X***v. a. H*. 5 farinae **VTf***S*. -na *r***X***v*. | Diodorus *Ven.* (*Reinesius coll. XX 120. XXIX 142*). 6 e *om.* **Vd**. | eligmate **V***Verc. D.* elyg- **X**. 8 radix **Vd**. 9 decoctilus **V**. -ctum **X**. 11 in *om.* **EX**. 12 et *om.* **E**. 13 inanium **V**. | ex **EX***v*. in *r***Tf**. 14 prosunt *om.* **d**. 15 utralibet **VdTf***H*. libet **EX**. quaslibet *v*. | ad *om.* **EX**. 16 trahendas **d**. 17 duae *et* duobus *ll. v.* 18 aperto **d**. | purgantur **EX***v. a. S.* 20 in cibis **EX***v*. cibis *r*. 21 priuatim **VdTX***S*. -imque **E**(?)*v*(*D*). | aspides **X***v. a. H*.

que aro e laureo oleo fugiunt. ideo et contra ictus dari potui in vino nigro putant utile. in foliis ari caseus optime servari traditur.

(93) Dracunculus, quem dixi, hordeo maturescente effo- **149**
5 ditur luna crescente. omnino habentem serpentes fugiunt. **142**
adeo percussis prodesse potum aiunt; maiorem *vim* esse, si ferro non attingatur. sucus eius et aurium dolori prodest. id autem, quod Graeci dracontion vocant, triplici **150**
effigie demonstratum mihi est: foliis betae, non sine thyrso,
10 flore purpureo; hoc est simile aro. alii radice longa veluti signata articulosaque monstravere, *ter*n*is* omnino cauliculis, foliis, decoqui ex aceto contra serpentium ictus iubentes. tertia demonstratio fuit folio maiore quam cornus, radicis harundineae, totidem, ut adfirmabant, geni-
15 culatae nodis, quot haberet annos, totidemque esse folia; hi ex vino vel aqua contra serpentes dabant.

(94) Est et aris, quae in eadem Aegypto nascitur, **151**
similis aro, minor tantum minoribusque foliis et utique

---

§ 149: (Diosc. II 195). Geop. XIII 8, 7. — Marc. 9, 45. — § 151: Diosc. II 198.

---

1 aro (haro **V**) e *ll. G.* areo **X**. aro ut *C.* areo aut *v.* 2 potui **EX**. -tu *v*(*D*). *om. r S. cfr. § 187. XIII 131. XX 178. XXI 136. XXII 26. 49. XXIII* (*23*). *156. 162. XXV 104. XXVII 12. 136. XXVIII 156. XXIX 50. XXX 32. 34. 95. 105. XXXII 131. 141 al.* | hari caseus **V**. aricas (ha- **X**) **EX**. 4 draconculus **d**. draculus **E**. 4. 5 effoditur luna crescente *om.* **EX**. 5 adeo *ll.* **T***J.* ideo **X***v. an* in aceto? 6 potum **VdT***S.* -to **EX**. in potu *v.* | alunt **V**. | *dist. J.* | maiore ui *J.* | uim esse *D.* ut messes **V**[1]. ut (in *J.* ut et *v*) menses *rv.* ad meses **X**. 7 attingatur sistat *v.a.J.* 8 dracontion **X***v.* -ium *D.* -onium **Vd**. -oetium **E**. *cfr. XXVIII 151.* 11 ternis *ego.* tribus *ll.* **X***v.* 12 foliis *ll.S.* -lia eius **X***v.* -lia *J.* -liisque *D.* | *dist. ego.* (*an potius* cauliculi foliis?). | ex aceto decoqui **X***v.a.S.* 13. 14 cornis **X**. -nu **Vd**. 14 radicis **Vf** *man. Dal. S.* -ci **X**. -ces **d**. -ce **E***v*(*D*). | harundineae **d** *man. Dal. S.* -nae **V**. -nea **E***v*(*D*). arundine **X**. 14. 15 geniculatae (-te **X**) **VdX** *man. Dal. S.* -ta **E***v.* 15 quod **V**. | totidemque **X***v*(*S*). -em quae **V**. -em *r H.* 16 hi *ll.S.* hii **X**. hi ea *v.* | dantur **X** *man. Dal.* 17 et aris *Verc. cum B*[2]. et aeris **EX**. et eris (*vel* heris) *v.* echaris **d**. haec haris **V**. et arisaros *S cum B*[1] *e Diosc.* 18 haro **dX**. -ra **V**.

radice, quae tamen olivae grandis magnitudinem inpleat, alba geminum caulem, altera *unum* tantum emittens. medetur utraque ulceribus manantibus, item ambustis ac fistulis collyrio inmisso. nomas sistunt *inlitu* decoctarum in aqua et postea tritarum rosaceo addito. sed unum mi- 5 raculum ingens, contacto genitali cuiusque feminini sexus animal in perniciem agi.

152 (95) Myriophyllon, quod nostri milifolium vocant, caulis est teneri, similis feniculo, plurimis foliis, unde et nomen accepit. nascitur in palustribus, magnifici usus ad vulnera 10 cum aceto. bibitur ad difficultates urinae et vesicae aut suspiria praecipitatisque ex alto. eadem efficacissima ad dentium dolores. Etruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem, a lateribus capillamenti modo foliosam, eximii usus ad vulnera, boum nervos abscisos vomere soli- 15 dari ea rursusque iungi addita axungia adfirmans.

153 (96) Pseudo*b*union napi folia habet, fruticans palmi altitudine, laudatissima in Creta. contra tormina, stranguriam,

§ **152**: Diosc. IV 113. Seren. 813. Pl. iun. 60, 17—19. Marc 26, 27. 16, 34. Pl. iun. 38, 1. 27, 11. Marc. 12, 7. 22. 53. — § **153**: Diosc. IV 123.

1 implet **EX***v.a.S.* 2 gemina **Vd**. gemmam **X**. | caulem *om.* **X**. | altera unum *v.* -ram *ll.* -ra caulem **X**. 3 ambustis **VTf***S.* comb- **d**(?)**EX***v.* 4 ui misso **V**[1]. ui inm- **V**[2]. immixta **X***v.a.G. cfr. XXVIII 205. 241. XXVII 71.* | *dist. H.* | onoma **X**. et nomas *v.a.G.* | inlitu *ego e Diosc. om. ll.***X***v. cfr. § 167* (aspersu) *et XXVIII 37.* | decoctarum **dEX***v*(*J*). -torum **V**. -to earum *D.* -ta earum *H.* -ta folia earum *S cum vet. Dal.* 5 posta **V**. posca *D. sed cfr. § 166.* | *an* est (*pro* sed)? 8 myriopillon **d**. myrophi- **X**. mirophillum **E**. | milifolium **Vd***J.* millif- **E**. milef- *Marc.* millef- **X** *Pl. iun. v. cfr. § 176. XXV 42. XXVI 78 et* centifolia *XXI 17*, milipeda (centipeda, multipeda) *XXIX 136. XXX 35. 40. 68.* (*IX 145*), centipellio *XXVIII 150*, centigranius *XVIII 95.* 9 tener **dEX***v.a.S.* 10 *dist. J cum H e Diosc. cfr. tamen Pl. iun.* 14 alteribus **V**. 15 nerbos **V**. | abscisos **X***G.* -iso **V**. -issos *rv*(*Dal.*). *cfr. XXIX 99.* | suo mores **V**. 15. 16 folidari **X***v.* folia dari *ll.* 16 rususque **V***S.* 17 pseudobunion *B e Diosc.* -ounion (pseod- **V**) *ll.***X***v.* | api **V**[1]. apii **V**[2]**d**. 18 stranguria **Vd**. -uiria **X**. atque stranguriam *v.a.S.*

laterum praecordiorumque dolores bibuntur rami eius quini senive.

(97) Myrris, quam alii myrrizan, alii myr*r*an vocant, 154 simillima est cicutae caule foliisque et flore, minor tan-
5 tum et exilior, cibo non insuavis. ciet menstrua et partus cum vino. aiunt eandem potam in pestilentia salutarem esse. subvenit et phthisicis in sorbitione data. aviditatem cibi facit, phalangiorum morsus restinguit. ulcera quoque in facie aut capite sucus eius in aqua triduo mace-
10 ratae sanat.

(98) Oenobreches folia lentis habet, longiora paulo, 155 florem rubentem, radicem exiguam et gracilem. nascitur circa fontes. siccata in farinae modum et inspersa vino albo strangurias finit, alvum sistit. sucus eius perunctis
15 cum oleo sudores movet.

17. (99) In promisso herbarum mirabilium occurrit 156 aliqua dicere et de magicis. quae enim mirabiliores? primi eas in nostro orbe celebravere Pythagoras atque Democritus, consectati Magos.

20 Coraces*i*a et calicia Pythagoras aquam glaciari tradit, quarum mentionem apud alios non reperio, nec apud eum alia de his. (100) idem Minyada appellat et nomine alio 157

§ 154: (cfr. XXVI 108). Diosc. IV 114. — § 155: Diosc. III 160. — § 157: (cfr. Plin. XXI 54. 152. 153).

3 myrris **VdT***D.* miris **X.** myrrhis *v.* murris *S.* | myrrizan *v*(*J*). myrizam (mir- **V**) **VdT***S.* -zan *D.* smyrrhizjan **E.** -zam *B.* smiryzan **X.** | myrran *D.* myran **dX.** -am **VT.** miran **E.** myrrham *v.* murram *S.* | uocant *om.* **E.** 4 cicuta **V.** 6 pestilentiam **V.** 7 ptisicis **V.** ti- **X.** | data *om.* **EX***v.a.S.* 8 phalangiorum — 9 facie *om.* **E.** phal- — restinguit *om.* **X***Ven.* | restinguit **Vdf***S.* restri- **T.** -git *v.* 8. 9 quoque *om.* **X***Ven.*
11 oenobreches *J. cfr. ind.* -ces **V.** enobrices **d.** onobreches **X.** -ces **E.** -rychis *v e Diosc.* | habent **Vd.** 13 farina **V.** 16 promiscuo **X.** 17 mirabiliora (-res *v*) sunt **X***v.a.S.* 18 pythagora satu **V.** 19 consecta **V.** -cuti **X.** 20 coracesia *H*(*J*). -esta *ll.***X***S.* coriacesia *C.* -am *v.* | calicia **VX***S.* calycia (**dE**?) *Brot.* callicia *C.* -am *v.* | quam **d.** qua aquam *v.a.C.* 21 repperio **V***D.* 22 minyada **E***H*(*J*). myniadam **X.** minsada **rT***S.* menaidem *v.*

Corinthiam, cuius decocto in aqua suco protinus sanari
ictus serpentium, si foveantur, dicit. e*u*ndem effus*u*m in
herba qui vestigio contigerint aut forte respersos insana-
bili leto perire, monstrifica prorsus natura veneni praeter-
158 quam contra venena. (101) ab eodem Pythagora aproxis 5
appellatur herba, cuius radix e longinquo concipiat ignes,
2, 235 ut naphtha, de qua in terrae miraculis diximus. idem
tradit, si qui morbi humano corpori inciderint florente
brassica, quamvis sanatos admonitionem eorum sentire,
quotiens *floreat*; *item si* florente acciderint aut frumento 10
159 aut cicuta aut viola, similem conditionem habere. nec me
fallit hoc volumen eius a quibusdam Cleemporo medico
adscribi, verum Pythagorae pertinax fama antiquitasque
vindicant, et id ipsum auctoritatem voluminum adfert, si
quis alius curae suae opus illo viro dignum iudicavit, quod 15
fecisse Cleemporum, cum alia suo et nomine ederet,
quis credat?

160 (102) Democriti certe chirocmeta esse constat. at
in his ille post Pythagoram Magorum studiosissimus quanto

---

§ 160 init.: cfr. Colum. VII 5, 17. Vitruv. IX 3, 14. — med.:

---

1 corinthiam **VdT***S*. -hadem *v*. corisidiam **X**. corys- **E***H*. | decoctae **dT**. 2 eundem *v*. ean- *ll*.**X***S*. | effusum *v*. -sam *ll*.**X***S*. 3 herbam **V***S*. *sed cfr*. *XX 90*. 3. 4 insanabili **VdTf** *Verc*.(*H*). -le **EX**. -les *v*. 4 leto *om*. **EX***v.a.H*. lethe **f**. laeto *Verc*. | perire **T***v*. -iere **Vd**. operiere **EX**. 6 conspiciat **Vd**. 7 naptha **V**. | item **Vd**. 8 si **X***v*. *om*. *ll.J*. | morbis **d**. | inciderit **E**. acciderint **X**.*v.a.S*. 9 brassica *ll*.**Tf***Brot*.. approxica **X**. aproxi *v*. *cfr*. *XX 78*. *101*. 10 floreat; item si *ego*. *om*. *ll.v*. *lac*. *detexit J*. ea herba floreat, qui *D*. | florente **E***J*. -nte brassica quamuis sanatos **V**. *om*. **dT***S*. florem **X**. -rere eam *v*. | tetigerint **X**. contigerit *v.a.S*. | aut (*ter*) *ll.S*. et (*ter*) **X***v*. 10. 11 frumentum (flu- **X**) . . cicutam . . uiolam **EX** *v.a.S*. 12 a *om*. **V**. 13 uerum **dT***S*. uero **VE***J*. *om*. **X***v*. | pythagorae (-tagore **X**) uero esse **X** *man*. *Dal*. *v.a.G*. 14 auctoritate **Vd**. 15 iudicauerit **X***v.a.G*. 16 ſe fecisse **Vd**. | cleemporum *v*. temp- **Vd**. emp- **E**. -porium **X**. | et alia suo (ex suo **X**. suo ex *v*) **TX***v.a.G*. 17 credet **X***v.a.G*. 18 chirocmeta *Brot*. *cum Salm*. -cineta **X***v*. et (*om*. **dET**) hirocmeta *ll*.**T**. | at *om*. **d**. 19 magoram magorum **V**. magorumque **E**.

portentosiora tradit! *ut* aglaop*h*otim herbam, quae admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiae nascentem Persico latere, qua de causa et marmaritim vocari; hac Magos uti, cum velint
5 deos evocare. — Achaemenida, colore electri, sine folio 161 nascen*tem* Taradastilis Indiae, qua pota in vino noxii per cruciatus confiteantur omnia per varias numinum imaginationes; eandem hippophobada appellat, quoniam equae praecipue caveant eam. — Theo*m*brotion XXX schoenis a 162
10 Choaspe nasci, pavonis picturis similem, odore eximio; hanc a regibus Persarum bibi contra omnia corporum incommoda; *a* stabilitate [mentis et iustitiae], eandem semnion a potentiae maiestate appellari. — Aliam deinde adamantida, Armeniae Cappadociaeque alumnam; hac admota leones
15 resupinari cum hiatu lasso. nominis causam esse quod

Aelian. nat. an. XIV 27. (Diosc. III 147. Plin. XXV 29). — § 161: cfr. Plin. XXVI 18.

1 ut *ego*. N **Vd**. *om*. **EX***v*. | aglaophotim *S*. -photin *B*. -potim (glao- **E**) *ll*. -potin *v*. Flaopotin **X**. 1. 2 admiratione **E**(?)*v*. -nem *r*. ob adm- **X** *man. Dal.* 4 marmaritim **V***S*. -tin *G*. -tiden *man. Dal. v.* maritim **E**. marmoritim **dT**. -tin *Brot.* -iditen **X**. | hac *S*. ac **V**. hoc **dT**. *om*. **EX***v*. | uti ea **X**. utique ea uti *v.a.S.* 5 eos **E**. | se uocare **V**. | achimenidon (-haem- *v*) **X***v.a.H.* | colore est **X***v.a.G.* 6 nascentem *ego*. -cens in *ll.v.* nasci in *G*. | taradastilis **E** *Verc.*(*Brot.*)*D*. terad- **X**. trad- (-les **d**) *rfS*. tard- *v*. tardist- *Lugd.* | qua *D*. quae *ll*.**X**. cuius radice (-ix *v.a.Bas.*) in pastillos digesta in dieque *v*. | noxi **VX***D*. -ia **d**. 7 conficiantur **d**. -itentur **X**. nocte confiteantur *v.a.D.* 8 hippophobada **T***H*. -ouada *G*. -orbada **f**. -do **Vd**. -oruadem *v*. ippoporbada **E**. | eque **X**. -ui **dT**. aeque **V***Ven.* 9 theombrotion *v. cfr. § 166.* theonb- *Brot.* theob- **Vd***S*. -brocion **X**. -bronthion **E**. | scaenis **V**. scenis **X**. 10 choasse **E**. -sce **X**. | nasci pauonis **EX***v* (-num *J*). aspi cauonis (-num **V**) *r*. pauonum *S*. 11 bibi **Vd***Verc.D*. bibi — corporum *om*. **EX**. comedi aut bibi *v*. 11 12 incommoda *om*. **X**. 12 a *ego*. inmota *D*. ad *coni. S. om. ll*.**X***v*. | *dist. ego.* | stabilitate **d***D*. -tem (siab- **V**) **VE**. -temque *Ven.* instabilitatemque **X***v*. -tem *S*. | mentis et iustitiae (-icie **X**) **EX** *Ven.D. om.* **Vd**. mentis *v. uncos ego posui.* | tandem **EX**. uocari eandem *Ven.* | semnion **d***v*. seminion *r***X**. 13 potentiae et iustitiae *man. Dal.* 13. 14 adamantidā **X**. -dem *v.a.G.* admanantida **Vd**. 15 hiacu **Vd**. | laxo *v.a.S.*

conteri nequeat. — Arianida in Arianis gigni, igneam co-
lore; colligi, cum sol in leone sit. huius tactu peruncta
163 oleo ligna accendi. — Ther*i*onarca in Cappadocia et
Mysia nascente omnes feras torpescere nec nisi hyaenae
urina adspersa recreari. Aethiopida in Meroe nasci, ob id 5
et Meroida appellari, folio lactucae, hydropicis utilissimam
e mulso potam; ophiusam in Elephantine eiusdem Aethio-
piae, lividam difficilemque aspectu, qua pota terrorem
minasque serpentium obversari ita, ut mortem sibi eo
metu consciscant; ob id cogi sacrilegos illam bibere. ad- 10
164 versari ei palmeum vinum. — Thalass*a*eglen circa Indum
amnem inveniri, quae ob id nomine alio potamau*g*is ap-
pellatur; hac pota lymphari homines obversantibus mira-
culis. — Theangelida in Libano Syriae, Dicte Cretae mon-
tibus et Babylone et Susis Persidis nasci, qua pota Magi 15
divinent; gelotophyllida in Bactris et circa Borysthenen.
haec si bibatur cum murra et vino, varias obversari spe-
cies ridendique finem non fieri nisi potis nucleis pineae
165 nucis cum pipere et melle in vino palmeo. — Hestiaterida
a convictu nominari in Perside, quoniam hilarentur illa, 20
eandem protomediam, qua primatum apud reges obtineant;
casigneten, quoniam secum ipsa nascatur nec cum aliis

§ 163: cfr. Plin. XXV 113. — Plin. XXVI 18. XXVII 11.
— § 166: cfr. Plin. XXVI 19.

1 arianidā **X**. -dem *v. a. S.* | igni **V**. 2 tacta **E**. 3 the-
rionarca *B*. thero- *D*. therocarna (-rio- *v*) **VE***v*. -charna **dX**.
cfr. ind. et XXV 113. 4 turpescere **V**. 5 urina **d***S*. -nam
r. -nae (-ne **X**) **X***v*. | adspersu **X***v. a. S.* | mero **V**. 6 meroidā
X. -dem *v. a. H.* 7 elephantice **EX**. 9 obuersarit ita ue **V**.
10 libere **Vd**. 11 ei *om.* **Vd**. | thalassaeglen *S cum
Gesnero*. -sseglen **X***v*. -lem *ll*. 11. 12 induam rem **V**. 12 po-
tamaugis *S cum Gesnero*. -aucis **Vd***Brot*. -autis *v*. -antis *H*. po-
tanmaucis **E**. -cidis **X**. 13 haec **Vd**. hec **X**. | lympari **V**. |
ubuersantibus **V**. sub- **d**. 14 dictae **V**. -aeo *v. a. G.* 15 suis
Vd. 17 obseruari **V**. 18 ni **EX***v. a. H.* 19 hestiaterida
J. -torida *H cum Gron*. hestitaterida **dfE**. haesti- **V**. hesiti **X**.
syssitieterida *v*. 21 potomediam **E**. -ta media in **X**. | qua
EX*v*(*D*). quae **f**. quia *r***T***S*. | obtineant **E**(?)*v*(*D*). -neat (-niat
V[1]) *r***TfX***S*. 22 casigneten (cassi- **X**) **fEX***v*. -tem **d**. -gen-
tem **V**.

ullis herbis, eandem dionysonymphadem, quoniam vino mira conveniat. — Helianthes vocat in Themiscyrena regione et Ciliciae montibus maritimis, folio myrti. hac cum adipe leonino decocta, addito croco et palmeo vino, per-
5 ungui Magos et Persarum reges, ut fiat corpus aspectu iucundum; ideo eandem heliocallida nominari. — Herme- 166 sias ab eodem vocatur ad liberos generandos pulchros bonosque non herba, sed conpositio e nucleis pineae nucis tritis cum melle, murra, croco, vino palmeo, postea ad-
10 mixto theombrotio et lacte. bibere generaturos iubet et a conceptu, puerperas partum nutrientes; ita fieri excellentes animi et formae bonis. atque harum omnium magica quoque vocabula ponit.

Adiecit his Apollodorus adsectator eius herbam 167
15 aeschynomenen, quoniam adpropinquante manu folia contraheret, aliam crocida, cuius tactu phalangia morerentur, Crateuas onothurin, cuius aspersu e vino feritas omnium animalium mitigaretur, anacampseroten celeber arte grammatica paulo ante, cuius omnino tactu redirent amores
20 vel cum odio depositi. et abunde sit hactenus attigisse insignia Magorum in herbis alia de his aptiore dicturis loco.

§ 167: Diosc. IV 116. (cfr. Plin. XXVI 111).

1 dionysonymphadem *G*. duonysio- (dio- *v*) **E***v*. dionisio- *r*. 2 helianthes **E***H*. -tes **f**. -then *v*. hellanthesi *r*. -tidem **X**. | uocant **EX***v.a.G*. 3 galatiae **dT**. | folium (-io **d**) hyrti **Vd**. 6. 7 hermesia **d**. 8 compositio de **d**. -tione **V**. 10 theonbrotio *Brot*. theob- *S coll. § 162*. 11 *dist. J*. et puerperas *coni. Dal*. 11. 12 excellentis **d***S*. (*an* excellentem?). 12 animo et forma atque bonos **X***v.a.S*. | atque quae **E**. *om*. **X***v.a.S*. | harumque **X**. -rum *v.a.S*. 14 apollodotus **Vd**. 15 aeschynomenen (escy- **dX**. aesci- **V**[2]. aeses- **V**[1]. -ene **X**) **VdX***v*. ex quo nomen **E**. 15. 16 contraherent **d**. 16 aliam **d***v*. liam **X**. alıa *r*. | crocidem *v.a.H*. | morarentur **V**. 17 onothurin *J* (-im) *coll. Diosc. et Galeni simpl. 8 et Aegin. 7*. -rin in **T**. -rim in **d**. -riden in **E**. -thorin in **V**. -riden in **X**. oenotheridem *v*. -rin *D*. | aspersu — 19 cuius *om*. **E**. 18 anacampseroten **X**. -tem *v*. -te **d**. -mserote **V**. | celeber arte **X***v*. -brante **d**. -bante **V**. 19 paulante **V**. (Apion *videtur intellegi*). 20 cum alio **EX**. | deposita **EX***v.a.B*. 21 in his (iis *v.a.C*) herbis **EX***v.a.S*. | alio **EX***v.a.S*. | dicturi **dTfX**. -rus *v.a.G*.

168 **18.** (103) Eriphiam multi prodidere. scarabaeum haec in avena habet sursum deorsum decurrentem cum sono haedi, unde et nomen accepit. hac ad vocem nihil praestantius esse tradunt.

(104) Herba lanaria ovibus ieiunis data lactis abundantiam facit. — Aeque nota lactoris vulgo est, plena lactis quod degustatum vomitiones concitat. eandem hanc aliqui esse dicunt, alii similem illi, quam militarem vocant, quoniam vulnus ferro factum nullum non intra dies V sanet ex oleo inposita.

169 (105) Celebratur autem et a Graecis stratiotes, sed ea in Aegypto tantum et inundatione Nili nascitur, aizoo similis, ni maiora haberet folia. refrigerat mire et vulnera sanat ex aceto inlita, item ignes sacros et suppurationes. sanguinem quoque, qui defluit a renibus, pota cum ture masculo mirifice sistit.

170 **19.** (106) Herba in capite statuae nata, collecta in vestis alicuius pannum et inligata lino rufo, capitis dolorem confestim sedare traditur. — (107) Herba quaecumque e rivis aut fluminibus ante solis ortum collecta ita, ut nemo colligentem videat, adalligata laevo bracchio ita, ut aeger quid sit illud ignoret, tertianas arcere traditur. — (108) Lingua herba nascitur circa fontes. radix eius

---

§ 168: (cfr. Diosc. II 192). — § 169: Diosc. IV 100. — § 170: Pl. iun. 11, 14—17. Marc. 2, 20. — Pl. iun. 90, 7—11. — cfr. Plin. XXV 133.

---

1 eripiam **Vd**. heriphyan **X**. | scarabeum **X** *v.a. Lugd.* -rapheum **Vd**. 2 susum **V** *S.* 3 ei (*pro* et) **V**. 6 iactoris (ba- **V**[2]) **V**. -turis **d**. 7 concitant **V**. 10 quinque *ll.v.* | sanet **T**. -nat *ll.v. cfr. § 59.* 11 stratiotes (-aci- *v*) **VdTf** *B(H)*. -tis **EX** *G. cfr. Diosc.* 11. 12 sed ea **Vd** *G.* ēē dea **E**. est et ea **X**. est ea *v.* 12 inuedatione nihil **V**. | nascens **dT**. | aizo **E**. ayzo **X**. 13 refrigerant **V**. 14 ac (*pro* et) **E**(?) *v.a. S.*
18 panno **X** *Pl. iun. v.a. S.* | lino *S cum man. Dal. et Pl. iun.* in lino *ll.* **X** *v(J). cfr. XXVIII 98. 114. XXXIII 122. (XXVI 135. XXVIII 203).* 18. 19 dolorem **EX** *Pl. iun. v.* -res adposita *r* **Tf** *S.* 20 e (in **V**[2]) *ll.* **X** *v(S).* a *C.* | ita *om.* **EX**.
21 colligentem nemo **d**. | adalligata *H.* contra (eo **E**) tertianas (terci- **X**) adalligata *ll.* **X** *v.*

conbusta et trita cum adipe suis — adiciunt ut nigra sit
et sterilis — alopecias emendat unguentium in sole. —
(109) Cribro in limite abiecto herbae intus extantes de- 171
cerptae adalligataeque gravidis partus adcelerant. —
5 (110) Herba, quae gignitur super fimeta ruris, contra
anginas efficacissime pollet ex aqua pota. — (111) Herba,
iuxta quam canes urinam fundunt, evulsa ne ferro attin-
gatur, luxatis celerrime medetur.

(112) Rumpotinum arborem demonstravimus inter ar- 172
10 busta. iuxta hanc viduam vite nascitur herba, quam 14, 12
Galli rodarum vocant. caulem habet virgae ficulneae modo
geniculatum, folia urticae in medio exalbida, eadem pro-
cedente tempore tota rubentia, florem argenteum, prae-
cipua contra tumores fervoresque et collectiones cum
15 axungia vetere tusa ita, ut ferro non attingatur. qui per-
unctus est, despuit ad suam dexteram terna. efficacius
remedium esse aiunt, si tres trium nationum homines
perungant dextrorsus.

(113) Herba impia vocatur incana, roris marini aspectu, 173
20 thyrsi modo vestita atque capitata. inde alii ramuli ex-
surgunt sua capitula gerentes; ob id impiam appellavere,
quoniam liberi super parentem excellant. alii potius ita
appellatam, quoniam nullum animal eam attingat, existi-
mavere. haec inter duos lapides trita fervet praecipuo 174
25 adversus anginas suco, lacte et vino admixto. mirum tra-
ditur, numquam eo morbo temptari qui gustaverint; itaque

§ 171: *Pl. iun.* 30, 20. (cfr. Plin. XXX 35).

1 fit **dE***v*. fiat **X**. fuit **V**. 3 abiecto *man. Dal. v*(*S*). adi- *ll.***X** *Lugd.* 3. 4 deceptae **E**. 5 super **Vdf***S*. -pra **EX***v*. 8 celeberrime **d**. 10 uidua **d**. 11 rodaram **X**. rhodoram **E**(?)*v.a.S.* | habent **Vd**. | aefficulneae **V**. 12 albida **d**. 15 uetere *H.* -ri *Ven.*(*G*). uero uetere (-ri **EX***v*) *ll.***fX***v*.
16 despuat **X** *man. Dal.* si desp- *v.a.G.* | terna **E***J coll. XXVIII 36.* terra **Vd**. ter. Nam **X**. ter. Iam *man. Dal.* ter *v*.
17 tres trium **EX***S*. terrestr- *r*. tres quoque trium *v*. | hominum **E**. 19 ronis mari aspecto **V**. 20 modo in **X**. -dum **V**. in modum **d***SJ*. 23 $\overline{\text{qm}}$ **EX**. quod *v.a.D.* | nulla **E**.
25 lactae **V**. -ti **d**. 26 eo **X***J*. e **Vd**. ab eo **E**(?)*v*.

et subus dari, quaeque medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi. sunt qui avium nidis inseri aliquid ex ea putent atque ita non strangulari pullos avidius devorantes.

175 (114) Veneris pectinem appellant a similitudine pectinum, cuius radix cum malva tusa omnia corpori infixa extrahit. — (115) Veterno liberat quae exedum vocatur. — No*t*ia herba coriariorum officinis *f*amil*i*aris est aliis aliisve nominibus; efficacissimam adversus scorpionem esse potam e vino aut posca reperio.

176 (116) Philanthropon herbam Graeci appellant nasute, quoniam vestibus adhaerescat. ex hac corona inposita capitis dolores sedat. — Nam quae canaria appellatur lappa, cum plantagine et milifolio trita ex vino carcinomata sanat, ternis diebus soluta. medetur et subus, effossa sine ferro, addita in colluviem poturis vel ex lacte ac vino. quidam adiciunt effodientem dicere oportere: h a e c e s t h e r b a a r g e m o n, q u a m M i n e r v a r e p p e r i t s u b u s r e m e d i u m, q u a e d e i l l a g u s t a v e r i n t.

177 (117) Tordylon alii semen silis esse dixerunt, alii

§ 176: cfr. Plin. XXVII 32. Diosc. III 94. Isid. XVII 9, 66. — cfr. Plin. XXI 104. (XXVI 105) — § 177: Diosc. III 56.

1 subus **E***S*. -biis **X**. subtus *r*. suibus *v*. *cfr. § 176.* | quaeque **E***v*. quoque **X**. quae **V**. qui **d**. 2 autumnidis **E**. nidis **X**. 8 notia *S ex ind.* nodia *ll.***X***v*. | herba nota **d**. | familiaris *J*. eam (tam **X**) hilaris **VEX**. etiam (in ea *S*) hilaris *Ven.S*. ea uillaris **dT**. nota, ea mularis *v*. | aliis *om.* **X***v.a.H.* 9 aliisque *v.a.H.* | nominibus *ll.***X** *Verc.J. om. Ven.* -nibus, nomas curat *v*. | efficacissimam **X**. -mas **Vd**. -mamque **E**(?)*v*. 10 potam e *S*. -tam **X**. -tae **V**. -tas **d**. -tam in *v*(**E**?). | repperio **VX***D*. 11 nasute *ll.***T***S*. -the **X**. -tem *v*. hirsutam *B coll. XXVII 32.* 12 inpositis **V**. 13 dolorem **dT**. | çarania **d**. 14 millefolio **EX***v.a.J. cfr. § 152.* | et uini **E**. 15 subus **Vf***S*. subiis **X**. suibus *rv. item infra v. 18. cfr. § 174.* 16 et addita **EX***v.a.S.* 17 et fodientem **EX***v.a.S.* 19 quae **f***S*. que **V**. qui *r***X***v*. *cfr. § 174.* | gustauerit **d**. 20 tordylon **E***H*. -len *v*. fordilon **X**. tordin *r***f**. | silis **dEX***v*. ilis **V**. seselis *B e Diosc.* sesilis *D*. *sed cfr. XX 36. XXII 79. XII 128. XXVI 42.*

herbam per se, quam et syreon vocaverunt. neque aliud de ea proditum invenio quam in montibus nasci, conbustam potu ciere menses et pectoris excreationes, efficaciore etiamnum radice; suco eius ternis obolis hausto
5 renes sanari; addi radicem eius et in malagmata.

(118) Gramen ipsum inter herbas vulgatissimum geni- 178 culatis serpit internodiis crebroque ab his et ex cacumine novas radices spargit. folia eius in reliquo orbe in exilitatem fastigantur, in Parnaso tantum hederacia specie densius
10 quam usquam fruticant, flore odorato candidoque. iumentis herba non alia gratior, sive viridis sive in feno siccata *et*, cum detur, adspersa aqua. sucum quoque eius 179 in Parnaso excipi tradunt propter ubertatem; dulcis hic est. in vicem eius in reliqua parte terrarum succedit de-
15 coctum ad vulnera conglutinanda, quod et ipsa herba tusa praestat tueturque ab inflammationibus plagas. adicitur decocto vinum ac mel, ab aliquis et turis, piperis, murrae tertiae portiones, rursusque coquitur in aereo vase ad dentium dolores, epiphoras. radix decocta in vino tor- 180
20 minibus medetur et urinae difficultatibus ulceribusque vesicae, calculos frangit. semen vehementius urinam inpellit, alvum vomitionesque sistit. privatim autem draconum morsibus auxiliatur. sunt qui genicula VIIII vel unius vel e duabus tribusve herbis ad hunc articulorum numerum in-

§§ 178. 179: Diosc. IV 30. 32. — § 180: Diosc. IV 30 Marc. 26, 66.

1 sireon **X**. -eum **V**. 2 dea **d**. | prodictum **V**. 4 tenuis (*pro* ternis) **V**. 7 ex *om.* **VdT**. 9 fastigiantur *C.* | hederacii (ed- **X**) **EX**. | speciae **V**. 10 fruticant **E**(?)*G*. -ti *r***X**. -te *v. an* fruticantia? 11 fenum *coni. Dal.* 12 siccata et *ego.* -tae **Vd**. -ta **EX***v*. | cum detur **VE***G*. tunditur **X***v*. cond- **T**. -dantur **d**. | quoque **EX***v*. que **Vdf***S*. *om.* **T**. 16 tuetur praestatque **Vd**. | et ab *v.a.G.* | inflationibus **VdTf**. | plagas **E**(?)*G*(*J*). placat **VX***v*. pacat **dT**. praeligata *S.* 16. 17 adicitur decoctu **V**. decocto adicitur **X***v.a.S.* 17 murrae *S.* -rra et **V**. -rraeque **X**. myrre **d**. -rraeque **E***v*. 18 cogitur **E**. coquuntur **d**. 19 dolores et **X***v.a.S.* 20 ulceribusque **VdfX***H*. -bus **E***v*. 20. 21 uesicae *om.* **X**. 23 nouem *ll.v.* | unus **V**.

volvi lana sucida nigra iubeant ad remedia strumae pa-
181 norumve. ieiunum esse debere qui colligat; ita ire in do-
mum absentis, cui medeatur, supervenientique ter dicere,
ieiuno ieiunum medicamentum dare, atque ita adalligare
triduoque id facere. quod e graminum genere VII inter- 5
nodia habet, efficacissime capiti contra dolores adalligatur.
quidam propter vesicae cruciatus decoctum ex vino gra-
men ad dimidias a balineis bibi iubent.

182 (119) Sunt qui et aculeatum gramen vocent trium
generum. cum in cacumine aculei sunt plurimum quini, 10
dactylon appellant. hos convolutos naribus inserunt ex-
trahuntque sanguinis ciendi gratia. altero, quod est aizoo
simile, ad paronychia et pterygia unguium et, cum caro
unguibus increvit, utuntur cum axungia, ideo dactylon
183 appellantes, quia digitis medeatur. tertium genus dactyli, 15
sed tenuis, nascitur in parietinis aut tegulis. huic caustica
vis est. sistit ulcera, quae serpunt. gramen capiti cir-
cumdatum sanguinis e naribus fluctiones sistit. camelos
necare traditur in Babylonis regione id, quod iuxta vias
nascitur. 20

184 (120) Nec faeno Graeco minor auctoritas, quod telin
vocant, alii carphos, aliqui buceras, alii aegoceras, quoniam
corniculis semen est simile, nos siliciam. quomodo serere-
18, 140 tur, docuimus suo loco. vis eius siccare, mollire, dissol-
vere. sucus decocti feminarum pluribus malis subvenit, 25

---

§ 181 med.: Seren. 13. — § 182 extr.: cfr. Diosc. IV 54. — § 183 extr.: (cfr. Diosc. IV 31). — §§ 184—187: Diosc. II 124.

---

1. 2 fanorum (ra- **d**) uel **Vd**. 2 ita ire **X***v*. italia **E**. fi aliae **V**. filie **d**[1]. fiale **d**[2]. sic abire *D*. statim abire *coni*. *S*. 5 septem *ll.v*. 8 balneis **dEX***v.a.G*. 9 ei (*pro* et) **V**. 10 quini **V**[1]**d***B*. quin id **V**[2]. quod in **E**. quod illi **X***v*. 11 dactilon **X**. actylon **E**. 12 quo **V**. | azio **EX**. 13 paronychia *v*. -nyciae **V**. -nicia **d**. porontia **E**[1]. poronscia **E**[2]. porunscia **X**. | inguium **Vd**. 14 ideoque **Vd**. | dactilon **X**. daceslon **Vd**. 16 sed et **E**. | tenuius **X**. | at (*pro* aut) **V**. | ea ustica **V**. 18 e naribus *om*. **EX**. 21 faeno **X**. fe- *ll.S*. foe- *v*. 22 carpos **EX**. *prob*. *B e Diosc*. | buceros **X**. | alii aegoceras *om*. **EX**. 23 coniculis **X**. carn- **Vd**[1]. | siliciam **T***B*. -ctam (-cta **d**) *ll*.**X**. siciliam *v*. 23. 24 serpetur **V**. 25 sub-

sive duritia sive tumor sive contractio sit vulvae: foventur, insidunt; infusum quoque prodest. furfures in facie **185**
extenuat. spleni addito nitro decoctum et inpositum medetur, item ex aceto. sic et iocineri decoctum. Diocles
5 difficile parientibus semen eius dedit acetabuli mensura tritum in VIIII cyathis sapae, ut tertias partes biberent, dein calid*a* lavarentur, et in balineo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit, mox *a* balineo relicum, pro summo auxilio. farinam faeni cum hordeo aut lini semine **186**
10 decoctam aqua mulsa contra vulvae cruciatus subiecit i*d*em inposuitque imo ventri. lepras, lentigines sulpuris pari portione mixta farinae curavit, nitro ante praeparata cute, saepius die inlinens perunguique prohibens. Theodorus f*a*eno miscuit quartam partem purgati nasturci acerrimo
15 aceto ad lepras. Timon semen feni acetabuli dimidii **187**
mensura cum sapae et aquae VIIII cyathis ad menses ciendos dedit potui. nec dubitatur, quin decoctum eius utilissimum sit vulvis interaneisque exulceratis, sicuti semen articulis atque praecordiis; si vero cum malva decoquatur
20 postea addito mulso, potus ante cetera vulvis interaneisque laudatur, quippe cum vapor quoque decocti plurimum

---

§ 185: Pl. iun. 12, 17. Diosc. eupor. II 62. 59. — § 186: Diosc. eupor. II 70. 74.

---

ueni **V**[1]. -nire **V**[2]. 1 contractioue sit **V**. -ones sint **d**. 2 insidiunt **V**. 3 emendat **dT**. 4 et *om.* **X***v.a.G.* | iocineris **E**. 6 nouem *ll.v.* | ut *S.* aut *ll.***X**. ut cum *G.* ad *v.* | biberent **VdT***S.* -rint **E***G.* (si *add.* **X**). bibere, ut qui biberint *v.* 7 dein **Vf***S.* deinde **dT**. de **EX**. *del. G.* in *v.* | calida *v.* callide *ll.***TX**. | balneo **dEX***v.a.S.* | suadentibus **V**. 8 a (**f**?)*v.* in *ll.***TX**. | balneo **dTEX***v.a.S.* | relictum **X**. 9 faeni **V**. fe- *rS.* foe- *v.* | seminis **Vd**. 10 subiecit **EX***v.* obi- *r***Tf***S.* | idem *J.* item *ll.***Tf***G.* itemque **X***v.* 11 inposuitque **VdTf***S.* -uit **EX***v.* | immo **Vd**. 12 portionem (-ne **d**) extra **Vd**. | farina **X***v.a.S.* | autē **V**. 13 prohibent **Vd**. praecipiens *v.a.H.* 14 feno *ll.S.* foe- *v.* | purgato **V**. | nasturci **VX**. -rti *rv.* 15 ad *om.* **EX**. | timon *ll.***Tf***D cum U 529.* tymon **X**. Damion *v ex ind.* Damon *H.* 16 nouem *ll.v.* | ad *om.* **EX**. | meses **dEX**. 17 potui **Vdf**. -tu **EX***v. cfr. § 148.* 18 interraneisque **V**. *item v. 20.* 20 potum *S.* 21 laudatur — quoque *om.* **EX**.

prosit. alarumque etiam graveolentiam decoctum faeni semen emendat. farina porrigines capitis furfuresque cum 188 vino et nitro celeriter tollit. in hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur, item pano, parotidi, podagrae, chiragrae, articulis, carnibus quae recedunt ab ossibus, aceto vero subacta luxatis. inlinitur et lieni decocta in aceto et melle tantum. carcinomata subacta ex vino purgat, mox addito melle persanat. sumitur et sorbitio e farina ad pectus exulceratum longamque tussim. decoquitur, donec amaritudo desinat; postea mel additur. — Nunc ipsa claritas herbarum dicetur.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXV

---

1 **1.** (1) Ipsa quae nunc dicetur herbarum claritas, medicinae tantum gignente eas Tellure, in admirationem curae priscorûm diligentiaeque animum agit. nihil ergo intemptatum inexpertumque illis fuit, nihil deinde occultatum quodque non prodesse posteris vellent. at nos elaborata iis abscondere ac supprimere cupimus et fraudare

§ 188: Pl. iun. 12, 15—17. 79, 9—11. (cfr. Diosc. eupor. I 148. 226. Scribon. 160. Marc. 36, 23. 45. 30. — Diosc. eupor. II 31).

1 *fortasse excidit alter genetivus, ut fuerit* oris alarumque *aut* alarum nariumque *vel* auriumque. *cfr. XXIX 137. XX 92. XXII 88.* | grauiolentiam **VX***D*. | faeni **VX**. fe- **dTE***S*. foe- *H*. foeni graeci *v*. 2 semen **VEX***v*(*S*). *om.* **dT***H*(*J*). | emendat **dTX***v*. dat **VE**. 5 diagrae **EX**. | carnibusque **d***v*. que **X**. | quae **Vd***v*. que **E**. qui **X**. 9 e **dEX***v*. et **V**. ex *D*. | exulceratam **V**. 10 decoquitur *ego*. diu dec- *ll*.**X***v*. tam diu dec- *CFWMüller p. 20. cfr. XXVIII 143. 144.* 13 admiratione **d**. 16 quodque **VTE***H*. quoque **f***S*. quaeque **d**. quod *v*. | ad **V**. 17 iis *v*. his *ll*.*S*.

vitam etiam alienis bonis. ita certe recondunt qui pauca 2
aliqua novere, invidentes aliis, et neminem docere in
auctoritatem scientiae est. tantum ab excogitandis novis
ac iuvanda vita mores absunt, summumque opus ingenio-
5 rum diu iam hoc fuit, ut intra unumquemque recte facta
veterum perirent. at, Hercules, singula quosdam inventa
deorum numero addidere, omnium utique vitam clariorem
fecere cognominibus herbarum, tam benigne gratiam me-
moria referente. non aeque haec cura eorum mira *est* in 3
10 *i*is, quae satu blandiuntur aut cibo invitant: culmina quo-
que montium invia et solitudines abditas omnesque terrae
fibras scrutati invenere, quid quaeque radix polleret, ad
quos usus herbarum fila pertinerent, etiam quadripedum
pabulo intacta ad salutis usus vertentes.

15 **2.** (2) Minus hoc quam par erat nostri celebravere, 4
omnium utilitatium et virtutum rapacissimi, primusque et
diu solus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium
magister, paucis dumtaxat attigit, boum etiam medicina
non omissa. post eum unus inlustrium temptavit Gaius
20 Valgius eruditione spectatus inperfecto volumine ad divum
Augustum, inchoata etiam praefatione religiosa, ut omni-
bus malis humanis illius potissimum principis semper me-
deretur maiestas.

(3) Antea condiderat solus apud nos, quod equidem 5
25 inveniam, Pompeius Lenaeus Magni libertus, quo pri-
mum tempore hanc scientiam ad nostros pervenisse animo
adverto. namque Mithridates, maximus sua aetate regum,
quem debellavit Pompeius, omnium ante se genitorum dili-
gentissimus vitae fuisse argumentis, praeterquam fama,

---

3 nobis **V**. 4 adiuuanda **d***v.a.G. cfr. § 22.* 5 fuit hoc **d**. 6 ad **V**. 7 umero **V**. | omnium *om. man. Dal.* hominum *D cum P.* 8. 9 memoriam **Vd**. 9 est *S cum Gron.* si *ll.***T***D.* (*cfr. § 16. 70*). *del. H.* esset *v.* 10 iis *v.* his *ll.C.* | aut **E***v.* ac *r***T**. | sed culmina *v.a.H.* 11 additas **V**. | omnisque **E***v.a.D.* 12 scrutatur **d**. | quaeque **d***v.* queque **V**. neque **E**. 13 fila **dE***S.* -le **V**. folia *v.* 15 pareat **d**. 17 M *om.* **V**. 21 inchoato **V**. 22. 23 mederetur **TE***H.* medetur *r.* -dicetur *v.* 25 inueni **E***v.a.S.* | ieneis (*pro* lenaeus) **V**. 26. 27 animaduerto **d***v.a.H.*

6 intellegitur. uni ei excogitatum cotidie venenum bibere praesumptis remediis, ut consuetudine ipsa innoxium fieret; primo inventa genera antidoti, ex quibus unum etiam nomen eius retinet; illius inventum, sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam veneno viverent; ad 5 illum Asclepiadis medendi arte clari volumina composita extant, cum sollicitatus ex urbe Roma praecepta pro se mitteret; illum solum mortalium certum est XXII linguis locutum, nec *e* subiectis gentibus ullum hominem per inter-
7 pretem appellatum ab eo annis LVI, quibus regnavit. is 10 ergo in reliqua ingeni magnitudine medicinae peculiariter curiosus et ab omnibus subiectis, qui fuere magna pars terrarum, singula exquirens scrinium commentationum harum et exemplaria effectusque in arcanis suis reliquit, Pompeius autem omni praeda regia potitus transferre ea 15 sermone nostro libertum suum Lenaeum grammaticae artis iussit vitaeque ita profuit non minus quam reipublicae victoria illa.

8 (4) Praeter hos Graeci auctores prodidere, quos suis locis diximus, ex his Crateuas, Dionysius, Metrodorus 20 ratione blandissima, sed qua nihil paene aliud quam difficultas rei intellegatur. pinxere namque effigies herbarum atque ita subscripsere effectus. verum et pictura fallax

§ 6: cfr. Cels. V 23, 3 — Gell. XVII 16. (Diosc. II 97. Scribon. 177). — cfr. Plin. VII 88. Gell. XVII 17, 2. — Appian. Mithr. 112 et Strab. X 4, 10 p. 477. — § 7: Seren. 1062—1064.

3 *an* primo ei (*vel* illi)? | inuita **Vd**. | antidotis quoniam **Vd**. *de errore cfr. v. 5.* 4 inquentum **V**[1]. in quantum **V**[2]. inuentum autumant *v.a.S.* | sanguine **d**. *om.* **E**. | manatum **dE** *v.a.B.* 4. 5 ponticarum *B.* -corum **VdE**[2]*v.* -taeorum **E**[1]. 7 praecepti **V**. 8 mortalium mitridates (-em *v*) **E***v.a.G.* | certum est *post* locutum *habent* **E***v.a.D.* 9 e *D. om. ll.* de *v.* 10 LVI **dE***v.* LIII **V**[2]. olui **V**[1]**f**. LXI *Brot.* 11 in **V***v*(*S*). *om.* *r Brot.* 12 hominibus **d***v.a.H.* | qui fuere *om.* **Vd**. 15 regia praeda **E***v.a.D.* 19 auctores **Vf***S.* -res medicinae **d**(?)**E***v.* 20 cratenuas **V**. -eias *Ven.* Euax rex Arabum qui de simplicium effectibus ad Neronem scripsit (conscr- *Verc.*) Crateuas (*vel* -eias) *v.a.H* (*ex Marbodo de lapid. prol. 2 interpolantes*). 21. 22 rei difficultas **E***v.a.S.*

est coloribus tam numerosis, praesertim in aemulationem naturae, multumque degenerat transcribentium so*cord*ia. praeterea parum est singulas earum aetates pingi, cum quadripertitis varietatibus anni faciem mutent.

5 (5) Quare ceteri sermone eas tradidere, aliqui ne effigie 9 quidem indicata et nudis plerumque nominibus defuncti, quoniam satis videbatur potestates vimque demonstrare quaerere volentibus. nec est difficilis cognitio: nobis certe, exceptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari 10 scientia Antoni Castoris, cui summa auctoritas erat in ea arte nostro aevo, visendo hortulo eius, in quo plurimas alebat centesimum annum aetatis excedens, nullum corporis malum expertus ac ne aetate quidem memoria aut vigore concussis. neque aliud mirata magis antiquitas re- 15 perietur. inventa iam pridem ratio est praenuntians horas 10 — non modo dies ac noctes — solis lunaeque defectuum; durat tamen tradita persuasio in magna parte vulgi, veneficiis et herbis id cogi eamque unam feminarum scientiam praevalere. certe quid non repleverunt fabulis Colchis 20 Media aliaeque, in primis Itala Circe dis etiam adscripta? unde arbitror natum, ut Aeschylus e vetustissimis in 11 poetica refertam Italiam herbarum potentia proderet, multique Circeios, ubi habitavit illa, magno argumento etiam nunc durante in Marsis, a filio eius orta gente, quoniam 25 esse domitores serpentium constat.

§ 11: Aeschyl. ap. Th. H. IX 15, 1. — Plin. VII 15. Gell. XVI 11, 1. 2. — Homer. δ 228. Th. H. ibid.

1 est **VdTf***S.* ex *Ven.* est ex *v.* est et **E***G.* | aemulationem **Vdf***S.* -ne **E***v*(*U*). 2 multum **E**(?)*G.* | socordia *ego* (*et MHertz*). sors (**T***v.* fors *ll.J*) uaria *ll.***T***v.* sollertia *CFWMüller p. 20.* (pictura *dicitur deterior fieri* socordia). 5 ne **Vd***G.* in **E.** *del. v.* 6 indicata **E***v.* -cta *r***Tf.** 7 potestas **V.** -atē **dT.** 8 difficilis cognitio **VdTf***S.* -le cognitu **E***v.* 11 ortulo **V.** 14 concusis **V**[1]. -ussus **V**[2]. 14. 15 repperietur **V***D.* 16 defectum **V***v.a.B*(*G*). 18 eamque unam **VdTf***S.* -que nam **E.** -que num *G.* in eo namque *v.* | scientia **Vd.** 19 praeuale **V.** | colcis **V.** 20 medea **E***v.a.S.* *cfr. XXXV 26. 136. 137. 145.* | itala **E***G*(*J*). -lica *v.* -la cis **V**[1]. -licis **V**[2]**d.** -lis *S.* | circe dis **E***v.* -ca edis **d.** -ca aediis (-des **V**[2]) **V.** 24 folia **V.** | orta *om.* **E.** | quō **E.** quos *v.a.S.*

Homerus quidem primus doctrinarum et antiquitatis parens, multus alias in admiratione Circae, gloriam herbarum Aegypto tribuit, cum etiam tum quae rigatur
12 Aegyptus illa non esset, postea fluminis limo invecta. herbas certe Aegyptias a regis uxore traditas Helenae suae plu- 5 rimas narrat ac nobile illud nepenthes oblivionem tristitiae veniamque adferens et ab Helena utique omnibus mortalibus propinandum. primus autem omnium, quos memoria novit, Orpheus de herbis curiosius aliqua prodidit. post eum Musaeus et Hesiodus polium herb*a*m in quantum 10
21, 44 145 mirati s*i*nt diximus. Orpheus et Hesiodus suffi-
13 tiones commendavere. Homerus et alias nominatim herbas celebrat, quas suis locis dicemus. ab eo Pythagoras clarus sapientia primus volumen de effectu earum composuit, Apollini, Aesculapio et in totum dis immortalibus 15 inventione et origine adsignata; composuit et Democritus, ambo peragratis Persidis, Arabiae, Aethiopiae, Aegypti Magis, adeoque ad haec attonita antiquitas fuit, ut adfirmaverit
14 etiam incredibilia dictu. Xanthus historiarum auctor in prima earum tradit, occisum draconis catulum revocatum 20 ad vitam a parente herba, quam balim nominat, eademque Tylonem, quem draco occiderat, restitutum saluti. et Iuba in Arabia herba revocatum ad vitam hominem tradit. dixit Democritus, credidit Theophrastus esse herbam,

§ 12: cfr. Plin. XXI 159. Homer. δ 221. — § 14: Aelian. nat. an. I 45.

2 multis **Vd**. | gloria **V**. 3 cum **NdE***G*. tum **V***v*. | tum **VdTf***S*. t . . . . **N**. *om*. **E***G*. cum *v*. nunc *D*. | quae *del.v.a.G.* | rigatur *ll.G*. -aretur *v*. dicatur *D*. *cfr. II 201. XIII 69.* 4 illa *ll.v.* *an* insula? *cfr. V 48.* | herbis **Vd**. 5 aegyptias **NE***v*. -tiis **d**. -tis **V**[1]. -ti **V**[2]. | a **N**(?)*v*(*D*). ab *ll.S.* 6 nepenthes *v*. De nephentes **Vd**. rheph- **E**. ne . . . . . . s **N**. 10 herbaru . **N**. *cfr. § 22.* 11 sint *S*. sunt **N***ll v*. 11. 12 suffustines **Vd**. . . . fitione . **N**. 13 quas **d***v*. quae **N**. qua **E**. quam **V**. 14 sapientiae **E**. 15 aesculapioque **E***v.a.S.* 17 magiis **N**. 18 adeoque **dE***v*. adaeque **V**[1]. ad . . . que **N**. aeque **V**[2]. | ad *om*. **E**. | adfirmauit **E**. -aret *C*. 20 tradit **N***G*(*D*). -didit *ll.v.*(*S*). 21 balim **NE***J*. -in *v*. -li **V**. -lum **d**. ballim *S ex Etym. M. p. 186, 34 et Arcadio p. 30, 14.* 22 tylonem **Vd***S*. thy- **E**(?)*G* tillonem *v*. | quam **E**. | salute **NV**.

cuius contactu inlatae ab alite, qua*m* retulimus, exiliret cuneus a pastoribus arbori adactus. quae etiamsi fide 10, 40 carent, admirationem tamen implent coguntque confiteri multum esse quod vero supersit. inde et plerosque ita 15
5 video existimare, nihil non herbarum vi effici posse, sed plurimarum vires esse incognitas, quorum in numero fuit Herophilus clarus medicina, a quo ferunt dictum, quasdam fortassis etiam calcatas prodesse. observatum certe est, inflammari vulnera ac morbos superventu eorum, qui
10 pedibus iter confecerint.

(6) Haec erat antiqua medicina, quae tota migrabat 16 in Graeciae linguas. sed quare non plures noscantur, causa est quod eas agrestes litterarumque ignari experiuntur, ut qui soli inter illas vivant; praeterea securitas quae-
15 rendi obvia medicorum turba. multis etiam inventis desunt nomina, sicut illi, quam retulimus in frugum cura 18, 160 scimusque defossam in angulis segetis praestare, ne qua ales intret. turpissima causa raritatis quod etiam qui sciunt demonstrare nolunt, tamquam ipsis periturum sit
20 quod tradiderint aliis. accedit ratio inventionis anceps, quippe etiam in repertis alias invenit casus, alias, ut vere dixerim, deus. insanabile ad hosce annos fuit rabidi canis 17 morsus, pavorem aquae potusque omnis adferens odium. nuper cuiusdam militantis in praetorio mater vidit in
25 quiete, ut radicem silvestris rosae, quam cynorrhodon vocant, blanditam sibi aspectu pridie in frutecto, mitteret filio bibendam. in La*e*etania res gerebatur, Hispaniae pro-

§ 17: Pl. iun. 85, 1—3. cfr. Plin. VIII 152.

1 quam *v*. qua **NVd***D*. qui **E**. *an* de qua? *cfr. XV 68.* 2 aductus **Vd**. | etiam in fidei **V**. 5 uim **E**. 7 in quo **E**. 8 calcatis **V**[1]. 9 inflammari *ll.v* (*contra argumenti rationem, ut videtur*). *an* uel sanari? | earum **E**. 10 confecerunt **V**(?)*S*. 12. 13 causa est *G*. -sae si (nisi *v*) *ll.v*. 13 quod **VE***v*. quidem **d**. 15 obuiam **V**. -ia in *D*. 17. 18 qua ales **E***G*. quales **V**. -lis **d**. qua auis (uis *v*) *C*. 18 intrent **E**. | raritas **Vd**. 20 tradiderunt **E**. | accedat **E**. 21 causas **V**. | ui (*pro* ut) **Vd**. 26 frutectu **V**. -eto *v.a.G*. 27 Laeetania *Hübner Hermae I p. 341*. lacetania **dE***G*. late ca- **V**. lacte. In Lusitania *v*. *cfr. XIV 71*. | res *om*. **Vd**. | hispanae **V**.

xima parte, casuque accidit, ut milite a morsu canis incipiente expavescere aquas superveniret epistula orantis, ut pareret religioni, servatusque est ex insperato et postea
18 quisquis auxilium simile temptavit. alias apud auctores cynorrhodi una medicina erat spongiolae, quae in mediis 5 spinis eius nascitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri. in eadem provincia cognovi in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum caulem pollicari crassitudine, versicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedi*o*, alium quam 10
24, 143 quos in priore volumine eiusdem nominis diximus. es*t*
19 huic alia figura, aliud miraculum exerenti se terra ad primas serpentium vernationes bipedali fere altitudine rursusque cum isdem in terram condenti, nec omnino occultato eo apparet serpens, vel hoc per se satis officioso naturae munere, 15 si tantum praemoneret tempusque formidinis demonstraret.
20 **3.** Nec bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoque ac locorum. in Germania trans Rhenum castris a Germanico Caesare promotis maritimo tractu fons erat aquae dulcis solus, qua pota intra 20 biennium dentes deciderent compagesque in genibus solverentur. stomacacen medici vocabant et scelotyrben ea mala. reperta auxilio est herba, quae appellatur Britannica, non nervis modo et oris malis salutaris, sed contra

§ 20 extr.: cfr. Strab. XVI 4, 24 p 781. — Diosc. IV 2. Marc. 35, 15. 25, 13. (cfr. Plin. XXV 84. 101).

1 accedit **V**. 2 et epistola **E**. 3 inspirato **V** *v. a. C.* 5 cynrh . d . **N**. qui norodi **V**. | medis **N** *D*. 9 a uersicolorib. **N**. *an* & uers-? (*nisi vero* a — maculis *post* appellatum *ponenda sunt, duobus versibus olim inter se commutatis*). | quem **V**(?) *C*. quam **N** *r v*. 10 remedio *H cum Gron.* -ia *ll.* -ium *v.* | alium *ll.* **T** *H*. -us est *v*. 11 priori **d E**(?) *v. a. S.* | est *ego.* sed *ll. v.* 12 hoc **V d**. | exerenti se *S*. -tis e **E**. -tis se *G*. -ti . . **N**. exercentis e **V d**. exeuntis e *man. Dal. v.* 13 uenationes **V d**. 14 condentis (se cond- *v*) *G*. 14. 15 apparet *v*. -reret **N** *ll.* 15 satis *ll. v.* s, **N**. | funere **E**. 18 interim *om.* **d T**. 19 renum **V**. | castra **N**. 20 qua **N E** *v*. quo **V d**. | poto **d**. 22 stomagacen **V**. | scelotyrben **N**[2] *J*. -turben (-bin **d**) **N**[1] **V d** *Brot.* sceletorben **E** *v. a. B.* -tirben *B*. -tyrben *G*. 23 *dist. G.* | reperto **N**. 24 maris **V**.

anginas quoque et contra serpentes. folia habet oblonga
nigra, radicem nigram. sucus eius exprimitur et e radice. 21
florem vibones vocant, qui collectus, priusquam tonitrum
audiatur, et devoratus securos in totum annum a metu
5 anginae praestat. Frisi, gens tum fida, in qua castra erant,
monstravere illam. mirorque nominis causam, nisi forte
confines oceano Britanniae veluti propinquae dicavere. non
enim inde appellatam, quoniam ibi plurima nasceretur,
certum est etiam tum Britannia libera.

10 (7) Fuit quidem et hic quondam ambitus nominibus 22
suis eas adoptandi, ut docebimus fecisse reges. tanta 70 sqq.
res videbatur herbam invenire, vitam iuvare, nunc fortassis
aliquis curam hanc nostram frivolam quoque existimaturis;
adeo deliciis sordent. etiam quae ad salutem pertinent.
15 auctores tamen, quarum inveniuntur, in primis celebrari
par est effectu earum digesto in genera morborum. qua 23
quidem in reputatione misereri sortis humanae subit,
praeter fortuita casusque et quae nova omnis hora ex-
cogitat, milia morborum singulis mortalium timenda. qui
20 gravissimi ex his sint, discernere stultitiae prope videri
possit, cum suus cuique ac praesens quisque atrocissimus

---

1 anginas — contra *om.* **N**. 2 et ex **E***v.a.S.* 3. 4 toni-trum audiatur **N***D.* -rua audiantur *ll.v. cfr. II 142. 192. XXXVI 88.* 4 securos in **Vd***v.* -rus in **N**. in securus **E**. 4. 5 annum — praestat **N***D. om. ll.* reddit *v.* 5 Frisi (Sis **N**) gens tum **N***S om. ll.v.* Frisa *codd. B.* -si *B.* | fida in **N***ll.v. del. B.* 6 n̄r̄ā uere **E**. nostris demonstrauere *v.a.S.* | ni **V**. | foret **E**. 7 ueluti **N***ll.v(J).* -lut *G.* -lut e *D cum U 530.* | propinquae **NdE***v.* -que **V**. -quo *D.* 9 brittania **N**[1]. -annia **N**[2]. 9. 10 *dist. G.* 10 no-minis **N**. 12 res (ut res *v*) tanta **E***v.a.H.* | uidebatur **N**,**T***H.* ut debeatur **Vd**. debe- **E***v.* | herbarum **N**. *cfr. § 12.* -bam tum *Hauler.* 13 aliquis *ll.S.* -uibus *G.* credet aliquis *v.* | curam *G.* cum **N***ll.v.* | existimaris **N**. -rit *Hauler.* -mentur *v.a.G.* 14 portent (*pro* ſordent) **N**. oportent *Hauler.* 15 inueni (*om. uno versu* untur — 16 par est) **N**. | celebrare **E***v.a.S.* 16 pars **V**. | digestu **N**. | generatione (*om. uno versu* morborum — 17 re-puta) **N**. 17 reputationem **V**. | miseris ortis **d**. his ereris hortis **V**. 18 quae noua **NdT***J.* que et (quae ei *S*) noua **V***S.* quae nomina **E***H.* nomina quae *v.* 19 millia **NE***v.a.S.* 20 stultitia *v.a.H.* stuili . e **N**. | probe **N**. 21 possit **dTE** *Ven.(J).* -sset **N**. potest **V**(?)*v.* | ac **NVd***D.* ad **E***v.*

videatur. et de hoc tamen iudicavere aevi experimenta, asperrimi cruciatus esse calculorum· a stillicidio vesicae, proximum stomachi, tertium eorum, quae in capite doleant, non ob alios fere morte conscita.

24 A Graecis et noxias herbas demonstratas miror equidem, 5 nec venenorum tantum, quoniam ea condicio vitae est, ut mori plerumque etiam optumis portus sit, tradatque M. Varro, Servium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum veneno crura perunxisse et postea caruisse sensu omni aeque quam dolore in ea 10 25 parte corporis. sed quae fuit venia monstrandi qua mentes solverentur, partus eliderentur, multaque similia? ego nec abortiva dico ac ne amatoria quidem, memor Lucullum imperatorem clarissimum amatorio perisse, nec alia magica portenta, nisi ubi cavenda sunt aut coarguenda, in primis 15 fide eorum damnata. satis operae fuerit abundeque praestatum vitae salutares dixisse, ... ac postea inventas.

26 **4.** (8) Clarissima herbarum est Homero teste quam vocari a dis putat moly, et inventionem eius Mercurio adsignat contraque summa veneficia demonstrationem. nasci 20 eam hodie circa Pheneum et in Cyllene Arcadiae tradunt specie illa Homerica, radice rotunda nigraque, magni-

§ 25: cfr. Cornel. Nep. ap. Plut. Luc. 43. — § 26: Homer. κ 302—306. (Diosc. III 47 = Plin. XXVI 33). Th. H. IX 15, 7.

1 de hoc **NE**_v_(_D_). hoc _r_**Tf**_S._ | aeui **E**_Brot._ aui **N**_v._ aut _r_**Tf.** | experimenta (exsp- **N.** expri- **V**) **N**_ll._**Tf**_Brot._ -to _v._ 2 stillicidio **E**_v._ -cio (_vel_ -cid . .) **N.** -ci **Vd.** 3 que **N.** 4 ab **V.** | alios **NdE**_G._ alio **V.** -iud _v._ | concita **E**(?)_Lugd._ | _dist. G._ 5 a _om._ **E**_v.a.G._ | et quidem **Vd.** 6 e . condicio **N** 7 optu . . is **N.** -timi **E**_v.a.S._ | port . . **N.** potus **dT.** | traditque **Vf**_SJ._ . . . datque **N.** 8 M _om._ **V.** 9 uenenum **V.** ueneno — et _om._ **N.** 10 aequae **N.** 11 set **N.** 13 memor **N**_Bas._ -oro _ll.v._ | lucillum **Vd.** 14 magica **Vd**_v._ magis **E.** 15 portenta nisi ubi _om._ **E.** | _an_ sint? 16 fuerit **V**_S:_ fuit _rv._ 16. 17 praestitum _v.a.S._ 17 _lac. indicavit J_; _excidisse videntur_ a dis priscisue _vel tale quid._ | postea _ll.v._ pro ea _D cum P._ | inuentas **E**_G._ -ta **V**_v._ -tae **d.** 18 latissima **E.** laudat- _v.a.S._ | teste _om._ **E**_G._ 19 a _om._ **d.** 20 contra quem **Vd.** | demonstrat _v.a.S._ 21 phaeneum **V.**

tudine cepae, folio scillae, effodi autem *non* difficulter. Graeci auctores florem eius luteum pinxere, cum Homerus candidum scripserit. inveni e peritis herbarum medicis qui et in Italia nasci eam diceret adferrique *e* Campania *autumni* aliquot diebus, effossam inter difficultates saxeas, radicis XXX pedes longae ac ne sic quidem solidae, sed abruptae. 27

(9) Ab ea maxima auctoritas herbae est, quam dodecatheon vocant omnium deorum maiestate commendantes. in aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. folia eius septem, lactucis simillima, exeunt a lutea radice. 28

(10) Vetustissima inventu Paeonia est nomenque auctoris retinet, quam quidam pentorobon appellant, alii glycyside*n*. nam haec quoque difficultas est, quod eadem aliter alibi nuncupatur. nascitur opacis montibus, caule inter folia digitorum IIII, ferente in cacumine veluti Graecas nuces IIII aut V. inest his semen copiosum, rubrum nigrumque. haec medetur et Faunorum in quiete ludibriis. praecipiunt eruere noctu, quoniam, si picus Martius videat, tuendo in oculos impetum faciat. 29

(11) Panaces ipso nomine omnium morborum remedia promittit, numerosum et dis inventoribus adscriptum. unum 30

§ 28: cfr. Plin. XXVI 107. — § 29: cfr. Homer. ε 401. δ 232. — Diosc. III 147. Isid. XVII 9, 48. Plin. XXVII 85. Th. H. IX 8, 6. — § 30: Diosc. III 48. Th. H. IX 11, 2. 8, 7.

1 fodi **dT**. | autem non (autē n̄) *vet. Dal.* autem *ll.v(D)*. haut *J.* haud *S. cfr. Theophr.* 2 lutem pingere **V**. 4 affirmaretque **dT**. | e *J cum Strackio. om. ll.v.* 5 autumni *ego. cfr. § 117. XXVI 46.* mihi *ll.v.* memini *J.* | aliquod **V**. | in **Vd**. | difficultatis **V***D.* 6 radices **V**. 7 obrutae **d**. 8. 9 duodecatheon **Vd**. 9 *an* uocant ut? *cfr. XXXVII 195.* | maiestate *ego.* -tem *ll.v.* 10 qua pota **E**. 11 lutae **VdT**. 13 pentorobon **E***v.* -toron **d**. -teron **Vf**. | glycysiden *v(S)*. -dem **E**(?)*Brot.(D)*. cycliodem *r***T**. -den **f**. 14 nam **VTf***S. om.* **d**(?)**E***v.* 15 nuncupatur **VdT***v(S)*. -antur **E***G.* | imo (*pro* inter) **d**[2]. uno **T**. 16 quattuor *ll.v.* 17 quattuor aut quinque *ll.v.* | iis **E***v.a.S.* | rubrumque nigrum **V**. 20 tuendo *ll.v.* uolando *coni. S.* eruentem *D. an* ad tuendū (*vel* interdiu, *ut XXVII 85*)? 22 adscripsit **E**.

quippe Asclepion cognominatur, a quo is filiam Panaciam
12,127 appellavit. sucus est coactus ferulae qualem diximus, radice multi corticis et salsi. hac evolsa scrobem repleri vario
31 genere frugum religio est ac terrae piamentum. ubi et quonam fieret modo aut quale maxime probaretur, inter pere- 5
12,127 grina docuimus. id, quod e Macedonia adfertur, bucolicon vocant armentariis sponte erumpentem sucum excipientibus; hoc celerrime evanescit. et in aliis autem generibus inprobatur maxime nigrum ac molle; id enim
32 argumento est cera adulterati. — (12) Alterum genus 10 Heracleon vocant et ab Hercule inventum tradunt, alii origanum Heracleoticum aut silvestre, quoniam est ori-
20,170 gano simile, radice inutili, de quo origano diximus. — (13) Tertium panaces Chironium cognominatur ab inventore. folium eius simile lapatho, maius tamen et hirsutius, 1 flos aureus, radix parva. nascitur pinguibus locis. huius flos efficacissimus, eoque amplius quam supra dicta prodest.
33 — (14) Quartum [genus] panaces, ab eodem Chirone repertum, centaurion cognominatur, sed et Pharnaceon, in controversia inventionis a Pharnace rege deductum. seritur 20

§ 31: Diosc. III 48. — § 32: Diosc. III 49. — Th. H. IX 11, 1. Diosc. III 50. — § 33 extr.: Th. H. IX 11, 4.

1 a quo is **N***J.* quos **V**. quō (quoniam) is **E***v.* qui **dT**. (*locus nondum sanatus*). | panaciam **NT***v*(*S*). -ceam **E***G.* panociam **Vd**. 2 est *del. H.* eius est *v.a.G.* | coactus **dE***v.* -ct . s **N**. coctus (*aut* coetus) **V**. 3 *a v.* scrobem *incipit* **R**. 4 religio — piamentum *om.* **N**. 4. 5 et quonam **NdTE** *Verc.*(*H*). -niam **VR**. quoniam et *v.* et quo *Bas.* 5 feret **N**. | aut **N***ll.***f***S.* ac *D.* et *v.* 6 quod e **N***v.* quod ae **R**. quod de **d**. code **V**[1]. circo de **V**[2]. quod **E**. | macedonia **NE***v.* moniaco *r.* 7 armentariis **d***v.* -ris **NV***D.* -ri **E**. | erumpente **N**. 8 celeberrime **Vd**. | uanescit **VR***S.* 9 probatur **VRdf**. *cfr. XII 127* | ac **NE***v.* aut *r.* 10 adulteratim **V**[1]. -atum **V**[2]**dT**. 12 heraclem cum (tum **R**) **VR**. | aut **NVdT***S.* ide **R**. *om.* **E***v.* 14 tertium genus **dT**. | panaces **dE***v.* plin- **N**. pina est **VR**. | chir . . . . . . **N**. -rontum **V**[2]. hir- **V**[1]**R**. 18 *uncos ego posui. cfr. v. 14.* | panacis **E**(?)*Lugd.* 19 pharnaceon **N***v.* -cion (far- **R**) **VRE***S.* -tion **d**. 20 controuersia *ll.v*(*Brot.*). -iam *G.* | e **N**. | pharnace **V**[2]**d***v.* -ci *r.* phar . . ce **N**. 20 seritur **NE***v.* serior *r***T**.

hoc, longioribus quam cetera foliis et serratis. radix odorata in umbra siccatur vinoque gratiam adicit. *alia* eius genera duo fecere aliqui, levis folii, alterum tenuius.

(15) Heracleon siderion et ipsum ab Hercule inventum 34
5 est, caule tenui, digitorum IIII altitudine, flore puniceo, foliis coriandri. iuxta lacus et amnes invenitur omniaque vulnera ferro inlata efficacissime sanat.

(16) Est Chironis inventum ampelos, quae vocatur Chironia, de qua diximus inter vites, sicuti de herba, 23, 27
10 cuius inventio adsignatur Minervae. 22, 43 sq.

(17) Herculi eam quoque adscribunt, quae Apollinaris 35 aut a rabi*e* *a*li*i*s altercum, apud Graecos vero hyoscyamos appellatur. plura eius genera: unum nigro semine, floribus paene purpureis, spinosum *calice*, nascitur in Galatia; vul-
15 gare autem candidius est et fruticosius, altius papavere; tertii semen *i*rionis semini simile est, omnia insaniam gignentia capitisque vertigines. quartum genus molle, lanu- 36 ginosum, pinguius ceteris, candidi seminis, in maritimis nascens. hoc recepere medici, item rufi seminis; nonnum-
20 quam autem candidum rufescit, si non ematuruit, inprobaturque. et alioqui nulla nisi cum inaruit legitur. natura

---

§ 34: Diosc. IV 35. — cfr. Diosc. IV 182. — §§ 35—37: Diosc. IV 69. — § 35: Scribon. 181.

---

1 huic **dT**. | longioribus quam **NE***v*. flos *r***T**. | follis **V**. 2 alia (*om. post* adicit) *ego coll. Theophr. om. ll.v.* | eius *D.* ei . . **N**. huius *ll.v.* 3 aliqui **NVRd***S*. alterum **E***v*. | leuis *ll.* **T***H*. -ioris *v. an* latius (folio)? *cfr. Theophr.* | foli **N***S*. folio **VR**. | tenuius **NRd***H*. tunius **E**. tenuis **VT** *ed. pr.* -ioris *v.* 5 quattuor *ll.v.* 5. 6 follis **V**. 8 ampelo **VRd**. 11 hercule **V**. 12 aut *ego.* aput **V**[1]. apud *rv. del. D.* apud alios, apud nos *U 531.* | a rabie aliis *ego coll. Scribon.* arabilis **VR**. arbilis **E**. arabas **d***v*. ab alis *D.* a rabulis *U.* | altercum **d***H*(*D*). *cfr. ind.* -rum *r.* -rcum siue altercangenum (-non *G*) *v*(*S*). 13 floribus **R**(?)*B e Diosc.* foliis **Vd***v*. -lii **E**. 14 calice *ego e Diosc.* (*sublata dist.*). talis **VRE***v*. -le **dT**. 15 altius **E***v* (*om. Ven.*). alterius *r***T**. 16 irionis *B.* trionis **E***v*. -nes *r.* | semini *v.* seni **VRd**. semine **E**. | est *ego.* set **E**. sed *rS.* et *v. de enuntiati forma cfr. § 44.* 18 pinguium **V**. | candidis **V**. 19 recipere **V**. 20 ematuruerit **dT**. 21 alioquin **d** *v.a.Bas.* | nullum **E***v.a S*(*D*).

vini, ideo mentem caputque infestans. usus seminis et per se et suco expresso. exprimitur separatim et caulibus foliisque. utuntur et radice, temeraria in totum, ut
37 arbitror, medicina. quippe etiam foliis constat mentem corrumpi, si plura quam IIII bibant; .... etiam antiqui 5
in vino, febrim depelli arbitrantes. oleum fit ex semine,
15, 30 23, 94 ut diximus, quod ipsum auribus infusum temptat mentem, mireque, ut contra venenum, remedia prodidere iis, qui id bibissent, et ipsum pro remediis, adeo nullo omnia experiendi fine, ut cogant etiam venena prodesse. 10
38 **5.** (18) Linozostis sive partheniu*m* Mercuri inventum est. ideo apud Graecos Hermu poan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. duo eius genera, masculus et femina, quae efficacior, caule et cubitali, interdum ramoso in cacumine, ocimo angustioribus foliis, geniculis ..., 15
densis alarum cavis multis, semine in geniculis dependente, feminae copioso, mari iuxta genicula stant*e et* rariore ac brevi contortoque, feminae soluto et candido.
39 folia maribus nigriora, feminis candidiora; radix supervacua, praetenuis. nascuntur in campestribus cultis. mirum 20
est quod de utroque eorum genere proditur: ut mares gignantur, hunc facere, ut feminae, illam; hoc contingere, si a conceptu protinus bibatur sucus in passo edanturve *f*olia decocta ex oleo et sale, vel cruda ex aceto. quidam

§ 37: Isid. XVII 9, 41. — § 38—41: Diosc. IV 188. — § 39: cfr. Diosc. eupor. II 92.

1 ideo **VR**. -oque **d**(?)**E***v*. 1. 2 et per **VRd***v*. inter **E**. 2. 3 catilibus **VR**. 5 quattuor *ll.v.* | bibantur **d**(?)*v.a.S.* *lac. indicavit J supplens* biberunt. *probabilius* tot bibi iubebant. 6 febri **E**. -rem *v.a.S.* | arbitrantes **VRd***J*. -ant et **E**. -antur *S*. -abantur. Et *v*. 8 iis **R***v*(*S*). /i/ **V**[1]. hi **V**[2]. his *rC*.
10 finem **V**. | cogant *ego*. cogeret (*ortum ex* cogent) *ll.S.* -erent *J*. -erentur *v*. 11 *desunt §§ 38—41 in* **VRdT**. | parthenium *ego*. -ius **Ea**. -ion *v coll. ind.* 14 et **a**. *cfr. § 80.* (*an* uel?). *om.* **E***v*. est *D*. 15 geniculis **E***v*. oculis **a**. | *dist. et lac. indicavi ego coll. Diosc. exciderunt* in caule II (binis). 17 stante & *ego*. -ntia **Ea**. -nte *G*. -nti *v*. 17. 18 rariore **a***v*(*D*). -ori **E**(?)*G*. 20 mirumque **a***D*. 21 eorum *om.* **a**.
23 conceptua **E**. 24 folia *v*. eo in lia **Ea**.

decocunt eam in novo fictili cum heliotropio et II vel III
spicis, donec c*og*atur. decoctum dari iubent et herbam 40
ipsam in cibo altero die purgationis mulieribus per tri-
duum, quarto die a balineo coire eas. Hippocrates miris
5 laudibus in mulierum usum praedicavit has, a*t* hunc mo-
dum medicorum nemo novit. ille eas volvae cum melle
vel rosaceo vel irino vel li*l*ino admovit, item ad ciendos
menses secundasque. idem praestare potu fotuque dixit.
instillavit auribus olidis suc*um*, inunxit cum vino vetere
10 alvo. folia inposuit epiphoris; stranguriae et vesicis de- 41
coctum eius dedit cum murra et ture. alvo quidem sol-
vendae vel in febri decoqu*i*tur quantum manus capiat in
II sextariis aquae ad dimidias; bibitur sale et melle ad-
mixto nec non cum ungula suis aut gallinaceo decocta
15 salubrius. purgationis causa putavere aliqui utramque
dandam sive cum malva decoctam. thoracem purgant,
bilem detrahunt, sed stomachum laedunt. reliquos usus
dicemus suis locis.

(19) Invenisse et Achilles discipulus Chironis qua vol- 42
20 neribus mederetur — quae ob id Achilleos vocatur —

---

§ 40: Hippocr. de morb. mul. I 63. 74. 82. 85; de nat. mul. 8. 11. 18. 29. de morbis II 12. de int. affect. 34. — § 41: Diosc. IV 188. Scribon. 135. Marc. 30, 2. Seren. 515. Marc. 30, 61. — § 42: Diosc. IV 36. (cfr. Plin. XXXIV 152. Ovid. met. XII 212. Hygin. fab. 101).

---

1 duabus **Ea***v*. | uel **a**[2]*D*. aliis **a**[1]. *om*. **E**. aut *v*. *an* binis ternis? *cfr. XXVI 72*. | tribus **Ea***v*. 2 cogatur *D*. coqua- **Ea**. percoqua- *S cum vet. Dal. cfr. XXXIV 170*. excoqua- *J*. decoqua- *v*. 5 usu *v.a.D*. | has **Ea***G*. illas, easque *v*. | at *vet. Dal.* ad **Ea***v*. 7 irino **E***C*. linino **a**. lilino *v*. | lilino *J*. lirino **E***C*. yrinino **a**. irino *v*. 8 hoc idem *v.a.D*. 9 olidis *G*. sol- **Ea**. surdis *v*. | sucum *v*. -co **Ea***D*. *cfr. § 164. XXVIII 167*. | inunxit *D*. -itque **E***v*. inuinxit **a**. 10 aluo **E***v*. albo **a***D*. | *dist. ego*. | uesicae *v.a.S*. | *dist. ego*. 12 decoquitur *Bas*. -uatur **Ea***v*(*D*). 13 duobus *ll.v*. 14 decocta *S cum vet. Dal. cfr. XXIX 80*. -tae **E**. -tum *v*. mixtum **a***D*. 16 ſiue *ll.v*. per se siue *vet. Dal. an* in cibo? | decoctam *vet. Dal*. -tum **E***v*. -ta **a***D*. 19 inuenisse *ego*. -nies **NEa**. *om. r*. -nit *v*. | et *om*. **N**. | qui **d**. 20 mederet **R**. | ob **NdE***v*. co *r*. | achilleos *v*. -eus **VdE**. -eũ **R**. ach . . leo . **N**. | *dist. ego*.

ac sanasse Telephum dicitur. alii primum aeruginem invenisse utilissimam emplastris — ideoque pingitur ex cuspide decutiens eam gladio in volnus Telephi —, alii utroque usum medicamento volunt. aliqui et hanc panacem Heracliam, alii sideriten et apud nos mil*i*foliam vocant, 5 cubitali scapo, ramosam, minutioribus quam feniculi foliis 43 vestitam ab imo. alii fatentur quidem illam vulneribus utilem, sed veram Achilleon esse scapo caeruleo pedali, sine ramis, ex omni parte singulis foliis rotundis eleganter vestitam; alii quadrato caule, capitulis marruvii, foliis 10 quercus; hac etiam praecisos nervos glutinar*i*. faciunt ali*i* et sideritim in maceriis nascentem, cum teratur, foedi 44 odoris; etiamnum aliam similem huic, sed candidioribus foliis et pinguioribus, teneriorem cauliculis, in vineis nascentem, aliqui vero binum cubitorum, ramulis exilibus, 15 triangulis, folio f*e*licis pediculo longo, betae semine, omnes volneribus praecipuas. nostri eam, quae est latissimo folio, scopas regias vocant. medetur anginis suum.

§ 43: Diosc. IV 33. 35. (cfr. Plin. XXVI 140. XXV 34). — § 44: Diosc. IV 34. (extr.: cfr. ib. 122).

1 ac **V**. hac *rv*. | telephema **d**. telerhuma **R**. -ruma **V**. 2 ex **E***v*(*D*). ea **N**. cia **VR**. eia **dT**. et a *S*. a **f***H*. 3 eam **NE***v*(*D*). *om*. *r S*. | gladius **dT**. | telepi **VR**. 4 uolunt **NdE***v*. -ntatem **V**[1]**R**. -nt autem **V**[2]. | panace **VR**. 5 heracliam **RE***D*. -leam **Vd***J*. -leon *v*. | sideriten **df***v*(*D*). sid . riten **N**. -riaten **VR**. -ritem **E**. -tim *S*. -tin *G*. *cfr. XXII 41.* 5 milifoliam *ego. cfr. not. ad XXIV 152.* millefoliam **NE***v*(*D*). -ium *r***Tf***S*. 6 ramosa **V**. | in utioribus **R**[2]. in utilio- **R**[1]. | feniculis **VRf**. | foliis **E***v*. folis **N***D*. *om*. *r*. 7 uestitum **Vd**. 9 èliganter **R**. -tur **V**. 10 aliis **E**. | capitulis **RdT***H*. -tolis **V**. -tibus **E***v*. | marruuii *ego*. -uuti **VR**. -ubii *rv*. *cfr. XIV 105* (**M**). *XXII 41. XXVI 93.* u *etiam XX 118. 241. 244 scribendum fuisse videtur.* | folio **d**(?)**E***v.a.S*. 11 ha . . **N**. haec **E**. hanc *v.a.D*. | glutinari *D cum U 533.* -re *ll.v. an* glutinant (*mendo frequenti: cfr. § 78. 83. XXIV 140. 24 al.*)? | *dist. D*. 12 alii et *ego*. alia (= ali&) **E**. et **VRd***D*. alii *v*. | sideritin **E** *Lugd*. | maceritiis **E**. | conteratur **VR**. 12. 13 foedioris **R**. 14 teneriorem **VRdTf***S*. -oribus **E***G*. tenuioribus *v*(*H*). 15 aliqui *ego*. -ioqui **N**. -ioque *ll*. -iam *v*. | uinum **V**. qui- *v.a.B*. 16 folio filicis (fel- *S*) **VdE***v*(*D*). *cfr. XXIV 85.* foliculicis **R**. | *dist. ego coll. Diosc.* 18 anguinis **VR**. | succus **dT**.

(20) Invenit et Teucer eadem aetate Teucrion, quam 45
quidam hemion*i*on vocant, spargentem iuncos tenues, folia
parva, asperis locis, austero sapore. numquam florem ne-
que semen gignit. medetur lienibus, constatque sic inven-
5 tam: cum exta super eam proiecta essent, adhaesisse lieni
eumque exinanisse. ob id a quibusdam splenion vocatur. 46
narrant sues, qui radicem eius edint, sine splene inveniri.
quidam ramis hysopi surculosam, folio fabae, eodem no-
mine appellant et colligi, cum floreat, iubent — adeo
10 florere non dubitant — maximeque ex Ciliciis et Pisidiae
montibus laudant.

(21) Melampodis fama divinationis artibus nota *est*. ab 47
hoc appellatur unum hellebori genus Melampodion. aliqui
pastorem eodem nomine invenisse tradunt, capras purgari
15 pasto illo animadvertentem, datoque lacte earum sanasse
Proetidas furentes. . . . . quam ob rem de omnibus eius ge-
neribus dici simul convenit.

---

§§ 45. 46: Diosc. III 101. 142. Th. H. IX 18, 7. (cfr. Plin. XXIV 130. XXVI 75. XXVII 134). — § 47: Diosc. IV 149. (cfr. Apollod. bibl. II 2, 2. Ovid. met. XV 326. Vitruv. VIII 21).

---

1 teucrion **NdE***v*. uorion *r*. 2 hemionion *B*. -neon *D*. . . . mioneon **N**. hermi- **d**. -oncon **VR**. -mineon **E**. -memon *v*. | iugos **VR**. 3 locis nascentem *v.a.D*. | austero **E***v*. -re *r*. aus . . . . m **N**. *an* austeram? | sapore **NE***v*. *om. r*. | *dist. ego*. | florem *ego. cfr. XXVI 58. XXVII 78. XVI 65*. -rentem *ll.v*. 3. 4 nec quae **N***D*. 4 meditur **V**. 5 extat **d**. | protecta **VR**. | lient **V**[1]. lin. **N**. 6 cumque **V**[1]**R**. | inanisse **E**. | plenion **R**. 7 edint **NV**[1]**f***S*. edant **dT**. edunt **V**[2]**E***v*. ederint **R**(?)*G*. 8 hiesopi **V**. -eropi **R**. 9 cum **VRdTf***S*. eum **E**. *del. v*. | floreat **V**[2]**f***S*. -re ad **V**[1]**RE**. -re **dT**. -rentem adhuc *v*. | iuuent **E**. 10 flore **VR**. | cilicis **V**[1]. -ciae **V**[2]*D*. *sed cfr. § 136. V 96. 129. XIV 81. 109. XIX 128. XXI 31. 42; aliter XXIV 165*. | pissidiae **V**. pesside **R**. 12 melampolis **VRd**. | de uenatione **VRd**. | nota est *v*. -tas **VRE**. -ta **dT**. 13 melampodium **d**. 15 pastor **E**. -ore *man. Dal. v.a.C*. | illi **E**. | animaduertentem **d**[2]*C*. -tente **Vd**[1]**E***v*. -tite **R**. 16 proetidas **Vd** *B*. proeci- **R**. paroti- **E***v*. | *lac. indicavi ego coll. Theophr. exciderunt fortasse* non constat auctoribus de generum inter se differentiis. *cfr. § 168 (XVI 48. XXIX 94) et XVI 16. 148. 166. XXIII 29. XXXI 74. aliter U 534 post* quam ob rem *supplevit* regni portione illum donatum esse.

48 Prima duo sunt, candidum ac nigrum. hoc radicibus tantum intellegi tradunt plerique, alii *et* folia nigri platano similia, sed minora nigrioraque et pluribus divisuris scissa, albi betae incipientis, haec quoque nigriora et canalium dorso rubescentia, utraque caule palmi, ferulaceo, 5 bulborum tunicis convoluto, radice fimbriata ceparum modo. nigro equi, boves, sues necantur, itaque cavent id, cum candido vescantur. tempestivum esse tradunt messibus. 49 plurimum autem nascitur in Oete monte et optimum, uno eius loco circa Pyram. nigrum ubique provenit, sed me- 10 lius in Helicone, qui mons et aliis laudatur herbis. candidum probatur secundum Oet*a*eum Ponticum, tertio loco Eleaticum, quod in vitibus nasci ferunt, quarto Parnasium, quod adulteratur Aetolico ex vicino. nigrum ex his Melampodium vocant, quo et domus suffiunt purgantque, spar- 15 50 gentes et pecora, cum precatione sollemni. hoc et religiosius colligitur, primum enim gladio circumscribitur, dein qui succisurus est ortum spectat et precatur, ut id liceat sibi concedentibus diis facere observatque aquilae volatus; fere enim secantibus interest, et, si prope advo- 20 lavit, moriturum illo anno qui succidat augurium est. nec album facile colligitur, caput adgravans maxime, nisi prae-

§§ 48. 49: Th. H. IX 10, 1—4. Diosc. IV 149. 148. 149. Isid. XVII 9, 24. — § 50: Th. H. IX 8, 8. 6. Diosc. IV 149.

2 alii *& ego*. alia **VRd**. alii **E***v*. *cfr.* *§ 43*. | nigra **VR**. -ro **f**. 2. 3 platani **E***v.a.H*. 3 sed **V**[2]**Rd***v*. s **V**[1]. et **E**. | plurie **V**[1]**R**. 4 albi **E***B*. alibi **V**[1]**Rd**. alii **V**[2]*v*. | incipientes **VRd**. 5 palmari *D cum U 535 contra Plinii usum. an* palmeo (*cfr. XXVI 95*) *vel* palmi altitudine (*cfr. XII 48. XXIV 137. XXVII 85*)? 6 conuolto **VR**. 6. 7 nigro modo **E**. 7 e quib: **V**. e quibus **d**. 9 in oete **E***S*. -ta *v*. nocte e *r*. | opimum **VRdf**. *de mendo cfr. XVIII 78. 263. XXXV 47.* | *dist. U 536*. 10 pyrum **E**. ep- *v.a.B*. 10. 11 melius **E***v*. *om. r*. 11 elicon eicone **V**. | alias **VRTf***S*. 12 oetaeum *C*. -teum *v*. oetum **E**. eteum **V**[1]**R**. eteu *r*. (Oetaeum secundum *v.a.S*). 13 elaticum **R**. | parnassium **E**(?) *Lugd*. 14 uicino *v*. uinicio *ll*. 15 domos **R**(?)*v.a.D*. | sufficiunt **VR**. 16 hoc et *v*. hoc est *ll*. 18 spectet **d**. expectate **VR**. 20. 21 aduolauerit **d***v.a.G*. 22 facere **E**.

sumatur alium et subinde vinum sorbeatur celeriterque fodiatur. nigrum alii encymon vocant, alii polyrrhizon. 51 purgat per inferna, candidum autem vomitione causasque morborum extrahit, quondam terribile, postea tam pro-
5 miscuum, ut plerique studiorum gratia, ad pervidenda acrius quae commentabantur, saepius sum*p*titaverint. Carneaden responsurum Zenonis libris . . . Drusumque apud 52 nos, tribunorum popularium clarissimum, cui ante omnis plebs adstans plausit, optimates vero bellum Marsicum in-
10 putavere, constat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra insula. ibi enim tutissime sumitur, quoniam, ut diximus, sesamoides admiscent. Italia ve- 22, 133 ratrum vocat.

Farina eorum per se et mixta radiculae, qua lanas
15 diximus lavari, sternumentum facit, amboque somnum. 19, 4 24, 9 leguntur autem tenuissimae radices brevesque ac velut 53 decurtatae et imae. nam summa, quae est crassissima, cepis similis, canibus tantum datur purgationis causa. antiqui

---

§ 51: Th. H. IX 10, 4. Diosc. IV 149. Marc. 30, 17. — Val. Max. VIII 7 ext. 5. cfr. Petron. 88. — § 52: Gellius XVII 15, 6. — Diosc. IV 150. (Th. H. IX 9, 2). 148. Scribon. 10. Marc. 1, 10. — § 53: Th. H. IX 8, 4. — Diosc. IV 149 (148).

---

2 fodietur **VRd**. | alii **dTE***v*. -iam **V**. -iū **R**. | encymon **dTE***J*. uocy- (-ci- **R**) *r*. ectomon *H cum Bodaeo e Theophr. et Diosc.* ent- *B*. euchymon *v*. | poliriton **VR**. 3 interna **d**. | uomnine **VR**. 4. 5 praemiscum **V**[1]. praesum- **R**. praecipuum **V**[2].
5 previdenda **V**. praeui- **R**. 6 sumtitauerint (sumpti- *v*) **d***v*. -runt **E**. summitauerunt *r*. 7 *lac. indicavit S. exciderunt fere* se eo purgauisse. *cfr. Val. Max. et Gell.* | Drusumque *ego*. -sum quoque *ll.v*. 8 tribus nurum **V**[1]**R**. -bunum **V**[2]. | omnis **V***S*. -nes *rv*. 9 plebs **TE***v*. ples **d**. pliet **V**[1]**R**. placet **V**[2]. | adstans **T***v*(*S*). ast- **d***D*. st- **E**(?)*G*. arstane **V**. as stare **R**. | phousit **V**[1]**R**. phous id **V**[2]. | obtumatem (-tim- **V**[2]) **V**. -tes *D*. obtutes **E**. | uerm bello **V**[1]. uerrem bello **V**[2].
9. 10 importauere **dT**. 11 enim ibi **dE**. | tutissime *om*. **d**.
12 sesamoidē **R**. 14 se ex mixta **Rd**. | radiculae **VRdf** *v*(*S*). -la **E** *Verc.*(*G*). 15 sternutamentum **d***v.a.G*. | somnum discutiunt *coni. Dal.* 16 tenuis summa **R**. | febresque **E**[1]. -re uique **E**[2]. 17 decorticatae **V**[2]. | et imae **VRdf***S*. etiam hae **E***v*. 18 tam̄ **R**

radicem cortice quam carnosissimo seligebant, quo tenuior
eximeretur medulla; hanc umidis spongeis opertam tur-
gescentemque acu in longitudinem findebant, dein fila in
umbra siccabant his utentes. nunc ramulos ipsos ab radice
quam *crass*issimi corticis ita dant. optimum quod acre gustu 5
fervensque in frangendo pulverem emittit. durare vim
XXX annis ferunt.

54 (22) Nigrum medetur paralyticis, insanientibus, hydro-
picis, dum citra febrim, podagris veteribus, articulariis
morbis. trahit ex alvo bilem, pituitas, aquas. datur ad 10
leniter molliendam alvum plurimum drachma una, modice
IIII obolis. miscuere aliqui et scamonium, sed tutius salem.
in dulcibus datum copiosius periculum infert. oculorum
55 caliginem fotu discutit; ob id quidam et inunxere trito.
strumas, suppurata, duritias concoquit et purgat, item fistu- 15
las tertio die exemptum. verrucas tollit cum squama aeris
et sandaraca. hydropicorum ventri inponitur cum farina
hordeacia et vino. pecorum et iumentorum pituitas sanat
surculo per aurem traiecto et postero die eadem hora
exempto, scabiem quadripedum cum ture, cera ac pice vel 20
cum pisselaeo.

---

§§ 54. 55: Diosc. IV 149. — § 54: Marc. 30, 17. — § 55: cfr. Pl. iun. 96, 11 sqq.

---

1 radice **VR.** | corticis **VRd.** | carnosissimam **d.** crassiss- *man. Dal.* | eligebant **d***v.a.G.* | quo **d***v.* quod **VR***S.* quae **E.** qua *man. Dal.* 2 opergas **V.** 3 acu in **RE***G.* ac uim **V.** ac ui **d.** *del. v.* 4 iis **R**(?)*va.S.* 5 craſſiſſimi *ego.* graui- *ll.v.* grandi- *CFWMüller p. 20. de mendo cfr. XXIX 132.* | ita dant *G.* -ntes *ll.***Tf***v*(*D*). radiantes *J. an* tendentes (*sc.* seligunt)? *cfr. XXVII 124.* | agre **VR.** | gustum **R.** 6 uim eius **E***v.a.S.*
9 cytra **V.** cyta **R.** | febri podagri **VRd.** 10 pituitis **VRd.** | ex aqua *v.a.J.* 11 molliendo **VR.** | una **VTf***S.* ma upa **E.** 12 quattuor *ll.v.* | miscere **VR.** *an vero* miscent? *de mendo cfr. § 43.* | alique **V.** | scamonium **VR***D.* -neam *v.* scammonium **fE***S.* -niam **d.** -neam *C. cfr. XXVI 59.* (scamonia *Scribon. 140. 254.* σκαμμωνία *Theophr. Diosc.*) | sed ut ius **R.** 16 tertia *v.a.S.* | eximium **VRf.** | squamis **E***v.a.S. cfr. XXXIV 107. 108. 109. 154. XXXVI 182. IX 113; contra XXX 107.* 20 scabiā **R.** | cera **VRd***v*(*S*). aut cera **E**(?)*B*(*C*) *e Diosc.* et cera *Ven.* | ac *B e Diosc.* haric **R.** haro *r.* aro *v. an* cedria? *cfr. XXIV 17.* | pide **E**[1]. | uel *v.* uelut *ll.*

(23) Album optimum, quod celerrime movet sternu- 56
menta, sed multum terribilius nigro, praecipue si quis
apparatum poturorum apud antiquos legat contra horrores,
strangulatus, intempestivas somni vires, singultus infinitos
5 aut sternumenta, stomachi dissolutiones, tardiores vomitus
aut longiores, exiguos aut nimios. quippe alia dare soliti,
quae concitarent vomitiones, ipsumque helleborum ex-
trahere medicamentis aut clysteribus, saepius etiam sanguine
venis emisso. iam vero et cum prospere cedat, terribilius 57
10 variis coloribus vomitionum et post vomitiones observatione
alvi, balinearum dispensatione, totius corporis cura, ante-
cedente omnia haec magno terrore famae, namque tra-
dunt absumi carnes, si coquatur una. sed antiquorum
vitium erat quod propter hos metus parcius dabant, cum
15 celerius erumpat, quo largius sumitur. Themison binas, 58
non amplius, drachmas datavit; sequentes et quaternas
dedere claro Herophili praeconio, qui helleborum for-
tissimi ducis similitudini aequabat; concitatis enim intus
omnibus ipsum in primis exire. praeterea mirum inventum
20 est, quod incisum forficulis, ut diximus, cribrant: cortex 53
remanet, hoc inaniunt; medulla cadit, haec in nimia pur-
gatione data vomitiones sistit.

(24) Cavendum est felici quoque cura, ne nubilo die 59
detur, inpetibiles quippe cruciatus existunt. nam aestate
25 potius quam hieme dandum non est in dubio. corpus VII

§§ 56. 57: Diosc. IV 148. — § 59: cfr. Cels. II 13.

1. 2 sternutamenta **d***v.a.H.* (*item* **V**[2] *infra v. 5*). 3 pu-turorum **V**. potuum **d**. 4 aures **R**. | singultos **VR**. 5 stoma **VR**. | tardiores **E***v. om. r.* 7. 8 extrahere *J cum Strackio.* -rent *ll.v.* 9 terribilius *ego.* -li uisu **E***G.* -lis uisu *r***Tf**. -lius uisu in *v.* 10 obseruationem **VR**. 13 carnes **VRdTf***S coll. § 67. adde XXIII 126. 127. 150. XXIV 93 al.* -nem **E***v*(*D*). | coquatur **VRE***v* (*sc.* helleborum). -antur **dT***S.* 15 quod **E**. | thebison **VRdf**. 16 dedit **dT**. donauit *v.a.G.* 18 similitudine **E**. 19 omnibus **E***v.* -ium *r.* | in primis — 20 incisum **E***v. om. r.* 20 forcipibus *Brandis de aspir. Lat. p. 37.* | cribant **VR**. scri- *v.a.B.* 21 hoc **E***v*(*D*). huc **VR**. hunc **dT***J.* | inanito *v.a.G.* 24 quoque (*pro* quippe) **E**. (quippe impatibiles *v.a.H*). 25 septem *ll.v.*

diebus ante praeparandum cibis acribus, abstinentia vini,
quarto et tertio die vomitionibus, pridie cenae abstinentia.
album et in dulci datur, aptissime vero in lente aut pulte.
nuper invenere dissectis raphanis inserere helleborum
rursusque conprimere raphanos, ut transeat vis, atque 5
lenimento dare. reddi post IIII fere horas incipit; totum
60 opus septenis peragitur horis. medetur ita morbis comi-
52 tialibus, ut diximus, vertigini, melancholicis, insanientibus,
lymphatis, elephantiasi albae, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis incipientibusque tympanicis, stomachicis, 10
spasticis cynicis, ischiadicis, quartanis, quae aliter non desinant, tussi veteri, inflationibus, torminibus redeuntibus.
61 (25) Vetant dari senibus, pueris, item mollis ac feminei
corporis animive, exilibus aut teneris, et feminis minus
quam viris, item timidis aut si exulcerata sint praecordia 15
vel tumeant, minime sanguinem excreantibus causariisve
latere. faucibus medetur extra corpori *inpositum*, eruptionibus pituitae cum axungia salsa inlitum, item suppurationi veteri. mures polentae admixtum necat. Galli sagittas in venatu helleboro tingunt circumcisoque vulnere 20
teneriorem sentiri carnem adfirmant. muscae quoque necantur albo trito et cum lacte sparso. eodem et phthiriasis emendatur.

---

§ 60: cfr. Cels. III 23. — § 61 med.: Diosc. IV 148. Geop. XIII 4, 1. 6. — Gellius XVII 15, 7. (cfr. Cels. V 27, 4). — Marc. 4, 66.

---

1 uini — 2 abstinentia *om.* **E**. 3 laene **E**. lacte *v.a.H.* | ut **E**. 4 disse et his **VR**. 6 linimento **Vf**. | quattuor *ll.v.* 8 uertigine **R**. | melangonicis **VR**. 9 lympharis **E**[1]. -aticis **d***v.a.D. cfr. XXX 84.* 10 tympaniticis *H.* | stomacicis **V**. -atitis **df**. 11 cynicis **E** *man. Dal. H.* quin- *r***T**. clin- *v.* | sciadicis **VR**. 11. 12 desinat **VR**. 13 et pueris **R**(?)*v.a.S.* | mollibus **VR***v.a.G.* 16 mine **V**. minimeue *v.a.H.* | exceran-tibus **R**. | causariis uel **RE***v.a.S.* 17 *dist. ego.* | //// faucibus **d**. uel fauc- *v.a.S.* | corpori inpositum *ego.* -ris *ll.v. cfr. XXVI 65. XXXI 101.* (*post* extra *lac. indicavit J e coni. S*). 18 acxungia **V**. | inlitum *ego.* illit- **dE***v.* inlinit- *rS. cfr. XXIII 26. 124.* 19 mores **VR**. | polentae (pul- **VR***D*)*ll.***Tf***H.* -ta *v.* | negat **V**. 21 carnem sentiri **Rd**. 21. 22 necantur albo **E** *v*(*D*). albo (aluo **VR**) necantur *rS.* 22 trito **d***v.* tritū *r.*

6. (26) Ipsi Mithridati Crateuas adscripsit unam, Mithridatiam vocatam. huic folia II a radice, acantho similia, caulis inter utraque sustinens roseum florem. (27) alteram Len*ae*us, scordotim sive scordion, ipsius manu adscriptam, magnitudine cubitali, quadriangulo caule, ramosam, querna similitudine foliis lanuginosis. reperitur in Ponto campis pinguibus umidisque, gustus amari. est et alterius generis, latioribus foliis, mentastro similis, plurimosque utraque ad usus per se et inter alia in antidotis. 62 63

(28) Polemonia*m* alii Philet*ae*riam a certamine regum inventionis appellant, Cappadoces autem chiliodynamiam. radice crassa, exilibus ramis, quibus in summis corymbi dependent nigro semine, cetero rutae similis, nascitur in montosis. 64

(29) Eupatoria quoque regiam auctoritatem habet, caulis lignosi, nigricantis, hirsuti, cubitalis et aliquando amplioris, foliis per intervalla quinquefolii aut cannabis, per *extre*mita*te*s incisis quinquepertito, nigris et ipsis plumosisque, radice supervacua. semen dysintericis in vino potum auxiliatur unice. 65

§ 63 med.: Diosc. III 115. — § 64: Diosc. IV 8. — § 65: Diosc. IV 41. (cfr. Geop. II 6, 29).

1 grateuas **VR**. | unam **VRE***v*. quam **dT**. 2 uocatam **E***v*(*D*). -cant *r***Tf***S*. -cat *P*. *an* uocans (*scriptum olim* uocam)? | huic **E***v*. hoc *r*. | folia — acantho **E***v*. *om*. *r*. | duo **E***v*. 3 rose in **E**. | altera **VRd**. 4 lenaeus *G*. -nius *ll*. -nem *v*. | scordotis **R**. | iscordion **E**. | descriptam *C Bas*. *an recte?* 5 querna *S e coni*. *H*. -nae *ll*.*v*. 7 gustu amara **dT**. 8 men/tra/sto **V**. m̄stransto **R**. | plurimosque **d***v*. -moque *r*. 10 polemoniam *v*. -oni **Vd**. -on **R**. polimonia **E**. | ali **Vd***D*. | philetaeriam *v*. -echeria **d**. filecheriam **VR**. -eteliam **E**. | a **dE***v*. ar *r*. ab *D*. | cestamme **V**. 11 chiliodynamiam (chilo- **RE**. chylo- **V**) **VRE***D*. -mam **d***v*. -mum *S ex ind*. 13 *dist*. *ego*. *cfr*. *Diosc*. 14 montosis **VRE***v*(*D*). *cfr*. *XXVI 72*. montibus **dT**. -tuosis *H* (*an recte? cfr*. *§ 70*. *XXVI 97*. *XVIII 70*. *XVII 18*. *XVI 16*. *72*. *XV 131*. *XII 102*. *XI 280*. *VI 45*. *V 18*. *II 194*). 17 per interualla *ll*.*v*. *cfr*. ex interuallis *§ 71*. (*79*). *XXVI 108*. (*32*). | quinquefoli **VRd***S*. 17. 18 extremitates *Gron*. *e Diosc*. (*cfr*. *XXIV 108*). temitalis *ll*. ambitum *v*.*a*.*S*. 18 *an* quinquepertitis? *cfr*. *Diosc*. | plurimos is quae **V**. -mis hisque **d**. 19 in *om*. **V**.

66 (30) Centaurio curatus dicitur Chiron, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma sagitta excidisset in pedem, quare aliqui Chironion vocant. folia sunt lata et oblonga, serrato ambitu, dens*i* ab radice caules ternum cubitorum, geniculati — in his capita ceu papaverum —, 5 radix vasta, rubescens, tenera fragilisque, ad bina cubita,
67 madida suco, amara cum quadam dulcedine. nascitur in collibus pingui solo, laudatissima in Arcadia, Elide, Messenia, Pho*l*oe, Lycaeo, et in Alpibus vero plurimisque aliis locis. in Lycia quidem et ex ea Lycium faciunt. vis in 10 vulneribus tanta *est*, ut cohaerescere etiam carnes tradant, si coquatur simul. in usu radix, tantum II drachmis bibenda quibus dicetur, si febris sit, in aqua trita, ceteris in vino. medetur et *febr*ium morbis decoctae sucus.
68 (31) Est alterum centaurium cognomine lepton, minutis 15 foliis, quod aliqui libad*i*on vocant, quoniam secundum fontes nascitur, origano simile, angustioribus et longioribus foliis, anguloso caule, pal*m*um alto, frutic*os*um, flore lychnidis, radice tenui et supervacua, suco efficax. ipsa herba autumno legitur, sucus e fronde. quidam caules concisos 20

§§ 66. 67: Diosc. III 6. — § 67: Pl. iun. 74, **11—14**. — § 68: Diosc. III 7 (cfr. 6). Isid. XVII 9, 33. Pl. iun. 107, 21

2 excidisset **E***v*. -sset et **VR**. -sset ei **dT***S*. 3 pede **V R dT**. | choroniom **V**[1]. -ium **V**[2]**d**. | late **V**. 4 serrata *v.a.G. sed cfr. XXIV (130). 137. XII 22.* | densi *ego coll. Diosc.* -sa *ll.v.* | caule **V**. 7 addida **R**. 9 pholoe (-oe et *B*) *J e Diosc.* phorpe **d**. -poe **VR**. -rus e **E**. -ruo et *v*. | lycaeo *B*. -ceo **R**. liceao **E**. -ceo *rv*. 10 in licia **V**. infcia **E**. *del. G*. 11 est ut *J*. sicut **VRd**. uisut **E**. ut *v*. | tradat **VRd**. -atur *S*. 12 coquatur **VRd***J*. -antur **E***v*(*D*). *cfr. Diosc. et § 57.* (*contra Pl. iun.*). | duabus *ll.v.* 13 trita medetur **R***S*. 14 medetur *om.* **R**(**d**?)*S*. | febrium *ego. cfr. XXIII 48. VIII 119.* obuium **VRE**. -ius **dT***D*. omnium *B*. ouium *v*(*G*). iisdem *H cum P*. uoluarum *J*. | omnibus (*pro* morbis) *S cum P*. 15 sed **V**. *an* est et? | centaurion **f**(?)*v.a.J.* (*item infra v. 1. 2*). 16 libadion *v e Diosc.* -deon *ll.D*. 18 palmum *Ven.*(*S*) *cum B e Diosc.* paulum *ll.***f**. -lulum *v*(*C*). | fruticosum *ego. cfr. § 72. 73. 82. 89.* -cum **VRd**. -cantu **E**. -te *G*. -ti *v*. | flore **VRd***v*. ue re **E**. 18. 19 lychnidis *B*. -henidis *ll.v.* 19 suco **E***v*. suo *r*. 20 succos **VR**. succis **d**. | se fronde **d**. effronte **VR**.

madefaciunt diebus XVIII atque ita exprimunt. hoc centaurium nostri fel terrae vocant propter amaritudinem summam, Galli exacum, quoniam omnia mala medicamenta potum e corpore exigat per alvum.

5 (32) Tertia est centauris cognomine triorchis. qui eam secat, rarum est ut non vulneret sese. haec sucum sanguineum *e*mittit. Theophrastus defendi eam inpugnarique colligentes tradit a triorche accipitrum genere, unde et nomen accepit. inperiti confundunt haec omnia et primo 10 generi adsignant. 69

7. (33) Clymenus a rege herba appellata *est*, hederae foliis, ramosa, caule inani articulis praecincta, odore gravi et semine hederae, silvestribus et montuosis nascens. quibus morbis pota medeatur, dicemus, sed hic indicandum est, dum medeatur, sterilitatem pota etiam viris fieri. Graeci plantagini similem esse dixerunt, caule quadrato, folliculis cum semine inter se inplexis veluti polyporum cirris. et sucus autem in usu, vi summa in refrigerando. 70

(34) Gentianam invenit Gentius rex Illyriorum, ubique 20 nascentem, Illyrico tamen praestantissimam, folio fraxini, sed magnitudine lactucae, caule tenero, pollicis crassitudine, cavo et inani, ex intervallis foliato, III aliquando cubitorum, radice lenta, subnigra, sine odore, aquosis montibus subalpinis plurima. usus in radice et suco. 71

(Plin. XXV 127). — § 69: Th. H. IX 8, 7. — § 70: Diosc. IV 13. 14. Th. H. IX 18, 6. — § 71: Diosc. III 3.

2 terrae **E***v*. *om*. *r***T**. 3 exacum **VRdf***v*(*S*). -con *C*. exea **E**. 4 e **dE***v*(*D*). *om*. *rS*. | exsiccat **E***v.a.B*. 6 si sese **V**. sed sese **R**. 7 emittit *ego*. mittit *ll.v. cfr. vol. III p. 493*. 8 triorchi *S coll. X 204. 207*. | unde **dT***S*. ū **R**. *om*. *r*. a quo *v*. 9 nomine **VR**. | accepit **R***v*. accipit *r***Tf**. | primo **VRd***G*. pro **E**. uni *B*. uini *v*. 11 est *v*. si **VRE**. sed **d**. 12 *an* praecincto? 13 montosis *v.a.H*. 14 hinc **E**. 15 potam **VR**. 17 cum **E***v*. in *r***f**. (*an* semine in folliculis? *cfr. XIX 119. XXI 177. XXII 58. XXVII 25*). | ueluti *S cum vet. Dal*. uelut in *ll.v*(*J*). *cfr. Diosc. et XXVI 58*. 20 in Illyrico *v. sed cfr. XXI 53. XIX 110. aliter XXI 40*. | praestantissimo **R**. 22 trium *ll.v* (*pro* ternum, *ut § 66*). 23 cubitorum radice lenta *om*. **VR**(d?). 24 plutim ausus **V**.

radicis natura est excalfactoria, sed praegnantibus non bibenda.

72 (35) Invenit et Lysimachus quae ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. folia habet salicis viridia, florem purpureum, fruticosa ramulis erectis, odore acri. gignitur 5 in aquosis. vis eius tanta est, ut iumentis discordantibus iugo inposita asperitatem cohibeat.

73 (36) Mulieres quoque hanc gloriam adfectavere, in quibus Artemisia uxor Mausoli adoptata herba, quae antea parthenis vocabatur. sunt qui ab Artemide Ilithyia cogno- 10 minatam putent, quoniam privatim medeatur feminarum malis. est autem absinthii modo fruticosa, maioribus foliis

74 pinguibusque. ipsius duo genera: altior latioribus foliis, altera tenera ten*u*ioribus et non nisi in maritimis nascens. sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent, sim- 15 plici caule, minimis foliis, floris copiosi, erumpentis cum uva maturescit, odore non iniucundo. quam quidam botryn, alii ambrosiam vocant, talis in Cappadocia nascitur.

75 (37) Nymphaea nata traditur nympha zelotypia erga Herculem mortua — quare Heracleon vocant aliqui, alii 20 rhopalon a radice clavae simili —, ideoque eos, qui biberint eam XII diebus, coitu genituraque privari. laudatissima in

§ 72: Diosc. IV 3. — §§ 73. 74: Diosc. III **117**. (118). **119**. (120). cfr. XXVII 28. 55. — §§ 75. 76: Th. H. IX 13, **1** (cfr. Marc. 33, 63). Diosc. III 138. 139.

2 bibendū **VR**. 4 habet et (ut **V**²*D*) **VR***D*. 7 choibeat **V**. 8 quoque *om.* **E**. 9 artem est a **V**¹**R**. -emia est **V**². | mausalo **R**. 10 parthenix **VRd**. | harchemete **V**¹. -mede **V**². | ilithyia **E**(?)*G*. litida *r*. artemisiam *v*. 11 putant **RE** *Dal.* 12 est *om.* **E***v.a.G.* | autem absenti **R**. absinthii autem *v.a.G.* | fructicosa **R**. 13 altior *ll.***Tf***S.* -tera *v. an* ualdior? *cfr. Diosc.* 14 tenuioribus *v.* tenerio- *ll.Brot.* | *an* tenuioribus. est non? *cfr. Diosc.* (et — nascens *post* pinguibusque (*v. 13*) *transponi voluit P*). 15 mediterranis **VR**. | appellant (ape- **V**) **VR***v.a.G.* 16 flores *v.a.G.* | erumpentes **Vd***v.a.G.* 17 uuam **V**. | iucundo **E**. | quam **d**(?)*v.* quem *r***f***D.* 17. 18 botryon **VRdf**. 18 alis **V**. *om.* **dT**. | *dist. ego.* 19 a nympha **d***v.a.G.* 20. 21 *dist. J cum Strackio.* (*lac. post* simili *statuit S*). 21 opalon **VRd**. 22 *dist. ego coll. Diosc. et XXVI 94.*

Orchomenia et Marathone. Boeoti mallon vocant et semen edunt. nascitur in aquosis, foliis magnis in summa aqua 76 et aliis ex radice, flore lilio simili et, cum defloruit, capite papaveris, *levi* caule. secatur autumn*o* radix nigra, 5 in sole siccatur. adversatur *ita* li*eni*. est et alia nymphaea in Thessalia, amne Penio, radice alba, capite luteo, rosae magnitudine.

(38) Invenit et patrum nostrorum aetate rex Iuba 77 quam appellavit Euphorbeam medici sui nomine. frater is 10 fuit Musae, a quo divum Augustum conservatum indicavimus. iidem fratres instituere a balineis frigida multa 19, 128 corpora adstringere; antea non erat mos nisi calida tantum lavari, sicut apud Homerum etiam invenimus. sed 78 Iubae volumen quoque extat de ea herba et clarum 15 praeconium. invenit eam in monte Atlante, specie *thy*rsi, foliis acanthinis. vis tanta est, u*t* e longinquo sucus excipiatur incisa conto; subitur excipulis ventriculo haedino. umor lactis videtur deflue*ns*; siccatus cum coiit, turis

§§ 77—79: Diosc. III 86. — § 77: cfr. Plin. V 16. — Homer. X 444. — § 78 extr.: Isid. XVII 9, 26. Solin. 24, 9. Pl. iun. 110, 19.

1 mallon *ll.* **f***J.* madon *B e Theophr.* timalon *v.* | uocant et **E***S.* -nt heę **d**. -nt qui et *v.* ucantem **V** mic- **R**. 2 aqua **E***v.* qua *r.* 3 radice prodeuntibus *v.a.S.* 3. 4 capiti *v.a.H.* 4 leui *ego e Diosc.* in *ll.v.* tenui *H e coni. Dal.* (*lac. post* in *statuit J*). | *dist. J e Diosc.* | autumno *v.* -ni **VRd**. autumno — 5 siccatur *om.* **E**. 5 ita lieni *ego. cfr. Diosc. et XXVI 76. CFWMüller p. 20.* et alium **dE***v. om. r.* ei allium *vel* aluinis *B.* ea alui malis *J.* | et *om.* **E**. 6 issalia **R**. his alia **V**. | peneo **d***B.* peonio *v.* 7 rore **V**. 9 suo **VR**. | nomine *del. v.a.B.* -ine et *B.* | frater is **R**(?)*H cum P.* -tris *r***T***v.* 10 fuit **VRd***H cum P.* fui et **E**. *del. B.* nomine et *v.* 11 fractes **d**. | ab alienis **V**. -igenis **E**. | frigidam **V**. | multo **VRdT**. 12 astringi *v.a.H.* | mos **dE***v. om. r.* 13 *an* et (*pro* sed)? 15 &lante **R**. | specie thyrsi *H cum Salm.* -ie tunsi **VRdTf**. spectetur si **E**. -tatur *v.* 16 ut *G.* uel *ll.D.* ut uel *v.* 16. 17 excipitur **V***D.* 17 incisae **R**(?)**E***v.a.S.* | subitur *ll.***T***S.* subditur *G.* -tis *H cum P.* suscipitur *man. Dal. v.* | excipulis **dE***v*(*H*). -lus *r**G.* 18 defluens *Salm.* -uere *ll.* **T***S.* effluere *v.* | siccatur **d***v.a.G.* | cum coiit **E***G.* cuncto (-ti **R**) sic *r.* conto. Sic *v.*

effigiem habet. qui colligunt, clarius vident. contra serpentes medetur quacumque parte percussa vertice inciso
79 et medicamento addito ibi. Gaetuli, qui legunt, taedio lacte adulterant, sed discernitur igni; id enim, quod sincerum non est, fastidiendum odorem habet. multum infra 5 hunc sucum est qui in Gallia fit ex herba chamelaea, granum cocci ferente. fractus hammoniaco similis est, etiam levi gustu os accensum diu detinens et magis ex intervallo, donec fauces quoque siccet.

80 8. (39) Celebravit et Themiso medicus vulgarem her- 10 bam plantaginem tamquam inventor volumine de ea edito. duo eius genera: minor angustioribus foliis et nigrioribus linguae pecorum similis, caule anguloso in terram inclinato, in pratis nascens; altera maior, foliis laterum modo inclusa, quae quia septena sunt, quidam eam heptapleuron 15 vocavere. huius et caulis cubitalis est. et ipsa in umidis nascitur, multo efficacior. mira vis in siccando densandoque corpore, cauterii vicem optinens. nulla res aeque sistit fluctiones, quas Graeci rheumatismos vocant.

81 (40) Iungitur huic buglossos, boum linguae similis, 20 cui praecipuum, quod in vinum deiecta animi voluptates auget et vocatur euphrosynum. (41) iungitur et

§ 79: cfr. Diosc. IV 170 extr. (Plin. XIII 114. XXVII 70). Diosc. praefat. p. 3. — § 80: Diosc. II 152. Th. H. VII 8, 3. cfr. Isid. XVII 9, 50. — § 81: Diosc. IV 126. 127. Isid. XVII 9, 49.

3 abdito *S cum P.* | taedio **V***J* (*sc.* legendi, *cfr. Diosc.* δεδοικότες). tedio *r***T**. tepido *S cum Salm.* haedino *v.* 6 in **E***v.* infra *r.* | gillia **V**. galliam **d**. 7 fractus — 9 siccet *a suo loco aberravisse videntur et pertinere ad v. 1 post* effigiem habet. 8 *an* gustatu? *cfr. nota ad XXVII 22 et XXVIII 90.* | accensu diu retinens **dT**. 10 themiso *S.* -isso **VR**. -ison **E***v.* temiso **dT**. 12 minora **VR**. | foliis et nigrioribus *om.* **E**. 13 simillimis **R**(?)*v. sed cfr. § 81. 82.* 14 lacerum **d**. 15 quoque quia **VdE**. 16 caulis **E***v. om. r.* | ipsa *ego* (*et dist.*). uapi *ll.* napi *J.* uua api *D.* napi similis *v.* angulosus *Brot. cum vet. Dal. locus nondum sanatus. possit conici* [et] campis, *ut § 63. XXIV 59, vel lac. statui:* et radices crassitudine digitali). 17 mira *om.* **E**. 20 boglossos **Vd***v.a.C.* 21 delecta **Vd**. 21. 22 uoluntates **d**. 22 iungetur **d**.

cynoglossos caninam linguam imitata, topiariis operibus gratissima. aiunt quae III thyrsos seminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodesse, quae IIII, ad quartanas. — Est et alia similis ei, quae fert lappas mi-
5 nutas. eius radix pota ex aqua ranis et serpentibus adversatur.

(42) Est et buphthalmus similis boum oculis, folio 82 feniculi, circa oppida nascens, fruticosa caulibus, qui et manduntur decocti. quidam chalcan vocant. haec cum
10 cera steatomata discutit.

(43) Invenere herbas et universae gentes, Scythia primam eam, quae Scythice vocatur circa *Ma*eotim nascens, praedulcem alias utilissimamque ad ea, quae as*th*mata vocant. magna et ea commendatio, quod in ore eam ha-
15 bentes sitim famemque non sentiunt. — (44) Idem praestat 83 apud eosdem hippace, distincta, quod in equis quoque eundem effectum habe*a*t, traduntque his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitique.

§ 82: Diosc. IV 58 (cfr. III 146). Isid. XVII 9, 93. — Th. H. IX 13, 2. (cfr. Plin. XXII 25. XI 284). — § 83: Th. H. IX 13, 2. (cfr. Diosc. II 80). Th. H. IX 15, 3.

1 cynoglos **Vd**. | caninam *S*. -nan **V**. -nas **dTE***v*. cannina **R**. | linguam **V²** *in ras. J*. -ua **R**. -uas **dTE***v*. *del. S*. | imitata *J*. -tato **E**. -tatur **dT***S*. -ta **R**. -tans *v*. imittata **V²**. -ttat **V¹**. | opiaris **Vd**. 2 quae *D*. que **Vd**. quod **E**. que quae **R**(?)*B*. que eam quae *v*. | tres *ll.v*. | emittat *v*(*S*). -ttit *Dal*. inmittat **E**. mittat **Vdf***J*. mitat **R**. 3 quattuor *ll.v*. 4 et **V***S*. *om. rv*. | ei **dTE***G*. et *r*. ei et *v*. | qui **d**. | ferat **E***v.a.S*. | lampas **VR**. 7 buphthalmi **R**. 8 circa *v*. contra circa *ll*. | *an* caulibus mollibus? *cfr. Isid*. 9 chalcan **E**. *cfr. Diosc*. -ciam *v.a.B*. calchan *rD*. -am **f**. cachlam *B e Diosc. III 146*. 10 era **E**. | steatomata *S cum B e Diosc*. siafatomata **E**. siaflato- **Vd**. siaflatho- **R**. scirro- *v*. 11 sesthia **VR**. 11. 12 primum *v.a.J*. 12 Maeotim *S cum P e XXVII 2 et Theophr*. boeotiam *ll.v*. 13 praedulces **E**. -cis *v.a.H*. | aliam **E***v.a.H*. | asthmata *S cum Salm. e Theophr*. (*cfr. XXII 25 et Diosc. III 5*). spasmata *G*. sparmata **T**. -tam **VRd**. spartama **E**. -taniam *v*. 16 hippace **dT***H*. hipace **VR**. ipface **E**. hippice *v*. | distincta *ll.J*. dicta **T***v*. sic dicta *S cum Salm*. 17 eandem **E**. | habeat *v*(*J*). -bent **VRd**. -bere **E**. -bet *S*. 18 etiam **dE***v*. fedam **R**. red- **Vf**.

(45) Ischaemonem Thracia invenit, qua ferunt sanguinem sisti non aperta modo vena, sed etiam praecisa. serpit *in* terra, milio similis, foliis asperis et lanuginosis. farcitur in nares, quae in Italia nascitur, et *ciet* sanguinem, eadem adalligata sistit. 5

84 (46) Vettones in Hispania eam, quae Vettonica dicitur in Gallia, in Italia autem serratula, a Graecis cestros aut psychrotroph*h*on, ante cunctas laudatissima. exit anguloso caule cubitorum II, a radice spargens folia fere lapathi, serrata, semine purpureo. folia siccantur in farinam plurimos ad usus. fit vinum ex ea et acetum stomacho et claritati oculorum, tantumque gloriae habet, ut domus, in qua sata sit, tuta existimetur a piaculis omnibus. 10

85 (47) In eadem Hispania inventa *e*st Cantabrica per divi Augusti tempora a Cantabris reperta. nascitur ubique caule iunceo, pedali, in quo sunt flosculi oblongi veluti calathi, in his semen perquam minutum. nec alias defuere Hispaniae herbis exquirendis, ut in quibus etiam nunc hodie in more sit laetiore convictu potionem e centum herbis mulso additis credere saluberrimam suavissimamque. nec quisquam genera earum iam novit aut multitudinem, numerus tamen constat in nomine. 15 20

§ 84: Diosc. IV 1. V 54. IV 2 extr.

1 scemonem **VRd**. | thracia **R***v*. traicla **V**. -aycla **d**. -ahyda **E**. 3 in (= ī) *ego*. *cfr. XXII 45*. (*XXVII 82. XXI 99. XXVI 126. XXVIII 109*). e **RE***v*. et *r*. | folia **R**. -io **d**. 4 farcitur **E***v*. parcitam **V**[1]. -tum **Rd**. -turam **V**[2]. | ciet *ego*. *cfr. XXIV 182*. *om. ll.v.* 5 *dist. ego*. 6 uetcones **R**. uecco- **Vd**. | uectonica **VRd**. 7 serratura **VRd**. 8 psychrotrophon *D*. psycho- *B e Diosc.* pychrotropon **E**. phycro- **VR**. pycro- **d**. | angulo **V**. 9 duum *ll.v.* | e **Vf***S*. *cfr. XV 131*. | lappatis **VRd**. 10 stamine *B e Diosc.* 12 claritate **R**. | gloria **VR**.
13 sata sit **dE***v*(*D*). *cfr. § 115*. sit **VR***S*. | tuta **E***v*. ita **R**. it **V**[1]. pura **dT**. *del.* **V**[2]. | piculis **V**[1]. peric- **V**[2]*D*. 14 est *v*(*S*). si **d**. sit **E**. sic *r***Tf***H*. 16 iunco **V**. | oblinquo **R**. 18 etiamnum *v.a.S.* 19 hodie *ll.v.* *an* uolgo? | more sit **Tf**(*P*)*S*. -res sit **VRd**. numeroso et **E**(?)*G*. -so sit *v*. uirorum *B*. | laetiore **dE***v*. lact- **VR**. lat- **T**. laut- *D*. *sed cfr. § 107*. | egentum **VR**. -tem *v.a.B.* 20 credidere *v.a.S.* 22 tantum **T***B*.

(48) Nostra aetas meminit herbam in Marsis repertam. 86
nascitur et in Aequicolis circa vicum Nervesiae; vocatur
consiligo. prodest, ut demonstra*b*imus suo loco, deplo- 26, 38
ratis in phthisi.
5 (49) Invenit nuper et Servilius Democrates e 87
primis medentium quam appellavit Hiberida, quamquam
ficto nomini invention*e* eius adsignata carmine. nascitur
maxime circa vetera monumenta parietinasque et inculta
itinerum; floret semper, folio nastur*c*i, caule cubitali, se-
10 mine vix ut aspici possit. radici odor nasturci. usus
aestate efficacior et recenti tantum; tunditur difficulter.
coxendicibus et articulis omnibus cum axungia modica uti- 88
lissima, viris plurimum quatern*is* horis, feminis minus
dimidio adalligata, ut deinde in balineis descendatur in
15 calidam et postea oleo ac vino perunguatur corpus, diebus-
que vicenis interpositis idem fiat, si qua admonitio do-
loris supersit. hoc modo rheumatismos omnes sanat oc-
cultos. inponitur non in ipsa inflammatione, sed inminuta.
(50) Animalia quoque invenere herbas, in primisque 89
20 chelidoniam. hac enim hirundines oculis pullorum in nido
. . . restituuntque visum, ut quidam volunt, etiam erutis

---

§ 86: cfr. Colum. VI 5, 3. — §§ 87. 88: Galen. π. φαρμ. κατὰ τόπους X 2 p. 635. Diosc. II 205. — §§ 89. 90: Diosc. II 211. 212. 211. — § 89: cfr. Cels. VI 6, 39. Plin. VIII 98. (X 165 XI 152). Isid. XVII 9, 36.

---

2 et *om.* **VR***H.* | in *om. v.a.G.* | aequiculis **Vd***v.a.G.* aequac- **R.** | nernesiae **V.** uern- **R.** nersiae **d.** 3 demonstrabimus *B.* -auimus *ll.***f***v.* 4 thisi **V.** his **R.** 6 hiberida **V** *G(D).* (-dam *v*). ib- *rH.* 7 nomini **Vd** (*Salm.*) *S.* -ne *r***f***v.* *an* homini? *cfr. Galen.* (*de mendo cfr.* moris *v. 13*). | inuentione (*Salm.*) *S.* -ni *ll.***f***v.* | assignato **E***v.a.S.* 9. 10 semine tam paruo **E**(?)*v.a.S.* (*cfr. XXVI 5*). 10 nasturti **RdE***v* (*ut v. 9 ll.v*). 11 trecenti **V.** recentis **R.** 13 quaternis *v.* -num *ll.* | moris **VRd.** | feminis **d.** feminas **E.** 15 et deinde et postea **E.** | perungatur coryus **R.** 17. 18 occultos — ipsa *om.* **V.** 18 ipsas inflammationes **E.** 20 celidoniam **V.** *an* chelidonia est? | irundines **V.** | ocules **V**[2]. -los *D.* | *lac. ego indicavi. excidit* medentur; *cfr. VIII 97.* 21 restituuntque **E.** -unt **Rd***v.* restidaiuntque **V**[1]. restituunt dantque **V**[2]*D.* | in uisum **E.**

oculis. genera eius duo: maior fruticosa, folio pastinacae erraticae ampliore, ipsa altitudine II cubitorum, colos albicans, flos luteus; minori folia hederae rotundiora, minus
90 candida. sucus croci, mordax, semen papaveris. florent adventu hirundinum, discessu marcescunt. sucus florentibus exprimitur et in aereo vase cum melle Attico leniter cinere ferventi decoquitur, singulari remedio contra caligines oculorum. utuntur et per se suco et in collyriis, quae chelidonia appellantur ab ea.

91 (51) Inveniunt et canes qua fastidium vincunt eamque in nostro conspectu mandunt, sed ita, ut numquam intellegatur, quae sit; etenim depasta cernitur. notata est haec animalis eius malignitas in alia herba maior. percussus enim a serpente mederi sibi quadam dicitur, sed illam homine spectante non decerpit.

92 (52) Simplicius cervae monstravere elaphoboscon, de 22, 79 qua diximus, item helxine*n* a partu dictam, (53) osten- 8, 97 dere, ut indicavimus, dictamnum vulneratae pastu statim telis decidentibus. non est alibi quam in Creta, ramis praetenue, puleio simile, fervens et acre gustu. foliis tantum utuntur; flos nullus aut semen aut caulis, radix

§ 90: Marc. 8, 44. cfr. Plin. infra § 142. — §§ 92—94: Th. H. IX 16, 1—3. Diosc. III 34. — § 92: Cic. nat. deor. II 50, 126. 127. Verg. Aen. XII 412—415. Isid. XVII 9, 29.

1 fructicosa **R**. fruticoso **E***v.a.G.* (caule *add. v.a.J*). 2 altitudine **E***v*. ampli- *r*. | duum *ll.v*. 5 marcescunt **RE***v*. mare- **V**. are- **dT**. inare- *D. cfr. XVI 218. XXI 2. 33. 67. 89 extr. 168. XXIV 2.* | sucu **V**¹**R**. 8 et per **E***v*. per *r*. | et *om.* **R***v.a.S.* 9 cilidoniae **VR**. | appellatur **R**. 10 inueniunt **VRdf***S*. -nerunt **E**(?)*v*(*D*). | canas **E**. canes canariam *v.a.S ex indice.* | quae **E**. | dicunt **E**. deducunt *v.a.S. an* uincant? 13 animalis *del. S cum P.* | huius *v.a.S.* 13. 14 percussis **R**. 14 sibi quamdiu **E**. quadam sibi **R**(?)*v.a.S.* 15 inspectante **E***v.a.S.* 16 herbae **d**. 17 helxinen *v*(*S*). -ine **E**. -lsine *r***Tf**. seseli enixae *B coll. VIII 112 et XXII 41.* (*an* seselin?). | dictam *ll.***Tf***v*(*S*). dictamnum *B*. (*an* et tamnum? *cfr. VIII 112*). 18 dictamnum *ll.***Tf***v*(*S*). *del. B.* | pastae **E***v.a.H.* 19 telis *om.* **E**. | est *om.* **dT**. 20 pulei **R**. | et acre **RE***v*. etere **V**. hederae **dT**. 21 nullum **E**. | aut **VRdT***H*. erat **E**. ei est aut *B*. ei est *v*.

tenuis ac supervacua. et in Creta autem non spatiose
nascitur mireque capris expetitur. pro eo est pseudo- 93
dictamnum multis in terris nascens, folio simile, ramulis
minoribus, a quibusdam chondris vocatum. minoris effectus
5 statim intellegitur; dictamnum enim minima potione ac-
cendit os. qui legere eas, in ferula aut harundine con-
dunt praeligantque, ne potentia evanescat. sunt qui dicant
utramque nasci multifariam, sed deteriores in agris pinguibus,
veram quidem dictamnum non nisi in asperis. est et 94
10 tertium genus dictamnum vocatum, sed neque facie neque
effectu simile, folio sisymbri, ramis maioribus, praecedente
persuasione illa, quicquid in Creta nascatur, infinito prae-
stare ceteris eiusdem generis alibi genitis, proxime quod
in Parnaso. alioqui herbiferum esse et Pelium montem
15 in Thessalia et Telethrium in Euboea et totam Arcadiam
ac Laconicam tradunt, Arcades quidem non medicaminibus
uti, sed lacte circa ver, quoniam tum maxime sucis herbae
turgeant medicenturque ubera pascuis. bibunt autem vac-
cinum, quoniam boves omnivori fere sunt in herbis. po-
20 tentia earum per quadripedes etiamnum duobus claris
exemplis manifesta fit. circa Abderam et limitem, qui
Diomedis vocatur, equi pasti inflammantur rabie, circa
Potnias vero et asini.

---

§ 93: cfr. Pseudo-Diosc. III [38]. — § 94: Diosc. ibid. [39]. — Th. H. IX 15, 4.

---

1 spatiose **E**v. -sa rS. *cfr. XVI 166. XIX 92. XXXI 128. XXXV 83.* 2 *an* mire quippe *vel* mire namque? *cfr. Theophr. et § 59.* | est **V**. *om.* **d**. est et **RE**v. 3 ter (*om.* ris nascens — ramulis) **E**. | simili **d**$v.a.H.$ 4 condris **VR**$v.a.C.$ 5 dictam nomen enim **V**. | nimia **d**. | portione $v.a.S.$ (ἀπὸ μικροῦ *Theophr.*). 5. 6 accedit **VRd**. 6 aut $S(D)$. uel **E**v. ui aut **VRd**[1]. hii aut **d**[2]. ibi aut J. 7 praeligatque nec **VR**. 8 utraque **Rd**. | multiforia **VRd**. | pinguibus **d**v. -uis r. 9 ueram *sc.* herbam: *cfr. § 117.* (*an* dictamnum *glossema*?). | quidam **V**[1]**f**$v.a.G.$ que **V**[2]. | et *om.* **d**. 10 facie **E**v. -ile r. 11 procedente $v.a.H.$ 12 nascitur **R**(?)**E** $v.a.S.$ 14 esse **E**v. esset r. 15 teletrium **VR**. elet- $v.a.B.$ 17 lacti **R**. | circa uter **E**. 18 bibant **E**. 19 omniuori J. -rae *B e Theophr.* -ibori **E**. -iuofi **VR**. -ino ſi **d**. ‚-ino uoriferi v. | fere *ll. G. om.* v. | sint **Rd**. 21 manifestat **V**. 23 potniceas **E**.

95 (54) Inter nobilissimas aristolochiae nomen dedisse gravidae videntur, quoniam esset ἀρίϲτη λεχούϲαιϲ. nostri malum terrae vocant et quattuor genera eius servant: unum tuberibus radicis rotundis, foliis inter malvam et hederam, nigrioribus mollioribusque, alterum masculae, ra- 5 dice longa, IIII digitorum longitudine, baculi crassitudine, tertium longissimae, tenuitate vitis novellae, cuius sit praecipua vis, quae et clema*ti*tis vocatur, ab aliis Cretica. 96 omnes colore buxeo, caulibus parvis, flore purpureo. ferunt baculas parvas, ut cappari. valent radice tantum. est et 10 quae plistoloc*h*ia vocatur, quarti generis, tenuior quam proxime dicta, densis radicis capillamentis, iunci plenioris 97 crassitudine. hanc quidem polyrr*h*izon cognominant. odor omnium medicatus, sed oblongae radici tenuiorique gratior; carnosi enim est corticis, unguentis quoque nardinis 15 conveniens. nascuntur pinguibus locis et campestribus. effodere eas messibus tempestivum; i*n* *d*esquamato terreno servantur. maxime tamen laudatur Pontica et in quocumque genere ponderosissima quaeque, medicinis aptior rotunda, contra serpentes oblonga, in summa tamen gloria 20 est ea, si modo a conceptu admota vulvis in carne bubula 98 mares figurat, ut traditur. piscatores Campaniae radicem eam, quae rotunda est, venenum terrae vocant, coramque

§§ 95. 96: cfr. Plin. XXVI 154. Isid. XVII 9, 52. — Diosc. III 4. [5]. [6]. cfr. Th. H. IX 20, 4 (13, 3). — § 97: Diosc. III [6]. — § 98 extr.: Diosc. III [6]. Pl. iun. 87, 12. 13.

1 aristolociae **VR**. -laciae **d**. 2 esset *om*. **E**. | aristhe **E**. | lechuses **R**(?)*B*. lecusaey (-sey **d**) **Vd**. tecuses *v*. reos aes **E**. (*Graecas litteras posuit C*). 6 longa *del. voluit S. an* radice oblonga (*cfr. v. 14*) *vel* longae, radice? | quattuor *ll.v.* 7 tenuitatis **E***v.a.S.* | cui *v.a.H.* 8 clematitis *v*(*H*) *ex indice et Diosc.* -atis *ll.G*(*D*). | certica **VR**. 10 capparis **E***C*. | parent **E**. 11 plistolochia *H* (pist- *v*). -locia **V**[2]. -lotia **R**. -licia **V**[1]. plistocia *r*. 13 polyrrhizon *v*(*J*). -rrizon **dE***S*. pobryzon *r*. *cfr. § 51.* 17 in desquamato *ego. cfr. vol. III p. 495 ad XIX 115.* ita desq- *v*. tesq- **E**. desq- *D*. ita e squama *r*. | terreno **E***v*. -nu **V**[1]. -nū **R**. -na **d**. -ni **V**[2]. 18 tamen *ll.v.* *an* autem? 20 *dist. J e Diosc.* 21 ea (*vel* haec) si *ego.* et si **VRdTf**. si a **E**. si *G*. etiam *v*.

nobis contusam mixta calce in mare sparsere. advolant pisces cupiditate mira statimque exanimati fluitant. quae polyrr*h*izos cognominatur convulsis, contusis, ex alto praecipitatis radice pota ex aqua utilissima esse traditur, se-
5 mine pleuriticis et nervis, confirmare, excalfacere, eadem satyrion esse.

(55) Verum et effectus ususque dicendi sunt ordien- 99 dumque malorum omnium pessimo est, serpentium ictu. medentur ergo Britannica herba, panacis omnium generum
10 radix e vino, Chironii et flos et semen potum inlitumve ex vino et oleo, privatim qu*ae* cunila bubula appellatur, Polemonia vel Philetaeris radicis drachmis IIII in mero, Teucria, sideritis, scordotis ex vino, privatim ad angues, 100 pota et inlita sive suco sive folio sive decocto, centaurii
15 maioris radi*x* drachma in vini albi cyathis III, Gentiana praecipue adversus angues II drachmis cum pipere et ruta *in* vini cyathis VI, sive viridis sive sicca. et Lysimachiae odorem fugiunt. datur ex vino percussis chelidonia; mor- 101 sibus inponitur Vettonica praecipue, cui vis tanta perhi-
20 betur, ut inclusae circulo eius serpentes ipsae sese interimant flagellando. datur ad ictus semen eius denarii pondere

---

§ 99: Diosc. III 48 extr. 49. 50. 31. IV 8. (eupor. II 114). — § 100: Diosc. III 101. Geop. XIII 9, 12. Diosc. III 115. Pl. iun. 110, 22. Diosc. III 3. IV 3. (eupor. II 115). — § 101: Pl. iun. 110, 24. — Diosc. IV 1. III 34. — Th. H. IX 20, 4. Diosc. eupor. II 115. Pl. iun. 110, 26. 107, 22. 111, 2.

---

1 nobis **VRd***v*. ut **E**. 2 exanimitati **R**. | fluuitant **V***D*. 3 pobryzos **V**. *cfr. § 96.* 6 esse **VRE***H*. is **d**. est *v*. 7 et *om.* **VRTf**. *cfr. § 132.* 8 a malorum **E**(?)*v*. e ma- *S. cfr. CFWMüller p. 3. XXIX 29.* | est **VdE***J*. *om.* **R**. e *S*. id est *v*. 9 panacis **VRd***S*. -ces **E***v*. -cisque *G*. 10 chironi **V***D*. -niae *v.a.G*. 11 quae *S*. que *ll*. que quae *v*. | cunila *v*. -icula (coni- **VR**) *ll*. 12 philetaeris **dE***S*. -ria *C e Diosc. et § 64.* -teris **R***v*. phifile- **V**. | quattuor *ll.v*. | in numero **R**. ex mero *v.a.S*. 13 teucrias **E**. | cordatis **V**. | ungues **R**. 15 radix *Bas*. -ice *ll.v*. | drachma **VRd***v*. alba **E**. 15. 16 tribus *et* duabus *ll.v*. 17 in uini *ego*. uini *ll.v*. | sex *ll.v*. 18 chelidonia morsibus inponitur **E***v*. *om. r*. 19 uettonice **E**. uectonica **d**. ueto- **R**. 20 et (*pro* ut) **E**. | inclusi **d**. | ipsae **R**(?)*v*. -se **V**. -si *r***T**. | se **dT**.

cum III cyathis vini vel farina drachmis III sextario aquae — farina et *in*ponitur —, Cantabrica, dictamnum, aristolochia radicis drachma in vini hemina, sed saepius bibenda. prodest et inlita ex aceto; similiter plistolochia, quin omnino suspensa supra focum fugat e domibus serpentes; 5
102 **9.** (56) argemonia quoque radicis denarii pondere in vini cyathis III poto. plura de ea convenit dici ceterisque, qu*a* primum nominabuntur, in eo autem genere medendi primum nominari quamque, in quo maxime valebit. folia habet qualia anemone, divisa apii modo, caput in cauli- 10 culo papaveris silvestris, item radicem, sucum croci colore acrem et acutum. nascitur in arvis. apud nos tria genera eius faciunt et id demum probant, cuius radix tus redoleat.

103 (57) Agaricum ut fungus nascitur in arboribus circa 15 Bosporum colore candido; dantur oboli IIII contriti cum binis cyathis aceti mulsi. id, quod in Gallia nascitur, infirmius habetur. praeterea mas spissior amariorque — hic et capitis dolores facit —, femina solutior. initio gustus dulcis mox in amaritudinem transit. 20

---

§ 102: Diosc. II 208. — § 103: Diosc. III 1. eupor. II 115. Pl. iun. 110, 25. (cfr. Plin. XVI 33).

---

1 tribus *ll. v(bis)*. | sextarios **V**[1]**R**. *an* ex (*vel* in) sextario? *cfr. § 127.* 2 *dist. J.* | farina et (ex **d**) *ll. D.* -na *J. del. v.* | inponitur *v(D)*. pon- *ll.* repon- *J coll. § 115. locus nondum sanatus.* 3 sed *om.* **dE***v. a. S.* 4 pistolochia **VR***v. a. H.* | quin et *v. a. D.* 5 *an* super? *cfr. XIX 115. XXVI 121. XXIX (83). 95. XXXI 131.* | demonibus **R**. 6 radicis *ego.* -ce eius *ll. v.* 7 tribus *ll. v.* | poto **V**. in poto **E**. potus **d**. -ta **R**(?) *Hack.*-tatur *v.* 8 qua *ego.* quo **E**. qm̄ **Rd**. quoniam **V***S.* quando *D.* quae *v.* (*an* quo loco?). 10 et equalia **E**. aequ- *v. a. G.* | anemona **d**. -nae *v. a. G.* 11 *an* teretem (*pro* item)? *cfr. Diosc.* 12 acre **Vd**. | *dist. J.* | nos tria **VRd***J.* nostri iam **E**. nos. Nostri tria *v.* 16 bosphorum **R***C.* | datur **R**(?)*v. a. S.* | obolis quattuor contritum *v. a. S.* 17 Galatia *S cum B e Diosc.* 18 infirmus **R**. -um **d***T.* | praeterea — 19 facit *om.* **R**. | propterea **V**. | spissior amariorque **d***v.* -ora maiorque **V**. maiorque spissiorque **E**. 19 *dist. ego e Diosc.* 20 gustus **VR***v(J)*. -tu **d**(?)**E***G.* | amaritudine **Rd**.

(58) Echios utriusque generis puleio similis, foliis 104
coronat; *datur* drachmis II ex vini cyathis IIII. item altera,
quae lanugine distinguitur spinosa, cui et capitula viperae
similia sunt; haec ex vino et aceto. quidam echion per-
5 sonatam vocant, cuius folio nullum est latius, grandes
lappas ferentem; huius radicem decoctam ex aceto dant
potui. — Hyoscyamum contusum cum foliis ex vino datur
peculiariter contra aspidas.

(59) Nulla tamen Romanae nobilitatis plus habet quam 105
10 hiera botane. aliqui aristereon, nostri verbenacam vocant.
haec est quam legatos ferre ad hostes indicavimus; hac 22, 5
Iovis mensa verritur, domus purgantur lustranturque. ge-
nera eius duo: foliosa, quam feminam putant, mas rario-
ribus foliis. ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, 106
15 angulosi, folia minora quam quercus angustioraque, divi-
suris maioribus, flos glaucus, radix longa, tenuis. nascitur
ubique in planis aquosis. quidam non distingunt et unum
omnino genus faciunt, quoniam utraque eosdem effectus
habeat. utraque sortiuntur Galli et praecinunt responsa,
20 sed Magi utique circa hanc insaniunt: hac perunctos in-
petrare quae velint, febres abigere, amicitias conciliare
nullique non morbo mederi. colligi debere circa canis 107
ortum ita, ne luna aut sol conspiciat, favis ante et melle
terrae ad piamentum datis; circumscriptam ferro effodi

---

§ 104: Diosc. IV 27. eupor. II 115. 131. cfr. Plin. XXVII 39 (XXII 50). — § 105: Isid. XVII 9, 55. — §§ 106. 107: Diosc. IV 61.

---

1 *post* generis *lac. statuit J.* 2 coronat datur *ego. cfr. XXI 52. 54.* -nata **RdE***v.* -naria *D cum vet. Dal.* corinata **V.** cari- **f***S.* | duabus *ll.v.* | et **E.** | quattuor datur *v.a.S.* 3 spinoso **VR.** | uipre **R.** 5 folia **VR.** | grandius **V.** -dis *S.* 10 aristereon **dE***D.* -reun *r.* peristereon *v*(*S*) *e Diosc.* -ona *H. cfr. § 126. XXVII 21.* 11 ferme **VR.** 12 lustrantur quae **R.** 13 duo, **VdT***S.* duo sunt **R**(?)**E***v*(*D*). 14 ramulis **VR.** | utrisque **R.** 15 angulosis **V.** -sas **R.** 17 sed **R**(?)*v.a.S.* | uinum **V.** 18 utraque **dT***v*(*S*). -asque *r. om. Dal.* | eosdemque **E.** (*an* eosdem utraque?). 19 rescyonsa **V.** 20 magis **R.** 21 conciliari **d.** 23 fauis *v.* faucibus *ll.* 24 ad pauimentum **d.** et ////// **E.** | circumscripta **Rd.**

sinistra manu et in sublime tolli; siccari in umbra separatim folia, caulem, radicem. aiunt, si aqua spargatur triclinium, *in* qua maduerit, laetiores convictus fieri. adversus serpentes conteritur ex vino.

108 (60) Est similis verbasco herba, quae saepe fallit pro 5 ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. haec abiecta blattas in se contrahit ideoque Romae blattaria vocatur.

(61) Molemonium sucum lacteum *e*mittit concrescentem cummis modo, umidis locis. datur denarii pondus in vino. 10

109 (62) Quinquefolium nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo commendetur; Graeci pentapetes aut pentaphyllon aut c*h*am*ae*z*e*lon vocant. cum effoditur, rubram habet radicem; haec inarescens nigrescit et angulosa fit. nomen a numero foliorum. et ipsa herba incipit et desinit cum 15 vite. adhibetur et purgandis domibus.

(63) Adversus serpentes bibitur et eius radix, quae sparganion vocatur, ex vino albo.

110 (64) Dauci genera quattuor fecit Petronius Diodotus, quae persequi nihil attinet, cum sint differentiae 20 duae, probatissimi in Creta, mox in Achaia et ubicumque in siccis nati, feniculi similitudine, candidioribus foliis et minoribus hirsutisque, caule pedali recto, radice suavissimi

---

§ 108: Diosc. IV 102. — § 109: Diosc. IV 42. Th. H. IX 13, 5. Isid. XVII 9, 38. — Diosc. IV 21. — §§ 110—112: Diosc. III 76. — § 110: schol. Nicand. ther. 94. Th. H. IX 20, 2.

---

1 sublimen **V**. 2 caule **Vd**. | aiunt' **R**. adlunt **E**. aiuntque *v.a.S.* 3 in *ego. om. ll.v. cfr. Diosc. et XXIV 90. (XXVI 29. XXIII 140).* | lactiores **V**. | conuinctus **R**. 4 contritus **V**. 5. 6 pro eo *S cum B.* 7 in semen trahit **dT**. 8 blattariam **Vd***v.a.H.* | uocant **d***v.a.H.* 9 lemonium **E**(?) *v.a.J. sed cfr. index et XXVI 40. (Diosc. IV 16 huc non quadrat).* | emittit *ego. cfr. vol. III p. 493 med.* mittit *ll.v.* 10 cummis **R***S.* gummis **Vd***D.* -mi **E***v.* 12 comedatur **d**. | pentapetes — 13 effoditur *om.* **E**. 13 chamaezelon *v(S) ex ind.* -leon *Ven.* cameleon **R**. -len **Vdf**. (*del. H*). 14 inarescit **E**. marcescens *v.a.B.* | nigrescit *om.* **E**. | fit — 15 ipsa *om.* **E**. 15 et (*ante* ipsa) *del. S.* 21 certa **VR**. 22 feniculis **R**. 23 rectu **V**. -ta **d**.

gustus et odoris. hoc in saxosis nascitur meridianis; re- 111
liqua genera ubique nascuntur terrenis collibus limitibus-
que, nec nisi pingui solo . . . . . foliis coriandri, caule
cubitali, capitibus rotundis, saepe pluribus quam ternis,
5 radice lignosa et, cum inaruit, supervacua. semen huius
cumino simile, prioris milio, album, acre, odoratum om-
nibus et fervens. secundum priore vehementius est ideoque
parce sumi debet. si iam maxime tertium genus facere 112
libeat, est simile staphylino, quod pastinacam erraticam
10 appellant, semine oblongo, radice dulci. omnia haec et
hieme et aestate sunt intacta quadripedi nisi post abortus.
ex aliis usus seminis, ex Cretico radicis et magis ad ser-
pentes. bibitur e vino drachma una, datur et quadri-
pedibus percussis.

15 (65) Therionarca alia quam magica et in nostro orbe 113
nascitur, fruticosa, foliis subviridibus, flore roseo. ser-
pentes necat. cuicumque admota ferae et haec torporem
adfert.

(66) Persol*l*ata, quam nemo ignorat, Graeci arcion vo-
20 cant, folia habet maiora etiam cucurbitis et hirsutiora
nigrioraque et crassiora, radicem albam et grandem. haec
ex vino bibitur denariorum II pondere; (67) item cycla- 114

---

§ 113: Diosc. IV 105. Colum. VI 17, 3. — §§ 114. 115: Diosc. II 193. Th. H. IX 9, 3. Isid. XVII 9, 89. Diosc. eupor. II 78.

---

3 *lac. ego indicavi; exciderunt fere* est unum ex his *vel* est genus. 4 rotundis saepe pluribus **E***v.om.r.* | quaternis **dT**. 5 ligno sed **E**[1]. -nosa sed **E**[2]*v.a.H.* 6 priorem **Vd**. | acrem **VRd**. 7 uehementium **VRd**. | est — 8 tertium **E***v. om. r.* 9 simili **R**. 11 aestati **VR**. 12 cretico **VRdTf** *(P)H.* ereti **E**. creta *v.* | radicis et **VRdTf***B.* dulcis et **E***v.* radicis dulcis et *Ven.* radicis est *H cum Gron. (D). an* et radicis? *cfr. Diosc. et XXVI 45. 89.* | *dist. v.a.H.* 12. 13 serpentes est **E***v.a.H.* 13 bibitur e uino *om.* **E**. 15 therionarca *B. cfr. ind. et XXIV 163.* thero- *D.* theroniarca **d**. thenro- **VR**. theonurcsa **E**. -narca *v.* 16 sub folis (-iis **V**[2]) uiribus **VRd**. 17 ubicumque **dT**. | ferae est **dT**. fuerit *v.a.G.* | hac **VR**. 19 persollata *J.* -olidata **VRd**. -olata **E***v(D). cfr. ind. et XXVI 24. 28. 92. 121. 136. 143. an* personata *(ut § 104)*? *cfr. Diosc.* (προcωπίδα, προcώπιον, περcωνάκεαμ). 22 duum *ll.v.*

mini radix contra serpentes omnes. folia habet minora quam hedera nigrioraque et tenuiora, sine angulis, in quibus albicant maculae, caule exiguo, inani, floribus purpureis, radice lata, ut rapum videri possit, cortice nigro. 115 nascitur in umbrosis. a nostris tuber terrae vocatur, in 5 omnibus serenda domibus, si verum est, ubi sata sit, nihil nocere mala medicamenta; amuletum vocant. narrant et ebrietatem repraesentari addita in vinum. radix et siccata, scillae modo concisa reponitur; decoquitur eadem ad crassitudinem mellis. suum tamen venenum ei est, traduntque, 10 si praegnans radicem eam transgrediatur, abortum fieri.

116 (68) Est et altera cyclaminos cognomine cissanthemos, geniculatis caulibus supervacuis a priore distans, circa arbores se volvens, acinis hederae, sed mollibus, flore candido, specioso, radice supervacua. acini tantum in usu, 15 gustu acres *et* lenti. siccantur in umbra tusique dividuntur in pastillos.

(69) Mihi et tertia cyclaminos demonstrata est cognomine chamaecissos, uno omnino folio, radice ramosa, qua pisces necabantur. 20

117 (70) Sed inter prima celebratur peucedanum, laudatissima in Arcadia, mox Samothrace. caulis *ei* tenuis, longus, feniculo similis, iuxta terram foliosus, radice nigra, crassa, gravi odore, sucosa. gignitur in montibus opacis, foditur exitu autumni. placent tenerrimae et altissimae 25

§ **116**: Diosc. II 194. — §§ **117**. **118**: Diosc. III 82. — § **117**: Th. H. IX 20, 2.

1 pentes **R**. 3 inane **VRd**. 3. 4 purpureus **V**[1]**R**. 7 amuleum **VRd**. | narrant **E** *man. Dal. H.* -antque (quae **R**) *rv.* (narrant — 8 uinum *videntur post* abortum fieri *in v 11 transponenda esse*; *cfr. Diosc.*) 8 radice *v. a. G.* | et **VRdT** *v*(*J*). *om.* **E***G.* eius *S.* 9 concissa **d**. 11 praegnas **V***JD.* | eam **VRTf***v*(*S*). *om.* **d**(?)**E** *Verc.*(*G*)*J.* 15 spacioso **R**. 16 acres et *D cum U 540.* acre sed **VR**. acri sed (sec **E**[1]) *rv.* | tū si **R**. 19 chamaecissos *v.* -cisus **E**. camechisos (cha- **d**) *r.* 20 necabantur **VRd***S.* -cantur **E***v*(*D*). 21 primas *v. a. J.* 21. 22 laudatissima *ll.* (*sc.* herba: *cfr. § 93. 108. 119 init.*) -mum *v.* 22 ei *H cum Gron.* et **VRE**. *om.* **dT**. est ei *v.* 23 et longus **dT**. 25 exito **V**. | aut omni **Vd**.

radices. hae conciduntur in quaternos digitos osseis cultellis funduntque sucum in umbra, capite prius et naribus rosaceo perunctis, ne vertigo sentiatur. et alius sucus 118 invenitur caulibus adhaerens; incisi *quo*que manant. pro-
5 batur crassitudine mellea, colore rufo, odore suaviter gravi, fervens gustu. hic in usu et radix et decoctum eius plurimis medicamentis, suco tamen efficacissimo, qui resolvitur amaris amygdalis aut ruta contra serpentes bibiturque et ex oleo perunctos tuetur. — **10.** (71) Ebuli quoque, 119
10 quam nemo ignorat, fumo fugantur serpentes.

(72) Privatim adversatur scorpionibus polemoniae radix, vel adalligata tantum, item phalangio ac ceteris minoribus venenatis, scorpionibus aristolochia, agaricum obolis IIII in vini mixti cyathis totidem, verbenaca et phalangio
15 cum vino aut posca, item quinquefolium, daucum.

(73) Verbascum Graeci phlomon vocant. genera habet 120 prima duo: album, in quo mas intellegitur, alterum nigrum, in quo femina. tertium genus non nisi in silvis invenitur. sunt folia brassicae latiora, pilosa, caulis erectus, cubitali
20 amplior. semen nigrum inutile, radix una, crassitudine digiti. nascuntur in campestribus. silvestri folia elelisphaci, alta, ramis lignosis. (74) sunt et p*h*lomides duae 121

§ 118: Diosc. eupor. II 131. Nicand. ther. 76. — § 119: Diosc. IV 172. Pl. iun. 110, 2. — Diosc. IV 8. eupor. II 132. 121. — §§ 120. 121: Diosc. IV 102. Isid. XVII 9, 94. 73.

1 radice **R**. | concidantur **VRd**. | offeis **E***v*. offenfis *r***Tf**. 2 fun **E** (*desinens hoc loco*). | *an* sucum quem condunt? | capit **V**. cap̄ **a**. 4 incisi quoque *ego coll. Diosc.* -sique *ll.* -sisque *v.* | manant *ego.* -nans **a***D.* -nat *rv.* 4. 5 probatur **a***v.* -tur e **VdTx**. -turae **R**. 5 crassitudinem melle ac **a**. | rubro **a**. 8 amaris **VRdx***v.* -rissimam in **a**. | contra serpentes **a***D. om. rv.* (*puncto ante posito ad seqq. retulit D*). 8. 9 uriturque **a**. bibiturque contra serpentes *v.a.D.* (*fortasse* contra serpentes, *post* medicamentis *olim omissa, e margine in falsum locum irrepserunt*). 10 quem **a***v.a.S.* | fungatur **VR**. 11 aduersantur **dx**. | polimoniae **Vd**. 12 alligata **dx***v.a.H.* | falangio **Va**. | ac **dx***v.* a *r.* 14 quattuor *ll.v.* 16 phlomon *C e Diosc.* phil- **VRdx**. pyl- **a**. plomon *v.* 21 in **Vdxa**. *cfr. Diosc.* et in **R**(?)*v.* 21. 22 elelisphaci *v.* -spatia **a**. alelisphacia *r.* 22 *an* altis? *cfr. Diosc.* | phlomides *C.* plo- *ll.v.*

hirsut*ae*, rotundis foliis, humiles. tertia lychnitis vocatur, ab aliis *thry*allis, foliis ternis aut cum plurimum quaternis, crassis pinguibusque, ad lucernarum lumina aptis. aiunt in foliis eius, quam feminam diximus, ficus omnino non putrescere. distingui genera haec paene supervacuum 5 est, cum sint omnia eiusdem effectus. contra scorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua, magna amaritudine, sed effectu pari.

122 (75) Thely*ph*onon herba ab aliis scorpion vocatur propter similitudinem radicis. cuius tactu moriuntur scor- 10 piones; itaque contra eorum ictus bibitur. scorpionem mortuum si quis helleboro candido linat, revivescere aiunt. thely*ph*ono*n* omnem quadripedem necat inposita verendis radice, folio quidem intra eundem diem. quod est simile cyclamino, ipsa geniculata. nascitur in opacis. — Scor- 15 pionibus adversatur et Vet*t*onicae sucus ac plantaginis.

123 (76) Sunt et ranis venena, rubetis maxime, vidimusque Psyllos in certam*en* e patinis candefactis admittentes, ociore etiam quam aspidum pernicie. auxiliatur phrynion in vino pota. aliqui neurada appellant, alii poterion, 20

---

§ 122: Th. H. IX 18, 2. Diosc. IV 77. eupor. II 132. — § 123: Diosc. III 15. (cfr. Plin. XXVII 122).

---

1 hirsutae *v.* -ti **VRdx**. irsute **a**. | humilis **R**. | lychnitis **d***v*. lycn- **VR**. lichn- **a**. 2 thryallis *v*. griallis **Vda**. -alis **R**. | foliis **da***v*. floris *r*. 3 crassi **R**. 6 est cum **VRdx***v*. duximus mecum **a**. 7 rutae **V**. -te **R**. (*an recte? sc.* radice; *cfr. vol. III p. 495 ad XX 43, ubi adde XXVIII 123. XXXIII 9. XXXV 100. 114. XXXVI 14. XXXVII 187. 190. XXIII 135.* | sed *om.* **a**. est *D* (*puncto posito ad seqq. referens*). 8 effectum **dTx**. *om.* **a**. | parit **dTx**. 9 thelyphonon *C.* theligonon **dx**. theleg- *v*. thetyg- **VR**. thactig- **a**. 10 tactum **V**. -tus **a**. | moriuntur — 11 contra *om.* **a**. 11 ictus *om.* **a**. 12 reuiuiscere **Vx***v.a.H.* 13 thelyphonon *C.* thelegonon *v*. -lygonos **Rd**. -ligonos *r*. 16 uettonicae *G.* ueto- **VRa**. beto- *v*. uectoniae **d**. 17 rubetis **a***B*. -etinis **dx***v*. rultimis **V**[1]**R**. ult- **V**[2].
18 certamen e *ego.* -mine *ll.v.* | candefactis **V**[2]*S*. -ctas **V**[1]**Rd***v*. candida factis **a**. 19 phrynion **dT***B*. phrin- **x**. phyrion **VRf**. phrion **a**. phrynon *v*. 20 neurada *v e Diosc.* -ram **d**. -ran **x**. naurida **a**. natura *r*. | poterion *B e Diosc.* -tireton **VR***D*[2]. -ecton **dx**. -et . c̄n̄ **a**. polyrrhizon *v*(*D*[1]).

floribus parvis, radicibus multis, nervosis, bene olentibus.
(77) item alcima, quam alii damas*on*ion, alii lyron appellant. 124
folia erant plantaginis, nisi angustiora essent et magis laci-
niosa convexaque in terram, alias etiam venosa similiter,
5 caule simplici, tenui, cubitali, capite thyrsi, radicibus densis,
tenuibus ut veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus.
nascitur in aquosis. alterum genus eiusdem in silvis, 125
nigrius, maioribus foliis. in usu radices utriusque ad-
versus ranas et lepores marinos drachmae pondere in vini
10 potu. lepori marino adversatur et cyclaminos. veneni vim
canis quoque rabidi morsus habent, contra quos erit cy-
norrhodum, de quo diximus; plantago et ad omnes bestia- 17 sq.
rum morsus pota atque inlita, Vet*t*onica ex mero vetere.
(78) Peristereos vocatur caule alto, foliato, cacumine 126
15 in alios caules se spargens, columbis admodum familiaris,
unde et nomen. hanc habentes negant latrari a canibus.
(79) Proxima ab his malis venena sunt, quae sibimet 127
ipsi homines excogitant. contra haec omnia magicasque
artes erit primum illud Homericum moly, dein Mithridatia
20 ac scordotis. et centaurium potu omnia mala medicamenta

§§ 124. 125: Diosc. III 159. — § 125 extr.: Pl. iun. 85, 3—5. Diosc. eupor. II 113. — § 126: Diosc. IV 60. — § 127: Diosc. III 115. — cfr. Plin. supra § 68. Pl. iun. 107, 21. — Diosc. IV 1. eupor. II 135.

1 *an* foliis? *cfr. XXVII 122.* | paruis **a***v*. paruum *r***fx** (*an recte vel* paruulis?). | multis *ll.v. an* cubitum altis? *cfr. Diosc. et XXVII 123.* | olentibus **a***v*. -tium *r***x** (*ortum ex* -tiuuſ). 2 alcima *ll.v.* alisma *B e Diosc. cfr. not. ad § 130.* | damasonion *v e Diosc. cfr. index et XXVI 25.* -sion *ll.* 3 erant **a***G*. e **R**. e *r***Tfx**. ei *v*. | plantagine **dTx**. 4 uene-nosa **dxa***v.a.B.* 5 simplici *D.* imp- **a**. simpliciter *r***Tx***v*. -ci et *B.* 8 in usu *D.* in uisu **a**. in usus in **VR**. usus in **dx***v. cfr. § 71.* | radices **a***D*. -ce *r***x***v*. 9 uino **Tx**. 10 po-tum **VaTx**. | lepore **Va**. 12 et *del. v. a. J.* 13 inlita prodest *v.a.D.* | uettonica *G.* uecto- **d**. ueto- *r***x**. beto- *v*. | ex **dxa***v*. xe *r*. 16 haec **V**. hec **a**. 17 ab **a***v*(*D*). *om. r Brot.* 18 ipsis **a***D*. 20 ac **a***D*. de *r*. et *v*. | scordotes **d**. | ***dist.*** *ego coll. § 68 et Pl. iun.* | centaurium **a***v*. ſentar- *r*. | pota *v.a.G.* | mala **dxa***v*. -le *r*.

exigit per alvum, Vettonicae semen in mulso aut passo
vel farina drachma in vini veteris cyathis IIII; vomere
128 cogendi atque iterum bibere. iis, qui cotidie gustent eam,
nulla nocitura mala medicamenta tradunt. poto veneno
aristolochia subvenit eadem mensura qua contra serpentes, 5
quinquefolii sucus, agaricum, postquam vomuerint, denarii
pondere ex aquae mulsae cyathis III.

129 (80) Antirrinum vocatur sive a*n*arrinon ly*ch*nis agria,
simile lino, radice nulla, flore hyacinthi, semine vituli na-
rium. e*t* hoc perunctos venustiores fieri nec ullo malo 10
medicamento laedi posse v*el* si quis in bra*c*chiali habeat,
130 arbitrantur Magi. (81) similiter ea, quam eupliam vocant,
traduntque ea perunctos commendatioris esse famae. Arte-
misiam quoque secum habentibus negant nocere mala medi-
camenta aut bestiam ullam, ne solem quidem; bibitur et 15
haec ex vino. — Adversus opium al*ci*ma privatim potens
traditur, pota ut adversus ranas.

131 (82) Pericarpum bulbi genus est. duae eius species:

---

§ 128: Pl. iun. 107, 22. Diosc. III 4 (6). IV 42. III 1. —
§§ 129. 130: Diosc. IV 131. Th. H. IX 19, 2. — Diosc. III 159.

---

1 exigi **VR**. | uetonicae **Va**. beto- *v.a.G.* 2 farinae *v.a.D. cfr. § 101.* | quattuor *ll.v.* 3 his **Vdx**. is **a***D.* 6 agricum **VR**. | uomuerint **da***v.* -rit **x**. uomerint **R**. moue- **V**. 7 tribus *ll.v.* 8 antirrhinon *v.a.S. cfr. XXVI 155.* | anarrinon *S cum B e Diosc.* pararinon **a***D.* phanari- *v.* perarinon *r.* -rion **x**. paranarrhinon *J. cfr. index.* | lychnis *S*(*D*). lignis (ig- **d**) *ll.* siue lychnis *B*(*J*) *e Diosc.* lichnis *v.* (*an* aliis lychnis?). 9 similis *v.a.S.* 10 et *C.* ex *ll.***Tx***v*(*S*). 11 uel *ego.* aut **VRxa***D.* aut ueneno **d**(?)*v.* | id in **a***D.* | bracchiali *S.* -achiali **V**^{1}**Rd**^{1}**x***v.* -aciali **a**. -achia **V**^{2}**d**^{2}**x**. | habeat **V**^{2}**d**^{2}**xa***v.* beat *r.* 12 eam *v.a.G.* | eupliam **VRa***Brot.*(*J*). -piliam **dTx**. -pleam *v.* eucleam *S e coni. Dal.* eucliam *Salm. coll. Theophr.* 13 traduntque ea **dxa***v.* -dunt eaque **V**. -duntque eaque **R**. *an* tradunt aliqui? | commendatiores **a**. | esse famae **VRdx***v.* fieri **a**.
15 aut **a***D.* uel **VR***S. om.* **dx***v.* | bestiamue **dx***v.a.S.* | solam **V**^{2}**R**. *an* solanum? 16 *dist. ego coll. Diosc.* | alcima *ego.* algam *ll.* -ga *D.* alligata *v. cfr. Diosc. et §§ 124. 125, de mendo XXVI 25. 45. 83. 128. 149. 158.* 17 pota ut *ego. cfr. § 143. XXVI 38. 42. 75. 92. 105. 112. 123. 147.* -taue **VR***v.* -ta **dTx**. -tatur et **a***D.*

cortice rubro, alterum nigro, papaveri simile, sed vis maior quam priori, utrique autem *in* excalfaciendo. ideo contra cicutam datur, contra quam et tus et panaces, Chironium praecipue; hoc et contra fungos.

5 **11.** (83) Verum et generatim membratimque singulis 132 corporum morbis remedia subtexemus orsi a capite.

Alopecias emendat nymphaeae *Her*acliae radix, sive u*na* .... trita inlinantur. polyt*h*ri*x* distat a callitriche, quod iuncos albos habet et folia plura maioraque, frutice 10 quoque maior est. defluentem capillum confirmant et densant. (84) item lingula*ca*, circa fontes nascens, cuius radix 133 [admixta] combusta teritur cum adipe suis nigrae; id quoque excipitur, ut eius suis, quae numquam peper*er*it; sol deinde plurimum confert inlitae. similis usus est cyclamini 15 radicis. — Porriginem veratri radix tollit in oleo decocta vel in aqua. — Capitis dolori medetur panacis omnium 134 generum radix in oleo contrita, aristolochia, hiberis adalligata hora vel diutius, si pati possit, comitante balinei

§ 132: Diosc. III 138. — Diosc. IV 134. eupor. I 96. Marc. 6, 1. (cfr. Plin. XXII 62). — § 133: cfr. Plin. XXIV 170. — Diosc. II 193. Pl. iun. 12, 17. — § 134: Pl. iun. 11, 17. — Diosc. II 193. eupor. I 3. Th. H. IX 9, 3. Marc. 1, 7. — Diosc. IV 60.

1 alterum **Vxa**. alterum alterum *r*(?)*v*. *cfr. Müller de stilo p. 91.* | papaueri **dx***v*. -re *r*. 2 in *CFWMüller p. 21. om. ll.v.* 3 datur **VRdx***S*. dicunt **a**. dantur *v. an* dant? 5 uerum — 6 subtexemus *om.* **a**. 7 mundat **a**. | nymphaeae **f***C*. -pheae **R***v*. -peae **V**. -phae **dT**. nimphee **x**. -phe **a**. | heracliae *S*. et her- *H coll. indice.* lacitae **VRfx**. -te **dT**. ea cute **a**. et cicutae *v*. e lacte *D*. 7. 8 siue una *ego.* siueua **V**[1]**Rdx**. se una **a**. siue **V**[2]. si una *v*. si ea *J*. siue ea *D*. 8 *lac. ego indicavi. exciderunt fere* cum pice siue per se ea. *cfr. Diosc. et index* (medicinae II). | trita *J*. -tae **VRd***v*. -te **xa**. | polythrix *H cum Salm.* -tria *ll.***x**. -tricha *v*. | callitrice **Rx**. 10 confirmant **a**. *cfr. Diosc.* -at *r***x***v*. 10. 11 densant **a**. -at *r***x***v*. 11 lingulaca *v ex ind.* -lata **Va**. ligulata (-tia **R**) *r*. 12 *uncos posui cum P; cfr. XXIV 170.* | adipe **dxa***v*. -pem **V**. apem **R**. 13 suis **dTxa***D*. uis *r*. sit suis *v*. | pepererit *coni. J.* peperit *ll.v. cfr. nota ad XXVIII 75.* 15 pruriginem **V**[2]**x***v.a.G.* | oleo *v*. -eum **VRdx**. aqua uel oleo **a**. 16 uel in aqua *om.* **a**. 17 iberis *S*. (et *add. v*). 18 possit *ll. v. cfr. CFWMüller p. 11 et XXVIII 116.* | balnei **dx***v.a.G.*

usu. medetur et daucum. purgat autem cyclaminos cum melle in nares addita et ulcera capitis sanat inlita. medetur et peristereos.

135 (85) Caca*li*a sive le*o*ntice vocatur, semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus 5 fere. huius grana XV in oleo macerantur, atque ita adverso capillo caput inungitur.

(86) Fit et ex callitriche sternumentum. folia sunt lenticulae, caules iunci tenuissimi, radice minima. nascitur opacis et umidis, gustatu fervens. 10

136 (87) Hysopum in oleo contritum phthiriasi resistit et prurigini in capite. est autem optimum Cilicium e Tauro monte, dein Pamphylium ac Zmyrnaeum. stomacho contrarium, purgat cum fico sumptum per inferna, cum melle vomitionibus. putant et serpentium ictibus adversari, tri- 15 tum cum melle et sale et cumino.

137 (88) Lonchitis non, ut plerique existimaverunt, eadem est quae xiphion aut phasganion, quamquam cuspidi similis semine; habet enim folia porri, rubentia ad radicem et plura quam in caul*e*, capitula personis comicis similia, 20

135: Diosc. IV 121. — Diosc. (IV 135). eupor. I 4. (cfr. Plin. XXVII 138). — § 136: Pl. iun. 12, 19. Marc. 4, 4. Diosc. III 27. Pl. iun. 110, 19. Nicand. ther. 872. — § 137: Diosc. III 151.

---

1 usu **dx***v*. usus *r*. | autem et **a***D*. | cyclamenos **R**. -enus **dx**. 4 cacalia *B e Diosc.* calcalla **VRfa***v*. -cala **dx**. (*an* cacaliae, siue leontice uocatur, semen?). | leontice *B*. leantice **VRdfx**. -ides *v*. antice **a**. 6. 7 aduersus capillos **a***D*. 7 inungitur **a***D*. unguitur **dx***S*. -gitur **VR***v*. *cfr. XXVI 61.* 8 sternaitamentum **x**. sternut- *v.a.H.* 9 iunci **RdTx***H*. -cis **V***v*. si uncis **a**. | tenuissimi *D*. -mis **VRa***v*. tenuis similes (-lis **x***J*) **dTx***H*. (*an* e tenuissimis?). 10 *an* gustu? *cfr. § 92. XII 97. 119 et nota ad XXVII 22.* 11 phthiriasi **d**(?)*v*. thyr- **VR**. tyr- **x**. parthynar- **a**. | et **a***v*(*D*). *om.* *rS*. 13 ac **da***G*. ad **x**. ae **V**. aet **R**. et *v*. | szmirneum **x**. smyrnaeum **d**(?)*v.a.S.* 14 per **VRa***v*. *in* **d** *ras. om.* **Tx**. | inferna **a***v*. *cfr. Diosc.* in farina *r***Tx**. 15 uomitionibus — 16 melle *om.* **VR**. 18 xiphion *v*. exi- **a**. e (et **dx**) xiphio *r***x**. | phasganion *v*. pasg- **Rdx**. gaphasg- **a**. sparg- **Vf**. 20 caule *v*. -lum *ll*. (*an* caule, in hoc? *cfr. § 66*).

parvam exserentibus linguam, radicibus praelongis. nascitur in sitientibus, (89) e diverso xiphion et phasganion in 138 umidis. cum primum exit, gladii praebet speciem, caule II cubitorum, radice ad nucis abellanae figuram fimbriata, 5 quam effodi ante messes oportet, siccari in umbra. superior pars eius cum ture trita, aequo pondere admixto vino, ossa fracta capite extrahit aut quicquid in corpore suppur*e*t vel si calcata sint ossa serpentis; eadem contra venena efficax. — Caput in dolore veratro in oleo vel ro- 139 10 saceo decocto tritoque ungui convenit, peucedano ex oleo vel rosaceo et aceto. tepidum hoc prodest et doloribus, qui plerumque ex dimidia parte capitis sentiuntur, et vertigini. perungunt et radice eius sudoris causa eliciendi, quoniam caustica vis ei est.

15 (90) Psyllion alii cynoides, alii crys*tal*l*ion, alii Sic*e*- 140 licon, alii cynomyiam appellant, radice tenui, supervacua, sarmentosum, fabae granis in cacuminibus, foliis canino capiti non dissimilibus, semine autem pulici, unde et nomen. hoc in bacis, ipsa herba in vineis invenitur. vis ad 20 refrigerandum et discutiendum ingens. semen in usu. fronti inponitur in dolore et temporibus ex aceto et rosaceo aut posca; ad cetera inlinitur. acetabuli mensura 141

---

§ 138: Diosc. IV 20 (22). — § 139: Pl. iun. 11, 18—21. Diosc. III 82. Marc. 2, 19. — §§ 140. 141: Diosc. IV 70. eupor. I 1. — § 140: Isid. XVII 9, 54. — § 141: Diosc. III 4 (6).

---

1 *an* albam? *cfr. Diosc.* 2 exyphyion **R**. | pasganion **dx**. parsg- **R**. prasg- **V**. 3 exigit **V**. 4 duum *ll.v.* | auellanae **Rd**(?)*v.a.S.* 5 messem **dTx**. | *an* oportet et? 6 equo **Vx**. 7 e capite **dx***v.a.S.* 7. 8 suppuret *ego.* -rat *ll.v. cfr. Frobeen p. 40.* 8 cum (*pro* uel) **a**. | sic **VR**. | sunt *v.a.S.* | ossa. Serpentis **x***v.a.G(D). cfr. § 15. XXVIII 116. 157. XXIX 102.* 10 et oleo **V**. 11 uel *om.* **a**. 15 psyllion *v e Diosc.* spyllion (-inon **a**) *ll.* | cynoides *v.* -oida **Rd**. -oyda **x**. cinoida **Vf**. -oid **a**. | crystallion *B e Diosc.* crysalion **V**. crisanion **a**. chrisalion **r**. chrys- **fv**. -llion *J coll. ind.* 15. 16 sicelicon *H* (-ion *v*). sicil- **VRf**. syc- **d**. silicon **a**. 16 cynomyiam *B.* -miram **a**. -mia **dx**. cylomya **R**. -mpa **V**. 17 grane **V**[1]**R**. -na **V**[2]. | caenino **V**. cecino **R**. 22 *dist. S.*

sextari*um* aquae densat a*c* contrahit; tunc terere oportet et crassitudinem inlinere cuicumque dolori et collectioni inflammationique. — Vulneribus capitis medetur aristolochia, fracta extrahens ossa et in alia quidem parte corporis, sed maxime capite; similiter plistolochia. — *Th*ryseli*n*um est non dissimile apio; huius radix commanducata purgat capitis pituitas. 5

142 **12.** (91) Oculorum aciem centaurio maiore putant adiuvari, si addita aqua foveantur, suco vero minoris cum melle culices, nubeculas, obscuritates discuti, cicatrices extenuari, albugines quidem etiam iumentorum sideritide. nam chelidonia supra dictis omnibus mire medetur. panacis radicem cum polenta epiphoris inponunt. hyoscyami semen et bibunt obolo, tantundem meconii adicientes vinumque, ad epiphoras inhibendas. inungunt et Gentianae suco, quem collyriis quoque acrioribus pro meconio miscent. 10 15

143 facit claritatem et Euphorbeum inunctis. instillatur plantaginis sucus lippitudini. caligines aristolochia discutit, Hiberis adalligata capiti, quinquefolium. epiphoras et si qua in oculis vitia sunt emendat verbascum. epiphoris 20

§ 142: cfr. Plin. XXV 68. Diosc. III 7. Marc. 8, 91. — 8, 44. 106. (cfr. Plin. XXV 90). Seren. 211. — Diosc. IV 69. III 3. — § 143: Diosc. III 86. II 102. (cfr. Marc. 8, 2. 79). IV 102 (eupor. I 29). IV 61. (cfr. Marc. 8, 28). II 193.

1 sextariū *J coll. Diosc.* -rio **Rdx***v*. -ri *r*. | densat ac *v*(*J*). -sat ad **a**. -sata *r S*. -sat se ac *H*. | contrahitur *S*. | terere **V**[2] **dx***v*. terre **Ra**. -rrae **V**[1]. 2 illinire **Rdx***v.a.S*. 5. 6 thryselinum *S cum B*. Rhysellium (Rhis- **R**) **VR***v*. Rhyss- **dE** *Brot.* thysselium *Ven.* (**E** *rursus incipit*). 9 addita **E***v*. -to *r***T**. | aquae **VdT**. | minoris *v*. -ribus *ll*. 11 si detur rite **E** *man. Dal.* 12 iam *v.a.S.* 13 radice **VR**. -ix *v.a.S.* | imponitur *v.a.S.* 14 et *om.* **E***v.a.S.* e **d**. | meconia **Vd**. -ni *S*. | adiacentes **VR**. 15 inungunt **dT***S*. iniung- **E**. int ung- **VR**. adiung- *v*. 16 sucum **E** (*om.* quem **d**) *v*. *de structura cfr. § 54. 143. 144* (*bis*). *156. 163. XXVIII 73. 95. 130.* (*140*). *XXIX 62. 118. 119. XXI 150. VIII 99. 215. VII 67. 183; contra [§ 164]. XXVIII 94. 167* (*bis*). | quoque *om.* **E***v.a.H.* 17 euphorbium **R**(?)**E***v.a.S.* 18 lippitudinis **d**. -nē **E**. 19 quinquefolium **dE***J*. -orum (quinquif- **V**) **VR**. cum quinquefolio *v*. | *dist. ego.* | epiphoris **E**. 20 *an* sint? | *dist. ego.*

inponitur peristereos ex rosaceo vel aceto. ad hypochysis
et caliginem cyclamini pastillos diluunt, peucedani sucum
ut diximus, ad claritatem et caligines cum meconio et ro- 118
saceo. psyllion inlitum fronti epiphoras suspendit.
5 **13.** (92) Anagallida aliqui acoron vocant. duo genera 144
eius: mas flore phoeniceo, femina caeruleo, non altiores
palmo, frutice tenero, foliis pusillis, rotundis, in terra
iacentibus. nascuntur in hortis et aquosis. prior floret
caerulea. utriusque sucus oculorum caliginem discutit cum
10 melle et ex ictu cruorem et argema rubens, magis cum
Attico melle inunctis. pupillas dilatat, et ideo ha*e* in-
unguntur ante quibus paracentesis fit. iumentorum quoque
oculis medentur. sucus caput purgat per nares infusus
ita, ut deinde vino colluatur. bibitur et contra angues suci
15 drachma in vino. mirum quod feminam pecora vitant aut, 145
si decepta similitudine — flore enim tantum distant —
degustavere, statim eam, quae asyla appellatur, in reme-
di*um* quaerunt. a nostris fe*l*is ocul*u*s vocatur. praecipiunt
aliqui effossuris ante solis ortum, priusquam quicquam
20 aliud loquantur, salutare eam, sublatam exprimere; ita
praecipuas esse vires. de Euphorbeae suco satis dictum 78

---

§ 144: Diosc. II 209. Marc. 8, 89. — § 145 extr.: (Marc. 8, 62). Seren. 201 Marc. 8, 82 (167).

---

1 hypochysis **E***v*. -sin *C*. ypocisis *r*. 2 cyclamini **dT**. -meni **VR**. -men in **E***D*. -minon in *v*. | *an* diluunt et inlinunt?
3 *dist. ego. cfr. § 118*. 4 psyllion *v*. spy- **Rd**. spilion *rf*. | illinitum **R**(?)**E***Dal*. 5 anacallida **VRd**. | acoron **E***v*(*D*). -rum *rf*. corchoron *B e Diosc*. 6 poeniceo **V***S*. 7 fructice **R**. | teneri **V**. 8 floret et **R**. 10 icto **VR**. | cruorum **V**. 11 inuntis **R**. | hae *ego*. hac **VRdf***S*. huc **E**. hoc *v*. 12 *an* fiet? 14 colatur **VR**. colua- *D*. 15 feminam **d***v*. -na *r*. | uiuant **E**. | at *v.a.J*. 16 similitudinem **VR**. 17 statim moriuntur **V**[2]. | eam *v*. eadem (eand- **d**) *ll*. | que **VR**. | asyla **E***v*. casula *r*. (*nomen incertum*). 17. 18 remediū *ego. cfr. XI 282. XXX 103. II 41*. -dia *ll.S*. -dio *v*. 18 felis *D*. feris *ll*. ferus *v*. felix *U 543. cfr. index*. | oculus *v*. -lis *ll*. | uocantur **VR**. 20 loquantur, ter salutare *v.a.S*. | eum **E**. eam tum *v.a.S*. 21 praecipua as **V**[1]. -ua has **V**[2]. | euphorbeę **VRd***S*. -bę **E**. -bii **T***H*. -bio (*del*. suco) *v*.

78 est. lippitudini, si tumor erit, absinthium cum melle tritum, item cum . . . Vettonicae farina conveniet.

146 (93) Aegilo*p*as sanat herba eodem nomine, quae in hordeo nascitur, tritici folio, semine contrito cum farina permixta inpositaque vel suco. exprimitur hic e caule 5 foliisque praegnantibus dempta spica et in trimestri farina digeritur in pastillos.

147 (94) A*nt*iqui et mandragora utebantur, postea abdicatus est in hac curatione. epiphoris, quod certum est, medetur et oculorum dolori radix tusa cum rosaceo et 10 vino. nam sucus multis oculorum medicamentis miscetur. mandragoran alii Circaeon vocant. duo eius genera: candidus qui et mas, niger qui femina existimatur, angustioribus quam lactucae foliis, hirsutis et caulibus, radicibus binis ternisve rufulis, intus albis, carnosis tenerisque, 15

148 paene cubitalibus. ferunt mala abellanarum nucum magnitudine et in *i*is semen ceu pirorum. hoc albo alii arsena, alii morion, alii hippophlomon vocant. huius folia alba, alterius *foliis* latiora, ut lapathi sativae. effossuri cavent contrarium ventum et III circulis ante gladio circum- 20 scribunt, postea fodiunt ad occasum spectantes. sucus fit

---

§ **146**: Diosc. IV 137 (eupor. I 54). — § **147**: Diosc. IV 76. Pl. iun. 21, 20. (Marc. 8, 8. 12). Isid. XVII 9, 30 (cfr. infra § 150). — § **148**: Diosc. IV 76. Th. H. IX 8, 8. 9, 1.

---

2 cum **VRdTf**. *om.* **E***H*. que *v.* | *lacunam ego indicavi; excidisse videtur* uino (*ante* uetto). | farinam **VR**. 3 aegilopas *v.* -lotas **R**. -lota **Vd**. -lata **E**. 8 antiqui *ego.* aliqui *ll.v. cfr. § 37. 53. 57. XX 52. XXIII 97. 139. XXVII 6. XXVIII 48. 129. 141 al.* 9 est **dE***S*. et *r. om. v.* | curatione est *v.a.S.* 10 iusa **VR**. 11 medicamentis miscetur **dE***v*. medicetur **V**[1]**R**. -catur **V**[2]. 12 mandragora **d**. -gon **VR**. | circaeon *J.* -ceon **dT***S*. -caeo **E**. -ceo *r.* -ceion *B.* -caeum *H.* -ceium *v.* 15 ternisue rofolis **V**. -nis uero foliis **d**. -nisue nigris foris *B e Diosc.* 17 et in **VRd***H*. et **E***Ven.* ex *v.* | iis *v.* is **E**. his *rH.* | hoc albo *ll.J* (= 'si hoc semen album est'). hoc album *S.* album hoc *v.* 17. 18 assena **VR**. arsen **d***v.a.H.* 18 modrion **VRd**. | hippoplomum **VRd**. 19 alterius foliis *ego e Diosc.* -rius *ll.v.* quam alterius *B.* | et fossura **E**. 20 tribus *ll.v.* | gladios **VRd**. 20. 21 circumscribitur **R**. 21 folia postea fodiunt **VR**.

et e malis et caule deciso cacumine et e radice punctis aperta aut decocta. utilis haec vel surculo; concisa quoque in orbiculos servatur in vino. sucus non ubique in- **149** venitur, sed, ubi potest, circa vindemias quaeritur. odor 5 gravis ei, u*t* et radicis et mali, gravior ex albo. mala matura in umbra siccantur. sucus ex iis sole densatur, item radicis tusae vel in vino nigro ad tertias decoctae. folia servantur in muria efficacius; *sals*us rore tantum sucus pestis est; sic quoque noxiae vires gravedinem ad- 10 ferunt etiam olfactu. quamquam mala in aliquis terris **150** manduntur, nimio tamen odore obmutescunt ignari, potu quidem largiore etiam moriuntur. vis somnifica pro viribus bibentium; media potio cyathi unius. bibitur et contra serpentes et ante sectiones punctionesque, ne sentiantur; 15 ob haec satis est aliquis somnum odore quaesisse. bibitur et pro helleboro II obolis in mulso — efficacius helleborum — ad vomitiones et ad bilem nigram extrahendam.

(95) Cicuta quoque venenum est, publica Atheniensium **151** poena invisa, ad multa tamen usus non omittendi. semen 20 habet noxium; caulis autem et viridis estur a plerisque et in patinis. levis hic et geniculatus ut calami,

---

§§ 149. 150: Diosc. IV 76. (Cels. III 18). — §§ 151—154: Diosc. IV 79. — §§ 151. 152: (Diosc. de venen. 11. Scribon. 179).

---

1 et e caule *v.a.G.* | e *om.* **E***v.a.S.* 2 uel **E***v.* uelut *r.* 5 ei ut et *ego.* eius et (sed *v*) *ll.v.* ei sed *H cum man. Dal.* | *dist. ego coll. U 545.* | ex albo **E***G.* et aluum *r. del. v*(*S*). et albi *J.* 5. 6 mala tura **R.** 6 iis **R***v.* hys **V.** his **dE***S.* 7 ad *om.* **E.** | decoctum **VRdT.** 8 muri **VRd.** -riis *v.a.G.* | salsus *ego.* (*cfr. XXVII 71*). albus *ll.v.* alias *B.* albi *D cum U 546 (ad antecedd. referens).* | rore tantum *ll.v.* recentium (*vel* rorantium) *B.* rorulenti *U 546.* rore tactorum *D.* 9 sucus **E***v.* -cum *r.* | *dist. ego.* 10 olfacto **V**[1]**Rd.** | quam **Vd.** | mola **d.** | aliquis **VRE***S.* -uibus **d**(?)*G.* aliis *v.* 11 poto **d.** -te **R.** -tae **V.** 14 ustionesque *B e Diosc.* | nec **V**[2]. | satiantur **VRd.** 15 aliquid **d.** -ui **E.** -uibus *v.a.S.* | somnium **R.** -io **V.** 15. 16 bibitur et contra serpentes et pro **E** (*falso ex v. 13 iterans*). 16 helleboro — efficacius *om.* **R.** | duobus *ll.v.* 17 *dist. ego.* | et bilem **R.** 20 estur a **dE***G.* est urat *r.* estur *B.* urit et *v.* 20. 21 plerumque *v.a.G.* 21 pastinis **d.** platanis **E***v.a.B.* | geniculatis et **VR.**

nigricans, altior saepe binis cubitis, in cacuminibus ramosus, folia coriandri teneriora, grav*ia* odoratu, semen aneso crassius, radix concava, nullius usus. semini et foliis refrigeratoria vis; sic et necat: incipiunt alger*e* ab extremi-
152 tatibus corporis. remedio est, priusquam ad vitalia per- 5
veniat, vini natura excalfactoria. sed in vino pota inremediabilis existit. sucus exprimitur foliis floribusque, tum enim maxime tempestivus est; melior semine trito expressus et sole densatus in pastillos. necat sanguinem spissando — haec altera vis *ei* —; ideo sic necatorum 10
153 maculae in corporibus apparent. ad dissolvenda medicamenta utuntur illo pro aqua. fit ex eo et ad refrigerandum stomachum malagma. praecipuus tamen est ad cohibendas epiphoras aestivas oculorumque dolores sedandos circumlitus; miscetur collyriis. et ali*a*s omnes rheuma- 15
tismos cobibet. folia quoque tumorem omnem doloremque
154 et epiphoras sedant. Anaxilaus auctor est mammas a virginitate inlitas semper staturas. quod certum est, lac puerperarum mammis inposita extinguit veneremque testibus circa pubertatem inlita. remedia, *in* quibus bibenda cen- 20
setur, non equidem praeceperim. v*i*s maxima natae Su*s*is

§ 152: cfr. Plin. XIV 58. — § 153: Pl. iun. 22, 1—3. — § 154: Diosc. eupor. I 135. Marc. 33, 27. 62. Th. H. IX 15, 8. 16, 8.

1 nigricons altiore **d**. nigro onsolatiore (tons- **V**[2]) **VR**. | cacumine **dT**. 2 folia *om*. **R**. | foliandri **R**. | teneriore **V**. tenuiore **d**. | grauia *ego* (*an* grauiora?) -ui **VdE***v*. -uidi **R**. | aniso **dE***v.a.H*. 3 nulli **d**. 4 ciet necat **E** cito necat *man. Dal*. quae si (quos *P*) enecat *v.a.S*. | algere *v*. -geri (-giri **V**[1]) *ll*. 6 pota **dE***v*. ruta *r*. 7 existit **VRdTf***S*. -stimatur **E***v*. 8 melior **VRdTf***D*. et melior *v*. *om*. **E***G*. 8. 9 *dist. ego*. 9 pastillos **d***v*. -llo *r*. | nec ad **V**. | sanguinem **VRdT***v*(*S*). -ine **E**(?)*G*. 10 alterius **E**. | ei *ego*. et *ll.v*. | necaturo **d**. 12 et **VRdT***S*. ē **E**. *del*. *v*. 13 est *om*. **dE**(?) *Dal*. 15 circumlitus **E***v*. -tum *r Ven*. -tu *J*. | alias *J e coni. S*. -ios *ll.v*. *cfr. XXIII 52. XX 213. XIII 102*. 17 epiforam **VRd**. | mammas auctor est **E**. 19 extingut **V**. -gunt **Rd**. | uenerem **E**. 20 remedia in *ego*. -dia **VRd***S*. -dio *D*. -dia libertate (-rationi *v*) **E***v*. 21 praeceperim . uis *J*. -perimus *ll.G*. -pimus *v*. | maxima uis *v.a.J*. | natae Susis *G e Theophr*. natae suis *ll*. terrae *v*.

Parthorum, mox Laconicae, Creticae, Asiaticae, in Graecia
vero Megaricae, deinde Atticae.

(96) Cremnos agrios gremias tollit oculorum inpositus, 155
tumorem quoque polenta addita.

5 (97) Nascitur vulgo molyb*da*ena, id est plumbago,
etiam in arvo, folio lapathi, crassa, hispida. hac comman-
ducata si oculus subinde lingatur, plumbum, quod est ge-
nus vitii, ex oculo tollitur.

(98) Capnos trun*c*a, quam pedes gallinacios vocant,
10 nascens in parietinis et saepibus, ramis tenuissimis spar-
sisque, flore purpureo, viridis suco caliginem discutit;
itaque in medicamenta oculorum additur.

(99) Similis et nomine et effectu, sed alia est capnos 156
fruticosa, praetenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore
15 purpureo. nascitur in hortis et segetibus hordeaciis. cla-
ritatem facit inunctis oculis delacrimationemque ceu fumus,
unde nomen. eadem evolsas palpebras renasci prohibet.

(100) Acoron iridis folia habet, angustiora tantum et 157
longiore pediculo, radices nigras minusque venosas, cetero
20 et has similes iridis, gustu acres, odore non ingratas,
ructu faciles. optumae Daspetiac*ae* e Galatia, mox Cre-
ticae, sed plurimae in Colchide iuxta Phasin amnem et

§ 156: Diosc. IV 108. Marc. 8, 182. — §§ 157. 158: Diosc.
I 2. Isid. XVII 9, 10. — § 158: cfr. Diosc. I 1.

1 asiricae **V**. assyriacae **T**. ac Cilissae *P coll. Diosc.*
2 negaticae **VRd**. 3 cremnos **VdE** *Ven.(D)*. crēnos **R**. crethmos
Verc. cfr. XXVI 94 (82). 160. | agrion **d**. | gremias *ll.***f***v(J)*.
gram- *Bas.* (*e Festo*). 5 nescitur **R**. | molybdaena *v.* -bena
ll. 6 in aruo **E**. martio *r.* | crassa radice *v.a.J.* (*an* radice
crassa?). 7 oculos **V**. | lingatur **VRdT***J.* elin- **E***G.* liniatur
S e coni. G. religatur *v.* | est (**dE**?)*v(D)*. *om. rS.* 9 trunca *J*
(*'ut opponatur fruticosae'*). *cfr. XXVI 57.* truma **dE**. truna
r. prima *v.* 10 et seminibus **E**. 11 *an* folio uiridi?
13 simili est **R**. -le est **V**. 14 flore **dE***v*. flor ei **V**[1]. flos ei
V[2]. flores ei **R**. 15 purpereo **V**[1]. -pureus **V**[2]. | hordeacis **VR***D*.
16 ceu **E***v*. ſeu *r.* 18 uiridis **d**. idis **E**. | et tantum **E**.
20 iridis **E***v*. ederis *r***f**. 21 daspetiacae e *J.* -iace **V**.
-ice **d**. daepetiace **R**. despe//ie **E**. aspleticae e *coni. S coll. Diosc.*
ponticae dein *v.* | galatiae **d**. -icae *v.a.J.* 22 primae **E***v.a.S.*
de mendo cfr. XXXVII 54. XXIX 67.

ubicumque in aquosis. recentibus virus maius quam ve-
158 tustis, Creticae candidiores Ponticis. siccantur, ut *i*ris, in umbra digitalibus frustis. nec non inveniuntur qui oxymyrsinae radicem acoron vocant, ideoque quidam hanc acorion vocare malunt. vis ei ad calfaciendum extenuan- 5 dumque, efficax contra suffusiones et caligines oculorum, suco eiusdem poto contra serpentes.

159 (101) Cotyledon parvula herba est, in cauliculo tenero, pusillo *folio* pingui, concavo ut coxendices. nascitur in maritimis petrosisque u*m*idis, radice olivae modo rotunda. 10 oculis medetur suco. est aliud genus eiusdem sordidis foliis, latioribus densioribusque circa radicem vel*ut* oculum cingentibus, asperrimi gustus, longiore caule, sed pergracili. usus ad eadem quae *sa*tivi aizoi.

160 (102) Duo genera eius: maius in fictilibus vasculis 15 seritur, quod aliqui buphthalmon appellant, alii zoophthalmon, alii sterget*hr*on, quia amatoriis conveniat, alii *hypo*geson, quoniam in subgrundiis fere nascitur; sunt qui ambrosiam potius vocant et qui amerimnon, Italia sedum

§ 159: Diosc. IV 90. 91. — §§ 160. 161: Diosc. IV 88. 89 Th. H. VII 15, 2. cfr. Plin. XVIII 159. XXVII 14.

2 ut iris (*vel* iridis) *ego.* utris *ll.* -ibus *v.* uere *D.* 3 in umbra *om.* **d.** | frusiris **VR.** 4 acaron *C.* | uocatur **R.** 5 acorion **VRdT**(*P*)*S.* -roi **E.** acoron (acar- *C*) agrion *v.* 6 *dist. ego.* 7 quae poto contra **V.** poto contraque *v.a.S.* 8 est in **VR** **d***S.* t in **E.** *del. v.* (*an* semen habet in? *cfr. Diosc.*). 9 folio pingui *S.* pingui folio *B e Diosc.* pingui *ll.v.* | excoxendices **E.** 10 p̄torisque **R.** | umidis *ego coll. Marc. 12, 3.* uiridis *ll.v.* 12 uelut *v.* uel *ll.* | oculorum con **V.** -lum ei; **R.** 13 gusto **E.** | caule sed **dE***v.* -les *r.* 13. 14 pergraciles **d.** *om.* **VR.** 14 usus eius *v.a.S.* | satiui *ego.* iniui **E.** iridi (yr- **R**) *r***T***S.* -dis *v.* iris *G.* | aizoi **E***v*(*D*) *ad seqq. referentes.* alzio *r.* aizoo *S* (*et dist.*) *coll. Diosc.* 15 eius **V***S. om. rv*(*D*). 16 appellant **VR***S.* uocant **d**(?)**E***v.* 16. 17 zoobthalmon appellant **V.** 17 stergethron *C.* -ton (hist- **d**) *ll.v.* | quia **Vd***S.* quod **E***v*(*J*). quia — hypogeson *om.* **R.** | conueniant **Vd.** 17. 18 hypogeson *B* ('*e codd. Rom.*'). stergeton **VE.** *om.* (**R**)**d.** speg- *v. cfr. nota ad XVIII 159.* (*exspectes potius* epi- *vel* hypergeson, *sed ne hoc quidem usquam traditum est*). 18 sugrundis **VR.** | nascitur stergeton **d.** 19 potius *om.* **R***S.* | italias **Rd.** -li *v.a.S.* | seddum **V.**

magnum aut oculum aut digitillum. alterum minusculum, quod erit*ha*les vocant, alii trithales, quia ter floreat, alii erysithales, aliqui is*oëtes*, Italia sedum, sed *ae*qu*e* aizoum utrumque, quoniam vireat semper. maius et cubiti alti- 161
5 tudinem excedit, crassitudine plus quam pollicari. *fo*lia in cacumine linguae similia, carnosa, pinguia, larga suco, latitudine pollicari, alia in terram convexa, alia stantia ita, ut ambitu effigiem imitentur oculi. quod minus est, in muris parietinisque et tegulis nascitur, fruticosum a radice
10 et foliosum usque ad cacumen, foliis angustis, mucronatis, sucosis, palm*um* alto caule. radix inutilis.

(103) Huic similis est quam Graeci andrach*n*en agrian 162 vocant, Italia *in*lecebram, pusillis latioribus foliis et breviore cacumine. nascitur in petris et colligitur cibi causa.
15 Omnium harum vis eadem, refrigerare et adstringere. medentur epiphoris folia inposita vel sucus inunctis, purgat 163

§ 162: Diosc. IV 89 [91] coll. II 217. — § 163: Diosc. IV 88. eupor. II 137. 121.

1 oculum **d***v*. -lorum *r***f**. 2 erithales *C*. -theles *v*. -tiles **VR**. -////des **E**. -cles **d**. | trithales *C*. -theles *v*. -chales **E**. -cteles *r*. | quia ter **dE***v*. quater *r*. 3 erysithales **Vf***J*. *cfr. XXVI 137*. erisist- **Rd**. chrysot- **E**(?)*v*. | isoetes *v ex ind*. is (his **V**[2]) et si **VR**. ysetun **d**. sem **E**. | italia **E***J*. milia **VR**. alii **d**. sed *G*. sed alii itali *v*. | sedum *ll.v*(*J*). *del. G*. | sed aeque *ego*. (*cfr. XXIX 85*). sed qui **VRd***J*. qui **E**. alii *v*. *del. G*. atque *D*. sed graeci *coni. S*. | atzoum **R** -ouum **V**. 4 quoniam *om*. **E**. | uirerat **R**. uiret *G*. | semper *ll.S*. semper aliqui semperuiuum **E**[2]*v*(*D*), *a Plinio nusquam alibi dictum*. 4. 5 altitudine **VRd**. 5 folia *G e Diosc*. alia *ll*. -iud *v*. 6 simile *v.a.G*. | largo *v.a.H*. 7. 8. ita ut **dE***v*. it **V**[1]**R**. ut **V**[2]. ita *S*. 8 imitentur **d***v*. -tantur **VE***S*. -tatur **R**. | quo **E**. 9 muri **VR**. | innascitur **E**. 10 foliosum **VRdTf***H*(*J*). fusum **E***S*. sursum *v*. 11 palmū *D cum U 547*. -mo *ll.v*. *cfr. XXVI 39. 68. 82. XXIII 131*. 12 simile **VRE**. | andrachnen *v*. *cfr. XIII 120*. -raciem **VRd**. -rechien **E**. -rachlen *S coll. ind*. | agrian *J*. -am *v*. agarian **VR**. -am **d**. enagrian **E**. 13 italia **VRd***S*. -licae **E**. -li *v*. | inlecebram (ille- *B*) *S e Diosc*. elecebram **d**. -ant **V**. ecelebrant **R**. celeb- **E***v*. | pusillos **VR**. in pastillos *v.a.B*. | et **VRdf***v*(*D*). *om*. **E***C*(*J*). sed *S*. 13. 14 breuiore **V***D*. ori **E***v*. -or *r*. 14 petrosis **dT**. 15 perfrigerare **E***v.a.H*. 16 inunctus **dT***v.a.G*. *cfr. nota ad § 142*. | pungat **E**.

enim ulcera oculorum expletque et ad cicatricem perducit, palpebras deglutinat. eaedem capitis doloribus medentur suco vel folio temporibus inlitis, adversantur phalangiorum ictibus, aconito vero maius aizoum praecipue. a scorpionibus quoque habentem id feriri negant. 5

164 Medentur et aurium dolori, item sucus hyoscyami modicus, item Achilleae et centaurii minoris et plantaginis, peucedani cum rosaceo et meconio, acori sucus cum rosa — omnis autem strigili calefactus infunditur —, cotyledon etiam purulentis cum medulla cervina calefacta, ebuli ra- 10 dicis tritae sucus linteo colatus, mox in sole densatus et, cum opus sit, rosaceo dilutus et calefactus.

Parotidas verbenaca, item plantago sanat, item sideritis cum axungia vetere.

165 (104) Narium oz*a*ena*s* emendat aristolochia cum cypero. 15

(105) Dentibus remedio sunt panacis radix commanducata, praecipue Chironiae, item sucus collutis, radix hyoscyami ex aceto manducata, item Polemoniae. commanducatur et plantaginis radix, aut colluuntur in aceto decoctae suco; et folia esse utile, vel si sanguine gingivae 20 putrescant; [vel] semen eiusdem apostemata et collectiones

§ 164: Diosc. IV 69. eupor. I 57. 67. (Marc. 9, 60). Diosc. II 152 III 82. — Marc. 15, 38. Pl. iun. 20, 17. — § 165: Diosc. III 4 [6]. eupor. I 160. Pl. iun. 23, 19. Marc. 10, 62. — Diosc. III 48. IV 69. eupor. I 69. Cels. VI 9. Marc. 12, 59. Pl. iun. 27, 12. — Diosc. IV 8. — Diosc. II 152. Marc. 12, 60. Pl. iun. 27, 13—15.

1 expersque **E**. 2 eadem **VR** *Ven.* | capiti **VR**. 4 atzoum **V**[1]. adz- **V**[2]**R**. 5 fieri **VR**. 6 sucus **VRTf** *S.* sucus inunctus **d**(?)**E***v*(*D*). | hyoscyami **TE***v*. -mos *rf*. 6. 7 modica **E**. -ce *v.a.S.* 8 meconi **VR**. 10 cum **VR***v*(*S*). et cum **d**(?)**E***G*. 10—12 *dist. D.* 13 uerbenacae **R**. -ca quoque *v.a.S.* 15 ozaenas *v*. -nam *S. cfr. XXIV 113.* ozena **VRd**. ozen **E**. (*an* ozaena emendatur?). 16 panaci **VRd**. 17 collutis **E***v*(*D*). -tibus *rfS.* 18. 19 commanducatur *Ven.*(*S*). -antur *ll.v.* 19 radices *v.a.S.* | coluntur **VR**. 20 esse **VRE***S.* edere **dT**. sunt *v*. | inutile **E**. utilia *v.a.S.* | sanguinem gingiua **VR**. 21 *uncos ego posui.* uel *ll.***T***v*(*J*). uel (uel si *S cum vet. Dal.*) sanguinis sit reiectio *C coll. Diosc. del. Brot.* (*an* putrescant tumeantve?).

gingivarum sanat. et aristolochia gingivas dentesque con- 166
firmat, verbenaca cum radice commanducata et decoct*ae*
ex vino aut aceto sucus collutus, item quinquefolii radicis
decoctae ad tertias *in* vino aut aceto. prius quam de-
5 coquatur, aqua marina aut salsa lavatur; decoctum diu
tenendum in ore. quidam cinere quinquefolii fricare malunt.
et verbasci radix decoquitur in vino ad colluendos dentes,
et hysopo colluuntur et peucedani suco cum meconio vel
radicum anagallidis, magis feminae, suco ab altera nare,
10 quam doleat, infuso.

(106) Erigeron a nostris vocatur senecio. hanc si 167
ferro circumscriptam effodiat aliquis tangatque ea dentem
et alternis ter despuat ac reponat in eundem locum ita,
ut vivat herba, aiunt dentem eum postea non doliturum.
15 herba est trixaginis specie et mollitia, cauliculis subrubi-
cundis. nascitur in tegulis et in muris. nomen hoc Graeci
dederunt, quia vere canescit. caput eius numerose divi-
ditur lanugine, qualis est spinae, inter divisuras exeunte;
quare Callimachus eam acanthida appellavit, alii pappum. 168
20 nec deinde Graecis de ea constat. alii erucae foliis esse
dixerunt, alii roboris — a*t* minora multo —, radice alii
supervacua, alii nervis utili, alii potu strangulante. e diverso
quidam regio morbo cum vino dederunt et contra omnia

---

§ 166: Diosc. III 4 [6]. (eupor. I 79). IV 42. eupor. I 69. Cels. VI 9. Marc. 12, (1) 30. Pl. iun. 27, 16—20. — Diosc. IV 102. Pl. iun. 27, 20. Diosc. III 27. 82. II 209. — §§ 167. 168: Diosc. IV 95. Isid. XVII 9, 53.

---

1 dentesue **d**(?)**E***S*. 2 uerbenace **E**. -acae *S cum vet. Dal.* | decoctae *v*(*S*). -ta *ll.C.* 3 radices **E***v.a.S.* 4 in *ego. cfr. infra. om. ll.v.* ex *Pl. iun.* 4. 5 decoquantur **E***C.* 5 lsauatur **R**. lauantur **E***v.a.J.* | diu *om.* **E**. 8 hysipo **VR**. | coluuntur **V***D.* | peucedanis **VR**. 9 anacallidis **VRd**. 11 Frigeron **VR**. | uocatus **VR**. | si **dE***v.* sine *r. an* si ter? *cfr. § 148. XXI 42.* 12 circumscripta **VR**. | ter dentem *Cornar.* 13 eta **V**. eza **R**. | ita **V**²*v.* itē *r.* 14 bibat **E**. 15 trixagini **V**. 16 moris **VR**. | hoc nomen **R***S.* 17 numerose **V**²**d**. -ore **V**¹**R**. -osa **E***v. cfr. XXXIII 61.* 19 gallimachus **R**. galliam chus **V**. 21 at minora *ego.* minora aminora **E**. minora *rJ.* sed minoribus (-ra *D*)*v.* 22 utilia/// **V**. 23 quidem **E**.

vesicae vitia, item cordis et iocineris. extrahere renibus
169 harenam dixere. ischiadicis drachmam cum oxymelite ab
ambulatione propinavere, torminibus quoque et in passo
utilissimam, praecordiis etiam cibo ex aceto eam praedi-
cantes serentesque in hortis. nec defuere qui et alterum 5
genus facerent nec quale esset demonstrarent, contra ser-
pentes in aqua bibendam edendamque comitialibus dantes.
nos eam Romanis experimentis per usus digeremus. lanugo
eius cum croco et exiguo aquae frigidae trita inlinitur epi-
phoris, tosta cum mica salis strumis. 10

170 (107) Ephemeron folia habet lilii, sed minora, caulem
parem, florem caeruleum, semen supervacuum, radicem
unam digitali crassitudine, dentibus praecipuam concisam
in aceto decoctamque, ut tepido colluantur. et ipsa etiam
radix sistit; cavis, exesi*s* inprimitur. chelidoniae radix ex 15
aceto trita continetur ore, erosis veratrum nigrum in-
primitur, mobiles utrolibet decocto in aceto firmantur.

171 (108) Labrum Venerium vocant in flumine nascentem.
est ei vermiculus, qui circa dentes *fri*catur aut cavis den-
tium cera includitur. cavendum ne vulsa herba terram tangat. 20

172 (109) Ranunculum vocamus quam Graeci batrachion.

---

§ 170: Diosc. IV 85. — II 211. IV 149. — § 171: Diosc. III 11. cfr. Plin. XXVII 71 (89). XXX 24. (XXII 121). — §§ 172. 173: Diosc. II 206. cfr. Geop. II 6, 30.

---

3 propriauere **E**. | et *om.* **d**(?)**E***v.a.S.* 5 serentesque **E***v.* -tes **d**. serpentes **V**. *om.* **R**. 6 quale **E***v.* -lem **VR**. -lis **d**. | essent **VR**. 7 medendamque **VRd**. 10 tosta **R**(?)*v.* tota *r.* 11 lilii **E***v.* illis *r.* 13 digitalem **E**. | praecipuum **R**. 15 radix mobiles *v.a.S.* | sistit cauis **E***v*(*J*). sistit in (sistint **VR**) cauis *r***T***Brot. an* sistit motus? *cfr. XX 16.* | exesis *S* (et ex- *v*). -si *ll.***T***J* (*offendente num. singulari*). 16. 17 imponitur *v.a.S.* 17 utralibet decocta **d**(?)**E***v.a.S.* 18 uenerium *D.* -reum *v.* (*cfr. XVIII 124*). uenenarium *ll.* 19 uermiculum **VR**. | fricatur *ego. cfr. XXII 121.* necatur (*ortum ex* **F**ncatur) *ll.G. de mendo cfr. § 167. XXVI 11. 15. XXX 83. XXVIII 133.* ligatur *v.* nectitur *D cum U 547* (*contra Plinii usum*). 20 uulsa **VdE**. euu- *v. cfr. nota ad XVIII 296; adde XIX 28, ubi etiam 27* (*et fortasse 16*) *rectius* uellitur *scribendum erat.* auu- **R**(?)*G.* | tangant **VR**. (*an recte?*). 21 quam **d***v*(*S*). *cfr. ind. et supra § 93. 117. 171.* qua **VR**. quem **E**(?)*C*(*D*).

genera eius IIII: unum pinguioribus quam coriandri foliis et ad latitudinem malvae accedentibus, colore livido, caule al*t*o, gracili et radice alba. nascitur in limitibus umidis et opacis. alterum foliosius, pluribus foliorum incisuris,
5 altius caulibus. tertium minimum est, gravi odore, flore aureo. quartum simile huic, flore l*ac*teo. omnibus vis 173 caustica, si cruda folia inponantur, pusulasque ut ignis faciunt. ideo ad lepras et psoras *i*is utuntur et ad tollenda stigmata, causticisque omnibus miscent. alopeciis
10 inponunt celeriter removentes. radix in dolore commanducata diutius rumpit dentes; eadem sicca concisa sternumentum est. nostri herbarii strumum eam vocant, quo- 174 niam medetur strumis et panis parte in fumo suspensa, creduntque ea rursus sata rebellare quae curaverint vitia,
15 *in* quo scelere et plantagine utuntur. oris ulcera intus sucus plantaginis emendat et folia radicesque commanducatae, vel si rheumatismo laboret os, ulcera faetoremque quinquefolium, ulcera psyllium.

(110) Conposita quoque contra faetores, vel maxime 175
20 pudendum vitium, trademus. ergo folia myrti et lentisci pari pondere, gallae Syriacae dimidium pondus simul terere et vino vetusto sparsa mandere matutino ex usu

§ 174: cfr. Plin. XXI 144. XXVI 24. — Diosc. II 152. Pl. iun. 25, 7—9. Diosc. IV 42. 70. — § 175: Pl. iun. 25, 17—22. Marc. 11, 12. Pl. iun. 24, 1—3. Marc. 10, 62. Diosc. III 27. IV 76.

3 alto *S e coni. Dal.* alio **VRd**. albo **E***v*. *an* cubitali? *cfr. Diosc.* 4 foliosis **E**. 5 altius **dE***D*. alitus *r*. altis *v*. | grauiore flore **R**. 6 lacteo *Brot. cum Ruellio e Diosc.* luteo *ll.v.*(*J*). 7 igni **V**. igi **R**. 8 psoras **d***v*. spo- *r*. | iis *S*. is **VRE***D*. eis *G. om.* **d***v*. 9 causticisque **d**(?)**E***v*. -cis uriae **V**. -cis uirie **R**. *an* causticis uarie (*vel* uero)? 10 emouentes **VRT**. euome- **d**. 11 ad (at *S*) eadem **R***S*. 11. 12 sternutamentum **V**²**dE***v.a.S*(*D*). *cfr. nota ad XXIV 97.* 12 strumum eam **VRdTf***S*. strumeam **E***v*. *cfr. ind.* 14 curata fuerint (*vet. Dal.*) *S*. 14. 15 uitia in *ego.* -tia *ll.v.* (quo in *CFWMüller p. 22.* et in plantagine *coni. Dal.*). 15 intus *ll.v. an* illitus? 16. 17 commanducatae **Vd***S*. -te **R**. -ta **E***v*(*D*). 17 laboret **E***v*. habet *r*. 18 psyllium *v*. -llum **E**. pusillum *r*. 20 pudentium **VRd**. | uitulum **VR**. 22 et usus **E**. optimum *v.a.H.*

est, vel hederae bacas cum casia et murra pari pondere ex vino. naribus utilissimum est dracontii semen contritum ex melle, etiam si carcinomata in iis sint. suggillata hysopo emendantur, stigmata in facie mandragoras inlitus delet. 5

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXVI

1 **1.** (1) Sensit facies hominum et novos omnique aevo priore incognitos non Italiae modo, verum etiam universae prope Europae morbos, tunc quoque non tota Italia nec per Illyricum Galliasve aut Hispanias magno opere vagatos aut alibi quam Romae circaque, sine dolore quidem illos 10 ac sine pernicie vitae, sed tanta foeditate, ut quaecumque mors praeferenda esset.

2 (2) Gravissimum ex iis lichenas appellavere Graeco nomine, Latine, quoniam a mento fere oriebatur, ioculari primum lascivia, ut est procax multorum natura in alienis 15 miseriis, mox et usurpato vocabulo mentagram, occupantem multis et *la*tius totos utique voltus, oculis tantum inmunibus,

§ 2: Pl. iun. 32, 12—17. (cfr. Marc. 19, 1).

1 cassia **Vd.** | myrrha **RdE***v.a.S.* 3 sit **VRd.** 4 stagmata **R.** | in **R***v. om. r.* | mandragora *v.a.H.* 5 illitus **dT E**(*P*)*H.* -ta *v.* inlinitus **VR***S. cfr. XXIII 124.* 6 sensit et *v.a.S.* | et *ll.D. del. v.* 8 nec **VRd***v.* ne **E.** 9 magnopere **RdE***v.a.S.* 11 ac **VRd***G.* aut **E***v.* 12 petenda **d.** 13 iis *v.* in **E.** his *rC.* 14 latini **V**[2]. 15 aliena **R**[1]. 16 miseris **E***D.* | usurpate **R**[1]. | occupantē **RdT***v.* -te *r.* 17 in multis *v.a.S.* | et *ll. Ven.* (*S*). *del. v.* | latius *ego.* intus **V**[1]**RdTf***S.* intuitus **Er.** *man. Dal. Ven.* intutus **V**[2]. *del. v*(*D*). *an* intentius? *cfr. § 6.* | totus **V.** totosque *man. Dal. Ven.* 17 — p. 175, 1 tantum manibus descendente **E.**

descendentem vero et in colla pectusque ac manus foedo cutis furfure.

(3) Non fuerat haec lues apud maiores patresque no- 3 stros et primum Ti. Claudi Caesaris principatu medio in-
5 repsit in Italiam quodam Perusino equite Romano, quaestorio scriba, cum in Asia adparuisset, inde contagionem eius inportante. nec sensere id malum feminae aut servitia plebesque humilis aut media, sed proceres veloci transitu osculi maxime, foediore multorum, qui perpeti
10 medicinam toleraverant, cicatrice quam morbo. causticis namque curabatur, ni usque in ossa corpus exustum esset, rebellante taedio. adveneruntque ex Aegypto, genetrice 4 talium vitiorum, medici hanc solam operam adferentes magna sua praeda, siquidem certum est Manilium Cor-
15 nutum e praetoriis legatum Aquitanicae provinciae HS CC elocasse in eo morbo curandum sese. accidit *quo*que saepius, ut nova contra genera morborum gregatim sentirentur. quo mirabilius quid potest reperiri? aliqua gigni repente vitia terrarum in parte certa membrisque homi-
20 num certis vel aetatibus aut etiam fortunis, tamquam malo eligente, haec in pueris grassari, illa in adultis, haec proceres sentire, illa pauperes!

(4) L. Paullo Q. Marcio censoribus primum in Italia 5 carbunculum *e*venisse annalibus notatum est, peculiare
25 Narbonensis provinciae malum, quo duo consulares obiere

§ 3: Pl. iun. 33, 7. 8. — § 4 init.: Pl. iun. 32, 17—19.

4 ti **V**[1]**R**[1]*D*. tiberii **d**(?)*v*. titi *r*. 5 persino **VR**(*Dal.*). | equiti **RE**. 6 in *om.* **d**. | aperuisset (-sset et **d**) **Vd**. 11 piusque **V**[1]. pri- **V**[2]. | in **Vr** (*in ras.*) **E***v*(*J*). ad **dTf***S*. 12 se bellante **d**. 13 operam **Er***v*. orem **dT**. morem **VR**. opem *P*.

15 et (*pro* e) **E**. ex *v.a.H.* | CC (*H*)*D*. 16 esse **V**[2]**Er**. | quoque *ego*. que *ll.v.* 17 contra **V**[2]**dEr***v*. *om.* **V**[1]**RT***D*. *an* ut contra noua? (*cfr. XII 92. XVII 41. XXI 33. XXXI 11*). | *post* morborum *falso iteraverunt* curandum — saepius **R**, accidit que saepius **V**. 18 repperiri **VE**. 19 creta **d**. -am **V**. 21 adulteris **E**. 23 paullo **Vd***H*(*D*). paulo *rv*(*S*). | italiam **d**(?)*G*. 24 euenisse *coni. J* (*coll.* accidisse *§ 7 init.*). uen- *ll.v. de mendo cfr. XVII 233.* | notatum **VRdTf***S*. constitutum **E**. conscriptum *v*. 25 obire **E**.

condentibus haec nobis eodem anno, Iulius Rufus atque
L*a*ecanius Bassus, ille medicorum inscitia sectus, hic vero
pollici laevae manus evulso acu ab semet ipso tam parvo,
6 ut vix cerni posset. nascitur in occultissimis corporum
partibus et plerumque sub lingua duritia rubens vari 5
modo, sed capite nigricans, alias livida, in corpus intendens
neque intumescens, sine dolore, sine pruritu, sine alio
quam somni indicio, quo gravatos in triduo aufert, ali-
quando et horrorem adferens circaque pusulas parvas, ra-
rius febrem, stomachum faucesque *ut* invasit, ocissime 10
exanimans.

7 (5) Diximus elephantiasim ante Pompei Magni aetatem
20, 144 non accidisse in Italia, et ipsam a facie saepius inci-
pientem, in nare prima veluti lenticula, mox in*c*rescente
per totum corpus, maculosa variis coloribus et inaequali 15
cute, alibi crassa, alibi tenui, dura, alibi ceu scabie aspera,
ad postremum vero nigrescente et ad ossa carnes adpri-
mente, intumescentibus digitis in pedibus manibusque.
8 Aegypti peculiare hoc malum et, cum in reges incidisset,
populis funebre, quippe in balineis solia temperabantur 20
humano sanguine ad medicinam eam. et hic quidem mor-

---

§§ 7. 8: Pl. iun. 33, 20 — 34, 10. Marc. 19, 18. Celsus III 26.

---

1 atque **V**[2]**d** *U*. adque **V**[1]. et Q. *rv. cfr. Tac. ann. XV 33.*
2 laecanius *D*. lec- *ll.v.* Lic- *Bas. e Diosc. praef.* | illesi **E**. | inscitia **r***v*. -tiam **E**. inscientia **rf** *H. cfr. XXIX 18. 23. 25. XXXI 131.* | secutus **V**[2]**E**. 3 leue **E**. | euulsu **V**. -sa **E**. | paruo uulnere *v.a.S. an* paruo puncto? *cfr. XXVIII 198.* 4 possit **VE** *D*. 5 uari *H cum P*. -rii **VRdT**. -riis **Er** *v*. -ricis *G*.
6 modis *v.a.G.* | nigrans **E**. | alias **dEr** *v*. -ia *r*. | in liuida **E**. | in *ll.J. del. v.* | tendens **d**. 8 grauato in **E**. -to sint **d**.
9 auferens **E**. 10 faucesque ut *ego*. -esque **VR**. -esque cum **d**(?)*v*. paucisque **Er**. *cfr. de* ut *VIII 158. IX 122. 152. 153. XI 85. XVIII 115. XX 38. XXX 63. XXXI 109. XXXIII 29. XXXVI 127.* 11 examinans **V**. exinani **E**. 12 elephantiasim **d** *S* (-sin *v*). elefa- *r*. 13 occidisse **E**. | italiā **R**[1].
14 increscente *J cum Strackio. cfr. Marc.* inare- *ll. H(D)*. inuale- *v*. 15. 16 *dist. ego coll. Celso.* 17 et *om.* **VR**[1].
19 in *om.* **R**[1]. | greges **E**. 20 balneis **R**[1]. | temperabuntur **E**.
21 humani **V**.

bus celeriter in Italia restinctus est, sicut et ille, quem gemursam appellavere prisci inter digitos pedum nascen- te*m*, etiam nomine oblitterato.

(6) Id ipsum mirabile, alios desinere in nobis, alios 9
5 durare, sicuti colum. Ti. Caesaris principatu inrepsit id malum, nec quisquam id prior imperatore ipso sensit, magna civitatis ambage, cum in edicto eius excusantis valetudinem legeret nomen incognitum. quid hoc esse dicamus aut quas deorum iras? parum enim erant homini
10 certa morborum genera, cum supra trecenta essent, nisi etiam nova timerentur! neque ipsi autem homines pauciora sibi opera sua negotia inportant.

Haec apud priscos erant quae memoramus remedia, 10 medicina*m* ipsa quodammodo rerum natura faciente, et
15 diu fuere. **2.** Hippocratis certe, qui primus medendi praecepta clarissime condidit, referta herbarum mentione invenimus volumina, nec minus Diocli Carysti, qui secundus aetate famaque extitit, item Praxagorae et Chrysippi ac deinde Erasistrati *Cei*, Herophilo quidem, 11
20 quamquam subtilioris sectae conditori, ante omnis celebratam rationem, *i*am paulatim, usu efficacissimo rerum omnium magistro, peculiariter utique medicinae, ad verba

§ 10: Celsus I praef. cfr. Plin. XXIX 4—6. Isid. IV 9, 4.

1 rest//ictus **R**[1]. restri- **f**. | est *om.* **VR**[1]. 2 gemursa **Vdf** 2. 3 nascentē *v.* -ti *ll.* 4. 5 alias durare **V**. 5 ti **V**[1]**R***D.* tiberii **d**(?)*v.* titi **V**[2]. pti **E**. p̄ti **r**. 6 id *om.* **E***v.a.H.* 7 ambige **R**. | in **V**[1]**dT***S. om. rv.* | excusantes **E**. 8 qui **VR**[1]. 9 iras parum **VRd***v.* inasperum **E**[1]. -parum **E**[2]. minas parum *man. Dal.* | erant enim **VRd***S cfr. XXI 78. XXXIII 4. IX 105.* 13 memorauimus *U*(*D*). | remedia **d***v.* et media **VR**. media (m *in ras.*) **E**. 14 medicinā *v.* -na *ll.* | ipso quonam modo **V**. 17 dioclis **d**(?)*v.a.S.* | ciaristi **VR**. car- **r**. 18 famaque **VRd***v.* namque **Er**. | praxagora **E**. 19 crassistrati **E**. | Cei *P e Strabone X 5, 6 p. 486.* co *ll. del. v.a.U.* Coi *coni. S.* 20 omnis *ll.S.* -nes *v. an* omnia? 20. 21 celebratum **E**. -ante etiamtum *S.* 21 rationis **R**. | iam *ego.* eam *ll.v.* | *dist. ego* (*ut intellegatur* rationem herbarum post Herophilum ad verba descendisse, cum tamen usus efficacissimus herbarum magister esset). *an vero* ab usu?

garrulitatemque descendentem. sedere namque in scholis auditioni operatos gratius erat quam ire per solitudines et quaerere herbas alias aliis diebus anni.

12 **3.** (7) Durabat tamen antiquitas firma magnasque confessae rei vindicabat reliquias, donec Asclepiades aetate 5 Magni Pompei orandi magister nec satis in arte ea quaestuosus, ut ad alia quam forum sagacis ingenii, huc se repente convertit atque, ut necesse erat homini qui nec id egisset nec remedia nosset oculis usuque percipienda, torrenti ac meditata cotidie oratione blandiens omnia ab- 10 dicavit totamque medicinam ad causas revocando con-

13 iecturae fecit, quinque res maxume communium auxiliorum professus, abstinentiam cibi, alias vini, fricationem corporis, ambulationem, gestationes, quae cum unusquisque semet ipsum sibi praestare posse intellegeret, faventibus 15 cunctis, ut essent vera quae facillima erant, universum prope humanum genus circumegit in se non alio modo quam si caelo demissus advenisset.

14 (8) Trahebat praeterea mentes artificio *in*ani, alia*s* vinum promittendo aegris dandoque tempestive, iam fri- 20 gidam aquam et, quoniam causas morborum scrutari prius

§ 12: Celsus I praef. — § 13: Celsus II 14 init. — § 14: Celsus III 14. IV 26. Apuleius Florid. IV p. 30.

1 defcendentem **V**[1]**dT**. -te *v*(*S*). defendentem *r*. -te *H*. | sedere namque *v*. seddere namque **Er**. sed frenam (-na **V**[2]) que (q̄ **R**) **VR**. s; fere namque **d**. | in **VRdT***S*. in his (iis *v*) **E***C*. 2 aut ditioni **d**. | operatus **E**. occupatum *v.a.G*. | grauius **R**[1]. 4 firmas **VR**. 4. 5 conferrae **V**. 5 reliqu//as donec **V**[2]. donec reliquas **E**. 6 orandę **E**. rhetoricae *v.a.G*. | eas **E**. 7 quam forum **VRdTf***H*. eorum **Er**. *del. v*. | hoc **VR**[1]. 9 usque **Vf**. 10 torrentia **E**. | cottidie **E**. 11 causas **VR dTf***S*. -sam **E***G*. casum *man. Dal. v*. 11. 12 coniectura **E**. -ram *v.a.H*. 14 gestationis **VRE***D*. 15 praestaret **E**. | posset **RE***v.a.G*. | intellegeret **E***G*. -rent *r*. -re *v*. 16 facillime **V**. 17 circumegit se **V**. -gisse **d**. 18 demissus **T***S*. dim- (-isus **V**) **Vd**. adm- **E**. em- **R***v*. 19 mentis **V***S*. | inani alias *ego*. (*de mendo cfr. § 6 extr.*). animalia **VRd***U*. mirabili **d**(?)*v*. -ili iam *S*. animos iam *JD*. 20 uinum **Rd***v*. -na **V***S*. -no **E** *Ven*. | iam **VRdTf***S*. tam **Er**. tum *v*. 21 scritari **E**.

Herophilus instituerat, vini rationem inlustraverat Cleophantus apud priscos, ipse cognominari se frigida danda praeferens, ut auctor est M. Varro. alia quoque blandimenta excogitabat, iam suspendendo lectulos, quorum iactatu
5 aut morbos extenuaret aut somnos adliceret, iam balneas avidissima hominum cupidine instituendo et alia multa dictu grata atque iucunda, magna auctoritate nec minore fama, cum occurrisset ignoto funeri, relato homine ab rogo 15 atque servato, ne quis levibus momentis tantam conver-
10 sionem factam existimet. id solum possumus indignari, unum hominem e levissima gente, sine opibus ullis orsum, vectigalis sui causa repente leges salutis humano generi dedisse, quas tamen postea abrogavere multi. Asclepiaden 16 adiuvere multa in antiquorum cura nimis anxia
15 et rudia, ut obruendi aegros veste sudoresque omni modo ciendi, nunc corpora ad ignes torrendi solesve adsiduo quaerendi in urbe nimbosa, immo vero tota Italia im*brici*trice, tum primum pensili balinearum usu ad infinitum blandiente. praeterea in quibusdam morbis medendi cru- 17
20 ciatus detraxit, ut in anginis, quas curabant in fauces organo demisso. damnavit merito et vomitiones tunc supra modum frequentes. arguit et medicamentorum potus sto-

---

§ 15: Celsus II 6. — § 16: Celsus III 9. II 17. — § 17: Celsus I 3. II 12, 2. V praef.

---

2 cognominari se **dE***v*(*J*). -aueris e *r*. -omen ab aegris *S cum Gronovio*. -omen a uinis et *U*. 3 aut **E**. et ut *v.a.G.* | *dist. ego*. 4 lectulo **d**. | iactura **R**[1]**d**[1]. -tatura **Vd**[2]*fS*. 5 morbi **V**. 6 cupidinem **V**. -ditatem **R**[1]. | et *om.* **R**[1]**d**. 7 dictu **dE***rv*. -ta *r*. | grauia **E***r*. 8 hominem **E**. 11 e leuissima **d***v*. fleu- *r*. | gentes in eo pipus **E**. 12 legis **V**. *om.* **E**. | generis **E**. -reri **V**. 13 adrogauere **V**. | multa **E**. 13. 14 asclepiadem **RE***v.a.S.* -des **dT**. 14 adiuuere **V**[2]**R***v*. -uuare **E**. -uuene **V**[1]. aduenit **d**[1]. inuenit **d**[2]**T**. | multi *v.a.G.* | in antiquorum **VRdT***H*. quorum **E***v*(*G*). *del. C.* 15 obrudiendi **E**. 16 adsidue **dT***v.a.G.* 17 urbem **V**. | tanta **dT**. 17. 18 imbricitrice *ego. cfr. Macrob. I 17, 49.* imperatrice *ll.v.* imbrium creatrice *J.* imitatrice *D.* nimborum altrice *coni. S.* immo — imperatrice *uncis inclusit U.* 19 blandiente **Vd***v*(*D*). -tem *rG.* | morbi **V**. 22 potu **E**.

macho inimicos, quod est magna ex parte verum. itaque nos in primis quae sunt stomacho utilia signamus.

18 4. (9) Super omnia adiuvere eum magicae vanitates in tantum evectae, ut abrogare herbis fidem cunctis possent: Aethiopide herba amnes ac stagna siccari; on*othu*-5 *ri*dis tactu clausa omnia aperiri; Achaemenide coniecta in aciem hostium trepidare agmina ac terga verti; latacen dari solitam a Persarum rege legatis, ut, quocumque venissent, omnium rerum copia abundarent, ac multa similia. 19 ubinam istae fuere, cum Cimbri Teutonique terribili Marte 10 ulularent aut cum Lucullus tot reges Magorum paucis legionibus sterneret? curve Romani duces primam semper in bellis commerciorum habuere curam? cur Caesaris miles ad Pharsaliam famem sensit, si abundantia omnis contingere unius herbae felicitate poterat? non satius fuit 15 Aemilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere quam machinis claustra per tot annos quatere? siccentur hodie Meroide Pomptinae paludes tantumque agri suburbanae reddatur Italiae! nam quae apud eundem Democritum invenitur compositio medicamenti, quo pulchri 20 bonique et fortunati gignantur liberi, cui umquam Persa-20 rum regi tales dedit? mirum esset profecto hucusque provectam credulitatem antiquorum saluberrimis ortam initiis, si in ulla re modum humana ingenia novissent atque non hanc ipsam medicinam ab Asclepiade repertam proba- 25

---

§ 19 extr.: cfr. *Plin.* XXIV 166.

---

1 uerum **VRdT***S*. uetitum **Er***v*. 2 ut alia **VR**[1]. 4 euacuet et abrogaret **E**. 5 aethiope **R**[1]. 5. 6 onothuridis *ego. cfr. XXIV 167.* condiendis **VRdT***S*. -dendis **Er***J*. coniectu (*ad antecedd. relatum*) *v*. condyendis *U coll. Athen. XI 55 p. 477.* chondridis *coni. J.* 7 uertere **d**(?)*v.a.S.* 8 solita **Vd**. | persarum relegatis **VdT**. 10 ubinam istae **d***v*. -nimiste *r*. 13 curat curę (*om.* Caesaris) **E**. 17 quateres iactentur **E**. 18 hodie *om. v.a.G.* | merodie **f**. aethiopide *v.a.H.* | agri *v*. -is *ll.* 19 reddantur **Er**. 21 gignantur *om.* **R**[1]**d**. | cur numquam *v.a.H.* 22 talis est *man. Dal. v.a.G.* | dedit *G*. -ita *ll.v. an* dedit ea (*sc.* compositio) *vel* dedit? & (*vel* ita) mirum? (ac mirum *coni. S*). | esse **E**. 22. 23 profectam *SJ* (*tacito errore*). 24 morum **VR**. | in (*pro* non) **R**[1].

turi suo loco essemus evectam ultra Magos etiam. haec 29,6 sqq.
est omni in re animorum condicio, ut a necessariis orsa
primo cuncta pervenerint ad nimium. igitur demonstra-
tarum priore libro herbarum reliquos effectus reddemus,
5 adicientes ut quasque ratio dictabit.

(10) Sed in lichenis remediis atque tam foedo malo 21
plura undique acerva*b*imus, quamquam non paucis iam
demonstratis. medetur ergo plantago trita, quinquefolium,
radix albuci ex aceto, ficulni caules *ex* aceto decocti,
10 hibisci radix cum glutino et aceto acri decocta ad quartas.
defricant etiam pumice, ut rumicis radix trita ex aceto
inlinatur. et flos visci cum calce subactus laudatur et 22
tithymalli cum resina decoctum. lichen vero herba om-
nibus his praefertur, inde nomine invento. nascitur in
15 saxis, folio uno ad radicem lato, caule uno parvo, longis
foliis dependentibus. haec delet et stigmata. teritur cum
melle. est aliud genus lichenis, petris totum adhaerens
ut muscus, qui et ipse inlinitur. hic et sanguinem sistit
volneribus instillatus et collectiones inlitus. morbum quo-
20 que regium cum melle sanat ore inlito et lingua. qui ita
curentur, aqua salsa lavari iubentur, ungui oleo amygda-
lino, hortensiis abstinere. ad lichenas et thapsiae radice
utuntur trita cum melle.

(11) Anginae argemonia medetur sumpta ex vino, hy- 23
25 sopum cum fico decoctum et gargarizatum, peucedanum

§§ 21. 22: Pl. iun. 33, 9—13. Marc. 19, 3. 4. 27. 5. Diosc. IV 162. — § 22: Diosc. IV 53. — Pl. iun. 33, 13. Diosc. IV 154. — § 23: cfr. Marc. 16, 42. — Diosc. III 27. Celsus IV 7. Pl. iun. 32, 4—6. Marc. 15, 29. Pl. iun. 32, 6—8. Diosc. IV 42.

3 peruenerit **E**. 3. 4 demonstrata tum **R**[1]. -ratum **V**. 5 adicientes **VRTf***S*. -emus **d**(?)**Er***G*. -musque *man. Dal. v.* | quasque ut **d**[2]**T**. quasque **d**[1]. quas *man. Dal. v.a.G.* | dictauit **E**. -uerit *v.a.S.* 7 aceruabimus **d***v*. -auimus *r.* | non paucis iam non **E**. 9 albugi **E**. | ex *ego. om. ll.v.* ex *Pl. iun.* in *Marc.* 10 glutine lupino *Pl. iun.* lupino *Marc.* | et *ll.v.* ex *Pl. iun.* | quartanas **Rdf**. 11 defricantur *v.a.D.* 12 *dist. ego.* 13 thimalli (*om.* et) **d**. 15 paruo longis **Er***v*. longo paruis *r***Tf***S*. 17 *an* est et? | petris **Er***v*(*J*). -ras *r***T***S*. -rae *coni. J.* | inhaerens **d**(?)*G*. 25 fico **V**[1]**dTf***S coll. Diosc.* uino

cum coagulo vituli marini aequis partibus, proserpinaca
cum muria ex menis et oleo trita vel sub lingua habita,
item sucus de quinquefolio potus cyathis III. hic et om-
nibus faucium vitiis medetur gargarizatus, verbascum pri-
24 vatim tonsillis in aqua potum, **5.** (12) strumis plantago, 5
chelidonia cum *melle* et axungia, quinquefolium, radix per-
sollatae, item cum axungia operitur folio suo inposita,
item Artemisia, radix mandragorae ex aqua. sideritis lati-
folia clavo sinistra manu circumfossa adalligatur, custo-
dienda sanatis, ne rursus sata *ta*edi*um* herbariorum sce- 10
21, 144 25, 174 lere, ut in quibusdam diximus, rebellet, quod et in *i*is,
quos Artemisia sanaverit, praedici reperio, item in *i*is, quos
25 plantago. damasoni*um*, quae et alcima vocatur, sub sol-
stitio collecta inponitur ex aqua caelesti, folium tritum vel
radix tusa cum axungia ita, ut inposita folio suo operiatur. 15
sic et ad omnes cervicis dolores tumoresque quacumque
26 in parte. — (13) Bellis in pratis nascitur, flore albo, ali-
quatenus rubente. hanc cum Artemisia inlitam efficaciorem
esse produnt. — (14) Condurdum quoque herba solsti-
tialis, flore rubro, suspensa in collo conprimere dicitur 20
strumas, item verbenaca cum plantagine. — Digitorum
vitiis omnibus et privatim pterygiis quinquefolium medetur.

§ 24: Diosc. II 152. Marc. 15, 18. Diosc. IV 42. 76. — § 25: Diosc. III 159. — § 26 extr.: cfr. Diosc. eupor. I 155. — Diosc. IV 42. eupor. I 190.

V[2]**r** (*ex corr.*) **E** *Pl. iun. v.* 1 proserpina **V**[2]**E**. 2 et menis **E**. et *v.a.G. cfr. XXVII 127.* | set (*pro* et) **V**[1]. sed **V**[2]. ex *v.a.G.* 3 deniq; folio **E**. 4 uerba sicut **E**. 6 melle et *v.* et ab **E**. *om. r.* | axungia — 7 item cum **r** *in marg.* **E***v.* *om. r.* 7 imposito **d**. 8. 9 lata folia **E***v.a.H.* 9 circumfossa **Er***v*(*D*). -fusa **VR***J.* -confissa **d**. confissa *S.* 10 taedium *ego. cfr. § 3, nota ad XXIII 22.* die **Er**. *om.* *r***T***D.* diro *v.* 11 diximus *om.* **Er***v.a.S.* | iis *v.* his *ll.C. item v. 12.* 13 damasonium *B e Diosc. cfr. ind. et XXV 124.* -sionem **d**. -sione **VR***J.* -son *v.* damisionem **Er**. | alcima *coni. J. cfr. nota ad XXV 130.* alcam **Vd**. -canam **E**. alia nam **r**. alia **R**. alcea *C.* alisma *B.* caucalin *v.* 15 absungia **E**. | filio **V**. 16 omnis ceruices **V**. 17 flore **Er***v.* *om. r.* 18 hanc **VRd***v.* ac **E**. 19 quoque *om.* **R**(?)**E***v.a.S.* 20 in *ll.v.* *an* e (= ī)? *cfr. XXV 162* (inlecebram) *et nota ad XXVIII 98.*

(15) In pectoris vitiis vel gravissimum est tussis. huic 27
medetur panacis radix in vino dulci, sucus hyoscyami etiam
sanguinem excreantibus, nidor quoque accensi tussientibus,
item scordotis mixto nasturcio et resina cum melle tunsa
5 arida — facit et per se faciles excreationes —, item centaurium maius vel sanguinem reicientibus, cui vitio et
plantaginis sucus medetur et Vettonica obolis III in aqua;
contra purulentas contraque cruentas exscreationes per- 28
sollatae radix drachm*ae* pondere cum pineis nucleis XI,
10 peucedani sucus. pectoris doloribus acorum subvenit, ide*m*
antidotis miscetur; tussi daucum, item Scythica herba, eadem
omnibus pectoris vitiis; tussi et purulenta excreantibus
obolis III in passi totidem verbascum, cuius est flos aureus.
6. huic tanta vis, ut iumentis etiam non tussientibus modo, 29
15 sed ilia quoque trahentibus auxilietur potu, quod et de
Gentiana reperio. radix cacaliae conmanducata et in vino
madefacta non tussi tantum, sed et faucibus prodest. hysopi V rami cum II rutae et ficis III decocti thoracem
purgant, tussim sedant.
20 (16) Bechion tussilago dicitur. duo eius genera. 30

---

§ 27: Diosc. III 48. IV 69. III 115. 6. eupor. II 31. (Marc. 16, 59). II 152. IV 1. — § 28: Diosc. IV 105. III 82 (eupor. II 37). I 2 (eupor. II 35). III 76. 5. IV 102 (eupor. II 32). — § 29: Diosc. IV 121 (eupor. II 31). Marc. 16, 49. Diosc. III 27. — § 30: Diosc. III 116. eupor. II 33. Geop. II 5, 4. (cfr. Marc. 16, 101).

---

1 pectoribus **VR**[1]. 2 panaces **VR**[1]. | dulce **VR**[1]. 3 sanguine **VR**. | accens; tussitientibus **V**. 4 nasturcio **E**. -rtio *rv*. | et (*pro* cum) **R**[1]**dTf**. 7 *dist. ego.* | tribus *ll.v.* 8 purulentis **E**. | *dist. ego.* 8. 9 persolilatae **VE**. 9 drachmae *v.* -ma **VRd***D cum U 549 non apte coll. XI 184.* diadima **E**. *cfr. XXII 29.* | pondere *H.* -ris *ll.v*(*JD*). *cfr. § 44. 34. 36. 40. 52. 53. 57. 77 al., de falsa siglae* p. *interpretatione § 102. 114.* | undecim *ll.v.* 10 *dist. S.* | aquorum **V**. | subuenit *ego.* -nit et *ll.v.* | idem *ego.* ideo *ll.v.* 11 eadem *coni. S.* ea demum **d**(?)**Er***v.* ex **V**[1]**R**. ea demum ex **V**[2]. 12 pectoribus **V**. 12. 13 *dist. ego.* 13 obolis tribus *om.* **R**[1]**d**. | pasti **E**. possi **d**. passo *v.a.S.* | flos est **E**. flos *v.a.H.* 14 notusientibus **V**. 16 repperio **E**. | caccaliae **RE***D. cfr. XXV 135. XXVI 163.* 18 quinque . . duobus . . tribus *ll.v.* | fecis **E**. fici **d**. 19 purgat **E**. 20 tusilago **E**. tusselago **d**. -lego **V**.

silvestris ubi nascitur, subesse aquas credunt, et hoc habent signum aquileges. folia sunt maiuscula quam hederae V aut VII, subalbida a terra, superne pallida, sine caule, sine flore, sine semine, radice tenui. quidam eandem esse arcion et alio nomine chamaeleucen putant. huius aridae 5 cum radice fumus per harundinem haustus et devoratus veterem sanare dicitur tussim, sed in singulos haustus
31 passum gustandum est. (17) altera a quibusdam salvia appellatur, similis verbasco. conteritur et colata calfit atque ita ad tussim laterisque dolores bibitur, contra scorpiones 10 eadem et dracones marinos efficax. contra serpentes quoque ex oleo perungui ea prodest. — Hysopi fasciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tussim, lateris, pectoris dolores, verbascum cum ruta ex aqua, Vettonicae farina bibitur ex aqua calida. 15

32 **7.** (18) Stomachum conroborat scordotis suco, centaurium, Gentiana ex aqua pota, plantago aut per se in cibo sumpta aut cum lente alicaeve sorbitione. Vettonica alias gravis stomacho, vitia tamen sanat pota vel foliis conmanducata, item aristolochia pota, agaricum mandu- 20

---

§ 31: Diosc. (III 35). eupor. II 31. (cfr. Plin. XXII 146). — Diosc. eupor. II 31. Marc. 16, 50. Celsus IV 10. — Marc. 24, 11. — Pl. iun. 58, 22. Marc. 24, 8 (16, 52. 87). — § 32: Diosc. III 115. Marc. 20, 22. Diosc. III 3. eupor. II 5. Marc. 24, 6. Diosc. II 152. Marc. 16, 37 (20, 50). Diosc. eupor. II 13. Diosc. III 1. 138. (Marc. 20, 124). IV 70. 90. eupor. II 1.

---

1 siluestri subnascitur **E.** | quas **E.** 2 quinque *ll.v.* 3 autem **Vd.** | VII *om.* **d.** septem *rv.* | ad terra **V.** | supernae calida **E.** 4 sine radice **VR**[1]**dT.** | eundem **E.** 4. 5. arcion **VTf***S.* (*cfr. XXV 113*). artion **Rd.** archion **E** (*ll. in indice*). bechion *v.* (rhichion *vel* arcophyton *Diosc.*) 5 chamaeleucin **R.** -chen **Er.** 6 cum radices **VRE.** *an* item radicis? *cfr. Diosc.* 6. 7 deuocatus ueterum **E.** 7 singulis **E.** 8 a **E***rv. om. r.* 9 calfacit **VRdf** *Ven. C.* 10 doloris **VR.** 11 eandem **R.** 12 fasciculus **dT***v.* -lis *r.* 13 et cum **Vd Tf.** | lateris et (*ad seqq. relata*) *v.a.S.* | ad tussim — 15 calida *om.* **R.** *add.* **r.** 14 doloris **E r.** -ribus *H.* | cum *om.* **dTE.** | uettonica **E.** ueto- **VR**[1]. 16 roborat **R**[1]**dT.** | suco **VdE***D.* -cus **R**(?)*v.* 17 pota **V**[2]*S.* -tae *rv. cfr. CFWMüller p. 9.* 18 cibos **R.** | sumptę **d.** 20 aristolocia **r.** -ci **R.**

catum siccum, ut ex intervallo merum sorbeatur, nymphaea Heraclia inlita, peucedani sucus. psyllion ardoribus inponitur, vel cotyledon trita cum polenta vel aizoum.

(19) Molon *s*capo est striato, foliis mollibus, parvis 33
5 radice IIII digitorum, in qua extrema alii caput est. vocatur a quibusdam syron. ex vino stomacho .... d*y*spnoea*e* medetur centaurium maius ecligmate, plantago suco vel cibo, Vettonicae tusae pondo libra, mellis Attici semuncia ex aqua calida cotidie bibentibus, aristolochia vel
10 agaricum obolis ternis ex aqua calida aut lacte asini potum. cissanthemos ad orthopnoeas bibitur, item hysopum 34 et asthmaticis, peucedani sucus in iocineris doloribus et pectoris laterisque, si febres non sint. sanguinem quoque expuentibus subvenit agaricum victoriati pondere tritum
15 et in mulsi V cyathis datum. idem et amomon facit. ioci- 35 neri privatim Teucria bibitur recens drachmis IIII in poscae hemina, Vettonicae drachma I in aquae calidae cyathis III ad cordis vitia in frigidae cyathis II. quinquefolii sucus iocineris et pulmonis vitiis sanguinemque reicientibus et

---

§ 33: (Diosc. III 47). Diosc. eupor. II 31. 39. Diosc. III 6. (Marc. 17, 14). II 152. III 4 (6). 1. — § 34: Diosc. eupor. II 39. — Diosc. II 194. III 27. (Marc. 17, 9). II 82. III 1 (eupor. II 29). I 14. — § 35: Diosc. eupor. II 58. — Diosc. IV 1. (Marc. 22, 33). IV 42 (eupor. II 30). II 209. IV 108. I 2. III 76.

---

2 pillio **E**. 3 azoum **VR**[1]**d**. 4 scapo *v.* ca- *ll.* 5 quattuor *ll.v.* | aqua **Rd***v.a.B.* | allii caput est **Rd***B.* alica potest **E**. pota *v.* 6 syron **d***v.* *cfr. ind.* syro **R**. siro **V**. siron **E**. sinon r. | *lacunam ego indicavi.* et **Rd**(?)*v.* | *dist. ego.* 6. 7 dyspnoeae *C.* dispnoea **Er**. -ae *v.* difnoea *r.* 7 eligmate **VR**. 8 uettonica **R**[1]**d**. | tusa **d**. | *an* libra et? 9 aristolochia — § 58 uetustis *desunt in* **R**. *add.* r (*'post tria folia et dimidium'*). 10 calida cotidie bibentibus **VdT** (*falso iterantes*). | asinino **T***S.* 10. 11 potam **E**. -ta r*v.a.S.* 12 asthmaticis *v.* -aatis (astum- **V**) **dV**. hastumanticis **E**. artu- r. | peucedanis fucus **E**. 13 febries r. | sunt **d***v.a.G.* 15 et in — datum *om.* r. | quinque *ll.v.* | amonon **V**. amenon **d**. 16 terebia **Vd**. | quattuor *ll.v.* 17 heminam **Vd**. | drachma I *ego.* -mae **d**. -ma una **Er***v.* dagmae **V**. | aquae **VdT***S.* aqua r*v.* | calidae **VdTr***S.* -da **E***v.* | tribus *ll.v.* 18 duobus *ll.v.* 19 uitii **V**. | reicientibus et cuicumque **Vd***v.* *om.* **Er**.

cuicumque vitio sanguinis intus occurrit. iocineri anagallides mire prosunt. capnon herbam qui edere, bilem per urinam reddunt. acoron iocineri medetur, thoraci et praecordiis *d*aucum.

36 (20) Ephedra, ab aliis a*n*abasis vocata, nascitur ventoso fere tractu scandens arborem et ex ramis propendens, folio nullo cirris numerosa, qui sint iunci geniculati, radice pallida. datur ex vino nigro austero trita ad tussim, suspiria, tormina et sorbitione facta, in quam vinum addi convenit. item Gentiana madefacta pridie contrita denarii pondere in vini cyathis III.

37 (21) Gaeum radiculas tenues habet nigras, bene olentes. medetur non modo pectoris doloribus aut lateris, sed et cruditates discutit iucundo sapore. verbenaca vero omnibus visceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iocineribus, 38 thoraci; peculiariter autem pulmonibus et quos ab *ii*s phthisis temptet radix herbae consiliginis, quam nuper 25, 86 inventam diximus. suum quidem et pecoris omnis remedium praesens est pulmonum vitio vel traiecta tantum in auricula. bibi debet ex aqua haberique in ore adsidue sub lingua. superficies eius herbae an sit in aliquo usu, adhuc incertum est. renibus prodest plantaginis cibus, 34 Vettonicae potus, agaricum potum ut in tussi.

§ 36: Diosc. IV 46. eupor. II 31. 39. — (Marc. 22, 29). — § 37: Marc. 22, 35. — § 38: Colum. VI 5, 3. VII 5, 14. — Diosc. II 152. IV 1. Marc. 26, 37. Diosc. III 1. eupor. II 60.

1 intus *ll.v. an* inlitus? *cfr. Diosc.* 3 achoron **E**. -onon **r**. aceon **d**. | thoraci quoque *v.a.S.* 4 daucum *S cum J.* caucum **VdT**. -cem **Er**. daucum (caucum *Verc.* caucon *C*) quae et (*ad seqq. relata*) *v. del. B*(*H*). caucum *legitur apud Diosc. II 168. an* radice? *cfr. § 77.* 5 anabasis *v. cfr. ind.* amab- **Vd**. abamb- *r.* 6 feret nactus candens **r**. 7 qui **Vd***v.* que *r.* | sunt **d***v.a.S.* | iungi **V**. 10 contrito **V**. 11 cyathis uini **Vd***S.* | tribus *ll.v.* 12 gaeum **VE***D.* geum **dr***v.* 13 nudo **r**. | et *om.* **V**. 16 iis *v.* is **E**. his *rC.* 17 pthyisis **V**. pithys **E**. | *dist. H coll. XXV 86.* 18 coris sumnis **V**. pecorum omnium *v.a.G.* 19 traiectata tum **V**. 20 oricula **VE**. 23 ut *om.* **Vd**.

(22) Tripolion in maritimis nascitur saxis, ubi adludit 39
unda, neque in mari neque in sicco, folio *i*satis crassiore,
caule palm*um* alto, in mucrone diviso, radice alba, odorata,
crassa, calidi gustus. datur hepaticis in farre cocta. haec
5 herba eadem videtur quibusdam quae polium, de qua suo
loco diximus. 21, 44. 145 sqq.

(23) Gromphaena, alternis viridibus roseisque per cau- 40
lem foliis, in posca sanguinem reicientibus medetur.
(24) iocineri autem herba malundrum, nascens in segete
10 ac pratis, flore albo, odorata. eius cauliculus conteritur
ex vino vetere. (25) item herba calcetum e vin*a*ceis con-
trita inponitur. faciles praestat vomitiones radix Vetto-
nicae, hellebori modo IIII drachmis in passo aut mulso,
hysopum tritum cum melle, utilius praesumpto nasturcio
15 aut irione, molemonium denarii pondere. et sill*ybi* lacteus
sucus, qui densatur in cummim, sumitur cum melle supra
dicto pondere praecipueque bilem trahit. rursus sistunt 41
vomitionem cuminum silvestre, Vettonicae farina; sumuntur
ex aqua. abstergent fastidia cruditatesque digerunt dau-
20 cum, Vettonicae farina ex aqua mulsa, plantago decocta
caulium modo. — Singultus hemionium sedat, item aristo-

§ 39: Diosc. IV 133. — § 40: Diosc. IV 1. III 27. IV 156.
— § 41: Diosc. III 62. Marc. 20, 139. 89 (106). Diosc. II 152.
III 141. 4 (6). IV 14. III 6. 27. eupor. II 35. 36.

1 tripholion **Vdf.** | maritimo **d.** | abludit **VfE.** allidit *v.a.G.*
2 mare **E.** | isatis *Verc. e Diosc.* satis *ll.v.* 3 caule palmum alto *S. cfr. nota ad XXV 161, de mendo XX 117.* palmo alto *ll.v.* palmeo caule *Verc.* (*cfr. § 95*). 5 pollium **V.**
7 cronphaena **E**[1]**r.** cyonphena **E**[2] *in marg.* symphona (-nia *C*) uel gromphaena *v.a.H.* | uiribus **Vdr.** 8 medetur *om.* **d.**
9 malandrum **Er.** melandryum *v.a.H.* 11 carcetum **r.** chalcetum **d**(?)*v.a.D. cfr. ind.* | uinaceis *S.* ucneis **V.** uineis *rv.*
13 quattuor *ll.v.* | mulsos **V.** 14 nasturcio **E.** -rtio *rv.*
15 molemonium **Erv.** molium **V.** mollium **d.** lemonium *coni. H.* (*cfr. ind., ubi* hermonium **dT.** *an* hemionium?). | pondere *om.* **d.** | est et *v.a.S.* | sillybi *ego.* sillib; **dr.** -bus *rG.* sillybus *J.* -bi iis *S.* silybo *Dal.* psyllibus *v. cfr. Diosc. et XXII 85.*
16 densatus **d**(?)*v.a.D.* 18 uettonica **dE.** 20 farinae **E.**
21 hemionium *B e Diosc.* hermionum **Er.** -monium *r.*

lochia, suspiria c*ly*menus. — Pleuriticis et peripneumonicis centaurium maius, item hysopum bibitur, pleuriticis peu-
42 cedani sucus. (26) alus autem, quam Galli sic vocant, Veneti cotoneam, medetur lateri, item renibus convolsisque et ruptis. similis est cunilae bubulae, cacuminibus thymo, 5 dulcis et sitim sedans, radicis alibi albae, alibi nigrae. (27) eosdem effectus in lateris doloribus habet chamaerops myrteis circa caules geminos foliis, capitibus Graeculae rosae, ex vino pota. — *Isch*iadicos dolores et spinae levat
34 agaricum potum ut in tussi, item *s*toechadis aut Vetto- 10 nicae farina ex aqua mulsa.

43 **8.** (28) Plurimum tamen homini negotii alvus exhibet, cuius causa maior pars mortalium vivit. alias enim cibos non transmittit, alias non continet, alias non capit, alias non conficit, eoque mores venere, ut homo maxime cibo 15 pereat. pessimum corporum vas instat ut creditor et saepius die appellat. huius gratia praecipue avaritia expetit, huic luxuria condit, huic navigatur ad Phasim, huic profundi vada exquiruntur; et nemo vilitatem eius aestimat

§ 42: Diosc. IV 9. Marc. 26, 18. cfr. Plin. XXVII 41. — Celsus IV 13. Marc. 25, 17. 39. cfr. Plin. XXIV 130. — Diosc. III 1 (eupor. I 237). [III 28]. IV 1.

1 clymenus *S* (-nos *v*). clim- *ll.* | pleureticis **Vd***v.a.G.* (*sic* **d** *etiam v. 2*). | peripleumonicis **VE***JD. cfr. XXII 108. XXIII 123. XXIV 145.* 3 alus *ego. cfr. XXVII 41* (*ubi etiam ordine alphabetico munitur*). *Scribon. 83. Marc. 17, 21. 10, 68. 26, 18.* halus *ll.v* (*index*) *Marc. 31, 29.* | sil *S cum Schneidero ad Veget. p. 109. at cfr. Marc. 31, 29 et Plin. XX 36* (*= Diosc. III 53. 54*). 4 cotonia **Vd**. | ea terri **V**. at- **d**. 5 cuniculae **Er**. | bubulae *om.* **V**. 6 dulci **Vd**. | sedant **TEr**. sedat *v.a.G.* | radicis **VdT***H.* radiradi- **E**. radii radi- **r**. rarae radi- *v.*
7 effectus *om.* **r**. | in *om.* **Er***v.a.H.* | chamerops **V***v.a.Dal.* -pis **Er**. 8 myrteis **d***v.* -tei *r.* | caules **d***v.* -lis *rS.* -lem *B.* | geminis **r***B.* 9 potus **Er**. | ischiadicos *v.* scia- *ll.* 10 stoechadis *B.* thoeca- **r**. theoca- *rv. nomen incertum*; *cfr. XXVII 131* (*= Diosc. III 28*). 12 albus **E**. 13 alius **Vd**. | cibus **d**.
15 conficit **Er***v.* concipiat **d**. capiat **V**. 16 instant **E**. | creditur **dE**. 17 expetit *Brot. cum Gronovio.* -itur *ll.v.* 18 huic **V**[2]*v.* huc *r.* | condit *S cum Gronovio.* -itur *ll.v.* | phasin **E***v.a.S.* 19 utilitatem **Er***Dal.*

consummationis foeditate. ergo numerosissima est circa hanc medicinae opera.

Sistit eam scordotis recens drachma cum vino trita 44 vel decocta potu, Polemonia, quae et dysintericis ex vino 5 datur, verbasci radix pota ex aqua II digitorum magnitudine, nymphaeae Heracliae semen cum vino potum, radix superior e xiphio drachmae pondere ex aceto, semen plantaginis in vino tritum vel ipsa ex aceto cocta aut alica ex suco eius sumpta, item cum lenticula cocta vel aridae 10 farina inspersa potioni cum papavere tosto et trito vel sucus infusus aut potus, Vettonica in vino ferro calefacto. eadem coeliacis in vino austero datur; his et Hiberis 25, 88 inponitur uti dictum est. — Tenesmo radix nymphaeae 45 Heracliae e vino bibitur, psyllium in aqua, acori radicis 15 decoctum. aizoi sucus alvum sistit et dysinterias et *tae*nias rotundas pellit. symphyti radix pota in vino alvum et dysinteriam sistit, item dauci. aizoum foliis contritis ex vino torminibus resistit, alc*i*mae siccae farina torminibus pota cum vino.

20 (29) Astragalus folia habet longa, incisuris multis ob- 46 liquis, circa radicem caules III aut IIII, foliorum plenos,

§ 44: Diosc. III 115. IV 8. 102. (eupor. II 48. Marc. 27, 129). III 138. (eupor. II 48). II 152. eupor. II 47. 49. 51. Marc. 27, 16. 15. Pl. iun. 48, 18. — Marc. 27, 62. — § 45: Diosc. III 138. (eupor. II 48. 47). IV 88. 9. Pl. iun. 48, 19. Diosc. III 76. IV 88. III 159. — § 46: Diosc. IV 62.

2 operam **d**. 4 potui **VdTf**. | quae **V***J*. que **r**. quoque *v*. | et *del. S.* 5 uelbasci **r**. | ex qua **V**. | duorum *ll.v.* 6 nymphae **E**. 7. 8 plantatinis **V**. -ti nisi **d**. 8 cocta athalica **V**. 9 aridiae **V**. 11 potus **VdT***v*(*S*). succus **Er***G*. | uettonicae *v.a.S.* 12 hibiberis **E**. 13 ut **Er***v.a.S.* (*de dictione cfr. § 78. 147*). 14 psylium **Vd**. | acori **dr***G*. cori **VE**. cum [radicibus] *v*. 15. 16 taenias *S*. tenias **f**. teneas **Er**. en- **V**[1]**d**. tieneas **V**[2]. tineas *v*. 16 pellat **E**. | sympiti **E**. -tys **r**. | pota — 17 et **VdTf***S om.* **Er***v*. 17 dysinteria **Er**. -as *H*. 18 resistit — 19 pota *om.* **Vd**. | alcimae *J e coni. S. cfr. nota ad XXV 130.* alcmae **Er**. -meae *v*. alceae *C*. 19 uitio **V**. 20. 21 obliquis **VdE***D*. -qua **r**(?)*v*. 21 cire **V**. | radices *v.a.S.* | *dist. ego.* | tres aut quattuor *ll.v.*

florem hyacinthi, radices villosas, implicatas, rubras, praeduras. nascitur in petrosis, apricis et isdem nivalibus, sicut *in* Pheneo Arcadiae. vis ei ad spissanda corpora. alvum sistit radix in vino pota, quo fit ut moveat urinam repercusso liquore, sicut pleraque quae alvum sistunt. 5 sanat et dysintericos in vino rubro tusa; difficile autem tunditur. eadem gingivarum suppurationi utilissima est fotu. colligitur exitu autumni, cum folia amisit; siccatur in umbra.

47 (30) Et ladano sistitur alvus utroque, quod in segetibus nascitur contuso et cribrato. bibitur ex aqua mulsa, item 10 nobili e vino. *ledon* appellatur herba, ex qua fit in Cypro barbis caprarum adhaerescens. nobilius in Arabia fit, iam et in Syria atque Africa quod toxicum vocant; nervos enim in arcu circumdatos lanis trahunt adhaerescente roscida 12,73 sqq. lanugine. plura de eo diximus inter unguenta. hoc gra- 15 48 vissimum odore est durissimumque tactu. plurimum enim terrae colligit, cum probetur maxime purum, odoratum, molle, viride, resinosum. natura ei molliendi, siccandi, concoquendi, somnum adliciendi. capillum fluentem cohibet nigritiamque custodit, auribus cum hydromelite aut rosaceo 20 infunditur, furfures cutis et manantia ulcera sale addito sanat, tussim veterem cum st*y*race sumptum, efficacissimum ad ructus.

§§ 47. 48: Diosc. I 128. cfr. Plin. XII 73. 75.

1 flore **Vd**. | pillosas **Vf**. *an* pilosas, *ut § 58?* | inplicata **E**. 2 *an* uentosis? *cfr. Diosc.* 3 in *CFWMüller p. 24 not. 2. om. ll.v.* | heneo **d**. haen- **V**. | pissando **V**. 4 molleat **Er**. 5 plenaque q; **E**. | sistit **Er**. 7 tunditur eadem *om.* **Vd**. | suppuratione **VE**. 8 collitur **V**. | autumni **d***v*. autem ni **V**. aut cumini **Er**. 9 laudario **Vd**. | sistit ut **Er**. | siluestribus *U 549. sed cfr. § 115.* | *dist. Salm. exerc. p. 259b B.* 11 ledon *ll.***Tf***v*(*H*). *cfr. Diosc.* lada *C.* | herba quod ex aqua **Er**. 12 pobilius **Vd**. uilius *U 550 e Diosc. sed cfr. XII 73.* | *dist. ego.* | fit **E**. 12. 13 etiam **dT***v.a.G.* 13 taxicum **Vd**. -con *v.a.C.* 14 ranis **Er**. | trahunt *v.* -ntur *ll.* 16 odore est **dT***Verc.*(*G*). -rem **V**. honorem **Er**. onere est *man. Dal. v.* | plurimam **Er**. 19 omnium **Er**. | adlicendi **VEr**. 21 aut cera **V**. 22 styrace *G.* stor- *ll.v*(*D*). *sed cfr. cod.* **M** *XII 80. 81. 98. XIII 18. XV 26, de cetero X 195. XII 124. 125. XXIV 24.* 22. 23 efficacissimum *om.* **V**.

(31) Alvum sistit et chondris sive pseudodictamnum. 49
— Hypocisthis, orobethron quibusdam dicta, malo granato
inmaturo similis, nascitur, ut diximus, sub cistho, unde 24, 81
nomen. haec arefacta in umbra sistit alvum, ex vino nigro
5 austero utraque. duo enim genera eius, candida et rufa.
usus in suco: spissat, siccat. et rufa magis stomachi rheu-
matismos emendat pota III obolis, sanguinis excreationes
cum amylo, dysinterias pota et infusa, item verbenaca ex
aqua data aut carentibus febri ex vino Am*m*ineo, cochlea-
10 ribus V additis in cyathos III vini.

(32) Laver quoque, nascens in rivis, condita et cocta 50
torminibus medetur, (33) potamogiton vero ex vino dys-
intericis etiam et coeliacis, similis betae foliis, minor tan-
tum hirsutiorque, paulum semper eminens extra aquam.
15 usus in foliis: refrigerant, spissant, peculiariter cruribus
vitiosis utilia et contra ulcerum nomas cum melle vel
aceto. Castor hanc aliter noverat, tenui folio velut equinis 51
saetis, thyrso longo et levi, in aquosis nascentem. radice
sanabat strumas et duritias. potamogiton adversatur cro-
20 codilis; itaque secum habent eam qui venantur. alvum

§ 49: Diosc. I 127. eupor. II 10. — Marc. 20, 59. — § 50: cfr. Diosc. II 153. (Plin. XXII 84). — Diosc. IV 99. — § 51 extr.: Diosc. IV 36. eupor. II 48.

1 sistit — 4 aluum *hoc loco om.* **V**. *cfr. v. 9.* | chondris **d***v*. condris **V**. -rys **E**. -ry **r**. 2 hypocisthis **d***v*. -cistis **Vr**. -ciss **E**. | orobethron **f***H*. *cfr. Diosc.* -botron **Er**. -bothron *D*. oborothron **Vd**. orobathion *G* (uel orobanche *add. v*). | dicta **d***G*. -tam *r*. -tum *v*. | nam lon **r**. 3 cistho **d***v*. -to *r*. 5 utroque **Er**. *cfr. XXIV 81.* 6 sucos (-cus **V**) spissa **VE**. 7 tribus *ll.v.* | *dist. H coll. XXII 137. XXIII 144.* 8 amylon **Er**. 9 *post* ex uino *habet* **V** *totum locum supra omissum* (p. 190, 22 efficacissimum — 4 aluum), *simul iteratis quae sequuntur* 4 ex uino — 9 ex uino. | ammineo *Dal.* amineo **dE***v*(*Brot.*). -inneo **Vr***D*. *cfr. nota ad XXXIV 103.* 10 quinque **dEr***v*. quoque **V**. | cyathis **E***v.a.G.* | tribus *v.a.G.* 11 laues **V**. 13 minori **Er**. -ribus [hirsutioribusque] *v.a.S.* 14 paulum **VfEr***H*. -lulum **dT***v*. -latim *G*. | supereminens **Er***v.a.S.* (*nusquam alibi Pliniani usus*). | aqua **V**. 16 nonas **E**. 19 aduersantur **V**. -atur et **dE**(?)*v.a.S.* 19. 20 crocodillis **E**. 20 habet **E**. | uenatur **r**. -antur eos **Vf***S*. -antur

sistit et Achillea. eosdem effectus praestat et statice, VII
caulibus veluti rosae capita sustinens.

52 (34) Ceratia uno folio, radice nodosa et magna, in cibo
coeliacis et dysintericis medetur. leontopodion alii leu-
ceoron, alii doripetron, alii thorybethron vocant, cuius radix 5
alvum sistit purgatque bilem, in aquam mulsam addito
pondere denariorum II. nascitur in campestri et gracili
solo. semen eius potum lymphatica somnia facere dicitur.
53 lagopus sistit alvom e vino pota aut in febri ex aqua.
eadem inguini adalligatur in tumore. nascitur in segetibus. 10
multi super omnia laudant ad deploratos dysintericos
quinquefolium decoctis in lacte radicibus potis et aristo-
lochiam victoriati pondere in cyathis vini III. quae ex supra
dictis calida sumentur, haec candente ferro temperari
aptius erit. 15

54 E diverso purgat alvum sucus centaurii minoris drachma
in hemina aquae cum exiguo salis et aceti bilemque de-
trahit, maiore tormina discutiuntur. Vettonica alvum solvit
drachmis IIII in hydromelitis cyathis VIIII, item Euphor-
beum vel agaricum drachmis II cum sale modico potum 20
ex aqua aut in mulso obolis III. solvit et cyclaminos ex aqua
pota aut balanis subditis, item chamaecissi balanus. hysopi
manipulus decoctus ad tertias cum sale et pituitas trahit

---

§ 52: Marc. 27, 13. — Diosc. III 100. (cfr. Plin. XXVII 96). — § 53: Diosc. IV 17. 42. (Marc. 27, 64). eupor. II 47. — § 54: Diosc. III 7. 6. Marc. 30, 15. Diosc. IV 1. Marc. 30, 67. Diosc. III 1. Marc. 30, 34. 14. 54. — Diosc. III 27. (cfr. Marc. 30, 39). III 82.

---

illos *v.a.H.* 1 achilles **d**. aehillae **V**. | septem *ll.v.* 3 geratia **d**. | et **VErv**(*S*). *om.* **d**(?)*Hack.* 4. 5 leuceoron *C e Diosc.* lic- *v.* lich- **dr**. lech- **E**. cheoron **V**. 5 doripetron **d***v.* (δωρίϲ *et* δωρικτεpίϲ *Diosc.*). doryp- *rD.* | thorybethron *S e Diosc.* -tron **V***C.* thoribethron **d**. -ethoron **E**. -enthron **r**. toriuentoron *v.* 6 aqua mulsa **d***v.a.G.* 7 duorum *ll.v.* 8 omnia **d**. | dicatur **Er**. 10 tumori **VE**. 11 deplorandos **d**. 12. 13 et in aristholociam **E**. 14 candentes **V**. | temptari **d**. 17 aqua **Vd**. 18 maiora **E**. | uettonicae (ueto- **V**) **VE**. 19 quattuor *ll.v.* | in *om.* **Vd**. | nouem *ll.v.* 20 duabus *ll.v.* | modicū **Er**. 21 tribus *ll.v.* 22. 23 hysopi manipulus *om.* **Vd**. 23 sale — trahit *om.* **Er**.

vel tritus cum oxymelite et sale pellitque ventris animalia.
pituitam et bilem detrahit peucedani radix.
(35) Alvum purgant anagallides ex aqua mulsa, item 55
epithymum, qui est flos e thymo satureiae simili. diffe-
5 rentia, quod hic herbaceus est, alterius thymi albus; qui-
dam hippopheon vocant. stomacho minus utilis vomitiones
movet, sed tormina et inflationes discutit. sumitur et
ecligmate ad pectoris vitia cum melle et aliquando iride.
alvum solvit a IIII drachmis ad VI cum melle et exiguo 56
10 salis atque aceti. quidam aliter epithymum tradunt sine
radice nasci, tenue, similitudine pallioli, rubens, siccari in
umbra, bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere
pituitam bilemque alvo leniter soluta. (36) et nymphaea 57
in vino austero solvit et pycnocomon, erucae foliis crassio-
15 ribus et acrioribus, radice rotunda, lutei coloris, terram
olente, caule quadriangulo, modico, tenui, flore ocimi. in-
venitur in saxosis. radix eius in aqua mulsa ✱ II pon-
dere et alvum et bilem et pituitam exinanit; semen som-
nia tumultuosa facit una drachma in vino potum. et
20 capnos trunca detrahit bilem.

§§ 55. 56: (Isid. XVII 9, 13). Diosc. IV 176. — § 56 extr.: Marc. 30, 33. 11. — § 57: Diosc. (III 138). IV 173. — IV 108. (cfr. Plin. XXVI 35).

1 uel **VEr***D*. inlitus uel **d**(?)*v*. | tritus *S*. -tum *ll*. contritus *v*. | cum **Er***v*. in **Vd***D*. 3 purgant **VdTf***S*. -at **Er***v*. | anagallides **VdTfE***Verc.*(*S*). -llis **r***v*. 5. 6 quidem **E**. quid **V**. 6 hippopheon **d***C*. hyppo- **V**. hypo- *v* (*coni. H*). hippopleon **r**. hipo- **E**. | minus *om.* **VT**. | utiles **VE**. inutiles **T**. 7 mouet **VTEr***v*(*S*). minus mouet **d**(?)*G*. | inflationes **d***G*. inflamma- *rv*. 8 eligmate **r**. elicm- **E**. | utilia **r**. uitalia *v.a.G*. 9 quattuor *ll.v*. | sex *ll.v*. | melle et **VTf***S*. melle **r**. mellis **d**(?)**E***v*. 10 salis atque **VTfE***S*. -isque atque **r**. -isque et **d**(?)*v*. | *an* epithymum in thymo? 11 tenue *H*. -ui *ll.v*. -uis *D*. *an* capite tenui? 13 aluum . . soluit *v.a.S*. | *dist. S*. 14 pycnocomon **d***Bas*. picnoso- **V**. pygmoco- (pig- **E**) *rv*. 17 saxosis **VdT***H*. -osis locis *rv*(*D*). 19. 20 et capnos **Vd***v*(*S*). et carnos **Er**. et panos *H*. discutit panos *D*. | trunca *J coll. XXV 155*. tru **Er**. strunā **d**. -umam **V***D*. -umam discutit *v*. discutit *H*. per urinam *S coll. § 35, unde possis, si* tru (**Er**) *pro genuino habere malis, conicere* esu (*cfr. XX 178*). 20 — p. 194. 1 *dist. S*.

58 (37) Polypodi, quam nostri feliculam vocant, similis felici, radix in usu, pilosa, coloris intus herbacei, crassitudine digiti minimi, acetabulis cavernosa ceu polyporum cirri, subdulcis, in petris nascens aut sub arboribus vetustis. exprimitur sucus aqua madefactae, et ipsa minute 5 concisa inspergitur oleri vel betae vel malvae vel salsamento aut cum pulticula coquitur ad alvum vel in febri le*n*iter solvendam. detrahit bilem et pituitam, stomachum offendit. aridae farina indita naribus polypum consumit. florem et semen non fert. 10

59 (38) Scamonium quoque dissolutione stomachi bilem detrahit, alvum solvit, praeterquam si adiciantur aloes drachmae II obolis eius II. est autem sucus herbae ab radice ramosae, pinguibus foliis, triangulis, albis, radice crassa, madida, nausiosa. nascitur pingui et albo solo. 15
60 radix circa canis ortum excavatur, ut in ipsam confluat sucus, qui sole siccatus digeritur in pastillos. siccatur et ipsa vel cortex. laudatur natione Colophonium, Mysium, Prienense, specie autem nitidum et quam simillimum taurino glutini, fungosum tenuissimis fistulis, cito liquescens, 20 virus redolens, cumminosum, linguae tactu lactescens, quam

§ 58: Diosc. IV 185. Th. H. IX 13, 6. Isid. XVII 9, 62. Marc. 30, 5. 44. (cfr. Cato 158, 1). Th. H. IX 20, 4. — §§ 59—61: Diosc. IV 168. — § 59: Marc. 30, 13. (6—8). — § 60: Isid. XVII 9, 64.

1 polypodion **d**(?)*v.a.S.* | feliculam *S.* filic- **E r** *v*(*D*). -ciolam **V d f.** *cfr. Cato 158, 1. Colum. VI 27, 11.* 2 felici **V.** -cis **E** *S.* filici **d** *v.* -cis **r** *D. cfr. not. ad XXIV 85.* 3 ceu *om.* **V d.** 4 carri **V d.** 5 *a v.* exprimitur *denuo incipit* **R.** | madefacta **E**[1]*v.a.H.* | et **V R T f E** *v*(*S*). *om.* **d**(?)*Dal.* | minute **R T**(*Gron.*)*H.* -ta **V d f.** *om.* **E** *v.* 7 uel (*pro* aut) **E** *v.a.H.* 8 leniter *C.* leui- *ll.* **f** *v.* 9 offendit **E r.** 10 florem et **R**(?) *man. Dal. H.* -ret *r* **T.** -ret et *v.* 11 scamonium **V E** *v*(*D*). scammo- *r*(?)*Bas.* | *an* quoque non sine? | dissolutione *D.* -nes **V R d f.** -nem **E r** *v.* | stomachi *ll.D.* -chi facit *G.* facit *v.* 12 aloae **V.** alae **R**[1]. 13 duae .. duobus *ll.v.* 14 trigulis **E.** | *an* floribus albis? *cfr. Diosc.* 15 pingue **E.** 16 ipsa *v.a.H.* | conflat **V.** 19 prienese **V E.** 20 tenuissimi **V.** 21 cumminosum **R** *H.* -no sub **E.** fumminosum **V d.** fumi- *v.* fumi- *C.* gummo- *G.* | tactu *om.* **E.**

levissimum, cum diluatur, albescens. hoc evenit et adulterino, quod fit ervi farina et tithymalli marini suco fere in Iudaea. quod etiam strangulat sumptum. deprehenditur 61 gustu, tithymallus enim linguam excalefacit. usus bimo;
5 nec ante nec postea utile. dedere et per se ex aqua vel mulsa et sale quaternis obolis, sed utilissime cum aloe ita, ut incipiente purgatione mulsum bibatur. fit et decoctum radicis in aceto ad crassitudinem mellis, quo leprae inlinuntur et caput inunguitur in dolore cum oleo.
10 (39) Tithymallum nostri herbam lactariam vocant, alii 62 lactucam caprinam, narrantque lacte eius inscripto corpore, cum inaruerit, si cinis inspergatur, apparere litteras, et ita quidam adulteras adloqui maluere quam codicillis. genera eius multa. primus cognominatur characias, qui et
15 masculus existimatur, ramis digitali crassitudine, rubris, sucosis, V aut VI, cubitali longitudine, a radice foliis paene oleae, in cacuminibus coma iunci. nascitur in 63 asperis maritimis, legitur semen autumno cum coma, siccatum sole tunditur et reponitur. sucus vero incipiente
20 pomorum lanugine defractis ramis excipitur farina ervi

§ 62: Diosc. IV 162. (cfr. Th. H. IX 11, 8). — § 63—65: Diosc. IV 162.

1 diluitur *v.a.S.* 1. 2 aduiterino **V**. adlui- **E**. 2 erui **Rd** *Verc.(G)*. erbi **V**. herbi **E**. -bae *v.* | farinae **V**. | et *om.* **E**. | tithymalli (tity- **VRE**) *v(G)D. cfr. Theophr.* -mali **d** *C(Dal.) e Diosc. (cfr. index et XX 209), ut infra ubique.* 4 excalefacit **V**[2]**Er** *S.* -alfacit *rv.* | uus bimo **E**. bulbi more *v.a.H.* 5 nec ante **dTR** *v.* ne et cante *r. cfr. XXVII 79.* | utili *H cum Gron.* | uel **VdTf** *v(J)*. et **E**. *om.* **R**(?)*C. an* pura uel? *cfr. Diosc.* 6 mulso **T**. | ex (*pro* et) **E**. *an* et ex *vel* et e? | aloae **V**. 9 inliniuntur **E**. | inunguitur **d**. ung- *rv. cfr. XXV 135 et 142.* ungere *§ 22. XVIII 308. XIII 23. XVI 205. XXIV 60. XXVIII 53, sed non de tali usu medico.* | cum mullo **d**. 10 alii *om.* **E**. 12 spargatur **VR**. insparg- **r** *S.* 14 primis **E**. | characias *C e Diosc.* -chias (car- *v*) **Er** *v.* chazarias **Rd**. zachar- **V**. 15 malculus **V**. 16 sucossis **V**. rugosis **E** *H. cfr. Diosc.* | quinque aut sex *ll.v.* | radice **E** *v.* -cis *r.* 17 paene oleae **R**(?)*H.* paenuleae f. peneleae **VdT**. -le **E**. pendulis *G.* -det *v.* 18 legitimis **Er**. *an* montanis? *cfr. Diosc. et § 72.* 18. 19 siccatur **R**[1]. 19 incipientes **E**[1]. 20 ramis

aut ficis, ut cum *i*is arescat. quinas autem guttas singulis
64 excipi satis est, traduntque totiens purgari hydropicos fico
sumpta, quot guttas *ea* lactis exceperit. sucus cum colli-
gitur, ne attingat oculos, cavendum est. fit et e foliis
tunsis priore minus efficax. fit et decoctum e ramis. est 5
et semen in usu cum melle decoctum ad catapotia sol-
vendae alvi gratia. semen et dentium cavis cera includitur.
colluuntur et radicis decocto e vino aut oleo. inlinunt et
lichenas suco bibuntque eum, ut purget vomitione et alvo
65 soluta, alias stomacho inutilem. trahit pituitam sale addito 10
in potu, bilem aphronitro, si per alvum purgari libeat, in
posca, si vomitione, in passo aut aqua mulsa. media potio
III obolis datur. ficos a cibo sumpsisse melius est. fauces
urit leniter, est enim tam ferventis naturae, ut per se
extra corpori inpositu*s* pusulas ignium modo faciat et pro 15
66 caustico in usu sit. — (40) Alterum genus tithymalli myr-
titen vocant, alii car*y*iten, foliis myrti acutis et pungentibus,
sed m*a*ioribus, et ipsum in asperis nascens. colliguntur
comae eius hordeo turgescente siccataeque in umbra diebus
VIIII in sole inarescunt. fructus non pariter maturescit, 20
sed pars anno sequente, et nux vocatur. inde cognomen

§§ 66. 67: Diosc. IV 162. Th. H. IX 11, 9. (C. IV 6, 9).

VRdf*S*. ramulis **Er***v*(*D*). 1 ficis *Verc.*(*G*). fici **VRd***v*. fic . . (*reliquis abscissis*) **E**. | iis *v*. is **VRd***D*. his **E**. | aut e **V**. | sin-guli **R**. 2 traduntque etiam **Er***v*.*a*.*S*(*D*). 3 quod **E**. | ea *J*. ex **VRE**. *om*. **d**(?)*v*. 3. 4 collig **E** *deficientibus ceteris usque ad § 84* anthyllis. 4 fit et e **Vra***G*. fit et **Rdx**. *om*. *v*. 5 minus **VRdx***v*. domus **ra**. 5. 6 est et **VRxa***v*. est **d**(?)*H*. 6 usu cum **dxra***v*. sucum **VR**. | decoctū **a***v*. -cto *r***f**. 8 coluuntur **V***D*. | radicis **d**(?)*v*. -ces *r***x**. | decoctae *v*.*a*.*G*. | e **r***G*. in **a***C*. *om*. *r***x***v*. 9 purgent *v*.*aS*. | uomitione *G*. -nes *ll*.**x***v*. 10 alias **Ra***v*. -ia **Vd**. -io **x**. 12 pusca **a***D*. | uomi-cione **a**. -itionem **VRx**. 13 tribus *ll*.*v*. | sumisse **VR**[1]. 14 leniter *ll*.*v*. *an* uehementer? | et (*pro* ut) **V**. 15 inpositus *ego*. *cfr*. *§ 62*. -tum **VRdx***v*. -ta **a***D*. | faciat **dx***v*. -cit *r*. 16. 17 myrtiten **Ta***S*. *cfr*. *Theophr*. -tem **Rdx**. mystitem **V**. myr-siten **f**. -siniten *v e Diosc*. 17 caryiten *B e Diosc*. caro et in **VRdx**. -rioten *v*. caros et in **r**. carso et in **a**. | pinguentibus **V**. -guibus **a**. 18 maioribus *ego e Diosc*. mollioribus *ll*.*v*. *de mendo cfr*. *XVI 174*. 20 nouem *ll*.*v*.

Graeci dedere. demetitur cum messium maturitate lava- 67
turque, deinde siccatur et datur cum papaveris nigri II
partibus ita, ut sit totum acetabuli modus. minus hic vo-
mit*o*rius quam superior, ceteri item. aliqui sic et folium
5 eius dedere, nucem vero ipsam in mulso aut passo vel
sesima. trahit pituitam et bilem per alvum, oris ulcera
sanat. ad nomas oris folium cum melle estur. — (41) Ter- 68
tium genus tithymalli paralium vocatur sive tithymallis
folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubentibus, se-
10 mine albo, quod colligitur incipiente uva et siccatum
teritur sumiturque acetabuli mensura ad purgationes. —
(42) Quartum genus helio*s*copion appellant, foliis porcil- 69
lacae, ramulis stantibus a radice IIII aut V rubentibus,
semipedali altitudine, suci plenis. hoc circa oppida na-
15 scitur, semine albo, columbis gratissimo. nomen accepit,
quoniam capita cum sole circumagit. trahit bilem per
inferna in oxymelite dimidio acetabulo. ceteri usus qui
characiae. — (43) Quintum cyparittian vocant propter 70
foliorum similitudinem, caule gemino aut triplici, nascen-
20 te*m* in campestribus. eadem vis quae helioscopio aut
characiae. — (44) Sextum platyphyllon vocant, alii corym-
biten, alii amygdaliten a similitudine. nec ullius latiora

---

§ 68: Diosc. IV 162. Th. H. IX 11, 7. cfr. Plin. XX 209. —
§§ 69—71: Diosc. IV 162. — § 69: Isid. XVII 9, 77.

---

1 demetitur **dx***v*. demitti- (dim- **a**) *r*. | cum **V²Rdx***v*. com **V¹**. *om.* **a***D*. *an* communi? 1. 2 lauaturque **R***G*(*D*). leua- **a**. lauatumque **VdTfx***S*. -tum *v*. -tur *C*. 2 duabus *ll.v*. 3. 4 uomitorius *CFWMüller p. 24. 25. cfr. XX 107. XXI 128.* -tionibus *ll.v*. 4 centum **a**. ceterum *D*. -ris *U 552.* | item **Rd**(?)*G*. idem **Vxa***D*. iidem *v*. (*an* ceteri usus iidem, *ut § 69? cfr. Diosc.*). 6 sesima **xra***S*. resima **V**. -ina **R**. sesama **d**(?)*v*.
9. 10 semine **dx***v*. semen *r*. 12 helioscopion *v e Diosc.* helio (elio **R**. alii **a**) copion *ll*. 13 quattuor aut quinque *ll.v*.
14 hic **V***S*. 15 gratissimo **a***H*. -mo quod colligitur incipiente una *r***x***v* (*falso iterata ex v. 10*). | accepit **Va***v*(*S*). -cipit *r***x***G*. 17 inferna **ra***v*. inte- *r***x**. 18 quintum **dxa***v*. -tumque *r*. -to quod *S*. | cyparittian **ra***S* (-iſſian *v*). ſypar- **R**. ſipar- **V**. ſipparitiam **d**. 19. 20 nascentem *v*. -te *ll*. -ti *S*. *cfr. XII 101.* 20 cui eadem *v.a.S*. 21 uocant appellant **VR**.
21. 22 corimbiten **xr**. corib- **VR**.

sunt folia. pisces necat. alvum solvit radice vel foliis vel suco in mulso aut aqua mulsa drachmis IIII. detrahit
71 privatim aquas. — (45) Septimum dendroides cognominant, alii cobion, alii leptophyllon, in petris nascens, comosissimum ex omnibus, maximis cauliculis rubentibus et 5 semine copiosissimum, eiusdem effectus cuius characian.

72 (46) Apios ischas sive raphanos agria, iuncos II aut III spargit in terra rubentes, foliis rutae. radix cepae, sed amplior, quare quidam raphanum silvestrem vocant. intus habet mammam candidam, extra cortices nigros. nascitur 10
73 in montosis asperis, aliquando et herbosis. effoditur vere tusaque in fictili mergitur, deiectoque quod supernatat reliquus sucus purgat utraque parte sesquiobolo in aqua mulsa. sic et hydropicis datur acetabuli mensura. inspergitur et aridae radicis farina potioni. aiunt superiorem 15 partem eius vomitione biles extrahere, inferiorem per alvum *in* aqua.

74 (47) Tormina discutit quodcumque panaces, Vettonica praeterquam a cruditate, peucedani sucus et inflationes,

§§ 72. 73: Diosc. IV 174. — § 72: Th. H. IX 9, 6. — § 73 extr.: Th. H. IX 9, 5. — § 74: Diosc. eupor. II 40. Diosc. III 48. Marc. 29, 21. Diosc. III 82. I 2. III 76. I 128. III 3. Marc. 27, 16. (cfr. Plin. XXVI 44).

2 quattuor *ll.v.* 3 dendroiden **dx***H* -ro id est **V**. 4 cubion **VR**[1]. 4. 5 cumosissimum **VR**[1]**x**. 5 maxime **ra** *v.a.J. an* comosum (*corruptum in* comosumosum) . . . maxime? 6 characian *ego.* -ias *v.* charachia N **VRd**. caracia n **a**[1]. -ia **a**[2]. (n *ubique cum sequenti v.* apios *iunctum est*). *de structura cfr. XXVII 24.* 7 apios **VRd***B e Diosc.* apion **a**[1]. aptos **a**[2]. opos *v.* | ischas **R***B*. -cas **a**[1]. -cha **Vd**. -ca **x**. scillas **a**[2]. scylla *v.* | agria **rdx***v*. -ias **a**. agaria *r.* | duos *ll.v.* | aut **a***D. om.* **rx***S.* siue *v* (*scribendum videtur* binos ternos: *cfr. XXVII 82. XI 21*). | tres *ll.v.* 10 *an* medullam? 11 montosis **Vdxa***C*(*S*). -tuosis **R**(?)*v*(*H*). | et **VRdx***v*(*S*). et in **a***G*(*J*). 12 tusati **V**. -sa **dTx**. 13 reliquus **V**. | itaque **R**[1]. 14. 15 inspargitur **V**(**a**?)*S*. 17 in aqua *ego. cfr. v. 13.* aqua **VRdTfxa**. *del. v.* aquas *H* (*cfr.* § *70*). At *coni. S.* aquam *J.* aeque *D. an* sed totam utraque? *cfr. Diosc.* 18 uettonica **da***S.* uecto- **x**. et to- **V**. et uetto- **R**(?)*G*. 19 et *om.* **x***v.a.G*.

ructus gignens, acori radix, daucum vel si lactucae modo
sumatur. ladanum Cyprium potum interaneorum vitiis oc-
currit, Gentianae farina ex aqua tepida fabae magnitudine,
plantago mane sumpta II lingulis et tertia papaveris in
5 vini cyathis IIII non veteris. datur et in somnum euntibus
addito nitro vel polenta, si multo post cibum detur. colo
infunditur hemina suci vel in febri.

(48) Agaricum potum obolis III in vini veteris cyatho 75
uno lieni medetur, e panace omnium generum radix in
10 mulso, sed Teucria praecipue pota arida et decocta, quan-
tum manus capiat, in aceti heminis III ad heminam. in-
linitur eadem ex aceto aut, si tolerari non possit, ex fico
vel aqua. Polemonia bibitur ex vino, Vettonica drachma
in oxymelitis cyathis III, aristolochia ut contra serpentes. 25, 101
15 argemonia VII diebus in cibo sumpta lienem consumere 76
dicitur, agaricum in aceto mulso obolis II. nymphaeae
Heracliae radix in vino pota et ipsa consumit. cissan-
themus drachma bis die sumpta in vini albi cyathis II
per dies XL lienem dicitur paulatim emittere per urinam.
20 prodest et hysopum cum fico decoctum, lonchitidis radix
decocta prius quam semen demittat, peucedani quoque

§§ 75. 76: Diosc. eupor. II 61. 62. — § 75: Diosc. III 1. 101 (142). cfr. Plin. XXV 45. XXIV 131. — Diosc. IV 8. 1. — III 4 (6). — § 76: Pl. iun. 57, 3—5. Diosc. eupor. II 60. — Diosc. III 138. — II 194. — III 27. 152. 82 Th. H. IX 20, 2.

1 item acori **R**(?)*G.* | dacum uel **x**. daucumue *v.* 3 magnitudinem **V**. 4 submota **V**. | a duabus **dTx**. 5 quattuor *ll.*(?)*G.* *an* IIII cyathis uini? 6 simul quo (que **V**[2]) **V**. -mul **dx**. mul si *v.a.G.* 8 tribus (auribus **V**) *ll.v.* | ueteris *om.* **a**. 9 liene **Vx**. | e **VRTxa***v*(*S*). et **d***C.* | panacis *G. sed cfr. § 44. 94. 101. 106.* 10 decocta **dxa***v.* -to *r.* 11 tribus *ll.v.* | *dist. ego coll. § 87. (132). XXIII 109. XXVIII 207.* | heminam (emi- **xa**) *ll.***fx**. flemina *D.* uulnus *v.* 12 possint **Vx**. | ficu **V**(?)*v.a.D.* 14 tribus *ll.v.* 15 VII *v.* uel **VRx**. septem **d**(?)**ra***Dal.* 16 duobus *ll.v.* 17. 18 cessanthemus **V**. cessent- **R**. chissant- **r**. 20 cum fico **VRdx***v.* in uino **a**. | loncitidis **a**. lonchithidis **V**[1]. loncyth- **r**. lincyth- **R**. colochinth- **V**[2]. 21 decocta — quoque *statim post* radix (p. 200, 1) *errore iteravit* **V**, *item* decocta **Rdx***v. del. D cum* **a**.

77 radix et lieni et renibus. lien *suco* acori poto consumitur, praecordiis et ilibus utilissimae radices; .... clymeni semen potum diebus XXX pondere denarii in vino albo, Vettonicae farina ex melle et aceto scillite pota, radix lonchitidis in aqua. Teucrium inlinitur, item scordium 5 cum cera, agaricum cum farina e feno Graeco.

78 (49) Vesicae malis contraque calculos, gravissimis cra-25, 23 ciatibus, ut diximus, auxilio est Polemonia ex vino pota, item agaricum, plantago foliis vel radice potis ex passo, 35 Vettonica ut in iocinere diximus, item rami*c*i pota atque 10 inlita, eadem ad strangurias efficacissima. quidam ad calculos Vettonicam et verbenacam et mil*i*folium aequis portionibus ex aqua pro singulari remedio bibere suadent.
79 strangurias discuti et dictamno certum est, item quinquefolio decocto ad tertias in vino. hoc et enterocelicis dari 15 atque inlini utilissimum est. xiphi quoque radix superior urinam ciet, infantibus enterocelicis datur ex aqua et inlinitur. vesicae vitiis peucedani sucus, infantium rami*c*i

§ 77: Diosc. I 2. eupor. II 60. Pl. iun. 44, 10. Diosc. IV 14. (cfr. Plin. XXVII 120). eupor. II 61. Diosc. III 152. 101. 115. — § 78: Diosc. IV 8. eupor. II 111. — Diosc. III 1. II 152. Pl. iun. 62, 1. Diosc. IV 1. (cfr. Marc. 26, 8. 27). — § 79: Diosc. eupor. II 112. — Diosc. IV 42. — Diosc. eupor. II 112. (cfr. Marc. 26, 96). Diosc. IV 20. III 82. IV 70.

1 lien suco *ego*. lienis (uco *om. ante* aco) **VRdx**. alienis **ra**. lien *v*. | acoro *man. Dal. v.a.G.* | poto **Vx** *man. Dal. v.* -tu *r G.* 2 *an* utilissima radice? | *lac. ego indicavi*; *exciderunt* consumit et. 4 scillito **VTfx**. 6 farina e *S.* -nae *ll.* -na [foeni graeci] *v.* 6. 7 *dist. H.* 7 *an* grauissimi cruciatus (*scriptum olim* -tuus)? *cfr. XXV 23.* 10 ramici *v.* -iti *ll. J* (*coll. § 79. XX 251. XXIV 15* (*bis*). *XXX 135. 136. 137*). *sed cfr. XX 142. XXII 84. 121 et Cels. VII 18 extr. 22. 24. Seren. 683. Plin. iun. 63, 22. 64, 1. Marc. 33, 23. 24. 25. 51.*
11 inlinita **V**(**a**?) *D.* | quidem (-dam *D*) ad calculos **Vdxa** *D.* ad calculos quidam **R**(?) *v.* 12 milifolium *ego.* millef- *ll. v. cfr. nota ad XXIV 152.* 14 discuti **dxr** *G.* -tit *r.* (-tere *v*). | e (*pro* et) **dTx**. 15 hoc est **V**. *del. v.a.G.* | enterocelicis **d** *G.* int- *r.* ictericis *v.* 16 est. xiphii *v.* est siphi **VRdx**. exsiphi **r**. exiphi **a**. 17 *dist. ego coll. Diosc.* 18 *dist. U 553.* | infantium **dra** *v.* -ibus *r***x**. | ramici *v.* -iti *ll***x**.

et umbilicis eminentibus psyllion inlinitur. urinam cient 80
anagallides, acori radicis decoctum vel ipsa trita potaque
et omnia vesicae vitia de*pellit,* calculos et herba et radix
cotyledonis itemque genitalium inflammationem omnem pari
5 pondere et caulis et seminis et murrae. ebulum teneris 81
cum foliis tritum ex vino potum calculos pellit, inpositum
testes sanat. erigeron quoque cum farina turis et vino
dulci testium inflammationes sanat. symphyti radix inlita
enterocelas cohibet, genitalium nomas hypocisthis alba.
10 Artemisia quoque datur contra calculos ex vino dulci et
ad stranguriam, dolores vesicae sedat ex vino radix nym-
phaeae Heracliae.

(50) Eadem vis crethmo ab Hippocrate admodum 82
laudata*e*. est autem inter eas quae eduntur silvestrium
15 herbarum; hanc certe apud Callimachum adponit rustica
illa Hecale. species quae elatae hortensiae. caulis unus
palmum altus; semen fervens, odoratum ceu libanotidis,
rotundum; siccatum rumpitur. habet intus nucleum can-
didum, quem aliqui ca*c*h*rym vocant. folia pinguia albicant

---

§ 80: Diosc. II 109. I 2. IV 90. — § 81: IV 95. IV 9 (eupor. II 108). III 117. 138. (eupor. II 106. 112). — § 82: Hippocr. nat. mul. 20. morb. mul. I 10. 56. cfr. Plin. XXII 88. Diosc. II 156. (III 79).

---

1 psyllion **r***v*. -ylion **a**. pyllion *r***x**. 2 anagallides **d**(?)*v*. anaca- *r***x**. 3 depellit *ego*. de **ra**. *om*. *r***x***S*. sanat et *v*. | calculos et **ra***S*. -ose et *r***x**. -os *v*. 4 omnem **ra***G*. *om*. *r* **Tx***v*. 5 pondere caulis **d** *Ven*. | teneris **ra***G*. -rum *r***Tfx***v*. 7 frigeron **Vx**. 8 symphyti **d***v*. -piti **VR**. -picę **r**. simphiti **x**. -pice **a**. | inlit& **V**[1]. 9 interocelas **Vx**. 13 crethmo *v*. chretmo **V**. cretamon **d**. cetmio **R**. cetno **r**. Creddeno **a**. 14 laudatae *H*. -ta *ll.v*. -to *S e coni. Dal. sed cfr. § 83* (largior). *158. 160. XXVII 135.* | duntur **V**[1]. dicuntur **V**[2]. 16 species quae **d***v*. speciesque (spic- **R**) **rTx** *Ven*.(*S*.). -que est *B*. spices quae **V**. peciasque **a**. | elatae **VRT** *Ven*. -te **dxa***v*. batis *B*. elatinae *D cum U 554* (*nulla causa coll. Diosc. IV 40*). *an* althaeae *vel* maluae? *cfr. XX 222.* | unus **ra***G*. unum *r***Tx***v*(*S*). 17 ferueas **VR**[1]. ferens *H*. | libanotidis **r** *in marg. v*. lyb- **a**. balotidis **Vdx**. balathi- **R**. 19 cachrym *S*. -yn *v*. -ys *D*. cacrym **R**. -ry **Vd**. -rys **r**. -ris **a**. *cfr. XVI 30. XXII 71. XXIV 99. 101.* | folia pinguia **a***G*(*S*). folio pingui *r***Tfx***v*(*H*). | albicant *G*(*S*). -nte *ll.***Tfx***v*(*H*).

veluti olivae, crassiora et salsa gustu; radices digiti crassi-
83 tudine III aut IIII. nascitur in maritimis petrosis. estur
crud*a* coct*a*ve cum olere, odorati saporis et iucundi. ser-
vatur etiam in muria. praecipue *ei* usus ad strangurias
folio vel caule vel radice ex vino. colorem quoque cor- 5
poris gratiorem facit, verum largior inflationes. alvum
solvit decocto, urinam et a renibus umorem trahit, sicut
alc*i*mae siccae farina, e vino pota stranguria*e* efficacius
addito dauco, lieni quoque utilis. adversus serpentes bibitur.
iumentis quoque in pituita aut stranguria hordeo inspersa 10
succurrit.

84 (51) Anthyllion est lenti simillima, quae in vino pota
vesicas vitiis liberat, sanguinem sistit. altera anthyllis,
chamaepi*t*y*i* similis, flore purpureo, odore gravi, radice
intubi, vel magis medetur 15

(52) Cepaea, similis porcilacae, nigriore radice, sed
inutili, nascens in litoribus harenosis, gustu amara, in

§ 83: Diosc. II 156. (eupor. II 112). III 159. — § 84: Diosc. III 143 (eupor. II 109). cfr. Plin. XXI 175. — Diosc. III 158.

1 crassiore et salso *v.a.G(H)*. 2 tres aut quattuor *ll.v.* 3 cruda coctaue *ego*. crudū coctūue *ll.v. cfr. § 82* laudatae. 4 praecipue ei *ego. cfr. X 130.* -pue *ll.***x**. -ui *G.* -ueque *v.* | usus **dxa***G.* usque **VR**. eius usus *v. an* praecipue uis ei ususque? | strangurias **a***D.* -ia **dx**. -iam *v* -gyria **VR**. 6 largior **VRdTx***J.* quoque largior **ra**. aequo largior *G.* largior quoque *v.* | *an* inflammationes? *cfr. § 86. XXIII 128. 152. XXIV 54. XXVII 48. 49. XXVIII 103. XXIX 79. 103. XXX 61, al.* 7 sic et *v.a.S.* 8 alcimae *J. cfr. § 45 et nota ad XXV 130.* alcme **a**. -eae *v.* almae **Vd**. -me **Rx**. alce **r**. -eae *Brot.* althaeae *C.* | farina e **dx**. -nas **VR**. (*an* -na cum?). -na in **ra***v.* | stranguriae *ego.* (*cfr. § 86 extr.*). -ria **dx**. -gyria **V**. -guriam **R**(?)**a***J* -am tollit *v. ceterum* δυcεντερία (*pro* δυcουρία) *Diosc.* | *dist. ego.* 12 anthyllion *v e Diosc.* cant- **VE***D.* cantyll- **d**. cantill- **R**. 13 anthyllis *v* (*praem.* est) *e Diosc.* can- (-thillys **R**. -thellys **r**) *ll.D. cfr. § 160.* 14 chamaepityi (-yos *v*) *ego coll. Diosc.* -phyllo *D.* -pyllo **d**. chamepillo **E**. -pyllo (cam- **R**) *r.* (*an* chamaepityi folio?). | odori **E**. 15 — 17 *dist. ego.* 15 medetur *ll.***Tf***H. om. v.* | *lac. ego indicavi. exciderunt fere* comitialibus in oxymelite: *cfr. Diosc.* 16 cepaea *B e Diosc.* -peae **Rd**. -pae ea **V**[2]. -pae// **V**[1]*v.* caepe **E**. | nigriores **d**. | radices **VRd**. 17 inutilis **RE**. *locus turbatus*; *fortasse* nigriore folio, fere inutili .... radice gustu amara in uino *sqq. cfr. Diosc*

vino cum asparagi radice vesicae plurimum prodest. (53) eadem praestat hypericon — alii chamaepityn, alii 85 corissum appellant —, oleraceo frutice, tenui, cubitali, rubente, folio rutae, odore acri, semine in siliqua nigro, 5 maturescente cum hordeo. natura semini spissandi. alvum sistit, urinam ciet, vesicae cum vino bibitur. (54) est 86 aliud hypericon, quod aliqui caro*n* appellant, folio tamaricis — et sub ea nascitur —, sed pinguioribus foliis et minu*tis*, rubentibus, odoratum, palmo altius, suave, leniter 10 acutum. vis semini excalfactoria, et ideo inflammationem facit, sed stomacho non inutile, praecipuum ad stranguriam, si exulcerata non sit vesica. medetur et pleuriticis ex vino potum, (55) vesicae autem callithrix trita simul *cum* cumino 87 et data ex vino albo, verbenacaque cum foliis decocta ad 15 tertias vel radix eius e mulso calido calculos eicit; item perpressa, quae Arreti et in Illyrico nascitur, in aqua decocta ex III heminis ad unam pota, trifolium ex vino sumptum et chrysanthemum primum. anthemis quoque calculos eicit, parvis a radice foliis quinis, caulibus longis II, 20 flore roseo, radices tritae per se . . . . cei, laver crudum.

§ 85: Diosc. III 161 (eupor. II 112). — § 86: Diosc. III 164. — § 87: Diosc. IV 134 (cfr. Plin. XXII 62. 64). — Marc. 26, 8 (65). — Diosc. I 9 (cfr. Marc. 26, 34). — Diosc. III 113. — Diosc. III 144 (eupor. II 111. 109. cfr. Plin. XXII 54). II 153.

2 alii **VTE**. quam alii (**Rd**?) *v.* | chamaepityn *v*(*J*). -pytin (chame- **V**) *ll. Dal.* 3 corissum (-isu **E**) *ll.* **Tf***S. cfr. § 129. 164.* corion *B e Diosc.* -icon *v.* 5 natura **dE***v.* nata **V**. -ta ē **R**. | semini **VR**. 7 alii qui **E**. alii *v.a.S.* | caron *v*(*J*). -ro *ll.***Tf***D.* -ros *S. cfr. § 119 extr. 130.* corin *B e Diosc.* | folia **R**[1]. *an* foliis (*altero* foliis *del.*)? 9 minutis *ego e Diosc.* -nus *ll.v.* | sua **E**. | leniter — 10 excalfactoria *om.* **E**. 10 aculum **V**. -leatum *v.a.H.* | semine **V**. | inflammationem **R***D cum U 555.* inflat- *rv.* 11 non *om.* **V**. cum **d**[1]. num **d**[2]. | stranguria **VR**. (*an* -rias? *cfr. § 83*). 13 callitrix **VRTf**. -richon *v.a.H.* | cum *G. om. ll.v.* 14 que *ego.* quoque *ll.v.* | cum *om.* **E***v.a.H* (*SJ*). 14. 15 adtritas **E**. 16 perpraessa **V**. -pessa **d**. | apreti **R**[1]. apraeti **V**. 17 tribus *ll.v.* | unam **R**(?)*G.* unum **VE***v.* uinum **d**. 18 primum **E***v. om. r***Tf***H. an* purpureum? *cfr. XXII 54.* | anthemis **dT***S.* -mum **R**(?)**E***v.* antemys **V**. 19 duobus *ll.v.* 20 rosaceo **R**[1]. | per sae **V**. | *lac. ego indicavi.* cei **VE**. ceu *r*(?)*B.* feu *v.*

88 (56) silaus nascitur glariosis et perennibus rivis, cubitalis apii similitudine. coquitur ut olus acidum, magna utilitate vesicae. quae si scabiem sentiat, panacis radice sanatur, aliter inutilis vesicis. — Calculos pellit malum erraticum radicis libra in congio decocta ad dimidias — inde he- 5 minae sumuntur per triduum, relicum ex vino — et urtica marina et daucum et plantaginis semen ex vino (57) et herba Fulviana trita ex vino. et haec nomen inventoris
89 habet, nota tractantibus. (58) urinas ciet scordion, testium tumores sedat hyoscyamum, genitalibus medetur peuce- 10 dani sucus, ex melle semen, stranguriae agaricum obolis III in vini veteris cyatho uno, trifolii radix drachmis II in vino, dauci una drachma vel seminis.

Ischiadici semine et foliis erythrodani tritis sanantur, panace poto et infricato, Polemonia, aristolochiae decocto 15
90 folii. agarico quidem et nervus, qui platys appellatur, et umerorum dolor sanatur obolis III in vini veteris cyatho uno poto. quinquefolium *i*schiadicis et bibitur et inponitur,

---

§ 88. 89: Diosc. eupor. II 109 (quater). — § 88: Diosc. IV 92 (eupor. II 112). Marc. 26, 23. cfr. Plin. XXXII 102. — Diosc. III 77. — § 89: Diosc. III 115. IV 69. III 82. III 1. III 113 (eupor. II 112). III 52. 76. III 150 (cfr. Plin. XXIV 94). III 48. IV 8. eupor. I 238. — § 90: Diosc. III 1 (eupor. I 237). IV 42 (Marc. 25, 46). IV 168. III 161. 164. eupor. I 237. — Diosc. eupor. I 217. Marc. 31, 18. Diosc. IV 42. [II 193]. II 209.

---

1 silaus *ll.v.* lauer *B.* (lauer = sion, *cfr. § 50. XXII 84. Diosc. II 153*). | glabriosis **VdT**. glabi- **R**. glori- **r**. 2 atrum *B cfr. XX 117.* 4 inutili *B.* -le *G.* 5 congio (*sc.* aquae) **VRE**. uini congio **d**(?)*v.* 6 uino *ll.v. deinde add.* conicio **d**. cumcio *rD. del. ego ut ortum ex* congio *prave iterato.* (*an potius* ſenecio? *cfr. § 81. XXV 168*). cum ſio (zio *v*) *C.* conyza *B.* Pucino *coni. D coll. XIV 60.* | ortica **VR**. 7. 8 *dist. ego.* 8 ex uino *om.* **d**. uino et *om.* **V¹R¹**. 9 *an* nostratia? *cfr. XV 37 et XXIX 17.* | ciens *Müller emend. IV 21* (*ad antecedd. cum v referens*). 9—11 *dist. ego coll. Diosc.* 11 semen *om.* **dT**. et semen *v.a.J.* | tribus *ll.v.* 12 duabus *ll.v.* 14 ischiadici *v.* iscia- **R**. scha- **E**. inscia- **V**. scia- **d**. 15 infricata *v.a.D. dist. U 556.* 16 platys **d***v.* -tus *rD.* 17 tribus *ll.v.* 18 quinquifolium **E***r. an recte?* quinqui **R**. | ischiadicis *v.* schia- **E**. scia- *r.*

item scamoni*a* decocta et cum hordei farina. semen hyperici utriusque bibitur ex vino.

Sedis vitia et adtritus celerrime sanat plantago, condylomata quinquefolium, sed ea *in* cal*l*um iam conversa
5 cyclamini radix ex aceto. anagallidum caerulea procidentiam sedis retro agit, e diverso rubens proritat. coty- 91
ledon condylomata et haemorrhoidas mire curat, testium tumores acori radix decocta in vino tritaque inlita. intertrigines negat fieri Cato absinthium Ponticum secum ha-
10 bentibus. **9.** alii adiciunt et puleium, quod ieiunus quis legerit: si post se alliget, inguinis dolores prohibet aut sedat coeptos. (59) inguinalis, quam quidam argemonion 92
vocant, passim in vepribus nascens, ut prosit, in manu tantum habenda est.

15 (60) Panos sanat panaces ex melle, plantago cum sale, quinquefolium, persoll*at*ae radix ut in strumis, item da- 24
masonium, verbascum cum sua radice tusum, vino aspersum folioque involutum et ita in cinere calefactum, ut inponatur calidum. experti adfirmavere plurimum referre, si 93
20 virgo inponat nuda ieiuna ieiuno et manu supina tangens dicat: N e g a t A p o l l o p e s t e m p o s s e c r e s c e r e c u i

§ 91: Cato 159. — § 92 med.: Diosc. III 49. II 152. IV 42. III 159. IV 102 (cfr. Plin. XXVI 122). — § 93 extr.: Diosc. IV 76. 168. Marc. 32, 49.

1 scamonia *v*(*D*). -io **VR**. -mmonio *r*. -ia *C*. *an* scamonia in aceto? *cfr. Diosc.* 4 quinquifolium **E** (*ut fere semper*). | sed ea in *D*. sed eam **VRE**. sedem **d**(?)*v*. | callum iam *D*. calumniam **Er**. *om. rv. cfr. § 144.* | conuersa *D*. -sam **RdE***v* (*e Diosc. II 193*). -sum **V**. euersa **f**. -sam *H*. 5. 6 procedentiam sedes **E**. 6 pruritat **V**[2]**E**. 6. 7 cotoledon **V**. 7 curuat **E**. 8 tritaque **f***S*. -quae **V**. -que et **R**(?)*v*. ta atque **dT**. *om.* **E**. 9 necat **E**. 10 ieiunus **dr***v*. ie unus **E**. te (si **V**[2]*S*) ieiunus **VR**. | quis *ll.v*(*S*). qui *G. cfr. XXVIII 48.* 11 post se *v*. posset *ll.* 11. 12 prohibent aut sedant **E**. 12 inguibus **E**. | argemonion **T***J*. -onio **VRf**. -on **Er**. -onem **d***v ex ind. cfr. XXIV 176.* 13 prosit inguinibus **d**(?)*v.a.S.* | mano **VR**[1]. 14 lanium **VR**[1]**d**. | est *om.* **dT**. 15 cum melle **E***v.a.S.* 16 persollatae *J*. -ollae **dEr**. -ole *r*. -olatae *v*. | ut in **dEr***v*. aut *r*. 19 calidum *om.* **VR**[1]**d**. 20 ieiuno **d**(?)**E***v*. *om.* *r***Tf**. 21 necat **E**. negat — p. 206, 2 dicat *om.* **R**[1]. | cui *ll.***T***H*. quam *v*.

nuda virgo restinguat atque ita retrorsa manu ter dicat totiensque despuant ambo. medetur et radix mandragorae ex aqua, radicis scamoniae decoctum cum melle, sideritis cum adipe vetere contusa, marruvium cum axungia vetere, vel Chrysippios cum ficis pinguibus. et haec ab 5 inventore habet nomen.

94 **10.** (61) Venerem in totum adimit, ut diximus, nym-25, 75 phaea Heraclia, eadem semel pota in XL dies, insomnia quoque veneris a ieiuno pota et in cibo sumpta. inlita quoque radix genitalibus inhibet non solum venerem, sed 10 et affluentiam geniturae; ob id corpus alere vocemque dicitur. adpetentiam veneris facit radix e xiphio superior data potui in vino, item quam cremnon agrion appellant, orm*i*nos agrios cum polenta contritus.

95 (62) Sed inter pauca mirabilis est orchis herba sive 15 serapi*as*, foliis porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice testiculis simili, ita ut maior sive, ut aliqui dicunt, tenuior ex aqua pota excitet libidinem, minor sive mollior e lacte caprino inhibeat. quidam folio scillae esse dicunt leviore ac minore, caule spinoso. radices sanant oris ul- 20 cera, thoracis pituitas, alvum sistunt e vino potae.

96 Concitatricem vim habe*t e*t satyrion. duo eius genera:

§ 94: Diosc. III 138 (Plin. XXV 75). Marc. 33, 63. — Diosc. IV 20 (eupor. II 96). — cfr. Plin. XXV 155. — Plin. XIX 151. XX 110. Diosc. II 151. — § 95: Diosc. III 132. 131 (eupor. II 96). Th. H. IX 18, 3. — § 96: Diosc. III 131. Isid. XVII 9, 43. cfr. Plin. XXVII 65.

1 retorsa **dT** *man. Dal.* 2 dispuant **V***v.a.C.* 2. 3 mandragora **E**. 4 contusa — 5 uetere **VRdTf**(*Verc.*)*S. om.* **E***v*(*J*). | marruuium **R***D.* mauruu- **V**. marrubium (marrhu- **f**) **dTf**(*Verc.*)*S. cfr. nota ad XXV 43.* 5 chrysippius **T**. -ppos **E**. -ppea **d**(?). *v.a.S.* 7. 8 nymphaeae **dE**. 8 eracliam **E**. 11 afluentiam **V**. affluentia **E**. | alere **Er***v.* habere *r***f**. 12 e *om.* **E**. 13 potui **d**. -tu *rv.* | cremnon *ll.D.* eremon *Ven.* crethmon *C.* -mos *Verc.* 14 orminos (hor- *Dal.*) *v.* -menos *ll.***f***S.* | contrita *G.* 15 mirabilis **VRd***v.* milias **r**. -lia **E**. | horchis **E**. 16 serapias *C e Diosc.* -piis **VR**. -pis **E**. sarapis **d**. -pias *v.* 18 tenuior (-uuior **R**) *ll.***Tf***v*(*J*). durior *C. an* plenior? *cfr. Diosc.* | excitat **E**. 20 radice **Vd**. 21 e **E***v.* et *r.* ex *D.* 22 habet et *ego.* -bent **V**. -bet *rv.* -bet ut *vet. Dal.*

longioribus foliis quam oleae, caule IIII digitorum, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis testium, alternis annis intumescente ac residente. altera satyrios orchis cognominatur et femina esse credita *est*. distin-
5 guitur internodiis et ramosiore frutice, radice fascini. nascitur fere iuxta mare. haec tumores et vitia partium earum cum polenta inlita sedat vel per se trita. superioris radix in lacte ovis colonicae data nervos intendit, eadem ex aqua remittit. (63) Graeci satyrion foliis lilii 97
10 rubris, minoribus et III non amplius e terra exeuntibus tradunt, caule levi, cubitali, nudo, radice gemina, cuius inferior pars et maior mares gignat, superior ac minor feminas. et aliud genus satyrii erythr*ai*con appellant, semine viticis maiore, levi, duro, radicis cortice rufo;
15 intus album includi sapore subdulce, fere in montuosis inveniri. venerem, etiam si omnino manu teneatur radix, 98 stimulari, adeo si bibatur in vino austero; arietibus quoque et hircis segnioribus in potu dari, et a Sarmat*i*a equis ob adsiduum laborem pigrioribus in coitu, quod
20 vitium prosedamum vocant. restinguit vim eius aqua mulsa

§§ 97. 98: Diosc. III 133. 134. (eupor. II 96).

1 longioribus **VE**. una long- *r*(?)*v*. *cfr. § 103 et Müller de stilo p. 91*. | quattuor *ll.v.* 3 intumescente **V**^{2}**E r** *v*(*S*). -nture **V**^{1}**R**. -nte ea **dT** *H*. | alteria **E**. | saturios **E**. 4 femina *v*. -nam *ll.*f*S*. | credita est *ego*. -itam *ll.S.* -itum *J coll. VIII 78*. -itur *v*(*D*). *cfr. § 100. 120. II 127. 166. VIII 3. XVI 234. XVII 163. XIX 128. XXXV 202. XXXVI 201 al.* (*an vero* praedicant (*cfr. XXIII 72*) — *nam* creditant *vix credibile* — *vel* feminam inuenio esse creditam?). 5 fascinis **E**. -nis utili *v.a.S.* 7 erum **E**. earum erumpentia *v.a.H.* *an* uerendarum? *cfr. II 93*. | trita **VR** *v*(*S*). illita **dT**. *om.* **Er** *H*. 7. 8 superiori **E**. 9 lii **R**. 10 rubris **VRd**(*Ven.*)*S*. -ri **Er** *v*. | tribus *ll.v.* 13 satyrii **d** *G*. -rit **VR**. -ri **r** *S*. -rion *v*. siri **E**. | erythraicon *G e Diosc.* -threcon (-thecon **R**^{1}) *ll.* -thronion *vel* -thrococcon *v*. 14 se semine **E**. | urticis **dT**. | doro **V**^{1}**R**^{1}. | rubo **Er**. -bro *v.a.S.* 15 aluum **E**. | *dist. ego e Diosc.* | sebdulce **V**^{1}. sed dulce **V**^{2}. | fere **VRd** *G*. fertur **E** *v*(*D*). | montosis **E** *v.a.H.* *cfr. § 72 et nota ad XXV 64*. 17 stimulare *S*. | magis adeo *v.a.G*(*S*). *an* at eo magis? 18 senioribus **E**. | sarmatia *J*. -ata **Vd** *S*. -at **RE**. -atis *v*.

99 aut lactuca sumpta. in totum quidem Graeci, cum concitationem hanc volunt significare, satyrion appellant, sic et crataegin cognominantes et thelygonon et arrhe*no*gonon, quarum semen testi*bus* simile est. tithymalli quoque ramorum medullam habentes ad venerem proniores fieri 5 dicuntur. prodigiosa sunt quae circa hoc tradit Theophrastus, auctor alioqui gravis, septuageno coitu durasse libidinem contactu herbae, cuius nomen genusque non 100 posuit. — (64) Sideritis adalligata varices minuit et sine dolore praestat. 10

Podagrae morbus rarior solebat esse non modo patrum avorumque memoria, verum etiam nostra, peregrinus et ipse, nam si Italiae fuisset antiquitus, Latinum nomen invenisset. insanabilis non est credendus, quippe quoniam et in multis sponte desiit et in pluribus cura. medentur 15 radices panacis cum uva passa, sucus hyoscyami cum farina 25, 88 vel semen, scordion ex aceto, Hiberis uti dictum est, verbenaca cum axungia trita, cyclamini radix, cuius de-101 coctum et pernionibus. podagras refrigerat radix e xiphio, semen e psyllio, cicuta cum lithargyro aut axungia, aizoum 20

§ 99: Th. H. IX 18, 6. 5. (cfr. Plin. XXVI 162). — Th. H. IX 18, 9. — § 100 extr.: Diosc. III 48. IV 69. III 115. II 193. — § 101: (cfr. Diosc. IV 70). eupor. I 235. Diosc. IV 88. (IV 95). cfr. Marc. 36, 9. Pl. iun. 69, 8. Marc. 36, 21. (Diosc. II 208).

3 crataegin **R**(?)*H*. -tegin **E***v*. -ecin **d**. cretecin **V**. | cognominant/// **dT**. | thelygonon **Tfr***v*. -ligon **VRd**. teliquo non **E**. -icon *Ven*. | et arrhenogonon (arre- *S*) *H e coni. Dal.* et arre (arrhe **d**. a **r**) gonon *ll*.**T**. *del. v.* 4 testibus *ego*. -tium (*ortum e* -tiuuſ) **RE***v*. -tilim **V**. -tilium **d**. *cfr. § 95. 162. nov. luc. p. 28.* 6 tradit **VdTfE***v*(*S*). -didit **R**(?)*C*. 7 aliqui **VE**. | *an* septuagesimo? *cfr. Theophr.*; *aliter de rebus iteratis XVII 41. XXVIII 228.* | durare *v.a.G*. 8 cuius **VE**. cuiusdam cuius *r*(?)*v*. | genusque **VRdTf***H*. que **E**. speciemque *v*. 10 persanat **f***H*. 12 uerum et **d**. 15 in multis *om.* **E***G*. | desiit **dEr** *ex corr. G*. -sit **VT**. -sinit *v*. | curia **Vd**. | medetur **VR**. 16 radicis **E**. | panicis **V**. 17 iberis **Rd***v.a.D*. | dictum **R***v*. -ta **V**[2]**dE**. dici **V**[1]. 18 cydaminis **V**. 19 et **dEr***v*. et in **rf**. | ex phio **V**. 20 semen e **r***v*. -mine **E**. -men **r**. | psillion **E**. | *an* cicutae, *ut § 107 extr.? cfr. Diosc. eupor.* | lythargiro **E**. lithaguro **V**. litagyro **R**[1]. 20 absungia alzoum imprimo **E**.

in primo impetu podagrae rubentis, hoc est calidae. utrilibet vero convenit erigeron cum axungia, plantaginis folia trita addito sale modico, argemonia tusa ex melle. medetur et verbenaca inlita aut si pedes macerentur in aqua,
5 in qua decocta sit, (65) et lappago, similis anagallidi, 102 nisi esset ramosior ac pluribus foliis, gravis odoris. quae talis est, mollugo vocatur; similis, sed asperioribus foliis asperugo. superioris et sucus pondere ✱ I in vini II cyathis cotidie sumitur. — (66) Praecipue vero liberat eo 103
10 malo phycos thalassion, id est fucus marinus, lactucae similis, qui conchyliis substernitur, non podagrae modo, sed omnibus articulorum morbis inpositus, priusquam arefiat. tria autem genera eius: latum et alterum longius, quadamtenus rubens, tertium crispis foliis, quo in Creta vestes
15 tingunt, omnia eiusdem usus. Nicander ea et adversus serpentes in vino dedit. salutare est et semen eius herbae, 104 quam psyllion appellavimus, madefactum aqua admixtis 25, 140 in heminam seminis resinae Colophoniae coclearibus II,

§ 103: Diosc. IV 98. (eupor. I 235. Nicand. ther. 845). Isid. XVII 9, 98. cfr. Th. H. IV 6, 5. Plin. XXXII 66. — § 104: Diosc. IV 76. Th. H. IX 9, 1. — Pl. iun. 66, 1 (cfr. 69, 9). Marc. 34, 12 (36, 66). — Diosc. eupor. I 234. Diosc. III 7.

1 calida **Vd**. 3 addita **E**. | modice **E**. *cfr. nota ad § 122.* 4 uerbenacam **R**. | macerentur **TfE***v*. in aqua mac- **VRd***S*. 5 in aqua in qua **Tf***H*. in aliqua **E**. in qua **VRd***S*. in eius *v*. | decocta sit *ll*.**Tf***H*. -cto *v*. | lappazo **V**$\mathbf{R}^1$**d**. | anagallidi **R***v*. anagallid **E**. agallidi **Vd**. 6 essetur **V**. | grauis **d***v*. -ui **VR***Ven*. *in* **E** *desunt tres fere versus (76 litterae)* grauis — 8 asperugo su; *qua lacuna in recentioribus libris expleta, sed ita ut post* pluribus foliis *falso iterarentur* asperugo superioris et sucus, *ex his ficta sunt, ut videtur, quae ante* grauis *vulgo legebantur* aspera rugosa superioris suci. *del. D.* 7 sed **R**(?)*G*. et **Vd***v*. 8 asperago *vel* asparago *v.a.G.* | pondere **d***v*. -ris $\mathbf{V}^2$**r** *ex corr.* **E**. *om.* $\mathbf{V}^1$. p̄ *D. cfr. nota ad § 28.* | ✱ I *S.* XI *ll.* XI denariorum *v*. | uini **Er***v*. -no *rf*. | duobus *ll.v.* 9. 10 eum alo **Vd**. 10 phycos *v*. phecos **E**. pechos **d**. poechos *r*. | thalasson **E**. 11 conciliis **V**. 12 orbis **E**. modis $\mathbf{V}^1\mathbf{R}^1$. | arefiat **VT***J*. ere- **R**. exare- **drv**. exhare- **E**. 13 iria **V**. iri **E**. | longum **E**. 13. 14 quadam elenus **VE**. *cfr. § 26. XXIV 124.* 17 appellauimus **d**(?)**Er***v*(*D*). nomina- *r***Tf***S*. | madeaquae factum **E**. 18 ſeminam **E**. | duobus *ll.v.*

turis uno. laudantur et mandragorae folia cum polenta tunsa.

11. Talis vero tumentibus limus aquaticus cum oleo subactus mire prodest, articulis sucus e centaurio minore.
105 idem nervis utilissimus, item centauris. Vettonica nervis 5
25 discurrentibus per scapulas, umeris, spinae, lumbis pota ut in iocinere, articulis quinquefolium inposit*um*, mandragorae folia cum polenta vel radix recens tusa cum cucumere silvestri vel decocta in aqua, digitorum in pedibus rimis polypodii radix, articulis sucus hyoscyami cum axungia, 10 amomon suco decocto, item centunculus decocta vel muscus recens ex aqua obligatus, donec inarescat, item lappae
106 boariae radix e vino pota. — Cyclaminos decocta in aqua perniunculos curat omniaque alia frigoris vitia, perniunculos et cotydelon cum axungia, folia ex batrachio, epithymi 15 sucus. clavos pedum extrahit ladanum cum castoreo, verbenaca ex vino.

107 (67) Nunc peractis malis, quae membratim sentiuntur, dicemus de *i*is, quae totis corporibus grassantur. remedia autem haec communia invenio *ap*ut a*uc*tor*e*s potanda: 20
25, 28 dodecatheum, de qua diximus, deinde panacis omnium generum radices, peculiariter longinquis morbis, et semen

§ 105: Diosc. IV 42 (cfr. Plin. XXVI 90). IV 76. 85. eupor. I 206. 235. [Diosc. I 14]. Marc. 34, 11. — § 106: Diosc. II 193. IV 90. II 206. — § 107: cfr. Plin. XXV 28. 30 (Th. H. IX 11, 2). 63. 84.

1 puris **VR**[1]**d**. 3 limus **VRd***v*. liquis **E**. 4 e **dEr***v*. et *r*. ex *D*. 6. 7 posita ut **E**. 7 inpositum *v*. -tis **E**. positis *r*. *an* inpositis foliis (*cfr. § 90*) *vel* in potione (*cfr. Diosc. et XXVII 141*)? 8 tusum **d**. 9 cubitorum **Er***v.a.H.* | in **Er***H*. inde *r***Tf**. ac *v*. | pedum *v.a.H.* 11 amonon **Vd**. amomi **R**(?)*v.a.S.* | sucus **E**. -us cum *v.a.S.* | decocta **E**[1]. 14 *post prius* perniunculos *falsa praeceptione iteravit* et cotyledon cum axungia folia **E**. | curat **E***v*. *om. r.* 16 clauum **VR**[1]**d**. -uom *S*.
18 sentiuntur *om.* **V**[1]**R**[1]**d**. 19 iis *v*. his *ll.C.* | crassantur **R**. 20 inuenio aput auctores *ego. cfr. XX 215. XVIII 123. XXII 11. XXIII 141. XXVII 39. XXVIII 151. 188. XXXVII 28 al.* inueniunt (-iuntur **dT***S*. -io **Er***v*) ante omnes *ll.* **T** *v*. | potanda **E**. -dam *H cum man. Dal.* potan **V**[2]**r**. -tam **V**[1]**d***G*. -tu **R**. -ta *v*. | *dist. ego.*

interaneorum vitiis, ad omnes vero dolores corporis sucum
e scordio, item Vettonicae, quae pota colorem plumbeum
corporis privatim emendat, gratiorem reducit.

(68) Geranion aliqui myrrin, alii myrtidan appellant. 108
5 similis est cicutae, minutioribus foliis et caule brevior,
rotunda, saporis et odoris iucundi. nostri sic eam tradunt,
Graeci foliis paulo candidioribus quam malvae, caulibus
tenuibus, pilosis ramosam ex intervallis, binum palmorum;
esse in his folia, inter quae in cacuminibus capitula sint
10 gruum. alterum genus foliis anemones, divisuris longio- 109
ribus, radice mali modo rotunda, dulci, reficientibus se
ab imbecillitate utilissima, et fere talis vera est. bibitur
contra phthisis drachma in cyathis vini III bis die, item
contra inflationes, et cruda idem praestat. sucus radicis
15 auribus medetur, opisthotonis semen drachmis IIII cum
pipere et murra potum. phthisis sanat et plantaginis sucus, 110
si bibatur, et ipsa decocta in cibo; e sale et oleo a somno
matutino refrigerat. eadem datur iis, quos atrophos vocant,
interpositis diebus, Vettonica vero phthisicis ecligmate cum
20 melle, fabae magnitudine, agaricum potum obolis II in
passo, vel daucum cum centaurio maiore in vino. phage-

---

§ **108**: Diosc. IV **114** (cfr. Plin. XXIV **154**). III **121** extr. — § **109**: Diosc. III 121 init. IV 114 (eupor. II 38). — § **110**: Diosc. II 152 (eupor. II 38). Celsus III 22 extr. — Diosc. IV 1. III 1 (eupor. II 38). — [Diosc. IV 162].

---

1 corporis dolores **R**(?)*v.a.S.* 2 e **Er***v. om r.* | qua **Vd**. aqua **T**. 4 generanion **E**. | myrrin **E***S.* -yrin **r**. -yren *r.* -yrrhin *v.* | alii **E***v.* aut *r***Tf**. *om. Ven.* | myrtidan *ll.Brot.* -dam **T**. -thida *v.* -tida *S coll. ind.* merthryda *C.* 6 radice rotunda *U 558 e Diosc.* 8. 9 *dist. ego.* 9 esse *ego.* et (*ortum ex* ee) *ll.v.* | folia **VR**. -iis **d**(?)**E***v.* | quae in **VRd***v.* quin **E**. 11 refientibus **E**. 13 phthisis **Rd***S.* -sin *v.* pehisis **V**. ptisicis **E**. | tribus *ll.v.* 15 drachmas **VR**. | quattuor *ll.v.* 16 pthisis **V**. phthisim **Er***S.* -sin *v.* 17 *dist. ego coll. Diosc. eupor.* | e *J.* et *ll.* ex *D.* cum *v.* 19 *an* diebus v? *cfr. XXV 88. XVIII 145. (XVII 258). nisi tacite supplendum erit* singulis, *ut XXXII 70.* | uero **VRdT***H.* caro **Er**. *om. v.* | ecligmate **d***v.* eli- *r.* 20 duobus obolis **E***v.a.S.* 21 daucum **Rd**(*Verc.*)*D.* daucon **V**(?)*G.* -co **E***v.*

daenis, quod nomen sine modo esurientium est et alias ulcerum, tithymalli medentur cum sesamis sumpti.

111 (69) Inter mala universi corporis vigiliae sunt plerisque. harum remedio monstratur panaces, clymenos, aristolochia odore et perunto capite, aizoum sive sedum, si 5 involutum panno nigro ignorantis pulvino subiciatur, et onotheras sive onear, hilaritatem adferens in vino, amygdalae folio, flore roseo, fruticosa, longa radice et, cum siccata est, vinum olente. haec in potu data feras quoque mitigat.

112 cruditates, quae nausiam faciunt, digeruntur Vettonica 10 pota; eadem a cena concoctionem facit in oxymelitis cyathis III drachmae pondere et crapulam discutit, item agaricum post cibum in aqua calida potum. — Paralysin Vet-
25, 88 tonica sanare dicitur, item Hiberis ut dictum est. eadem et torpentibus membris prodest, item argemonia omniaque, 15 quae secari periclitentur, discutiendo.

113 (70) Comitiales sanantur panacis, quam Heraclion
25, 32 diximus, radice pota cum coagulo vituli marini ita, ut sint panacis III partes, plantagine pota, Vettonica in oxy-

---

§ 111: Th. H. IX 20, 4 (13, 3). — Diosc. IV 116. (cfr. Plin. XXIV 167). Th. H. IX 19, 1. — § 112: Diosc. IV 1. III 1. — § 113: Th. H. IX 11, 3. Diosc. II 152. IV 1. III 1. IV 42. 181.

---

1 quod — 2 ulcerum *pro glossemate habuit U 559 coll. Diosc.* | et *om.* **f***S.* | alias **E r** *v.* -ia *r* **f**. 2 sesami **E**. 3 uniuersis **E**. 5 et odore **V** (?) *v. a. D.* 7 onotheras *S. cfr. Theophr.* -ra **R d** *v* (*J*). hon- *r.* oenotheras *B.* -ra *Ven.* | onear **E** *v* (*S*). -ri **R**. -rim **V d**. onuris *B e Diosc.* | ilaritatem (lar- **V**[1]) **V**. | amygdalae *S.* -lice **R d E**. -laceo *G.* -lino est *v.* amigdalicae **V**. 8 roseo **V R d f** *H. cfr. § 87. 40. XVIII 122. XXV 62. XII 40 et Theophr.* (*de mendo XXXII 77. 113*). rosaceo **E** *v* (*D*). 9 unum olentae **V**. | hac **E**. 10 digeruntur *ego.* -runt **V d E**. -rit **R** (?) *v.* 11 eadem pota **E** (?) *v. a. S* (*J*). | machena concoctionum **E**. | facti **V E**. | olymelitis **V d**. 12 tribus *ll. v.*
15. 16 omniaque quae *v.* -ia quaeque **V d E**. -ia quae **R** (?) *G.* -ia quaequae *D.* 17 sanantur **V d** *v.* -nant *r* (?) *G.* (*in activa structura magis Plinianum esset* sanat, *ut § 92. 119 111 al.*) | panacis *ll. v.* -ces *S.* 18 radice **V R d** *v* (*S*). -ces **E** *G.* | pota *ll. v* (*S*). -tae *G.* 19 tres *ll. v.* | plantagine *ego.* -go *ll. v. de mendo cfr. § 129 init.* | oxymeliti **V**[1] **R**[1] **d**. -te *G.*

melitis drachma vel agarico obolis III, foli*is* quinquefolii ex aqua. sanat et archezostis, sed anno pota. sanat et baccaris radix arida in pulverem contrita cyathis III cum 114 coriandri uno in aqua calida, et centunculus trita in aceto 5 aut melle aut in aqua calida, verbenaca ex vino pota, hysopi bacae ternae contritae in aqua potae diebus XVI, peucedanum cum coagulo vituli marini aequis portionibus potum, quinquefolii contrita folia ex vino et sumpta diebus XXX, Vettonicae farina pondere ✕ III cum aceti scilli*ni* 10 cyatho, mellis Attici uncia, scamonium obolis II cum castorei drachmis IIII.

(71) Febres frigidas leviores facit agaricum potum in 115 calida aqua, tertianas sideritis cum ole*o*, item ladanum, quod in segetibus nascitur, contusum, plantago ex aqua 15 mulsa II horis ante accessionem pota binis drachmis vel sucus radicis madefactae vel tusae vel ipsa radix trita in aqua ferro calfacta. quidam ternas radices in III cyathis aquae dedere. eadem in quartanis quaterna fecerunt.

---

§ 114: Diosc. III 82. IV 42. (eupor. I 18). — § 115: Diosc. III 1. — II 152 (eupor. II 20). — § 116 med.: Diosc. III 1. — IV 42 (eupor. II 20. 21).

---

1 agarico **VRdf**. -ci **Er***v*. -cum *G*. -con *S*. | tribus *ll.v.* | foliis *ego*. -ia *ll.v. de mendo cfr. § 108*. 2 sanant **d**. *an* folia quinquefolii ex aqua sanant et arch.? | archezostis — sanat et *om.* **E**. 3 bacharis **V**. | tribus *ll.v.* 4 in aqua uno **VR**[1]. in aqua *v.a.H.* | et centunculus — 5 calida *om.* **R**[1]**d**. | centunculis **Vr**. 6 contritae **V**[1]**R***D*. -ta et **E**. -tae et **d**(?)**V**[2]**r**.

8 quinquefolio **R**[1]. quinquif- **V**. | et *om.* **Er***v.a.S*(*D*). | sumpta **VRdTf***v*(*S*). pota **Er***G*(*D*). 9 xxx **Vf***S e Diosc.* xxxi **Rd**(? **E***G*. xxx in *v*. | farina **d***G*. -nam *r*. -nae *v*. | pondere **d***G*. -rat **E**. -ris **V**[2]**R**[2] *in ras.* p. **V**[1]. p̄ *D*. pondo *v. cfr. nota ad § 28.* | aceti **dE***v*. -to *r*. | scillini *ego coll. XXIII 59.* -iti **V**[1]**Rf**. -itici **V**[2]**dEr***v*. -itis *D. ceterum cfr. XXIV 44. XXVIII 152. XXX 23. 52. XXXII 135.* (*XX 65*). *an* scillitae? 10. 11 duobus . . quattuor *ll.v.* 12 frigidis **E**[1]. rigidas **dT**. | liuores **R**[1]. 13 cum oleo *v*. olea cum **R**. -cu **VE**. -cii **d**. -cei **T**. *an* olfactu?

15 duabus *ll.v.* | ante *om.* **R**[1]**df**. | accessiones **VR**[1]**d**. -ne **f**.

16 tusse **R**. | ipse **E**. 17 radicis **VR***D*. | tribus *ll.v.*

18 quaterna **VdTfE***J* (*sc.* radices et cyathos). -nas *v*. -nae *S*. et quaternas **R**(?)*H*.

116 buglosso inarescente, si quis medullam e caule eximat dicatque, ad quem liberandum febri id faciat, et alliget ei VII folia ante accessionem, aiunt febri liberari; item Vettonicae . . . drachmam in aquae mulsae cyathis III vel agaricum, maxime in *i*is febribus, quae cum horrore veniant. 5 quinquefolii folia quidam terna tertianis dedere, quaterna quartanis, plura ceteris; alii omnibus III obolos cum pipere 117 ex aqua mulsa. verbenaca quidem et iumentorum febribus in vino medetur, sed in tertianis a tertio geniculo incisa, quartanis a quarto. bibitur et semen hyperici utriusque 10 in quartanis et horroribus, Vettonicae farina, quae omnes horrores coercet, item panaces, adeo excalefactoria natura, ut per nivem ituris bibere id perunguique eo praecipiant. et aristolochia perfrictionibus resistit.

118 (72) Phreneticos somnus sanat, qui contingit peuce- 15 dano ex aceto capiti infuso, anagallidum suco. e diverso lethargicos excitare labor est; hoc praestant Euphorbeum ex aceto naribus tactis, peucedani sucus. contra insanias Vettonica bibitur. carbunculos rumpit panaces, sanat Vetto-

---

§ 117: Diosc. IV 61 (eupor. II 20. 21). III 161. 164 (eupor. II 21. 22. 24). III 48 (Pl. iun. 87, 6—8). III 4 [6]. Pl. iun. 87, 12. — § 118: cfr. Celsus III 18. (Plin. XXXII 28 = Pl. iun. 91, 23). Diosc. III 82 (eupor. I 10). — Pl. iun. 91, 16. Seren. 1001. — Diosc. III 82 (eupor. I 14) IV 1. — Diosc. III 48. II 146 (eupor. I 199). II 162 (eupor. I 198). IV 162.

---

1 buglosso — 3 liberari *post* resistit (*v. 14*) *transponi voluit U 560.* | inarescentes quis **E**. | e **E r** *v.* et **VR**. ex **d** *D.* | exprimat **E r**. 2 dicat atque (*om.* ad quem) **E r**. | faciunt **E**. | ei (*pro* et) **VR**[1]. 3 septem *ll. v.* 4 *lac. ego indicavi*; *excidit* dari *vel aliud quid*, *unde pendeat* drachmam. | drachma *et* agarico *vet. Dal.* | tribus *ll. v.* 5 iis *v.* his *ll. C.* | errore **R**. 6 tertianis dedere quaterna *om.* **E**. 7 quatarnis **E**. | alii **R d** *G.* ali **V**[1]**E** *D.* aliis **V**[2]**T** *v.* | hominibus **E**. | III **E**. tres *r H.* tribus *v.* | obolis **E** *v. a. H.* 10 hyberi **E**. 11 quaternis **E**. | *dist. H.* | farinę **E**. 12 adeo **d** *v.* ideo *r.* | ex aqua uel facalfactoria **E**[1]. ex aqua calf- **E**[2]. 13 et (*pro* ut) **E**. | ibere **E**. 15 somnos **E**. | contingit **E r** *v.* -get *r J.* 16 et diuerso **R**[1]. 17 excitari **E** *v. a. H.* | praestant (-at *v*) euphorbeum **VRdTf** (*add.* ut perhibent *v*) *J.* *cfr. Pl. iun.* -ante ut probeum (p̄beum **E**) **E r**. -ante ut perhibent *G.* 18 tactis **E r** *v.* tractis *r* **T**. | suco **E** *v. a. J.*

nicae farina ex aqua aut brassica cum ture, frequenti potu calidae, vel e carbone in conspectu restincto favilla digito sublata et inlita, vel plantago tusa, tithymallus characi*as*.

(73) Hydropicos sanat panac*e*s, plantago in cibo, cum 119
5 prius panem siccum comederint sine potu, Vettonica drachmis II in II cyathis vini aut mulsi, vel agaricum vel semen lonchitidis II lingulis ex aqua potum, psyllion ex vino, anagallidum sucus, cotyledonis radix e mulso, ebuli recentis radix excussa tantum nec colluta, quod II digiti
10 conprehendant, ex vini veteris caldi hemina, trifolii radix drachmis II in vino, tithymallum platyphyllon cognomine, semen hyperici, quod caros appellatur, acte, quam esse 120 ebulum putant quidam, radice contrita in vini cyathis III, si febris absit, vel semine ex vino nigro, item verbenaca
15 fasciculo manus plenae in aqua decocta ad dimidias. praecipue tamen chamaeactes sucus aptissimus creditur. — Eruptiones pituitae emendant plantago, cyclamini radix e melle, ebuli folia trita e vetere vino; inposita etiam boam sanant, id est rubentes papulas, pruriginem sucus strychni
20 inlitus.

(74) Igni sacro medentur aizoum, folia trita cicutae, 121

---

§ 119: Diosc. V 72. eupor. II 63 (sexies). Diosc. IV 1. (eupor. II 64). IV 90. 172 (cfr. Plin. XXIV 52). III 113 (eupor. II 64). — § 120: cfr. Diosc. IV 172. — Diosc. II 193. IV 172. — § 121: Diosc. eupor. I 168. 169 (sexies). — Diosc. IV 88. 79. 76. Th. H. IX 9, 1. — Scribon. 244 (246). — Pl. iun. 99, 1—4. — Diosc. II 152. IV 60. 90. 88. [Plin. XXV 38 et Diosc. III 145].

---

1 aqua ut **V**[1]**R**[1]. | cum *om.* **R**. 3 tusa — 4 plantago *om.* **E**. | characias *H cum P. cfr. § 62. 146.* -cites **VRd***v*(*S*). 3. 4 *dist. D. cfr. Diosc.* 4 panaces *v*(*S*). phanacis *ll. del. H.* 5 comederint **VRdT***v*(*S*). ed- **f**(?)**E***G.* | uettonicam **E**. 6 duabus in duobus *ll.v.* (*item ter infra*). 8 cotolenodis **R**[1]. -edo is **V**[1]. 9 quod **VRdTf***H.* quę **E**. quantum *v.* 10 calidi **Rd**(?)*v.a.S.* 12 coris *B*(*v.a.S*). corion *P. cfr. § 86.* | acte quam **VRd***v.* am et equam **E**. 13 tribus *ll.v.* 15 decocta in aqua **E***v.a.S.* decocta **R**. 16 chamaeactes **Rf***H.* (-tae *v*). -te **d**. -meactes **V**[1]. -meleactes **V**[2]. -mele . . actes **E**. 17 pituita **E**. | e **VRdT***H.* item **E**. cum *v.* 18 tritę **R**. | e **r***S. om. r.* et e *v.* | *dist. U 561.* 21 medetur **RE***v.a.S.* (*cfr. infra § 122*).

mandragorae radix; secatur in asses ut cucumis, primumque super mustum suspenditur, mox in fumo, dein *ter*itur e vino aut aceto. prodest et vino myrteo fovere, mentae sextans vivi sulpuris uncia ex aceto simul trita, fuligo ex aceto. ignis sacri plura sunt genera, inter quae medium 5 hominem ambiens, qui zoster vocatur, et enecat, si cinxit. medetur plantago cum creta Cimolia et peristereos per se, radix persollatae; aliis, quae serpunt, cotyledonis radix cum 122 mulso, aizoum, sucus e linozosti ex aceto. **12.** (75) Radix polypodi inlita luxatis medetur, doloremque et tumores 10 tollunt semen psyllii, folia plantaginis trita, sale modice addito, verbasci semen ex vino decoctum contritum, cicuta cum axungia. folia ephemeri tuberibus tumoribusque inlinuntur, quae etiamtum discuti possunt.

123 (76) Morbum regium in oculis praecipue mirari est, te- 15 nuitatem etiam densitatemque tunicularum felle subeunte. H i p p o c r a t e s a septimo die in febri mortiferum signum

§ 122: Diosc. IV 185 (eupor. I 226) IV 70 (Pl. iun. 102, 15). IV 102. 85. — § 123: Hippocr. morb. int. I 4, 2 (aphor. 4, 62. 64. Celsus III 24). — Diosc. IV 1. III 1. IV 61. — §§ 123. 124: Diosc. eupor. II 56 (sexies).

1 secatur *H e cod. Murbac.* sicc- *ll.v.* | in arses **f**. masses **T**. in has res **E**. in aere *v.a.H.* 2 fumo **E**r*v. cfr. XXX 31.* -mū *r* **T**. | teritur *ego e Theophr.* tuditur **VR**[1]. tund- *rv.* (*an* tunditur; datur?) 3 e **dTf***S.* ae **V**. in *rv.* | myrreo **E**[1]. -rtico **f**. 3. 4 mentes exstans **E**. | *dist. ego.* 4 simul — 5 aceto *om.* **E**. 6 et enecat **E***rv.* et ne- *r.* ene- *J.* | si cinxit (cinx̄ **E**) **dE** *rS.* sic XII **V**. sic XI **R**. si cinxerit *v.* 7 peristeos **R**[1]. 8 persolutae **E**[1]. | qua **V**. | cotoledonis **V**. 9 radix — 10 inlita *cum antecedd. iunxit D, sed cfr. Diosc.* 10 medentur **VRd***D.* | dolorem qui **E**. *an* liuoremque? *cfr. Plin. iun.* | et tot tumores **E**. 11 citra **E**. tusa *v.a.S.* | modice **VfE***S.* -co *r*(?)*v. cfr. XXXII 39. XX 131. XXVIII 73. 258. XXIX 42. XXX 105. XX 256. XXVIII 195. XXV 54* [*XX 71* addito modice]; *aliter § 101. XXVII 22. XXVIII 223. XXIII 38. 92. XXI 155.* 12 ex *om.* **VR**[1]. | tritum **VR**[1]*JD.* et contritum *v.a.S. cfr. § 129.* 13 tumoribus **VR**. 14 etiamtum **dE***S.* et tantum **Vf**. etiamdum **R**(?)*v. an* etiamnum (*scriptum, ut saepe,* etiannum)? 16 etiam **VRTf***S.* illam **d**(?)**E***v.* etiam illam *J e coni S.* | tenicularum **V**. tunicarum **d**(?)*H.* | subeuntes **VR**. 17 febri **Rf***S.* -re *rv.*

esse dicit. nos scimus vixisse aliquos etiam ab hac desperatione. fit vero et citra febres expugnaturque centaurio maiore ut diximus poto, Vettonica, agarici obolis III ex 25, 67 vini veteris cyatho, item verbenacae folia obolis III ex 5 vini calidi hemina quadriduo. sed celerrime quinquefolii 124 sucus medetur III cyathis potus. cyclamini radix drachmis III bibitur in loco calido et a perfrictionibus tuto — sudores enim felleos movet —, folia tussilaginis ex aqua, semen linozostis utriusque inspersum potioni vel cum ab-10 sinthio aut cicere decoctum, hysopi bacae cum aqua potae, lichen herba, si, cum sumitur, cetero olere abstineatur, polythrix in vino data, struthion in mulso.

(77) Passim et in quacumque parte, sed maxime in- 125 commoda nascuntur qui furunculi vocantur, mortiferum 15 aliquando malum consectis corporibus. remedio sunt pycnocomi folia trita cum polenta, si nondum caput fecerint. discutiunt et folia ephedri inlita.

(78) Fistulae quoque in omni parte serpunt medicorum 126 vitio male sectis corporibus. auxilio est centaurium minus 20 collyriis cum melle decocto additis, plantaginis sucus infusus, quinquefolium cum sale et melle, ladanum cum castoreo, cotyledon cum medulla cervina calefacta et in-

---

§ 124: Diosc. IV 42. II 193. IV 134. — § 125: Diosc. IV 173 (eupor. I 144). — § 126: Pl. iun. 78, 14. Diosc. II 152. IV 42. eupor. I 207 (bis). Diosc. IV 162.

---

1 dicunt **E**. docuit *v.a.S.* | noscimus **V**. 2 et **V**[2]**E r** *v. om. r.* | citra *v.* circa **VE**. -ca et **Rdf**. | expugnaturque (-tusque **Vf**) **VRdTf***S.* inp- **E** *v.* 3 maiore **d** *v.* -ri **VRT**. ex maiore **E r**. | tribus *ll.v.* (*item ter infra*). 5 quatriduo **VRdE**[1]*v.a.D.* | quinquefoliis **VE**. 6 potus **V**[1]**RTf**. potus cum sale et melle **V**[2](**d**?)**E r** *v. sed cfr. Diosc. et § 126. 143.* 7 a *om.* **VR**[1]*v.a.G.* | perstrictionibus **R**[1]. 7. 8 sudoris **VR**[1]*D.* 9 semel inozostis **V**. 9. 10 absentio **V**. 10. 11 aquae potericen **V**. 11 absteneatur **VR**. 12 polytrix **VE** *v.a.H* | struthion in *v.* -oni in **r**. -oni **E**. straution (-ucion **VR**) in *r.* 13 sed **VRdTf***S.* et **E r**. *del. H.* ac *v.* | maxime *ll.S.* -ma *H.* -mo *v.* 13. 14 incommodo *v.a.H.* 15 confectis **VTfE***D.* confectis **Rd**(?)*v. de dictione cfr. XXXVI 193.* 18 fistolae **E**. 21 quinquifolium **E**. 22 castorio **E**. | et *om.* **E** *v.a.H.*

posita; verbasci radicis medulla collyrii tenuitate in fistulam additur vel aristolochiae radix vel sucus tithymalli.

127 (79) Collectiones inflammationesque sanant argemoniae folia inlita, duritias et collectiones omnes verbenaca vel quinquefolium decoctum in aceto, verbasci folia vel radix, 5 hysopum e vino inpositum, acori radix decocto eius foventibus, aizoum, item quae contusa sint duritiasque et sinus 128 corporis illecebra. omnia infixa corpori extrahunt folia tussilaginis, daucum, semen leontopodii tritum in aqua cum polenta. suppurationibus inponuntur pycnocomi folia 10 trita cum polenta vel semen, item orchis. vitia, quae sint in ossibus, satyrii radice inposita efficacissime sanari dicuntur, nomae et collectiones omnes fuco maris, priusquam inarescat. et alcimae radix collectiones discutit.

129 (80) Ambusta sanantur plantagine, arctio ita ut cicatrix 15 fallat — folia eius in aqua decocta contrita inlinuntur —, radice cyclamini, aizoo, herba ipsa hyperici, quod corissum 85 appellavimus.

130 (81) Nervis et articulis convenit plantago trita cum sale, argemonia tusa ex melle. peucedani suco perunguntur 20

§ 127: Diosc. II 208. IV 61. 62 (eupor. I 153). IV 102. III 27. IV 88. eupor. I 145. 162. cfr. Diosc. IV 89 (91). — § 128: Diosc. eupor. I 167 (ter). Diosc. IV 173. III 132. IV 98. III 159. — § 129: Diosc. eupor. I 178 (quater). Diosc. II 152. IV 104. 88. III 161. — § 130: Diosc. III 82 (eupor. I 230). IV 137. 95. III 164. III 15 (cfr. Plin. XXVII 123. XXV 123). eupor. I 229. 231.

1 tenuitatem **E**. 2 *an* addita? 3 argemonia et **R**. -ia **d**. 6 hysopum — radix *om.* **E**. | decocto **d***v*. -ta *r*. 7 adzoum **V**. | itemque **VE**. | sint **d***v*. sinin **VR**. sit **E***r*. | que *om.* **VR**[1]. | sinus **E***rv*. -no **R**. in sinu (-no **V**) **VdT***D*. sinuosa *P*. 8 illecebra **Rd**(?)*H*. -brae *G*. elecebra *r***T**. et tela *v*. ulcera *P*. ulcerum (*del.* corporis) *U 562*. (*cfr. XXV 162*; *de sinu ulcerum § 141. XXVII 63. XXVIII 71.* | *dist. H.* | infixi **VR**[1]. 9 laucum **V**[2]**E**. 10 pygnocomi **VE**. 14 alcimae **Vf***S*. algmae **RE**. -ginae **dT**. alceae *C*. -cmeae *v*. 15 plantago **E**. 16 et contrita **E***v.a.S.* | *dist. ego.* 17 radice *ego.* -ci **VRd**. -ces **E***v*. -cis *r*. *cfr. § 90. 120. 124. 144. 155. 163* (*contra 149*). *XXV 114. 115. 133, de mendo § 113.* | aizoo **VdE**. cum aizoo **R**(?)*v*. | hyperici **E***rv*. cype- **V**. cypo- **R**. et pe- **d**. | corissum **TE**[2]*v*(*S*). -isum **E**[1]. coryss- **d**. choryss- *rf*. corion *B*. *cfr. § 85. 164.* 20 peucedanis sucus **E**.

spastici, tetanici, nervorum duritiae aegilopis suco; doloribus *e*rigeron ex aceto inlinitur, epithymum. spasticis et opisthotonicis perungui semine hyperici, quod caros vocatur, idemque bibere prodest. phrynion dicitur etiam abscisos 5 sanare nervos, si confestim inponatur trita vel mansa. spasticis, tremulis, opisthotonicis al*c*imae radix bibitur ex aqua mulsa. sic et rigores excalfacit.

(82) Sanguinis profluvia sistit herbae Paeoniae semen 131 rubrum — eadem et in radice vis —, clymenus vero, 10 sive ore sanguis reiciatur sive naribus sive alvo fluat sive feminarum utero, item Lysimachia pota vel inlita vel naribus indita, item plantaginis semen, quinquefolium potum et inlitum, cicutae semen in nares, si inde fluat, tritum ex aqua inditum, aizoum, astragali radix. sistit et *i*sch*ae*-15 mon et Achillia.

13. (83) Equisaetum, hippuris Graecis dicta et in 132 pratis vituperata nobis — est autem pilus terrae equinae 18, 259 saetae similis —, lienes cursorum extinguit decocta fictili novo ad tertias quantum vas capiat et per triduum heminis 20 pota; unctis esculentis ex ante diem unum interdicitur.

§ 131: Diosc. eupor. I 208. 209 (quinquies). — Diosc. III 147. IV 13. 3 (Scribon. 46. Marc. 10, 5). II 152. IV 42 (cfr. Plin. XXVI 35). IV 88. 62. Th. H. IX 15, 3 (cfr. Plin. XXV 83). Diosc. IV 36. — § 132: Geop. II 6, 27. Marc. 23, 59.

1 tetanici **Er***v*. tetaun- *r*. | aegilopis *v*. -pi **E**. -ps *r***f***H*. | *dist. ego cum v.a.Dal.* (*cfr. XX 214. 250*). 2 erigeron *v*. frig- *ll*. | epithymum (et epi- *S*) *ll.J*. -mi **T**. -mo *v*. *an* item epithymum? | *dist. S*. 3 perungui **Er***v*. -que **R**. -gi **d**. -ge **V**. | caros **Er***v*(*S*). -rus *r***f**. coris *B*. *cfr. § 86. 119*. 4 idemque **d**(?)**Er***v*. itemque **Rf***S*. -quae **V**. | abscisos **E***H*. -issos *rv*(*S*). *cfr. XXIX 99 et XXX 115.* (*116. XXVII 66. XX 58. XXXII 120. XXI 126*). 5 sic **VR**. 6 alcimae *S*. algmae **V**. -ginae **dT**. -gme *r*. alceae *C*. -cmeae *v*. *cfr. § 128*. 8 profluuii **E**. -iū *v.a.S*. | poeoniae **V**. 9 rarice **V**. | clymenus **VdTf***H cum P*. cy- **R**. cyclemenus **Er**. -laminos *v*. | *an* suco (*pro* uero)? *cfr. Diosc*. 10 siue **VRf***S*. nis **E**. si **d***v*. *om*. **T**. 14. 15 ischaemon *v*. schemon (sçe- **E**) *ll*. 16 a graecis **R**(?)*v.a.S*. 17 uitiperata **VE**. | pilus **r***B*. plus **VRd**. puluis **E***v*. 18 lienes **Rdf***Ven.*(*H*). -naes **V**. -nem *v*. lichnes **E**. | ficti **E**. 20 aesculentis **E**. cycul- **V**. | ex ante **E***S*. extante **V**. ante **d***v*. *in* **R** (*qui h. l. desinit*) *a rec. manu adscriptum est* ante. (*an* ita ante?).

133 Graecorum varia circa hanc opinio: alii pinus foliis similem, nigricantem eodem nomine appellant, vim eius admirabilem tradentes, sanguinis profluvia vel tacto tantum ea homine sisti; alii hippurin, alii ephedron, alii anabasim vocant, traduntque iuxta arbores nasci et scandente*m* eas depen- 5 dere comis iunceis multis, nigris, ut ex equorum cauda, geniculatis ramulis, folia habere pauca, tenuia, exigua, semen rotundum, simile coriandro, radice lignosa, nasci
134 in arbustis maxume. vis eius spissare corpora. sucus sanguinem e naribus fluentem inclusus sistit, item alvum. 10 medetur dysintericis in vino dulci potus cyathis III, urinam ciet, tussim, orthopnoeam sanat, item rupta et quae serpunt. intestinis et vesicae folia bibuntur, enterocelen cohibet. faciunt et aliam hippurim brevioribus et mollioribus comis candidioribusque, perquam utilem ischiadicis et vulneribus 15
135 ex aceto posita*m* propter sistendum sanguinem. — Et nymphaea trita plagis inponitur. peucedanum cum semine cupressi bibitur, si sanguis per os redditus est fluxitve ab infernis. sideritis tantam vim habet, ut quamvis recenti gladiatoris vulneri inligata sanguinem claudat, quod 20 facit et ferulae cinis vel carbo, fungus vero etiam effi-
136 cacius, qui secundum radicem eius nascitur. (84) per nares autem fluenti et cicutae semen tritum ex aqua additumque efficax habetur, item stephanomeli*s* ex aqua. Vetto-

§§ 133. 134: Diosc. IV 46. (eupor. I 210. II 34). — § 134: Diosc. IV 47. — § 135: Th. H. IX 13, 1. — Diosc. IV 33—35. Pl. iun. 73, 9 (cfr. Diosc. III 81. eupor. I 210). — § 136 extr.: Diosc. II 152. (cfr. Plin. XXVI 28).

1 pino **E**. -ni *v.a.S.* 3 tradentem **E**. -tes quod etiam *v.a.H.* | tacta **E**. | homini **E**. 4 sisti *Gronov.* sistit *ll.***T**. -tat *v.a.H.* | pedron **E**. 5 scandentem *v.* -te *ll.* 6 ex **dE***S.* est **V***v.* 7 geniculis **dTf**. 9 ambustis **E***v.a.B.* 11 tribus *ll.v.* 12. 13 *an* serpant? 13 enteroceleri **Vd**. | co bibet **V**. 14 faciant **E**[2]. | hyppuri **V**. 16 inpositam *v.* -ta *ll.* 19 inferis **d**. 20 gladioris **E**. | uulneris **Vd**. | inligata (illi- **V**[2]) **V**[2]**dE***v.* inlita **V**[1]**T**. -tu **f***S.* | cludat **dT**. 23. 24 inditumque *v.a.J. sed cfr. XXV 134. VIII 93. XX 53. XXIII 53. 110. 127. XXXIII 48. XXXVII 140.* 24 stephanomelis *v ex ind.* -lie **V**. -li *r.*

nicae farina e lacte caprino pota sistit ex ubere fluentem
plantagoque contusa. eiusdem sucus vomentibus sanguinem
datur. ad erraticum autem radix persollatae cum axungia
vetere inlita probatur; (85) ruptis convulsisque, ex alto 137
5 deiectis centaurium maius, Gentianae radix trita vel de-
cocta vel sucus, Vettonica et hoc amplius a vocis aut
lateris contentionibus panaces, *s*cordium, aristolochia pota,
agaricum, i*d*em contusis et eversis potum II obolis in
mulsi cyathis III aut, si febris sit, in aqua mulsa, ver-
10 bascum, cuius flos similis auro est, acori radix, aizoum
omne, sed maioris sucus efficacissime, item symphyti ius
vel radicis decoctum, daucos cruda, erysithales — flore
luteo, foliis acanthi — e vino, item chamaerops et in
sorbitione irio vel plantago omnibus modis, item . . . . .
15 (86) Phthiriasi Sulla dictator consumptus est, nascun- 138
turque in sanguine ipso hominis animalia exesura cor-
pus. resistitur uvae taminiae suco aut veratri cum oleo
perunctis corporibus; taminia quidem in aceto decocta
etiam vestes eo taedio liberat.
20 **14.** (87) Ulcera multorum sunt generum ac multis 139

---

§ 137: Diosc. eupor. II 34 (undecies). Diosc. III 6. 3. IV 1. III 48. 115. IV 4 (6). III 1. IV 102. I 2. IV 9. III 102. — § 138: cfr. Plin. XI 114. Seren. 62. Diosc. IV 153. (eupor. I 107. cfr. Plin. XXIII 18). IV 149. — § 139: Diosc. III 48. eupor. I 188.

---

1 e *om.* **d**. 2 que *om.* **Vd**. 3 herbae persolatae (-lutae **V**) **V**(**d**?)**Tf**. 6 *dist. ego. coll. Diosc. eupor.* | uettonica *ego.* -cae *ll.v.* 7 *dist. ego.* | scordium (-ion *v*) *S.* cord- *ll.* 8 idem *ego.* item *ll.v.* 8. 9 duobus *et* tribus *ll.v.* 9 mulse **E**. 10 auro escacori **E**. | alzoum **E**. 11 sed e maiori **E** *v.a.H.* | symphyti ius *J coll. XX 234* (*87 XXIV 146*). -ticius **d**. -phitius **V**. -phyti **E***v.* -ti sucus *S.* (*an* symphytum *vel* -ti ipsius?). 12 uel radicis *ll.G*(*S*). radices uel *v.* radicis *Dal.* | daucos **VdT***S.* -cus **E**. -cum *v.* | crud **E**. -dum *v.a.S.* | est flore **d**(?)*v.a.S.* 13 achanti **Vd**. | ę **Vd**. bibitur e *v.a.S.* | camerops **V**. calame- **E**. 14 sorbitiones **V²E***v.a.C.* | *an* iris? *cfr. Diosc. I 1 et eupor. II 34* (*de irione nihil eiusmodi traditur*). | *lac. indicavit S. desunt herbarum aliquot nomina.* 15 phtiriasi **E**. ptyri- **V**. | sulla *ll.S.* qua (quo *v*) Sulla *Bas.* (*D*). 16 et e cura **d**. 17 taminae **V**. -ne **d**. 18 corporis **E**. 20 genera **E**.

modis curantur. panacis omnium generum radix ex vino calido inlinitur manantibus. sicca*t* privatim quam Chiro-
25, 32 niam diximus; cum melle trita tubera aperit ulceribusque, quae serpunt, deploratis auxilio est cum aeris flore vino temperata omnibus modis, vel semine vel flore vel 5
radice. eadem cum polenta vetustis volneribus prodest,
140 Heraclion quoque siderion, Apollinaris, psyllium, tragacantha. scordotis cum melle purgat; farina eius carnis excrescentes per se inspersa consumit. Polemonia ulcera, quae cacoëthe vocant, sanat; centaurium maius inspersum 10
vel inlitum, item minoris coma decocta vel trita vetera quoque ulcera purgat et persanat. folliculi clymeni recentibus plagis inponuntur. inlinitur autem Gentiana ulceribus, quae serpunt, radice tusa vel decocta in aqua ad mellis crassitudinem vel suco, volneribus ex ea factum 15
141 Lycium. Lysimachia recentibus plagis medetur, plantago omnium generum ulceribus, peculiariter senum et infantium. igni emollita melior et cum cerato crassa ulcerum labra purgat, nomas sistit; tritam suis foliis integere oportet. suppurationes, collectiones, sinus ulcerum chelidonia quoque 20
siccantur, volnera adeo, ut etiam pro spodio utantur; eadem
142 iam desperatis cum axungia inponitur. dictamnum pota sagittas pellit et alia tela extrahit inlita — bibitur ex aquae cyatho foliorum obolo —, proxime pseudodictamnum; utraque et suppurationes discutit. aristolochia quoque 25

---

§ 140: Diosc. IV 33 (eupor. I 184). 69. 70. III 115 (eupor. I 189). eupor. I 203. Diosc. III 7. IV 13. III 3. — § 141: Diosc. IV 3 (eupor. I 162). II 152 (eupor. I 187. 197. 200). eupor. I 203. Marc. 4, 50. — § 142: Diosc. III 34 (eupor. I 167). Th. H. IX 13, 3. Diosc. III 4 (6). eupor. I 186. 166. 188. 162). cfr. Plin. XXV 141. XXI 141 (Diosc. I 1).

---

1 modis **E***v*. *om*. *r***T**. 2 mantibus **E**. | siccat *v*. -cca *ll*. 3. 4 ulceribus quaeque **VE**. 5 uel flore uel semine **E** *v.a.S.* 7 quoque *om*. **Vd**. 7. 8 tragacantha *v*. -chanta **E**. tragantha **d**. -tho **Vf**. | *dist. ego*. 9 insparsa **d**(?)*v.a.S.* 11 cuma **T**. cyma *P*. 17 ſenum **VT***D*. feminum **E**. feminarum ſenum **d**(?)*v*. 18 igni emollita **VdTf***H*. igne mo- **E***v*. | libra **V**. 19 sentit **V**. 20 collectiones *om*. **E**. 22 ponitur **Vd**. | dictamnos *coni. Dal. cfr. XXV 93.* 24 aqua **VE**.

putria ulcera exest, sordida purgat cum melle vermesque extrahit, item clavos in ulcere natos et infixa corpori omnia, praecipue sagittas et ossa fracta cum resina, cava vero ulcera explet per se et cum iride, recentia vulnera
5 ex aceto; vetera ulcera verbenaca, quinquefolium cum sale 143 et melle. radices persollatae volneribus ferro inlatis recentibus inponuntur, folia veteribus; cum axungia utr*i*mque et suo folio operitur damasonium, ut in struma, folia ver- 25 basci ex aceto aut vino. peristereos ad omnia genera 144
10 vel callosorum putrescentiumque ulcerum facit. manantia nymphaeae Heracliae radix sanat, item cyclamini radix vel per se vel ex aceto vel cum melle; eadem et contra steatomata efficax. sic et ad ulcera manantia hysopum, item peucedanum; e*i* ad recentia volnera vis tanta est, ut squa-
15 mam ossibus extrahat. praestant hoc et anagallides cohibentque quas vocant nomas et rheumatismos, utiles et recentibus plagis, sed praecipue senum corpori, cum ce- 145 rato apostemata et ulcera taetra folia mandragorae recentia, radix volnera cum melle aut oleo, cicuta cum siligine mixta
20 mero, aizoum herpetas quoque ac nomas ac putrescentia, sicut erigeron verminosa, recentia autem volnera astragali radix et vetera ulcera, quae purgat hypocisthis utraque. leon-

---

§ 143: Diosc. IV 61. (IV 42. eupor. I 162). IV 105. 102. — § 144: Diosc. IV 60 (eupor. I 184. 203). II 193 (eupor. I 157). III 82. II 209. eupor. I 182. — § 145: Diosc. IV 76. 79. 88. 62. I 126. 127. (eupor. I 184. 167. cfr. Plin. XXVI 127). IV 173.

---

1 exest **V**[1]**dE***v*. hoc est **V**[2]. | expurgat **E***v.a.S.* | feruensque **E**. | 2 ulcere **VdTf***H*. -ra **E**. -ribus *v*. 4 se et cum **d***v*. sectum *r*. | recentia ulcera uulnera **E**[1]. 5 cum *om* **V**. 6. 7 ferro inlatis recentibus *om*. **V**[1]. *pro* ueteribus *eraso in marg. adscripsit* **V**[2]. 7 utrimque *ego*. -rumque *ll.v.* 8 *dist. ego.* | ut **Vd***G*. aut **E**. autem et *v*. 11 heraclia **E**. 11. 12 uel per **E***v*. per *r*. 13 sic et **VdTf**. sicut **E***v*. 14 ei *ego*. et *ll.S.* cui *v*. 14. 15 squamam **dTf** *man. Dal. H e Diosc.* -ma **VE**. saniem *v*. 18 exulceratae tria folia **V**. -ta e (et **T**) trifolia **dT**. 20 haerpetas **V**. herbe- **E**. | ac *ll.D.* et *v*. | ac **VE***v*. aut **dT**. *an recte? cfr. Müller de stilo p. 68 (31).* 21 uermiosa **Vd***v.a.C.* 22 ulcera quae *S*. -ra que **dE**. -ra aquae **V**. quoque ulcera *v*.

topodii semen tritum in aqua et cum polenta inlitum spicula
146 sagittarum extrahit, item pycnocomi semen. tithymallus
characias suco gangraenas, phagedaenas, putria vel decocto
ramorum cum polenta et oleo, orchis radices hoc amplius
et ca*c*oëth*e* cum melle, siccae et recentes per se vulnera, 5
onothera effer*a*ntia sese ulcera sanat. Scythae ul*c*era Scy-
thica curant. ad carcinomata argemonia ex melle effica-
147 cissima est. ulceribus praesanatis asphodeli radix decocta
22,70 ut diximus, trita cum polenta et inlita, quibuscumque
vero Apollinaris, astragali radix in pulverem trita umidis 10
ulceribus prodest, item callithrix decocta in aqua, privatim
vero iis, quae calciamento facta sint, verbenaca nec non
et Lysimachia contrita ac nymphaea arida infriata. poly-
148 thrix inveteratis iisdem utilior est. — (88) Poly*c*nemon
cunilae bubulae similis est, semine pulei, surculosa, multis 15
geniculis, corymbo [odorata] acri et dulci odore, ferro
factis conmanducata inponitur, quinto die solvitur. sym-
phyton ad cicatricem celerrime perducit, item sideritis; haec
149 inponitur ex melle. verbasci semine ac foliis ex vino de-
coctis ac tritis omnia infixa corpori extrahuntur, item 20
mandragorae foliis cum polenta, cyclamini radicibus cum

§ 146: Diosc. IV 162 (eupor. I 201). III 132. IV 116. — Th. H. IX 13, 2 (cfr. Plin. XXV 82). — § 147: cfr. Diosc. II 199 (eupor. I 204). — IV 62 (eupor. I 184). — § 148: Diosc. III 98. eupor. I 163. Pl. iun. 78, 13. Diosc. IV 33—35. — § 149 extr.: cfr. Diosc. III 102 (Plin. XXIV 131). [Diosc. III 159]. Marc. 4, 62.

1 et *om.* **d**. | specula **V**[1]. spiculas **E**. 2 pygnocomi **E**. 3 characias *C.* -cites **dE***v*(*S*). caracitas **V**. *cfr. § 62. 118.* 5 cacoethe *J e coni. S.* cahoeti **V**. choeti **E**. cacti **d**. cacoethe ex aceto *v.* | recentis **V***D.* | uulnera — 6 sese *om.* **E**. | uulnera **VdT***v*(*J*). *om. C. an* ulcera? *cfr. Diosc.* 6 efferantia *P e Diosc.* -rentia **Vd***v.a.H.* | stitae **V**. scite **T**. | ulcera *ego e Theophr.* uulnera *ll.v. de mendo cfr. XXIII 125. XXIV 9. XXVIII 71. XXIX 114. XXX 113. XXXIV 126 al.* 6. 7 scythicę **E** *v.a.B.* -ce *H.* scitica **T**. 8 ulceribus **Vf***S.* uulne- **d**(?)**E***v.* | persanatis **E***v.a.B.* 12 iis **d***v.* his *rD.* | que **E**. | calciamenta **Vd**. 13 infricata *v.a.G. sed cfr. XX 140.* 14 est **VdTf***S.* *om.* **E***v.* | polycnemon *v e Diosc.* polygn- **VE**. poligmenon **d**. 15 *an* est *delendum?* 16 *uncos ego posui.* odorata *ll.v.* -to *G.* 17 factis uulneribus *v.a.S.* 21 pulenta **V***D.* | cum *om.* **V**.

melle. trixaginis folia in oleo contrita iis maxime adhibentur ulceribus, quae serpunt, et al*ci*ma in melle trita, Vettonica ad carcinomata et malandrias veteres addito sale.

(89) Verrucas tollit argemonia ex aceto vel batrachii **150**
5 radix, quae et ungues scabros aufert, linozostidis utriusque folia vel sucus inlitus. tithymalli omnes genera verrucarum omnia, item pterygia, varos tollunt; cicatrices cum elegantia ad colorem reducit ladanum. — **15.** Artemisiam et elelisphacum alligatas qui habeat viator negatur lassi-
10 tudinem sentire. —

(90) Muliebribus morbis medetur maxime in universum **151** Paeoniae herbae semen nigrum ex aqua mulsa; eadem et in radice vis. menses ciet panacis semen cum absinthio, menses et sudores scordotis potu et inlitu. Vettonica
15 drachma in vini cyathis III bibitur contra omnia volvarum vitia aut quae a partu fiunt. menses nimios sistit Achillia adposita et decoctum eius insidentibus. mammis inponitur **152** hyoscyami semen ex vino, locis radix in cataplasmate, mammis et chelidonia. secundas morantes vel partus emor-
20 tuos radices panacis adpositae extrahunt. ipsum panac*es*

§ 150: Diosc. II 206 (eupor. I 130). IV 162 (eupor. I 176). I 128. Seren. 1098. — cfr. Diosc. eupor. I 228. Plin. XXV 130. — § 151: Diosc. III 147 (eupor. II 72. 76. 82. 86). III 48. 115 (eupor. II 78). IV 1 (eupor. II 77). IV 36 (eupor. II 83). — § 152: Seren. 364. Diosc. IV 69. III 48.

1 iis **d***v*. his **V***D*. *om*. **E**. 2 alcima in *ego*. algam in **VE**. -gamum **d**. -ga in *v*. *cfr. nota ad XXV 130*. 3 uettonica — sale *om*. **V**[1]. | malandrias **d***S*. -ri ac *r*. melandria *v*. -dryas *C*. -lanias *G*. 4 tulit **E**. | uel **d***v*. uli **V**. uliuel **E**(?). 5 et *om*. **E**. | scabros *v*. -osas *ll*. | aut fertulino zoytidis **E**. 7 omnia **Vf***S*. -ium **d***v*. *om*. **E**. | item omnia **E***v.a.S*. 9 elelyspacum **V**[1]. elisp- **E**. elysp- **V**[2]. 11 mulieribus **E***Ven*. 12 herbae *om*. **dT**. *cfr. § 131*. 13 *dist. U 563 et D*. | meses **E** (*ut fere semper*). | men cum absinthio *om*. **E**. 14 et *om*. **E**. | sudores *ll.v*. *an* secundas? | scorditis **V**. 15 uino **E**. | tribus *ll.v*. 16 a partu **d***v*. apertu **V**. a pastu **E**. | *an* fiant? | enim hos **d**. | achillea **d***v.a.S*. 17 adposita **V**. inp- **d**(?)**E***v*. 18 locis *ll.G*. loti *v*. *cfr. § 160*. (*Cels. V 21, 6*). | in **VdTf***S*. ex **E**. e *v*. 19 mammis et *ego*. et mammis et (etiam *v*) *ll.v*. et *D*. 19. 20 emortuos **V**[2]*v*. -tuo **E**. -tum **V**[1]. -tuū **d**. 20 adpositae **d***v*. -ta *r*. | panaces *G*. -cis **VE**. -cis semen **dT***v*.

e vino potum volvas purgat adpositumque cum melle. Polemonia pota ex vino secundas pellit, nidore corrigit volvas.
153 centauri minoris sucus potu fotuque menses ciet, item maioris radix in volvae doloribus isdem modis prodest, derasa vero et adposita extrahit partus emortuos. plantago 5 adponitur in lana in dolore volvae, in strangulatu bibitur. sed praecipua dictamno vis est: menses ciet, partus emortuos vel traversos eicit — bibitur ex aqua foliorum obolo —, adeo ad haec efficax, *ut* ne in cubiculum quidem praegnantium inferatur, nec potu tantum, sed et inlitu et suffitu 10
154 valet; proxime pseudodictamnum, sed menses ciet cum mero decoctum denarii pondere. plurimis tamen modis aristolochia prodest, nam et menses et secundas ciet et emortuos partus extrahit, murra et pipere additis pota vel subdita; volvas quoque procidentes inhibet fotu vel suffitu 15
155 vel subiectu, maxime tenuis. strangulatum ab his mensumque difficultatem agaricum obolis III in vini veteris cyatho potum emendat, peristereos adposita in adipe suillo recenti, antirrhinon cum rosaceo et melle. item adposita nymphaeae Thessalae radix dolori medetur, in vino nigro 20 pota profluvia inhibet; e diverso ciet cyclamini radix pota
156 et adposita et vesicae insidentium decocto medetur. secundas pota cissanthemos pellit, volvam sanat. e xiphio radix superior menses ciet drachma ex aceto pota. peuce-

§ 153: Diosc. III 6. 7 (eupor. II 77. 78). II 152 (eupor. II 86). III 34 (eupor. II 77. 79. 80). — § 154: Diosc. III 4 (6). eupor. II 69. — § 155: Diosc. III 1 (eupor. II 86). IV 60. III 139. II 193. — 156: Diosc. II 194 (eupor. II 77). IV 20 (eupor. II 75). III 82 (eupor. II 88). IV 76 (eupor. II 77. 83).

1 e **Vf***v*(*S*). in **d**(?)*G*. *om*. **E**. | uino potum *om*. **E**. 2 tollit **E**. | corrigit **VdTf***H*. por- **E**. purgat *v*. 3 centauri **VE***J*. -rii *v*(*S*). -rei **d**(?)*Lugd*. | pota **E**. -tus *v.a.G*. 9 ut ne *v*. uine *ll*. 9. 10 peregrinantium **Vd**. 10 potu **E***v*. -ta *r***Tf**. | fotu **dT**. 11 sed tardius *coni. Dal. e § 161*. 12 plurimis **TE***G*(*D*). -ris **V**. -ribus **d**(?)*v*(*Dal*.). | modis **d**(?)*C*. molochis **E**(*v add*. et). locis **VT**. 14 myrre et pipere et **E**. 15 inhiberet **V**. 16. 17 mensumque *S*. mes- **V**. mensiumque **d***v*. mess- **E**. 17 tribus *ll.v*. 18 potu **VT**. 20 dolore **V**. 23 pelli **V**. | sanam **E**.

danum strangulatus volvae nidore ustum recreat, menses
albos praecipue psyllion drachma in cyathis III aquae,
semen mandragorae potum volvam purgat, menses ciet
sucus adpositus et emortuos partus. nimia rursus pro- 157
5 fluvia sistit semen cum vivo sulphure, contra *e*a ciet ba-
trachium potu vel cibo, ardens alias, ut diximus, cruda, 25, 173
sed cocta commendatur sale et oleo et cumino. daucum
et menses et secundas potu facillime pellit, ladanum suffitu
corrigit volvas, dolori earum exulceratisque inponitur.
10 emortua scamonium pellit potum vel adpositum. menses 158
ciet hypericum utrumque adpositum, ante alia vero, ut
Hippocrati videtur, crethmos e vino semine vel radicis
cortice, trahit et secund*a*s, succurrit et strangulationibus
ex aqua pota; item radix e geranio peculiariter secundis
15 inflationibusque volvarum conveniens. purgat hippuris pota
et adposita volvas, polygonus pota. menses ciet et alc*i*mae
radix, folia plantaginis pellunt, item agaricum ex aqua
mulsa. Artemisia volvae medetur trita, ex oleo irino aut 159
cum fico aut cum murra adposita; eiusdem radix pota in
20 tantum purgat, ut partus enectos extrahat. menses et se-

---

§ 157 med.: Diosc. III 76. (eupor. II 75. 70). IV 168 (eupor. II 78). — § 158: Diosc. III 161. 164 (eupor. II 76) Hippocr. morb. mul. I 10 p. 122. Diosc. II 156. (eupor. II 77). III 121 (eupor. II 72). IV 4 (eupor. II 82). III 159 (eupor. II 76). III 1. — § 159: Diosc. III 117 (eupor. II 78. 80. 81).

---

1 menses **dT***v*. meses **E**. mese **V**. 2 albos **T***H*. -bo **Vd**. aluos **E**. -uosque *v*. | tribus *ll.v.* | aquae **Vd***J*. quae **E**. aquae mulsae (ciet *add. G*) *v*. 4 et *om*. **d**. | emortuos **d***v*. mo- *r*. 5 uiuo **d***H e Diosc.* uino **E**. ut non **V**. uino et *v*. | sulphure **d***H*. -phure (-fure **V**) alui profluuia sistit *rv*. | contra ea ciet *J*. -ra faciet (-cit *H*) **VdT***H*. -rachi et **E**. et contrahit *v*. 6 poto **V**. 7 commendantur **V***Ven*. 8 menses **d***v*. mes- **E**. mess- **V**. 10 menses — 11 adpositum *om*. **E**. 12 crethmos e **d***G*. erithmus e **V**. erit. musę (mulsę **E**[1]) **E**. 12. 13 radicis cortice *vet. Dal.* -ce corticis **TfE***S* (*cum lac. signo*). -ce cortice *r*(?)*v*(*J*). 13 secundas *G*. -dis *ll.v.* | et **Vd***v*. ea **E**. 14 fecundis **E**. 15 inflammationibusque **E***v.a.H. cfr. Diosc. eupor. II 72.* 16 *dist. ego. cfr. Diosc.* | alcimae *S*. alcme **E**. -meae *v*. algme **V**. -game **T**. alceae **d**(?)*H*. althaeae *C. cfr. § 149.* 19 aut fico **E***v.a.S.* 20 ut **Vd***v*. et **E**.

cundas ciet ramorum decoctum insidentibus, item folia pota drachma. ad eadem omnia prosunt vel inposita ventri
160 imo cum farina hordeacia. acoron quoque utile est interioribus feminarum morbis et conyza utraque et crethmos. et anthyllides duae vulvis utilissimae torminibusque et se- 5 cundarum morae in vino potae. callithrix fotu locis medetur, albugines in capite tollit, capillos inficit oleo trita. geranion in vino albo potum, hypocisthis in rubro profluvium sistunt. hysopum suffocationes laxat. radix verbenacae pota ex aqua ad omnia in partu aut ex partu 10
161 mala praestantissima est. peucedano quidam miscent in vino nigro semen cupressi contritum. nam semen psyllii defervefactum in aqua, cum intepuit, epiphoras omnes uteri lenit. symphyton tritum in vino nigro evocat me*n*ses. partus accelerat scordotis pota drachma suci in aquae 15 mulsae cyathis IIII. dictamni folia praeclare dantur ex aqua; constat unius oboli pondere, vel si mortui sint in utero infantes, protinus reddi sine vexatione puerperae. similiter prodest pseudodictamnum, sed tardius, cyclaminos adalligata, cissanthemos pota, item Vettonicae farina ex 20 aqua mulsa.

162 (91) Arsenogonon et thelygonon herbae sunt habentes uvas floribus oleae similes, pallidioris tamen, semen album

---

§ 160: Diosc. I 2. III 126. 143. IV 134. I 127 (eupor. II 82). — § 161 med.: cfr. Diosc. IV 9. eupor. II 77. (III 34). — Diosc. II 193. eupor. II 94. — § 162: Diosc. III 130. — Th. H. IX 18, 5 (cfr. Plin. XXVI 99. XXVII 125).

---

3 immo **Vd***H.* 4 crethmos **d***B.* chretm- **V**. chrēnos **E**. cremnos *v. cfr. § 82. XXV 155.* 5 anthyllides **d**(?)*B.* can- **V***D.* cantill- **E***v. cfr. § 84.* | uuluis **E***v.* uue uis *r.* 6 morae **d***v.* -re *r Ven.* 7 tyita **V**. tyna **d**. 11 est *om.* **VT***S.* | quidem **Vd**. 13 utero **E**. 14 lenit **V**[2]*v.* -nti **V**[1]**d**. -ni **E**. | euocat menses (meses **E**) **E***v.* -atum est *r.* (reuocat *coni. Dal. cfr. Diosc. an* moratur?). 15 suclin **V**. uel in **d**. 15. 16 aqua mulse (-sa *v*) **E***v.a.S.* 16 cyathos **d**. 20 adalligat **E**. | ſiſtanthemos **V**. | item *om.* **E***G.* | farinae **V**. 22 arsegonon **V**. | eliagacnon **E**. 23 uas **V**. | similes *v.* -lies **V**. -le **d**. -lis **E***S.* | pallidiores **d**(?)*v.a.D. locus fortasse mutilatus: cfr. Diosc. an* f o l i a o l e a e, pallidioris tamen? | semel **V**. | aluum **E**.

papaveris modo. thelygoni potu feminam concipi narrant; arsenogonon ab ea semine oleae nec alio distat; huius potu mares generari, si credimus. alii utra*m*que ocimo similem tradunt, arsenogoni autem semen geminum esse
5 testibus simile.

(92) Mammarum vitiis aizoum, quod digitillum appella- 163 vimus, unice medetur. *e*rigeron ex passo mammas ube- 25, 160 riores facit, sonc*i* *c*um farre coct*i* *i*us. quae vero mastos vocatur, inlita pilos mammarum partu nascent*es* aufert;
10 testas in facie aliaque cutis vitia emendat Gentiana, nymphaea Heraclia inlita, cyclamini radix maculas omnes. cacaliae grana mixta cerae liquidae extendunt cutem in facie erugantque. vitia omnia acori radix emendat.

(93) Capillum ly*cium* *su*co flavum facit, denigrat hype- 164
15 ricum, quod et corissum vocatur, item ophr*y*s herba, denticulato oleri similis, foliis II. nigritiam dat et Polemonia in oleo decocta. psilotrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus, verum iam et viris est in usu. efficacissimum autem habetur archezostis, item tithymalli,

---

§ 163: cfr. Plin. XXII 89. Diosc. eupor. I 138. — Diosc. III 3. 138. II 193. IV 121. — § 164: Diosc. I 132 (eupor. I 98). — Diosc. IV 162 (eupor. I 103).

---

1 thelygoni *C.* -non **d.** theligoni **E***v.* -gon **V.** 2 arsegonon **E.** 3 generari *ll.J.* perhibentur *add. v.* | utrāque *v.* -aque *ll.* 4 similē *v.* -li **VE.** -lia **d.** | gemino **Vd.**
6 tigit illum **E** 7 erigeron *v.* iri- *ll.* 8 sonci cum *ego.* soncum (sco- **d**) in **V**[2]**dE.** -chum in **V**[1]*v.* | cocti ius *ego.* coctum *ll.v.* 8. 9 *dist. v.a.J.* 8 masthos **V***D.* 9 inlita *S.* -tas **V**[1]. illitas **V**[2]. -ta *H.* -tos **dT.** indita **E***v.* | paſtu **d.** e partu **E**(?)*v.a.D.* | nascentes *vet. Dal.* -tis *S.* -tium *ll.v(J). de mendo cfr. § 150* (omnium), *XXVII 2* (parentium), *XXIV 65* (nascentium). | aufert *v.* aut fert **E.** *om. r***Tf***D.* 10 et testas **dTf.** et tineas *v.a.H.* | alia **d.** | cutas (*om.* uitia) **E.** 12 cacaliae **df***v.* cacca- **VE***D. cfr. § 29.* 13 facie erunt uitia **E.** 14 lycium suco *ego coll. Diosc.* lyſimaco **d.** -ce **VE.** -che **f**(?)*S.* -chia *v.* (*cfr. XXIV 126*). 15 et *om.* **E.** | corissum *S coll. §§ 85. 129.* coristum **T.** ecor- **E.** or- **d.** echor- **V**[2]. xpm **V**[1]. corion *B.* -iston *v.* | ophrys *B ex ind.* -ros **VdT***v.* h/ophros **E.** 16 holeri **VE.** | duobus *ll.v.* | dat *om.* **V.** 18 usus **V.**
19 *dist. ego.*

suco vel in sole cum oleo inlito crebro vel evolsis pilis. — Quadripedum scabiem sanat hysopum ex oleo, suum anginas peculiariter sideritis. — Verum et reliqua genera herbarum reddamus.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXVII

---

1 **1.** (1) Crescit profecto apud me certe tractatu ipso admiratio antiquitatis, quantoque maior copia herbarum dicenda restat, tanto magis adorare priscorum in inveniendo curam, in tradendo benignitatem subit. nec dubie superata hoc modo posset videri etiam rerum naturae ipsius muni- 2 ficentia, si humani operis esset inventio. nunc vero deorum 10 fuisse eam apparet aut certe divinam, etiam cum homo inveniret, eandemque omnium parent*em* et genuisse haec et ostendisse, nullo vitae miraculo maiore, si verum fateri volumus. Scythicam herbam a Maeotis paludibus et Euphorbeam e monte Atlante ultraque Herculis columnas *ex* ipso 15 rerum naturae defectu, parte alia Britannicam ex oceani 3 insulis extra terras positis, itemque Aethiopidem ab exusto sideribus axe, alias praeterea aliunde ultro citroque humanae saluti in toto orbe portari, inmensa Romanae pacis maiestate non homines modo diversis inter se terris gen- 20

1 initio **d**. | cerebro **E**. 2 scabies **E**. | ex *om*. **V**. | sucum **E**. 3 angina **d**. 5 tractu **Vf**. 7 in *om*. **E**. 8 intrando **d**. mir- **T**. | ne **E**. 9 huc **V**. | uiridi **E**. 10 si — esset *om*. **E**. | esset **d***v*. esse **V**. | inuentionis **V**. (*an om*. **E**?). 12 eandem quae **V**. | parentem *v*. -tium *ll*. 13 maior est **d**. 14. 15 euphorbiam **d** (?) *v.a.S*. -orherbam **V**. 15 ex *D cum U 564*. et *ll.v*. 17 terram **dT**. 18 axe **E***v*. ast *r*. | aliaunde **E**. | ultro *om*. **E**. 19 salutis **E**. | portare **E***v.a.C*. 20 hominis **E**.

tibusque, verum etiam mont*e*s et excedentia in nubes iuga
partusque eorum et herbas quoque invicem ostentante!
aeternum, quaeso, deorum sit munus istud! adeo Romanos
velut alteram lucem dedisse rebus humanis videntur.

5 **2.** (2) Sed antiquorum curam diligentiamque quis possit 4
satis venerari? constat omnium venenorum ocissimum esse
aconitum et tactis quoque genitalibus feminini sexus ani-
malium eodem die inferre mortem. hoc fuit venenum,
quo interemptas dormient*e*s a Calpurnio Bestia uxores
10 M. Caelius accusator obiecit. hinc illa atrox peroratio eius
in digitum. ortum fabulae narravere e spumis Cerberi
canis extrahente ab inferis Hercule ideoque apud Hera-
cleam Ponticam, ubi monstratur is ad inferos aditus, gigni.
hoc quoque tamen in usus humanae salutis vertere scor- 5
15 pionum ictibus adversari experiendo datum in vino calido.
ea est natura, ut hominem occidat, nisi invenerit quod
in homine perimat. cum eo solo conluctatur veluti prae-
sentius invento, [sola haec pugna est, cum venenum in
visceribus reperit] mirumque, exitialia per se ambo cum
20 sint, duo venena in homine conmoriuntur, ut homo supersit.
immo vero etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt de- 6

§ 4: cfr. Plin. XXV 122. Th. H. IX 18, 2. — schol. ad Nicand. alex. 13. Pompon. Mela I 19, 103. Plin. VI 4. Th. H. IX 16, 4. — § 6: cfr. Plin. XXV 122. Diosc. IV 77 (eupor. II 132).

1 montes *v.* -tis *ll.S.* | et *om.* **Vf.** | nubes **V**^{2}**d***G.* -bis **V**^{1}*S.* -bibus *v.* nudis **E.** 2 pastusque *v.a.G.* | eorum **d***G.* eur- **V.** meor- **E.** pecor- *v.* 3 que sed eorum **V.** 5 curandi licentiamque **d.** 6 constat **V**^{1}**dTf***S.* cum constat (-tet *v*) **V**^{2}**E***v.* 7 gentilibus **E**^{1}. | feminis **V.** 9 interemptos **d.** -ptis **V** | dormientes *v.* -tis **dE.** *om.* **Vf.** 10 caelius *Ruhnkenius ad Vell. II 68.* caecilius *ll.v. cfr. VII 165, de mendo XXVIII 200.* | perorato **V.** 11 digito **E***v.a.H.* | ortum **dT***H.* mort- **V**^{1}. mortuum **V**^{2}**E.** -tuas *G* (*add.* eas *v*). | e **VdTf***v*(*H*). *om.* **E.** a *Dal.* 13 additos **V.** 14 uetere **V.** -res **d.** 16. 17 in homine quod perimat *P.* 17 uelum **V**^{1}. -ut *v.a.S.* 17. 18 praesentius (pres- **V**^{2}) **V**^{2}**E***v*(*D*). parte (pari *B*) intus *rB. de voce* praesentius *cfr. XVI 51 et U 565.* (inuento = quam inuentum).
18. 19 *uncos posui cum Müllero emend. IV 122.* 19 ex italia per scăbocum **V.** 20 sunt **E.** 21 uero **d***v.* -re **V.** -rum **E.**

monstrando, quomodo venenata quoque ipsa sanarentur. torpescunt scorpiones aconiti tactu stupentque pallentes et vinci se confitentur. auxiliatur *i*is helleborum album tactu resolvente, ceditque aconitum duobus malis, suo et omnium. quae si quis ulla forte ab homine excogitari po- 5
7 tuisse credit, ingrate deorum munera intellegit. tangunt carnes aconito necantque gustatu earum pantheras, nisi hoc fieret, repleturas illos situs. ob id quidam pardalianches appellavere. at illas statim liberari morte excrementorum
8, 100 hominis gustu demonstratu*m*. quod certe casu repertum 10 quis dubitet et, quotiens fiat, etiam nunc ut novum nasci, quoniam feris ratio et usus inter se tradi non possit?
8 **3.** hic ergo casus, hic est ille qui pluruma in vita invenit deus — hoc habet nomen per quem intellegitur eadem et parens rerum omnium et magistra —, utraque con- 15 iectura pari, sive ista cotidie feras invenire sive semper scire iudicemus. pudendumque rursus omnia animalia,
9 quae sint salutaria ipsis, nosse praeter hominem. sed maiores oculorum quoque medicamentis aconitum misceri saluberrime promulgavere aperta professione, *ne* malum 20 quidem ullum esse sine aliquo bono. fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, monstrare quale sit aconitum, vel deprehendendi gratia. folia habet cyclamini aut cucu-

---

§ 7: cfr. Plin. VIII 99 (XX 50). Aristot. hist. an. IX 6 § 43. Diosc. IV 77. Nicand. alex. 38. Solin. 17, 10. — § 9: Diosc. IV 77. (cfr. Plin. XXV 122). Nicand. alex. 41. 36. Th. H. IX 18, 2.

---

1 ipso **V**. 2 tactus **E**. 3 fatentur **dT**. | auxiatur **V**. | iis *ego*. us **E**. eis *v*. his *r***Tf***H*. 4 aconitum — 5 quae *om*. **E**. 5 ulla **VdT***S*. illa **E***v*. ullo *H cum Gronovio*. | forte **VdT***v*. certe **E**. | excogitare **V**. 7 *an* carnes Hyrcani aconito? *cfr. infra* illos situs *et Solin*. | negantque **E**[1]. |.gustato **V**. 8 sitos **V**. | quodam **d**. | pardalianthes **E**. 10 demonstratum *v*. -tu **E**. -to *r*. | reperiunt **V**. 11 et *om*. **d**. 13 illi **E**. 14 deum **d**. | hoc habet nomen *uncis inclusit S. dist. ego*. 15 magistratu **E**. -tra natura *B*. 16 cottidie **E**. 20 promulgare **d**. prouulgauere **Vf**. -are **T**. | aperta **d***v*. -te **V**. aparte **E**. | ne *ego*. m **E**. *om*. *rv*. 21 nullum **d**(?)*v*. 22 quid **V**. | qualem **V**. -le in **d**. | it **V**[1]. id **d**. 23 depraehendi **Vd**. | gratiae **V**.

meris, non plura IIII, ab radice, leniter hirsuta, radicem modicam, cammaro similem marino; quare quidam cammaron appellavere, alii thelyphonon ex qua diximus causa. cauda radicis incurvatur paulum scorpionum modo, quare 4
5 et scorpion aliqui vocavere. nec defuere qui myoctonon appellare mallent, quoniam procul et e longinquo odore mures necat. nascitur in nudis cautibus, quas aconas nominant, et ideo aconitum aliqui dixere, nullo iuxta, ne pulvere quidem, nutriente. hanc aliqui rationem nominis 10
10 adtulere; alii, quoniam vis eadem esset in morte, quae cotibus in ferri acie deterenda, statimque admota velocitas sentiretur.

4. (3) Aethiopis folia habet *ph*l*o*mo similia, magna ac 11 multa et hirsuta, ab radice, caulem quadriangulum, scabrum,
15 similem arctio, multis concavum alis, semen ervo simile, candidum, geminum, radices numerosas, longas, plenas, molles, glutinosas gustu. siccae nigrescunt indurescuntque, ut cornua videri possint. praeter Aethiopiam nascuntur 12 et in Ida monte Troadis et in Messenia. colliguntur
20 autumno, siccantur in sole aliquot diebus, ne situm sentiant. medentur volvis pota*e* in vino albo, ischiadicis, pleuriticis, faucibus scabris decoctae potui dantur. sed quae ex Aethiopia

§ 10: Th. H. IX 16, 4. cfr. Theopomp. ap. Athen. III 29 p. 85[b]. Ovid. met. VII 418. — §§ 11. 12: Diosc. IV 103.

1 quattuor *ll. v.* | *dist. ego.* 3 theliponon **Vd**. | causa *om.* **V**. 4 cauda **V**. arida **E**. *om.* **d***v.* cauda arida *D.* | radix **d**(?)*v. a. D.* 5 ne **E**. | detuere **V**[1]. deferuere **E**[1]. | myocton **Vd**. 10 uiis **E**. | esse **V**. 11 ad ferri acie (-em *v*) deterendam **E***v. a. S.* | ammota **E**. 13 aethiopis **d***v.* -pis radix *r***T**(*Ven.*)*D.* | phlomo *v.* fhlamo **E**. fla- *r.* | ac **Vd***S.* et **E***v.* 14 multa et *ll. v. an* multum? *cfr. Diosc. et XXIX 94.* | a **d***S.* | quadrangulam **d***v.* 15 similē **d***v.* -le *r.* | multis **V**[1]**d***v.* mundis *r.* | concauom **V***S.* -uo in **d**. | alis **d***B.* ulis **V**. aliis **E**. in aliis *v.* | similem **E**. 17 sicca **E**. | indurescuntque **VTf***S.* duranturque **d**(?)*B e Diosc.* que **E***v.* 18 corna **E**. | possent **E**. | praeter *cod. Murbac. G.* -terea *ll.*(*v add.* in). | aethiopiam **V**[1]**d** *Murbac. G.* -pia *rv.* 19 monte et **d**. 20 solem **E**. | aliquot *Murbac. v.* -uod **E***D.* -uibus *r***Tf**. 21 potae *v.* -ta *ll.* potu *coni. J.* | schiadicis **E**. 22 decocta **V**[2] *in ras.* **E***v. a. G.* | potui *Murbac.* -teli **V**[1]. -tu *rv.*

13 venit, eximie atque ilico prodest. — (4) *Ag*eraton ferulacea est, duorum palmorum altitudine, origano similis, flore bullis aureis. huius ustae nidor urinam ciet volvasque purgat, tanto magis insidentibus. causa nominis [non 14 haec, sed] quoniam diutissime non marcescit. — (5) Aloe 5 scillae similitudinem habet, maior et pinguioribus foliis, ex obliquo striata. caulis eius tener est, rubens medius, non dissimilis antherici, radice una, ceu palo in terram demissa; *ipsa* gravis odore, gustu amara. laudatissima ex India adfertur, sed nascitur et in Asia, non tamen ea 10 utuntur nisi ad volnera recentibus foliis, mirifice enim conglutina*n*t suco. ob id in turbinibus cadorum eam se-15 runt ut aizoum maius. quidam et caulem ante maturitatem seminis incidunt suci gratia, aliqui et folia. invenitur et per se lacrima adhaerens; ergo pavimentandum ubi sata 15 sit censent, ut lacrima non absorbeatur. fuere qui traderent in Iudaea super Hierosolyma metallicam eius naturam, sed nulla magis inproba est, neque alia nigrior 16 est aut umidior. erit ergo optima pinguis ac nitida, rufi coloris, friabilis et iocineris modo coacta, facile liquescens; 20 inprobanda nigra et dura, harenosa, quaeque gustu intellegitur, cummi adulterata et acacia. natura eius spissare,

---

§ 13: Diosc. IV 59. — § 14: Diosc. III 22. Isid. XVII 9, 28. — § 15: Diosc. praef. p. 3. — §§ 16—20: Diosc. III 22.

---

1 ueniunt **Vd** *Murbac.* | eximie **d** *Murbac. S.* -miae *r.* -mia est *v.* | ilico *J.* illi- **Vd** *v.* iliaco **E.** *cfr. § 89. VII 122. VIII 136. XI 182. XXI 12. XXIV 2. XXVIII 78. 106. XXXI 25. XXXIV 151.* (*XIX 97. XXIX 11*). | ageraton *v ex ind. et Diosc.* eraton *ll.* 4 insidente **E.** 4. 5 *uncos posui cum P* (*S*). 'non a verbo agendi' *interpretatur J.* (*an* uero haec est?). 5 magrescit **V.** 8 antherici **Vdf** *S.* -co **E** *v.* 9 dimissa **V** *v. a. G.* | ipsa *ego. om. ll. v. cfr. Diosc.* | graus **E**[1]. -ui *v. a. D.* 10 et *om.* **E.** | con **E.** 12 conglutinant *ego.* -nat uel *ll. v.* (*an potius* recentibus foliis *transponenda sunt ante* uel suco?). | candorum **E**[2]. -rem **E**[1]. 13 malus **E.** 14 aliqui folia **V.** 16 sint censent **d.** si nicent **V.** | *an* ne (*pro* non)? | obsorbeatur **Vd** *Ven.* 17 iudeam **E.** | hierosolyma *H.* -mam *ll. v* (*D*). *sed cfr. V 70. 72. 73. VI 213.* 18 sed nota **dT.** 19 tumidior **E** *v. a. B.* 20 ac (*pro* et) **d** (?) **E** *v. a. H.* 21 *dist. ego.* (*malim* harenosaque et, quae). 22 gummi **Vd** *v. a. S.*

densare et leniter calfacere; usus multi, sed principalis alvum solvere, cum paene sola medicamentorum, quae id praestant, confirmet etiam stomachum, adeo non infestet ulla vi contraria. bibitur drachma, ad stomachi vero disso- 17
5 lutionem in II cyathis aquae tepidae vel frigidae coclearis mensura bis terve in die ex intervallis, ut res exigit, purgationis autem causa plurimum III drachmis, efficacior, si pota ea sumatur cibus. capillum fluentem continet cum vino austero capite contra pilum peruncto. dolorem capitis
10 sedat temporibus et fronti inposita ex aceto et rosaceo dilutiorque infusa. oculorum vitia omnia sanari ea con- 18 venit, privatim prurigines et scab*rit*iem genarum, item insignita ac livida inlita cum melle, maxime Pontico, tonsillas, gingivas et omnia oris ulcera, sanguinis excreationes,
15 si modicae sint, drachma ex aqua, si minus, ex aceto pota. vulnerum quoque sanguinem et undecumque fluentem sistit per se vel ex aceto. alias etiam est vulneribus utilissima 19 ad cicatricem perducens. eadem inspergitur exulceratis genitalibus virorum, condylomatis rimisque sedis, alias ex
20 vino, alias ex passo, alias sicca per se, ut exigat mitiganda

§ 17: cfr. Celsus I 3 (p. 20, 5). Scribon. 135. 137. Marc. 17, 30. — § 18 extr.: Celsus V 1. — § 19: Marc. 33, 53.

1 multi sed *ego. cfr. XXXI 62. XVIII 117. (nov. luc. p. 25 not. 1).* -tis et **dT**. -tis sed **VED**. in multis et (sed *G*) *v.* | principis **dT**. 2 cum **V²E***v.* ſed **V¹dT**. (*an* ut?) | paene sit *v.a.G.* | aquae **E**. 3 confirmet **E***G.* -mat **V²***v.* -mante *r***T**. | adeo ut non *v.a.G. de structura cfr. X 206. XVII 179.* | festet **Vd**. 4 ui *G.* uis *ll.***T***v.* | stomachum **Vd**. 5 duobus *ll.v.* | taepidae **E**. 6 in die ex **Vd***v.* ex die **E**. | rex **E¹**. 7 autem **VdTf***S.* enim **E**. etiam *v.* | tribus *ll.v.* 8 si *om.* **V**. | cibus *om.* **V**. 9 capite contra *ll.***T***J.* -te in sole contra *v.* -tis contra solem **f**(?). | pilum *ll.***T***S.* capillum *v.* -llo **f**(?). 12 pruriginem **d**. | scabritiem *S.* -biem *ll.v(J). cfr. Diosc. et not. ad XXIII 9.* | generum **V**. -rarum **E¹**. 13 insignita *ll.v. cfr. § 128. (Gellius X 3, 17).* suggillata *Diosc. (cfr. XX 88. 240. XXII 55. XXX 28).* 15 drachmę **E**. -mae pondere *v.a.H.* 17 per se *om.* **Vd**. | est etiam **dT**. | ulceribus *Diosc.* 17. 18 utilissima ad **d***v.* -ma dat **E**. -me dat **V**. 18 spergitur **E**. 19 alias ex **E***v.* ex alias et (-ia sed **d**) *r. an* et alias ex? 20 uini alia **Vd**. | exigat *ll.***T***J.* -git *v.*

curatio aut coercenda. haemorrhoidum quoque abundantiam
20 leniter sistit. dysinteriae infunditur et, si difficilius con-
coquantur cibi, bibitur a cena modico intervallo, et in regio
morbo III obolis ex aqua; devorantur et pilulae cum melle
decocto aut resina terebinthina ad purganda interiora. digi- 5
torum pterygia tollit. oculorum medicamentis lavatur, ut
quod sit harenosissimum subsidat, aut torretur in testa
pinnaque subinde versatur, ut possit aequaliter torreri. —
21 (6) Alcea folia habet similia verbenacae, quae aristereon
cognominatur, caules III aut IIII, foliorum plenos, florem 10
rosae, radices albas cum plurimum VI, cubitales, obliquas.
nascitur in pingui solo nec sicco. usus radicis ex vino
vel aqua dysintericis, alvo citae, *ad* rupta, convulsa. —
22 (7) Alypon cauliculus est, molli capite, non dissimile betae,
acre gustu ac lentum mordensque vehementer et accendens. 15
alvum solvit in aqua mulsa addito sale modico. minima
potio II drachmarum, media IIII, maxima VI, *eximi*a pur-
23 gatione quibus datur e gallinaceo *iu*re. — (8) Alsine, quam

§ 21: Diosc. III 154. — § 22: Diosc. IV 177. (cfr. Plin. XXVI 56). — §§ 23. 24: Diosc. II 214. (cfr. Plin. XXVII 105).

1 cohercenda **VE***D*. | habundantiam **E**. abundationem **V**. hab- **R** (*qui rursus incipit*). 4 tribus *ll.v.* | deuoratur **Vd**. | melle **TEr***H*. -llis *rv*(*S*). *aliter XXXVII 195.* 5 decocta **VR**[1]**d**. | aut *om.* **E**. 5. 6 cubitorum **E**. 6 pterida **Vdf**. | labatur **V**. 8 pinnatiue **Vd**. | uersatum **VR**[1]. 9 alcaea **E**. | quae (qui *Dal.*) et *v.a.H.* | aristereon **dEr***H* (peri- *v*). -ron *r***T**. *cfr. XXV 105* (*126*). 10 tres aut quattuor *ll.v.* | flore **E**. 11 sex *ll.v.* 13 ad *ego.* & **V***v*. *om.* *r**D*. | rupta **Er**. -tis *v*. ructat **V**[2]. erat **V**[1]. rat *r*. | conuulsis *v*. *de structurae variatione cfr. § 129.* 14 alipho **E**. | molle **R**[1]. | *an* capite, radice? *cfr. Diosc.* | dissimile **VRf***S*. -lis **d**(?)**Er***v*. 15 gustu **VRdTf**. -tatu **Er***v*. *cfr. XXV 157. 92. XII 97. 119. 70. XXI 41. XXIV 69. XXVII 11. 14. 41; aliter XXV 135. XXXVI 132. XV 129.* (*falsum fortasse XIV 116*). | acentum **Vd**. | mordens qui **RE**. | accedens **VR**[1]**d**. 16 modicum inima **VR**. 17 duarum quattuor . . sex *ll.v.* | eximia (*vel* egregia: *cfr. XXXII 130*) *ego.* ea **dEr***v*. *om.* *r*. ex *coni. S.* 17. 18 purgationi *Müller emend. IV 23.* 18 cibus *coni. S.* | *an* gallinacei? *cfr. § 95. XXIX 103. 78.* (*79*). *XXX 57. 68.* | iure *B*. fere **dEr**. ffere **R**. fferre **V**. *om. v.* *malim* datur in iure e gallinaceo uetere. | alsine *v e Diosc.* salsine *ll.*

quidam myosoton appellant, nascitur in lucis, unde et alsine dicta est. incipit a media hieme, arescit aestate media. cum prorepit, musculorum aures imitatur foliis. sed aliam docebimus esse quae iustius myosotis vocetur. 105
5 haec eadem erat quae hel*x*ine, nisi minor minusque hirsuta esset. nascitur in hortis et maxime parietibus. cum teritur, odorem cucumeris reddit. usus eius ad collectiones 24 inflammationesque, ite*m* eadem omnia quae hel*x*ine*s*, sed infirmius. epiphoris peculiariter inponitur, item verendis
10 ulceribusque cum farina hordeacia. sucus eius auribus infunditur. — (9) Androsaces herba est alba, amara, sine 25 foliis, folliculos in cirris habens et in his semen. nascitur in maritimis S*y*riae. maxime datur hydropicis drachmis II tusa aut decocta in aqua vel aceto vel vino; vehementer
15 enim urinas ciet. datur et podagricis inliniturque. idem effectus et seminis. — (10) Androsaemon sive, ut alii 26 appellavere, ascyron non absimile est hyperico, de qua diximus, cauliculis maioribus densioribusque et magis 26,85 rubentibus. folia alba, rutae figura, semen papaveris nigri.
20 comae tritae sanguineo suco manant; odor est resin*o*sus. gignitur in vineis, fere medio autumno effoditur suspenditurque. usus ad purgandam alvum tusae cum semine 27

§ 25: Diosc. III 140. — §§ 26. 27: Diosc. III (162). 163. — § 27 extr.: Diosc. eupor. I 208.

1 myosotan **R**. mosotan **V**. -tam **d**. 2 alsine **dr***v*. alxi- **E**. balsi- *r*. | hieme — 3 media *om*. **R**[1]. 4 iustis **E**. 5 helxine *B e Diosc*. haec sine **VRE**. alsi- **dT***v*. 6 in *om*. **E**. | ortis **V**. | in parietibus **Rd**(?)*v*. 7 odore **VE**. 8 item eadem *ego. cfr. XXIII 59*. et in (ni **E**) ead- **VRE***G*. emendat **dT**. quin em- *v*. | helxines *ego*. -ne *B*. helsine **E** r. hal- *r*. al- **T***v*. *de structura cfr. XXVI 71, de mendo XXVII 73*. 10 hordeacea **d**(?)r*v.a.S*. -diacia **R**. 11 androsaches **E**. | alba — 12 foliis *om*. **R**. alba amara (*om*. sine foliis) r. 12 alliculos **R**. & lic- r. 13 syriae *B e Diosc*. histriae (istor- **E**) *ll*.**Tf***v*. | *dist. ego*. | duabus *ll.v*. 14 uel in aceto **d**. 15 illinuntur **V**. | iidem **T**. 16 androsoemon **V**. -roeman **E**. | ut *om*. **R**[1]. 19 figurae **VE**. 20 comae **dEr***v*. -ma et *r*. | manant *om*. **E**. | odor est (ei *B*. eis *H*) resinosus *ego cum B e Diosc*. odores tres in usus **VRd***v*. *om*. **E**. 21 uinis **E**. | effunditur **VR**[1]**df**. 22 usis **V**. | purgandam **d***v*. -dum *r*. *de mendo cfr. XXIII 113*.

potaeque matutino vel a cena II drachmis in aqua mulsa vel vino vel aqua pura, potionis totius sextario. trahit bilem, prodest ischiadi maxime, sed poster*o* die capparis radicem resinae permixtam devorare oportet drachmae pondere iterumque quadridui intervallo eadem facere, a purgatione autem ipsa robustiores vinum bibere, infirmiores aquam. inponitur et podagris et ambustis, et volneribus 28 cohibens sanguinem. — (11) Ambrosia vagi nominis et circa alias herbas fluctuati unam habet certam, densam, ramosam, tenuem, III fere palmorum, tertia parte radice breviore, foliis rutae circa imum caulem. in ramulis semen est uvis dependentibus, odore vinoso, qua de causa botrys a quibusdam vocatur, ab aliis Artemisia. coronantur illa Cappadoces. usus eius ad ea, quae discuti opus sit. — 29 (12) Anonim quidam ononida malunt vocare, ramosam, similem faeno Graeco, nisi fruticosior hirsutiorque esset. odore iucunda, post ver spinosa. estur etiam muria condita, recens vero margines ulcerum erodit. radix decoquitur in posca dolori dentium. eadem cum melle pota calculos pellit. comitialibus datur in oxymelite decocta 30 ad dimidias. — (13) Anagyros, quam aliqui aco*p*on vocant, fruticosa est, gravis odore, flore oleris, semen in corni-

§ 28: Diosc. III 119 (cfr. 120). Plin. infra § 55. XXV 74. — § 29: Diosc. III 18. cfr. Th. H. VI 5, 3. 4. Plin. XXI 98. Diosc. eupor. I 18. — § 30: Diosc. III 157. eupor. II 121.

1 uel a cena **E**r*v*. flacco a **V**d. -cco **R**. 2 aut uino **V** **R**d. | uel aqua mulsa **E**. | potionis (-ni **VR**) totius **VR**d*S*. totius potionis **E***v*. 3 postero *ego*. -teru **VR**d. -tera **E**r*v*. | die **E**r*v*. dis *r*. 4. 5 pondere *om*. **R**[1]. 5 iterumque — 6 bibere *om*. **R**[1]d. 7 amb///tis **R**. 8 ambria **E**. 9 uarias *coni. Gronov.* | fluctuati *ll.***T***G*. -ans *v*. | unam **V**[2]**TE**r*H cum Gron.* onam **R**. tionam **V**[1]. ounam d. fruticem unum *v*. | certam *ll.***T***H*. *om. v*. (*an* ambrosiam . . unam habent *sc.* medici?). 10 trium *ll.v*. 11 breuiore *ll.***T***v*(*H*). -rem *C. cfr. Diosc.* | famulis **V**. 12 bothrys **E**. 14 discutio possit **R**[1]. 15 anonim *S* (-nin *B*) *e Diosc.* ango- *ll.* anco- *v*. | ononidam **E**r. -ni **R**. | malent **E**. 16 faeno nigro **E**. 17 uer **R**d*v*. -ro **V***D*. ue **E**. (*an exciderunt aliqua*?) 18 eradit **V**[2] *in ras.* 21 anagyros **E**r*v*. -giros **V**[2]. -gro **V**[1]d. -gyon **R**. | acopon *B e Diosc.* -oton *ll.v*. 22 frutice **R**[1]. | grauis **V**[2]**E**r*v*. grinis *r*. | flore *om*. **R**[1].

culis non brevibus gignit, simile renibus, quod durescit per messes. folia collectionibus inponuntur difficulterque parientibus adalligantur ita, ut a partu statim auferantur. quod si emortuus haereat et secundae mensesque morentur, 5 drachma bibuntur in passo folia. sic et suspiriosis dantur et in vino vetere ad phalangiorum morsus. radix discutiendis concoquendisque adhibetur, semen commanducatum vomitiones facit. — (14) Anonymos non inveniendo nomen 31 invenit. adfertur e Scythia, celebrata Hicesio, non parvae 10 auctoritatis medico, item Aristogitoni in volneribus praeclara, ex aqua tusa inposita, pota vero mammis praecordiisve percussis, item sanguinem excreantibus. putavere et bibendam volneratis. fabulosa arbitror quae adiciuntur, recentem eam, si uratur, in ferrum aut aes feruminari. — 15 5. (15) Aparinen aliqui omphal*o*carpon, alii philanthropon 32 vocant, ramosam, hirsutam, quinis senisve in orbem circa ramos foliis per intervalla. semen rotundum, durum, concavum, subdulce. nascitur in frumentario agro aut hortis pratisve, asperitate etiam vestium tenaci. efficax contra 20 serpentes semine poto ex vino drachma et contra phalangia. sanguinis abundantiam ex volneribus reprimunt folia inposita, sucus auribus infunditur. — (16) Arction 33 aliqui potius arcturum vocant. similis est verbasco foliis,

§ 32: Diosc. III 94. (cfr. Plin. XXIV 176). eupor. I 208. — § 33: Diosc. IV 104. (cfr. Plin. XXVI 129).

1 breuibus **E***v*. urbi- *r*. 2 messes **r***B*. meses **V**[1]**RdE**. menses **V**[2]*v*. 4 quod stemorius **V**. | moreret **R**[1]. 5 passa **R**[1]. 7 manducatum **R**[1]**Tf**. 8 anonymos **d***v*. -omymos **VR**. amomymos **r**. -onimos **E**. 8. 9 nomen inuenit **Er***v*. non uenit **Vd**. uenit **R**. 9 e scythia *v*. -tię **R**. -thicae **V**. et scythię **d**. esquitia **E**. 10 aristogitoni *G*. -ton *ll.v*. 11. 12 praecordiisque **d**(?)**E***v*. 13 bibendum **R**. uiue- **E**. | abiciuntur **E**. 14 recentem eam *ll.***T**. -te ea *v*. | oratur **VR**[1]. | in **VRTE**. *om.* **d**(?)*v*. *de structura cfr. XXXVI 199 extr.* (*deest fortasse materia simul urenda*). | ferrum aut aes *om.* **R**. | eas **V**. | ferruginari **VR**[1]**dT**. 15 aparimen **VR**[1]**d**. | omphalocarpon *S cum B e Diosc.* omphacoc- *ll.v*. 16 semisue **V**. 17 aurum **E**. 18 flumentario **E**. 19 parthisue **E**. 20. 21 phalangias **VRd**. 22 artion **VR**[1]**d**. 23 potius **VRdTf***v*(*S*). *om.* **Er***G*. | arcturon **E**. -rion *v.a.B*.

nisi quod hirsutiora sunt, caule longo, molli, semine cumini. nascitur in petrosis radice tenera, alba, dulci, qu*a*e decoquitur in vino ad dentium dolorem, *ut ore* ita contineatur. decoctum bibitur propter ischiada et stranguriam. ex vino ambustis inponitur et pernionibus; foventur eadem cum 5

34 radice semine trito in vino. — (17) Asplenon sunt qui hemion*i*on vocant, foliis trientalibus, multis, radice limosa, cavernosa sicut felicis, candida hirsuta. nec caulem nec florem nec semen habet. nascitur in petris parietibusque opacis, umidis, laudatissima in Creta. huius foliorum in 10 aceto decocto per dies XXX poto lienem absumi aiunt; et illinuntur autem eadem. sedant et singultus. feminis

35 non danda, quoniam sterilitatem facit. — (18) Asclepias folia hederae habet, ramos longos, radices numerosas, tenues, odoratas, floris virus grave, semen securiclatum. nascitur 15 in montibus. radices torminibus medentur et contra ser-

36 pentium ictus non solum potu, sed et inlitu. — (19) Aster ab aliquis bubonion appellatur, quoniam inguinum praesentaneum remedium est. cauliculus foliis oblongis II aut III, in cacumine capitula stellae modo radiata. bibitur et 20

§ 34: Diosc. III 141. Isid. XVII 9, 87. (cfr. Plin. XXV 45. XXVI 41). Th. H. IX 18, 7. — § 35: Diosc. III 96. — § 36: Diosc. IV 118.

1 caule **Er***v*. a (ac **d**) caulo (-le **d**) *r*. 2 dulci quae *ego. cfr. § 62.* -cique *ll.v.* 3 dolorem **RE***v*. -res *r***Tf***S*. | ut ore *ego. om. ll.v. cfr. XX 111. XXIII 54. 79. XXV 170. XXVII 108. XXXII 80, praeterea XXV 166. 82. XXXI 40.* (*sine* ore *XXXV 186*). | ita *ll.* ut ita *J.* ut *U 570.* ita ut *v* (*cfr. § 108*). | contineatur ore *v.a.J. an* ad dentium dolorem ita continetur? *cfr. XXV 170.* 4 hisciada **V**. schiada **E**. sci- **R**. | e **R***v.a.S.*
6 trita **VR**. | aspleon **E**. 7 hemionion *Verc. cfr. XXV 45. XXVI 41 et Diosc.* -onon *ll.v(D).* 8 felicis **R***S.* fil- *rv(D). cfr. nota ad XXIV 85.* 9 habent **VR**. | petris *om.* **E**.
11 decocta **VR**. | xxxx *B e Diosc.* | potu **dE**. | lienen **E**.
12 illinuntur **dT***v*. lin- *r***f**. | sedant et **VRdf***S*. -ante **Er***G*. -ant *v. an* sedat et? 15 uiros **R**. uerus **Er**. | securiclatum **V***D*. -acum **R**. -arum **f**. -riculatum **r** seculatum (seru- *v*) **E***v.a.B.* -curidacae **d**(?)*B coll. XVIII 155.* 17 potum **VE***v.a.G.* | et **VRd***S*. etiam **Er***v(D)*. | inlitu **dr***S*. -tum **V**[1]**fE**. illitum **V**[2]*v* -tu *G.* litu **R**. 18 aliquibus **Rd**(?)*v.a.S.* | inguinum *om.* **E**.
19 est *om.* **Vd**. | caulibus **VR**[1]**d**. 19. 20 duobus aut tribus *ll.v.*

adversus serpentes. sed ad inguinum medicinam sinistra manu decerpi iubent et iuxta cinctus alligari. prodest et coxendicis dolori adalligata. — (20) Ascyron et ascyroides 37 similia sunt inter se et hyperico, sed maiores habet ramos 5 quod ascyroides vocatur, ferulaceos, *c*oma rubentes, capitulis parvis, luteis. semen in caliculis pusillum, nigrum, resinosum. comae tritae velut cruentant, qua de causa quidam hanc androsaemon vocavere. usus seminis ad ischiadicos poti II drachmis in hydromelitis sextario. alvum 10 solvit, bilem detrahit. inlinitur et ambustis. — (21) Aphaca 38 tenuia admodum folia habet, pusilla. altior lenticula et siliquas maiores fert, in quibus terna aut quaterna semina sunt, nigriora et minora lenticula. nascitur in arvis. natura ad spissandum efficacior quam lenti; reliquos usus 15 eosdem habet. stomachi alvique fluctiones sistit semen decoctum. — (22) Alcibium qualis esset herba, non repperi apud auctores, sed radicem eius et folia trita ad ser- 39 pentis morsum inponi et bibi, folia quantum manus capiat trita cum vini meri cyathis III aut radicem drachmarum 20 III pondere cum vini eadem mensura. — (23) Alectoros 40 lophos, quae apud nos crista dicitur, folia habet similia gallinacei cristae plura, caulem tenuem, semen nigrum in siliquis. utilis tussientibus cocta cum faba fresa, melle

---

§ 37: Diosc. III 162. — § 38: Diosc. II 177. — § 39: Nicander ther. 541. 666. (cfr. Diosc. IV 27. 24. Plin. XXV 104).

---

2 iubent et **Er***v*. -bent *r*. 3 adalligata **E***v*. -to *r*. | asquiroidaes **E**. 4 se sed **E**. | sed **VRdTf***H*. *om*. **E***G*. sed ascyron *v*. | maiore **E**. | habet **E***v*. -ent *r***T**. 5 qui *v.a.G.* | uocant *G*. -tur **E***v*. | peculaceos **R**[1]. | coma *ego. cfr. Diosc.* omnia *ll.S.* -ino *v*. 6 cauliculis **V**[2]*v.a.B.* caulibus **E**. 9 duabus *ll.v.* | hydromeliti **E**. 10 afaca **VTE**. 11 *an* habet et? | *dist v.a.B.* | pusilla **V**[2]**E***v* (*D cum U 571*). -llo *r B*. | et (= etiam) **VRd**. est **Er***v*(*D*). *del. S.* 12 si quas **d**. 13 nigriora *D cum U 571 coll. Diosc.* -ora et (*om.* **V**) madidiora *ll.v. an* nigriora eadem? | et minora **d***v*(*D*). et ui- **VR**. *om*. **E***J*. 14 reliquo **Er***v.a.S.* (usu eosdem effectus *v*). 15 fluctionis **E**. 17 aputt **V**. 18 bibi iubent **d***v.a.H.* 19. 20 tribus *et* trium *ll.v.* 20 uino **d**. 20. 21 alectoros luphus **R**[1]. -rolophus **d**. -phos *v.a.S.* 22 tenuem *om*. **E**. 23 *dist. J.* | mella **R**[1].

addito et caligini oculorum. solidum semen coicitur in oculum nec turbat, sed in se caliginem contrahit; mutat colorem et ex nigro albicare incipit et intumescit ac per
41 se exit. — **6.** (24) Alum nos vocamus, Graeci symphyton petraeum, simile cunilae bubulae, foliis parvis, ramis III 5 aut IIII a radice, cacuminibus thymi, surculosum, odoratum, gustu dulce, salivam ciens, radice longa, rutila. nascitur in petris, ideo petraeum cognominatum, utilissimum lateribus, renibus, torminibus, pectori, pulmonibus, sanguinem reicientibus, faucibus asperis. bibitur radix trita et in 10
42 vino decocta, et aliquando superlinitur. quin et commanducata sitim sedat praecipueque pulmonem refrigerat. luxatis quoque inponitur et contusis, lenit interanea. alvum sistit cocta in cinere detractisque folliculis trita cum piperis granis VIIII et ex aqua pota. volneribus sanandis tanta 15 praestantia est, ut carnes quoque, dum cocuntur, conglutinet addita, unde et Graeci nomen inposuere. ossibus quoque fractis medetur, **7.** (25) alga rufa scorpionum ictibus. —
43 (26) Actaea gravi foliorum odore, caulibus asperis, geniculatis, semine nigro ut hederae, bacis mollibus, nascitur 20 in opacis et asperis aquosisque. datur acetabulo pleno
44 interioribus feminarum morbis. — (27) Ampelos agria vo-

---

§ 41: Diosc. IV 9. (cfr. Plin. XXVI 42). Marc. 26, 18. Scribon. 83. Marc. 17, 21. (10, 68. 31, 29). — § 42: Diosc. IV 9. 10. — Diosc. IV 98. cfr. Plin. XXVI 103). — § 44: Diosc. IV 180. cfr. Plin. XXIII 19.

---

1 addita **E.** | oculum **R.** | conicitur **Rd***v.a.J. cfr. XXXI 29. XXXII 39. 75.* 3 sed ex nigro **E***v.a.S.* | et **Er***v. om. r.* 4 quod nos **T***S.* | symphoton **VE.** 5 pecreum **V.** 5. 6 tribus aut quattuor *ll.v.* 7 dulce gustu **Rd***S.* 9 pectori **VRfE***H.* -ris *C.* -ribus **dT***v. an* pectore . . . reicientibus? *cfr. Scribon.* 12 lusatis **R.** 13 lenit **VRdT***H cum Gronovio.* leni **E.** lieni *v.* | interanea **V²T***H.* -nei **V¹RE.** -neis **d***v.* (*an* laesis interanei? *cfr. XXVI 81 et Diosc.*). 14 in **V²Er***v. om. r. cfr. § 54. XVIII 103. XXIII 165. XXIV 144.* | cineres **E.** | foliculis **E.** 15 nouem *ll.v.* | et ex **Er***v.* ex *r.* 17 unde et **E***v.* unde *rS.* 18 rufa **VRdTf***v(H).* ruba **E.** -bra *G.* | et scorpionum **Rd**(?)*v.a.S.* 19 asperis *ll.v(G).* anisi *B.* 21 et **Er***v. om. r.* 22 agaria **R.** agrias **Er.**

catur herba foliis duris, cineracei coloris, qualem in satis
diximus, viticulis longis, callosis, rubentibus qualiter flos 23, 19
quam Iovis flammam appellamus. in u*v*olis fert semen simile
Punici mali acinis. radix eius decocta in aquae cyathis
5 ternis, additis vini Coi cyathis II, alvum solvit leniter
ideoque hydropicis datur. uvolae vitia cutis in facie mu-
lierum emendant. ischiadicos quoque uti hac herba prod-
est tusa cum foliis et inlita cum suco suo.

(28) Absinthii genera plura sunt: Santonicum appel- 45
10 latur e Galliae civitate, Ponticum e Ponto, ubi pecora
pinguescunt illo et ob id sine felle reperiuntur, neque
aliud praestantius, multoque Italicum amarius, sed me-
dulla Pontici dulcis. de usu eius convenit, herbae facil-
limae atque inter paucas utilissimae, praeterea sacris po-
15 puli Romani celebratae peculiariter, siquidem Latinarum
feriis quadrigae certant in Capitolio victorque absinthium
bibit, credo, sanitatem praemio dari honorifice arbitratis
maioribus. stomachum corroborat, et ob hoc sapor eius 46
in vina transfertur, ut diximus. bibitur et decoctum aqua 14, 109
20 ac postea nocte et die refrigeratum sub diu; decoci VI
drachmis foliorum cum ramis suis in caelestis aquae sex-
tariis III oportet, nec *non* salem addi vetustissim*i* usu*s* est.

---

§ 45: Diosc. III 25. 23 (24). Th. H. IX 17, 4. cfr. Plin. XI
194. Isid. XVII 9, 60. — §§ 46—52: Diosc. III 23.

---

3 quam **VRdf**. quem **E***v*. | flaminam **E**^{1}. | appellauimus *B*. |
dist. J. | uuolis *J e Diosc*. uolis **V**^{1}**R**. uiolis **d***B coll. XXI 67*.
obilis **E** (ignob- *v*). obolis **V**^{2}**r**. 4 aquae **E***v*. aqua *r*.
5 duobus *ll.v*. 6 hypocritis **d**. | uuolae *J*. uoluae **V**^{1}. uul-
V^2**Rd***v*. uole **E**. | uitia et **d**(?)*v.a.J*. 7 emendant **E***J*. -at *rv*. |
uti **d***v*. uri **VRf**. heuri **E**. 10 a (*bis pro* e) **R**(?)*v.a.S*.
12 multorumque **E**. -tumque *man. Dal*. | italicum **d***H*. -co **VR**
E*v*(*S*). 13 dulci **R**. 17 in praemio **dTf***S*. 19 crassatur
dT. 20 diu **V**^{1}**Rd***J*. dio **r***Dal*. diuo **E***v*(*D*). die **V**^{2}. *cfr. XIV
136 extr. XXI 84. XXVIII 127. 225. XXX 84*. | decoci VI
ego. -octi (-octis **RE***v*) sex *ll.v*. 21 caelesti **R**. 22 tribus
ll.v. 20—22 *dist. ego*. 22 nec non *ego. cfr. XXVIII 130*.
nec *ll*. et *v*. | sale **Vd**. | uetustissimi *ego*. -me **Er***v*. -mum *D
cum U 572*. uetus sine *r***Tf***S*. | usus est (*scriptum olim* usust)
ego. usu est *ll.S*. in usu est *v*.

bibitur et madefacti dilutum; ita enim appelletur hoc genus. diluti ratio ut, quisquis fuerit modus aquae, tegatur
47 per triduum. tritum raro in usu est, sicut et sucus expressi. exprimitur autem, cum primum semen turgescit,
madefactum aqua triduo recens aut siccum VII diebus, 5
dein coctum in aëneo vaso ad tertias X heminis in aquae sextariis XLV iterumque percolatum, herba electa, coquitur ad crassitudinem mellis, qualiter *ex* minore centaurio quaeritur sucus. sed hic [absinthii] inutilis stomacho capi-
48 tique est, cum sit ille decoct*us* saluberrimus. namque 10
adstringit stomachum bilemque detrahit, urinam ciet, alvum emollit et in dolore sanat, ventris animalia pellit, malaciam stomachi et inflationes discutit cum sile et nardo Gallico, aceti exiguo addito, fastidia absterget, concoctiones adiuvat, cruditates detrahit cum ruta et pipere et sale. 15
antiqui purgaṭionis causa dabant cum marinae aquae veteris sextario seminis VI drachmas cum III salis, mellis
49 cyatho; efficacius purgat duplicato sale. diligenter autem teri debet propter difficultatem. quidam et in polenta dedere supra dictum pondus, addito puleio, alii pueris 20
[folia] in fico sicca, ut amaritudinem fallerent. thoracem purgat cum iride sumptum. in regio morbo crudum bibitur

---

§ 48: Celsus II 24. 31. Scribon. 141. Marc. 28, 2. 30, 37. — § 49: Lucret. I 936. cfr. Celsus IV 15. 16.

---

1 appellatur *v.a. H(S)*. 2 aut **E**. | aqua **Vd**. 3. 4 expressi **E***v(J)*. -ssus (-raessus **V**) *r***Tf***S*. 5 septem *ll.v.* 6 deinde **R**(?)*v.a.S.* | uaso **E***S*. -se *rv.* | decem *ll.v.* | eminis **E**.
7 herba electa (*i. e.* exempta) *ego. cfr. Diosc. III 7 et CFWMüller p. 11. 12.* -bae lecta **V**. -bę leciti **R** -bae ita **E**. -be lento **d**. -ba lente *v.* -ba eiecta lenta *Verc.* -ba elisa *D cum U 573.* lente *H.* 8 ex *v.* et *ll.* | centaurio **E***v(S)*. -reo *r Verc.(Dal.)*. 9 *uncos posui cum Dal.* 10 illo **VRd**. | decoctus *man. Dal. v.* -tis *ll.* -ti **T***G.* | saliberrimus **V**. saluberrimum **E**. 11 adstringi **E**. | que *om.* **V**R^1**T**. 12. 13 malachiam **E**. -litiam **Rd**. 13 inflationes *C e Diosc.* inflammat- *ll.***f***v.* | discitit **E**. 15 crudelitates E^1. 16 databant R^1**f***S.*
17 sex *et* tribus *ll.v.* | drachmis E^1*v.a.S.* | uel mellis E^1*D.* et me- *v. cfr. Marc.* 21 in folia in **E**. *uncos posui cum H.* sicca ut **VdTr***H cum Gron.* siccat **E**. -cca **R**. sic ut *v.*

cum apio aut adianto. adversus inflationes calidum paulatim sorbetur ex aqua, iocineris causa cum Gallico nardo, lienis cum aceto aut pulte aut fico sumitur. adversatur 50 fungis ex aceto, item visco, cicutae ex vino et muris
5 aranei morsibus, draconi marino, scorpionibus. oculorum claritati multum confert, epiphoris cum passo inponitur, suggillatis cum melle. aures decocti eius vapor suffitu sanat aut, si manent sanie, cum melle tritum. urinam ac menses cient III IIIIve ramuli cum Gallici nardi radice
10 una, cyathis aquae VI, menses privatim cum melle sumptum et in vellere adpositum. anginae subvenit cum melle et 51 nitro. epinyctidas ex aqua sanat, volnera recentia prius quam aqua tangantur inpositum, praeterea capitis ulcera. peculiariter ilibus inponitur cum Cypria cera aut cum fico.
15 sanat et pruritus. non est dandum in febri. nausiam 52 maris arcet in navigationibus potum, inguinum tumorem in ventrali habitum. somnos adlicit olfactum aut inscio sub capite positum. vestibus insertum tineas arcet. culices ex oleo perunctis abigit et fumo, si uratur. atra-
20 mentum librarium ex diluto eius temperatum litteras a musculis tuetur. capillum denigrat absinthii cinis unguento rosaceoque permixtus. — (29) Est et absinthium mari- 53 num, quod quidam seriphum vocant, probatissimum in Taposiri Aegypti. huius ramum Isiaci praeferre sollemne

§ 50: Scribon. 192. Diosc. eupor. II 160. 141. 142. 123. I 59. 60. — § 52: Pl. iun. 65, 3. — § 53: Diosc. III 24. cfr. Plin. XXXII 100.

1 apio **VRdTfv**(*H*). adipe **Er**. opio *G*. | idianto **VR**. | inflammationes **VRf**. | caldum **Vf***S*. 3 fico **Er***v*. fingo **VR**. fungo **d**. 4 cicutae vino **VR**[1]. 7 decocti *ego*. -te **Rd**. -tae *r*(*S*). -tum *v*. | uapori **E**. -ris **R**(?)*v.a.S*. 8 manet (-nat *v*) sanies **E***v.a.H*. 9 tres quattuorue *ll.v*. 10 sex *ll.v*. 11 bellere **E**. 14 aut fico **dT**. 15 est *om*. **dT**. | nausiam *ego*. -seam **Tf***H*. -sia **V**[1]**Rd**. -sias **V**[2]**Er***S*. -seas *v*. *cfr. VIII 99. XX 256. XXIII 96. XXVI 112. (de plur. num. cfr. XX 153. 162. 225. XXI 123)*. 17 uentralia **dT**. | adlicet **VR**. -ciet **Er**. 19 oleo **E***v*. aceto *r*. *cfr. Diosc.* | peruncus **Vd**[1]. -ngus **R**[1]. -nctus **T**. 21 musculis **d**(?) *B e Diosc.* muscis *r***Tf***v*. 22 rosaceo *S cum vet. Dal.* | permixtus est **E**. 23 seriphum *S*. -pum **E**. -phium *v*. seryphum *r*. 23. 24 intra positi **d**.

habent. angustius priore minusque amarum, stomacho inimicum, alvum mollit pellitque animalia interaneorum. bibitur cum oleo et sale aut in farinae trimestris sorbitione dilutum. coquitur quantum manus capiat in aquae sextario ad dimidias. 5

54 **8.** (30) Balloten alio nomine porrum nigrum Graeci vocant, herbam fruticosam angulosis caulibus, nigris, hirsutis, foliis vestientibus maioribus quam porri et nigrioribus, graveolentibus. vis eius efficax adversus canis morsus ex sale foliis tritis inpositae, item ad condylomata coctis 10 cinere in folio oleris. purgat et sordida ulcera cum melle.
55 — (31) Botrys fruticosa herba est luteis ramulis. semen circa totos nascitur, folia cichorio similia. invenitur in torrentium ripis. medetur orthopnoicis. hoc Cappadoces ambrosiam vocant, alii Artemisiam. — (32) Brabilla spis- 15 sandi vim habet cotonei mali modo, nec amplius de ea
56 tradunt auctores. — (33) Bryon marinum herba sine dubitatione est lactucae foliis similis, rugosa velut contracta, sine caule ab una radice exeuntibus foliis. nascitur in scopulis maxime testisque terra conprehensis. praecipua 20 siccandi spissandique vis *e*i et collectiones inflammationesque omnes inhibendi, praecipue podagrae et quicquid re-
57 frigerari opus sit. — (34) Bupl*e*uri semen ad ictus ser-

§ 54: Diosc. III 107. — § 55: Diosc. III 120. (Plin. supra § 28. XXV 74). — cfr. Athenaeus II 33 p. 49f. — § 56: Th. H. IV 6, 6. Diosc. IV 97. (cfr. Plin. XIII 137). — § 57: cfr.

2 aluum foluit **dT**. (*an* emollit?). 8 maioris **V**². 10 imposita **E***v.a.H. an* inpositis? 12 botrys **d***v*. -tris **VR**. -thrys **r**. -thyris **F**. 13 toto **E**. -tam *v.a.H.* | chichoria **E**. 14 orthopnoicis **dEr***v*. ortus (ho- **R**) in uicis *r*. 15 brauilla **E**. 15. 16 spissandiũ **R**. -ssam uim **E**. 17 brionam rinum **V**. bryona marina **E**. 17. 18 meditatione **Er**. 18 ueluti **r***v.a.J.* 19 ima *v.a.H. sed cfr. Theophr.* 21 siccandis **VR**. -di ei **d**(?)*v.a.S.* | spissandisque **E**. | uis ei *S.* uisci **VR**. uis **dEr***v*. 21 collectiones omnes **Rd***v.a.S.* 22 omnes *om.* **R***v.a.S. cfr. § 131.* | cohibendi *v.a.S.* | praecipua **R**¹. 22. 23 refrigerari **E***D*. -are *rv. cfr. XXIII 118. 139. XXIV 42. 57. XXVIII 110. 198. XXX 107. XVIII 146.* (*contra XXVIII 234. XXXI 128. 130*). 23 opus sit **dEr***v*. possit *rf*. | bupleuri *v e Diosc.* -leri (blu- **R**¹) *ll.*

pentium dari reperio foverique plagas decocta ea herba
adiectis foliis mori aut origani.

(35) Catanancen Thessalam herbam, qualis sit, describi
a nobis supervacuum est, cum sit usus eius ad amatoria
5 tantum. illud non ab re est dixisse ad detegendas magicas
vanitates, electam ad hunc usum coniectura, quoniam arescens contraheret se ad speciem unguium milui exanimati.
eadem ex causa et cemos silebitur nobis. — (36) Cal*yx* 58
duorum generum est. una similis aro nascitur in ara-
10 tionibus, colligitur ante quam inarescat. usus eosdem
habet quos ar*is*, a*t* bibitur radix quoque huius ad exina- 24,147
niendas alvos mensesque mulierum, item caules cum foliis
in leguminibus decocti sanant tenesmon. (37) alterum 59
genus eius quidam anchusam vocant, alii r*h*inoc*l*iam. folia
15 lactucae longiora, plumosa, radice rubra, quae ignes sacros
cum flore polentae sanat inposita, iocineris autem vitia in
vino albo pota. — (38) Circaea trychno sativo similis est, 60
flore nigro, pusillo, parvo semine milii nascente in quibusdam corniculis, radice semipedali, triplici fere aut qua-

---

Plin. XXII 77. Nicand. ther. 586. — Diosc. IV 132. — § 59:
Diosc. IV 23. (cfr. Plin. XXII 48. 49. — § 60: Diosc. III 124.

---

3 catananchen **VR**[1]**d**. | tetessalam **VR**[1]. 4 sit (*pro* est) **E**. 5 illum **E**. 6 electa **Vd**. | quonia **V**[1]. quod **R**. 7 se **VRd***v*. sit **E**. 8 et cemos **R***v*. ecce- **V**[1]**f**. et e- **V**[2]**E**. ecche- **d**. | sileuitar **E**. | calyx *S e coni. Dal. coll. Diosc. et ind.* calfa *ll.***Tf***H*. -lla *v*. 9 haro **VT**. ba- **E**. | in — 10 colligitur *om.* **R**[1]**d**. 10 ususque **R**(?)*v.a.S.* 11 aris *D e coni. H*[1]. *cfr. XXIV 151.* ars **VRdTf**. hars **E**. arisaron *J e coni. H*[2]. arum *v*. | at (*vel* &?) *ego.* a *ll. om. v.* | quoque radix **V**(?)*v*. 12 inter **V**[2]. | caules **VE***v*(*S*). -lis *r***Tf***H*. 13 decocti *v*(*S*). -tis **VdE**. -tio **R**. -tus *H*. | sanant **E***v*(*S*). -at *r***Tf***H*. | tenesmo **r** *e corr.* -mum **Vd**. 14 anchusam *v*. -cusam **E**. -chisam **Vd**. hancusam **r**. -ciram **R**. | rhinocliam *J coll. indice.* -chisiam *G*. rinodiam **dT**. -ochiam (ri//no- **R**) **VR**. -clisiam *v*. clinosiam **E**. onocliam *S e Diosc.* | folia **dE***v*. -io **VR***D*. 15 longlora **V**[1]. -giore *D*. | plumoso *D*. | radice *ll.v. an* radix? 16 flore **Rd**(?)*C*. folio *r***T***v*. 17 trychno **Vf***S*. *cfr. § 132 et XXI 177.* thry- **E**. stry- *v e Diosc.* thrycno **d**. try- **R**. | satiua **E**. 18 milli **R**[1]. melli **V**. ut milii *v.a.S.* | nascente **d***Verc.* -tes **R**. -tis **VE***v*. -ti **r**. 19 radicem semipedalis triplice **E**.

druplici, alba, odorata, gustus calidi. nascitur in apricis saxis. diluitur in vino bibiturque ad dolorem vulvae et vitia — macerari oportet in sextariis III quadrantem radicis tusae nocte et die — et trahit eadem potio*n*e secundas, semine
61 lac [minuit] in vino aut mulsa aqua poto. — (39) Cirsion 5 cauliculus est tener II cubitorum, triangulo similis, foliis spinosis circumdatus. spinae molles sunt; folia bovis linguae similia, minora, subcandida, in cacumine capitula purpurea, quae solvuntur in lanugines. hanc herbam radicemve eius
62 adalligatam dolores varicum sanare tradunt. — (40) Cra- 10 taegonon spicae tritici simile est, multis calamis ex una radice emicantibus multorumque geniculorum, in opacis, semine milii, vehementer aspero gustu, quod si bibant ex vino ante cenam III obolis in cyathis aquae totidem mulier ac vir ante conceptum diebus XL, virilis sexus partum 15
63 futurum aiunt. et alia est crataegonos, quae thelygonos vocetur; differentia intellegitur lenitate gustus. sunt qui florem crataegoni bibentes mulierum intra XL diem concipere tradant. eadem sanant ulcera vetera nigra cum melle et explent sinus ulcerum et atropha carnosiora faciunt, 20 purulenta expurgant; panos discutiunt, podagras collectio-

§ 61: Diosc. IV 117. — § 62: Diosc. III 129. Th. H. IX 18, 6. — § 63: cfr. Plin. XXVI 162. (Diosc. III 130. 132). Diosc. eupor. I 136. — Th. H. III 15, 6.

3 tribus *ll.v.* 4 nocte et (ac **dT**) **VRdTf***S*. -tem et **E** *v*(*D*). (per *add. v*). *cfr.* § *46. XXIX 113. VII 161. II 6. 236. XX 172. XXXIII 71. 97. XXXII 73.* | die et **V**[1]**R**. die ex **dT**. diem **E***v*(*D*). die **V**[2]**f***S*. | *dist. ego.* | trachit **V**. tradiit **R**[1]. | potione *ego*. -io et *ll.v.* 5 minuit **RE***v*(*D*). -tur *G*. iminuit **V**. immi- **d**. (*ficta ex iteratis* in uino). *uncos ego posui coll. Diosc.* | cirsion **r***B e Diosc.* -scion **E**. circision *r*. -cesion *v*. 6 duum *ll.v.* | triangulus **E**. 7 lingulae **Vd**. -gua **E**. 8 et in **d**(?)*v.a.S.* | capitula **d**(?)*B e Diosc.* -lata **Er***v*. -irila *r*. 10. 11 crataegonon **VdE***v*(*S*). crataeog- **R**(?) *B e Diosc.* 12 in *om.* **E**. nascitur in *v.a.J.* (*an* in opacis nascens?). 13 asperi **d**. 14 tribus *ll.v.* 15 sexus partum *v*. partus sexum **VRd**. sexum **E**. 16 grategonos **VR**. crataeog- *B*. (*item v. 18*). 17 uocatur *v*. 18 bibentis **VR**[1]*S*. | mulierum **Er***D*. -ris **VR**. -res **d***v*. 19 eaedem **V***D*. 20 et explent **R**[1]**df**. exp- *rv*. | et *om.* **V**. | atrapha **VR**[1]**d**.

nesque omnes leniunt, peculiariter mammarum. Theophrastus arboris genus intellegi voluit crataegon sive crataegona, quam Itali aquifolium vocant. — (41) Crocodileon chamaeleonis herbae nigrae figuram habet, radice 64
5 longa, aequaliter crassa, odoris asperi. nascitur in sabuletis. pota sanguinem per nares pellit copiosum crassumque; ita *et* lienes consumere dicitur. — (42) Cynosor*c*him 65
aliqui orchim vocant, foliis oleae, mollibus, ternis per semipedem longitudinis in terra stratis, radice bulbosa, ob-
10 longa, duplici ordine, superiore quae durior est, inferiore quae mollior. eduntur, ut bulbi coctae, in vineis fere inventae. ex his radicibus si maiorem edant viri, mares generari dicunt, si minorem feminae, alterum sexum. in Thessalia molliorem in lacte caprino viri bibunt ad sti-
15 mulandos coitus, duriorem vero ad inhibendos. adversantur alter*a* alteri. — (43) Chrysolachanum in pineto 66
lactucae simile nascitur. sanat nervos incisos, si confestim inponatur. et alibi genus chrysolachani traditur, flore aureo, foliis oleris. coctum estur ut olus molle. haec

§ 64: Diosc. III 10. — § 65: Diosc. III 131. (cfr. Plin. XXVI 95. 96).

2 crataegon *H e Theophr.* -onon **VdE***v*(*D*). -aeogonon *B.* crate conon **R.** 3 crathegona **E.** grate- **R.** crataeog- *B.* | uam **Vd.** | aquifolium **dEr***v*(*D*). -lia **VR.** -liam *Dal. cfr. XV 101. XVI 80. 90. 231; contra XXIV 116. XVI 73,* aquifolia ilex *XVI 19. 32.* 3. 4 crocodileon *ll.S.* -lion *C.* -lon *v.* 5. 6 sabulitis **E.** *vox solitaria; alias* sabulosis, *ut XIX 7. 34. XXI 175. XVIII 134. XIII 28. 49. XXXV 170. ceterum* δρυμώδεσι *Diosc. an* arbuſtis? *cfr. XXVI 133 extr.* 7 ita & (= itaa) *ego.* ita (ida **V**[1]) **VRE.** atque ita **d**(?)*v.* item *D cum U 576.* | cynosorchim (-in *v*) *S e Diosc.* -sarcim **E.** -ima **VR.** -imam **d.** 8 sorchim **E.** | pernis **E.** 8. 9 hemipedem **R**[1]. hyemem pedem **d.** 9 uoluosa **E.** 10 duplicis **E.** | superioreque **dTE.** -or quae **R.** | durior — 11 quae *om.* **R**[1]**dT.** 11 redduntur **E.** edicuntur **V**[2]. | ut **fE***v.* et *r.* | uului **E.** | coctae **VTf***S.* -te **R.** -ti **d**(?)**E***v.* 12 inuente **E.** -ti **V**(?)*v.a.H.* | ex his — maiorem *om.* **R**[1]. | uiri *om.* **R**[1]. 13 dicuntur **T***v.a.G.* | feminam **E.** 15. 16 aduersatur **d***v.a.H.* 16 altera *S cum vet. Dal.* -ter *ll.v.* 17 sanant **E.** 18 alibi *ll.***T***v*(*S*). albi *C.* aliud *G.* 19 hestur **V.** | ut **Er***v. om. r.* | haec **VE***v*(*S*). hac **d**(?)*G. om.* **R.**

herba adalligata morbum regium habentibus ita, ut spectari
67 ab his possit, sanare id malum traditur. de chrysolachano
nec satis dici scio nec plura reperio. namque et hoc vitio
laboravere proximi utique herbarii nostri, quod ipsis notas
veluti vulgares strictim et nominibus tantum indicavere, 5
tamquam coagulo terrae alvum sisti, stranguriam dissolvi,
68 si bibatur ex aqua aut vino, (44) cuculli folia trita cum
aceto serpentium ictibus et scorpionum mederi. quidam
hanc alio nomine strumum appellant, alii Graece str*ych*num. acinos habet nigros; ex his cyathus suci cum mulsi 10
II medetur lumbis, item capitis dolori cum rosaceo infusus,
69 ipsa strum*ae* inlita. — (45) Peculiaris est Alpinis maxime
fluminibus conferva appellata a conferuminando, spongea
aquarum dulcium verius quam muscus aut herba, villosae
densitatis atque fistulosae. curatum ea scio omnibus fere 15
ossibus confractis prolapsum ex arbore alta putatorem,
circumdata universo corpori, aquam suam adspergentibus,
quotiens inaresceret, raroque nec nisi deficientem herbam
mutationis causa resolventibus, convaluisse vix credibili
70 celeritate. — **9.** (46) Cocco Cnidio color cocci, magnitudo grano piperis maior, vis ardens; itaque in pane de- 20
voratur, ne adurat gulam transitu. vis praesentanea contra
cicutam, sistit alvum.

---

§ 68: Diosc. IV 71. Pl. iun. 57, 6—8. Marc. 1, 48. — § 70: Th. H. IX 20, 2. Diosc. IV 170. (cfr. Plin XIII 114. XXV 79).

---

1 herbae **V**. -be **R**[1]. 2 sanari **E** *G*. 5 ueluti **V** *Verc.*(*D*). -ut in **d**. -ut **R** *v*. uel **E**. | uulgare **d**. -gore **V**. 6 sisti **r** *v*. -tit **E**. -tunt *r*. 7 cuculli *D*. *cfr. Marc. 36, 63*. -culi **E** *v*(*H*). culiculi *r* **T f**. cacubali *B e Diosc.* cucu- *C*(*S*). 8 aut **d T**. | medentur **d T**. 9. 10 strychnum *C*. stricnum **R d**. strien- **V**. strign- **E** (-non *Ven.*). 10 cyathus (cia- **V**[2]) suci **V**[2] **d** *v*. quiatus suci **V**[1]. quia tussim **R**. causa tussim **E r**. | quiaticum **R**. | mulsu **V**. 11 duobus *ll.v.* | dolores **E**. -ribus *v.a.H.* 12 strumae *J. cfr. XXX 34. VIII 206*. -mas **r**. -ma *ll.D.* -mis *v*. | calpinis **E**. 13 a conferruminando **d** *v.a.S.* -ruam- **E r**. ferum- *r*.
14 uerum **V**. | mulſcus **E**. 15 cio **V R**. 16 putatores **R**[1]**d**. pot- **V**. 19 credibile **V**. 20 celebritate **E**. | cocco cnidio **d**(?) *Brot.* (gni- *v*). cogum nidio **E r**. cognitio *r*. 22 gulam **d T E** *v*. -lae **V f**. -la **R**. | uis *om.* **R**[1]. 23 ciet *vet. Dal. an* soluit? *cfr. Diosc.*

(47) Dipsacos folia habet lactucae bullasque spinosas 71
in dorsi medio, caulem II cubitorum iisdem spinis horri-
dum, genicula eius binis foliis amplectentibus concavo
alarum sinu, in quo subsistit ros salsus. in cacumine
5 capitula sunt echinata spinis. nascitur in aquosis. sanat
rimas sedis, item fistulas decocta in vino radice usque,
dum sit crassitudo cerae, ut possit in fistulas collyrium
mitti, item verrucas omnium generum. quidam et alarum,
quas supra diximus, sucum inlinunt *iis*. — (48) Dryopteris 72
10 felici similis in arboribus nascitur, tenui foliorum sub-
dulcium incisura, radice hirsuta. vis ei caustica, et ideo
psilotrum est radix tusa, inlinitur enim usque, dum su-
dores evocet, iterum et tertium ita, ne sudor abluatur. —
(49) Dra*b*e phono similis herba est, cauliculis tenuibus, 73
15 cubitalibus, circumdatis utrimque foliis pollicari ampli-
tudine, qualia oxymyrsines, sed candidioribus mollioribus-
que, flore candido sabuci. edunt cauliculos decoctos, se-
mine vero eius pro pipere utuntur.

(50) Elatine folia habet casiae, pusilla, pilosa, rotunda, 74
20 semipedalibus ramulis quinis senisque, a radice statim
foliosis. nascitur in segete, acerba gustu et ideo oculorum

---

§ **71**: Diosc. III 11. (cfr. Plin. XXV 71). — § **72**: Diosc. IV 186. — § **73**: Diosc. II 186. — § **74**: Diosc. IV 40.

---

1 dipsa **R**[1]. -aquos **V**[2]. dypsacon **d**. 2 caule **E**. | duum *ll.v.* 2. 3 torridum a **E**. 3 concauom *S.* 4 sinum **V***S.* | subsistit **V**[2]*v*(*S*). substitit (susst- **V**[1]) *r H.* 5 spinis *om.* **E**.
6 trimas **E**. 7 caere **V**. | fistula **E***v.a.H.* 8 mittit **E**. *an* inmitti? *cfr. XXIV 151. XXVIII 241.* | quidem et altarum **VR**[1]. 9 iis *v.* his *ll.C* | drysopteris **VR**. 10 felici *S.* -cis **VRE***J.* filici **d**(?)*v. cfr. XXVI 58.* | simis **V**. 11 ei — 12 tusa **Er***v.* *om.* *r.* | et *ego.* est **Er***v.* *cfr. nota ad XXIII 19.* | ideo et **E***D.* 13 euocat **E**. | iterumque **R**(?)*v.a.J.* | tertio **dTE** *v.a.S. sed cfr. XVIII 145. XIV 139.* 14 drabe phono *D coll. indice et XXI 95.* draeffono **VRE**. draphono **d**. dryophonon (dryph- *v*) *C.* 15 cubitalibus **Er***v.* *om.* *r.* 16 oxymyrsine **Vd**. 17 sambuci **dR**(?)*v.a.J.* | decocto **V**. -tis **E**. 19 elafine **VR**[1]**d**. | casiae *ll.*f*v*(*J*). helxinae *B e Diosc.* | pusille **E**. | rotunda *om.* **E**. 20 senisue *v.a.D, ut § 32 al., sed cfr. § 76. 116. 137.* 21 segetibus *v.a.S. sed cfr. XXVI 40; contra § 93. XXVI 47 al.* | acerua gusto et odeo **V**.

fluctionibus efficax foliis cum polenta tritis et inpositis,
subdito linteolo. eadem cum lini semine cocta sorbitionis
75 usu dysinteria liberat. — (51) Empetros, quam nostri
calcifragam vocant, nascitur in montibus maritimis, fere
in saxo. quae propius mari fuit, salsa est potaque trahit 5
bilem ac pituitas; quae longius magisque terrena, amarior
sentitur. trahit aquam; sumitur autem in iure aliquo aut
in hydromelite. vetustate vires perdit, recens urinas ciet
decoctum in aqua vel tritum calculosque frangit. qui fidem
promisso huic quaerunt, adfirmant lapillos, qui subferve- 10
76 fiant, una rumpi. — (52) Epicactis ab aliis elleborine
vocatur, parva herba, exiguis foliis, iocineris vitiis utilissima et contra venena pota. — (53) Epimedion caulis
est non magnus, hederae foliis denis atque duodenis, numquam florens, radice tenui, nigra, gravi odore ac 15
in umidis nascitur. et huic spissandi refrigerandique natura, feminis cavenda. folia in vino trita virginum mammas
77 cohibent. — (54) Enneaphyllon longa folia novena habet,
causticae naturae. inponitur lana circumdatum, ne urat
latius — continuo pusulas excitat —, lumborum doloribus 20
et coxendicum utilissimum.

78 (55) Felicis duo genera nec florem habent nec semen.

---

§ 75: Diosc. IV 178. IV [15]. cfr. Plin. XXII 64. — § 76: Diosc. IV 107. cfr. Plin. XIII 114. — Diosc. IV 19. — §§ 78—80: Diosc. IV 183. 184. (Isid. XVII 9, 105).

---

3 empetros **TfH** (-on *v*). -pitros *ll.* 4 fiere **V**[1]**R**[1]. 5 quae *S e cod. Murb.* que **VRE**. q̄ **d**. quo *B.* quod *v.* | propis **R**. pius **V**[1]. proprius **E**. -riis **r**. | fuerit *v.a.J. an* ſit? | minus salsa *B.* 6 quo **d**(?)*v.a.S.* | terrena **d***B.* -nū *r.* teritur *v.* | a maior **V**. 7. 8 aut in *cod. Murb. v.* ut in **V**[2]**Er***D.* ut **rf***J.* aut *S. cfr. Diosc.* 9 cauculosque **E**. calculos **dT***v.a.G.* 11 epicactis **VRE***v*(*J*). *cfr. XIII 114.* epipa- **d**(?)*B e Diosc.* | elleborine **d***C.* hell- *v.* elledo- **E**. eledo- **V**. ſelledo- **R**. (*XIII 114* emboline *ll.*). 12 parua **Er***v.* -uali *r. an* paruola? 13 epimenidion *GDal.* 15 graui odore **dEr***v.* -uido **R**. -uida **V**. | ac **VdT**. hac **R**. *om.* **E***S.* nascitur *v.* | *lac. ego indicavi; exciderunt fere* gustu languido: *cfr. Diosc.* 16 in *om.* **E**. | nascitur *ll.* **T***S. om. v.* 17 et ſeminis **Vd**. 19 circumdatum **VR***G.* -ta **dT***v.* -tur **E**. | *dist. ego.* 20 continuo enim **R**(?)*v.a.S*(*D*). 21 et **Er***v. om. r.* | utilissima **dT**. 22 felicis *S* (*item p. 253*

pteri*m* vocant Graeci, alii blachnon, cuius ex una radice conplures exeunt f*e*lices bina etiam cubita excedentes longitudine, non graves odore; hanc marem existimant. alterum genus th*e*lypterim Graeci vocant, alii nymphaea*m* pterim;
5 est autem singularis atque non fruticosa, brevior mollior-que et densior, foliis ad radicem canaliculata. utriusque 79 radice sues pinguescunt. folia utriusque lateribus pinnata, unde nomen Graeci inposuere. radices utriusque longae in oblicum, nigrae, praecipue cum inaruere; siccari autem
10 eas sole oportet. nascuntur ubique, sed maxime frigido solo. effodi debent vergiliis occidentibus. usus radicis in trimatu tantum, neque ante nec postea. pellunt interaneorum animalia, ex his t*a*enias cum melle, cetera ex vino dulci triduo potae, utraque stomacho inutilissima. alvum
15 solvit primo bilem trahens, mox aquam, melius t*a*enias cum scamonii pari pondere. radix eius pondere II obo- 80 lorum ex aqua post unius diei abstinentiam bibitur, melle praegustato contra rheumatismos. neutra danda mulieribus, quoniam gravidis abortum, ceteris sterilitatem facit. farina
20 earum ulceribus taetris inspergitur, iumentorum quoque in cervicibus. folia cimicem necant, serpentem non recipiunt; ideo substerni utile est in locis suspectis, usta

---

§ 78 init.: cfr. Plin. XXVI 58 extr. — § 79: Th. H. IX 18, 8. Scribon. 136. 140. — § 80: Th. H. IX 18, 8. Colum. VI 14, 3.

---

v. 2). fil- *ll.v*(*D*). *cfr. nota ad XXIV 85.* 1 pterim *S.* -rin *v e Diosc.* -ria **d.** -rigia **RE.** -regia **V.** *cfr. index.* | blachnon **f***v*(*S*). biachron **Vd.** -cthron **R.** -cthro **Er.** blechnon *C.* 3 graue sudore **V.** 4 thelypterim *S* (-in *v*). thylipt- **E.** tylipt- **VR.** -erum **d.** | nymphaeam *B.* -aea **d.** -ea **RE.** -eo *v.* nimphea **V.** | pterim **d***S.* -in *v.* bther- **E.** bter- **r.** lter- **R.** iter- **V.** 6 canaliculata **R**(?)*B.* canic- *r***T***Ven.* cananic- *v.* 7 sue **VR**^{1}. | utrisque **E.** 8 utriusque **VRf***J.* -rique **d**(?)**Er***v.* 11 uirgiliis **R.** | radicib; **R**^{1}. 12 ante **VdE***v*(*J*). -tea **R***G.* *cfr. XXVIII 120. 184. XXVI 61.* 13 taenias *G.* teneas **V**^{1}**R**^{1}. tin- *rv.* 14 utrasque **VR**^{1}. | inutilissimas **V.** -mis **R**^{1}. 15 taenias *G.* teneas **VRE.** tin- **dT***v.* 16 scamonii **E***v.* -ni **V***D.* -nia **R.** scammonię **d.** -nii *C.* | radix eius pondere *om.* **E.** | duum *ll.v.* 16. 17 obolum **E.** 18 praegustatu **E.** 21 in **VE***G*(*D*). *om.* *rv*(*H*). | necat **VRE.** 22 subterni **r.** -ter **R.** | est *om.* **R**^{1}. s **dT.** | usta **V**(?)*D.* -tae *rv.*

etiam fugant nidore. fecere medici huius quoque herbae discrimen: optima Macedonica est, secunda Cassiopica. —
81 (56) Femur bubulum appellatur herba, nervis et ipsa utilis recens in aceto ac sale trita.

(57) Galeopsis aut, ut alii, galeobdolon vel galion 5 caulem et folia habet urticae leviora et quae gravem odorem trita reddant, flore purpureo. nascitur circa saepes ac semitas ubique. folia caulesque duritias et carcinomata ex aceto trita et inposita, item strumas, panos, parotidas discutiunt. ex usu est et decoctae suco fovere. 10 putrescentia quoque et gangraenas sanat cum sale. —
82 (58) Glau*x* antiquitus eugalacton vocabatur, cytiso et lenticulae foliis similis; aversa candidiora. rami in terra serpunt quini seni, admodum tenues, a radice. flosculi purpurei exeunt. invenitur iuxta mare. coquitur in sorbitione 15 similaginis ad excitandam ubertatem lactis; eam qui hau-
83 serint, balineis uti convenit. **10.** (59) Glaucion in Syria et Parthia nascitur, humilis herba, densis foliis fere papaveris, minoribus tamen sordidioribusque, odoris taetri, gustus amari cum adstrictione. granum habet crocei co- 20 loris. hoc in olla fictili luto circumlit*a* in clibanis cal-

§ 81: Diosc. IV 93. — § 82: Diosc. IV 139. — § 83: Diosc. III 90.

2 macedonia **VTf.** | casiopica **R.** 3 femor **VR.** | ipsa **V***v*(*D*). -sis *r*(?)*S.* 5 galeopsis *B e Diosc.* -lempsis **d.** -lapsis *v.* calepsis *r.* | ut *om.* **VR.** | galeobdolon *B.* galactob- *v.* galleobdo (-dolono **V**[2]) **VRd.** galeo (galleo **r**) obdolono **Er.** | uel **Rd***v.* uei *r.* | gallion **VRd***Ven.* 8. 9 carcinomata **VdE.** -ta sanant **R**(?)*v.* 9 *dist. ego e Diosc.* 9. 10 et parotidas **R**(?)*v.a.S.* 10 decocto *v.a.H.* 12 glaux *v e Diosc.* glaus (glans **E**[1]) *ll.* | ergalacton **RE.** et ga- *v.a.B.* | uocatur **E.** | cotyso **VR**[1]. 13 terra *ego.* -ram *ll.v. cfr. XXII 45. 82. XX 88. XXVI 126. XXVIII 109. (IX 42. XXVII 99. XVI 152).* 14 semi **V.** seniue *v. cfr. XXVI 72.* | tenuis **R***D.* dumtenuis **V.** | ab *v.a.S. om.* **E.** | tenues. a radice *dist. J coll. § 56. XXV 28. XI 231. cfr. potius XII 60.* 16 eamque qui *v.a.G.* eam quae *S cum vet. Dal. an* cumque? 17 balinei **V.** -lneis **dE***v.a.S.* | glaucio **E.** 20 gustu sanari **V.** | adstrictionema **E.** *an* -one uuae? | crocei **d***v.* -cii **E.** -ci **r.** ecroci **V.** egro- **R.** 21 circumlita *J cum Strackio.* tū *ll.v cfr. XXIX 98. XXXV 35. XXXIV 119. 106.*

faciunt, deinde exempto sucum exprimunt eiusdem nominis. usus et suci et foliorum, si terantur, adversus epiphoras, quae universo impetu cadant. hinc temperatur collyrium, quod medici dia glauciu vocant. — (lactis quo-
5 que ubertas intermissa restituitur; sumitur huius rei causa ex aqua). — (60) Glycyside, quam aliqui Paeoniam aut 84 pentorobon vocant, caulem habet II palmorum, comitantibus II aut III, subrutilum, cute lauri, folia qualia isatis, pinguiora rotundioraque et minora, semen in siliquis, aliud
10 grano rubente, aliud nigro. duo autem genera sunt: femina 85 existimatur cuius radicibus ceu balani longiores circiter VIII aut VI adhaerent. mas plures non habet, quoniam una radice nixus est palmi altitudine, candida, quae gustu adstringit. feminae folia murram redolent et densiora sunt.
15 nascuntur in silvis. tradunt nocte effodiendas, quoniam interdiu periculosum sit pico Martio inpetum in oculos faciente; radix vero cum effodiatur, periculum esse, ne sedes procidat, magna vanitate ad ostentationem rei fictum arbitror. usus in iis diversus. rubra grana rubentes men- 86
20 ses sistunt XV fere pota in vino nigro. nigra grana vulvis

§§ 84—87: Diosc. III 147. — § 85: cfr. Plin. XXV 29. Isid. XVII 9, 48. Th. H. IX 8, 6. — § 86: cfr. Plin. XXVI 131. 151.

1 et exprimunt **V**. 2 usus est **V**. usus est et **d**(?)*v.a.S.* 3 uniuersae uno *v.a.S.* (*an* -sae eo?). | cadunt **d**(?)*v.a.S.* | temperabantur **R**[1]. 4 dia glauciu *D coll. Galen. introd. 14. cfr. etiam Scribon. 22. Marc. 8, 3.* -cia *ll.S.* -cion *v.* | lactis — 6 ex aqua *pertinere ad finem § 82 post* conuenit *coll. Diosc. coni. Dal.* 5 eius **E***v.a.S.* 7 pentoboron **VR**[1]**d**. | duum *ll.v.* | palmorum **VRdTf***B e Diosc.* cubito- **E r***v*(*G*). 8 duobus aut tribus *ll.v.* | isatis *v.* iss- (yss- **d**) *ll.* nucis *B e Diosc. cfr. XX 59.* 9 pigriora **VR**[1]. 10 duo enim **df***S.* 11 ſeu *GDal.* | balanis **E**. 11. 12 octo aut sex *ll.v.* (*an* aut VII? *cfr. Diosc.*). 12 non habet quoniam *J e coni. Dal.* habet quoniam non *ll.v.* (non *om.* **V**[1]). 13 palmis **VR**[1]. | candida quae **V***J.* -daque *rv.* 14 foliẹ **R**. 17. 18 ne sedes **d***v.* ne sedis **V**[2]**Er***D.* dis *r.* 18 procidant **E**. | magna id *v.a.S.* 19 iis *v.* his *ll.C.* | rubentes **dT***H. cfr. Diosc.* -tis **VEr***v*(*S*). rudentis **R**. 20 XII *P e Diosc.* | uuluis **Rd***v.* bu- **E**. uulcis **V**.

medentur ex passo aut vino totidem pota. radix omnes
ventris dolores sedat in vino alvumque purgat, sanat
opisthotonum, morbum regium, renes, vesicam, arteriam
autem et stomachum decocta in vino, alvumque sistit.
estur etiam *in* alimentis, sed in medendo IIII drachmae 5
87 satis sunt. grana nigra auxiliantur et suppressionibus
nocturnis in vino pota quo dictum est numero, stomachicis
vero et rosionibus et esse ea et inlinere prodest. suppu-
rationes quoque discutiuntur, recentes nigro semine, ve-
teres rubro. utrumque auxiliatur a serpente percussis et 10
88 pueris contra calculos incipiente*s* stranguria. — (61) Gna-
phalium aliqui chamaezelon vocant, cuius foliis albis molli-
busque pro tomento utuntur; sane et similia sunt. datur
in vino austero ad dysinteriam, ventris solutiones menses-
que mulierum sistit. infunditur autem tenesmo. inlinitur 15
89 et putrescentibus ulcerum. — (62) Gallidragam vocat Xe-
nocrates leucacantho similem, palustrem et spinosam,
caule ferulaceo, alto, cui summo capite inhaereat simile
ovo. in hoc crescente aestate vermiculos nasci tradit,
quos pyxide conditos adalligari cum pane bracchio ab ea 20

§ 88: Diosc. III 122. cfr. Plin. XXIV 138.

3 renium renes **E**. | arteriam **dT***H*. ateriam **V**. -ria **R**. ma-
teriam **E**. matricem *v*. 5 ſestur **V**. | etiam contra **E**(?)*v.a.*
S(*D*). | in (cum *Murbac.*) alimentis *J e cod. Murbac.* alum-
V. a ium- **dT***S*. malum mentis **RE***v*(*D*). | quattuor *ll.v.* 7 sto-
machicis **d***S cum P.* -acicis **V**. -aticis **RTf**. -achi **Er***G*. -acho
v. 8 et rosionibus *ll.***Tf***v*(*S*). eros- *G. an* in rosionibus? |
ea **R***v. cfr. Diosc.* eam *rD. om. Ven.* | etiam et **E**. 9 re-
centis **VRE***D*. 9. 10 rubentes ueteres rubro **E**. 11 inci-
pientes *ego.* -te *ll.v. cfr. Diosc.* 11. 12 gnaphallium **Rd**.
agnaphalium **E**. 12 aliqua **V**[1]. alii **dE***v.a.S.* 14 solutionis
RE*D*. 16 illam gallidragam **V**[2]. galedragon *v.a.H.*
16. 17 xenocrates **Er***v*. nec (ne **d**[1]. *del.* **d**[2]) socrates (-tis **V**) *r*.
17 palustre **E**. 18 caulem **V**. | *an* cui in? *cfr. § 94. 121.
126. XXV 64. XXXIII 67 (bis). 79. XXI 61. XVII 140. XVI
33. XI 186. IX 36. [XXXIV 164]; contra XVI 116. XIV 63.
31. IX 16.* | inhaereat *v*(*S*). inher- **VRE**. -haeret **d**(?)*C*.
19 crescente **V**[2]**r***G* (excr- *v*). -cens **E**. arescente *r***T**. | aestate
ante **V**. | uermiculo **E**. | tradunt **R**(?) *v.a.S.* 20 puxide **VR
E***D*. | adalligare **VdT**. | hab **R**. ad **E** *v.a.S* (eam partem *v*).

parte, qua dens doleat, mireque ilico dolorem tolli. valere non diutius anno et ita, si terram non adtigerint.

(63) Holcus in saxis nascitur siccis. aristas habet in 90 cacumine, tenui culmo, quale hordeum restibile. haec circa 5 caput alligata vel circa lacertum educit e corpore aristas. quidam ob id aristida vocant. — (64) Hyoseris intubo similis, sed minor et tactu asperior, vulneribus contusa praeclare medetur. — (65) Holosteon sine duritia est 91 herba, ex adverso appellata a Graecis sicut fel dulce, *ra-* 10 *dice* tenuis usque in capillamenti speciem, longitudine IIII digitorum, ceu gramen foliis angustis, adstringens gustu. nascitur in collibus terrenis. usus eius ad vulsa, rupta in vino potae. volnera quoque conglutinat, nam et carnes, dum cocuntur, addita. — (66) Hippophaeston nascitur in 92 15 spinis, ex quibus fiunt aënae fulloniae, sine cauliculo, sine flore, capitulis tantum inanibus et foliis parvis, multis, herbacei coloris. radicul*ae* alb*ae*, molles. sucus earum exprimitur aestate ad solvendam alvum III obolis, maxime in comitialibus morbis et tremulis, hydropicis, contra ver- 20 tigines, orthopnoeas, paralysis incipientes. — **11.** (67) Hypo- 93 glossa folia habet figura silvestris myrti, co*m*a spinosa, et

§ 91: Diosc. IV 11. — § 92: Diosc. IV 160. cfr. Plin. XVI 244. XXII 29. — § 93: Diosc IV 130. 68. 44.

1 colorem **E**. | tollit **R**[1]**dT**. 2 et anno et **VR**[1]. | adtigerint **V**(?)*S cum vet. Dal.* -rit *rv.* 3 saxasis **R**[1]. 4 tenue **E**. -ues *v.a.H.* 6 ob id **Rd***v. om. r.* | aristida **E***S.* -dam *rv.* -diam *G.* | hyoseris *H coll. indice.* -siris *v.* -soris **E***r.* hysoris *r.* 7 et **Rd***v.* ei **V**. e **E**. 8 holotheon **E**. 9. 10 dulce radice *ego e Diosc.* dulce *ll.v.* (tenui radice *B*). 10 specie **E**. | quattuor *ll.v.* 11 *dist. ego e Diosc.* | adstregens **V**[1]**R**[1]. 13 potae *S cum vet. Dal. cfr. § 37.* -ta et **VRdTf**. -ta **E***rv.* -tae et *D.* 14 dum **E***D. cfr. § 42.* tum **r**. cum **VRf**. con **dT***v. del. C.* | cocuntur **R**. eo cuntur (con- **V**[1]**f**) **Vf**. coquuntur **dTE***v*(*D*). coguntur *C.* | hippophaeston **d***B*(*Dal.*). -peston **R**. hyppopheston **V**. hypopeston **E***v.* 15 aenae *S coll. XXIV 111.* -neae **dE***B.* enae **V**. ene **R**. eneae *v.* 16 multis *ll.v. an* acutis *vel* aculeatis? *cfr. Diosc.* 17 radiculae albae *ego.* -las albas *ll.* -las habens albas *v. cfr. § 96. 105.* 18 tribus *ll.v.* 20. 21 hyppoglosa **E**. 21 figuram (*om.* folia) **d**. | coma *ego. cfr. Diosc.* concaua *ll.v.* (*an* comantia? *cfr. XIII 59*).

in his ceu linguas folio parvo exeunte de foliis. capitis dolores corona ex *i*is inposita minuit. — (68) Hypecoon in segetibus nascitur, foliis rutae. natura eius eadem quae papaveris suco.

(69) Idaeae herbae folia sunt quae oxymyrsines. ad- 5 h*a*erent *i*is velut pampini, in quibus flos. ipsa alvum mensesque et omnem abundantiam sanguinis sistit spis- 94 sandi cohibendique natura. — (70) Isopyron aliqui phaselion vocant, quoniam folium, quod est aneso simile, in passeoli pampinos torquetur. capitula sunt in summo cau*l*e 10 tenuia, plena seminis melanthi, contra tussim et cetera pectoris vitia cum melle aut aqua mulsa, item iocineri utilissim*i*.

95 (71) Lathyris folia habet multa lactucae similia, tenuiora, germina multa, in quibus semen tuniculis continetur, ut 15 capparis, quae cum inaruere, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, facilia purgatu. haec vicena in aqua pura aut mulsa pota hydropicos sanant; trahunt

§ 94: Diosc. IV 119. eupor. II 31. 58. — § 95: Diosc. IV 164.

1 filio **V**. *an* folia parua exeuntia e foliis? (*certe* exire de *non usus Pliniani*). 2 dolores **dTr***H*. -ris **VR**. -re **E**. -rem *v*. | iis *v*. his *ll.C*. | hypecoon *v e Diosc*. -egon **VRd**. hyspecon **r**. specon **E**. 3 eius *ll.v*. *an* et uis *vel* ei est? *sed cfr. XXXIV 176*. 5 idaeae **VRd***C*(*H*). ideae **E***v*(*Dal.*). | oxymysine **E**. 5. 6 adhaerent iis (his *B*) *S*. -herentis **E***v*. -ti **r**. -tes **V**[2]**d**. ad **V**[1]**R**. 6 uelut pampini (panp- **E**) **V**[2]**dEr***v*. ni **V**[1]**R**. | floremque **Er**. *an* flos quoque? | ipsa **V**[1]**RdTf***Ven.*(*H*). ipsae **V**[2]. ipsũ **Er**. *del. v*. 7 *dist. ego*. 8 natura *ego. cfr. XXIII 130. XXIV 75*. -rā *ll*. -ram habet *v*. (*an vero* ei natura est?). | isopyron *B* (-phyllon *v*). ysophiron **d**. -phyron (hy- **E**) *r*. 8. 9 phaselion (-leon **R**[1]) *ll.***T***v*(*GD*). -siolum *B*. 9 in *om*. **Er**. 10 passeoli **Vf***D*. passo oli (oly **T**) **RdT**. phasioli *S. om*. **Er***v*. *cfr. XVIII 58. XXIV 65*. | pampilos **R**. panpinos **E**. | caule *B e Diosc*. capite *ll.v*. 11 semina **R**[1]. | malanthi **E**(?). melantia **R**. 12 cum **VRdTf***S*. et **Er**. ex *v*. 13 utilissimi *ego. cfr. Diosc*. -mo **VRE** -ma **d**(?)*v*. 14 *dist. ego. an* leuiora? *cfr. Diosc*. 15 multa *ll.v*. *an* triplicata? (καρπὸν τρίχωρον *Diosc.*). | et (*pro* ut) **E**. 17 dulci **VR**[1]. | uicena **R**(?)*B*. uicina **Vd**. uitina **E**. in caena *v*. *an* octona (*scriptum* vııma)? *cfr. Diosc*. 18 trahunt **dr***v*. traunt **E**. tradunt *r*.

et bilem. qui vehementius purgari volunt, cum folliculis ipsis sumunt ea, nam stomachum laedunt; itaque inventum est ut cum pisce aut iure gallinacei sumerentur. — (72) Leontopetalon alii rapadion vocant, folio brassicae, 96
5 caule semipedali. alae nu*m*er*osae*, semen in cacumine in siliquis ciceris modo, radix rapo similis, grandis, nigra. nascitur in arvis. radix adversatur omni*bus* serpentium generibus ex vino pota, nec alia res celerius proficit. datur et ischiadicis. — (73) Lycapsos longioribus quam lactucae 97
10 foliis crassioribusque, caul*i* long*o* hirsutis adgnatis, multis, cubitalibus, flore parvo, purpureo; nascitur in campestribus. inlinitur cum farina hordeacea igni sacro; sudores in febribus movet suco aquae calidae admixto. — (74) Inter 98 omnes herbas lithospermo nihil est mirabilius. aliqui ex-
15 onychon vocant, alii Διὸς πυρόν, alii Ἡρακλέους. herba quincuncialis fere, foliis duplo maioribus quam rutae, ramulis surculosis, crassitudine iunci. gerit iuxta folia singulas veluti barbulas et in earum cacuminibus lapillos candore et rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris,
20 duritia vero lapidea. ipsi, qua pediculis adhaereant, ca-

§ 96: Diosc. III 100. cfr. Plin. XXVI 52. — § 97: Diosc. IV 26. — §§ 98. 99: Diosc. III 148.

1 eum **V**. 2 ea nam **R**(?)*G*. eam **Vd²E***v*. *om.* **d¹**. 3 est *om.* **d**. | pisce *ll.v.* olere *Diosc.* | iutae **E**. 4 rapadion **Er***D*. rop- *v.a.B.* prapad- **VdTf**. prapand- **R**. rhapeion *B e Diosc.* pardalion *S cum P.* rhaphanidion *J.* 5 alae **R***B*. ale **Vd**. a;le **E**. leni *v.* | numerosae (= nūrese) *ego. cfr. § 11. 35. XVI 163 al.* (*Diosc.* πλείστας). nures **E**. nure **VR**. runę **d**. multae *B.* plures *S.* mirae *J.* | semine acumine **VRd**. 6 rapo **r***G e Diosc.* -pa **E**. -pae *v.* napo **rf***J*. 7 omnibus *ego.* -ium *ll.v.* 9 lycapsos **VRdT***H*. -copsis *B e Diosc.* lichapsos **E***v*. | lactucae *J.* -ce **RdE**. -cae est **V**(?). -ca est *v.* 10 cauli *ego.* -lē *ll.D.* -le *v.* | longo *v.* -gū *ll.D.* | hirsutis *ll.v.* -to *C.* -tum habet *D. an* hirsuto hirsutis? *cfr. Diosc.* 11 capitalibus **E**. -tulis *v.a.B.* 12 farine **R**. | hordeaceae **V**. | sudoris **R**. -rem *v.a.H.* 13 et calide **E**. 14. 15 exonychon *S e Diosc.* exco- **VdT**. -nſcon **R**. exontycon **Er**. aegonychon *B e Diosc.* hexoly- *v.* 15 diosphyron **R**. -hiron (dyo- **d**) **Vd**. | heracleus **VRE***D*. -leos **d**(?)*G*. -lion *v.* 16 duplū **VRd**. 17 iungi **V¹R¹**. | gerit **Er***v*. cenit **V**. cinit **R**. gignit **d**. 20 uere **V¹R**.

99 vernulas habent et intus semen. nascitur et in Italia, sed
laudatissimum in Creta, nec quicquam inter herbas maiore
equidem miraculo aspexi. tantus est decor velut aurificum
arte alternis inter folia candicantibus margaritis, tam ex-
quisita difficultas lapidis ex herba nascentis. iacere atque 5
humi serpere auctores tradunt; ego volsam, non haerentem
vidi. his lapillis drachmae pondere potis in vino albo
calculos frangi pellique constat et stranguriam discuti.
neque in alia herbarum fides est *certior*, ad quam medi-
cinam nata sit, *talis* autem eius species, ut etiam sine 10
100 auctore visu statim nosci possit. — (75) Lapis vulgaris
iuxta flumina fert muscum siccum, canum. hic fricatur
altero lapide addita hominis saliva; illo lapide tangitur in-
petigo. qui tangit, dicit:

φεύγετε κανθαρίδες, λύκος ἄγριος αἷμα διώκει. 15

101 (76) Limeum herba appellatur a Gallis, qua sagittas in
venatu tingunt medicamento, quod venenum cervarium vo-
cant. ex hac in III modios salivati additur quantum in
unam sagittam addi solet; ita offa demittitur boum fau-
cibus in morbis. alligari postea ad praesepia oportet, 20
donec purgentur — insanire enim solent —; si sudor

§ 99: Diosc. eupor. II 111. 109. — § 101: cfr. Celsus V 27, 3. cfr. Festus s. v. toxicum.

3 equidem **dT***S*. et qui- **VR**. qui- **E***v*. | aspexit **E**. | artificum **VRd***S*. 4 arte **d***v*. alte **VR**. ante **E**. 8 et **VdE***v*. ad **R**. | strangyririam **V**[2]. -yrigiriam **V**[1]. grangur- **E**. gang- **r**. 9 certior *ego*. uisu (*H*. -sus *B*. usus **E***v*) statim *ll.v.* aequa *D*. certior *omissum propter* auctore uisu statim (*v. 11*). 10 natā sit (sic *v*) **VE***v.a.B.* | talis (*vel* ea) autem *ego*. autem **VRE**. ut **dT***H*. est autem *v*. | ut *om*. **R**[1]**dT***H*. 11 auctore **dTEr***v*. acict- **V**[1]. aceto re **V**[2]**R**. | uisu *ll.G.* usus *B*. uisa *v*. | nasci **V**[1]**R**[1]. 12 fruticator **VR**. 15 φεύγετε — διώκει *litteris Latinis reddunt ll. v.a.C.* | αἷμα *S e coni. Dal.* hema *ll*. hymas *v*. ὕμμε *C*. | dioci *ll.v.a.C.* 16 lymeum **V**. limaeum **E**. 17 uenatu **R***v*. usn- **d**. urn- **V**[1]. uenen- **E**. urna **V**[2]. 18 et **d**. | hanc **Vd**. ant **R**[1]. | tres *ll.v.* | saliuati *ll.v.* *an deest* tritici *vel* hordei *vel* milii? *cfr. Colum. VI 5, 2. 10, 1. 24, 5 (Pallad. V 7). 37, 9. 9, 1. 25.* | quantum **VRd***v*. tamquam **E**. 19 una sagitta **E***v.a.H.* *cfr. notae ad XXIX 33 et XXVI 136.* 21 sudor hac **dT**.

insequetur, aqua frigida perfundi. — (77) Leuce Mercu- 102
riali similis nomen ex causa accepit, per medium folium
candida linea transcurrente, quare mesoleucon quidam vo-
cant. sucus eius fistulas sanat, ipsa contrita carcinomata.
5 fortassis eadem sit quae leucas appellatur, contra marina
omnia venena efficax. speciem eius auctores non tradunt
nec aliud quam silvestrem latioribus foliis esse, efficaciorem
hanc semine acriore. — (78) Leucographis qualis esset, 103
scriptum non repperi, quod eo magis miror, quoniam utilis
10 proditur sanguinem excreantibus III obolis cum croco,
item coeliacis, trita ex aqua et adposita profluvio femi-
narum, oculorum quoque medicamentis et explendis ulce-
ribus, quae fiant in teneris partibus.

12. (79) Medion folia habet iridis sativae, caulem 104
15 tripedalem et in eo florem grandem, purpureum, rotun-
dum, semine minuto, radicem semipedalem. in saxis opacis
nascitur. radix drachmis II cum melle menses feminarum
sistit ecligmate per aliquot dies sumpto. semen quoque
in vino contra abundantiam feminarum datur. — (80) Myos- 105
20 ota sive myosotis levis herba, caulibus pluribus ab una
radice, aliquatenus rubentibus, concavis ab imo, foliis an-
gustis, oblongis, dorso acuto, nigris, per intervalla adsidue

§ 102: Nicand. ther. 849. Diosc. III 103. — § 104: Diosc IV 18. — § 105: Diosc. II 214. (cfr. Plin. XXVII 23. 24).

1 insequetur *ego.* -uitur *ll. v.* 1. 2 mercuriali *v.* -lis *ll. J.* 3 mesoleucon **r***v.* -uton **E**. -ucion *D.* mesopoleucon **V**[2]. -cton (mespo- **d**) **rT**. 7 siluestrem s a t i u a latioribus *CFWMüller p. 15. sed suppressa est mentio sativae, ut XXIX 60. cfr. Müller de stilo p. 90. 91.* 8 hanc *ll. v. cfr. CFWMüller l. l. ac D cum U 585.* | acriore **VRTE***v*(*J*). -orem **d**(?)*C. cfr. Diosc.* 10 tribus *ll. v.* 11 coelicis **VR**[1]. | ex aqua *om.* **E**. 13 quae **dE***v. om. r.* | fiant **Er***S.* fiunt **d***v. om. r.* | in teneris *om.* **VR**[1]. 14 medio **VR**[1]. | hiridis **E**. ser- *B e Diosc., sed correcto.* | satiua **V**. | caulem **E***v.* qual- **R**. ęqual- **Vd**. 16 minuta **R**. nuto **E**. 17 duabus *ll. v.* 18 ecligmate **d**(?)*C.* eli- **r***v*(*D*). | aliquod **VE***D.* | quoque *ll. v. dissentit Diosc.* (ἄγει ἔμμηνα). 19 contrita **Er**[1]. *del.* **r**[2]. tritum contra *v. a. S. an ita contra?* 19. 20 myosutis **V**. 20 *an* tenuis? | *dist. ego.* (*an potius* ab imo, concauis?). *cfr. Diosc.*

geminatis, tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus, flore
caeruleo. radix digitali crassitudine multis capillamentis
fimbriata. vis ei septica et exulceratrix, ideoque aegilopas
sanat. tradunt Aegypti, mensis, quem Thoti vocant, die
XXVIII fere in Augustum mensem incurrente si quis huius 5
herbae suco inungatur mane, priusquam loquatur, non
106 lippiturum eo anno. — (81) Myagros herba ferulacea est,
foliis similis rubiae, tripedanea. semen oleosum, quod et
fit ex eo. medetur oris ulceribus perunctis hoc suco.

(82) Herba, quae vocatur nyma, III foliis longis, in- 10
107 tubaceis, inlita cicatrices ad colorem reducit. — (83) Natrix vocatur herba, cuius radix evulsa virus hirci redolet.
hac in Piceno feminis abigunt quos mira persuasione Fatuos vocant; ego species lymphantium hoc modo animorum
esse crediderim, quae tali medicamento iuventur. 15

108 (84) Odontitis inter feni genera est, cauliculis densis
ab eadem radice, geniculatis, triangulis, nigris. in geniculis folia parva habet, longiora tamen quam polygonum,
semen in alis hordeo simile, florem purpureum, pusillum.
nascitur in pratis. decoctum cauliculorum eius in vino 20
austero quantum manus capiat dentium dolori medetur ita,
109 ut contineatur ore. — (85) Othonna in Syria nascitur,
similis erucae perforatis crebro foliis, flore croci; quare

§ 106: Diosc. IV 115. — § 109: Diosc. II 213.

1 germinatis **E**. | et tenuibus **VRdTf**. | aliis **V**[2]**E**. taleis *v.a.B.* 2 grossitudine **E**. 3 septice (*om.* et) **E**. 4 menses **VR**[1]. | toti **f**. tyatim **E**. thiatin *v.a.H.* 5 XXXVIII **f**. XXVII *v.a.H.* | augusto **E***v.a.G.* ang- **E**. | mense **E***v.a.G.* 7 ferulacea *v.* ferrutacea **Vd**. -utatio **R**. -ulcera ē **r**. fert ulcera **E**. 8 tripedaneę **R**. -nia **Er***D.* *cfr. XXXIV 24. XVII 125. 202. XIV 41.* 9 perunctis **d***v.* -tus **VEr**[2]. perauctus (-hunctus **r**[1]) **R**. 10 nygma **E**. nigina *v.a.H.* | tribus *ll.v.* 11 inlicita **VR**[1]. | addorem **E**. 12 uulsa **d**. | uiros **V**. 13 ac **E**. | a feminis **R**(?)*v.a.S.* 14 ergo *v.a.G.* | lypantium **V**. lymphaticum **E**[1]. -tium **E**[2]. 15 credimus **E***v.a.G.* | que **E**. qui **R** *v.a.S.* | inuenitur **E***Ven.* 17 ab eadem **VRd***v.* aduersus **Er**. | radicem **Er**. | in *om.* **E***v.a.C.* 19 in aliis **E**. malis **V**. 20 caulicorum **E**. 22 ut *om.* **VR**[1]**d**. *cfr. § 33.* | othona **E**. -nne *v.a.H.* 23 croci *v e Diosc.* cocci **VRdf***D.* cocti **E**. | quam **d**.

quidam anemonen vocaverunt. sucus eius oculorum medicamentis convenit; mordet enim leniter et calefacit adstringitque siccando, purgat cicatrices et nubeculas et quicquid obstet. quidam tradunt lavari atque ita siccatam digeri
5 in pastillos. — (86) Onosma longa folia habet fere ad 110
III digitos, in terra iacentia ad similitudinem anchusae, ...
*simil*is si*v*e caule si*v*e flore si*v*e semine. praegnas, si edit eam aut supergradiatur, abortum facere dicitur. — (87) Onopradon cum ederunt, asini crepitus reddere dicuntur. trahit
10 urinas et menses, alvum sistit, suppurationes et collectiones discutit. — (88) Os*y*ris ramulos fert nigros, tenues, lentos 111
et in his folia nigra ceu lini semenque in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubescens. smegmata mulieribus faciunt ex *i*is. radicum decoctum potu sanat arquatos.
15 eaedem, priusquam maturescat semen, concisae et sole siccatae alvum sistunt; post maturitatem vero collectae et in sorbitione decoctae rheumatismis ventris medentur et per se tritae ex aqua caelesti bibuntur. — (89) Oxys 112
folia terna habet. datur ad stomachum dissolutum. edunt
20 et qui enterocelen habent.

---

§ 110: Diosc. III 137 (eupor. II 78). — § 111: Diosc. IV 141. — § 112: cfr. Plin. XXV 172. 173.

---

1 anemonem **V***D*. -ones **E***v.a.C.* 2 conuenit *om.* **E**. | calefacit **TE**. calf- **VRf***S*. excalf- **d**(?)*v*. 4 obstat **d**(?)*v.a.S.*
5 onosma *v e Diosc.* onoma *ll.* 6 tres *ll.v.* | iacentia *S cum P.* -tia tria *ll.v.* 6 *dist. et lac. ego indicavi. exciderunt fere* uniuersa quoque specie anchusae: *cfr. Diosc.* 7 similis *ego.* incifis **Vd**(**E**?). -cissis **R**. -cisa *v.* | siue (*ter*) *ego.* sine *ll.v. cfr. Diosc. et de mendo XVIII 85. XXVIII 104. XXXII 110. XXXIV 121.* | aedit **E**. edat **V**(?)*v.a.J. cfr. XX 165. XXII 151. XXV 46. XXVIII 170. XXX 66.* 8 supergrediatur **E**. 8. 9 odopradon **E**. onopordon *v.a.S.* 9 cum ederunt **d***S*. comed- **V**[1]**RE**. si comederunt (-rint *v*) **V**[2]*v*(*J*). 9. 10 trahitur in has **E**. 11 osyris *C e Diosc.* osiris *v.* ospris *ll.***f**. 12 in *om.* **Vf**. | iis **d***v.a.S.* | seminisque **E**. | ramolis **V**. 13 smegmata **dr***v*. smag- **V**[2]. mag- **V**[1]**R**. sine eg- **E**. 14 iis *v.* his *ll.C.* | radicium **E***D*. | potu **VTE***D*. -tū *r*(?)*v*. 15 eaedem **d***v*. ead- *r*. | ma///rescat **V**[1]. in///ar- **V**[2]. 16 sistitunt **E**. 17 in *om.* **d**. | rheumatismi **VR**[1]. 17. 18 et per se **VRd***v*. expresse **E**. 18 oxis **E***v.a.C.* 20 entheroglen **E**.

(90) Polyanthemum, quam quidam batrachion appellant, caustica vi exulcerat, cicatrices et ad colorem reducit, eadem-
113 que vitiligines concorporat. — (91) Polygonum Graeci vocant quam nos sanguinariam. non attollitur a terra foliis rutae similis gramini. sucus eius infusus naribus supprimit 5
sanguinem et potus cum vino cuiuslibet partis profluvium excreationesque cruentas inhibet. qui plura genera polygoni faciunt, hanc marem intellegi volunt appellarique a multitudine seminis aut densitate fruticis, alii po*ly*gon*at*on
a frequentia geniculorum, alii *t*halatt*i*ada, alii carcinothron, 10
alii clema, multi myrtopetalum. nec non inveniuntur qui hanc feminam esse dicant, marem autem maiorem minusque nigram et geniculis densiorem, semine sub omnibus
114 foliis turgescente. quocumque haec modo se habent, vis earum est spissare ac refrigerare. semine alvum solvunt, 15
largius sumpto urinam cient, rheumatismos cohibent, qui si non fuere, non prosunt. stomachi fervori folia inponuntur, vesicae dolori inlinuntur et ignibus sacris. sucus et auribus purulentis instillatur et oculorum dolori. per
se datur et in febribus ante accessiones II cyathis, in 20

§§ 113—115: Diosc. IV 4. — § 113: cfr. Colum. VII 5. Isid. XVII 9, 79. Marc. 1, 2. Scribon. 46 (Marc. 10, 5). Marc. 17, 22.

1 polysantemum **E**. | bathrachion **E**. -acion **V**. -ation **R**.
2 exulcera in **R**. | *dist. ego* | et ad reducem **E**. 5 putae **V**[1]. -thae **R**[1]. | *dist. sustuli ego coll. Diosc.* (*an* foliis rutae *transponenda post* gramini?). | similis **VRdT***v*(*S*). semine **E***G*. | gramini **T***v*(*S*). -ne **Rd**. -nis **VEr***G*(*J*). | supprimi **V**. 7 cruentas **dEr***v*. cretas *r*. | qua **V**. 8 faciant **R**[1]. | appellarique **VRd***v*. ap **E** (*folio deperdito deficiens usque ad § 124* exemplaribus in). | a *om.* **V**. 9 alii **R***S*. ali **V***D*. alii calli **d**. calligonon alii *v*. | polygonaton *B e Diosc.* pogonon *ll.* polyg- *v*.
10 thalattiada *D e coni. J coll. indice.* halattada **Vr**. bal- **d**. al- **R**. teuthalida *C e Diosc.* athalida (*vel* asphaltida) *B*. halmada *v*. | carcinothron *ll.***f***B* (carnin- *v*)*J*. -netron *C*. -nethron *P e Diosc.* 12 minorem *vet. Dal.* 13 femine **V**.
14 turgescente *coni. Dal.* -tem *ll.v.* | se *om.* **R**. | habent **VR***S*. -eant **d**(?)*v*(*J*). *cfr. Frobeen. p. 34.* 15 semine **VR***v*(*S*). -na **d***C*. 16 sumpta **R***C*. 17 fuere **d***v*. fere *r*. | feruori **d***v*. -re *r*. 18 dolore **R**. 18. 19 sucus auribus **R**[1]. 19 *dist. D.*
20 datur *vet. Dal.* daba- *ll.v*(*D*). data- *S*. | duobus *ll.v.*

tertianis quartanisque praecipue, item cholericis, dysintericis et in solutione stomachi. tertium genus orion vocant, 115 in montibus nascens, harundini tenerae simile, uno caule, densis geniculis et in se infarctis, foliis autem piceae, 5 radicis supervacuae, inefficacius quam superiora, peculiare ischiadicis. quartum genus silvestre appellatur, paene arbo- 116 ris frutice, radice lignosa, stirpe cedri rubicunda, ramis *s*parti binum palmorum, nigris geniculorum ternis quaternisque articulis. huic quoque spissandi natura; sapor mali 10 cotonei. decoquitur in aqua ad tertias aut aridi farina inspergitur et oris ulceribus et adtritis partibus. propter gingivarum vero vitia ipsa commanducatur. nomas sistit 117 omniaque, quae serpunt aut difficilem cicatricem habent, privatim vero sanat a nive facta ulcera. herbarii et ad 15 anginas utuntur illa et in capitis dolore coronam ex ea inponunt et contra epiphoras collo circumdant; in tertianis quidem sinistra manu evulsam adalligant, adeo contra profluvia sanguinis, nec ullam magis aridam quam polygonum servant.

20 (92) Pancratium aliqui scillam pusillam appellare ma- 118 lunt, foliis albi lilii longioribus crassioribusque, radice bulbi magni, colore rufo. alvum solvit suco cum farina ervi sumpto, ulcera purgat. hydropicis, splenicis cum

---

§ **115**: Marc. 9, 21. 81. — Diosc. IV 5. — § **116**: (cfr. Diosc. IV 6). — § **118**: Diosc. II 203 (cfr. 202 med.).

---

2 oreon *v.a.S.* 4 infarctis **R**(?)*Brot. e coni. H.* infractis *r***Tf**. frac- *v*(*J*). farc- *B e Diosc.* | piceea **R**. 5 radice **R**. 6 ischiadis **VR**. 6. 7 arboris *B*. -ris modo **Rd**(?)*C*. ardoris **V***v*. 7 frutice **VR***v*. -tex **d**(?)*C*. *cfr. § 113. XII 56. XXIII 71. XXVI 85. 96.* | rubicunda **R***S*. -do (rumb- **V**[1]) *rv*. 8 sparti *v*. parti *ll*. (*an* rami ſparſi? *cfr. XXV 155*). 8. 9 quaternisque *ll*.**T***v*(*D*). -isue *C*. *cfr. § 74. 76.* 9 malo **V**. 10 aut tertias **V**[1]**R**. 10. 11 farinā spargitur **R**. -na insparg- *S*. 12 ipsa *om.* **d**(?)*H*. 13 omnia quaeque **V**. 14 sanatiue facta **R**. 15 gingiuas **dT**. 17 quidem **V***v*(*S*). -dam *r*(?)*G*(*J*). | uulsa **R**. | adeo *ll.v.* ut dextra *P*. *an* ac (eo *orto ex geminato* co)? 17. 18 profluuias **VRf**. 20 pussillam **V**. | appellarire **R**. 21 foliis *om.* **VR**. 23 splenicis **d***S*. -cisque *v*(*H*). -ndicis **VR**. -neticisque *C*.

melle datur. alii decocunt eam, donec aqua dulcis fiat, eaque effusa radicem terentes digerunt in pastillos sole siccatos et postea utuntur ad capitis ulcera et cetera, quae repurganda sint, item ad tussim, quantum III digitis adprehenderint in vino dantes, et ad lateris dolores aut 5 peripneumonicis ecligmate. dant et propter ischiada in vino bibendam et propter tormina mensesque ciendos. —
119 (93) Peplis, quam aliqui sycen, alii meconion, alii mecona aphrode vocant, ex una radice tenui fruticat foliis rutae paulo latioribus. sem*en est* sub foliis, rotund*um*, minus 10 candido papaver*e*. inter vites fere colligitur messibus siccaturque cum fructu suo, subiectis in quae excidat. hoc poto alvus solvitur, bilis ac pituita detrahitur. media potio est acetabuli mensura in aquae mulsae heminis III. et cibis inspergitur obsoniisque ad molliendam alvum. — 15
120 (94) Periclymenon fruticat et ipsa ex intervallo II folia habens subcandida, mollia, in cacumine autem semen inter folia durum et quod difficile vellatur. nascitur in arvis ac saepibus *cir*cumvolvens se adminiculis quibuscumque. semen eius in umbra siccatum tunditur et in pastillos 20 digeritur; hi resoluti dantur in vini albi cyathis ternis tricenis diebus ad lienem, eumque urina cruentata aut

§ 119: Diosc. IV 165. — § 120: Diosc. IV 14. (cfr. Plin. XXVI 77). eupor. II 61. 39. 75.

2 radice **V**. 4 tribus *ll.v.* 6 peripleumonicis **VR***J.* | ecligmate *cod. Murbac. C.* ecligma **df***v.* ell- **R**. el- **V**. | dant et *cod. Murb. H.* dante *ll.***f**. -tes *v. del. C.* | ichiada **R**. ſchi- **V**. 7 bibendum *v.a.S.* | tormina *v.* -inanda *ll.* 8 peplis **VRTf***H.* poplis **d**. peplos *v e Diosc.* 10 *dist. ego.* | semen est *ego.* -mine *ll.v.* | rotundū *ego.* -da **V**. -do *rv.* | minus **d***v.* -nos **VR**. -nore quam *B.* -nor *D cum U 587.* 11 candido **VR***D.* -do quam **d**(?)*v.* -didi *B.* | papauere *D cum U 587.* -uer **VR**. -ueris **d**(?)*v.* 12 *an post* fructu suo *exciderunt* uersata adsidue? *cfr. Diosc.* | in quae **R** *Murbac. H.* in qua *r***Tf**. aquis in quas *v.* | excidat *C.* -dant *ll.***Tf***v.* 13 aluum **V**. 14 tribus *ll.v.* 15 moliendam *v.a.C.* 16 periclymenon (perycli- **V**) **Vdf***D. cfr. Diosc.* -nos **R**(?)*v.* | duo *ll.v.* 18 uellatur **VRf***B*(*H*). uela- *v.* euella- **d***Ven. cfr. XXV 171.* 19 circumuoluens *D coll. XVI 244.* cumu- **V**. conu- *rv.* 21 ternis **Vdf***S.* tribus **R***v.* 22 cruentata *ll.***Tf***S.* -nta *v.* | aut **d***v.* alit *r.*

per alvum absumit, quod intellegitur a decimo statim die. urinam cient et folia decocta, quae et orthopnoicis prosunt. partum quoque adiuvant secundasque pellunt pota simili modo. — (95) Pelecino*n* in segetibus diximus nasci, 121
5 fruticosam cauliculis, foliis ciceris. semen in siliquis 18, 155 fert corniculorum modo aduncis ternis quaternisve, quale git novimus, amarum, stomacho utile. additur in antidota. — (96) Polygala palm*um* altitudine inp*l*et, in caule summo foliis lenticulae, gustu adstricto. quae pota la*c*tis
10 abundantiam facit. — (97) Poterion aut, *ut* alii vocant, 122 p*h*rynion vel neuras large fruticat, spinis retorrida, lanugine spissa, foliis parvis, rotundis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, flore longo, herbacei coloris. seminis null*us* usus; es*t* gustu acuto et odorato. invenitur in aquosis
15 collibus. radices habet II aut III binum cubitorum in alti- 123 tudinem, nervosas, candidas, firmas. circumfoditur autumno et praecisa *rad*ice dat sucum *c*ummi similem. radix mira vulneribus sanandis traditur praecipueque nervis vel praecisis inlita. decoctum quoque eius cum melle potum disso-
20 lutiones nervorum et infirmitates et incisuras iuvat. — (98) Phalangitis a quibusdam phalangion vocatur, ab aliis 124 leucanthemum vel, ut in quibusdam exemplaribus invenio,

---

§ 121: Diosc. III 136. IV 140. — §§ 122. 123: Diosc. III 15. (cfr. Plin. XXV 123. XXVI 130). — § 124: Diosc. III 112.

---

1 *an* absumunt? 2 et folia et **VR**[1]. 3 parum **V**. 4 simili modo **d***v*. -litudo *r*. | pelecinon *D*. -nom (pelle- **V**) **VR**. -num **d***v*. 7 utilem **V**. 8 palmū *ego*. -mo **Vdf**. -mi **R**(?)*v*. altitudine **V**. *cfr. IV 58. VI 130.* -nem *r*(**f**?)*v*. | inplet *S e coni. Dal.* imp.et **f**. inpet **V**. pet **R**. petit **d**(?)*v*. 9 lenticle **V**. -lae *D*. -igle **R**. | pota **R***v*. tota **Vd**. | lactis *v e Diosc.* laetis **V**. let- *r*. 10 poterion *B e Diosc.* potireton **VR***D*. potyr- **d**. pontirris *v*. | aut ut *v*. aut *ll*. 11 phrynion *B e Diosc.* paryn- *ll*. peraen- *v*. 13 longo *ll.v.* μικρά *Diosc.* | nullus *vet. Dal.* nulli (*ortum e* null;) *ll.v.* nullius *S*. 14 est *ego*. sed *ll.v.* 15 duas aut tres *ll.v.* 15. 16 altitudine **d***v.a.J.* 16 candida **V**. 17 et *del. H.* | praecisa radice *ego e Diosc.* -so frutice *ll.v.* | sucum *v*. -cum radix *ll.D.* | cummi *S*. -mis *J*. gummis **d***D*. -mi *v*. -missis (gumi- **R**) **VR**. | similē **d***v*. -li *r*. | radix *del. D*. 21 a quibusdam **d***v*. aqua ignidam *r*. 22 uenio **E**. *cfr. p. 264, 8.*

leucacantha. ramuli sunt ei numquam pauciores II, in
diversa tendentes, flos candidus, lilio rubro similis, semen
nigr*um*, lat*um*, ad lenticulae dimidiae figuram multo tenui*us*,
radice tenui, herbacei coloris. huius folio vel flore vel
semine auxiliantur contra scorpionum phalangiorumque et 5
125 serpentium ictus, item contra tormina. — (99) Phyteuma
quale sit, describere supervacuum habeo, cum sit usus
eius tantum ad amatoria. — (100) Phyllon a Graecis vo-
catur herba in saxosis montibus. femina magis herbacei
coloris, caule tenui, radice parva. semen papaveri rotundo 10
simile. haec sui sexus facit partus, mares autem *mas*,
semine tantum differens, quod est incipientis olivae. utrum-
126 que bibitur in vino. — (101) P*hel*landrion nascitur in
palustribus folio apii. bibitur semen eius propter calculos
et vesicae incommoda. — (102) Phaleri*s* thyrsum habet 15
longum, tenuem ceu calamum, in summo flore*m* inclinatum,
semen simile sesamae. et hoc calculos frangit potum ex
vino vel aceto vel cum melle et lacte; idem et vitia ve-
sicae sanat. — (103) Polyrrhizon folia habet myrti, ra-
dices multas. hae tusae dantur e vino contra serpentes, 20
127 prosunt et quadripedibus. — (104) Proserpinaca herba
vulgaris est, eximii adversus scorpiones remedii. eadem

---

§ 125: Diosc. IV 128. III 130 (cfr. Plin. XXVI 162). Th. H. IX 18, 5. — § 126: Diosc. III 149. — § 127: cfr. Diosc. IV 4. Marc. 15, 29.

---

1 leuchanta **d**. | duobus *ll.v.* 2. 3 semen nigrū latū *ego*. semine nigro lato *ll.v.* 3 tenuius *ego*. -uis *ll.* -uiore *v. del. D. sed cfr. Diosc.* 4 radix *D.* | tenui **VRdT***H.* -uis *D. om.* **E***v.* | folia **VR**. 5 scorpionem **VR**. 6 ictibus (*ortum ex* ictuus) **VR**. | torminos **V**. | phiteuma **E**. hyt- **V**. 10 semine rotundo papaueri simili *v.a.S.* 11 partum **V**. | mas *Brot.* a *ll. del. v.* a femina *J.* 12 femine **V**. | different **d**. -runt *v.a.G.* 13 phellandrion *v coll. indice.* pela- *ll.D.* 15 commoda **VR**[1]. | phaleris *v.* -ri *ll.***f***D.* -laris *B e Diosc.* 15. 16 longum habet **VR**[1]**d**. 16 caſamum **VR**[1]**d**. | florem *G.* -re in **Vd**. re h **R**. -re **Er***v.* 17 simile *om.* **d**. 18 aceto cum melle **d***S.* | lacte **d**[2] **Er***v.* aceto *r***f**. | item **Vf***v.a.G.* 19 polyrhizona **E**. polprizinon **V**. | myrtae **VE**. 20 eduntur **dT**. 22 eximii **d***C.* -mie **R**. -miae **V**. -mia **E**. -mi *v.* | remedii **Vd***v.* -di **R***Ven.*(*S*). -dia **Er**.

contrita, addita muria e *m*enis et oleo, anginam eximie
curari tradunt, praeterea et quantalibet lassitudine recreari
defessos, etiam cum obmutuerint, si subiciatur linguae; si
devoretur, vomitionem sequi salutarem.

5 (105) Rhecoma adfertur ex *i*is quae supra Pontum 128
sunt regionibus. radix costo nigro similis, minor et rufior
paulo, sine odore, calfaciens gustu et adstringens. eadem
trita vini colorem reddit ad crocum inclinantem. inlita
collectiones inflammationesque sedat, vulnera sanat, epi-
10 phoras oculorum sedat ex passo, insignita cum melle et
alia liventia ex aceto. farina eius inspergitur contra ca- 129
coëthe et sanguinem reicientibus drachmae pondere in
aqua, dysintericis autem et coeliacis, si febri careant, in
vino, sin aliter, ex aqua. facilius teritur nocte antece-
15 dente madefacta. datur et decoctum eius bibendum du-
plici mensura ad rupta, convolsa, contusis, ex sublimi de-
volutis. si pectoris sint dolores, additur piperis aliquid 130
et murrae; si dissolutio stomachi, ex frigida aqua sumitur;
sic et in tussi vetere ac purulentis excreationibus, item
20 hepaticis, splenicis, ischiadicis. a*t* renium vitia, suspiria,
orthopnoeas, arteriae scabritias sanat ex passo III obolis
potis trita aut decoctum eius. lichenas quoque ex aceto
inposita purgat. bibitur contra inflationes et perfrictiones,

---

§§ 128—130: Diosc. III 2. cfr. eupor. II 4 (38). 58.

---

1 e menis *huc posui coll. XXVI 23. XXXII 88. XXXI 83. post* et oleo *habent* e menis *H.* eminis **R**. heminis **Vf**. -na **d** (*e margine falso loco insertum, ut videtur*). *om.* **E***v*.
2 curare **d** | et **VRdTf***S*. in **E***v*. et in **r***H*(*D*). 3 obmataerint **R**[1]. ommutuerint **E**. 5 rhecoma **E***v*(*D*) rec- **VRf**. rhac- **d**(?)*C e Diosc.* (ῥᾶ). *an* rheum (ῥῆον)? | iis *v.* his *ll.C.*
7 calficiens **R**. 8 reddita **E**. | illita *v.a.S.* in inlita **E**.
10 inlita infignita **dEr***v.a.S.* (*ceterum cfr. § 18*). 13 autem **VdTf***S. om.* **R**. etiam **Er***v*(*D*). | coleacis **V**. | febrici **R**[1]. | careant **Er***v*(*S*). -ent *rG.* 14 si **VR**[1]**d**. 16 ruptam **E**. | contusa conuolsis **E**. (*cfr. § 21*). 19 siue et **E**. siue *v.a.H.* | intus *v.a.H.* | uetere ac **RT***H*. -re a *r.* siue extra *v.* 20 splenicis **dEr***H* (-neticis *v*). expl- *r.* | sciadicis **VRE**. | at *ego et dist.* ad *ll.v.* | renum **dE***v.a.S.* 21 arteria **V**[1]. -ias **V**[2]**d**. | excabritias **d**. -riditas **VR**. | tribus *ll.v.* 22 potus **R**[1]. *an* pota ipsa trita? 23 purgat **VRE***v*(*S*). sanat **dT***H*. | perflictiones **VR**[1].

febres frigidas, singultus, tormina, herpetas, capitis gravitates, melancholicas vertigines, lassitudinum dolores et
131 convolsiones. — (106) Circa Ariminum nota est herba quam resedam vocant. discutit collectiones inflammationesque omnes. qui curant ea, addunt haec verba: Reseda, 5
morb*o*s reseda; scisne, scisne, quis hic pullus egerit radices? nec caput nec pedes habeat. haec ter dicunt totiensque despuunt.

(107) Stoechas in insulis tantum eiusdem nominis gignitur, odorata herba, coma hysopi, amara gustu. menses 10
ciet potu, pectoris dolores levat. antidotis quoque misce-
132 tur. — **13.** (108) Solanum Graeci στρύχνον vocant, ut tradit Cornelius Celsus. huic vis reprimendi refri-
133 gerandique. — (109) Smyrnion caulem habet apii, folia latiora et maxime circa stolones multos, quorum a sinu 15
exiliunt, pinguia et ad terram infracta, odore medicato cum quadam acrimonia iucund*o*, colore in luteum languescente, capitibus caulium orbiculatis ut apii, semine rotundo nigroqu*e*; arescit incipiente aestate. radix quoque odorata, gustu acri mordet, sucosa, mollis. cortex eius 20
foris niger, intus pallidus. odor murrae habet qualitatem,
134 unde et nomen. nascitur et in saxosis collibus et in ter-

§ 131 extr.: Diosc. III 28. eupor. II 75. 32. Isid. XVII 9, 88. — § 132: Diosc. IV 71. Celsus II 33 (cfr. Plin. XXI 177 sqq.). — §§ 132—136: Diosc. III 72. — § 134: Diosc. eupor. II 76. 49.

1 herpetas **d**[1]**T***S cum Gronovio*. herbet- **VR**. hesperit- **E**. esp- **r**. asperitates **d**[2]*v*. 1. 2 grauitatis **E**. 2 colores **VR**. 3 herba **d**(?)*v*. heroa **Er**. *om*. *r*. 4 resedeam **V**. -daem **R**. 5 omnes **Er***v*. *om*. *r*. *cfr*. *§ 56*. | herba (*om*. haec) **R**[1]. 6 morbos *v*. -bis *ll*.**f***J*. | scisne quis **RE***v*. cinae quis **V**. c in equis **d**. c in quis **T**. | hinc **R**. | pullos **V**(?)*v*.*a*.*H*. 7 *dist*. *P*. | habeat **VdTf***S cum P*. -eant **Er** *e corr*. *v*(*D*). 9 stoecas **E***v*.*a*.*C*. 10 comam **VfE**. (coma thymi *coni*. *Dal*. *e Diosc*.) 12 strychnon *v e Diosc*. cryx., **R**. eryxo **Vd**[1]**E**. erixo **d**[2]. 14 zmyrnion *S coll*. *indice*. 16 pingula **V**. | & ad (at **R**) **VRT***S*. ad **d**(?)**Er***v*. | medicamento **V**. 17 iucundo *C*. -de (ioc- **V**) *ll*. -da *v*. *de dictione cfr*. *XXIV 128*. 17. 18 languescunt ea **E**. 18 apii *ll*.*v*(*H*). anethi *B e Diosc*. 19 nigroque *ego*. -gro qui *ll*.*v*. -gro quod *Bas*.

renis. usus eius calfacere, extenuare. urinam et menses
cient folia et radix et semen. alvum sistit. radix col-
lectiones et suppurationes non veteres, item duritias discutit
inlita, prodest et contra phalangia ac serpentes admixto
5 cachry aut polio aut melissophyllo in vino pota, sed parti-
culatim, quoniam universitate vomitiones movet; qua de
causa aliquando cum ruta datur. medetur tussi et ortho- 135
pnoeae semen vel radix, item thoracis aut lienis aut re-
nium aut vesicae vitiis, radix autem ruptis, convolsis.
10 partus quoque adiuvat et secundas pellit. datur et ischia-
dicis cum crethmo in vino. sudores ciet et ructus, ideo
inflationem stomachi discutit. vulnera ad cicatricem per-
ducit. exprimitur et sucus radici utilis feminis et thoracis 136
praecordiorumque desideriis, calfacit enim et concoquit et
15 purgat. semen peculiariter hydropicis datur potu*i*, quibus
et sucus inlinitur. et *in* malagmate cortice arido et ad
obsonia utuntur cum mulso et oleo et garo, maxime in
elixis carnibus. — Sinon concoctiones facit, sapore simil-
lima piperi. eadem in dolore stomachi efficax.
20 (110) Telephion porcilacae similis est et caule et 137
foliis. rami a radice septeni octonique fruticant foliis

§ 135: Diosc. eupor. II 31. 39. 61. 102. 109. 111. I 237. II 13. — § 136: ibid. II 63. — § 137: Diosc. II 217. (Nicand. ther. 872.)

1 usus *ll. v.* *an* uis? | excalfacere **d**(?)*v. a. S.* | extenuare *ll. v*(*Brot.*). *del. H.* | urinas **E**. ruinam **V**. 2 et semen *ll.* **Tf***D.* semen *v.* | *dist. ego coll. Diosc. eupor. II 49. an exciderunt* ipsius decoctum *ante* aluum? 5 pollo **VE**. 6 uomitiones **VRdT**. -nem **Er***v.* *cfr. XXII 153. XXIII 153. XXXIV 120.* 7 curata datur **V**. 8 aui lienis **V**. 8. 9 lenium **VR**[1]. lienum **d**. 10 partus **RE***v.* raptus *r.* 10. 11 schiadicis **RE**. scia- **V**. 11 crethmo **d**(?)*B.* cretamo **VR** (-anio *v*). chre- **E**. | sudor est **E**. | ciet **VRd***v.* creta **Er**. | ructus **Er***v.* *om. r.* 13 radici **VEr***G.* -cis *r***T***v.* 14 concoquid **Vd**. 15 datur **d***v.* -to **VR**. -tū **Er**. | potui *ego.* -tum **VRE**. -tu **d***v.* *cfr. nota ad XXIV 148.* 16 in *ego et dist. om. ll. v.* | malagmate **VE***v.* -te e *G*(*S*). -ta e **Rd**(?)*Brot. e coni. H.* 17 *an* obsonia foliis? *cfr. Diosc.* 18 sinon **V**[1]**dT***Murbac. H cum P.* simul **V**[2]**r** *e corr.* **E***v.* (*an* sison *e Diosc. III 57?*). 19 dolorem **R**[1]. odore **E**. 20 thelephion **VE**. 21 folii **VR**. | et octonique **VR**[1] (*an* et octoni qui?).

crassis, carnosis. nascitur in cultis et maxime inter vites. inlinitur lentigini et, cum inaruit, deteritur. inlinitur et vitiligini ternis fere mensibus senis horis noctis aut diei 138 *et* ut postea farina hordeacia inlinatur. medetur et vulneribus et fistulis. — (111) Trichomanes adianto simil*e* est, 5 exilius modo nigriusque, foliis lenticulae, densis, *parvis*, adversis inter se. decoctum eius strangurias sanat in vino albo potum addito cumino rustico, *lienem*. cohibet capillos fluentes aut, si effluxerint, reparat alopeciasque densat tritum in oleo et inlitum. sternumenta quoque gustatu movet. 10 — (112) Thali*c*trum folia coriandri habet, pinguiora paulo, 139 caulem papaveris. nascitur ubique, praecipue campestribus. medentur ulceribus folia cum melle. — (113) Th*l*aspi duorum generum est: angustis foliis, digitali latitudine et longitudine, in terram versis, in cacumine divisis, cauliculo 15 semipedali non sine ramis, ... peltarum specie semine incluso, lenticulae effigie, nisi quod infringitur, unde nomen. flos albicat. nascitur in semitis et saepibus. semen asperi gustus bilem et pituitam utrimque extrahit; modus sumendi acetabuli mensura. prodest et ischiadicis infusum. 20

§ 138: Diosc. IV 135 (134). Th. H. VII 14, 1. cfr. Plin. XXII 63. 62. 65. XXVI 87. XXV 135. — Diosc. IV 96. — § 139: Diosc. II 185.

2 lentigini — inlinitur *om.* **E**. | et **V***v*. at **d**. ad **R**. | deteritur **V**[2]**dT***H*. deritur **V**[1]. deretur **R**. teritur *v*. 4 & ut *ego. cfr. XXVIII 90.* aut **VRd**[1]. *om.* **d**[2]**Er***v*. | illinitur **d**(?)*v.a.S.* 5 simile *vet. Dal.* -lis *ll.v.* 6 exilibus modo nigrisque *Müller emend. IV 24.* | paruis *ego e Theophr.* amaris *ll.v.* 7 aduersis *om.* **E**. | strangurias **d**[2]*v*. transg- **Er**. adstrang- **d**[1]. adstring- (-uirias **V**) *r*. 8 lienem *ego et dist. coll. Diosc. et XXII 65.* lesum *ll.***Tf**. esum *J.* collisum *S.* illitum *H.* fucus *v.* ipsum *Müller l. l. 25.* 10 in oleo et *ego coll. Theophr.* et in oleo *ll.v.* | sternutamenta **V**[2]**d***v.a.H.* 11 thalictrum *S e Diosc.* -ietrum *v.* -itrum **T**. -itruum **f***H*. tarittruum (-ithr- **d**) **Vd**. thoaritr- **Er**. aritthr- **R**. 12 in campestribus **d**(?)*v. cfr. nota ad XXIV 59.* 13 thlaspi **f**(*B*[1])*H e Diosc.* -spe (*B*[2])*C.* -pse *v.* ticaspi **VR**. thic- *r*. 15 longitudine et latitudine **E** *v.a.S.* | terrae **V**. -rra **d**. 16 semen pedali **V**. | *lac. ego indicavi cum vet. Dal. excidit fere* folliculis. *cfr Diosc.* | *dist. J.* | species **Vd**. 18 flos **Er***v*. ad flos **VR**. at flos **dT**. *an* accepit (*vel* adeptum est). flos? 20 sciadicis **VRE**.

*poti*one sanguinem trah*i*t, menses quoque ciet, sed partus necat. alterum thlaspi aliqui Persicon nap*y* vocant, latis **140** foliis, radicibus magnis, et ipsum utile ischiadicorum infusioni. prodest et inguinibus utrumque. praecipitur, ut 5 qui colligat dicat, sumere se contra inguina et contra omnes collectiones et contra vulnera, una manu tollat. — (114) Trachini*a* herba qualis sit, non traditur. credo fal- **141** sum et promissum Democriti portentosum ess*e*, adalligatam triduo absumere lienes. — (115) Tragonis sive 10 tragion nascitur in Cretae tantum insulae maritimis, iunipiro similis et semine et folio et ramis. sucus eius lacteus in cummim spissatus vel semen in potione . . . . . spicula e corpore eicit; tunditur recens et cum vino inlinitur aut siccae farina cum melle. eadem lactis abundantiam facit 15 mammisque unice medetur. — (116) Est et alia herba **142** tragos, quam aliqui scorpion vocant, semipedem alta, fruticosa, sine foliis, pusillis racemis rubentibus grani tritici,

§ 140: Crateuas ap. Diosc. II 185. cfr. Plin. XIX 171. — § 141: Diosc. IV 49. cfr. Plin. XIII 115. — § 142: Diosc. IV 51. cfr. Plin. XIII 116. XXII 39. — Diosc. II 172. cfr. Th. H. VII 7, 1. Plin. XXI 89.

1 potione *ego e Diosc. cfr. XXIII 14.* potu *coni. H* donec *ll.v.* | trahit *coni. H.* trahat *ll.v.* 2 thlaspi **dTf***H.* -pe *C.* thiaspi *r.* | napy *B coll. XIX 171.* naps **VRd**. aps **E** *Verc.* apa *v.* | fatis **Vd**. 3 schiadicorum **V**. scia- **RE**. 4 prosunt **E***S.* | inguibus **E**. | utrūque **E***v.* -raque *rS.* 5 colliga- **Er** *e corr. S.* -get **V**(?)*J.* -git **d***v.* 7 trachinia **d***G.* tracit **VRT**. thrachi- **Er**. tragonia *v.* | credo **Vd***v.* -dito **Er** *e corr. del. D.* 7. 8 falsum et *ll.S.* et *D.* et falsum esse *v.* 8 democriti **d***v.* deincerti *r.* | esse *ego.* est *ll.S.* enim est *v.* 9 adsumere **V**. | atragonis **E**. 10 creta// **V***v.a.G.* | insulae **d***G.* -la *r.* -la in *v.* 11 in lacteos **E**. 12 cummin **V**. gummi **d**(?)*v.a.S.* | uel semel *Lugd. Dal.* | inpositione **E***v.a.S. de mendo cfr. XXIV 34.* | *lac. ego indicavi. exciderunt fere* medetur stranguriae. item: *cfr. Diosc.* 12. 13 spicule corpore **E**. 13 in uino **Er** *e corr.* 14 sicca **d**. | farinę **E**. | facit **RdE***v.* iacii **V**[1]. iaci in **V**[2]. 15 et **Er***v.* *om. r.* 16 tragas **E**[2]. -gras **E**[1]. 17 sine **d**(?)*B.* *om. rv(D).* *cfr. Diosc. et Plin.* (*an* foliis nullis? *cfr. XXV 92*). | grani *ll.J.* -no *v.* (*an* magnitudine grani *vel* grani instar? *cfr. Diosc.*).

acuto *c*acumine, et ipsa in maritimis nascens. huius ra-*ce*morum x et xii cacumina trita ex vino pota coeliacis, dysintericis, sanguinem excreantibus mensumque abundantiae auxiliantur. — (117) Est et tragopogon, quem alii come*n* vocant, caule parvo, foliis croci, radice longa, 5 dulci, super caulem calice lato, nigro. nascitur in asperis manditurque, sine usu.

143 (118) Et de herbis quidem memoria digna hactenus accepimus aut comperimus. in fine earum admonere non ab re iudicamus, alias aliis virium aetates esse. longissimo 10 20, 5 tempore durat elaterium, ut diximus, chamaeleon niger xl annis, centaurium non ultra xii, peucedanum et aristolochia a*d vi*, vitis silvestris anno, in umbra *si* serventur. et animalium quidem exterorum nullum aliud radices a nobis dictas adtingit excepta sphondyle, quae 15 omnes persequitur. genus id serpentis est.

144 (119) Ne illud quidem dubitatur, omnium radicum vim effectusque minui, si fructus priusematurescant, item seminum ante radice propter sucum incisa. resolvitur autem omnium vis consuetudine, et desinunt prodesse, 20 cum opus est, quae cottidie in usu fuere, aeque quam no-

---

§ 143: Th. H. IX 14, 1. 3. — § 144: Th. H. IX 14, 4. 17, 1. 20, 5.

---

1 cacumine *B.* acu- *ll.v.* 1. 2 racemorum *ego e Diosc.* ram- *ll.v.* 2 tria **R**. 4 quam **d**. 5 comen *v.* -mem **Er** *e corr.* -me *r.* | largo (*pro* paruo) **d**. 6. 7 nascitur in asperis manditurque **Er***D.* nasciturque *r.* nascitur in asperis *v.* *at cfr. Diosc. II 172.* 8 de erbis **V**. dierum **d**. 9 comferimus **E**. conf- **r** *e corr.* | monere **E**. 10 alias aliis (alii **E**) **RdE***H.* alia////// **V**[1]. alii **V**[2]. aliis alias *v.* | aetatis **E**. 12 centaurium **RE***v*(*S*). -reum *r*(?)*Lugd.* | intra **E**. | et *ll.v*(*S*). sex et *H.* sex *Brot.* 13 ad vi *D.* ac *ll.v*(*G*). v aut vi *B.* vi ac *S.* *cfr. Theophr.* | si in (*Brot.*)*S e Theophr.* | si *J. om. ll.v.* 13. 14 seruantur **d**(?)*v.a.S.* 14 exterorum **d**(?)*vet.Dal.H.* cet- *rv.* *cfr. Theophr.* 15 a *om.* **d**. | sphondyle **f***H.* spondile *ll.v.* -dyle *C.* 16 genus—est *delere voluit Brot.* 18 effectuſ quem inuiſiſ rucius **V**. | amaturescant **E**. mat- *v.a.S.* 19 radice *v.* -cem *ll.* | incisura **VR**[1]. 21 cottidie **E**. coti- *rS.* quoti- *v* *cfr. XXVIII 37.* | eaque **VR**. eque **r**.

cere. omnes vero herbae vehementiores effectu viribusque sunt in frigidis et in aquiloniis, item siccis.

(120) Sunt et gentium differentiae non mediocres, 145 sicut accipimus de taeniis lumbricisque, inesse Aegypti, 5 Arabiae, Syriae, Ciliciae populis, e diverso *T*hreciae, Phrygiae omnino non innasci. minus id mirum quam quod in confinio Atticae et Boeotiae Thebanis innascuntur, cum absint Atheniensibus. quae contemplatio aufert nos ad 146 ipsorum animalium naturas ingenitasque iis vel certiores 10 morborum omnium medicinas. rursus enim *cu*m re*ru*m parens nullum animal ad hoc tantum, ut pasceretur aut alia satiaret, nasci voluit artesque salutares inseruit et visceribus, quippe cum surdis etiam rebus insereret, tum vero illa animae auxilia praestantissima ex alia anima esse 15 voluit, contemplatione ante cuncta mirabili.

---

§ 145: Th. H. IX 20, 5.

---

1 herbe uero hebe **R**[1]. | effecto **V**. 2 aquilonis **VE***v. a. C*(*D*). sicci **E**. sucis **V**[2]. 3 sunt *om.* **R**. | et gentium **d***v*. ut ge- **V**[2]**RE**. uice- **V**[1]. 4 accepimus **d***v. a. S.* | taeniis **f***S*. teneis *ll.* tin- *v.* | lubricisque **V**. | inesse **Er***v*. esse **VRf***S*. et **d**. 5 populis diuersis **E**. | threciae *J.* phraec- **V**[1]. graec- **r***v*. thrac- *S cum B e Theophr.* 7 artice **E**. | et *om.* **E***v. a. S.* | bo///eticae **V**. bolutię **d**. boeotiaeque *v. a. S.* 8 aufert nos *v*(*S*). affert nos **d**. auferinos **R**. aut ferinos **VE**. aufert rursus nos *C.* 9 his **V***D*. 10 rursus *ll.* **T***v*(*S*). *del. C.* rerum *H.* | enim *ll.* **T***H*. enimuero *v.* | cum rerum *ego.* eam rem **VRE***D*. ea re **dT**. ea in re *J.* omnium rerum *S.* omnium *H.* rerum omnium *v.* *cfr. XXII 117. XXIV 1. XXIX 64. XXVII 8. 2.* (*post* eam rem *inseruit D* tractabimus, quandoquidem natura omnium rerum). 11 parceretur **R**. | aut **VRd***v*(*J*). ut **E***S*. 12 ualuit **V**. | inseruit *ll. v.* *an* inseuit? 13 uisceribus *ll. v.* *an* uermibus? *cfr. XXX 115. XXIX 92.* | inseruerit *v. a. Brot.* | tunc **VE***D*. 14 alia anima **VRd***S*. animalia (-libus *C*) alia **Er***C*. -ma alia *v.* | eī se **R**.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXVIII

1 **1.** (1) Dictae erant naturae omnium rerum inter caelum ac terram nascentium, restabantque quae ex ipsa tellure fodiuntur, si non herbarum ac fruticum tractata remedia auferrent traversos ex ipsis animalibus, quae sanantur, reperta maiore medicina. quid ergo? dixerimus 5 herbas et florum imagines ac pleraque inventu rara ac difficilia, iidem tacebimus, quid in ipso homine prosit homini, ceteraque genera remediorum inter nos viventia, cum praesertim nisi carenti doloribus morbisque vita ipsa 2 poena fiat? minime vero, omnemque insumemus operam, 10 licet fastidii periculum urgeat, quando ita decretum est, minorem gratiae quam utilitatium vitae respectum habere. quin immo externa quoque et barbaros etiam ritus indagabimus. fides tantum auctores appellet, quamquam et ipsi consensu prope iudicii ista eligere laboravimus potius- 15 3 que curae rerum quam copiae institimus. illud admonuisse 8, 97 sqq. 25, 89 sqq. perquam necessarium est, dictas iam a nobis naturas animalium et quae cuiusque essent inventa — neque

---

1 dictae **d***v.* -ta *rS.* | erat **V²***S.* | naturae **d***v.* -ra *rS.* | inter **dEr***v.* -rre **R.** -rrae **V.** 2 terram **Er***v*(*D*). -rras *r***Tf***S.* | quae **Rd***v.* que **V.** quaeque **E.** quaequae *D.* | ipſa **Er***v.* illa *r.* ima *J coll. XII 2.* 3 tractata **d***v.* -cta **Er.** -ctarent **V.** -ctarunt **R.** 4 auferent **V.** | trauersos **TE***S.* -sus (ira- **V¹**) **V.** transuersos (-sis **R¹**) **Rd***v.* 5 quid **VRE***J.* qui **d**(?)**r***v.* *cfr. XXIX 15.* (*XVII 217. XXXVII 41*). | *dist. J.* | diximus **T***v.a G.* 6 inuenta **E.** 7 *an* difficilia &? | idem **VE***D.* 7. 8 hominique **E.** 8 que genera *om.* **E.** 9 carent **V.** 11 iurgeat **R.** 12 gratia **VR.** | utilitatum **d***v.a.D.* *cfr. § 59.* 13 barbaras **R¹**. | etiam **Er***v*(*D*). *om. rS.* 14 *an* tamen? 15 proprii *v.a.G.* | iudicii ista *D.* *cfr. § 6. 8. XXII 15. praef. 6. 8.* -cii (-ci **E**) ita *ll.v.* -cata *G.* 16 institumus **R.** -uimus **Er.**

enim minus profuere medicinas reperiendo quam prosunt praebendo —, nunc quae in ipsis auxilientur indicari, neque illic in totum omissa; itaque haec esse quidem alia, illis tamen conexa.

5 (2) Incipiemus autem ab homine ipsum sibi exquirente, 4 inmensa statim difficultate obvia. sanguinem quoque gladiatorum bibunt, ut viventibus p*o*culis, comitiales [morbi], quod spectare facientes in eadem harena feras quoque horror est. at, Hercule, illi ex homine ipso sorbere effi-10 cacissimum putant calidum spirantemque et v*iv*am ipsam animam ex osculo vulnerum, cum plagis om*nino* ne ferarum quidem admoveri ora mos sit humanus. alii medullas crurum quaerunt et cerebrum infantium. nec pauci apud 5 Graecos singulorum viscerum membrorumque etiam sapores 15 dixere, omnia persecuti ad resigmina unguium, quasi vero sanitas videri possit feram ex homine fieri morboque dignum in ipsa medicina, egregia, Hercules, frustratione, si non prosit. aspici humana exta nefas habetur: quid mandi? quis ista invenit, Ost*h*ane? tecum enim res erit, eversor 6 20 iuris humani monstrorumque artifex, qui primus ea condidisti, credo, ne *tui* vita oblivisceretur. quis invenit sin-

§ 4: Celsus III 23 (p. 114). Pl. iun. 94, 1. cfr. Scribon. 17.

1 cum (*pro* quam) **V**. | prosint **R**[1]. possunt *Dal.* 3 emissa **Vd**. | haec itaque **VR**[1]**d***SJ*. 5 exquirente *U 593.* -tes **RdE***v*. -tis **V**. 6 quoque **VdEr***G*. *om.* **R**. quidem *C.* namque *v*. *an* quippe? *cfr. XXV 59.* 7 ut bibentibus **V**[1]**RdTf***v.a.G*. | poculis *G*. populis *ll.* (*v add.* procul sint). | *uncos posui e coni. S.* 9 ad **V**. | sorbore **E**. sobere **V**. 10 sperantemque **E**. | uiuam *D*. unam *ll*. una *v*. 11 cum —11. 12 ferarum *om.* **V**[1]**R**[1]**d**. 11 omnino ne *ego*. omne **V**[2]**Er**. ne *G*. hunc (*vel* hoc) ne *B*. hoc omnium *v*. 12 quidam **V**[2]*v.a.B*. | ore **E**. ori *B*. | mos **Tf***J*. mus **V**[1]**R**. mus fas **V**[2]. fas **d**(?)**Er***v*. | humanus *ll.***Tf**. -na *G*. -no *B*. -nas *D* (*ad* medullas *referens*). 14 sapore **V**. 15 resegmina **d***v.a.J*. *cfr. XIII 77* (**M**). *XXVIII 86.* 16 feram ex homine *om.* **R**. .... mine **r** *in marg.* 17 medicinę gratia (-tia egregia *v*) **d***v.a.G*. 18 exista **V**. 19 osthane (*P*)*S*. *cfr. XXX 8.* ost **r**. -tane **V**[1]**RT**. -tenta **r***v*. | cum **V**[2]**E**. | restrit **E**. res rit **V**[2]. 19. 20 euersosturis **V**[1]. -orisurī **V**[2]. 20 nostrorumque **E**. 21 tui uita *ego*. uita *ll*. uita tui *v*.

gula membra humana mandere? qua coniectura inductus? quam potest medicina ista originem habuisse? quis veneficia innocentiora fecit quam remedia? esto, barbari externique ritus invenerant: etiamne Graeci suas fecere has
7 artes? extant commentationes Democriti ad aliud noxii 5
hominis ex capite ossa plus prodesse, ad alia amici et hospitis. iam vero vi interempti dente gingivas in dolore scariphari Apollonius efficacissimum scripsit, Meletos oculorum suffusiones felle hominis sanari, Artemon calvaria interfecti neque cremati propinavit aquam e fonte 10
noctu comitialibus morbis. ex eadem suspendio interempti
8 catapotia fecit contra canis rabiosi morsus Antaeus. atque etiam quadrupedes homine sanavere, contra inflationes boum perforatis cornibus inserentes ossa humana, ubi homo occisus esset aut crematus, siliginem, quae pernoctasset, 15
suum morbis dando. procul a nobis nostrisque litteris absint ista. nos auxilia dicemus, non piacula, sicubi lactis puerperarum usus mederi poterit, sicubi saliva tactusve
9 corporis, ceteraque similia. vitam quidem non adeo expetendam censemus, ut quoquo modo trahenda sit. quis- 20
quis es, talis aeque moriere, tamquam obscaenus vixeris aut nefandus. quapropter hoc primum quisque in remediis animi sui habeat, ex omnibus bonis, quae homini tri-

---

§ 7: Scribon. 16 extr. Seren. 1019.

---

2 potest **Er***v*. post **VR**. pro **d**. | medicinā **V**. 4 inuenerant **VRTE***D*. -rint **d**(?)*v*. | suas graeci **Rd**. 5 artes *v*. -tis **VRd***S*. -tice **E**. (*an* suae fecere hos artis?) | aliut **R**. -ia *v.a.D*. 6 homines **VR**. | ex **d***S*. e **V**[2]*G*. et *r*. et ex *v*. | et *om*. **R**[1]. 7 hospites **VR**. | ui **Er***v*. ubi *r*. | gingiua **Vd**. -uā *J coll. XXX 26. sed cfr. XXXII 79.* 8 scariphari **d***S*. -ifari *r***T**. -ificari *v*. | apollimius **E**. 8. 9 meletos **V**[1]**Rf***S*. -tes **dT**. miletos **V**[2]**Er**. -tus *v*. 9 suffusione **V**. -nē **d**. | homines **V**. 10 in caluaria **T**. calua *B*. 12 morsum **d**. 13 homine *P*. -nes *ll v*. | inflammationes **R**[1]**Tf**. 15 fuliginem *P*. 17 dicimus **f**. 18 poterit **VdTEr***v*(*H*). poſſit **R**. potuit *G*. 19. 20 extendam **E**. -dendam *v.a.G*. 20 quo **VR**[1]. 21 es **d**(?)*B*. est *r*. | *dist. ego*. | *an* talibus (*sc.* remediis)? | tamquam *ego*. etiam quam **VT**. etiam cum *rv*. | obscene **R**[1]. 23 animis ut **VR**[1]. -mi ut **dT**.

buit natura, nullum melius esse tempestiva morte, idque
in ea optimum, quod illam sibi quisque praestare possit.
2. (3) Ex homine remediorum primum maximae quae- 10
stionis et semper incertae est, polleantne aliquid verba et
5 incantamenta carminum. quod si verum est, homini ac-
ceptum fieri oportere conveniat, sed viritim sapientissimi
cuiusque respuit fides, in universum vero omnibus horis
credit vita nec sentit. quippe victimas caedi sine preca-
tione non videtur referre aut deos rite consuli. praeterea 11
10 alia sunt verba inpetritis, alia depulsoriis, alia commen*d*a-
tionis, videmusque certis precationibus obsecrasse summos
magistratus et, ne quod verborum praetereatur aut prae-
posterum dicatur, de scripto praeire aliquem rursusque
alium custodem dari qui adtendat, alium vero praeponi qui
15 favere linguis iubeat, tibicinem canere, ne quid aliud ex-
audiatur, utraque memoria insigni, quotiens ipsae dirae
obstrepentes nocuerint quotiensve precatio erraverit; sic
repente extis adimi capita vel corda aut geminari victima
stante. durat inmenso exemplo Deciorum patris filiique, 12
20 quo se devovere, carmen; extat Tucciae Vestalis incest*i* *de*-

---

§ 11: cfr. Valer. Max. I 1. — § 12: Livius VIII 9, 6—8. X 28, 15. — Dion. Halic. II 69. Valer. Max. VIII 1, 5. cfr. Liv. epit. XX. — Plutarchus quaest. Rom. 283.

---

1 idque *om.* **E**. 2 poſſit **VRdTf**. poterit **Er***v*. 3. 4 quaestiones **R**. 4 polleantne (-tue **f**) **VRdTf***S*. uale- **Er***v*(*D*). *cfr. XXIX 11.* 5 uerum hominis **E**. 6 fieri **VRTE***v*(*Gron. S*). ferri **d**(?)*C*. *cfr. VIII 61. XXXIV 138. 142. (aliter II 22. XII 82. XIX 37. XIV 60).* 7 in omnibus **R**[1]. | oris **V**. hominis **E**. horis hominis *v. a. G*. 8 uictimas **E***v*(*D*). -ma *r*. -mā *S*. 9 referri **E**. | aut deos **VRdT***H*. adeo **E**. nec deos *v*. 10 inperitis **R**[1]. -etruis **T**. -etrantis *v. a. H*. | depulsoriis **RdTf***H*. -ris **V**(?)**E***v*(*D*). 10. 11 commendationis *B* (-toriis *J*). -ntationis **VRd***v*. -nes **E**. 11 uidemusque **VRdT***S*. -dimus quae (que *v*) **E***v*(*H*). -mus *C*. | *an* obsecrare? 12 ne quid **Rd**(?)*v. a. S*. 14 alium uero **E***v*. aliquē uero **dT***S*. aquam (-ua **R**) uero **VR**. 15 fauere **VRdT***S*. -ri **E***v*. 16 ipsae — 17 quotiens *om.* **VR**[1]. 18 extitis **R**[1]. -tetis **V**. | uictum **V**. -tua **R**[1]. 20 deuoluere **E**. -orauere **V**[1]. -orare **V**[2]. | tuctiae **d**. 20 *et* p. 280, 1 incesti deprecatio *G*. -stae (-ste **E**) precatio (praec- **VE**) *ll. v*.

precatio, qua usa aquam in cribro tulit anno urbis DXVIIII. boario vero in foro Graecum Graecamque defossos aut aliarum gentium, cum quibus tum res esset, etiam nostra aetas vidit. cuius sacri precationem, qua solet praeire XVvirum collegii magister, si quis legat, profecto vim car- 5 minum fateatur, omnia ea adprobantibus DCCCXXX annorum
13 eventibus. Vestales nostras hodie credimus nondum egressa urbe mancipia fugitiva retinere in loco precatione, cum, si semel recipiatur ea ratio, et deos preces aliquas exaudire aut ullis moveri verbis, confitendum sit de tota coniecta- 10 tione.

Prisci quidem nostri perpetuo talia credidere, difficillimumque ex his, etiam fulmina elici, ut suo loco docui-
14 mus. (4) L. Piso primo annalium auctor est, Tullum Hostilium regem ex Numae libris eodem, quo illum, sacri- 15 ficio Iovem caelo devocare conatum, quoniam parum rite quaedam fecisset, fulmine ictum, multi vero magnarum
15 rerum fata et ostenta verbis permutari. cum in Tarpeio fodientes delubro fundamenta caput humanum invenissent, missis ob id ad se legatis Etruriae celeberrimus vates 20 Olenus Calenus, praeclarum id fortunatumque cernens, interrogatione in suam gentem transferre temptavit, scipione determinata prius templi imagine in solo ante se:

---

§ 14: Livius I 31, 8. (Peter hist. Rom. fragm. p. 80 nr. 13). — § 15: Dion. Halic. IV 59—61. Varro l. L. IV 3. Plutarchus Val. Popl. c. 13 (p. 103). Festus s. v. *Ratumena*.

---

1 qua usa **Rd***v*. causa **V**. qua causa **E**. | quam **V**. | cibro **V**. | DXVIIII **V**(?)**E***J*. DCVIIII **R***v*. -VIII **dT**. 2 graecamque **Er***v*. -camue (-uel **R**) *r*. | defossa **VdT**. -ss/// **R**^{1}. | ut **V**. 4 quia **VR**^{1}. 6 omnia ea **VRd***S*. ea (et *v*) omnia **E***G*(*D*). 8 manupia **R**^{1}. | precatione *G*. -nes **R**. -ni (praec- **E**) **Er**. -nis (praec- **V**) *r***f***v*. -nibus *J*. | cum *ll*.*G*. quod *v*. 10 ullis **E***v*(*S*). illis *r**H*. | mouere **E**. | confiteri . dum **V**. | sit **Er***v*. sed *r***T**. | *dist. S cum Gesnero.* | coniectione **Vf***S*. 12 alia **d**^{2}. *om.* **d**^{1}. | credidere **VdTf***S*. prodi- **R**(?)**E***v*(*D*). *cfr.* § *27*. 12. 13 difficillimaque **V**. -mamque **d**. 13 fulmine lici **V**. 14 tullium **V**^{2}. 16 deuocauere **VR**^{1}. | parum *om.* **VR**^{1}. 18 facta **d**. 20 ad se **RdT** *H cum Gron.* ade **Vf**. a se **E***v*. a senatu *B*(*D*). 21 olemus **R**. solenus **d**. 23 determinata prius **VR**^{1}**d***S*. prius det- **Er***v*(*D*). *cfr.* § *32. 97. 144.* | imagini **V**. -gni **r**. magni **R**.

Hoc ergo dicitis, Romani? hic templum Iovis optimi maximi futurum est, hic caput invenimus? constantissima annalium adfirmatione, transiturum fuisse fatum in Etruriam, ni praemoniti a filio vatis legati re-
5 spondissent: Non plane hic, sed Romae inventum 16 caput dicimus. iterum id accidisse tradunt, cum in fastigium eiusdem delubri praeparatae quadrigae fictiles in fornace crevissent, iterum simili modo retentum augurium.

Haec satis sint, exemplis ut appareat, ostentorum vires 17
10 et in nostra potestate esse ac, prout quaeque accepta sint, ita valere. in augurum certe disciplina constat neque diras neque ulla auspicia pertinere ad eos, qui quamque rem ingredientes observare se ea negaverint, quo munere divinae indulgentiae maius nullum est. quid? non et legum ipsa-
15 rum in duodecim tabulis verba sunt: qui fruges ex- 18 cantass*i*t, et alibi: qui malum carmen incantassit? Verrius Flaccus auctores ponit, quibus credat in obpugnationibus ante omnia solitum a Romanis sacerdotibus evocari deum, cuius in tutela id oppidum esset, promittique illi
20 eundem aut ampliorem apud Romanos cultum. et durat in pontificum disciplina id sacrum, constatque ideo occultatum, in cuius dei tutela Roma esset, ne qui hostium simili modo agerent. defigi quidem diris precationibus nemo 19

§ 18: Seneca quaest. nat. IV 7, 3. cfr. R. Schöll Legum XII tab. fragm. VIII 7. 26. Macrob. III 9. Plutarch. quaest. Rom. 61 p. 278. Plin. III 65. — § 19: Theocrit. 2. Vergil. buc. 8, 64 sqq. 71. cfr. Plin. VIII 48.

1 dictis romanus **E**. 3 adfirmationem **R**. 4 praementi **VR**[1]**d**. | folio **V**. | legati romani **E**r*v.a.S*(*D*). 6 id **RE***v*. in **V**. hinc **d**. 6. 7 fastidium **V**. 8 et iterum **E**r*v.a.S*(*D*). | mo **R**[1]**d**. more **T**. 11. 12 diras neque *om.* **Vd**. 12 qui quamque **RdE***v*. quicquam quae **V**. quicumque *D*. *an* qui quamcumque? 13 obseruare se **E**r*v*(*D*). -asse r**Tf***S*. | negauerim **Vd**. 15. 16 excantassit *P*. -sset *ll.v.a.S*. 16 qui *om.* **E**. | incantassit **V**[1]**R***S*. -sset **V**[2]**dE**r*v*. (et alibi qui malum *prave iteraverunt* **VR**). 19 ad eum **VR**[1]. | promittitque **VR**. 20 ampliorem locum **E**r*v.aH*. | cultumue *v.a.H*. 21 pontificium **V**[2]. 22 demum (*pro* dei) **V** *e corr.* 23 miris **V**[2]**E***v.a.B*. | precationibus **VRdTf***S*. depr- **E**r*v*(*D*). | nemo num (*pro* non) **R**[1].

non metuit. huc pertinet ovorum, quae exorbuerit quisque, calices coclearumque protinus frangi aut isdem coclearibus perforari. hinc Theocriti apud Graecos, Catulli apud nos proximeque Vergilii incantamentorum amatoria imitatio. multi figlinarum opera rumpi credunt tali modo, 5 non pauci etiam serpentes, ipsas recanere et hunc unum illis esse intellectum, contrahique Marsorum cantu etiam 20 in nocturna quiete. iam parietes incendiorum deprecationibus conscribuntur. neque est facile dictu, externa verba atque ineffabilia abrogent fidem validius *a*n Latina e*t* in- 10 opinata, quae inridicula videri cogit animus semper aliquid inmensum exspectans ac dignum deo movendo, immo vero 21 quod numini imperet. dixit Homerus profluvium sanguinis vulnerato femine Ulixen inhibuisse carmine, Theophrastus ischiadicos sanari, Cato prodidit luxatis mem- 15 bris carmen auxiliare, M. Varro podagris. Caesarem dictatorem post unum ancipitem vehiculi casum ferunt semper, ut primum consedisset, id quod plerosque nunc facere scimus, carmine ter repetito securitatem itinerum aucupari solitum. 20

22 (5) Libet hanc partem singulorum quoque conscientia coarguere. cur enim primum anni incipientis diem laetis

---

§ 21: Homerus τ 455. Theophr. ap. Athen. XIV 18 p. 624[a]. Apollon. hist. mir. 49. Gellius IV 13. Martian. Cap. IX 926 (p. 314). Cato 160 (cfr. Plin. XVII 267). Varro I 2, 27. — § 22: Ovid. fast. I 175. Cic. de divin. I 45, 102. — cfr. Plin. XI 251.

---

1 hoc **V***D*. | ut ouorum **r***v.a.B.* | quę **d***S.* que **VRT**. ut *B. om.* **E***v.* 2 coclearumque exorbuerit quisque **VR**. | isdem **VRE***D.* eosd- **d**(?)*B.* easd- *v.* 3 catuli **V**. Calui *Unger de Valgi Rufi poem. p. 287.* 5. 6 modo non **dEr***v.* non (nom **V**[1]) modo **V**[1]**R**. modo **V**[2]. 6 *dist. ego.* | ipsos **T***v.a.G.* | recanere *ll.***Tf***H.* -ntari (inc- *G*) *v. cfr. X 102.* 8 quiete iam **d**. qui etiam **V**. quiete etiam **R**(?)**E***v.* 10 rogent **E**. dero- *v.a.H.* | an *B.* in *ll.* etiam *v.* | latina et *ego.* -nae **E**. -ne/// **d**. -ne **V**. -na **R**(?)*v.* 11 quae *ego.* et quae *ll.v.* | ridicula *v.a.H.* 12 ad (*pro* ac) **V**. 13 nomini **V**. | homeros **V**. 14 ulixen **Er***S.* -em *G.* -xe **R**. ulyxe **V**. -em *v.* -yssem **d**(?)*C*(*H*). 18 plerusque **V**. 19 crete petito **R**[1]. -itos **d**. | iterum **VR**[1]**f**. 21 licet **E***v.a.H.* | hanc in *v.a.H.* | conscientie **d**. -tiam **E***v.a.H.* 22 incipientes **V**(?)**E***D*

precationibus invicem faustum ominamur? cur publicis
lustris etiam nomina victimas ducentium prospera legimus?
cur effascinationibus adoratione peculiari occurrimus, alii
Graecam Nemesin invocantes, cuius ob id Romae simula-
5 crum in Capitolio est, quamvis Latinum nomen non sit?
cur ad mentionem defunctorum testamur, memoriam eorum 23
a nobis non sollicitari? cur inpares numeros ad omnia
vehementiores credimus, idque in febribus dierum observa-
tione intellegitur? cur ad primitias pomorum haec vetera
10 esse dicimus, alia nova optamus? cur sternuentes saluta-
mus? quod etiam Tiberium Caesarem, tristissimum, ut
constat, hominum, in vehiculo exegisse tradunt, et aliqui
nomine quoque consalutare religiosius putant? quin et 24
absentes tinnitu aurium praesentire sermones de se re-
15 ceptum est. Attalus adfirmat, scorpione viso si quis dicat
duo, cohiberi nec vibrare ictus. et quoniam scorpio ad-
monuit, in Africa nemo destinat aliquid nisi praefatus
Africam, in ceteris vero gentibus deos ante obtestatus,
ut velint. nam si mensa adsit, anulum ponere translati-
20 tium videmus, quoniam etiam mutas religiones pollere
manifestum est. alius saliva post aurem digito relata sollici- 25

---

§ 23: Verg. buc. 8, 75. Cels. III 4. — § 25: Plutarch. Numa 14 p. 69. Plaut. Curc. I 1, 69. Posidon. ap. Athen. IV 36 p. 152[d]. —

---

1 cur **Er***v*. cum **d**. eum **V**. reum **R**. 2 numina **d**. | prospera **Rd***B*. -re **V***v*. pspere **E**. | legimus **RdE***v*(*G*). lig- **V**. elig- *C*(*S*) *cum B*. 3 adhoratione **V**. | peculiare **VRE**. | *an* aliqui? 4 nemesim **R***S*. 6 mentionem **dE***v*. dement- **V**. orat- **R**. | memoria **VRd**. 10 cur V^2**E***rv*. alia *r***Tf**. | sternuentes **dT***H cum Gron*. -tis V^1**R**. -umentis V^2**Er**. -utamentis **f***v*. 12 hominem R^1**dTf***S*. 14 praesentium **Vd**. | de se re **V**. de sese **d***S*. 15 scorpionem (-phi- **R**) **V**R^1. | uisori **V**. 17 nisi aliquid **V**R^1. 18 obtestatur *v.a.S*. 19 *an* iam? | nam—20 uidemus *in § 26 post* iudicatur *transponenda esse coni. S*. | mensa **VRd***G*. mens **E***v*(*D*). | assit *v.a.C*. adflicta sit *D*. | nullum **E***v.a.H*. 19. 20 translatitium **E***v*(*D*). -latium **d***Ven*. tralatium **VR**. -titium *H*. 20 quoniam etiam **VRdT***J*. quin etiam **f***H*. etiam quoniam **E**. quoniam *v*. | mutas *S cum Ferrario elect. 2, 17*. multas *ll.G*. -tas etiam *v*. | relegiones **V**. -ligionesque **E**. 21 aliis *U*. *an* aliquis? (*post* alius *intercidisse aliqua altero* alius *terminata coni. S*). | saliuamus **V**R^1. | paurem dicito **V**

tudinem animi propitiat. pollices, cum faveamus, premere etiam proverbio iubemur. in adorando dextram ad osculum referimus totumque corpus circumagimus, quod in laevum fecisse Galliae religiosius credunt. fulgetras pop-
26 pysmis adorare consensus gentium est. incendia inter 5 epulas nominata aquis sub mensam profusis abominamur. recedente aliquo ab epulis simul verri solum aut bibente conviva mensam vel repositorium tolli inauspicatissimum iudicatur. Servi Sulpicii principis viri commentatio est quamobrem mensa linquenda non sit, nondum enim 10 plures quam convivae numerabantur. nam sternumento revocari ferculum mensamve, si non postea gustetur aliquid, inter diras habetur. . . . . . aut omnino inane esse?
27 haec instituere illi, qui omnibus negotiis horisque interesse credebant deos et ideo placatos etiam vitiis nostris 15 reliquerunt. quin et repente conticescere convivium adnotatum, set non nisi in pari praesentium numero, isque famae labor est ad quemcumque eorum pertinens. cibus etiam e manu prolapsus reddebatur utique per mensas, vetabantque munditiarum causa deflare, et sunt condita 20 auguria, quid loquenti cogitantive id acciderit, inter ex-

---

schol. Aristoph. Vesp. 626. — § 26: cfr. Petron. c. 74. — § 27: cfr. Diog. Laert. VIII 1, 34.

---

1 propitiari **d**. 2 dextrā **d** *v*(*S*). -tra **VE**. -teram **R**(?) *Verc.* 4 fulget trans **E**. 4. 5 pompismis **d**. poppimys **E**. *del. v.a. B.* 6 mensam **VTfE** *S.* -sas **Rd**(?) *G*(*H*). -sis *Lugd.* -sa *v.* | perfusis **V**. 7 bibente *v.* -tem **VRd**. uiuente **E**. 8 conuiua *v.* -am *ll.* | mensa **E**. 9 uiri *om.* **VR**[1]. 10 mensa uacua *Ferrarius.* mensa sola *coni. S.* | enim in **VR**[1]**d**. 11 plures (*sc.* mensae) quam *ll. v.* (*G*). plures quam III (*aut* quattuor uel quinque) *B.* 12 mensaue **Vd**. | postea si non **VR**[1]**d**. 13 dira *v.a. G.* | *lac. ego indicavi; exciderunt fere* ostenta eius modi obseruare quis spernendum arbitretur. | aut *ll. G. del. v.* | omnia *Ven.* | inane **VRdT** *Verc.* nam **E**. non *G.* autem *v.* | est **dT**. 14 *dist. ego.* 16 liquerunt **d**. | conticiscere **VR** *S.* 17 set *ego.* est *ll. v. cfr. VIII 207. XXIX 77. X 62 et XI 281.* | isque **VRdT** *H*(*J*). iisque **f** *S.* squae **E**. qua in re *v.* 19 utique **R** *G.* ubi- **Vd**. ut quae **E**. atque *v.* 20 uetebantque **R**. -tabantur *v.a. G.* | defluere **E**. 21 qui **R**[1]**d**. 21 *et* p. 285, 1 exagrantissima **VR**[1]**d**.

ecratissima, si pontifici accidat dicis causa epulanti. in
mensa utique id reponi adolerique ad Larem piatio est.
medicamenta, priusquam adhibeantur, in mensa forte de- 28
posita negant prodesse. ungues resecari nundinis Romanis
5 tacenti atque a digito indice multorum pe*rsuasio*ne reli-
giosum est, capillum vero contra defluvia ac dolores ca-
pitis XVII luna atque XXVIIII. pagana lege in plerisque
Italiae praediis cavetur, ne mulieres per itinera ambulantes
torqueant fusos aut omnino detectos ferant, quoniam ad-
10 versetur id omnium spei, praecipue frugum. M. Servilius 29
Nonianus princeps civitatis non pridem in metu lippitu-
dinis, priusquam ipse eam nominaret aliusve ei praediceret,
duabus litteris Graecis *PA* chartam inscriptam circum-
ligatam lino subnectebat collo, Mucianus ter consul eadem
15 observatione viventem muscam in linteolo albo, his reme-
diis carere ipsos lippitudine praedicantes. carmina quidem
extant contra grandines contraque morborum genera contra-
que ambusta, quaedam etiam experta, sed prodendo obstat
ingens verecundia in tanta animorum varietate. qua-
20 propter de iis ut cuique libitum fuerit opinetur.

3. (6) Hominum monstrificas naturas et veneficos 30
aspectus diximus in portentis gentium et multas ani- 7,13 sq.
malium proprietates, quae repeti supervacuum est. quo-

§ 28: cfr. Plin. XVI 194. XVIII 321. — § 30: cfr. Plin. VII 13—15. XXI 78. Strabo XIII 1, 14 p. 588. Cels. V 27, 3.

1 est si *coni. S.* | dicis **RdTfE** *H(J)*. ditis **V**(?)*v*(*S*). | epulati **Vd**. 2 adolorique **V**. 5 a **RE***v*. *om.* **V**(?)**dT**. | indige **VR**. | mulierum *D.* | perſuaſione *ego.* pecuniae *ll.v. cfr. § 260. XIX 187. XXV 10. 94. XXVII 107. XXIX 28. XXXII 21. XXX 115.* peculiare *D.* opinione *Hauptius Hermae VI 390* (*opusc. III 566*). 6 contra **Er***S*. -tracti *r*. -trectari contra *v*. | ad **Vd**. | colores **d**. 8 cauentur **d**. | perit in ara **V**. 9 deiectos **d**. 10 id **RE***v*. in **V**. *om.* **d**. 11 nonnianus **Vf**. non **dE***v*. num *r*. | quid enim metum **E**. 13 cartam **V**. | scriptam **E**. 13. 14 circumligatis **E**. (*an* -to?) 15 obseruationem **E**. | albo **VE***rv*. ob *r*. | iis **V**[1]**R**. 16 quidam **E**. quaed- *v.a.S.* 17 cardines **Vd**. 18 experta *G*. ex parte *ll.* in partus *v*. 20 de iis **R***S*. deus **V**. de his *rv*(*D*). 21 uenificos **V**[2]. uerif- **V**[1]**d**. benef- **E**.

rundam hominum tota corpora prosunt, ut ex *i*is familiis,
quae sunt terrori serpentibus, tactu ipso levant percussos
suctuve modo, quorum e genere sunt Psylli Marsique et
qui Ophiogenes vocantur in insula Cypro, ex qua familia
legatus Euagon nomine a consulibus Romae in dolium ser- 5
pentium coniectus experimenti causa circummulcentibus
31 linguis miraculum praebuit. signum eius familiae est, si
modo adhuc durat, vernis temporibus odoris virus. atque
eorum sudor quoque medebatur, non modo saliva. nam
in insula Nili Tentyri nascentes tanto sunt crocodilis ter- 10
rori, ut vocem quoque eorum fugiant. horum omnium
generum ins*it*a repugnantia interventum quoque mederi
constat, sicuti adgravari vulnera introitu eorum, qui um-
32 quam fuerint serpentium canisve dente laesi. iidem gal-
linarum incubitus, pecorum fetus abortu vitiant; tantum 15
remanet virus ex accepto semel malo, ut venefici fiant
venena passi. remedio est ablui prius manus eorum aqua-
que illa eos, quibus medearis, inspergi. rursus a scor-
pione aliquando percussi numquam postea a crabronibus,
33 vespis apibusve feriuntur. minus miretur hoc qui sciat, 20
vestem a tineis non attingi, quae fuerit in funere, ser-

§ 31: cfr. Plin. VIII 92. 93. — § 33: Apuleius ap. Geop. XIII 8, 6.

1 ut **Er***v*. *om*. **r**. | iis *v*. his *ll*. *C*. 2 lauant **E**. 3 sucoue **E**. | modo *ego*. tumodo **R**. modico **r** *Verc*. (*G*). med- *v*. madido **E** *D*. tumido *r* **Tf**. umi- *Salm*. e tumi- (*sc*. uulnere) *J*. *cfr*. *XI 279*. | genera (*om*. e) **E**. 4 ophiogenes *C*. -nis **Rd** *D*. opioghenes **V**. oblongenis **E**. -nes *v*. | cypro **Er***v*. paro *r* **Tf** *J* *coll*. *VII 13* (*memoriae lapsum statuens*). | quo **Vd**. 5 euagon **VRdT** *H*. exa- **E** *G*. hexa- *v*. | nidulium **V**. 6 contectus **VR**^{1}. | experimentis **Er**. -to **R**. | circummultibus **VR**^{1}. -tis **d**. 10 tentyri **dT** *B*. -rii **E**. -ra *G*. -tiri **V**^{1}**R**. -rii *v*. -tylii **r**. -tiluri **V**^{2}. | nascentes **Er***v*. ascentes **V**^{3}. centes *r* **T**. gentes *J*. 12 insita *ego*. in sua *ll*. *v*. 13 sicuti **dr***v*. -ui **E**. -um **V**. sucũ **R**. 13. 14 qui quam **VR**^{1}. 14 fuerit **R**^{1}. | idem **E** *D*. item **V**. 15 uitia **E**. 16 ex accepto **VRdTf** *S*. exce- **E***v*. | ut *om*. **VR**^{1}. | uenefici **d** *B*. -cii **Vr**. -cio *v*. beneficii *r*. 17 passim **E***v*. *a*. *B*. | Emedio **R**^{1}. | prius ablui **d**. 18 mederis **E**. | a *om*. **VR**^{1}**d**. 20 bestiis aspidibusue feriantur **E**. | quis **VR**. 21 fuerit **dr***v*. -rint **VR**. -rat **E**.

pentes aegre praeterquam laeva manu extrahi. **4.** e Pythagorae inventis non temere fallere, inpositivorum nominum inparem vocalium numerum clauditates oculive orbitatem ac similes casus dextris adsignare partibus,
5 parem laevis. ferunt difficiles partus statim solvi, cum quis tectum, in quo sit gravida, transmiserit lapide vel missili ex *i*is, qui III animalia singulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, ursum. probabilius id facit hasta veli- 34
taris evulsa corpori hominis, si terram non attigerit; eos-
10 dem enim inlata effectus habet. sic et sagittas corpori eductas, si terram non attigerint, subiectas cubantibus amatorium esse Orpheus et Archelaus scribunt, quin et comitialem morbu*m* sanari cibo e carne ferae occisae eodem ferro, quo homo interfectus sit. quorundam partes 7,20
15 medicae sunt, sicuti diximus de Pyrrhi regis pollice, et Elide solebat ostendi Pelopis os *u*lnamqu*e e*am eburneam adfirmabant. — (Naevos in facie tondere religiosum habent etiam nunc multi). —

(7) Omnium vero in primis ieiunam salivam contra 35
20 serpentes praesidio esse docuimus, sed et alios efficaces 7,15

---

§ 34: Plin. iun. 93, 8. 9. Scribon. 13 extr. — Pausan. V 13, 4. Serv. ad Verg. Georg. III 7. Ovid. met. VI 404 sqq. — § 35: Plaut. Capt. III 4, 21. Theophr. char. 16 extr. Tibull. I 2, 54. 96. Theocrit. 6, 39.

---

1 e *om.* **E***v.a.H.* (*cum praecedd. iunxit Gron.*). 2 *an* fallare (*ut* arbitrere *XI 82*)? 2. 3 hominum **Vd**. 3 oculorum **E**. -rumue *v.a.H.* 6. 7 lapidem uel missile **E**. 7 iis *v.* his *ll.C.* | qui *ll.Dal.* quae *v* (*an recte?*). | tria *ll.v.* | interficerint **E**. -fecerunt **Vf***S.* 9 euulsa **dEr***S.* -sa e *H.* sa a *v.* euuisa **V**. eius a **R**. | corpori *S.* -ris *ll.* -re *v.* 10 habet **VRd***v.* agit **E**. | corpora **r**. -re **E***v.a.S.* 11 ductas **E**. 12 amatorum **V**. 13 comitialem **R***v.* -le **E**. -les (commi- **V**) *r***T***S.* | morbū *v.* -bo **Er**. -bus **R**. -bos *r***T***S.* | cibos **R**[1]. 15 medicae **Er***v.* -cinae *r***Tf**. | phyri **V**. 16 ostendit **RE**. | os ulnam *ego.* ostilnam **E**. -liam **Tr**. -liani **VRd**. os ulnae eius *J.* costa *C.* -tilla *B.* hasta *v.* scapula *D cum Gron.* | que eam *ego.* quam *ll.v.* 17 neios **V**. naeuos — 18 multi *videntur ad § 28 pertinere ante* pagana lege. 19 omnium *ll.v*(*S*). hominum *C.*

eius usus recognoscat vita. despuimus comitiales morbos,
hoc est contagia regerimus. simili modo et fascinationes
36 repercutimus dextraeque clauditatis occursum. veniam
quoque a deis spei alicuius audacioris petimus in sinum
spuendo, et iam eadem ratione terna despuere precatione 5
in omni medicina mos est atque ita effectus adiuvare, in-
cipientes furunculos ter praesignare ieiuna saliva. mirum
dicimus, sed experimento facile: si quem paeniteat ictus
eminus comminusve inlati et statim expuat in mediam
manum qua percussit, levatur ilico in percusso culpa. hoc 10
saepe delumbata quadrupede adprobatur statim a tali re-
37 medio correcto animalis ingressu. quidam vero adgravant
ictus ante conatum simili modo saliva in manu*m* ingesta.
credamus ergo et lichenas leprasque ieiunae inlitu ad-
siduo arceri; item lippitudines matutina cottidie velut in- 15
unctione, carcinomata malo terrae subacto, cervicis dolores
saliva ieiuni dextra manu ad dextrum poplitem relata, laeva
ad sinistrum; si quod animal aurem intraverit et inspuatur,
38 exire. inter amuleta est editae quemque urinae inspuere,
similiter in calciamentum dextri pedis, priusquam induatur, 20

---

§ 37: Marc. 18, 4. — Plin. iun. 19, 19. Marc. 9, 107. — § 38: Aelian. n. a. IV 22. VII 26. — cfr. Plin. VII 15. Lucret. IV 636. Aelian. n. a. IX 4. Aristot. h. a. VIII 29. Geop. XIII 8, 5.

---

1 usus recognoscat *om.* **E.** | despimus **V.** 2 contraria **d.** -iae **V.** | ſegerimus **V.** 3 dextraque **d.** de atr- **V.** 4 audacioris **VR**[1]*v*(*S*). -res (-tio- **E**) *r***T***H.* 5 spuendū **V.** | et iam *D.* etiam **E***rv.* *om.* *rS.* *an* etenim (*vel* multis etiam?). | precatione *U 595.* praedic- *ll.S.* deprec- *v*(*D*). 6 mos *om.* **R**[1]. | e statuque **V.** se a atque **R**[1]. | adiuuaret **Vd.** 7 mirum **VRd***v.* rum **E.** 8 dicemus **E***rv.a.S.* 9 in mediam **VRd***S.* mediam in **E***rv*(*D*). *sed cfr. § 78. XXV 18. IX 116. XI 122. XIII 109. XXI 112.* 10 percussit **d***v.* -ssa *r.* | in *ll.***Tf***S.* *del. v.* | percussu **f.** -ssa **E.** -ssus a *B.* -ssis a *v.* | culpa *ll.***Tf***S.* poena *v.* *an* plaga? 11 lumbata **VR**[1]**d.** 13 manum *S cum vet. Dal.* -nu *ll.v.* 14 ieiune **E.** -no *v.a.G.* | inlita **E.** 15 lepitudines **VR.** 16 manipulo terrae *Gesner. locus nondum sanatus. an* [malo *del. ut e dittogr. ficto*] terra ea (*sc.* saliua) subacta? | ceruici **VR.** | dolore **E.** -rem *v.a.S.* 17 extremum **E.** 18 aut rem **V.** 19 urina **V.** | exspuere **R**[1](?). exp- **E***v.a.G.*

item cum quis transeat locum, in quo aliquod periculum adierit. Marcion Zmyrnaeus, qui de simplicibus effectibus scripsit, rumpi scolopendras marinas sputo tradit, item rubetas aliasque ranas, Ofilius serpentes, si quis in
5 hiatum earum expuat, Salpe torporem sedari quocumque membro stupente, si quis in sinum expuat aut si superiore*s* palpebra*s* saliva tangat. *c*ur no*n et* haec credamus rite 39 fieri, extranei interventu aut, si dormiens spectetur infans, a nutrice terna adspui i*n* os? quamquam religione *e*um
10 *t*utatur et fascinus, imperatorum quoque, non solum infantium, custos, qui deus inter sacra Romana a Vestalibus colitur, et currus triumphantium, sub his pendens, defendit medicus invidiae, iubetque eosdem respicere similis medicina linguae, ut sit exorata a tergo Fortuna gloriae carnifex.
15 (8) Morsus hominis inter asperrimos quo*s*que nume- 40 ratur. medentur sordes ex auribus ac, ne quis miretur, et scorpionum ictibus serpentiumque statim inpositae, melius e percussi auribus. produnt ita et reduvia*s* sanari, serpentium vero ictum contusi dentis humani farina.

---

§ 39: Iuven. 10, 41 sqq. Isid. XVIII 2, 6. — § 40: Cels. V 27, 1. Pl. iun. 112, 7. 8. Marc. 18, 28.

---

2 smyrnaeus **d**(?)*v.a.S.* | simplicium *coni. Dal. coll. Galeni* περὶ τῆς τῶν ἁπλῶν δυνάμεως. 3 spotu **V**[1]**R**. potu **V**[2]. 4 ofilius **VRE***D*. opi- **d**(?)*H*. ophi- *v*. 6 instupente **E***v.aS.* | superiores *ego*. -orem **R***S*. -orum **r**. -or **r***v*(*J*). 7 palpebras *ego*. -ram *S*. -ra *ll.v*(*J*). *singularem num. Plinius nusquam posuit.* | tangat cur *ego*. -gantur **Vr**. -gatur **d**(?)**E***v*(*J*). -gant **R**. -gat *S*. | nō et *ego*. nos **d***J*. eos *r*. eo magis *D*. nos si *v*. | haec *ll.*(*J*). haec et illa *B*. *an* hoc (*corruptum in* hec)? 8 fieri *om.* **VR**. 9 despui *CFWMüller p. 25*. expui *v.a.G.* | in os quamquam *ego*. quamquam illos **VRdT***H*. quamquam **E***v*(*D*). 9. 10 eum tutatur *coni. H.* mutuatur **VdT**. utu- **R**. mutatur **Er***B*. -tat *v*. tuṭatur *H cum Gron.* muta tuta- *J e coni. S.* 11 sagora **E** (*hic deficiens usque ad § 51* efficaciora). | a **d***v*. *om.* **VR***D*. | mestalibus **V**. est- **R**. 12 culitus **VR**. 13 eodem **R**. | reſpicere *H cum Gron.* recipere *ll.v.* reſip- *coni. S. de mendo cfr. § 123* (concipere). *264. XXXV 56.* 15 asperrimus **R**. -erimus **V**. | quosque *D cum U 597*. quoque *ll.v.* 15. 16 numerator **V**[1]**R**. 17 et **Vd**. etiam **R**(?)*v*. 18 e *v*. et *ll.* ex *D*. | reduuias *B*(*J*). -ia **VRd***v*. rediuiua **T***Verc.*

41 (9) Capillus puero qui primum decisus est, podagrae inpetus dicitur levare circumligatus; et in totum inpubium inpositu*s*, virorum quoque, capillus canis morsibus medetur ex aceto et capitum volneribus ex oleo aut vino; si credimus, *e* revulso cruci quartanis, conbustus utique capillus 5 carcinomati. pueri qui primus ceciderit dens, ut terram non attingat, inclusus in armillam et adsidue in bracchio 42 habitus muliebrium locorum dolores prohibet. — Pollex in pede praeligatus proximo digito tumores inguinum sedat, in manu dextera II medii lino leviter colligati destil- 10 lationes atque lippitudines arcent. quin et eiectus lapillus calculoso alligatusque supra pubem levare ceteros dicitur ac iocineris etiam dolores et celeritatem partus facere; adi*c*it Gran*i*us efficaciorem ad hoc esse ferro exemptum. partus accelerat e*t* m*a*s, ex quo quaeque conceperit, si 15 cinctu suo soluto feminam cinxerit, dein solverit adiecta precatione, e*t* *c*inxisse eundem et soluturum, atque abierit.

43 (10) Sanguine ipsius hominis ex quacumque parte emisso efficacissime anginam inlini tradunt Orpheus et Archelaus, item ora comitiali morbo conlapsorum, ex- 20

§ 41: Marc. 36, 28. — § 42: Pl. iun. 65, 3—5. 24, 14. Marc. 10, 71. 22, 21. (26, 100). cfr. Diosc. eupor. II 111 extr. — § 43: Pl. iun. 32, 9—11. — Diosc. eupor. I 20.

-iuias *Brot.* 1 puero *ll.* **Tf***v*(*S*). -rorum *C.* 3 inpositus **d***v.* -tū **R.** -tu **Vf***S* (*nusquam alibi a Plinio dictum*). | *dist. ego.* 4. 5 caedimus **V.** ced- **R.** 5 e (*corruptum in* ae) *ego.* ac **Vd***D.* hoc **R.** a *v.* *cfr.* § *46.* 6 carginomati **V**[1]. targ- **R.** | puer **R.** 9 alligatus **V** *Pl. iun.* 9. 10 sedit **R**[1]. 10 dextra **d***v.a.S.* | duo *ll.v.* | medi **V***D.* | liuiter **VR.** 11 lepitudines **VR.** | lapillus **d**(?)*Bas.* cap- *rv.* 12 alligatusque **Tf***H.* -tus *Bas.*(*D*). -tus qui *ll.v.* | ceterus **VR.** 14 adicit *S.* -igit **R.** -igitur **V.** adit id **d.** addidit *v.* | granius *v.* -nus *ll.* 15 accelerat **d***v.* cel- *r.* | et mas *ego.* ecinos **R.** hec mos **V.** hecinos **d.** hic mas *J.* uicinos *v.* (*an* lentos *vel* enectos, *ut XXVI 159?*). | conciperit **VR.** 17 et cinxisse *ego.* euinx- **V.** se uinx- *r*(?)*v.* | eandem *v.a.G.* | soliturum **R.** 18 sanguinis **V.** | ex *om.* **R.** 19 anguinam **VR.** 20 ara **R.** | malo **R.** | cum lapsorum **f.** lap- **d***v.a.S.* 20 *et* p. 291, 1 exurgere *v.* -gueri **VRd**[1]. -gri **d**[2].

urgere enim protinus; quidam, si pollices pedum pungantur eaeque guttae referantur in faciem, aut si virgo dextro pollice attingat, hac coniectura censentes virgines carnes edendas. — Aeschines Atheniensis excremen- 44
5 torum cinere anginis medebatur et tonsillis uvisque et carcinomatis. hoc medicamentum vocabat botryon. — Multa genera morborum primo coitu solvuntur primoque feminarum mense aut, si hoc non contigit, longinqua fiunt, maximeque comitiales. quin et a serpente, a scorpione
10 percussos coitu levari produnt, verum feminas venere ea laedi. — Oculorum vitia fieri negant nec lippire eos, qui, cum pedes lavent, aqua inde ter oculos tangant.

(11) Inmatura morte raptorum manu strumas, paroti- 45 das, guttura tactu sanari adfirmant, quidam vero cuius-
15 cumque defuncti, dumtaxat sui sexus, laeva manu aversa. et ligno fulgure icto reiectis post terga manibus demorderi aliquid et ad dentem, qui doleat, admoveri remedio esse produnt. sunt qui praecipiant dentem suffiri dente hominis sui sexus et eum, qui caninus vocetur, insepulto
20 exemptum adalligari. — Terram e calvaria psilotrum esse 46 palpebrarum tradunt, herba vero, si qua ibi genita sit, commanducata dentes cadere, ulcera non serpere osse ho-

§ 44: Hippocr. aph. 28. Cels. II 1. Scribon. 18. Hippocr. aph. V 64. Cels. III 23. — Marc. 8, 31. — § 46: Pl. iun. 88, 14. 15.

1. 2 purgantur **V**. 2 eaeque **f***S.* eae quae **V**. ę eque **R**. eque **d**. exque iis (his *C*) *v.* | referantur **d***v. cfr. § 25.* se fer- **V**. sĕfer- **R**. si fer- *D cum U 599.* 3 atinguat **V**. | haec **VR**. | contectura **V**[1]. context- **R**. | uirginis *vet. Dal.* 4 sedandas **V**. | haec sinaes **V**. 4. 5. ex crematorum *G.* 5 tonsillis **d***v.* consiliis *r.* | suuisque **V**[1]**R**. 6 botrion **V**. 7 soluentur **R**. 8 hoc **df***H.* co **V**. id **R**(?). non id *v.* | contigit *ego. cfr. vol. III p. 494.* -tingit *ll.***f***H.* -tingat *v.* 9 serpentis **R**. | a scorpione **VR***J.* ac sc- **d**(?)*v.* & a sc- **T**. aut *S. an* a *delendum* (*vel* &)? 10 percussos **d***v.* -ssus *r***f**. | leuare **VR**. 11 inec lipiere **VR**. 12 lauent **V**. leuant **R**. lauant **d***v. cfr. § 53 al.* | oculus **V**[1]. -lis **R**. 13. 14 paratodidis **R**. 16 et e ligno *v.a.S.* | fulgore **V**. | manus (*ortum e* manuus) **R**. 18 suffuri **VR**. | dentē **VR**. 19 et eum **Vd***v.* etiam **R**. 20 ex **d***v.a.H.* | aluaria **d**[1]. 22 eos se **V**. ex osse **dT***v.a.G.*

minis circumscripta. alii e tribus puteis pari mensura aquas miscent et prolibant novo fictili, relicum dant in tertianis accessu febrium bibendum. iidem in quartanis fragmentum clavi a cruce involutum lana collo subnectunt aut spartum e cruce, liberatoque condunt caverna, quam 5
47 sol non attingat. (12) Magorum haec commenta sunt, ut cotem, qua ferramenta saepe exacuta sint, subiectam ignari cervicalibus de veneficio deficientis evocare indicium, ut ipse dicat, quid sibi datum sit et ubi et quo tempore, auctorem tamen non nominare. fulmine utique percuss*um* 10 circumactum in vulnus hominem loqui protinus constat.
48 inguinibus medentur aliqui liceum telae detractum alligantes novenis septenisve nodis, ad singulos nominantes viduam aliquam atque ita inguini adalligantes. liceo et clavum aliudve, quod quis calcaverit, alligatum ipsos iubent 15 gerere, ne sit dolori vulnus. verrucas abolent a vicensima luna in limitibus supini ipsam intuentes ultra caput manibus porrectis et, quicquid adprehendere, eo fricantes.
49 clavum corporis, cum cadit stella, si quis destringat, vel cito sanari aiunt, cardinibus ostiorum aceto adfus*is* lutum 20 fronti inlitum capitis dolorem sedare, item laqueum suspendiosi circumdatum temporibus. si quid e pisce haeserit *in* faucibus, cadere demissis in aquam frigidam pedibus;

---

§ 48: Pl. iun. 64, 19—23. Marc. 32, 21. — § 49 extr.: Marc. 15, 107.

---

1 ali **V**[1]*D*. alia **V**[2]. 3 a decessu **Vf**. 4 a *om*. **V**. *an* e? *cfr. § 41.* 6 sunt qui **V**. *an* sicuti? 7 et exacuta **VR**. | igrari **V**. migr- **R**. 8 de *ll.v.* *an* e (*vel delendum*)? | beneficio **V**. 9 quid sit ibi **R**. 10 percussū *J*. -sso *ll.v.* 12 liceum **V***D*. -ceu **R**. -cium **d**(?)*v*. *cfr. XXIX 114. VIII 196. XI 82; contra § 83. XXIII 125.* 13 //nodis **V**. | singulus **R**. 14 inguina **d***v.a.H.* | *dist. H cum Gron.* | licio **d***v.a.D.* 15 claudū **R**. 16 abolent **T***S*. auo- *ll.* auellunt *v*. 18 quiſquid **VR**. 19 destringat uel **Rd***v*. -atu uel **V**[1]. -atur uel **V**[2]. -at uellere *D coll. § 61.* 20 osteorum **V**. | adfusis *v*(*D*). -sus *ll.* -so *G*. *cfr. III 24.* 21 sedari **Vdf**. 22 ˙eserit **V**. 23 in (*scriptum* ĩ) *ego*. e **Vd**. a **R**. *om. v.* *cfr. § 124. VIII 106. 158. XIX 161. XXXII 13. XXXV 60. XXXVII 105.* | cadere **VR***S*. *om.* **d***v*. | pedibus cadere **d***v.a.S.*

si vero ex aliis ossibus, inpositis capiti ex eodem vase
ossiculis; si panis haereat, ex eodem in utramque aurem
addito pane.
(13) Quin et sordes hominis in magnis fecere reme- 50
5 diis quaestu*s* gymni*ci* Graecorum, quippe ea strigmenta
molliunt, calfaciunt, discutiunt, conplent, sudore et oleo
medicinam facientibus. volvis inflammatis contractisque
admoventur; sic et menses cient, sedis inflammationes et
condylomata leniunt, item nervorum dolores, luxata, arti-
10 culorum nodos. efficaciora ad eadem strigmenta a balneis, 51
et ideo miscentur suppuratoriis medicamentis. nam illa,
quae sunt e ceromate permixta *ca*eno, articulos tantum
molliunt, calfaciunt, discutiunt efficacius, sed ad cetera
minus valent. excedit fidem inpudens cura, qua sordes 52
15 virilitatis contra scorpionum ictus singularis remedii cele-
berrimi auctores clamant, rursus in feminis qua infantium
alvo editas in utero ipso contra sterilitatem subdi censent;
meconium vocant. immo etiam ipsos gymnasiorum rasere
parietes, et illae quoque sordes excalfactoriam vim habere
20 dicuntur; panos discutiunt, ulceribus senum puerorumque
et desquamatis ambustisve inlinuntur.
(14) Eo minus omitti convenit ab animo hominis pen-
dentes medicinas. abstinere se cibo omni aut potu, alias 53

---

§ 50: Diosc. I 35. — § 51: Diosc. I 34. — § 52: cfr. Aristot. h. a. VII 10. — Diosc. I 36. — § 53: cfr. Cels. III 2. I 2. II 14. Hippocr. de offic. med. 17.

---

1 uase *ll.* **Tf***v*(*H*). osse *C.* 2 tereat **V**. 3 audito **VR**. 4 homines imagines **VR**. 5 quaestus *ego.* -tiuo **VR**. -torum **d**. -tuosorum *v.* (*an* quaestores? *cfr. XV 19*). | gymnici *ego.* gimnit **VR**. gymnasia **d**(?)*v.* 9 iuxtata **R**. 10 ad **d***v.* *om.* *rS.* | eadem **VR***v.* dem **d**. 11 supporatoriis **V**. 12 e *v.* & *ll.* ex *D.* | caeno *D.* coeno *ll.v.* | articulos **Er***v.* -culis **Rd**. -colis **V**. | tantum **VRd***v.* quoque **Er**. 13 mollient **E**. 15 singularibus *v.a.G.* | remediis **E***v.a.G.* 16 clamant **RdE***v.* damnant **Vf**. | qua *Müller emend. IV 26.* quas *ll.v.* 18 meconiū **dEr***v.* -ian **R**. metonian **V**. | aserere **E**. 20 dicantur **E**. | puerorumque **dEr***v.* quoq;rorumque (rar- **V**) *r.* 22 omnis **R**.
22. 23 pendentis **R***S.* 23 abstenere **VR**. | se **VRdTf***S.* *om.* **Er***G*(*D*). a *v.* *cfr. 76. X 155.*

vino tantum aut carne, alias balneis, cum quid eorum postulet valetudo, in praesentissimis remediis habetur. his adnumeratur exercitatio, intentio vocis, ungui, fricari cum ratione; vehemens enim fricatio spissat, lenis mollit, multa
54 adimit corpus, auget modica. in primis vero prodest am- 5
bulatio, gestatio et ea pluribus modis, equitatio stomacho et coxis utilissima, p*h*thisi navigatio, longis morbis locorum mutatio, item somno sibi mederi aut lectulo et rara vomitione. supini cubitus oculis conducunt, at proni tussibus, in latera adversus destillationes. Aristoteles et Fabia- 10
nus plurimum somniari circa ver et autumnum tradunt, magisque supino cubitu, at prono nihil, Theophrastus celerius concoqui dextri lateris incubitu, difficilius a su-
55 pinis. sol quoque, remediorum maximum, ab ipso sibi praestari potest, sicuti linteorum strigiliumque vehementia. 15
perfundere caput calida ante balnearum vaporationem et postea frigida saluberrimum intellegitur; item praesumere cibis et interponere frigidam eiusdemque potu somnos antecedere et, si libeat, interrumpere. notandum nullum animal aliud calidos potus sequi, ideoque non esse natu- 20
56 rales. mero ante somnos colluere ora propter halitus,

§ 54: Cels. II 15. — cfr. Plin. XXIV 28. XXXI 62. Cels. III 22 p. 111. II 13. I 3 p. 18. Aristot. ap. Plutarch. quaest. sympos. VIII 10, 1 p. 734. — § 55: Cels. I 3 p. 17. I 4. — cfr. Cels. I 8. — § 56: cfr. Pl. iun. 25, 1. — Cels. I 1 init.

3 ungui **dEr***H*. -gi **VTf**. -gue *v*. uigi **R**. | cum *ll.v.* *an* cutis (*aut* cauta *vel* curiosa: *cfr. XIII 75. XXX 99*)? *ceterum cfr. XXXV 97.* 4 spissas **V**. | lenis **R**(?)*B*. -it *rv*. 7 phthisi *v*. pithisi **r**. pthisi **E**. ptysi **d**[2]. pilisi **R**. -liisi **V**. plus **d**[1]. et phtisi plus **T**. | longis—8 mutatio *om.* **VR**[1]**d**[1]. 8 et **VRd***S*. aut **Er***v*(*D*). 9 cubitos **R**[1]. | condicunt **VR**[1]. | ad **V***D*. 10 latere **V**. | aduersus **d***S*. -sum **RE***v*(*D*). ad usus **V**. | destillationes **r***H*. dist- **d**[2]**E***v*. destina- **Rd**[1]. dist- **V**. 11 uernum **E***v.a.H*. 12 ad **V***D*. 14 sol **VRdf***H*. solum **E***v*. (*an* solum quoque remedium? *cfr. de num. plurali XXVI 16. XXXI 108. XXXVI 136. 162. XV 43. 73. XVI 136. XVIII 184*). 15 sicuti **VE***v*(*D*). -ut **r***G*. | strigliumque **Vd**[1]. 18 cibis et *G*. et cibis **d**. et cibis et **r***S*. cibos et *v*. | potus *D*.
20 potuisse qui **V**. | nosi esse **V**. 21 coluere **V**[2]. colcere **V**[1]. | abitus **V**.

frigida matutinis inpari numero ad cavendos dentium dolores, item posca oculos contra lippitudines certa experimenta sunt, **5.** sicut totius corporis valetudini in varietate victus inobservata. Hippocrates tradit non prandentium
5 celerius senescere exta; verum id remediis cecinit, non epulis, quippe multo utilissima est temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de se praefecturam servo dederat, ultimoque probro manus in cibis triumphali seni deiciebatur vel in Capitolio epulanti, pudenda re servo suo facilius parere
10 quam sibi.

6. (15) Sternumenta pinna gravedinem emendant et **57** si quis mu*l*ae nares, ut tradunt, osculo attingat, sternumenta et singultum. ad hoc Varro suadet palmam alterna manu scalpere; plerique anulum e sinistra in longissimum
15 dextrae digitum transferre, in aquam ferventem manus mergere. Theophrastus senes laboriosius sternuere dicit.

---

§ 57: cfr. Plin. XXX 31. Pl. iun. 24, 3—5. Marc. 10, 60. — Hippocr. aph. VI 13. Cels. II 8 p. 46. Marc. 17, 45. 44. cfr. Petron. 74. Marc. 17, 43.

---

2 oculis **R**. | lepetudines **R**. 2. 3 *dist. G.* 3 ualetudini **RdE***G*. *cfr. XXII 111.* -nē **V***S*. -nis *v*. | in *ll.v*(*G*). *om.* **f***B*. iuuari *S e coni. Dal.* 4 inobseruata *ll.***f***v*(*H*). obs- *G*. 5 celerius senescere **Er**^{2}*v*. senescere sceleris (celerius **r**^{1}**d**^{2}. *del.* **V**^{2}) *r*. | exta **dE***S* (*ante* celerius *v*). extra **R**. et ita **V**. 7 l. lucullus **Er***v*. lucullus (-culus **V**) **Vd**. uiriculis **R**. | perfecturam **E**. praefutura **V**. | seuo **R**^{1}. 8 probrū **dT**. -bū **V**. | maius *v.a.G.* | in *om.* **f***S*. | seni **RfE***G*. si **V**. sede **dT**. sedenti *v*. | deiciebatur **VR***H*. -antur **f**. dei (*del. v*) dicebatur **E***v*. utebatur **dT**. deducebatur *G*. 9 res **dT***P*. 11 sternutamenta **df***v.a.H.* | a pinna *coni. S. cfr. XXIV 38.* (*an* mota pinna? *cfr. XXI 41. 75. 141*). | grauidinem **VR***D*. *cfr. § 130. XXX 31. XV 87. VIII 129. XX 136. XXI 130. XXIII 10. XXV 150.* | emendant **E**^{2}**r***v*. -at **E**^{1}. -antes *r*. 11. 12 *an* et si — attingat *delenda ut glossema ex XXX 31 huc illatum?* 12 mulae *H*. mutae **V**^{1}**Rf**. -ta **dT**. -tare **V**^{2}**Er**. muris *B*. muco *v*. | tradant **R**^{1}**d**^{1}. 12. 13 sternumenta **r***H*. -utamenta *rv*(*D*). 13 ab **E**. ob *v.a.S.* | palmam **R***v*. -am in *r***Tf***D*. | alterna **R**(?)*G*. -tera *r***Tf***v*(*D*). *cfr. § 59.* 15 dextre **Rd**. -terae **V**(?)*C*. | transferri **E**. | aut in **d**(?)*v.a.S.* | aqua feruente **E**. 16 senex **VR**.

58 (16) Venerem damnavit Democritus, ut in qua homo alius exiliret ex homine. et, Hercules, raritas eius utilior. athletae tamen torpentes restituuntur venere, vox revocatur, cum e candida declinat in fuscam. medetur et lumborum dolori, oculorum hebetationi, mente captis ac melancholicis. 5
59 (17) Adsidere gravidis vel, cum remedia alicui adhibeantur, digitis pectinatim inter se inplexis veneficium est, idque conpertum tradunt Alcmena Herculem pariente; peius, si circa unum ambove genua; item poplites alternis genibus inponi. ideo haec in consiliis ducum potestatiumve 10 fieri vetuere maiores velut omnem actum inpedientia, ve-
60 tuere vero et sacris votisve simili modo interesse; capita autem aperiri aspectu magistratuum non venerationis causa iussere, sed, ut Varro auctor est, valetudinis, quoniam firmiora consuetudine ea fierent. — Cum quid oculo in- 15 ciderit, alterum conprimi prodest, cum aqua dextrae auriculae, sinistro pede exultari capite in dextrum umerum devexo, invicem e diversa aure; si tussim concitet saliva, in frontem ab alio adflari; si iaceat uva, verticem morsu alterius suspendi; in cervicium dolore poplites fricar*i* aut 20
61 cervicem in poplitum; pedes in humo deponi, si nervi in

§ 58: cfr. Cels. I 1. — § 59: Ovid. met. IX 298 sqq. — § 60 extr.: Pl. iun. 19, 15—19. Marc. 16, 46. Pl. iun. 29, 13. Marc. 14, 11. Pl. iun. 35, 15—18. — § 61 extr.: Seren. 636. Marc. 10, 43. cfr. Plin. XXIX 32.

1 damnarae **E**. 2 et **dT***S*. ex *r*. est *v*. 4 declinat — medetur *om.* **E**. 5 habitationi **E**. 6 remediū **E***rv.a.S*(*D*). 6. 7 adhibeatur **E***v.a.S*(*D*). 7 inplexi **VRd**. | beneficium **VdE**. 8 parientem **VE**. 9 pelus **V**. | alteris **Vd**. 10 conciliis **VR***C*(*H*). | potestiumue **R**[1]. -statumue **d**(?)*v.a.J*. *cfr. § 2. 106. XXIX 32. 67. XXV 4. VIII 55 al.* 11. 12 uetuere **dE***v*. et uere (-ri **R**) *r*. 12 uero **VdTf***v*(*S*). reuera **R**. *om.* **E***C*. | sacri **R**. 14 quo **E***v.a.G*. *cfr. § 65.* 16 primo **R**[1]. 17 exaltari **d**. exultare *v.a.S*. 18 diuexo **E**. 18. 19 saliua in **Rd***H*. -iuam (-am in *v*) **E***v*. -ibam **V**. 19 frontē (fon- **E**) **dTE***Marc.* -te *rv*. | uerticem **VdTf***S*. *cfr. Pl. iun.* a uertice **R**(?)**E***v*(*D*). 20 ceruicium **VRf***J*. -cum **dT***S*. -ci **E***r*. -cis *v*. | dolore **dTE***v*(*D*). -rem *rf S*. | politis **V**[1]. pollicis **V**[2]. | fricari *S*. -re (frigare **V**) *ll.v*(*J*). 21 humū **dT**. *cfr. XXXI 38; contra X 4. XXVIII 28.* unum **f**.

his cruribusve tendantur in lectulo, aut, si in laeva parte
id accidat, sinistrae plantae pollicem dextra manu adprehendi, item e diverso; extremitates corporis velleribus perstringi contra horrores sanguinemve narium inmodicum,
5 .... lino vel papyro principia genitalium, femur medium
ad cohibenda urinae profluvia; in stomachi solutione pedes
pressar*i* aut manus in ferventem aquam demitti. — Iam 62
et sermoni parci multis de causis salutare est. triennio
Maecenatem Melissum accepimus silentium sibi imperavisse
10 a convolsione reddito sanguine. nam eversos scandentesque ac iacentes si quid ingruat contraque ictus spiritum
cohibere singularis praesidii est, quod inventum esse ani- 8,138
malis docuimus. — Clavum ferreum defigere in quo loco 63
primum caput fixerit corruens morbo comitiali, absoluto-
15 rium eius mali dicitur. contra renium aut lumborum, vesicae cruciatus in balnearum soliis pronos urinam reddere
mitigatorium habetur. — Vulnera nodo Herculis praeligare
mirum quantum ocior medicina est, atque etiam cottidiani 64
cinctus tali nodo vim quandam habere utilem dicuntur,
20 quippe cum Herculaneum prodiderit numerum quoque
quaternarium Demetrius condito volumine et quare quaterni cyathi sextariive non essent potandi. contra lippi-

§ 63: Pl. iun. 93, 5—7. Marc. 25, 9. — § 64 extr.: cfr.
scriptt. hist. Aug. VIII 14, 2.

1 his *om.* **VR**¹. | cruribusque **d**. | si leua **E**. 3 uelleribus **VRdTf***S*. uel auribus **Er**. -rium *G* (uellicatibus *add. v*).
4 horrores (orr- **V**¹. err- **R**) **VRT***D*. horrores corporis **d**(?)**Er***v*.
cfr. § 100. XXV 56. XXXI 119 (XXIV 6). | sanguinemue *v*.
-nem **r**. -nem uel *r*. | modicum **V**. 5 *lac. ego indicavi; exciderunt fere* item circumligari: *cfr. Seren. et Marc.* 6 acho ibenda **V**. | solune **V**. 7 pressari *S*. -re *ll.v*(*J*). | in *om.* **VR**¹. |
demitti **d***S*. dim- *r*. -ttere (dem- *G*) *v*. 8 et *om.* **VR**. | sermone **VRf**. | pasci **R**. 9 melissum **dT***H*. -ssium *v*. -ssimum **VRf**.
messimum **r**. messium **E***G*. *an* Melissi iuffu? 11 ciacentes **V**.
et iac- *S*. 13 defigure **V**. 14 defixerit **Er***v.a.S*. 15 renum
V*v.a.S*(*D*). 15. 16 uesicae (uis- **VR**) **VRdE***J*. -caeue **r***S*. caeque *v*. 16 pron' **R**. 19 cinctos **d**. | modo *v.a.C*. 20 herculaneum **VRTE***v*(*J*). -les eum **d**(?)*B*. | *dist. J*. 21 et *om.* **f**.
21. 22 quaternis cyatis **E**. 22 *et* p. 298, 1 lippitudines **E***v*.
-nem (lepi- **VR**) *r***f***H*.

tudines retro aures fricare prodest et lacrimosis oculis frontem. — Augurium ex homine ipso est non timendi mortem in aegritudine, quamdiu oculorum pupillae imaginem reddant.

65 (18) Magna et urinae non ratio solum, sed etiam re- 5 ligio apud auctores invenitur digestae in genera, spadonum quoque ad fecunditatis *v*eneficia. verum ex *i*is, quae referre fas sit, inpubium puerorum contra salivas aspidum, quas ptyadas vocant, quoniam venena in oculos hominum expuant, contra oculorum albugines, obscuritates, cicatrices, 10 argema, palpebras et cum ervi farina contra adustiones, contra aurium pura vermiculosque, si decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato novo fictili. vaporatio quo-
66 que ea menses feminarum ciet. Salpe fovet illa cum .... oculos firmitatis causa, inlinit sole usta cum ovi albo, 15 efficacius struthocameli, binis horis. hac et atramenti liturae abluuntur. virilis podagris medetur argumento fullonum, quos ideo temptari eo morbo negant. veteri miscetur cinis ostreorum adversus eruptiones in corpore infantium et omnia ulcera manantia. ea exesis, ambustis, 20 sedis vitiis, rhagadiis et scorpionum ictibus inlinitur.

§ 65: cfr. Plin. XXIV 72. — cfr. Plin. XXIX 65. Pl. iun. 112, 10. — Marc. 8, 126. — Diosc. II 99. eupor. I 41. — Marc. 9, 23. 106. Diosc. II 99. eupor. I 61. 67. — § 66 extr.: Diosc. II 99.

1 potest **V**. 2 augurium—3 mortem *om.* **E**. 5 solum *om.* **VR**. 6 digesta **E***v.a.S.* | spadonum—8 sit **Er***v.* *om. r.* 7 fecunditatis **r***v.* -ates **E**. | ueneficia *coni. P(J). cfr. XXIV 72.* ben- **Er***v.a.D.* *an* ueneficiū? *cfr. § 59. 102. 181. VIII 130. 165. XXIX 75. XXXII 44. 58.* | iis *v.* his *ll.C.* 8 inplumbium **E**. 9 quo **E**. *cfr. § 60.* | oculis **R**[1]. 10 oculos obscuritates **R**. | cicatricem **E***v.a.C.* 11 algema **VRd**. argama **r**. | contra adustiones—12 pura *om.* **VR**[1]. 12 uermiculosue **R**[1]. 14 cum **E***v.* *om. rG.* 15 *lacunam ego indicavi; excidit medicamenti nomen, ut* melle: *cfr. Diosc.* | oculis **d**. | albo **dT***S.* -bi *r.* -bumine *C.* -bugine *v.* 16 struthocameli *S* (-thio- *v*). -tocameli (-elli **V**) **VRd**. -tochaleli **E**. | bidinis **E**. bufuf **V**. | oris **V**. | haec **VE**. | aramenti **E**. 18 ueterini **E**. 19 crinis **VR**[1]. | eruotiones **V**. 20 ea *ll.v.* *an* et (*vel delendum*)? | exefis **R***v.* ex eius *r.* 21 ragadiis **r**. gradis **VR**.

obstetricum nobilitas non alio suco efficacius curari pro- 67
nuntiavit corporum pruritus, nitro addito ulcera capitum,
porrigines, nomas, praecipue genitalium. sua cuique autem,
quod fas sit dixisse, maxime prodest, confestim perfuso
5 canis morsu, echinorumque spinis inhaerentibus et in
spongea lanisve inposita, aut adversus rabidi canis morsus
cinere ex ea subacto, contraque serpentium ictus. nam
contra scolopendras mirum proditur vertice tacto urinae
suae gutta liberari protinus laesos. — (19) Auguria vale- 68
10 tudinis ex ea traduntur, si mane candida, dein rufa sit;
illo modo concoquere, hoc concoxisse significatur. mala
signa rubrae, pessima nigrae, mala bullantis. crassa, in
qua quod subsidit album est, significat circa articulos aut
viscera dolorem inminere; eadem viridis morbum viscerum,
15 pallida bilis, rubens sanguinis. mala et in qua veluti fur-
fures atque nubeculae apparent. diluta quoque alba vitiosa 69
est, mortifera vero crassa gravi odore et in pueris tenuis
ac diluta. — Magi vetant eius causa contra solem lunam-
que nudari aut umbram cuiusquam ab ipso respergi. He-
20 siodus iuxta obstantia reddi suadet, ne deum aliquem
nudatio offendat. Osthanes contra mala medicamenta
omnia auxiliari promisit matutinis suam cuique instillatam
in pedem.

---

§ 67: Marc. 4, 20. — Diosc. II 99. eupor. II 113. 115. — Marc. 34, 31. 33. (Diosc. II 99). cfr. Plin. XXIX 65. Pl. iun. 112, 10. Seren. 843. — § 68: Cels. I 2. II 4. 5 extr. — Cels. II 7 p. 40. — § 69: Cels. II 5 extr. — Diog. Laert. VIII 1, 17. Hesiod. ἔογα καὶ ἡμ. 727 sqq.

---

4 pax sit **dT**. | perfuso **E***v*(*D*). per ſe *r***T***H*. 5 carnis **E**. | morsui **dT***H*. | ecinerumque **V**. | *dist. ego.* (*an* et *delendum?*). *cfr. Marc.* 6 rabido **V**. | morsum (*pro* -uuſ) **R**. 7 serpentium—8 contra *om.* **E**. 9 auguri **VR**. -riū **dT**. 10 traduntur **Er***v*. -dentur **VRf**. -ditur **dT**. | ruffa **V**. 12 praessima **V**. | *dist. ego.* | crassa *ego.* -ssae **VdE***S*. et crassae **R**(?)*v*. 12. 13 in aqua **RdE**. 13 subsidit **d***v*. subdit **R**. -diz **V**. -dita **E**. -dia **r**. | si album **d**(?)*v*. | significant **VR**[1]. 14 uirilis **Vd**. 15 languidis **V**[1]**d**. | in aqua **VR**[1]**d***Ven*. 16 ultosa **V**. ulco- **d**. 17 crassa **dE***v*. gra- **r**. *om.* *r*. | odores **VR**. 20 optantia **V**. 21 osthanes **RE***H*. -nas **Vf**. ophanes **d**. osta- *v*. Hostha- *C*. 22 matutinis horis **d**(?)*v.a.S*.

70 7. (20) Quae ex mulierum corporibus traduntur, ad portentorum miracula accedunt, ut sileamus divis*a* membratim scelera abortus, mensum piacula quaeque alia non obstetrices modo, verum etiam ipsae meretrices prodidere: capilli si crementur, odore serpentes fugari; eodem nidore 5
71 vulvae morbo strangulatas respirare; cinere eo quidem, si in testa sint cremati vel cum spuma argenti, scabritias oculorum ac prurigines emendari, item verrucas et infantium ulcera, cum melle capitis quoque vulnera et omnium ulcerum sinus, addito melle ac ture panos, podagras, cum 10 adipe suillo sacrum ignem, sanguinem sisti inlito, ite*m* formicationes corporum.

72 (21) De lactis usu convenit dulcissimum esse mollissimumque et in longa febr*i* coeliacisque utilissimum, maxime eius, quae iam infantem removerit. et in malacia 15 stomachi, in febribus, rosionibus efficacissimum experiuntur; item mammarum collectionibus cum ture, oculo ab ictu cruore suffuso et in dolore aut epiphora, si inmulgeatur, plurimum prodest, magisque cum melle et narcissi suco aut turis polline, superque in omni usu efficacius 20 eius, quae marem enixa sit, multoque efficacissimum eius, quae geminos mares, et si vino ipsa cibisque acrioribus

§ 71 init.: Marc. 8, 77. — § 72: Diosc. II 78. Marc. 27, 68.

1 de (*pro* ex) *vet. Dal.* 2 diuisa *v.* -so **VRd.** -sos **E**(?) *G.* 2. 3 membratim *ego.* -tim in *ll. v.* 3 mesum **V.** mensium **Rd**(?) *v. a. S.* 5 capillis **R.** | nidore **VdT** *S.* nito- **f.** odore *rv.* 6 strangulatis **VR**[1]**d.** | quidem eo **RdT.** meo quid- **r.** 7 sit **VR.** 8 ac **dE r** *v.* af **V.** & **R.** | emendat **Vd.** 9 quodque **V.** | ulcera **VR**[1]. *an recte?* | et in omnium **E.** 11 sanguinem **VRE** *v*(*D*). -ne **d.** -nemque *C.* | sistit **V**[2]. | inlito *ll.* **Tf** *H.* illico *v.* | item *ego.* et in *ll. J.* et *v.* *cfr. XXIII 59. XXVII 24. XXVIII 163. XXIX 123.* 12 informicationes *v. a. C*(*S*). *sed cfr. XXX 72. 120.* 14 febri *S.* -bre *ll. v*(*D*). *cfr. § 129. 153. XXIII 144. 161. XXVI 123. XXVII 51. XXXI 128. VII 166. VIII 202; contra VII 172.* 15 malatia **V.** -litia **f.** 16 rosionibus **E** *v.* -busque *r* **Tf** *H.* 17 tura **V.** 18 icto **VR.** | epifora **Rd.** -iphoris *v. a. S.* 20 aut (ut **E**) turis **RdE** *v.* auctoris **V.** | pollinem **E.** 21 (*initio*) eius **Vd** *G.* ēē **Er** *e corr.* esse eius *v.* 22 geminos **V**[1]**RdTf** *H.* -nos peperit (-rerit **E** *D*) **V**[2]**Er** *v*(*D*).

abstineat. mixto praeterea ovorum candido liquore madi- 73
daque lana frontibus inpositum fluctiones oculorum suspendit. *eti*am si rana saliva sua oculum asperserit, praecipuum est remedium, et contra morsum eiusdem bibitur
5 instillaturque. eum, qui simul matris filiaeque lacte inunctus sit, liberari omni oculorum metu in totam vitam adfirmant. aurium quoque vitiis medetur admixto modice oleo aut, si ab ictu doleant, anserino adipe tepefactum. si sit odor gravior, ut plerumque fit longis vitiis, diluto
10 melle lana includitur. et contra regium morbum in oculis 74
relictum instillatur cum elaterio. peculiariter valet potum contra venena, quae data sint e marino lepore, bupresti *a*ut *e*tiam, ut Aristoteles tradit, doryc*nio*, et contra insaniam, quae facta sit hyoscyami potu. podagris quoque
15 iubent inlini cum cicuta, alii cum oesypo et adipe anserino, qualiter et vulvarum doloribus inponitur. alvum etiam sistit potu, ut Rabirius scribit, et menses ciet.

---

§ 73 extr.: cfr. Marc. 9, 110. — § 74: Diosc. eupor II 156. 153. Scribon. 190. Diosc. eupor. II 149. 151. Cels. V 27, 12. — Diosc. eupor. I 235.

---

1 abstineat **R**v. -atur (absten- **V**[1]) r. 1. 2 maddidatque **V**. additaque *S*. 2 *an* inposita, *ut § 42. XXIII 38. XXIX 39. XXX 119? aliter claudicat structura, nisi* in lana *scribatur, ut § 67. 218. 239. 246. XXIII 75. 127. XXXIV 121. cfr. nota ad § 248; praeterea XXIII 44. 67. 75. XXIV 131. XXVIII 90. XXXI 104. 102. XXII 149.* 3 etiam *ego*. nam *ll.v.* | oculorum **V**. 4 est **dE***v*. et *r*. 5 stillaturque **Er***v.a.H.* | eum qui (que **Vf**) **VRdTf***H*. qui **E***v*. 5. 6 inunctu **r**. -ta **VR**. 6 omni *om*. **E***v.a.H.* 8 opio **f**. apio **dT**. | abiectu **E**. | dolent **E***v.a.H.* 9 si sit *S*. sistit *ll*. si *v*. | grauior sit *v.a.S.* | ut ple **E** (*hic deficiens*). 11 datur (*pro* ualet) **V**[2]. 12 sint **VRdx***S*. sunt **r***v*(*D*). | bupresti **dx***S*. -tin **r**. -raestim **V**[2]*D*. -restique *v*. presti **R**. praesti **V**[1]. praesertim *J*.
13 aut etiam *ego*. mutatim **V**[1]**Rdx**. *del*. **V**[2]**r***v*(*D*). et *H*. ut alii *J*. *de iunctura verborum cfr. XXXV 116. XXVI 4 cum XX 25.* (*an vero* buprestiue aut etiam? *cfr. XXVI 1. VII 106*). | dorycnio *ego*. -nion *v*. -nū **Rd**. dorhicnum (orh- **V**[1]) **V**. *om*. **x**. 15 ali **dx**. | cum oesypo (-sipo *G*) *Dal*. cui mesippo **x**. qui mesypo **d**. cum //epo (sepo **V**[2]) **V**. cum oëpo (= oestpo) **F**. cum meepo (esopo **r**) **R**. cum hyssopo *v*. 17 potu **VdTx**. -tum **R**(?)*v*. | scripsit **dTx**.

75 eius vero, quae feminam enixa sit, ad vitia tantum in facie
sananda praevalet. pulmonum quoque incommoda lacte
mulieris sanantur; cui si admisceatur inpubis pueri urina
et mel Atticum, omnia coclearium singulorum mensura,
*ve*rme*s* quoque aurium eici invenio. eius, quae marem 5
peper*er*it, lacte gustato canes rabiosos negant fieri.
76 (22) Mulieris quoque salivam ieiunam potentem di-
iudicant cruentatis oculis et contra epiphoras, si ferventes
anguli oculorum subinde madefiant, efficacius, si cibo vino-
que se pridie ea abstinuerit. invenio et fascia mulieris 10
77 alligato capite dolores minui. (23) post haec nullus est
modus. iam primum abigi grandines turbinesque contra
fulgura ipsa mense nudato; sic averti violentiam caeli, in
navigando quidem tempestates etiam sine menstruis. ex
ipsis vero mensibus, monstrificis alias, ut suo loco indica- 15
7,64 sqq. vimus, dira et infanda vaticinantur, e quibus dixisse non
pudeat, si in defectus lunae solisve congruat *v*is illa, in-
remediabilem fieri, non segnius et in silente luna, coitus-
78 que tum maribus exitiales esse atque pestiferos, purpuram
quoque eo tempore ab *i*is pollui; tanto vim esse maiorem. 20

---

§ 76: Marc. 8, 43 (166). — § 77: Solin. 1, 57. — § 78: cfr. Plin. XVII 266. Colum. XI 3, 64. X 357 sqq. Pallad. I 35, 3. Aelian. n. a. VI 36.

---

1 in facie r*v*. *om* **VRd**. 3 si **Vdr***G*. sic **R**. *om*. *v*. 5 uermes *ego*. *cfr*. *XXII 147*. *XXIV 18*. marmora *ll.v*. murmura *C*. animalia *J coll*. *§ 37 et XX 259*. pura *D coll*. *§ 65*. (*an* harenas renium? *cfr*. *XXI 175*. *XXII 59. 83*. *XXV 168*). | aureum **V**. | amarem **V**. 6 pepererit *ego*. *cfr*. *§ 72. 139*. *XXV 133*. *XX 29*. 7 ieiuna **R**[1]. -nae *v.a.D*. *cfr*. *§ 35*. 8 et *D e coni*. *Brot*. et si *ll.v*. | si *Brot*. *om*. *ll.v.a.D*. (*fortasse* contra epiphoras, *margini olim adscripta*, *pertineant post* madefiant). 9 madefiant **dx***G*. -icant **V**[2]. -icentur *v*. -dedificant **V**[1]**R**. 10 fascia (fac- d) **R**d*v*. -iam **V**. -iis **Tx**. 13 ense **dx**. in mense *v.a.S*. | nudato **VRdTfx***S*. -tos **r**. connudata (-tas *v*) *B*. 14 quidam tempestatis **R**. 16 & quibus **R**. 17 suae (*pro* solisue) **R**. | congruant **dx**. | uis *v*. is **VR**. *om*. **dx**. pestis *D*. 19 tum **R***G*. ſum **V**. ſi in **dx**. ſuos *v*. | purpuram **d***v*. -ra **V**[1]**x**. fulgora **V**[2]**r** *e corr*. *an* purpuras, *ut § 80?* *cfr*. *etiam IX 124*. *XIII 136*. *XXXI 110*. 20 ab iis *v*. ab his **VR***C*. albis **dx**.

quocumque autem alio menstruo si nudatae segetem ambiant, urucas et vermiculos scarabaeosque ac noxia alia decidere Metrodorus Scepsius in Cappadocia inventum prodit ob multitudinem cantharidum; ire ergo per media
5 arva retectis super clunes vestibus. alibi servatur, ut nudis pedibus eant capillo cinctuque dissoluto. cavendum ne id oriente sole faciant, sementiva enim arescere, item novella tactu in perpetuum laedi, rutam et hederam, res medicatissimas, ilico mori. multa diximus de hac vio- 79
10 lentia, sed praeter illa certum est, apes tactis alvariis fugere; lina, cum coquantur, nigrescere; aciem in cultris tonsorum hebetari; aes contactu grave virus odoris accipere et aeruginem, magis si decrescente luna id accidat; equas, si sint gravidae, tactas abortum pati, quin et aspectu
15 omnino, quamvis procul visas, si purgatio illa post virginitatem prima sit aut in virgine aetatis sponte manet. bi- 80 tumen in Iudaea nascens sola hac vi superari filo vestis contactae docuimus. ne igni quidem vincitur, quo cuncta, 7,65 cinisque etiam ille, si quis aspergat lavandis vestibus, pur-
20 puras mutat, florem coloribus adimit, ne ipsis quidem fe-

§ 79: cfr. Plin. VII 64. 65. Solin. 1, 54—56. Isid. XI 1, 141. XVI 2, 1. — § 80: Diosc. II 97.

1—3 *dist. ego.* 1 quoque **R**. | menstruos si nuda **R**. 2 uerrucas **R**[1]. eru- *v. a. S.* | noxa **V**. 5 reiectis *S cum P.* 6 calendum **V**. 7 sementiua *ego. cfr. XVIII 50.* -tia *ll.* -tem *v.* -tim *J* (*sed cfr. XVIII 151. 204*). 8 nouella **dTx***v*(*D*). -lle *r.* -llas *G.* | ta tactu **V**[1]. prata tactu *D.* uites (-tis *v*) eius tactu *G. cfr. § 124.* | laedi *G.* leditu (-to **V**[1]) **VR**. -tur **dx***v*. | rutam et **VR***G.* ut tamen **dx**. ut *v.* | hederam *S.* ed- (-ra r) *ll.* -ras *v.* 9 medicatissima **R**. | ilico *Verc.*(*S*). illico **Rd**(?)*v.* ico **V**. oli co **x**. | mari **Vdx**. | ac **V**. 10 aluarihis **R**. 12 hebetari **T***v*(*S*). eb- **V**. ebetare **d**. hebetescere **R**(?)*G.* | odoris *del. G.* 15 uisos **R**. 15. 16 uirginea aetate *v. a. H.* 16 spontanea **dT***v. a. H.* | manet *ego.* nam ut **V**[1]. nam **V**[2]**r** *e corr. v.* ut **dT**. nam et *D.* (*an vero eueniat?*). 16. 17 bitumen **V**[1]**dT***v.* ubi ſemen **V**[2]**r** *e corr.* 17 in iudaea *v.* iudaea in **d**. *om. r.* | haec uis **Rd**. | superare **Vd**. 17. 18 uestis contactae **d**(?)*v.* uesti contecte (-teſte **V**[1]. -texte **R**[1]) **VR** *an* uestis infectae, *ut § 83?* 18 ne **dr***v.* nec **VRf***D.* 19 aspargat **VR***S.*

minis malo suo inter se inmunibus: abortus facit inlitu
81 aut si omnino praegnas supergradiatur. quae Lais et
Elephantis inter se contraria prodidere de abortivo carbone e radice brassicae vel myrti vel tamaricis in eo sanguine extincto, itemque asinas tot annis non concipere, 5
quot grana hordei contacta ederint, quaeque alia nuncupavere monstrifica aut inter ipsa pugnantia, cum haec fecunditatem fieri isdem modis, quibus sterilitatem illa, prae-
82 nuntiaret, melius est non credere. Bithus Durrachinus hebetata aspectu specula recipere nitorem tradit isdem 10
aversa rursus contuentibus, omnemque vim talem resolvi, si mullum piscem secum habeant; multi vero inesse etiam remedia tanto malo: podagris inlini, strumas et parotidas et panos, sacros ignes, furunculos, epiphoras tractatu mulierum earum leniri; Lais et Salpe canum rabiosorum 15
morsus et tertianas quartanasque febres menstruo in lana
83 arietis nigri argenteo bracchiali incluso, Diotimus Thebanus vel omnino vestis ita infectae portiuncula ac vel licio bracchiali inserto. Sotira obstetrix tertianis quartanisque efficacissimum dixit plantas aegri subterlini, 20
multoque efficacius ab ipsa muliere et ignorantis; sic et comitiales excitari. Icatidas medicus quartanas finiri

---

§ 82: Solin. 1, 58. — cfr. Plin. XXXII 44. — Diosc. II 97. — cfr. Marc. 32 45. — § 83 extr.: Seren. 911.

---

1 abortum **d**$v.a.S.$ | illitu **dT**$S.$ -tus (inli- **V**[1]) $rv.$ 2 lagis **R**. 3 elepatis **d**. clep- **V**. | de *om.* **Rd**. | abortiuo *vet. Dal.* -iuis *ll.v.* 4 e **R**(?)*B.* ac (*ortum ex* ae) *rv.* 6 quod **V**. 7 ipsa *ego.* -sas *ll.G.* se *v.* 8. 9 pronuntiaret *v.a.Dal.*(*S*). 9 est *om.* **Vf**. | bithus **V***S.* bythus *rv.* bytus *H.* | durrachinus *J.* dura- **r**. dira- **R**. dyra- (-cinus **d**) *r.* dyrrha- *v.* 10 hebetat **d**. eb- **V**. | aspectus **d**. 11 auersas **V**[2]. 13 malo **Vdf***S* (aiunt *add. v*). magis **r** *e corr.* 14 panos (*om.* et) **R***v.a.D.* 17 dyotinus **d**. 18 uel *del. v.a.H.* | uestes **V**. | portione ulla **d**. porciuncullam **V**[1]. -ionem ullam **V**[2]. | acu uel *v.a.G.* 19 licio *C.* pelicio **VR**. pell- **dTr***v*(*D*). *del. B.* | inserto **T***S cum Gesnero.* -te **R**. -tae **V***v*(*D*). -ta **d**(?)*B.* -ta et *Müller emend. IV 26.* | sothira **R**. 20 aegris **V***S.* 21 ignorantis *D cum U 605.* -ti *ll.v.* 22 icatidas **VR***J.* icha- **d**. icetidas *G.* -thidas *v.* | quartana **d**.

coitu, incipientibus dumtaxat menstruis, spopondit. inter 84
omnes vero convenit, si aqua potusque formidetur a morsu
canis, supposita tantum calici lacinia tali statim metum
eum discuti, videlicet praevalente sympathia illa Graeco-
5 rum, cum rabiem canum eius sanguinis gustatu incipere
dixerimus. cinere eo iumentorum omni*a* ulcera sanari 7,64
certum est addita caminorum farina et cera, maculas autem
e veste eas non nisi eiusdem urina ablui, cinerem per se 85
rosaceo mixtum feminarum praecipue capitis dolores se-
10 dare inlitum fronti, asperrimamque vim profluvii eius esse
per se annis virginitate resoluta. id quoque convenit, quo
nihil equidem libentius crediderim, tactis omnino menstruo
postibus inritas fieri Magorum artes, generis vanissimi, ut
aestimare licet. ponam enim vel modestissimum e pro- 86
15 missis eorum, ex homine siquidem resigmina unguium e
pedibus manibusque cera permixta ita, ut dicatur tertia-
nae, quartanae vel cotidianae febri remedium quaeri, ante
solis ortum alienae ianuae adfigi iubent ad remedia in his
morbis, quanta vanitate, si falsum est, quanta vero noxia,
20 si transferunt morbos! innocentiores ex his omnium digi-
torum resigmina unguium ad cavernas formicarum abici
iubent eamque, quae prima coeperit trahere, correptam
subnecti collo; ita discuti morbum.

8. (24) Haec sunt quae retulisse fas sit, ac pleraque 87
25 ex *i*is non nisi honore dicto, reliqua intestabilia, infanda,
ut festinet oratio ab homine fugere. in ceteris claritates
animalium aut operum sequemur.

§ 84: cfr. Plin. VII 64.

1 popondat **R**[1]. 3 metu **Vd**. 6 omnia *ego.* -iū *ll.v. cfr. XXVII 18 et XXIV 78. XXVII 96.* 8 e ueste eas **r***v.* -steas **V**[2]. eiceaesteneas **V**[1]**R**. eiiciet. Tenias d. 8. 9 se rosaceo **r***v.* sorac- *r.* 11 per se **RdT***H.* pro se **Vf**. primis *v.* | resoluta **VdTf**. sol- **R**(?)*v. cfr. § 82. XXIV 24. XXVII 6. 144 al.* | quo *v.* quod *ll.* 12 omnino **r***v.* omni *r***T**. 15 resegmina **R**(?)*v.a.J, ut infra. cfr. nota ad § 5.* 17 uel quotidianae uel quartanae *v.a.S.* (*an* quartanaeue uel?). 19 quanta uero **R**[1]*S.* -taue *rv.* | noxa **d***v.a.H.* 21 abici **Rd***v.* ob- **V**[2]. ib- **V**[1]. 23 culo **V**. 24 plereque **V**. 25 ex iis (his **r***D*) **r***v*(*D*). *om. r***T***S.* | reliquid **V**. 27 sequimur **R**. -ueremur **r**.

Elephanti sanguis, praecipue maris, fluctiones omnes,
88 quas rheumatismos vocant, sistit. ramentis eboris cum
melle Attico, ut aiunt, nubeculae in facie, scobe paronychia
tolluntur. proboscidis tactu capitis dolor levatur, efficacius
si et sternuat. dextra pars proboscidis cum Lemnia ru- 5
brica adalligata inpetus libidinum stimulat. sanguis et
syntecticis prodest, iocurque comitialibus morbis.

89 (25) Leonis adipes cum rosaceo cutem in facie custo-
diunt a vitiis candoremque; sanant et adusta nivibus arti-
culorumque tumores. Magorum vanitas perunctis adipe eo 10
faciliorem gratiam apud populos regesve promittit, praecipue
tamen eo pingui, quod sit inter supercilia, ubi esse nullum
90 potest. similia dentis, maxime a dextera parte, villique e
rostro inferiore promissa sunt. fel aqua addita claritatem
oculis inunctis facit et cum adipe eiusdem comitiales morbos 15
discutit levi gustu et ut protinus qui sumpsere cursu id
digerant. cor in cibo sumptum quartanis medetur; adips
cum rosaceo cotidianis febribus. perunctos eo bestiae fu-
giunt; resistere etiam insidiis videtur.

91 (26) Cameli cerebrum arefactum potumque ex aceto 20
comitialibus morbis aiunt mederi, item fel cum melle po-
tum, hoc et anginae; cauda arefacta solvi alvum, fimi ci-
nere crispari capillum cum oleo. et dysintericis prodest

§ 89: Pl. iun. 86, 20. — § 90: Diosc. eupor. I 18. — Pl. iun. 88, 19. 20. — Diosc. II 94. — § 91: Diosc. eupor. I 97.

4 promoscidis **V**^{2} (*item infra*). 5 et sternuat (-utet *v*) **R***G*. ext- *r***T**. 6 sanguinis **VR**^{1}. 7 iocurque *J e coni. S.* -usque **Vf***S*. iecurque *rv*. 8 adipes *ll.G*(*J*). -dips **f***S*. -deps *v*. | faciem **VR**. 8. 9 custodit **f***v.a.G*(*S*). 9 sanant *ll.J*. seruant sanant *G*. seruat sanat **f***v*(*S*). 9. 10 articolorem **V**. 10 magnorum **VR**. | uanitates **VR**^{1}**f***v.a.G*. | eo **r***v*(*D*). *om.* *rS*. 11 promittunt *v.a.G*. 13 maximi **T**. | ad **V**. | dextra *G*. 14 inferiore **dr***S*. -ori *v*. -feri *r*. 15 unctis **R**^{1}. 16 *an* gustatu? *cfr. XXV 79 et nota ad XXVII 22.* | cursu **Vd***v*. gustu **r** *e corr.* 17 digerunt **V**. | in cibo **d***v*. -bos **r**. imbo **V**. in bos **R**. | adips (adeps *C*) cum *S*. adipe cum **r**. adipsum **Vd**. -ipum **R**. adest cum *v*. 18 eos **VR**^{1}. 19 uidetur **r***v*. -entur **V**^{2}**dT**. sui dentur *r*. 20 camelli **V**. 22 ang///inae **R**. | caulae **V**. 22. 23 fumi canere **V**. 23 *dist. v.a.D. cfr. Diosc.* | et **VRd***v*. ad **r**.

inlitus cinis potusque, quantum III digitis capiatur, et comitialibus morbis. urinam fullonibus utilissimam esse tradunt, itemque ulceribus manantibus barbaros servare eam quinquennio et heminis pota ciere alvum; saetas e cauda 5 contortas et sinistro bracchio alligatas quartanis mederi.

(27) Hyaenam Magi ex omnibus animalibus in maxima 92 admiratione posuerunt, utpote cui et ipsi magicas artes dederint vimque, qua alliciat ad se homines mentes alienans. permutationes sexus annua vice diximus ceteraque 8, 105 10 monstrifica naturae eius; nunc persequemur quaecumque medicinis produntur. praecipue pantheris terrori esse tra- 93 ditur, ut ne conentur quidem resistere, et aliquid e corio eius habentem non adpeti, mirumque dictu, si pelles utriusque contrariae suspendantur, decidere pilos pantherae. 15 cum fugiant venantem, declinare ad dexteram, ut praegressi hominis vestigia occupent; quod si successerit, alienari mentem ac vel ex equo hominem decidere; *at* si in laeva detorserit, deficientis argumentum esse celeremque capturam, facilius autem capi, si cinctus suos venator 20 flagellumque inperitans equo septenis alligaverit nodis. mox, 94 ut est sollers ambagibus vanitas Magorum, capi iubent geminorum signum transeunte luna singulosque prope pilos

§ 93 init.: Aelian. n. a. VI 22. — § 94: Democrit. ap. Marc. 8, 42. (cfr. Diosc. II 96). Marc. 8, 104.

3 *dist. ego.* | constat seruare **V**^{2}**r** *G Dal.* (*D*). 4 pota **d** *v.* -tae **V** *J.* -te **R**. -tam *S.* | setas (sae- *S*) e cauda **r** *v.* seta (sed a **V**^{1}**d**) secunda **V d**. secundo **R**. 6 hienam **V**. 8 dedeř **R**. -runt **V**^{2} *v. a. G.* | quia **R**^{1}. | mentes **V**^{1}**R**. -tis **V**^{2}**r**. -te **d** *v.* 8. 9 alienans *ego.* -antes **R**. -antos **r**. -atus **V**^{1}. -atos *r v.* 9 permutationes *v.* -one **V**^{1}**R d** (de *praem.* **V**^{2}**r** *H*). -onis (*praem.* de) *G.* | ceteraque de **r** *G.* -ra quęq; **d**. 10 naturae **V̄** *v.* -ra *r G.* | quaecum/// **d**. quae cum **V T f**. 11 terroris **V R**^{1}. 12 conuentus **R**^{1}. | aliqui *om.* **d**^{1}. | de corio **T** *v. a. H.* 13 pelle **V R**^{1}. 15 declinantē **V R**^{1}**d**. 15. 16 praetergressi **d T** *H.* 17 mente **d** *v. a. S.* | decipere **V d**. | at *v.* ut **V R d**. *del.* **r**. 18 laeua (le- **V**) *ll.* *cfr. VI 99. 145.* laeuam *v.* (*an vero* laeuū, *ut VIII 207*)? 20 inperitas equos septinis **V**. 21 ut est **d r** *G.* aut **R**. //itē **V**. autem ut est *v.* | magnarum **V**. 22 prope **R** *v.* pro *r.*

servari; capitis dolori inligatam cutem prodesse, quae fuerit in capite eius; lippitudini fel inlitum frontibus aut, ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis Attici cyathis III et croci uncia inunctum; sic et caligines discuti et 95 suffusiones; claritatem excitari melius inveterato medicamento, adservari autem in Cypria pyxide; eodem sanari argema, scabritias, excrescentia in oculis, item cicatrices, glaucomata vero iocineris recentis inassati sanie cum despumato melle inunctis. dentes eius dentium doloribus tactu prodesse vel alligatos *n*umeri ordine, umerorum et lacertorum doloribus; eiusdem dentes, s*e*d e sinistra parte rostri, inligatos pecoris aut capri pelle stomachi cruciati- 96 bus; pulmones in cibo sumptos coeliacis *vel* ventriculi cinerem cum oleo inlitum; nervis medullas e dorso cum oleo vetere ac felle; febribus quartanis iocur degustatum ter ante accessiones; podagris spinae cinerem cum lingua et dextro pede vituli marini addito felle taurino, omnia pariter cocta atque inlita hyaenae pelle; in eodem morbo 97 prodesse et fel cum lapide As*s*io; tremulis, spasticis, exilientibus et quibus cor palpitet aliquid ex corde coctum mandendum ita, ut reliquae partis cinis cum cerebro hyaenae inlinatur; pilos etiam auferri hac conpositione inlita vel per se felle, evulsis prius qua renasci non libeat; sic et palpebris inutiles tolli; lumborum doloribus carnes e lumbis edendas inlinendasque cum oleo; sterilitatem

§ 96 init.: Marc. 35, 19. — § 97 med.: Marc. 8, 175.

2 libidine **V**. 4 tribus *ll.v.* | croci in uncia **Vf**. 5 et melius **T**. *dist. G.* 7 argemata **d**. 8 uero **R***v*. uerum *r*. | inassatis ante **Vd**. 10 numeri (*ego.* hum- **d**. um- *r*) ordine *ll. cfr. § 181.* ordine humeros (um- *S*) *v.* | *an* item umerorum? | et *om.* **T***P*. 10. 11 lacertos (*pro* doloribus) *P.* 11 sed e *ego.* si de *ll.v.* 12 rostri **r***J.* *om.* *r***T**. rostri eruti sint *v. cfr. § 100.* 13 uel *ego. om. ll.v.* | uentriculi *ego.* -lis *ll.v. cfr. § 105. XXV 78. XXIX 60. 105. XXX 59. 108.* 14 illitu **d**. 15 iocur **R***S.* iecur *rv.* 16 podagri **V**. 19 assio *G. cfr. XXXVI 132.* asio *ll.***f***v.* 22 hac **Rd***v*. a **V**. 23 uel **VT**. aut **Rd***v*. | qua *ego. cfr. § 249* (ubi). quam **Vd***v*. quos **R**(?)*B.* 25 sedandas **V**.

mulierum emendari oculo cum glyc*yrrh*iza et aneto sumpto
in cibo, promisso intra triduum conceptu. contra nocturnos 98
pavores umbrarumque terrorem unus e magnis dentibus
lino alligatus succurrere narratur. suffiri furentes eodem
5 et circumligari ante pectus suum cum adipe renium aut
iocinere aut pelle praecipiunt. mulieri candida a pectore
hyaenae caro et pili sept*eni* et genitale cervi, si inligentur
dorcadis pelle *e* collo suspensa, continere partus promit- 99
tuntur; venerem stimulare genitalia ad sexus suos in melle
10 sumpta, etiamsi viri mulierum coitus oderint; quin immo
totius domus concordiam eodem genitali et articulo spinae
cum adhaerente corio adservatis constare. hinc spinae
articulum sc*it*e nodum Atlantion vocant; est autem primus.
in comitialium quoque remediis habent eum. adipe ac-
15 censo serpentes fugari dicunt; maxilla comminuta in aneso 100
et in cibo sumpta horrores sedari; eodem suffitu mulierum
menses evocari. tantumque est vanitatis, ut, si ad brac-
chium alligetur superior *e* dextra parte rostri dens, iacu-
lantium ictus deerraturos negent. palato eiusdem arefacto
20 et cum alumine Aegyptio calefacto ac ter in ore permutato
faetores et ulcera oris emendari, eos vero, qui linguam in
calciamento sub pede habeant, non latrari a canibus; si- 101
nistra parte cerebri naribus inlita morbos perniciosos
mitigar*i* sive hominum sive quadripedum; frontis corium
25 fascinationibus resistere, cervicis carnes, sive mandantur

---

1 emendare **R**. | oculo cum **d***v*. -lorum **VR**. -lorum cum **r**. | glycyrrhiza *v*. glyceriza **r**. glize- **d**. clize- *r*. 4 succurrere narratur **V**[2]**r***G*. *om*. *r*. prodest *v*. | furentes suffiri **r***S*. 5 pedes **R**[1]. | ſuum **VRdTf***v*. *del*. **r***G*. *cfr*. *§ 169. 179. 213. 218. 261. 263.* 6 *an* felle? *cfr*. *§ 192.* | mulieribus **R**[1]. 7 septeni *ego*. -tem *ll.v*. | cerui ſi **R***G*. -uiſ **V**. -uicib; **d**. a ceruice ſi *v*. 8 e *ego*. *om*. *ll.v*. *cfr*. *XX 215. XXIII 125. XXXII 74. XXXVII 124.* (*XXVI 26*). | collae **V**. 9 *an* ab sexu suo? 12 hinc *ll*.**Tf***S*. hunc **r***H*(*J*). quem *v*. | spinae *ll*.**T***v*(*J*). ruinae **r***S*. 13 scite *ego*. siue *ll.v*. (*an vero excidit nomen ante* siue?). 14 comitialib; **d**. 15 aneso *ll*.*H*. aniso *v*. 16 sumpta *om*. **R**[1]. | suffitu **d***v*. -to **r**. -tis **R**. -ttis **V**. 18 superior e *D cum U 608*. *cfr*. *§ 95.* -ori (-opi **R**[1]) **VRT***J* (*praem*. e). -oris **d**(?)*v*. | dextrae partis **r***v.a.J*. 21 emendari **d***v*. -re *r*. 24 mitigari *v*. -re *ll*.

sive arefactae bibantur, lumborum doloribus; nervis a dorso armisque suffiendos nervorum dolores; pilos rostri admotos mulierum labris amatorium esse; iocur in potu datum
102 torminibus et calculis mederi. nam cor in cibo potuve sumptum omnibus doloribus corporum auxiliari, lienem 5 lienibus, omentum ulcerum inflammationibus cum oleo, medullas doloribus spinae et nervorum lassitudini; renium nervos potos in vino cum ture fecunditatem restituere ademptam veneficio; vulvam cum mali Punici dulcis cortice in potu datam prodesse mulierum vulvae; adipe a lumbis 10 suffiri parientes difficulter et statim parere; e dorso me-
103 dullam adalligatam contra vanas species opitulari, spasticis genitale e maribus suffitu, item lippientibus, ruptis, et contra inflammationes *ad*versos pedes tactu, laevos dexteris partibus, dexteros laevis; sinistrum pedem superlatum par- 15 turienti letalem esse, dextro inlato facile eniti. membranam, quae fel continuerit, cardiacis potam in vino vel in cibo sumptam contra .... succurrere; vesicam in vino potam contra urinae incontinentiam; quae autem in vesica
104 inventa sit urina, additis oleo ac sesamis et melle hau*st*am 20 prodesse *stomach*i acrimoni*ae* veteri. costarum primam et octavam suffitu ruptis salutarem esse; ex spina vero parturientibus ossa; sanguinem cum polenta sumptum torminibus; eodem tactis postibus ubicumque Magorum infestari

---

2 sufficiendos **V**. 3 iocur **V***S*. iecur *r***T***v*. 4 nam **VdTf***S*. iam **R**(?)*v*. | potune **V**. -tu **R**[1]. 5 sumptum *om*. **R**[1]. | auxiliare **R**[1]. 6 inflammationis **VR**. 7 *dist. H.* 8 potus **R**. 9 ueneficiis **dT**. *cfr. nota ad § 65.* 10 data **V**. | adipe a **V**[2]**dT***S*. -pse a **V**[1]. -psaea **R**. -ps r. -pe e *v*. 11. 12 medulla **V**. 13 lipientibus **V**[2]**R**. 14 inflationes **VTf***v.a.G.* | aduersos *ego* (*an* alternos?). seruatos *ll.v.* feruefactos *coni. S.* | tactulae uox **V**. 15 superlatu **V**. 16 niti **d**. 17 potam **d***v*. -ta *r*. 18 sumpta **V**. | contra *del.* **r***v*. | *lac. ego indicavi.* | succurre **R**[1]. 20 sesamis **dT***S*. -mo *v*. sebamis **V**. -anis **R**. | haustam *G*. has iam **d**. asiam *r*. asiano haustam *v*. 21 stomachi *ego. coll. XXIII 142.* (*XXII 159*). melli (*suprascr.*) **r**. (*corruptum ex* maci, *omisso* sto *propter* esse). *om.* *rv*. | acrimoniae *C*. aegrimonio (egr- **V**. agr- **R***v*) *ll.v.* -niae *G cum B.* 22 pina **V**. | uero *om*. **d**. 23 sanguine *et* sumpto **d**.

artes, non elici deos nec conloqui, sive lucernis sive pelvi
sive aqua sive pila sive quo alio genere temptetur; carnes
si edantur, contra rabidi canis morsus efficaces esse, etiam-
num iocur efficacius. carnes vel ossa hominis, quae in 105
5 ventriculo occisae inveniantur, suffitu podagricis auxiliari;
si ungues inveniantur in iis, mortem alicuius capientium
significari; excrementa sive ossa reddita, cum interematur,
contra magicas insidias pollere; fimum, quod in intestinis
inventum sit, arefactum ad dysintericos valere, potum in-
10 litumque cum adipe anserino toto corpore opitulari laesis
malo medicamento; a cane vero morsis adipem inlitum
et corium substratum; rursus tali sinistri cinere decocto 106
cum sanguine mustelae perunctos omnibus odio venire;
idem fieri oculo decocto. super omnia est, quod ex-
15 tremam fistulam intestini contra ducum ac potestatium in-
iquitates commonstrant et ad successus petitionum iudi-
ciorumque ac litium eventus, si omnino [tantum] aliquis
secum habeat; eiusdem cavernam sinistro lacerto alligatam,
si quis mulierem prospiciat, amatorium esse tam praesens,
20 ut ilico sequatur; eiusdem loci pilorum cinerem ex oleo
inlitum viris, qui sint probrosae mollitiae, severos, non
modo pudicos, mores induere.

(28) Proxime fabulosus est crocodilus, ingenio quoque 107

§ 105 extr.: cfr. Scribon. 172.

1 siue (*prius*) **d***v*. sine *r*. | pelui *G*. pului **V**²**r**. ////ui **d**. lui *r*. pluuiis *v*. peluibus *B*. *cfr. XXX 14*. 2 quo **Rd***v*. quod **V**. | temptetur **VRf***S*. -entur **d**(?)**r***v*. *cfr. XIX 22*. 4 carnes *v*. -nis *ll*.*S*. 5 suffitu — 6 inueniantur **V**²**r***v*. *om*. *r*. 5 podagricis **V**²*v*(*S*). -ris **r***H*. *cfr. § 232. XXV 65. XXXIII 82 et nota ad XXIII 75*. 6 unguis **V**. | in *om*. **d**. | iis *v*. his **VR***C*. *om*. **d**. 7 significare **d**. | interimatur **f***S*. -mitur **d**(?)*v*. 8 indias **R**¹. 10 capitulari **R**¹**d**. 11 malum **V**¹**d**. | medicamento — inlitum **V**²**r***v*. *om*. *r*. 17 *uncos ego posui*. (aliquantulum quis *v*.*a*.*G*). 18 habeat **R***G*(*D*). -bet ad **V**¹**d**. -beat ad (at *v*) **V**²*v*. | cauernam **f***S*. -na in **d***D*. -nas in **V**². -na *rv*. | alligatam **r**. -ta *G*(*D*). religatam *r***f***S*. -ta *v*. *an* inligatam (re = n)? 19 prospiciat *ll*.**Tf***S*. resp- *v*. 21 sunt **d**. | mollitiae *S*. -iciae **R**. -icia/// **V**. -itiei **d**(?)*v*. 23 fabulosis **V**. | est **dr***v*. et *r*. | crocodilos **VR**. -illus **r**. | ingento **V**. -gens *H*.

ille, cui vita in aqua terraque communis. duo enim
genera eorum. illius e dextra maxilla dentes adalligati
dextro lacerto coitus, si credimus, stimulant; canini dentes
febris statas arcent ture repleti — sunt enim cavi — ita
ne diebus v ab aegro cernatur qui adalligaverit. idem 5
pollere e ventre exemptos lapillos adversus febrium hor-
108 rores venient*e*s tradunt. eadem de causa Aegypti per-
ungunt adipe aegros suos. alter illi similis, multum infra
magnitudine, in terra tantum odoratissimisque floribus
vivit; ob id intestina eius diligenter exquiruntur iucundo 10
nidore referta; crocodileam vocant, oculorum vitiis utilissi-
mam cum porri suco inunctis et contra suffusiones vel
109 caligines. inlita quoque ex oleo cyprino molestias in facie
nascentes tollit, ex aqua vero morbos omnes, quorum na-
tura serpit in facie, nitoremque reddit; lentigines tollit ac 15
varos maculasque omnes. et contra comitiales morbos bi-
bitur ex aceto mulso binis obolis. adposita menses ciet.
optima quae candidissima et friabilis minimeque ponderosa,
cum teratur inter digitos, fermentescens. lavatur ut ce-
110 russa. adulterant amylo aut Cimolia, sed maxime s*tur*- 20
norum fimo qui captos oryza tantum pascunt. felle in-
unctis oculis ex melle contra suffusiones nihil utilius prae-
dicant. intestinis et reliquo corpore eius suffiri vulva
laborant*e*s salutare tradunt, item velleribus circumdari va-
pore eiusdem infectis. corii utriusque cinis ex aceto in- 25
litus *i*is partibus, quas secari opus sit, aut nidor cremati

§ 109: Diosc. II 98. eupor. I 109. — § 110: Diosc. II 98.

1 illo *v.a.H.* 4 ture **VR***G.* ut **dT.** *om. v.* 5 quinque *ll.v.* | alligauerit **d.** 6 e *ego.* et **R***v.* *om.r.* *cfr. XXXII 109. XXVI 116.* (*an* et uentri?). 6. 7 horrore (orr- **V**) **Vd.** 7 uenientes *v.* -tis *ll.*(?)*S.* | eadem **r***G.* etiam **VR.** hac etiam **dT***v.* 8 et adipe **R***S.* 9 magnitudinem *v.a.H.* 11 referta **RdT***C*(*H*). farta **V***S.* farcta *G cum B.* refarcta *vel* refracta *v.* arefacta *coni. B.* *cfr. § 105.* | crocodillea **V.** 14 nascentes **d.** -tis **VR***S.* enascenti **r.** -tes *v.* | morbos **r***v.* *om.* **rf.** 19. 20 ut cerussa **d***v.* *om. r.* 20 aut cimolia **dr***v.* autem olius **V.** aut olias **R.** 20. 21 sturnorum fimo qui *ego* (quos *J*). *cfr. Diosc.* sui **VRd***v.* qui **r***G.* sturni quos *C e coni. B.* 21 orizia **V.** 24 laborantes *v.* -tis *ll.S.* 26 iis *v.* his *ll.C.*

sensum omnem scalpelli aufert. sanguis utriusque clari- 111
tatem visus inunctis *excitat*, cicatrices oculorum emendat.
corpus ipsum excepto capite pedibusque elixum manditur
ischiadicis tussimque veterem sanat, praecipue in pueris,
5 item lumborum dolores. habent et adipem, quo tactus
pilus defluit. h*i*c perunctos a crocodilis tuetur instillatur-
que morsibus. cor adnexum in lana ovis nigrae, cui
nullus alius colos incursaverit, et primo partu genitae
quartanas abigere dicitur.

10 (29) Iungemus illis simillima et peregrina aeque ani- 112
malia priusque chamaeleonem, peculiari volumine dignum
existimatum Democrito ac per singula membra desecra-
tum, non sine magna voluptate nostra cognitis proditisque
mendaciis Graecae vanitatis. similis et magnitudine est
15 supra dicto crocodilo, spinae tantum acutiore curvatura 108 8,120 sqq.
et caudae amplitudine distans. nullum animal pavidius 113
existimatur et ideo versicoloris esse mutationis. vis eius
maxima contra accipitrum genus. detrahere enim super-
volantem ad se traditur et voluntarium praebere laceran-
20 dum ceteris animalibus. caput eius et guttur, si roboreis
lignis accendantur, imbrium et tonitruum concursus facere
Democritus narrat, item iocur in tegulis ustum. reliqua 114
ad veneficia pertinentia quae dicit, quamquam falsa ex-
istimantes, omittemus, praeterquam ubi inrisu coarguent *e*um:

---

§ 111 init.: Marc. 25, 40. — § 113: Gellius X 12, 2. 3.

---

2 excitat *ego. cfr. § 95. (an* facit, *ut § 90. XXIX 119. 122?). om. ll.* donat et *v.* dat *D cum U 609 (contra Plinii usum).* 4 sanant **VR**. 5 habent **V²r***v.* -baſ *r.* | et *del.* **V²**. 6 hic *v.* hoc *ll.* | perunctus **V**. -ungi ossa d. (*an* hoc perungi totos? *cfr. § 105*). | crocodillus **V**. | tuetur **R***v.* retur **V**. tue **d**. 7 ossibus d. | *an* et cui (*vel* ut)? 8 et **Vd***v.* ex **R**. 12. 13 desecratum **Rd***v*(*G*). desegr- **V**. dissecatum *B*. (*an* dissertatum?). 15 spina **d**. | ac uitio (uitio ac *v*) menstruatura (recurua- *v*) **d***v.a.B.* 16 caule **d**. | amplitudinem **VR**. | distans **d**(?)*v. om. r. locus nondum sanatus.* 19 ei (*pro* et) **V**. 21 cursus **Vd**. 23 dicunt **V²**. | tamquam *vet. Dal. (sed 'falsa ideoque nemini nocitura' interpretatus est S).* 24 ubi *ll. G. del. v.* sub *Müller emend. IV 28.* | coarguent eum *ego (sc.* res narratae. *an potius* uel risus?). -guentium **VR***v*(*S*). -guendum

dextro oculo, si viventi eruatur, albugines oculorum cum
lacte caprino tolli, lingua adalligata pericula puerperii;
eundem salutarem esse parturientibus, si sit domi, si vero
inferatur, perniciosissimum. linguam, si viventi exempta sit,
ad iudiciorum eventus pollere, cor adversus quartanas in- 5
115 ligatum lana nigra primae tonsurae. pedem e prioribus
dextrum pelle hyaenae adalligatum sinistro bracchio contra
latrocinia terroresque nocturnos pollere, item dextram
mamillam contra formidines pavoresque; sinistrum vero
pedem torreri in furno cum herba, quae aeque chamaeleon 10
vocetur, additoque unguento pastillos eos in ligneum vas
conditos praestare, si credimus, ne cernatur ab aliis qui
116 *i*d habeat. armum dextrum ad vincendos adversarios vel
hostes valere, utique si abiectos eiusdem nervos calca-
verit; sinistrum ver*o* quibus monstris consecret, qualiter 15
somnia quae velis ac quibus velis mittantur, pudet referre:
omnia ea dextro pede resolvi, sicut sinistro latere lethargos,
quos fecerit dexter. s*e*t capitis dolores insperso vino, in
quo latus alterutrum maceratum sit, sanari; si feminis
sinistri vel pedis cinere misceatur lac suillum, podagricos 20
117 fieri inlitis pedibus. felle glaucomata et suffusiones cor-
rigi prope creditur tridui inunctione, serpentes fugari

---

§ 115: Gellius X 12, 5. — § 117: Marc. 8, 67. cfr. Plin. XXIX 73. — cfr. Plin. VIII 122.

---

d(?)*G*. -guentur *J*. 3 ſi ſit **d***G*. ſiſtit *r*. circa [domum] *v*. *de mendo cfr. § 249*. 4 exempta **VR***v*(*S*). ade- **d**(?)*H*. 8 //erroresque **V**. 11 pastillos **V***S*. in past- **R**. in past- digerunt **d**(?)*v*. | eos **dT***v*. eos ad **VR**. (*an* factos? *cfr. XXIV 131. XX 233*). | ligneo uase *v.a.H*. 12. 13 qui id *D*. quid **VR**. qui **d***v*. 14. 15 calcauerit *ll.G*. -rint *v*. -ris *D cum U 610. cfr. CFWMüller p. 11 et XXV 134*. (*sed* inuenerint *XXXII 64*). | 15 uero *ego*. umerū *ll.G*. mirum *v*. *del. voluit S*. 16 ac **Vdf**. et **R***v*. | mittantur **d**(?)*v*. -ant *r*. mittat *vet. Dal*. 17 somnia *S cum P*. 18 dextrum *v.a.H*. | set *ego*. sit **VR**. sic **dT***S*. *del. v*. 19 laus **V**. | si feminis **T***J*. feminis *ll.G*. -nis. si *v*. | *dist. G*. 20 cinere **VR***J*. -ri **d**. -ri si *G*. -re si *S*. 21 fieri *ll.v*. *an* liberari (*cfr. XX 233*) *vel* ſanari? | suffusionis **R**. 22 iniunctione **V**.

ignibus instillato, mustelas contrahi in aquam coiecto, corpori vero inlito detrahi pilos. idem praestare narrat iocur cum ranae rubetae pulmone inlitum; praeterea iocinere amatoria dissolvi, melancholicos autem sanari, si ex corio
5 chamaeleonis sucus herbae He*l*en*ia*e bibatur; intestina et fartum eorum, cum animal id nullo cibo vivat, simiarum urina *una* inlita inimicorum ianuae odium omnium hominum his conciliare; cauda flumina et aquarum impetus 118 sisti, serpentes soporari; eadem medicata cedro et murra
10 inligataque gemino ramo palmae percussam aquam discuti, ut quae intus sint omnia appareant; utinamque eo ramo contactus esset Democritus, quoniam ita loquacitates inmodicas promisit inhiberi. palamque est virum alias sagacem et vitae utilissimum nimio iuvandi mortales studio
15 prolapsum.

(30) Ex eadem similitudine est scincus — et quidam 119 terrestrem crocodilum esse dixerunt —, candidior autem et tenuiore cute. praecipua tamen differentia dinoscitur a crocodilo, squamarum serie a cauda ad caput versa.
20 maximus Indicus, deinde Arabicus. adferuntur salsi. rostrum eius et pedes in vino albo poti cupiditates veneris accendunt, utique cum satyrio et erucae semine singulis

§ 119: Diosc. II 71. — cfr. Plin. VIII 91. Diosc. eupor. II 96.

1 ignibus **R***G*. lenibus (*ortum ex* icnibus) *r***f**. liene *v*. | coniecto **Rd***v.a.J*. 1. 2 corpore *v.a.D*. 2 narrat **V***Ven.*(*D*). -rrant *rv*. | io cur (cor **V**[2]) **V***S*. iecur *rv* (*ut semper*). 3 rana **V**. 3. 4 propterea iocineri amatori ad id solui **V**. 5 heleniae *J coll. XXI 159. (XXV 12)*. hebente **dT**. beb- **R**. leb- **V**[1]. deb- **V**[2]**r**. hab- *v*. *del. C*. tepente *S e coni. H*. nepenthae *U 611* (*terminatione falsa*). 6 fartum **R***H e coni. Dal*. farctum **T**. faſtum **f**. fartiſ m **V**[1]**d**. partem **V**[2]. fimum *v*. | animal id **r***S*. -mal *r*. id an- *v*. | bibat **V**. uiuat cum *v*. 7 urina una *ego. cfr. § 140. 151. 185. (XXV 132.) XXIX 50. XXXIII 93. 84. XX 21*. urinam **VR**. -na **d***v*. | ianuae **VR***G*. ſane **dT**. inmane *v*. 10 palmo **Vf**. 11 ut quae **d***v*. utq; **r**. utique **V**. uaq; **R**. | ut in aquae (*om.* eo) **V**. 15 proba ipsū **R**. 16 et **VdTx**. quem **R**(?)*v*. 17 candidiore **f***v.a.H*. 18 tenuior **dTx**. 19 ſerie **RdT***H*. ſerte **V**. certe **x**. ſeta *v*. | uersa **Rdx***v*. tunsa **V**. 21 poti **R**(?)*v*. -tu *r***Tx**. *an* pota? *cfr. CFWMüller p. 8. 9*. 22 acedunt **V**. | cum *om.* **dTx**.

drachmis omnium ac piperis II admixtis ita pastilli singu-
120 larum drachmarum bibantur. per se laterum carnes obolis
binis cum murra et pipere pari modo potae efficaciores
ad idem creduntur. prodest et contra sagittarum venena,
ut Apelles tradit, ante posteaque sumptus. in antidota 5
quoque nobilia additur. Sextius plus quam drachmae
pondere in vini hemina potum perniciem adferre tradit,
praeterea eiusdem decocti ius cum melle sumptum venerem
inhibere.

121 (31) Est crocodilo cognatio quaedam amnis eiusdem 10
geminique victus cum hippopotamio, repertore detrahendi
8,96 sanguinis, ut diximus, plurimo autem super Saiticam prae-
fecturam. huius corii cinis cum aqua inlitus panos sanat,
adips frigidas febres, item fimum suffitu, dentes e parte
laeva dolorem dentium scari*ph*atis gingivis. pellis eius e 15
sinistra parte frontis ing*uini* adalligata venerem inhibet,
eiusdem cinis alopecias explet. testiculi drachma ex aqua
contra serpentes bibitur. sanguine pictores utuntur.

122 (32) Peregrinae sunt *et* lynces, quae clarissime quadri-
pedum omnium cernunt. ungues earum omnes cum corio 20
exuri efficacissime in Carpatho insula tradunt. hoc cinere
poto propudia virorum, eiusdem aspersu feminarum libi-
dines inhiberi, item pruritus corporum, urina stillicidia
vesicae. itaque eam protinus terra pedibus adgesta ob-

---

§ 120: Diosc. II 71. cfr. Plin. VIII 91. — § 121 extr.: Diosc. II 25. Nicand. ther. 566. — § 122 extr.: cfr. VIII 137.

---

1 omnium *ll.v.* *an* ocimi (*cfr. XX 123 extr. Marc. 33, 50*) *vel alius herbae nomen?* | duabus *ll.v.* | ita ut *v.a.D.* 1. 2 *dist. ego* (bibantur *pendente a part.* cum). 8 eiusdem *ll.v.* lentium *coni. Gesner e Diosc.* *an* lentis (*corruptum in* lētisde)? | decocto uis **V**. 10 cognatio **dxr***v*. *om.* *r*. 11 cum **Rdx***v*. quo **V**. | hippopotamo (hypop- **x**) **dx***v.a.D.* *cfr. nota ad VIII 95*). | detrahendi **V***G*. tra- *r***Txf***v*. 12 plurimo **VTx***S*. -mi *r*(?)*v*. | autem *ll.v.* *an* inuento? | salticam **Vx***v.a.B.* 15 scariphatis *S*. -ifatis **Vdx***D*. -ificatis **r***v*. sacrifi- **R**. 16 inguini *D cum U 612*. in agmina (agn- **x**) *ll.***x**. in inguina *v*. *cfr. Diosc.* | adalligatam **V**. 19 et *v*. *om. ll.* 21 carphato **Vx**. 22 eiusdem (-demque **V**[2]*D*) — feminarum **V**[2]**r***v*. *om.* *r***x**. 22. 23 libines **V**[2]. -bies **V**[1]**R**[1]. 23 urine **d**. -ne **x**. 24 terrae **Vd**. -rre **x**.

ruere traditur. eadem autem et iugulorum dolori monstratur in remedio. hactenus de externis.

9. (33) Nunc praevertemur ad nostrum orbem, primumque communia animalium remedia atque eximia dicemus, sicuti e lactis usu. utilissimum cuique maternum. concipere nutrices exitiosum est; hi sunt enim infantes, qui colostrati appellantur, densato lacte in casei speciem. est autem colostra prima a partu spongea densitas lactis. maxime autem alit quodcumque humanum, mox caprinum, unde fortassis fabulae Iovem ita nutritum dixere. dulcissimum ab hominis camelinum, efficacissimum ex asinis. magnorum animalium et corporum facilius redditur. stomacho adcommodatissimum caprinum, quoniam fronde magis quam herba vescuntur, bubulum medicatius, ovillum dulcius et magis alit, stomacho minus utile, quoniam est pinguius. omne autem vernum aquatius aestivo et de novellis. probatissimum vero quod in ungue haeret nec defluit; innocentius decoctum, praecipue cum calculis marinis. alvus maxime solvitur bubulo, minus autem inflat quodcumque decoctum. usus lactis ad omnia intus exulcerata, maxime renes, vesicam, interanea, fauces, pulmones, foris pruritum cutis, eruptiones pituitae poti ab abstinentia

§ 123: cfr. Plin. XI 236. (Diosc. II 75). — § 124: Diosc. II 75. — § 125: cfr. Plin. XXV 94. XXIV 28. Cels. III 22

1 iugulorum **VR** (*codd. aliquot B*) *G.* ungulorum **d**. -larum **x**v (aurium *add. B*). 3 praeuertemur *S cum Gron.* reue- **r**v. praeuertens (reue- **dx**) **r**x. *cfr. § 162. 267. XXX 82. XVI 1. XXXIV 94.* 5 e **Rdx**v(*S*). ae **V**. de **r***G*. 5. 6 concipere **V**[2]**dxr***Ven.*(*G*). confpicere **V**[1]**R**. *del. v.* 6 nutricis *v.a.G.* | hi (hii **V**) funt *ll.v.* *an* hifcunt (*vel aliud verbum simile*)? 8 spongiosa *v.a.J.* (*cfr. XI 188. XVIII 105. XXXI 114. XXXIV 120. XXXVI 155*). 11 camellinum **V**.
15 alit **Rx**v. alii **V**. ait **d**. 16 uernum aquatius **d**(?)v. aquatius (-acius **V**) uernum **rx**. 17 ung&te **R**. -guente (*ad marg.* -ge) **r**. 19 autem *om.* **x** *cod. Murbac. v.a.H.* 20 intus **x** *cod. Murbac. G.* ictus **dr**. tetus **V**[1]**R**. ictu tetus **V**[2]. utile contusa *v.* | exulcerata **dxr** *cod. Murbac. G.* eaulocrata (aul- **R**) **V**[1]**R**. *del.* **V**[2]. aut luxata *v.* 22 poti ab **f***S.* -ti at **F**. -ti// **V**. -tior **dx**. pofcit **R**. poft **r***G.* cibi aut potus *v.* | abstinentia **Vdx**v(*S*). -tiam **R***G.* (*locus nondum sanatus; an* posci

nam ut in Ar*c*a*d*ia bubulum biberent phthisici, syntectici,
25,94 cach*ec*tae, diximus in ratione herbarum. sunt inter exempla qui asininum bibendo liberati sint podagra ch*i*ragraque.
126 medici speciem unam addidere lactis generibus, quod schiston appellavere. id fit hoc modo: fictili novo fervet, 5 caprinum maxime, ramisque ficulneis recentibus miscetur additis totidem cyathis mulsi, quot sint heminae lactis. cum fervet, *ne* circumfundatur, praestat cyathus argenteus cum frigida aqua demissus ita, ne quid infundat. ablatum deinde igni refrigeratione dividitur et discedit serum a 10 lacte.
127 quidam et ipsum serum iam multo potentissimum decocunt ad tertias partes et sub diu refrigerant. bibitur autem efficacissime heminis per intervalla, sa*t*is diebus quinae; melius a potu gestari. datur comitialibus, melancholicis, paralyticis, in lepris, elephantiasi, articulariis mor- 15 bis.
128 infunditur quoque lac contra rosiones a medicamentis factas et, si urat dysinteria, decoctum cum marinis lapillis aut cum tisana hordeacia. item ad intestinorum rosiones bubulum aut ovillum utilius. recens quoque dysintericis infunditur, ad colum autem crudum, item vulvae et propter 20 serpentium ictus potisve pityocampis, bupresti, cantharidum

---

p. 112. IV 31 p. 157. — § 126: Diosc. II 77. — § 127: Diosc. II 77. 76. Seren. 133. — § 128: Diosc. II 77. eupor. I 205. II 53. — Diosc. II 77. Cels. V 27, 12.

---

abstinentia medicaminum ut in *sqq.? cfr. XXV 94*). 1 ut *om.* **R**^{1}. | arcadia *G e coni. B.* achaiā *ll.***x**. -ia *v.* 2 cachectae *B.* -choetae (-te **d**) **dx**. -cohetae **VR**. -coethe **f**. 3 quia si uinum **dx**. | liberatis in **V**. 3. 4 chiragraque *ego* (-aue *v*). theragraque **V**^{2}. -gratiue (-uae **V**^{1}) **V**^{1}**dx**. cheragraue **R**. 5 fictili **dx***v*. -le *r*. | feruet **R***v*. -ro et *r***x**. 7 cyathis aceti mulsi *B e Diosc.* 8 ne *B.* ni *ll.***x***S.* et *v.* 9 cum *v.* cum & *ll.***x**. *an* et cum? | dimissus **V**. 11 multo *ll.***Tx***v*(*S*). mulſo **f***H.* muſto *Dal.* 13 satis *J.* salis *ll.***xf**. singulis *C cum B*(*G*). sanis *v.* | in diebus **r**. *cfr. XX 188. del. B.* 14 quinae **V***J.* quine **Rd**. quinque **x***v.a.C.* quinis *G.* usque ad quinas *C cum B. an* in die non plus quinae? *cfr. Diosc.* | melius **Rdx***G.* illius **V**. (a potu illius solitis *man. Dal.v*). 21 potisue *ll.***x***H.* phthisicis *v.* | pityocampis *J. cfr. XXIX 95.* -pes **Tf**(?)*B* (phyto- *v*). pytoscampis (ytos **r** *in ras.*) **R**. potioc- (-pes **d**) **Vdx**. | buprestis **T**(?)*v.a.J.*

aut salamandrae venenis, privatim bubulum iis, qui Col- 129
chicum biberint aut cicutam aut dorycnium aut leporem
marinum, sicut asininum contra gypsum et cerussam et
sulpur et argentum vivum, item durae alvo in febri. gar-
5 garizatur quoque faucibus exulceratis. utilissime et bibitur
ab imbecillitate vires recolligentibus, quos atrophos vocant,
in febri etiam, quae careat dolore capitis. pueris ante
cibum lactis asinini heminam dari aut si exitus cibi ro-
siones sentirent, antiqui in arcanis habuerunt, si hoc non
10 esset, caprini. bubuli serum orthopnoicis prodest ante 130
cetera addito nasturtio. inunguntur etiam oculi in lactis
heminas additis sesamae drachmis IIII tritis in lippitu-
dine. caprino lienes sanantur, post bidui inediam tertio
die hedera pastis capris, per triduum poto sine alio cibo.
15 lactis usus alias contrarius capitis doloribus, hepaticis,
splenicis, nervorum vitio, febres habentibus, vertigini
praeterquam purgationis gratia, gravedini, tussientibus,
lippis. *o*villum utilissimum tenesmo, dysinteriae; nec non
phthisicis hoc et mulieris saluberrimum qui dicerent
20 fuerunt.

---

§ 129: Diosc. IV 84. eupor. II 148. Scribon. 179. Seren. 1071. 526. — Diosc. eup. II 161. 163. 164. Diosc. II 77. Marc. 14, 56. (cfr. Cels. III 22 p. 112). — § 130: Scribon. 132. Diosc. II 78. Cels. III 22 p. 112. IV 16. — Diosc. II 77. eupor. II 38. — Diosc. II 78.

---

1 iis *v.* his *ll. C.* 1. 2 colchicum *J.* -con *B.* cholicum *ll.* colostrum *v. a. B.* 4. 5 gargariziatur **V**. 5 *dist. ego.* 6 atrophitos **R**. -pos **r**. 7 pueris *om.* **R**¹. 8 asinino **R**. 9 sentiret **V**. -iant **dx***v. a. G.* 10 esset **RT***v.* esse **V**. est e **d**. est **x**. | caprini **Rd***H.* e caprino **VTx** (*v praem.* habuerunt). 11 cauli **V**. | in latis **V**¹. illatis **V**². 12 hemina (em- **x**) **dx**. -nis *v. a. S.* | additis **T***v.* -ti **V**¹**dx**. -t// **R**. -ta **V**²**r**. | sesamae **T***C.* -mi *v.* samiid **Rdx**. sami// **V**¹. semi **V**²**r**. | quattuor *ll. v.* 13 in id iam **V**. | tercio **x**. tertia **Rd**(?)*v. a. S.* 15 lacti sucus **Vd**. -tis succus **x**. 16 splenicis **VdTxr***v*(*H*). -neticis *C.* *om.* **R***Dal.* 17 grauedini **R***v.* *om.* *r***x**. (gratia *om.* *v. a. B*). 18 ouillum *coni. H e Diosc.* sui- *ll.* **x***v.* 18. 19 *dist. ego.* 19 mulieris *ego. cfr. Diosc. II 78 et § 75. 243. XXIX 42 al., de mendo XXVII 63.* -res **VRf**. -ri *G.* -ribus **dTx***v*(*H*). *an vero* muliebre, *ut XXX 118?*

131 (34) De generibus caseorum diximus, cum de uberibus 11, 240 sqq. singulisque membris animalium diceremus. Sextius eosdem effectus equino quos bubulo tradit; hunc vocant hippacen. stomacho utiles qui non sunt salsi, id est recentes. veteres alvum sistunt corpusque minuunt, stomacho *in*-5 utiliores; et in totum salsa minuunt corpus, alunt mollia. 132 caseus recens cum melle suggillata emendat, mollis alvum sistit, sedat tormina pastillis in vino austero decoctis rursusque in patina tostis cum melle. saprum vocant qui cum sale et sorbis siccis e vino tritus potusque medetur 10 coeliacis. genitalium carbunculis caprinus tritus inpositus, item acidus cum oxymelite maculis in balineo inlitus oleo interlinitur.

133 (35) E lacte fit et butyrum, barbararum gentium lautissimus cibus et qui divites a plebe discernat. pluri- 15 mum e bubulo — et inde nomen —, pinguissimum ex ovibus fit et caprino, sed hieme calefacto lacte, aestate expresso tantum, crebro iactatu in longis vasis angusto foramine spiritum accipientibus sub ipso ore alias praeligato. additur paulum aquae, ut acescat. quod est ma- 20 134 xime coactum, in summo fluitat; id exemptum addito sale oxygala appellant. relicum decocunt in ollis; ibi quod

§ 131: Diosc. II 80. cfr. Hippocr. de morb. IV 20. Diosc. II 79. (Herodot. IV 2). — § 132: Pl. iun. 29, 15. Marc. 19, 56. — cfr. Diosc. eupor. II 49. — § 133: cfr. Plin. XI 239. Hippocr. de morb. IV 20. Diosc. II 81. — § 134 extr.: Diosc. II 81.

3 hunc **Rd***G*. hoc **V**. hos **x***v*. | uocant **dr***G*. -at *r***x***v*. 3. 4 hyppacen **Vx**. 4 sint *G*. 5. 6 inutiliores *D cum U 614*. uti- *ll.v.* 7 mollit **f***S*. 8 sedatque **f***S*. 10 tritis **V**. 11 genitalium **r***v*. -libus (*ortum ex* -liuuſ) *r***x**. 11—13 *dist. ego.* 12 idem **Vx**. | balneo **dx**. 17 *an* ouillo? | fit et *ll.* et **x**. fit et ex *v*. | *dist. ego.* | ſed *ll.v.* *an* et? | hieme **R**(?)*v*. hi Faxe **V**. in faxe **dTx**. 18 iactato **V**. 19 spiritu **V**. | *an* sub *delendum* (*vel* sed)? *cfr. § 146.* 20 paulum **Vf***v*(*S*). -lulum *r**G*(*D*). (paululum *non legitur nisi IV 1. VII 48, de tempore dictum*). | accescat **V**. 21 quoacto **R**. -agulum **r**. | exemplum **R**. | *locum transponendo emendare conati sunt Dal., Beckmannus, alii.* addito — relicum *parenthesi complexus est Müller emend. IV 30.* 22 oxygalla (oxig- **x**) **Vdx** (*item infra*). | uocatur **dTx***H*. | reliqua *v.a.H.*

supernatat, butyrum est, oleosum natura. quo magis virus resipit, hoc praestantius iudicatur. pluribus conpositionibus miscetur inveteratum. natura eius adstringere, mollire, replere, purgare.

5 (36) Oxygala fit et alio modo, acido lacte addito in 135 recens, quod *velint* acescere, utilissimum stomacho. effectus dicemus suis locis.

(37) Proxima in communibus adipi laus est, sed maxime suillo, apud antiquos etiam religiosius. certe novae 10 nuptae intrantes etiam nu*nc* sollemne habent postes eo attingere. inveteratur duobus modis, cum sale aut sincerus; tanto fit utilior. axungiam Graeci etiam appella- 136 vere iam in voluminibus suis. neque est occulta virium causa, quoniam id animal herbarum radicibus vescitur; 15 itaque etiam fimo innumeri usus. quam ob rem non de alia loquemur [sue]. multo efficacior e femina et quae non peper*e*rit, multo vero praestantior in apris es*se d*icitur

§ 135: cfr. Colum. XII 8. — Donat. ad Terent. Hecyr. I 2, 60 Serv. ad Verg. Aen. IV 458. (Isid. IX 7, 12).

1 *an* supernatet? *cfr. XXIX 35.* supernatat tollunt *Müller l. l.* | qua **R**. quod *rv.a.G.* 2 respuit (*Vinc. Bellov.*) *v.a.G.* 6 uelint *ego.* ue... (*reliquis margine abscisis*) r. inm **VR**. in **dx**. uelis *G.* dum *v.* (*fortasse nonnulla exciderunt, ut* quodue aliud cogat: *cfr. Colum.*). | acescere **Rdx***G* (-scit *v*). arcesc- **V**. inacescere *H* (*a Plinio nusquam alibi usurpatum, sed cfr. potius § 133. XX 147. VII 64. XVIII 77 al.*). 8 adipis *et* (9) suilli *G.* 9 religiosius *ll.H*(*J*). -si *G.* -sus erat **f**(?)*v*(*S*). 10 etiam nunc *ego.* -um *ll.v.* 11 attinguere *coni. J coll. § 142.* | cum *ll.***x***J.* aut cum **d**(?)*v.* (*an* aut? *cfr. § 229. XXIX 60*). 12 tanto *ll.* tanto utilior quanto *v. sed cfr. § 78. XXIX 13. 107. XXXI 46. XXIII 157. XVII 250 al.* | fit **dx**. ſit **VR***v.* | utilior r. uectior **R**. uetuſtior *rv.* 13 iam (= nunc) **V**[1]**RdT***H*(*J*). tam **x**. eam **V**[2]*D.* eum *G. del. v*(*S*). 14 herbarum **dr***v.* -rum causa **VRxf** (*falso iterantes*). 16 loquemur *ll.* **Tx***v*(*S*). -uimur **r***G.* | *uncos ego posui* (sue *glossema est ad* femina). quam e sue *anonymi ap. B. D cum U 615.* | efficacior e *J.* -ore **VR***v*(*S*). -or est **dTx***H.* | est (*pro* et) *D cum U.* 17 pepererit *ego.* -perit *ll.v. cfr. § 75.* | praestantior **x***v.* -ore *ll.* | esse dicitur *ego* (*et dist.*). est igitur *ll.S.* est *v.* (*an* intellegitur, *ut § 55. 146. 159. XXV 93. XXIII 106. 120 al.?*).

usus axungiae ad emollienda, excalfacienda, discutienda
137 purgandaque. medicorum aliqui admixto anseris adipe
taurorumque sebo et oesypo ad podagras uti iubent; si
vero permane*a*t dolor, cum cera, myrto, resina, pice. sin-
cera axungia medetur ambustis vel nive, pernionibus autem 5
cum hordei cinere et galla pari modo. prodest et con-
fricatis membris, itinerumque lassitudines et fatigationes
levat. ad tussim veterem recens decoquitur quadrantis
138 pondere in vini cyathis III addito melle. vetus etiam
phthisis pilulis sumpta sanat, quae sine sale inveterata est. 10
omnino enim non nisi ad ea, quae purganda sint aut quae
non sint exulcerata, salsa recipitur. quidam quadrantes
axungiae et mul*s*i in vini cyathis ternis decocunt contra
phthisis, quarto quoque die picem liquidam in ovo sumi
iubent. circumligatur et lateribus, pectori, scapulis eorum, 15
qui phthisim sentiunt, tantaque est vis, ut genibus etiam
adalligata redeat in os sapor eamque expuere videantur.
139 e sue, quae non pepererit, aptissime utuntur ad cutem
mulieres, contra scabiem vero quivis admixto iumentorum
sebo pro parte tertia et pice pariterque subfervefactis. 20
sincera partus in abortum vergentes nutrit collyrii modo

---

§ **137**: (Diosc. II 94). Pl. iun. 87, 13. 14. — § **138**: Marc. 16, 71. — § **139** med.: cfr. Marc. 19, 40.

---

1 usus igitur *v.a.S.* | est ad *v.a.D.* 4 permaneat *G.* -net *ll.* **Txf***v*(*H*). 5 *an* uel *delendum* (*aut* uel igni uel)? | pernicionibus **V**^{2}. 6 cum **r***v.* *om.* *r***x**. 9 tribus *ll.v.* 10 phthisis **R***S.* -sin in *v.* ptisis **x**. ptysis **d**. pthisicis **V**. 12 non *om.* **dx**. | ſalſa *man. Dal. G.* ſalſ... (*reliquis margine abscisis*) **r**. callica **Rdx**. gall- **VTf**. et calida *v.* | recipitur **VdTxf***v*(*S*). cap- **R**. petitur *G.* 13 mulſi *v.* multis *ll.* | ternis **VRf***S*(*D*). ....us **r**. tribus **dx***v*(*J*). 14 ptisis **x**. ptysin **d**. | quanto **V**. quintoque *v.a.H.* | queque **x**. *om. v.a.H.* | quarto — 15 iubent *pro glossemate habuit S coll. XXIV 40. sed cfr. Marc. 16, 67. an* die et picem? 15 circumligatur **VTxf***S.* -tis *r*(?)*v.* | et *om.* **df**(?)*v.a.S.* | pectori *ego.* -ris **VdTxf***S.* -ribus **R**(?)*v* (*praem.* et) *D.* | et scapulis *v.a.D.* 16 phthisin **r***v.a.S.* -sem **R**. ptisim **x**. pthysim **d**. 18 pepererit **x***G.* -perit *ll.***f***v*(*H*). *cfr. § 136.* 19 quiuis **R***G.* qui uix **Vd**. quouis **x***v.* 20 pariterue **Vf**. 21 nutrit **dx***v.* -trū **V**^{1}**R**. -triunt *D.* nytrū **V**^{2}. *an* munit? *cfr. XV 86.*

subdita. cicatrices concolores facit cerussa admixta vel argenti spuma, at cum sulpure unguium scrabritias emendat. medetur et capillo fluenti et ulceribus in capite mulierum cum gallae parte quarta et infumata pilis ocu-
5 lorum. datur et phthisicis unciatim cum vini veteris hemina decocta, donec III unciae e toto restent; aliqui et mellis exiguum adiciunt. panis inlinitur cum calce, item 140 furunculis duritiaeque mammarum. rupta et convulsa et spasmata et luxata sanat, clavos et rimas callique vitia
10 cum helleboro albo, parotidas admixta farina salsamentariae testae, quo genere proficit et ad strumas. pruritus et papulas in balineo perunctis tollit, alioque etiamnum modo podagricis prodest mixto oleo vetere, contrito una sarcophago lapide et quinquefolio tuso in vino vel cum calce
15 aut cum cinere. fit et peculiare emplastrum LXXV ⚹ ponderi C spumae argenteae mixtis, utilissime contra ulcerum inflammationes adipe verrino. et inungui putant utile, quaeque serpant inlinere cum resina. antiqui axibus vehi- 141 culorum perunguendis maxime ad faciliorem circumactum
20 rotarum utebantur, unde nomen, sic quoque utili medicina cum illa ferrugine rotarum ad sedis vitia virilitatisque et per se axungia. medici antiqui maxime probabant renibus 142

---

§ 140: Pl. iun. 81, 19. (Diosc. II 94). — § 141: Diosc. II 94. — § 142: Diosc. II 87. 94.

---

2 ad **V**. | adunguium **VR**. (*an* & ung-?). 3 capillo **dx***v*. -llos **V**[1]**R**. -llis **V**[2]*D*. | fluentibus **V**[2]*D*. 4 filis **V**. -liis f. 6 tres *ll.v.* | ex **dTx**. | cocto **R**[1]. 7 panos sanat *man. Dal. v.a.G.* | illinitur **r***G*. inlito **V**. illi- *r***Tx**. -ta *v*. *an* inlita *sc.* medetur (*suppl. e v. 3*)? 8. 9 et conuulsa et spasmata **r***v*. *om.* *r***x**. 10 salsamentariae **R***G*. -ria **rxf***v* (*praem.* e). 11 testa *v.a.G.* 12 balneo **dx***v.a.G.* | perunctos **V**. 14 tusa **Vdx***v.a.G.* 14. 15 calce aut **VRdTx**. calce uel **r***v*. 15 fit *ego*. facit *ll.***x***v*. | ⚹ *om.* **dTx***v.a.Gron.* *in* **R** *ras.* 15. 16 ponderi *ll.***T***H*. -re **x***v*. pondo *C*. 16 c **x***v*. centum *ll.*(?)*C*. | utilissime **Vx**. -ma **Tf**. -mum *r*(?)*v*. 17 *dist. ego.* | et *om.* **dTx***H*.
18 inlinere **V***S*. -nire **Rdx***v*. *an* inlini? 20 utile **R**. 21 ferugine **V***Ven.* 21. 22 *dist. ego.* 22 axungia *ego*. -ncia **V**. -ngia et **Rdx**. -ngiae *D*. -ngiam *v*. *fortasse* ut per se. *an vero* et per se axungia est (*pro* et) *ut glossema delenda sunt?*

detractam exemptisque venis aqua caelesti fricabant crebro decoquebantque fictili novo saepius, tum demum adservantes. convenit salsam magis mollire, excalfacere, discutere, utilioremque esse vino lotam. Masurius palmam lupino adipi dedisse antiquos tradidit. ideo novas nuptas 5 illo perunguere postes solitas, ne quid mali medicamenti inferretur.

143 (38) Quae ratio adipis, eadem in iis, quae ruminant, sebi est, aliis modis, non minoris potentiae. perficitur omne exemptis venis aqua marina vel salsa lotum, mox in 10 pila tusum aspersa marina crebro; postea coquitur, donec odor omnis aboleatur, mox adsiduo sole ad candorem re-144 ducitur. a renibus autem omne laudatissimum est. si vero vetus revocetur ad curam, liquefieri prius iubent, mox frigida aqua lavari saepius, dein liquefacere adfuso 15 vino quam odoratissimo. eodemque modo iterum ac saepius cocunt, donec virus evanescat. multi privatim sic taurorum leonumque ac pantherarum et camelorum pinguia curari iubent. usus dicetur suis locis.

145 (39) Communis et medullarum est. omnes molliunt, 20 explent, siccant, excalfaciunt. laudatissima e cervis, mox vitulina, dein hircina et caprina. curantur ante autumnum. recentes lotae siccataeque in umbra, per cribrum dein liquatae per lintea exprimuntur ac reponuntur in fictili locis frigidis. 25

146 (40) Inter omnia autem communia animalium vel praestantissimum effectu fel est. vis eius excalfacere,

§ 143: Diosc. II 89. — § 144: Diosc. II 90. — § 145: Diosc. II 95. — § 146: Diosc. II 96. (cfr. Plin. XI 195). — Fabius Pictor ap. Gell. X 15, 2. Festus p. 178b, 24.

2 saepius **R***v*. saeius **V**. seuius **dT**. semius **x**. 5 addedisse **V**. 6 potest **V**. 8 iis *v*. his *ll. C.* 11 *dist. ego cum* **x**. *cfr. Diosc. et § 142.* 13 omne *om.* **R**(?)*H*. 14 iubent prius **dx**. 15 deinde **dx**. 17 cogunt **x***v.a.G.* 18 leonum **VR**¹*v.a.G.* | ac *om. v.a.G.* | & **R**(?)*G*. ac *r***x***v*. 21 laudatissima e *S*. -me **Vd**. -ma **Rx***v*. | ceruis **r***S*. -uicis **VR**. -uina **dx***v*. 22 *dist. ego.* 23 recedentes **VR**¹. 27 praestantissimum *D cum U 617*. -ma in **r**. -mum in *S*. -tiū in *r***Txf**. -tiſſimi *G*. -tius in *v*. | effectus **f***G*.

mordere, scindere, extrahere, discutere. minorum animalium subtilius intellegitur et ideo ad oculorum medicamenta utilius existimatur. taurino praecipua potentia, etiam in aere pel*v*ibusque aureo colore *ob*ducendis. omne
5 autem curatur recens praeligato ore lino crasso, demissum in ferventem aquam semihora, mox siccatum sine sole atque in melle conditum. damnatur equinum tantum inter venena. ideo flamini sacrorum equum tangere non licet, cum Romae publicis sacris equus etiam immoletur.

10 (41) Quin et sanguis eorum septicam vim habet; item 147 equarum, praeterquam virginum, erodit, emarginat ulcera. taurinus quidem recens inter venena est excepta Aegira. ibi enim sacerdos Terrae vaticinatura sanguinem tauri bibit prius quam in specus descendat. tantum potest sympathia
15 illa, de qua loquimur, ut aliquando religione aut loco fiat. Drusus tribunus plebei traditur caprinum bibisse, cum 148 pallore et invidia veneni sibi dati insimulare Q. Caepionem inimicum vellet. hircorum sanguini tanta vis est, ut ferramentorum subtilitas non aliter acrius induretur, scabritia
20 poliatur vehementius quam lima. non igitur et sanguis animalium inter communia dici potest, et ideo suis quisque dicetur effectibus.

---

§ 147: Diosc. II 97. cfr. Diosc. eupor. II 158. de venen. 25. — cfr. Plin. IV 12. Pausan. VII 25, 6 extr. — § 48: cfr. Aurel. Victor 66. (Diosc. II 97).

---

3 laurino **V**. 4 peluibusque *S cum cod. Murb. vet. Dal.* pelli- *ll.* **x***v*. | obducendis *S*. duc- (dic- **V**[1]) *ll.* **x***v*. *non minus probabile est* inducendis; *cfr. XXXVI 176. XXXIII 65 (90. 91. XXXV. 36. 45. 102. XXX 132)*. 5 *an* recens uesicae praeligato ore? *cfr. Diosc.* 6 semihoram **V**. 8 flaminii **Vx**. -nio *v.a.B.* | ecum **V***S* (*item infra*). 9 etiam equus **x**. 11 emarginat **d**(?)*v*. mar- *r***x***v*. | ulcera **r***G*. -rat *r***x***v*. 13 uaticinatarum **Vdx**. 14 specus *ll.* **Txf***v*(*S*). -cū **r***G*(*D*). | ualet (*pro* potest) **x**. 15 loquemur **V**[2]. -uuntur *v.a.G.* 16 plebe **R**. -bis **r***v.a.H.* 18 ac (*pro* ut) **d**. af **R**[1]. 20 poliatur *ll.* **Txf***v*(*H*). *cfr. XXXVI 53. XIII 81.* tollatur **r***G*(*D*). 21. 22 quisque **Rd***G*. suisque **V**. quique **x**. quaeque [*et* dicentur] *v*. 22 *post* effectibus *interrogationis signum posuit S, ut esset* non = nonne. *sed negat Plinius posse in commune dici de variorum animalium sanguinis peculiari natura.*

149 (42) Digeremus enim in mala singula usus primumque contra serpentes. exitio his esse cervos nemo ignorat ut, si quae sunt, extractas cavernis mandentes. nec vero ipsi spirantesque tantum adversantur, sed membratim quo-
8,118 que. fugari eas nidore cornus eorum, si uratur, dictum 5 est; at e summo gutture ustis ossibus congregari dicuntur.
150 pelles eiusdem animalis substratae securos praestant ab eo metu somnos, coagulum ex aceto potum ab ictu; et si omnino tractatum sit, eo die non ferit serpens. testes quoque eius inveterati vel genitale *vet*us maris salutariter 10 dantur in vino; item venter, quem centipellionem vocant. fugiunt et omnino dentem cervi habentes aut medulla perunctos sebove cervi aut vituli. summis autem remediis
8,118 praefertur hinnulei coagulum matris utero execti, ut in-
151 dicavimus. sanguine cervino, si una urantur dracontion 15 et cunilago et anchusa lentisci ligno, contrahi serpentes tradunt, dissipari deinde, si sanguine detracto adiciatur pyrethrum. invenio apud auctores Graecos, animal cervo minus et pilo demum simile, quod ophion vocaretur, Sardiniam tantum ferre solitam. hoc inter*i*sse arbitror et 20

---

§ 149: Diosc. II 63. eupor. II 128. Nicand. ther. 36. Pl. iun. 110, 2. 3. — § 150: Seren. 851. — Diosc. II 43. eupor. II 131. 115. Nicand. ther. 586. 579. Seren. 852. Diosc. II 95. 94. eupor. II 132. Nicand. ther. 101. Seren. 838. Solin. 19, 16. cfr. schol. Nicand. ther. 577. — § 151: cfr. Plin. XXX 146.

---

1 mala **V**[1]**RdTxf***H coll. indice.* animalia **V**[2]*v*(*D*). 1. 2 primumque *S cum P.* pluri- *ll.v.* 3 ut ſi quae sunt *ll.v.* utique ſpiritu *P. an* ueſtiganteſ et? *cfr. VIII 118.* 4 ipsis spirantes **T***v.a.G.* 5 cornus **Vf***v*(*S*). -nu *r***x***H.* 6 at e **V***v*(*S*). at de **R***Brot.* ac de **dTx**. | gustis **VR**. 8 eo (*pro* ictu) **r** *in ras.* 9 tractum **dTx***Ven.* tactum *P.* 10 uetus *Müller emend. IV 31.* eius *ll.S. del. v*(*D*). ξηρόν *Diosc. eupor.* (*an* ſiccum?). 11 centipeleonem (centp- **V**[1]) **VR**. -lionem **r**. 13 perunctas **V**. | cerui **r***v.* -uitia **VR**. -ui tacta **dTx**. | ac **x**. | uituli *ll.***Tx***v*(*H*). hinuli *G.* 14 innulei **V**. hinule **x**. -lei *G.* -li *v.* | cogulum **V**[1]. coagulatum **V**[2]. | utero **R***v.* uero *r***x**. | exsecti **Rdx***G.* 15 si maturantur **V**. 17 detracta **V**. 18 pyrhetrum **V**. perit- **x**. 19 uocatur *v.a.H.* diceretur **r**. 20 interiisse *B.* -resse *ll.***x***v.*

ideo medicinas ex eo omitto. — **10.** Apri quoque cere- 152
brum contra eas laudatur cum sanguine, iocur etiam in-
veteratum cum ruta potum ex vino, item adips cum melle
resinaque, simili modo verrinum iocur et fellis dumtaxat
5 fibra ⚹ IIII pondere vel cerebrum in vino potum. — Ca-
prarum cornu vel pilis accensis fugari serpentes dicunt,
cineremque e cornu potum vel inlitum contra ictus valere,
item lactis haustus cum uva taminia vel urinae cum aceto
scillit*e*, caseum caprinum cum origano inpositum vel sebum
10 cum cera. milia praeterea remediorum ex eo animali de- 153
monstrantur, sicut apparebit, quod equidem miror, cum
febri negetur carere. amplior potentia feris eiusdem ge-
neris, quod numerosissimum esse diximus, alia vero et 8,214
hircis. Democritus etiamnum effectus auget eius, qui
15 singularis natus sit. fimo quoque caprarum in aceto de-
cocto inlini ictus serpentium placet et recentis cinere in
vino, atque in totum difficilius sese recolligentes a ser-
pentium ictu in caprilibus optime convalescunt. qui effi- 154
cacius volunt mederi, occisae caprae alvum dissectam cum
20 fimo intus reperto inligant statim. alii carnem recentem
haedorum *cum* pilo suffiunt eodemque nidore fugant ser-
pentes. utuntur et pelle eorum recent*i*, ad plagas et
carne et fimo equi in agro pasti, coagulo leporis ex aceto
contraque scorpionem et murem araneum; aiunt non feriri

---

§ 152: Nicand. ther. 559. Diosc. II 48. — § 153: cfr. Plin. VIII 202. — § 154 extr.: Diosc. II 21. eupor. II 159 (114. 115).

---

2 eos **Vx***v.a.C.* 2. 3 inueteratur **Vdx**. 4 uerinum **V**. | dumxtaxat **RdT**. dumzazat **V**[1]**f**. 5 ⚹ *om.* **d**. or **x**. obolorum *v.a.H.* 6 pilus **R**. 7 cineremque **dx***v.* -reque *r.* | e (et *ll.* ex *D*) cornu *ll.***x***H.* eorum *v.* | uel **R***v*(*D*). et **d***S.* ei **V**. *om.* **x**. | inlitum *om.* **x**. 8 inaustus **V**. 9 scillite *G.* -to **Rd**. -tico *C.* scillato **V**. scyllito **x**. -tico *v.* *an* scillino? *cfr. nota ad XXVI 114.* 11 mero **R**[1]. 12 carere negetur **dTx**.
14 etiam hiannum **V**[1]. etiam **V**[2]. 17 sese **VRf***S.* esse **r**. sere **dx**. se *v.* 20 reperio **V**. 21 cum *CFWMüller p. 25. cfr. § 202. 210. om. ll.***x***v.* | suf fifiunt **V**. 22 recenti *ego.* -te *ll.v* (*contra Plinii usum*). 22. 23 *dist. ego.* | et carne **VRTxf***S.* carne **d**(?)*v.* 24 contra *v.a.G.* | ferire **V**.

155 leporis coagulo perunctos. a scorpione percussis fimum caprae efficacius aceto decoctum auxiliatur, lardum iusque decocti potum et *iis*, qui buprestim hauserint. quin etiam si quis asino in aurem percussum a scorpione se dicat, transire malum protinus tradunt, venenataque omnia ac- 5 censo pulmone eius fugere. et fimo vituli suffiri percussos a scorpione prodest.

156 (43) Canis rabiosi morsu facta volnera circumcidunt ad vivas usque partes quidam carnemque vituli admovent et ius ex eodem carnis decoctae dant potui aut axungiam 10 cum calce tusam, hirci iocur, quo inposito ne temptari quidem aquae metu adfirmant. laudant et caprae fimum ex vino inlitum, melis et cuculi et hirundinis decoctum et potum. ad reliquos bestiarum morsus caprinum caseum siccum cum origano inponunt et bibi iubent, ad hominis 15 morsus carnem bubulam coctam, efficacius vituli, si non ante quintum diem solvant.

157 (44) Veneficiis rostrum lupi resistere inveteratum aiunt ob idque villarum portis praefigunt. hoc idem praestare et pellis e cervice solida manica existimatur, quippe tanta 20 8,80 vis est animalis praeter ea, quae retulimus, ut vestigia 158 eius calcata equis adferant torporem. — (45) Iis, qui argentum vivum biberint, lardum remedio est. — Asinino lacte poto venena restinguntur, peculiariter si hyoscyamum potum sit aut viscum aut cicuta aut lepus marinus aut 25 opocarpatum aut cer*ussa* aut dorycnium et si coagulum

§ 155: Diosc. II 98. eupor. II 117. — Scribon. 190. — § 156: Diosc. περὶ ἰοβ. 2 med. — Seren. 871—874. Pl. iun. 112, 5—7. — § 158: Cels. V 27, 12. cfr. Pl. iun. 108, 3. 4. Seren.

2 aceto **dx**. -tū **V**. cum aceto **R**(?)*v*. 3 et *om. v.a.S.* ex **T**. | iis *v*. his *ll.C.* | quibus praestim auserint **V**. 5. 6 accenso **dx***v*. -sa *rf*. 9 carnemque *ll.v(G)*. -nem **x** *man.Dal.C.* | admonent **V**. 11 iecore (*om.* quo) **dTx***H*. 12 aqua **V**. aliquo **dTx**. 20 manica **VdTx***v(S)*. manua **R**. *del. C.* 25 sic **V**. 26 opocharpatum **Vx**. -carpathum *v.a.Brot.* ὀπὸς καρπάσου *Diosc. de venen. 13.* | cerussa *ego. cfr. § 129 et Diosc. Scribon.* caryce **d***v.a.B.* -rice **Vx**. carie **f**. tarice **R**. pharicon *B* (*cfr. Diosc. eupor. II 141. Scribon. 195*). agaricum *D cum U 618.* | dorygneum **V**. -rignium **R**. -ricinum **x**.

alicui nocuerit, nam id quoque venenum est in prima
lactis coagulatione. multos et alios usus eius dicemus,
sed meminisse oportebit recenti utendum aut non multo
postea tepefacto; nullum enim celerius evanescit. ossa
5 quoque asini confracta et decocta contra leporis marini
venenum dantur. omnia eadem onagris efficaciora. — De 159
equiferis non scripserunt Graeci, quoniam terrae illae non
gignebant, verum tamen fortiora omnia eadem quam in
equis intellegi debent. lacte equino venena leporis marini
10 et toxica expugnantur. nec uros aut bisontes habuerunt
Graeci in experimentis, quamquam bove fero refertis In-
diae silvis; *pro* portione tamen eadem efficaciora omnia ex
his credi par est. sic quoque lacte bubulo cuncta venena 160
expugnari tradunt, maxime supra dicta et si ephemerum
15 inpactum sit aut si cantharides datae; omnia vomitione
egeri, sic et caprino iure cantharidas. contra ea vero,
quae exulceratione enecant, sebum vitulinum vel bubulum
auxiliatur. nam contra sanguisugas potas butyrum re-
medio est cum aceto ferro calefacto, quod et per se prod-
20 est contra venena, nam si oleum non sit, vicem eius re-
praesentat. multipedae morsus cum melle sanat. omasi 161
quoque iure poto venena supra dicta expugnari putant,

1071. Scribon. 181. 179. 186. 191. Diosc. eupor. II 156. 163.
Scribon. 184. — § 159: cfr. Plin. VIII 39. — Scribon. 186. (cfr.
Plin. VIII 38). — § 160: Seren. 1071. — cfr. Diosc. II 77. eupor.
II 148. Diosc. II 94. — Diosc. eupor. II 134. Marc. 16, 96. —
Diosc. II 81. eupor. II 135. — § 161: cfr. Diosc. eupor. II 137.
Scribon. 188. Nicand. alex. 62. 63. — Seren. 1076. — Diosc.
eupor. II 139. Pl. iun. 108, 4. 5.

---

1 in **Vx***v*(*S*). *om.* *r*(?)*H*. 7 non **dxr***v*. nunc *r*. | scal-
pserunt **r**[1]. cal- **r**[2]. 10 uisontes **V**[1]**x**. ues- **V**[2]. 11 quam-
quam — refertis **V**[2]**r***v*. *om.* *r***x**. 12 pro *ego. cfr. § 139.
XX 8. XI 40 al.* re **V**[1]**Rdx**. *del.* **V**[2]**r***v*. 14 est (*pro* et) **V**. |
epherum **VR**[1]**x**. 16 cantharides **Vdx***v.a.H.* 18 sangi-
sugas r. sanguis ungias **VR**. 18. 19 remediū **VR**[1]. 20 nam
*ll.***x***v*, *ortum fortasse ex* [na] et, *ut fuerit* uenena et si oleum *sqq.* |
uice **V**. 21 omasi **VR***G*. omnia si (sesami *v*) **dTx***v*.
22 quoque **VR***v*. coquitur **dTx**. cocti *coni. H.* | debent (*pro*
putant) **R**[1].

privatim vero aconita et cicutas, itemque vitulino sebo. — Caprinus caseus recens iis, qui viscum biberint, lac contra cantharidas remedio est, contra ephemeri potum cum taminia uva. sanguis caprinus decoctus cum medulla contra
162 toxica venena sumitur, haedinus contra reliqua, coagulum 5 haedi contra viscum et chamaeleonem album sanguinemque taurinum, contra quem et leporis coagulum est ex aceto, contra pastinacam vero et omnium marinorum ictus vel morsus coagulum leporis vel haedi vel agni drachmae pondere ex vino. leporis coagulum et contra venena additur 10 antidotis. papilio quoque lucernarum luminibus advolans inter mala medicamenta numeratur; huic contrarium est iocur caprinum, sicut fel veneficiis ex mustella rustica factis. hinc deinde praevertemur ad genera morborum.

163 **11.** (46) Capilli defluvia ursinus adips admixto ladano 15 et adianto continet alopeciasque emendat et raritatem superciliorum cum fungis lucernarum ac fuligine, quae est in rostris earum, porriginem cum vino. prodest ad hanc et cornus cervini cinis e vino utque non taedia animalium capillis increscant, item fel caprinum cum creta Cimolia 20 et aceto sic, uti paulum capiti inarescant, item fel scrofinum, urina tauri. si vero vetus sit, furfures etiam ad-
164 iecto sulpure emendat. cinere genitalis asini spissari ca-

---

§ 162: Pl. iun. 108, 18—20. Nicand. ther. 577. alex. 325. — § 163: Diosc. II 94. Marc. 6, 27 (1). 6. — cfr. Marc. 4, 21. 70. — 4, 6. — 4, 35. 34. — § 164 med.: Pl. iun. 15, 12. cfr Marc. 6, 20. Pl. iun. 13, 12. cfr. Marc. 4, (8) 37. 34. 35. Pl. iun. 13, 13. Marc. 4, 23.

---

2 iis *v.* his *ll.***x***C.* 3 contra *ego.* eo contra *ll.***x** (*ortum ex* cocontra). et contra *v.* 6 haedi — 9 coagulum *om.* **R.** 10 ex uino cyathis III *Pl. iun.* | additũ **Vdx***S.* 13 fel *om.* **VR**[1]. | ueneficis **V***D.* 14 reuertemur **dx***v.a.S. cfr. nota ad § 123.* 15 mixto **x.** -tu **V.** 16 adiantho **VRx***v.a.C.* 17 fagis lacernarum **V.** 18 porriginem **r.** (-ni *B*). purr- **V**[1]**R.** prur- **rx.** -ni *v.* in porriginem *J* (*contra Plinii usum*). | *dist. ego cum* **x.** 19 cornu **dx.** | *an* utque ne? 20 ceta **V.** 21 ut **R***v.a.D.* | paululum *v.a.H. cfr. nota ad § 133.* | capta **R.** 22 urina *ll.***x***J.* cum urina *v.* urinam (-na **f**) cui admiscent **f**(?)*S.*

pillum putant et a canitie vindicari, si rasis inlinatur plumboque tritus cum oleo, densari et asinini pulli *illit*um urina; admiscent nardum fastidii gratia. alopecias felle taurino cum Aegyptio alumine tepefact*o* inlinunt. ulcera
5 capitis manantia urina tauri efficaciter sanat, item hominis vetus, si cyclaminum adiciatur et sulpur, efficacius tamen vitulinum fel, quo cum aceto calefacto et lendes tolluntur. sebum vitulinum capitis ulceribus cum sale tritum utilis- 165 simum. laudatur et vulpium adips, sed praecipue fel*i*um
10 fimum cum sinapis pari modo inlitum, caprini cornus farina vel cinis, magisque hircini, addito nitro et *t*amarici*s* semine et butyro oleoque, prius capite raso; mire continent ita fluentem capillum, sicuti carnis cinere ex oleo inlita supercilia nigrescunt. lacte caprino lendes tolli tra- 166
15 dunt, fimo cum melle alopecias expleri, item ungularum cinere cum pice. fluentem capillum continet leporinus cinis cum oleo myrteo. — Capitis dolorem sedat pota a*qua*, quae relicta est e bovis aut asini potu, et, si credimus, vulpis masculae genitale circumligatum, cornus cer-
20 vini cinis inlitus ex aceto aut rosaceo aut ex irino. —

§ 165: Pl. iun. 13, 14. Marc. 4, 9. — Diosc. eupor. I 95. — § 166: cfr. Marc. 6, 8. — Diosc. eupor. I 95. 96. Diosc. II 46. (eupor. I 95). Pl. iun. 15, 11. 12. cfr. Marc. 6, 20. — Pl. iun. 12, 6. Marc. 1, 58. — Pl. iun. 12, 8. Marc. 1, 87.

1 et a f*H*. et ea **R**. et e *r***x***v*. | canitiae uindicario **V**. | illinantur **dx**. 2 plumbo *vet. Dal. fortasse* plerumque. *an exciderunt aliqua?* | asini **R**[1]. | illitum *ego*. cum *ll.***x***v. del. D.* 3 alopecies **R**. 4 tepefacto *vet. Dal. cfr. Pl. iun.* -tis *ll.***x***G*. -tas *v*. 7 quod **V**. | lindes **Vx** (*item infra*). 9. 10 felium (-is *H*) fimum *S. cfr. Diosc.* fellum fimum **VR**. fel lupinum **dTx**. fel et fimum *v.a.H.* 10 caprino **VR**. | cornu **dx**. 11 tamaricis *C.* -ci *v.* ama- *ll.***x**. 13 influentem **R**. 14 lacto **V**. 15 cum melle *ll.v. an* cum oleo? *cfr. Diosc.* 16 cinere **dx***v*. -rem *r*. 16. 17 *dist. ego. cfr. Pl. iun. et Marc.* 16 continet **VR** *man. Dal.* -neri **dx***v* (*ad praecedd. relatum*). 17 myrtio **V**. -rcīo **x**. 17. 18 pota aqua quae *S.* -ta aquae **V**[1]**R**. -ta ea quae **dx**. -ta quae **V**[2]. aqua pota quae *v cum Pl. iun.* 19 cornu **dx**. 19. 20 ceruini **dx***v*. -ui **VR**. 20 cini **R**[1]. | rosacio **V**(?)*D*. -atio **R**.

167 (47) Oculorum epiphoras bubulo sebo cum oleo cocto inlinunt; cervini cornus cinere scabritias *ex* eodem inungu*un*t, mucrones autem ipsos efficaciores putant. lupi excrementis circumlini suffusiones prodest, cinere eorum cum Attico melle inungui obscuritates, item felle ursino, 5 epinyctidas adipe apruno cum rosaceo. ungulae asininae cinis inunctus e suo lacte oculorum cicatrices et albu-
168 gines tollit. medulla bubula e dextro crure priore trita cum fuligine pilis et palpebrarum vitiis angulorumque occurrit — calliblephari modo fuligo in hoc usu tem- 10 peratur, optime e*l*lychnio papyraceo oleoque sesamino fuligine in novum vas pinnis detersa —, efficacissime tamen evolsos ibi pilos coercet. felle tauri cum ovi albo collyria fiunt, aquaque dissoluta inungunt per quadriduum.
169 sebum vituli cum anseris adipe et ocimi suco genarum 15 vitiis aptissimum est. eiusdem medullae cum pari pondere cerae et olei vel rosacei addito ovo duritiae genarum inlinuntur. caseo molli caprino inposito ex aqua calida epiphorae sedantur; si tumor sit, ex melle; utrumque sero calido fovendum. sicca lippitudo lumbulis suum exustis 20
170 atque contritis et inpositis tollitur. capras negant lippire, quoniam quasdam herbas ed*i*nt, item dorcadas; ob id fimum earum cera circumdatum nova luna devorari iubent.

---

§ 167: Diosc. II 63. — Marc. 8, 68. — 8, 104. — 8, 149. — § 168: Marc. 8, 179. — § 169: Marc. 8, 185. — Pl. iun. 22, 9. Marc. 8, 40. — § 170 extr.: cfr. Marc. 8, 189. — Diosc. II 47. eupor. I 44. (Cels. VI 6, 38). Plin. XXIX 127.

---

2 ex eodem *ego. cfr. infra et § 163. 262 al., de mendo XVIII 117.* eodem **Rdx***v.a.G.* eadem **V**. eorundem *H cum Gron.* eorum *G.* 2. 3 inungunt *G.* -guont *D.* -guoni **V**[1]**R**. -guono **V**[2]. -gui **d**. -gi **x**. (cinis ... unguine sanat *v*). 3 ipso **dTx**. 6 apruno **V**[1]**R***S.* -rugno *G.* -rino *r***Tx***v.* 7 sue **V**[2]. 8 medullae **V**. -lle **R**. 11 ellychnio *B. cfr. § 181.* et lychnio (-no *v.* -cnio **Vd**. lignio **x**) *ll.v.* | papyracio **V**(?)**R***SD.* | sesaminio (sasa- **V**) **VR**[1]**dx**. | *dist. ego.* 12 pas **V**. 14 inunguntur *v.a.H.* 15 generum **VR**[1]. 18 melli **V**. 18. 19 epiforiae **V**. -re **x**. 19 uero **d**(?)*v.a.D.* 20 lippido **R**. | lumbalis **V**. | ex ostis **V**[1]. tostis *v.a.H.* 22 edint *S.* edent **VR**. edant **dx***v. cfr. nota ad XXVII 110.* 23 deuorari **V**[2]**dx***S.* -are *rv.*

et quoniam noctu quoque aeque cernant, sanguine hircino lusciosos sanari putant, nyctalopas a Graecis dictos, caprae vero iocinere in vino austero decocto. quidam inassati iocineris sanie inungunt aut felle caprae, carnesque vesci
5 eas et, dum coquantur, oculos vaporari *i*is praecipiunt; id quoque referre arbitrantur, ut rutili coloris fuerit. volunt 171 et suffiri oculos iocinere in ollis decocto, quidam inassato. fel quidem caprinum pluribus modis adsumunt, cum melle contra caligines, cum veratri candidi tertia parte contra
10 glaucomata, cum vino contra cicatrices et albugines et caligines et pterygia et argema, ad palpebras vero evolso prius pilo cum suco oleris ita, ut unctio inarescat, contra ruptas tuniculas cum lacte mulieris. ad omnia invetera- 172 tum fel efficacius putant. nec abdicant fimum ex melle
15 inlitum epiphoris, contraque dolores medullam, item pulmonem leporis, et ad caligines fel cum passo aut melle. lupino quoque adipe vel medulla suum fricari oculos contra lippitudines praecipiunt. nam vulpinam linguam habentes in armilla lippituros negant.
20 (48) Aurium dolori et vitiis medentur urina apri in 173 vitreo servata, fel apri vel suis vel bubulum cum oleo ce*d*rino et rosaceo aequis portionibus, praecipue vero tau-

§ 171: Seren. 199. — § 172: Pl. iun. 22, 11 (Marc. 8, 61). — Pl. iun. 22, 12 (Marc. 8, 129). — § 173: Diosc. eupor. I 57. Pl. iun. 19, 14. Marc. 9, 9. 101. — cfr. Marc. 9, 113. 5. — Pl. iun. 19, 6. Diosc. II 96. eupor. I 58.

1 quoque aeque *ego.* aeque (eque **x**) quoque (-quae **V**) **Vdx***v.* eq.q; **R**. quoque **r***S.* eae quoque *J.* aeque *D.* | *dist. v.a.J.* | sanguinem **V**. 2 lusciosconare **R**. -iosos conare **r**. 2. 3 uel caprae (-re **x**) uero **dx**. 5 uocantur **R**[1]. | iis *C.* his *ll.***x***v*(*H*). *om. Verc.*(*G*). 6 ruti **R**. | fuerint *v.a.H*(*D*). 7 inassato **d**(?)*v.* -ti *r***x**. 8 & quidem **R**[1]. equ- **Tx**. 9 uerati **Vd**. -aci **x**. 12 unctio **VRdx***G*(*H*). -to *v.* inunctio **r***Lugd.* 13. 14 inueteratū **R**(?) *vet. Dal. H.* -ta *r***x***v.* 14 abducant **V**. 15. 16 pulmonum **R**. -nes **r**. -nis **dx**. 16 caliginem **x***v.a.H.* 20 medetur **dx***v.a.S.* | urinam **V**. 21 uitrio **V**[1]**f**. -tro *r***x***v.a.S.* 22 cedrino *ego e Marc. 9, 113. cfr. Diosc. I 105. Plin. XXIV 19 (18).* citrino **f**. cytreo **x**. citreo *ll.***T***v.a.C*(*J*). cicino *C cum anon. ap. B. cfr. Diosc. I 38. Plin. XXIII 83.*

rinum cum porri suco tepidum vel cum melle, si suppurent, contraque odorem gravem per se, tepefactum in malicorio. rupta in ea parte cum lacte mulierum efficaciter sanat. quidam et in gravitate aures sic perluendas putant, alii cum senecta serpentium et aceto — includunt lana — collutas ante calida aqua aut, si maior sit gravitas, verrinum fel cum murra et ruta in malicorio excalfactum infundunt, lardum quoque pingue; item fimum asini recens cum rosaceo instillatur, omnia tepefacta. utilior equi spuma vel equini fimi recentis cinis cum rosaceo, butyrum recens, sebum bubulum cum adipe anserino, urina caprae vel tauri aut fullonia vetus, calfactae vapore per lagoenae collum subeunte — admiscent aceti tertiam partem et aliquid murrae —, vituli, qui nondum herbam gustaverit, fimum mixto felle eiusdem et cute, quam relincunt angues, excalefactis prius auribus; lana autem medicamina ea includuntur. prodest et sebum vituli cum anseris adipe et ocimi suco, eiusdem medulla admixto cumino trito infusa, virus verrinum e scrofa exceptum, priusquam terram attingat, contra dolores; auribus fractis glutinum

§ 174: Pl. iun. 19, 7—9. Diosc. II 19. Marc. 9, 99. — 9, 68. — Pl. iun. 19, 13. Marc. 9, 98. Pl. iun. 19, 9. — Marc. 9, 108. — 9, 70. — 9, 24. — § 175: cfr. Marc. 9, 102. — Pl. iun. 19, 10. Marc. 9, 12. 105. 100. — § 176: Diosc. II 41. eupor. I 57. — Pl. iun. 19, 12. Marc. 9, 41. — 9, 25. — 9, 66. — Seren. 174. — Marc. 9, 105 (71).

1 pori **V**. 1. 2 suppurent *v.* -ret **dxr***G.* supperet **VR**. 4 et **dTxf**. etiam **VR***v.* | in grauitate (-tes **V**) **V***v*(*D*). ingrauatas **dTx***H.* -tos **R**. 5. 6 *dist. ego.* 6 lana *ll.* **Tx**(*Ven.*)*H.* -nas *v.* | collutis *Müller emend. IV 32.* 7 uerrinum *ego e Marc. 9, 99.* aurium *ll.v.* taurinum *D cum U 621.* | *dist. U.* 8 pinguem **Vx**. 9 cui **VR**[1]*v.a.G.* | rosaceum *v.a.G.* | instillantur **dx**. | omnia (-iaque *v*) ea **T***v.a.S.* 12 calfactae *ego.* -to (*ortum ex* -te) **VdTx***S.* -ta **R**(?)*v*(*J*). | uapore **R**(?)*v*(*J*). -re et *r***Tx***S.* 13 lagoenae *D.* -guene **VR**. -genae (-ne **x**) **dx***v.* | collo **VR**. 13. 14 *dist. ego.* 14 murrae **V***D.* myrre **x**. urinae *r*(?)*v.* 15 fimum etiam *v.a.D.* | cute **dx**. -tem *rv.* 18 suco cum **x***v.a.G.* 19 uirus **x***v.* di- *ll.* | a (ex *v*) coitu exceptum *man. Dal. v.a.G*(*S*). *cfr. Marc. et § 181.*

e naturis vitulorum factum et in aqua liquatum; aliis vitiis adips vulpium, item fel caprinum cum rosaceo tepido aut porri suco aut, si rupta sint aliqua ibi, e lacte mulieris; si gravitas audiendi, fel bubulum cum urina ca-
5 prae vel hirci, vel si pus sit. in quocumque autem usu putant efficaciora haec in cornu caprino per dies XX infumata. laudant et coagulum leporis tertia parte ⚹ dimi- 177 diaque sacop*en*ii in Am*m*ineo vino. — Parotidas ursinus adips conprimit pari pondere cerae et taurini sebi —
10 addunt quidam hypocisthidem —, et per se butyrum inlitum, si prius foveantur feni Graeci decocti suco, efficacius cum strychno. prosunt et vulpium testes et taurinus sanguis aridus tritus, urina caprae calefacta instillata auribus, fimum eiusdem cum axungia inlitum.
15 (49) Dentes mobiles confirmat cervini cornus cinis 178 doloresque eorum mitigat, sive infricentur sive colluantur. quidam efficaciorem ad omnes eosdem usus crudi cornus farinam arbitrantur. dentifricia utroque modo fiunt. magnum remedium est et in luporum capitis cinere. certum
20 est in excrementis eorum plerumque inveniri ossa; haec adalligata eundem effectum habent, item leporina coagula

§ 177: Pl. iun. 20, 18. Marc. 15, 45. — Diosc. eupor. I 148. — Marc. 15, 74. 70. — Pl. iun. 20, 19. — § 178: Diosc. II 63. Marc. 12, 8 (42). — Seren. 235. Pl. iun. 28, 7. Marc. 12, 43. — Scribon. 60. Marc. 13, 5. — Pl. iun. 26, 7. Marc. 11, 13.

1 factum **dxr***v*. foetum **V**. fet- **R**. 3 ruta **VR**[1]. | ubi **R**[1]. 5 uel hirci uel **Rd**(?)*v*. uel hirci **x**. hyrci uel **V**. *an* hirciue uel? | possit **V**[1]**dx**. 6 effe efficaciora **r***D*. *cfr. § 178.* | uiginti *ll.v.* 7 parte ⚹ (*i. e.* denarii) *ego.* parte ex **Vf**. parte **x**. ex **R**. denarii parte **d**(?)*v*. denarii ex (parte ex *S*) **r***S*. 8 sacopenii *D*. -eni *H*. -emi (sacro- **dx**) *ll.***xf**. sagapeni *v*. | ammineo (**x**?) *Lugd.* ami- *ll.v*(*Brot.*). *cfr. nota ad XXIV 15.* 9. 10 *dist. ego.* 10 hypocistiden **R**. -de **dx**. 10. 11 inlinitum **VR**[1]. 12 strychno *v*. *cfr. Diosc.* strigano **V**[2]**r** *e corr.* st///chno **V**[1]. stycano **dx**. stichano **F**. 13 urinae **V**. 14 fimus **x**. -umque *v.a.S.* | illitus **x**. 15 cornu **d**. 16 infrigentur **VR**[1]. | coluantur **V***D*. 17 cornu **dx**. 19 est et **Vdx***v*(*S*). est **R**(?)*H*. | capitis *om.* **dTx**. | certum **VdTx***S*. -tumque **R**(?)*v*(*D*). 20 haec **VR***v*. que **x**. haecque **dT**.

per aurem infusa contra dolores. et capitis eorum cinis dentifricium est adiectoque nardo mulcet graveolentiam 179 oris. aliqui murinorum capitum cinerem miscuisse malunt. reperitur in latere leporis os acui simile; hoc scari*ph*are dentes in dolore suadent. talus bubulus accensus eos, qui 5 labent cum dolore, admotus confirmat; eiusdem cinis cum murra dentifricium est. ossa quoque ex ungulis suum combusta eundem usum praebent, item ossa ex acetabulis 180 pernarum, circa quae coxendices vertuntur. isdem sanari demissis in fauces iumentorum verminationes notum est, 10 sed et combustis dentes confirmari, asinino quoque lacte percussu vexatos aut dentium eiusdem cinere, item lichene equi cum oleo infuso per aurem. est autem hoc non hippomanes, quod alioqui noxium omitto, sed in equorum 181 genibus ac super ungulas. praeterea in corde equorum 15 invenitur os dentibus caninis maximis simile; hoc scari*ph*ari dolorem aut exempto dente mortui equi maxillis ad numerum eius, qui doleat, demonstrant. equarum virus a coitu in ellychniis accensum Anaxilaus prodidit *lichenis* equinorum capitum v*ire*s repraesentare monstrifice, simi- 20 liter ex asinis. nam hippomanes tantas in veneficio vires habet, ut adfusum aeris mixturae in effigiem equae

§ 179: (cfr. Plin. XXX 27). Marc. 11, 11. — Seren. 235. Pl. iun. 28, 8—10. Marc. 12, 32. 13, 10. 30. — § 180 extr.: cfr. Diosc. II 45. — § 181 extr.: Pausan. V 27, 3. 4. Aelian. n. a. XIV 18 extr.

4 os acui **r***D*. os acu **V**[2]*S*. aco **V**[1]**R**. acui os **d**(?)*v*. acui **x**. acu os *J*. | scariphare *S*. -ifare **V***D*. -ificare **Rx**. -ri **dr***v*. 5 dolores **V**. | ualent **Vr**. uident **R**. 6 labent **VTf***S*. -bant *rxv*(*D*). 10 iumentorum *om.* **V**[1]**R**[1]**dx**. *cfr. XXX 144.* 11 combustis (conb- **x**) **dxr***G*. comruptis (corr- **R**) **V**[1]**R**. -tos (corr- *v*) **V**[2]*v*. | asino **R**. *de mendo cfr. § 187. 196. 200. 204. 223. 227. 239 al., de structura § 221. 235. 240. 244.* -nae *v.a.G.* -ni *D*. 12 percussa **V**. 16 ostentibus **V**. osce- **R**[1]. 16. 17 scariphari *S*. -ifari (-rii **V**) **Vdx***D*. -ificari **R***v*. 17 dete **V**. emortui **d**(?)*v.a.D*. 19 ellychniis **T***G*(*S*). elychnis **V**[2]. -cnis **V**[1]**d**. elictinis **x**. lychnis **R***v*(*H*). | lichenis *Müller emend. IV 32. om. ll.v.* 20 equorum **V**[2]. | uires *ego.* (*an* uicem, *ut § 160. XVIII 134, vel* lichenes?). ufuf *ll.Brot.* uifus *v*. 22 effigie **dx**. (*an recte?*).

Olympiae admotos mares equos ad rabiem coitus agat.
medetur dentibus et fabrile glutinum in aqua decoctum 182
inlitum et mox paulo detractum ita, ut confestim conluantur
vino, in quo decocti sint cortices mali Punici dulcis. ef-
5 ficax habetur et caprino lacte conlui dentes vel felle tau-
rino. talorum caprae recentium cinis dentifricio placet et
omnium fere villaticarum quadrupedum, ne saepius eadem
dicantur.

12. (50) Cutem in facie erugari et tenerescere can- 183
10 dore lacte asinino putant, notumque est quasdam cottidie
septi*es* genas custodito numero fovere. Poppaea hoc Ne-
ronis principis instituit, balnearum quoque solia sic tem-
perans, ob hoc asinarum gregibus eam comitantibus. im-
petus pituitae in facie butyro inlito tolluntur, efficacius
15 cum cerussa, sincero vero ea vitia, quae serpunt, super-
inposita farina hordeacia, ulcera in facie membrana e partu
bovis madida. frivolum videatur, non tamen omittendum 184
propter desideria mulierum, talum candidi iuvenci XL die-
bus noctibusque, donec resolvatur in liquorem, decoctum
20 et inlitum linteolo candorem cutisque erugationem prae-
stare. fimo taurino malas rubescere aiunt, non ut croco-
dileam inlini melius *sit*; foveri frigida et ante et postea

§ 182: Seren. 229. 230. Pl. iun. 28, 10. Marc. 12, 38. —
§ 183 med.: cfr. Plin. XI 238. Iuvenal. 6, 469.

3 illitumque **d**(?)*v. a. S.* 4 sint **Rd**. *del.* **r**. sunt **VE***v*.
5 ferre **V**. 7 aedem **R**[1]. 8 dicatur **VRE**. 9 eru-
cari **V**. | tenescere **Vd**. 9. 10 candore *D cum U 624*. -ore
custodito (-dit **E**) *ll.* **Tf***S*. -orem (*praem.* et *v*) custodire (-ri *v*) *C.*
an candore eius aucto (*vel* lucido, *ut XXXVII 158*)?
11 septies genas *ego. cfr. § 184.* septingentas **f**. -tes **VE**.
-ties *r***T**(*B*)*H.* quingentas *C.* DCC *v.* septies tingentes *Müller
emend. IV 33.* | foueri *D cum U.* 12 balinearum **R**(?)*G.* |
solio *v. a. H.* 12. 13 temperans **VdTf***H.* -ant **R**. -ata **E***D.*
-ato *v.* 13 ab **E**. | asinorum **RE***v. a. G.* 15 ceraussa **V**.
15. 16 insuper inposita **E***v. a. S. sed cfr. XXXI 103.* (*XXX
111. 51. XXIX 40. XXXIII 123 al.*). 16 paritu **Vf**.
17 bobis **V**. bolis **d**. 18 inueni **V**. iumenti *coni. Dal.*
20 illinitum **Rf***H.* | cutique **VRf**. | eruginationem **d**. -gatione **VR**.
21 ut *ll.* **Tf***v*(*Brot.*). *del. G.* 21. 22 *an* crocodilea?
22 sit *U 625* (*et dist.*). sed *ll. v.*

185 iubent. testas et quae decolorem faciunt cutem fimum
vituli cum oleo et cummi manu subactum emendat; ulcera
oris ac rimas sebum vituli vel bovis cum adipe anserino
et ocimi suco. est et alia mixtura sebo vituli cum me-
dulla cervi et albae spinae foliis una tritis. idem praestat 5
et medulla cum resina vel, si vaccina sit, et ius e carne
186 vaccina. lichenas oris praestantissime vincit glutinum fac-
tum e genitalibus vitulorum, liquatum aceto cum sulpure
vivo, ramo ficulneo permixtum, ita ut bis die recens in-
linatur, item lepras ex melle et aceto decoctum, quas et 10
iocur hirci calidum inlitum tollit, sicut elephantiasin fel
caprinum; etiamnum lepras ac furfures tauri fel addito
nitro, urina asini circa canis ortum; maculas in facie fel
utriusque per sese aqua infractum evitatisque solibus ac
187 ventis post detractam cutem. similis effectus et in tau- 15
rino vitulinove felle cum semine cunilae, cinere e cornu
cervino, si canicula exoriente conburatur. asinino sebo
cicatricibus, a lichene leprisque maxime, color redditur.
hirci fel et lentigines tollit admixto caseo cum vivo sul-

---

§ 185: Pl. iun. 26, 9. — § 186: Pl. iun. 33, 14—17. Marc. 19, 13. cfr. Diosc. eupor. I 128. — Marc. 19, 28. Diosc. eupor. I 205. Diosc. II 96. — § 187: cfr. Pl. iun. 87, 3. Plin. XXVIII 245. — Diosc. II 94. eupor. I 115.

---

1 testas et quae **Er***S*. *cfr. XXVI 163*. -ta sed quae **VR**. -tas eque **dT**. aestates et quae *v*. | *an* faciant? 2 uituli *om*. **E**. | manu **d***v*. -um **VEr**. nanum **R**. *an* manibus (*corruptum in* manuuſ = -num)? *cfr. Marc. 19, 67*. 3 anseris **E** *v.a.H*(*D*). 4 est alia **d**. | se sebo **R**[1]. e se- **f***S*. 6 et iusse **V**. eius **E**. iusque (eiu- *Ven.*) e *v.a.H*. 8 ex aceto **dT**. 9 uino **V***Ven*. 10. 11 ad (*pro* &) iocur **E**. 11 inlitum *S*. illit- **d***v*. mult- **Vf**. illinit- **R**. inlinit- **E***D*. | elephantiasim **d***S*. 12 etiannum **V**[1]. etiam **V**[2]. 13 facie *om*. **R**[1]. | per (*pro* fel) **E**.
14 utrisque **E**. | compersae /// **V**. | euiuatisque **E**. 15 *an* deterſum cuti? | simili **E**. | et in *om*. **E**. et *om*. *C*. 15. 16 taurino seuo **E***v.a.H*. (*an* -ino sanguine? *cfr. Diosc. II 97*). 16 uituli nouo felle effectus et in taurino seuo felle **E**. | cunilae *ll*. -lae ac *v*. | e **Er***v*. *om*. *r***T**. 17 ceruini **dT**. | sit **E**. | asino **R**[1]. 18 a *D*. ac *ll.v*. *cfr. Diosc*. | lichene **RE***D*. li ene **V**. licheni **d***v*. | reditur **V**. 19 cum **VRdTf***H*. ac **E***G*(*D*). et *v*. | uiuo **dTEr***Verc.*(*G*). uino *rv*(*C*).

pure spongeaque cinere, ut sit mellis crassitudo. aliqui 188
inveterato felle maluere uti, mixtis calidis furfuribus pondere oboli unius IIIIque mellis, prius defricatis maculis.
efficax eiusdem et sebum cum melanthio et sulpure et
5 iride, labrorum fissuris cum anserino adipe ac medulla
cervina resinaque et calce. — Invenio aput auctores *iis*,
qui lentigines habeant, negari magices sacrificiorum usus. —

(51) Lacte bubulo aut caprino tonsillae et arteriae ex- 189
ulceratae iuvantur. gargarizatur tepidum, ut est usus, ex-
10 pressum aut calefactum. caprinum utilius cum malva decoctum et sale exiguo. linguae exulcerationi et arteriarum
prodest ius omasi gargarizatum, tonsillis autem privatim
renes vulpium aridi cum melle triti inlitique, anginae fel
taurinum vel caprinum cum melle, iocur melis ex aqua.
15 oris gravitatem ulceraque butyrum emendat. spinam 190
aliudve quid faucibus adhaerens felis extrinsecus fimo perfricatis aut reddi aut delabi tradunt. strumas discutit fel
aprunum vel bubulum tepidum inlitum — nam coagulum
leporis e vino in linteolo exulceratis dumtaxat inponitur —,
20 discutit et ungulae asini vel equi cinis ex oleo vel aqua 191

§ 189: Diosc. II 55. Marc. 15, 17. 68. Pl. iun. 30, 9. 10—12. Marc. 15, 22. Diosc. II 96. eupor. I 88. Pl. iun. 31, 12. 32, 8. Marc. 15, 27. — § 190 extr.: Pl. iun. 31, 21. Marc. 15, 53. — § 191: Diosc. II 44. eupor. I 154. Pl. iun. 31, 22. 23. Marc. 15, 60. 84. Diosc. eupor. I 154. cfr. Marc. 15, 76. 74. — cfr. Martial. VIII 33, 20. Val. Max. II 1, 5. Seren. 52.

1 melle (-llis *v*) sit **E***v.a.S.* 3 quattuorque *ll.v.* 6 calces **VE**. | in uino **V**. | caput **E**. | iis *v.* his *ll.C.* 7 lentiginem **E***v.a.H.* | habebant **E**. | mirari **E**r. | magices **R***H.* -ce **dE***D.* -cae **V***v.* *an* magicos? | usus **VTf***H*(*S*). usum (*ortum ex* usuus) *rv*(*Brot.*)*D.* 8 arcteriae **V**. alt- **d**. 8. 9 exulcerata & **R**. 9 iuuantur **V**[2]**f***H.* iuba- **V**[1]**R**. -bentur **dT**. leuantur **E**r*v*(*D*). | gargarizatur **E***v.* -ziatur r. -zatum (-zia- **R**) *r***T**. | usus **VRdTf***J.* *om.* **E***v*(*D*). uberibus *S.* *sed cfr.* *§ 133.* (recens mulsum *Marc.*). 12 magis **dT**. | gargarizatum **VRdT***Brot.* -tur **E***v* (*praem.* si). -tu *G.* | tonsillas **VR**[1]**d**. 13 penes **Vd**. | inlinitique **R**[1]. | anguinae **Vd**. 14. 15 *dist.* *J cum man. Dal. coll. § 194.* 14 mellis **V***v.a.C.* 15 pinnam **E**r. 16 felis **E***v*(*S*). -ix *r.* *del.* *H.* 17 delui **E**. 18 aprunum **E**r*S.* afru- **Rf**. aprinum **Vd***v.* caprinum *coni.* *H e Marc.* 20 uel aqua (-uas **V**. aliqua **f**) **VRdTf***H.* aqua **E***v.*

inlitus et urina calefacta et bovis ungulae cinis ex aqua,
fimum quoque fervens ex aceto, item sebum caprinum
cum calce aut fimum ex aceto decoctum, testes volpini.
prodest et sapo, Galliarum hoc inventum rutilandis ca-
pillis. fit ex sebo et cinere, optimus fagino et caprino, 5
duobus modis, spissus ac liquidus, uterque apud Germanos
maiore in usu viris quam feminis.

192 (52) Cervicium dolores butyro aut adipe ursino per-
fricentur, rigores bubulo sebo, quod et strumis prodest
cum oleo. dolorem inflexibilem — opisthotonum vocant 10
— levat urina caprae auribus infusa aut fimum cum bul-
bis inlitum; ungues contusos fel cuiuscumque animalis
circumligatum; pterygia digitorum fel tauri aridum aqua
calida dissolutum. quidam adiciunt sulpur et alumen pari
pondere omnium. 15

193 (53) Tussim iocur lupi ex vino tepido sanat, ursinum
fel admixto melle aut ex cornus bubuli summis partibus
cinis vel saliva equi triduo pota — ecum mori tradunt —,
pulmo cervinus cum gula sua arefactus in fumo, dein
tusus ex melle cottidiano ecligmate; efficacior ad id subulo 20
194 cervorum generis. sanguinem expuentes cervini cornus

---

§ 192: Pl. iun. 35, 9. Marc. 18, 5. Pl. iun. 81, 24. Marc. 18, 16. Pl. iun. 35, 10—12. Marc. 18, 3. Seren. 285. — § 193: Pl. iun. 37, 25. 18. Marc. 16, 39. — 17, 19. Pl. iun. 37, 19—23. Marc. 16, 88. 61. Scribon. 76. — § 194: Diosc. II 63. Pl. iun. 39, 9. 14. Marc. 16, 81. (17, 22). — Marc. 16, 70.

---

1 et urina — aqua *om.* **VR**[1]. 3 testes **VdE**. -tesque **R**(?)*v*. 4 galliarum **dT** *H. cfr. VIII 192. XXXIV 162.* -llarum **RE**. -llorum **V***v*(*S*). 5 fit *om.* **E***v.a.H.* | e fagino *S.* | caprino *ll.v*(*G*). carpino *Verc.* -neo *S.* (*an* caprino et fagino?). 8 ceruicium *ego.* -itium **R**. -icum *rv.* 8. 9 perfricantur *v.a.S.* 9 butylo **E**. | et **Rd***v.* *om.* *rD.* 11 urinam **V**. | ut fimum **E**. 13 circumligatum **Er***v.* inlig- (illig- **V**[2]**d**) *r. cfr. § 98.* | tauri aridum **VRdTf***v*(*H*). taurinum **E***G*(*D*). *cfr. § 197.* 14 sulpure (*om.* et) **E**. 16 ursinumque **R**(?)*v.a.S.* 17 cornu **V**[2]**d***v.a.H.* 18 saliuequi **TE**. -uae qua **V**[2]. | pota ecum *S cum Gesnero.* -tae cum (com **dT**) **VRdT**. potu cum (eam *v*) **E***v.* pota at equum *H.* 20 coctidiano **V**. | ecligmate **d***v.* eli- (oli- **V**) **VR***D.* -to **E**. | ad **V**. a ad **E**. est ad *r*(?)*v*.

cinis, coagulum leporis tertia parte denarii cum terra Samia et vino myrteo potum sanat; eiusdem fimi cinis in vino vesperi potus nocturnas tussis, pili quoque leporis suffiti extrahunt pulmonibus difficiles excreationes. puru-
5 lentas autem exulcerationes pectoris pulmonisque et a pulmone graveolentiam halitus butyrum efficacissime iuvat cum pari modo mellis Attici decoctum, donec rufescat, et matutinis sumptum ad mensuram lingulae; quidam pro melle laricis resinam addere maluere. si sanguis reiciatur, 195
10 efficacem tradunt bubulum sanguinem, modice et cum aceto sumptum. nam de taurino credere temerarium est; sed glutinum taurinum III obolis cum calida aqua bibitur in vetere sanguinis excreatione.

13. (54) Stomachum exulceratum lactis asinini potus 196
15 reficit, item bubuli; rosiones eius caro bubula mixto aceto et vino cocta; rheumatismos cornus cervini cinis; sanguinis excreationes haedinus sanguis recens ad cyathos ternos cum aceto acri pari modo fervens potus, coagulum tertia parte ex aceto potum; (55) iocineris dolores lupi iocur 197
20 aridum ex mulso, asini iocur aridum cum petroselini partibus II ac nucibus III ex melle tritum et in cibo sumptum, sanguis hircinus cibo aptatus. suspiriosis ante omnia efficax est potus equiferorum sanguinis, proxime lactis asinini tepidi, bubuli decocti ita, ut serum ex eo bibatur,

---

§ 195: Pl. iun. 39, 10. Marc. 16, 82. 83. — § 196: Diosc. eupor. II 5. Marc. 20, 109. 63. 16, 81. Pl. iun. 39, 11—14. (Marc. 16, 82. 81). — § 197: Scribon. 123. Seren. 395. Marc. 22, (24) 36. — 22, 2. — Cels. IV 8. Marc. 17, 2. Diosc. II 41. Marc. 17, 19.

---

1 narii **E**. 4 suffuro **R**[1]. 5 et (ex **d**) pulmonibus **R**[1]**d**. 6 habitus **V**. | iuuant **E**. 12 tribus *ll.v.* 13 untere **E**[1]. utere **E**[2]. uentre *Ven.* 14 asini **VR**. 15 efficit **E**. | mixto **R**[1]**d**. mi∫to **f**. admixto *rv.* *cfr. Marc.* 17 edinus **V**. | sanguis *om.* **VR**[1]**d**. 18 aceto et uino acri **f***S.* | modo *om.* **R**[1]**dT**. | coagulum ceruinum *Pl. iun., sed cfr. Marc.* 19 lupino **d**. 20 asinini **E**. -num *v.a.H.* 21 duabus *et* tribus *ll.v.* | ac **E***rv*(*D*). & *r***Tf***S.* | ex **Vf***H.* ac *rv.* 22 sanguinis **VR**[1]. 24 bubuli **VRdT***J.* bulbi **E**. -bis **r***v* (*praem.* cum).

addito in III heminas cyatho nasturtii albi perfusi aqua, dein melle diluti. iocur quoque vulpinum aut pulmo in vino nigro aut fel ursinum in aqua laxat meatus spirandi.
198 (56) Lumborum dolores et quaecumque alia molliri opus sit ursino adipe perfricari convenit, cinerem apruni 5 aut suilli fimi inveterati aspergi potioni vini. — (Adferunt et Magi sua commenta: primum omnium rabiem hircorum, si mulceatur barba, mitigari, eadem praecisa non abire eos in alienum gregem). * ischiadicis fimum bubulum inponunt calfactum in foliis cinere ferventi. * huic ad- 10 miscent fimum caprinum et subdito linteolo uncto cava manu, quantum pati possit, fervens sustineri iubent ita, ut si laeva pars doleat, haec medicina in dextera manu fiat aut e contrario, fimumque ad eum usum acus aereae
199 punctu tolli iubent. modus est curationis, donec vapor 15 ad lumbos pervenisse sentiatur; postea manum porro tuso inlinunt, item lumbos ipso fimo cum melle. suadent in eo

§ 198: Marc. 25, 18. 41. — Pl. iun. 43, 12—14. Marc. 25, 44. Diosc. II 98. eupor. I 241. — Diosc. II 98. eupor. I 242. — § 199: Marc. 25, 19. 26, 19. Pl. iun. 54, 15. 16. Marc. 27, 84. 28, 48 (21).

1 tres *ll.v.* | albi **Er**v(*D*). *om.* r**Tf***H*. 2 deinde **E***v.a.S*(*D*). | dilutum **V**. | uulpium **TE**. 3 parandi **E**. 4 alias **E**. | mollire **E***v.a.H*. 5 perfricari **TE***v*(*D*). -re *G*. fricari *r***f***H*. | cinere **Vd**. | pruni **R**[1]. aprini **d**(?)*v.a.S*. 6 adspergi **R***H*. -pargi *S*. 6—9 *uncos ego posui.* adferunt — gregem *transponi post* cibo aptatus (*§ 197*) *voluit Dal.* 6 adferunt **VRd***v*(*J*). -ficiunt **r**. -ficiat **E**. adiciunt *S*(*D*). 7 magis **V**. | primi **E**. 8 mulgeatur **V**. | mitiori **E**. | habire **V**. 9 ischiadicis — 10 feruenti *huc transposui ex § 199, ubi post* leporis deuorare *habent ll.v. cfr. Diosc.* 10 follis **VR**[1]. *an* folio oleris? *cfr. Pl. iun. et XXVII 54.* 10. 11 *an* adiciunt? 11 *an* linteo oleo (*vel* subdita lana oleo uncta)? *cfr. Diosc.* 12 quanto **Vd**. | capi **Er***D*. | posset **E**. | sustineri **VE***v*(*D*). -re *rH*. 14 aut e **dr***v*. ante **VE**. aut **R**. | fimumque *ego.* -um quoque *ll.v.* | eleum (*om.* ad) tusum **E**. | acus **VRd***v*. causa **Er**. 15 punctu *J*. -tus **d**. -tos **VR**. -tis **Er***v*. | est **d***S*. ex **V**. et *r*. *om. v.* | curationis est *v.a.S*. 16 peruenire **E***v.a.H*. | manum **VRd***S*. -num uero **Er**. uero manum *v*. 17 suadentque *v.a.D.* | in eodem **d**(?)*v.a.S*. in **R**[1].

dolore et testes leporis devorare. * in renium dolore leporis renes crudos devorari iubent aut certe coctos ita, ne dente contingantur. ventris quidem dolore temptari negant talum leporis habentes.

5 (57) Lienem sedat fel apri vel suis potum, cervini 200 cornus cinis in aceto, efficacissime tamen inveteratus lien asini ita, ut in triduo sentiatur utilitas. asinini pulli fimum, quod primum edidit — poleam vocant —, Syri dant in aceto mulso. datur et equi lingua inveterata ex 10 vino praesentaneo medicamento, ut didicisse se ex barbaris Caecilius Bion tradidit, et lien bubulus simili modo, recens autem assus vel elixus in cibo. in vesica quoque bovis alii capita XX tusa cum aceti sextario imponuntur ad lienis dolores. eadem ex causa emi lienem vituli, 201 15 quanti indicatus sit, iubent Magi nulla pretii cunctatione, quoniam hoc quoque religiose pertineat, divisumque per longitudinem adnecti tunicae utrimque et induentem pati decidere ad pedes, dein collectum arefacere in umbra. cum hoc fiat, simul residere lienem aegri vitiatum liberari- 20 que eum morbo dicitur. prodest et pulmo vulpium cinere siccatus atque in aqua potus, item haedorum lien impositus.

§ 200: Pl. iun. 56, 20. 21. Marc. 23, 58. — 23, 31. — Pl. iun. 56, 21—57, 1. Marc. 23, 30. Cels. IV 16. Marc. 23, 17. — § 201: Marc. 23, 34. (63). — Pl. iun. 57, 1. Marc. 23, 33. Seren. 417.

1 odore **R**¹. | renum **VT***v*(*H*). -umque *G*. 2 cocior **V**. 3 denti **Vd**. | contingatur (-tirig- **V**) **VR**. | dolore **d***v*. -res **VR**. -rem **E**. 5 uel (*pro* fel) **V**. | ceruini *ego. cfr. Pl. iun.* uel uini **V**. uel uni **dT**. uel ceruini **R**(?)**E***v*. 6 cornu **d**. -nii **T**. | inueteratur **V**. 7 asini **VE**. | pauli **E**. 8 quod primum *om.* **V**¹**R**¹. | poleant **VE**. *cfr. § 204. 211.* (polion *coni. B ex Aristot. h. a. VIII 24*). | *dist. ego.* 9 & **E***v*. a **V**. *om. r.* 10 dicis esse ex **E**. 11 cecilius *rv.a.C.* caelius **Vf**. celius **RT**. *de mendo cfr. XXVII 4.* | traditur et alieni **E**. 13 aceti **E***v*. -to *r*. 14 emi **V**¹**R***v*. mi **V**². in *r*. 15 quantum **E**. | credi **d**. 16 relegiose **V**. | diuisum **d**. 17 annectit **d**. 18 decedere **d**. | antefacere **V**¹**d**. | in umbra *om.* **E** *man. Dal.* (in fumo *Marc.*). 19 haec **R**¹. | faciat **VR**¹**f**. 20 eum *om.* **d**(?)*H*. eo *S*. | prodesse dicitur **r**. | & **E***rv*. *om. r.* 21 lien *rv*. -ni **E**. *om. r***Tf**.

202 **14.** (58) Alvum sistit cervi sanguis, item cornus cinis, iocur aprunum ex vino potum citra salem recensque, item assum, vel suillum, hircinum decoctum ad quintas hemina in vino, coagulum leporis in vino ciceris magnitudine aut, si febris sit, ex aqua — aliqui et gallam adiciunt, alii per se leporis sanguine contenti sunt —, lac coctum, equini fimi cinis in aquae potu, taurini cornus veteris e parte ima cinis inspersus potioni aquae, sanguis hircinus carbone decoctus, corium caprinum cum suo pilo
203 decoctum suco epoto, coagulum equi et sanguis caprinus vel medulla vel iocur. — Alvum solvit fel lupi cum elaterio umbilico inlitum vel lactis equini potus, item caprini cum sale et melle, caprae fel cum cyclamini suco et aluminis momento — aliqui et nitrum et aquam adiecisse malunt —, fel tauri cum absinthio tritum ac subditum
204 pastillo, butyrum largius sumptum. — Coeliacis et dysintericis medetur iocur vaccinum, cornus cervini cinis III

§ 202: Diosc. II 97. eupor. II 49. 47. Marc. 27, 96. Diosc. eupor. II 49. Marc. 27, 106. Diosc. II 85. eupor. II 48. 49. Marc. 27, 57. Seren. 576. — Marc. 27, 44. — Diosc. eupor. II 49. Marc. 27, 98. — § 203: Diosc. II 97. eupor. II 49. Marc. 27, 58. Pl. iun. 46, 17. Seren. 525. Marc. 30, 77. Pl. iun. 46, 10. Marc. 27, 22. — Diosc. II 81. — § 204: Diosc. II 63. Marc. 27, (99) 97. — 30, 78.

1 ceruini **E**. -nus *v.a.H.* | sanguinis **E**. 1. 2 cumius (cūuis **d**) cinis **Vd**. 2 aprinum **RdE***v.a.S.* (*an* caprinum?). 3 suillum uel **d**(?)*v.a.D.* | ad quintas (*sc.* partes, *ut § 206*) *ego.* ad quintam **VRdTf***H. om.* **E***v.* (ad tertias *Marc.*). 4 hemina *ego. cfr. § 205. XXVII 47. XXVI 75 al.* -nam (emi- **E**) *ll.***Tf***H.* -nae *D cum Gron.* (in uini hemina *v*). | leporis *om.* **E**. | uinino **V**. 6 sanguinem **V**. | *dist. D.* 6. 7 lac cocto **R**. lacte cocto *v.a.D.* 7 cinis *om.* **V**[1]**R**[1]**d**. | aqua **Rd***v.a.D.* | potu **VdE***D.* -tus **R***v.* 8 ima **R**(?)*B.* iam *rv.* | spersus **E**. 9 in carbone **d**(?)**E***rv. sed cfr. XVIII 103. XXXIV 96. 103. XXXVI 155.* (*XXXI 111*). | corium — 10 epoto *om.* **V**[1]**R**[1]. 10. 11 *dist. ego e Diosc.* 11 uel (*pro* fel) **E**. 12 inlitum *ego cum vet. Dal. e Pl. iun.* -ligatum *ll.v.* 13. 14 aluum in (aluū **R**[1]) his **VR**[1]. 14 momento *ll.***T***H cum Gron. cfr. XXX 56. 87. 93.* modico *v.* | aliqui et **R***v.* -quem **E**. -qui *r.* 15 subitum **VR**[1]. 16 *an* pastillis? *cfr. XXXII 132; singul. numerus nusquam sic invenitur.* 17 tribus *ll.v.*

digitis captus in potione aquae, coagulum leporis subactum
in pane, si vero sanguinem detrahant, in polenta, apruni
vel suilli vel leporini fimi cinis inspersus potioni tepidi
vini. vituli quoque ius vulgariter d*a*r*i* inter auxilia coelia-
5 corum et dysintericorum tradunt. lactis asinini potus uti-
lior addito melle, nec minus efficax fimi cinis ex vino 200
utrique vitio, item polea supra dicta, equi coagulum, quod 205
aliqui hippacen appellant, etiam si sanguinem detrahant,
vel fimi cinis dentiumque eiusdem tusorum farina salutares
10 et bubuli lactis decocti potus. dysintericis addi mellis
exiguum praecipiunt et, si tormina sint, cornus cervini
cinerem aut fel taurinum cumino mixtum et cucurbitae
carnes umbilico inponere. caseus recens vaccinus in-
mittitur ad utrumque vitium, item butyrum heminis IIII
15 cum resinae terebinthinae sextante aut cum malva decocta
aut cum rosaceo. datur et sebum vitulinum aut bubulum, 206
item medulla — et coqu*i*tur cum farinae ceraeque exiguo
et oleo, ut sorberi possit, medulla et in pane subigitur —,
lac caprinum ad dimidias partes decoctum; si sint et tor-
20 mina, additur protropum. torminibus satis esse remedii
in leporis coagulo poto e vino tepido vel semel arbitran-
tur aliqui; cautiores et sanguine caprino cum farina hor-

---

§ 205: Diosc. II 85. — Pl. iun. 54, 5. — cfr. Diosc. eupor. II 52. — § 206: Marc. 27, 67. — 27, 103. — Pl. iun. 54, 10. Marc. 27, 56. — Plin. 50, 19. — Marc. 27, 95.

---

1 positione **VR**^{1}. 2 panem **E**. (*an recte? cfr. § 206*). | uero in **R**^{1}. | detrahunt **Er***v.a.S.* | apruni **V***S.* -rum **E**. -rini **r***v.* 3 leporinis **VE**. -oris **R**^{1}. 4 bituli **V**^{1}. it- **E**. | ius **E***v.* suis **rTf**. | dari *ego.* dati **VTfE**. -tum **r**(?)*v.* 4. 5 auxilio coeliaco **E**. 5 tradunt *v.* -tur *ll.* | asini **R**^{1}*v.a.C.* 6 nec in uſuſ **E**. | fimi *om.* **E**. 9 salutares **VR***S.* -ris **dE***D.* -ris dicitur *v.* 12 ut (*pro* aut) **E**. 14 quattuor *ll.v.* 15 terebinthinae **d***v.* -tini **r**. -ti **V**^{2}**R**. -bentini **E**. -ti **V**^{1}. 16 aut rosaceo (-atio **E**) **Er***v.a.S.* | et (*pro* aut) **VR**^{1}. | *dist. D.* 17 medulla **VdTE**. -llae **R**(?)*v.* | et coquitur *ego.* et cocuntur (coquu- **EdT**) **VdTE**. excoquuntur **R**(?)*v.* | farinae *D. cfr. Marc.* -ne **R**. -na et **E***v.* -na **r***H.* | cera exiguoque *v.a.H.* 18 possit *ll.* -int *v.* | id ulla **V**. | *an* panem? *cfr. Marc. et Plin. XXII 127. XXIX 49.*

207 deacea et resina ventrem inlinunt. ad omnes epiphoras ventris inlini caseum mollem suadent, veterem autem in farina*m* tritum coeliacis et dysintericis dari, cyatho casei in cyathis vini cibarii III. sanguis caprinus decoctus cum medulla dysintericis, iocur assum caprae coeliacis sub- 5 venit, magisque etiam hirci, in vino austero decoctum potumque vel ex oleo myrteo umbilico inpositum. quidam decocunt a III sextariis aquae ad heminam addita ruta.
208 utuntur et liene asso caprae hircive et sebo hirci in pane, qui cinere coctus sit, caprae a renibus maxime, ut per 10 se hauriatur protinusque modice frigida. sorberi iubent aliqui et in aqua decoctum sebum admixta polenta et cumino et aneto acetoque. inlinunt et ventrem coeliacis
209 fimo cum melle decocto. utuntur ad utrumque vitium et coagulo haedi in vino myrtite fabae magnitudine poto et 15 sanguine eiusdem in cibum formato, quem sanguiculum vocant. infundunt dysintericis et glutinum taurinum aqua calida resolutum. inflationes discutit vitulinum fimum in vino decoctum. — Intestinorum vitiis magnopere prodest coagulum cervorum decoctum cum lente betaque atque ita 20 in cibo sumptum, leporis pilorum cinis cum melle decoctus, lactis caprini potus decocti cum malva exiguo sale addito; si et coagulum addatur, maioribus emolumentis fiat.

---

§ 207: Pl. iun. 54, 6—10. Marc. 27, 81. 65. 107. — § 208 extr.: Marc. 27, 104. — § 209: Marc. 27, 69. (98). — Pl. iun. 54, 11—13. (Marc. 27, 82). — cfr. Marc. 27, 128. 28, 49. 27, 37.

---

1 resina **dE**²*v*. -ne **RE**¹. -nem **V**. 2 inponi *Pl. iun.* 3 farinam *S cum vet. Dal. e Pl. iun.* -na *ll.v.* 4 cibarii **dT***S*. -ri **Vf***D*. -bat **R**. *om.* **Er***v*. | tribus *ll.v.* 6 magis qui **V**. 7 myrtae **V**. -ti **dT**. | umbilicũ **V**. 8 ad **V**. | tribus *ll.v.* | addita ruta **d***v*. -to ritu *r*. 9 ossa **V**. | hirci *om.* **dT**. 10 coctum **V**. | et (*pro* ut) **V**. 11 protinusque **E***v*. *cfr. § 210.* -nus lique **Vf**. -nus liquefacta **dT**. -nus inque **R**(?)*H cum Gron.* -nus aqua *D*. | modi **E**. | frigidem **E**. -dam *v.a.H.* | *dist. D.* 13 aneto **dE***v*(*D*). *cfr. Marc.* -tho *C*. aneſo **Tf***S*. -ſo et *r*. 15 myrtice **R**. 16 sanguinculum **VdTf**. 20 atque *om.* **Er***D*. | ita **d***v*. na **V**. ne **R**. *om.* **Er***S*. 21 cibo ita **Er***D*. | ruptum **E**.
21. 22 decoctus **d**(?)*v*. -to *rD*. *cfr. § 223.* 22 decocti **Rdf** (*vet. Dal.*) *H*. -to **V**. -tus **E***v*(*D*).

eadem vis est et in sebo caprino in sorbitione aliqua, uti 210
protinus hauriatur frigida aqua. item feminum haedi cinis
rupta intestina sarcire mire traditur, fimum leporis cum
melle decoctum et cottidie fabae magnitudine sumptum ita,
5 ut deploratos sanaverint. laudant et caprini capitis cum
suis pilis discocti sucum.

(59) Tenesmos, id est crebra et inanis voluntas de- 211
surgendi, tollitur poto lacte asinino, item bubulo. — Tae-
nearum genera pellit cervini cornus cinis potus. — Quae
10 in excrementis lupi diximus inveniri ossa, si terram non 178
attigerint, colo medentur adalligata bracchio. polea quo-
que supra dicta magnopere prodest decocta in sapa, item 200
suilli fimi farina addito cumino in aqua rutae decoctae,
cornus cervini teneri cinis cocleis Africanis cum testa sua
15 tusis mixtus in vini potione.

15. (60) Vesicae calculorumque cruciatibus auxiliatur 212
urina apri et ipsa vesica pro cibo sumpta, efficacius, si
prius fumo maceretur utrumque. vesicam elixam mandi
oportet, et a muliere feminae suis. inveniuntur in ioci-
20 neribus eorum lapilli aut duritiae lapillis similes, candidae,
sicut in vulgari sue, quibus contritis atque in vino potis
pelli calculos aiunt. ipsi apro tam gravis urina sua est,
ut nisi egesta fugae non sufficiat ac velut devinctus op-

---

§ 210: Marc. 28, 49. — 27, 127. — § 211: Cels. IV 25. Scribon. 142. Pl. iun. 50, 21. 51, 3. Marc. 28, 58. — Seren. 564. Pl. iun. 54, 17. 18. Marc. 28, 26. — Pl. iun. 59, 19—21. (Marc. 28, 52. 29, 24). — Scribon. 122. Pl. iun. 58, 4—6. Marc. 29, 8. 9. — § 212: Diosc. II 99. Pl. iun. 62, 2. Marc. 26, (73) 102. 124.

---

4 faba **V**. 5 deploratos **dE**[2]*v*. -tores **E**[1]. -planatos (-t' **R**[1]) *r***f**. | sanauerit *vet. Dal.* | caprino **VR**. 6 discocti **VRT***S*. dec- **d**(?)**E***v*(*D*). 7 tenesmus **d**. | anis **R**[1]**f**. 8. 9 tinearum (ten- **d***v.a.C*) **Rd***v.a.H*. 9 ceruinus **V**. 11 attingerint **V***v.a.C*. | brachia **E**. 12 dicto **VdE**. 13 aquae **E**.
18 maceratur **E***v.a.G*. 19 in **E**. et **V**. et in *r*(?)*v*. (*an* ex, *ut § 217* ex omni onagro?). 20 duritie **Rd***v.a.S*. | candide **RT**. -idi **d***v.a.S*. 22 urina sua **E***r**D*. sua urina **d**(?)*v*. urina *r**S*. 23 egestae **V**. | effugere **dT**. | ueluti **V**(?)*SJ*. | deunctus **E**. defunctus *man. Dal.*

213 primatur; exuri illa tradunt eos. leporis renes inveterati
in vino poti calculos pellunt. in pernae suum articulo *os*
179 diximus, quod decoctum ius facit urinae utile. asini renes
inveterati tritique *ex* vino mero dati vesicae medentur.
calculos expellunt lichenes equini ex vino aut mulso poti 5
diebus XL. prodest et ungulae equinae cinis in vino aut aqua,
item fimum caprarum in mulso, efficacius silvestrium, pili
quoque caprini cinis; verendorum carbunculis cerebrum
214 apri vel suis sanguisque. vitia vero, quae in eadem parte
serpunt, iocur eorum combustum, maxime iunipiri ligno, 10
cum charta et arrhenico sanat, fimi cinis, fel bubulum cum
alumine Aegyptio ac murra ad crassitudinem mellis subactum, insuper beta ex vino cocta inposita, caro quoque;
manantia vero ulcera sebum cum medulla vituli in vino
decoctum, fel caprinum cum melle rubique suco, vel si 15
serpant; fimum etiam prodesse cum melle dicunt aut cum
215 aceto et per se butyrum. — Testium tumor sebo vituli
addito nitro cohibetur vel fimo eiusdem ex aceto decocto. —
Urinae incontinentiam cohibet vesica apruna, si assa mandatur, ungularum apri vel suis cinis potioni inspersus, 20

---

§ 213: Pl. iun. 62, 3. — Marc. 26, 72. — Pl. iun. 62, 4. Marc. 26, 92. (22). 74. Pl. iun. 63, 8. Marc. 33, 37. — § 214: cfr. Marc. 33, 4. — Pl. iun. 63, 9—12. Marc. 33, 59. — 33, 42. — Seren. 676. Marc. 33, 41. — § 215: Marc. 33, 18. — Diosc. eupor. II 101. Pl. iun. 62, 9. Marc. 26, 85. 126. (127). Diosc. eupor. II 101. Seren. 589. Pl. iun. 62, 10—12. — Marc. 26, 86. 125. — 26, 72. — Pl. iun. 62, 6—9. Marc. 26, 128. 129.

---

1 *an* ea ... illos? 2 uini **Vf**. | potu **f**. | pernae **VE**. -na *rv*. | articulo os *ego*. *cfr. § 179*. -ulos *ll.v*. 3 quod **VRE**. quorum **d**(?)*v*. 4 ex *J*. et (**r** *e corr.*) *ll.S*. et in *v*. 5 lienes **dT***v.a.G*. | potu **V**. -to **E**[1]. 11 charta (ca- **V**[1]) et **V**[1]**d***B*. cartae **V**[2]. charta **R***v*. cartha **E**. | arrhenico **V**[1]**E***B*. arre- **Rd***S*. tirrhe- **V**[2]. armeniaca *v*. | felle **VR**[1]**d**. | cum **Er***v*. qui *r*. 12 myrra **T**. -rrha **VRd**. muria *v.a.H*. 13 beta *et* cocta *v*. betam *et* coctam *ll*. | caroque **Vf**. *cfr. § 218*. 14 secum **Vd**. | cum *om*. **R**[1]. 15 uel (*pro* fel) **E***v.a.H*. 16 serpant **d***v*. -at *r*. | prodest **E**. | dicunt *om*. **VR**[1]. aiunt *J*. 17 tumor **VRd***H*. cum **E**. -mor cum *v*. 18 nigro **VR**[1]. 19 aprina **V**(?)**d***v.a.S*.

vesica feminae suis combusta ac pota, item haedi, vel pulmo, cerebrum leporis in vino, eiusdem testiculi tosti vel coagulum cum anserino adipe in polenta, renes asini in mero triti potique. Magi verrini genitalis cinere poto ex vino
5 dulci demonstrant urinam facere in canis cubili ac verba adicere, ne ipse urinam faciat ut canis in suo cubili. rursus ciet urinam vesica suis, si terram non attigerit, inposita pubi.

(61) Sedis vitiis praeclare prodest fel ursinum cum 216
10 adipe; quidam adiciunt spumam argenti ac tus. prodest et butyrum cum adipe anserino ac rosaceo; modum ipsae res statuunt, ut sint inlitu faciles. praeclare medetur et taurinum fel in linteolis concerptis rimasque perducit ad cicatricem. inflationibus in ea parte sebum vituli, maxime
15 ab inguinibus, cum ruta; ceteris vitiis medetur sanguis caprinus cum polenta, item fel caprinum condylomatis per se, item fel lupinum ex vino. panos et apostemata in 217 quacumque parte sanguis ursinus discutit, item taurinus aridus tritus. praecipuum tamen remedium traditur in
20 calculo onagri, quem dicitur, cum interficiatur, reddere urina liquidiorem initio, sed in terra spissantem se; hic adalligatus femini omnes impetus discutit omnique suppuratione liberat. est autem rarus inventu nec ex omni onagro, sed m*ir*e celebra*nt* remedio. prodest et urina asini

---

§ 216: Marc. 31, 36. — Diosc. II 96. — Marc. 31, 37. 34. — § 217: Pl. iun. 79, 22. cfr. Diosc. II 97. — extr.: Pl. iun. 79, 24. 25. Marc. 32, 40.

---

1 uesica d*v*. -cae *r*. | combuste d. -tis R[1]. | pote d. 3 asinini d(?)E*v.a.S.* | in *om.* E. 4 magis V[2]E. 5 demonstratur R. -rat r. deinde monstrat E. (*an* cinerē potū .. demonstrant uel urinam? *cfr. Marc.*). | cubiculi E. -lo *v.a.G. item v. 6.* 6 *an* dicere, *ut Pl. iun.?* 9 sed iis (his V[2]) V. sedis is (his r) R. 11 ipsum Vf. 13 fel *om.* E. 16 caprinum cum V[2]Er. capr- — 17 fel *om.* V[1]R[1]. 17 apostema d. 20 inagri V. 21 terram Vd. | et pissantem R. pi- r. 22. 23 superatione liberatur V. 23 rursus Vd. 24 sed *om.* R[1]. | mire *Müller emend. IV 34.* me r. ne E. *om. rv.* (*an* maxime?). | celebrant *Müller l. l.* -brari *ll.* -bri *v. de mendo cfr. XXIX 66.*

cum melanthio et ungulae equinae cinis cum oleo et aqua
inlitus, sanguis equi, praecipue admissarii, sanguis bubulus,
218 item fel. caro quoque eosdem effectus habet calida in-
posita et ungulae cinis ex aqua aut melle, urina caprarum,
hircorum quoque carnes in aqua decoctae aut fimum ex 5
*i*is cum melle decoctum, fel verrinum, urina suum in lana
inposita. — Femina adteri adurique equitatu notum est;
utilissimum est ad omnes inde causas spumam equi ex
ore inguinibus inlinere. — Inguina et ex ulcerum causa
intumescunt. remedio sunt equi saetae III totidem nodis 10
alligatae intra ulcus.

219 **16.** (62) Podagris medetur ursinus adips taurinumque
sebum, pari pondere et cerae. addunt quidam hypocis-
t*h*idem et gallam. alii hircinum praeferunt sebum cum
fimo caprae et croco, sinapi, i*t*em caulibus hederae tritis 15
220 ac perdicio vel flore cucumeris silvestris. item bovis fimum
cum aceti faece magnificant et vituli, qui nondum herbam
gustaverit, fimum aut per se sanguinem tauri, vulpem de-
coctam vivam, donec ossa tantum restent, lupumve vivum

---

§ 218: Pl. iun. 79, 25. Marc. 32, 13. — 32, 44. Pl. iun. 64, 23—25. Marc. 32, 22. — § 219: Pl. iun. 69, 10. Marc. 36, 67. — Diosc. II 94. eupor. I 235. (Marc. 36, 14). — § 220: Pl. iun. 69, 11. 12. (Marc. 36, 1). — Marc. 36, 62 (57). — Diosc. eupor. I 235. Diosc. II 98. Pl. iun. 69, 12. 13. — cfr. Plin. XXVIII 198. — Marc. 34, 61. Pl. iun. 71, 11—13. Marc. 36, 26.

---

1 equae **E**. 2 praecipuae **VE**. | equi (ae- **V**) admissarii **VR**[1]. | et sanguis **Rd**(?)*v. a. S* 3 habet et **VRd**. 4 urinam **V**. 5 quoque **Vdf***H*. que *rv. cfr. § 214.* 6 iis *v.* his *ll. C.* | fel uerrinum **VTEr***S.* uerrinum fel uerrinum **R**. -num fel **d***H.* fel ursinum siue uerrinum *v.* | urinam **V**. 7 femora **VR***S. sed cfr. Pl. iun.* | adtaerri adurique **E**. trita adteria (arcte- **V**[2]) durique **V**. 8 est *om.* **E**. | causas **VRd***v.* caoras **E**. 9 inguinibus **RdT***H. cfr. Pl. iun.* -busque **VE***v.* | illinire **Rd**[1]*v. a. S.* | in inguina **d**. inunguina **V**. -guna **R**[1]. 10 aequis. aet **V**. | tres *ll. v.* | modis **E**. 11 uicus **VE**. 12 podagra **f**. -ram **V**. 13. 14 hypocisthidem *S.* -da *C.* -dam *v.* -tidem **VRd**. hypcystidem **E**. 15 sinapi item *ego e Diosc.* -pii uel **E**. -pi uel **V**. -pi cum **dr** *e corr. v.* -piue uel *G.* 16 perditio **V**. | aut flore **dT**. | *dist. ego cum Pl. iun.* | ouis **R**. 18 uulpe **V**. 19 donec — uiuum *om.* **E**. | assa **V**.

oleo cerati modo incoctum, sebum hircinum cum hel*x*ines parte aequa, sinapis tertia, fimi caprini cinerem cum axungia. quin et ischiadicos uri sub pollicibus pedum eo fimo fervente utilissime tradunt, articulorumque vitiis fel
5 ursinum utilissimum esse et pedes leporis adalligatos, podagras quidem mitigari pede leporis viventi absciso, si quis secum adsidue habeat. — Perniones ursinus adips 221 rimasque pedum omnes sarcit, efficacius alumine addito, sebum caprinum, dentium equi farina, aprunum vel suil-
10 lum fel cum adipe, pulmo inpositus et si subtriti sint contunsive offensatione, si vero adusti frigore, leporini pili cinis; eiusdem pulmo contusis dissectus aut pulmonis cinis. sole adusta sebo asinino aptissime curantur, item bubulo 222 cum rosaceo. — Clavos et rimas callique vitia fimum apri
15 vel suis recens inlitum ac tertio die solutum sanat, talorum cinis, pulmo apr*u*nus aut suillus aut cervinus; adtritus calciamentorum urina asini cum luto suo inlita; clavos sebum bubulum cum turis polline; perniones vero corium conbustum; melius, si ex vetere calciamento; iniurias e
20 calceatu ex oleo corii caprini cinis. — Varicum dolores 223 sedat fimi vitulini cinis cum lilii bulbis decoctus addito

---

§ 221: Marc. 34, 93. Diosc. eupor. I 181. Pl. iun. 67, 3. — cfr. Plin. XXX 80. Marc. 34, 20. — cfr. Diosc. II 40. eupor. I 173. — Pl. iun. 87, 11—12. Marc. 34, 29. — § 222: Pl. iun. 67, 16. Marc. 34, 52. 28. 49. — Pl. iun. 68, 6. — cfr. Diosc. II 51. eupor. I 173. — Marc. 34, 21. — § 223 extr.: cfr. Marc. 34, 97. — Pl. iun. 66, 2. — 101, 15. 16.

---

1 certatim **VR.** | helxines *B.* helsine (-nae **V**) si **VRE.** -nes *v.* -ne **d.** *de mendo cfr. XXV 92. XXVII 24.* 2 partes **E.** 3 equina et **dT.** | uir **E.** | eo **E**r*v.* e **VR.** *om.* **d.** 4 articulorum **VR**[1]. 6 quidam **E***v.a.H.* | pedes **R.** | uiuenti **VRd***D.* -tis **E**r*v.* uiuo *Pl. iun. cfr. XXX 98.* | absciso **VE***v*(*S*). -isso *r*(?)*C.* 7 habebat **R**[1]. 8 primasque **d.** | ones **V.** | lumine **V.** 9 ferina **E.** | aprinum **V**(?)**d***v.a.S.* 10 *dist. ego. cfr. § 90.* | *an* inponitur? | et si **E***v.* et *r.* 12 *an* dissectus contusis? 13 sole **d***v.* sol **V.** sola *r.* | soba **R.** 14 callide **Vd.** 16 aprunus *S.* -rinus *ll.v*(*D*). | adtritum (attr- **f***S*) **Vf***S.* 19 si **VRdTf***v*(*H*). *om.* **E***G.* | e **E**r*G.* eo *r.* a *r.* 21 uituli **V.** | decoctus **d***v.* -tis *r***Tf.** *cfr. § 209.*

melle modico, itemque omnia inflammata et suppurationes minantia. eadem res et podagris prodest et articulariis morbis, e maribus praecipue vitulis; articulorum adtritis fel aprorum vel suum linteo calefacto inpositum, vituli, qui nondum herbam gustaverit, fimum, item caprinum cum 5 melle in aceto decoctum. — Ungues scabros sebum vituli emendat, item caprinum admixta sandaraca. — Verrucas vero aufert fimi vitulini cinis ex aceto, asini urina *et* lutum.

224 (63) Comitiali morbo testes ursinos edisse prodest vel 10 aprunos bibisse ex lacte equino aut ex aqua, item aprunam urinam ex aceto mulso, efficacius quae inaruerit in vesica sua. dantur et suum testiculi inveterati tritique in suis lacte, praecedente vini abstinentia et sequente continuis *quinis* diebus. dantur et leporis sale custoditi pulmones 15 cum turis tertia parte in vino albo per dies XXX, item 225 coagula eiusdem; asini cerebrum ex aqua mulsa, infumatum prius in foliis, semuncia per dies VII, ungularum eius cinis coclearibus binis toto mense potus, item testes sale adservati et inspersi potioni in asinarum maxime lacte vel 20 ex aqua. membrana partus earum, praecipue si marem pepererint, olefactata accedente morbo comitialium resistit. sunt qui e mare nigroque cor edendum cum pane sub

§ 224: Pl. iun. 93, 4. 5. — cfr. Plin. XXX 87. Pl. iun. 93, 20. — Diosc. eupor. I 18. — § 225 init.: Diosc. II 44. eupor. I 18.

2 minantia (-ncia **r**) eadem res **Er***v*(*S*). *om.* *r***Tf***H.* | sed *H.* 3 morbos **V.** | atritis **V.** 4. 5 uitulique qui *v.a.D.* 5 herba **VR.** | cum — 7 caprinum *om.* **V**[1]**R**[1]. 8 auferunt **T.** aut ferrim **d.** | uituli **E.** | urina et *D cum U 627.* -nae *ll.v.* (*an* urina e luto?). 11 aprinos **d***v.a.S.* | aprinam **R**[1]**d***v.a.S.* 12 aceto item mulso (muso **V**) **VR**[1]**d.** | inaruerit **Er***v.* inor- **f.** inorr- **V.** inhorr- *r.* | ex (*pro* in) **E.** *cfr. § 232.* 13 inueteratique (*om.* triti) **E.** 14 praecendente **V.** proced- **Er** *e corr.* 15 quinis *ego.* *om. ll.v.* *cfr. XXX 87. Pl. iun. Pliniana p. 36.* (*an vero* diebus denis?). 17. 18 infumetum **V.** 18 foliis **RE***v.* fulti **V.** ſultis **d.** -ti **T.** ſoliis *B.* pulte *Gron.* | VII *ego.* uel *ll.v.* V uel *coni. H.* 19 testes item **VR**[1]**d.** 20 aspersi **E***v.a.H.* 21 mare **VR.** 22 olefactata **E***G*(*D*). -cta *r***Tf***v*(*S*). *cfr. XVIII 364. XX 155. 192. 197.* | accendente **V.** 23 mari **E.**

diu prima aut secunda luna praecipiant, alii carnem, aliqui sanguinem aceto dilutum per dies XL bibendum. quidam urinam aquae ferrariae ex officinis miscent eadem- 226 que potione et lymphatis medentur. comitialibus datur et 5 lactis equini potus, lichen equi in aceto mulso bibendus; dantur et carnes caprinae in rogo hominis tostae, ut volunt Magi, sebum earum cum felle taurino pari pondere decoctum et in folliculo fellis reconditum ita, ne terram attingat, potum vero ex aqua sublime. morbum ipsum 10 deprehendit caprini cornus vel cervini usti nidor. — Sideratis urina pulli asinini nardo admixto perunctione prodesse dicitur.

(64) Regio morbo cornus cervini cinis, sanguis asini 227 ex vino, item fimum asinini pulli, quod primum edidit a 15 partu, datum fabae magnitudine e vino medetur intra diem tertium. eadem et ex equino pullo similiterque vis est.

(65) Fractis ossibus praesentaneus maxillarum apri cinis vel suis; item lardum elixum atque circumligatum mira celeritate solidat. costis quidem fractis laudatur 20 unice caprinum fimum ex vino vetere: aperit, extrahit, persanat.

(66) Febres arcet cervorum caro, ut diximus; eas 228 quidem, quae certo dierum numero redeunt, oculus lupi 8, 119

§ 226: Diosc. II 45. eupor. I 18. — Pl. iun. 94, 22—24. — 94, 24. 25. Diosc. eupor. I 21. (cfr. Plin. VIII 115). — § 227: Diosc. II 63. — Pl. iun. 97, 17—20. — Pl. iun. 99, 6—8. 9—11. Seren. 954. — § 228: Pl. iun. 90, 23. 24. — Pl. iun. 91, 1—3.

3 aquae **Er***J*. quae **VR**. equi **dT**. equi aquae *v*. | ferrariae **dTE***v*. ferria- **R**. ferrarte **V**[1]. -atae **f**. ferriae **V**[2]. fere **r**. | emmiscent **d**. 4 lymphaticis **r***v.a.J*. -paticis **E**. 5 lichen equi *U 628*. -ene qui **VR**. -eneque **d**(?)**E**. -enque *B*. -enaeque *v*. *de mendo cfr. XXXIV 162.* | bibendum **VdE***v.a.C.* 7 pari *om.* **VR**[1]. 8 felliculo **V**. | item **V**. 9 ex aqua sublime **VRdTf***S*. sub limine (-blime *v*) ex aqua **E***G*. (*an* ex aqua. suffitione morbum *sqq.?*). *de* sublime *cfr. CFWMüller p. 21.* 13 cerui **R**[1]. | asini **VRdT***J*. asinini pulli **Er***v*. 14 pullo **V**. 15 parte **V**. 16 similiterque *ll.v.* *an* similiter (*vel* fimi ſimiliter dati)? *cfr. Plin. iun.* 17 maxillam **VR**[1]. | apri **dE***v*. -rini **V**[2]**r**. -runi *r*. 22 exarcet **R**[1]. | cerborum **V**. 23 quidem **Er***v*. uero **rTf**. | lippi **E**[2]. pippi **E**[1].

dexter salsus adalligatusque, si credimus Magis. est genus febrium, quod amphemerinon vocant; hoc liberari tradunt, si quis e vena auris asini III guttas sanguinis in II heminis aquae hauserit. quartanis Magi excrementa felis cum digito bubonis adalligari iubent et, ne recidant, non re- 5
229 moveri septeno circumitu. quis hoc, quaeso, invenire potuit? quae est ista mixtura? cur digitus potissimum bubonis electus est? modestiores iocur felis decrescente luna occisae inveteratum sale ex vino bibendum ante accessiones quartanae dixere. iidem Magi fimi bubuli cinere 10
consperso puerorum urina inlinunt digitos pedum manuu*m*que. leporis cor adalligant, coagulum ante accessiones propinant. datur et caseus caprinus recens cum melle diligenter sero expresso.

230 **17.** (67) Melancholicis fimum vituli in vino decoctum 15
remedio est. — Lethargicos excitat asini lichen naribus inlitus ex aceto, caprini cornus nidor aut pilorum, iocur aprunum; itaque et veternosis datur. — Phthisicis medentur iocur lupi ex vino macro, suis feminae herbis pastae laridum, carnes asininae ex iure sumptae; hoc genere maxime in 20
Achaia curant id malum. fimi quoque aridi, sed pabulo viridi pasto bove, fumum harundine haustum prodesse tradunt bubuli*v*e cornus mucronem exustum II coclearium

§ 229 extr.: Pl. iun. 88, 16—19. — § 230: Marc. 1, 71. — Cels. III 20. Seren. 997. Pl. iun. 91, 17. — Pl. iun. 42, 6. 7.

1 sic **V**. | est *v.* et *ll.* 2 ephemerinon **R***v.a.B.* 3 tres *et* duabus *ll.v.* 4 aeque **E**. | quartanas magis **V**[2]. | fellis **V**. 5 recedant **E***v.a.B.* 5. 6 *an* remoueri n i s i? 6 *de* septeno *cfr. nota ad XXVI 99.* | circuitum **R**. -cum itū **V**. 7 quae *ll.v(J).* quaeue **r***G.* | cor **V**. 7. 8 bubonis potissimum **d***v.a.G.* 10 bubulis **V**. 11 primos digitos *Pl. iun.* 11. 12 manuumque *ego. cfr. Pl. iun.* -nuusque (quae **V**[1]) **VRE**. -nibusque **d**(?)*v.* mausque **r**. | *dist. ego. cfr. XXX 98.* 14 sero *om.* **VR**[1]**T**. 18 aprinum **V**(?)**d***v.a.S.* 19 macro **Er***S coll. XV 110 et Pl. iun.* -cre **V**. -cres **R**. -crae **d**(?)*v.* *an* maceratum? | lardum **d***v.a.S.* 20 ex **dE***v.* et **r**. e *r.* | sumptae ne **E**. (*an* sumptae, certe?). 21 mallum **V**. 22. 23 prodest produnt **E**. 23 bubuliue *ego.* -liae **VR**. -li *rS.* -li quoque *v.* | duorum *ll.v*

mensura addito melle pilulis devoratis. caprae sebo in 231
pulte alicacia et phthisim et tussim sanari vel recenti cum
mulso liquefacto ita, ut uncia in cyathum addatur rutae-
que ramo permisceatur, non pauci tradunt. rupicaprae
5 sebi cyatho et lactis pari mensura deploratum phthisicum
convaluisse certus auctor adfirmat. sunt qui et suum
fimi cinerem profuisse scripserint in passo et cervi pul-
monem, maxime subulonis, siccatum fumo tritumque in
vino.

10 (68) Hydropicis auxiliatur urina e vesica apri paulatim 232
data in potu, efficacius quae inaruerit cum vesica sua, fimi
taurini maxime, sed et bubuli — de armentivis loquor —,
quod bolbiton vocant, cinis coclearium III in mulsi he-
mina, bovis feminae in mulieribus, ex altero sexu in viris,
15 quod veluti mysterium occultarunt Magi, fimum vituli mas-
culi inlitum, fimi vitulini cinis cum semine staphylini aequa
portione ex vino, sanguis caprinus cum medulla. effica-
ciorem putant hirci, utique si lentisco pascatur.

(69) Igni sacro ursinus adips inlinitur, maxime qui 233
20 est ad renes, vitulinum fimum recens vel bubulum, caseus

§ 231: Pl. iun. 37, 23. — Pl. iun. 42, 7. 8. — § 232: Diosc. eupor. II 63. — cfr. Diosc. eupor. II 65. — Pl. iun. 96, 8. 9. — § 233: Pl. iun. 98, 19. 20. 21. 22. — Pl. iun. 100, 17—19.

1 pipulis **VR**. 2 pulite **E**. | alicacia *v(S)*. -atia **VRdTf**. acacia **E**. ex alica *C*. | phision **E**. 6 conua'sisse **R**. cornua iussisse (uss- **d**) **Vd**. | autem adfirmare **E**. | qui et **VdT**. et qui **E***v*. et **R**. *cfr. XXIV 80.* 7 cinere **E**. 8 sub olonis **V**. | siccatum *ego*. -tum in *ll.v. cfr. XXIX 73. XXIII 40. XXVIII 212. XIV 68. VI 195.* 10 urina e *D*. -nae **E**. -ne **R**. -na **V***v*. -na aut **dT**. | uesica **dT***D*. -cae *rv(J)*. *del. S.* (*an* urina uetus?). | apri *ll.v. cfr. Diosc. II 63.* caprae *coni. B e Diosc. II 99.* capri *D cum U 629* (*contra Plinii usum*). 11 potus **RE***v.a.S.* 12 ceruini *v.a.H.* | maxime subulonis sed **E***v.a.H.* 13 quid **E**. quidam *man. Dal. v.a.G.* | cocleariorum **E***v.a.H.* dociarium **V**. | trium *ll.v.* | mulsis **V**. 13. 14 hemine **V**. eminae **E**. 14 bouis feminae *om.* **VR**[1]**d**. | & ex **E***rv.a.J.* | sexu in **RdE***v*. uino **V**. | uiris **VRd***v*. uini **E**. 16 fimi **dTE***rv*. -mū *r*. | uituli **R***v.a.H.* | est afilini **V**. 18 hirci **VRdf***J*. -cini **E***r*. -cinum *S(D)*. -corum *v*. | pascatur *ego. cfr. XXIX 38.* -cantur *ll.v.* (*an* pascant, *ut § 110?*).

caprinus siccus cum porro, ramenta pellis cervinae delecta pumice ex aceto trita; rubor*i* cum prurigine equi spuma aut ungulae cinis; eruptionibus pituitae asinini fimi cinis cum butyro; papulis nigris caseus caprinus siccus ex melle et aceto in balneis, oleo remoto; pusulis suilli fimi 5
234 cinis aqua inlitus vel cornus cervini cinis, (70) luxatis recens fimum apr*u*num vel suillum, item vitulinum, verris spuma recens cum aceto, fimum caprinum cum melle, bubula caro inposita; ad tumores fimum suillum sub testo calefactum tritumque cum oleo. duritias corporum omnes 10 mollit optime adips e lupis inlitus. in *i*is, quae rumpere opus sit, plurimum proficit fimum bubulum in cinere calefactum aut caprinum in vino vel aceto decoctum; in furunculis sebum bubulum cum sale aut, si dolores sint, cum oleo liquefactum sine sale, simili modo caprinum; 15
235 (71) in ambustis ursinus adips cum lilii radicibus, aprunum aut suillum fimum inveteratum, saetarum ex his e penicillis tectoriis cinis cum adipe tritus, tali bubuli cinis cum cera et medulla cervina, fel tauri, fimum leporis et caprarum fimum. sine cicatrice sanare dicitur glutinum. 20

---

§ 234: Diosc. II 98. Pl. iun. 103, 10—14. — 64, 25. 103, 1. 2. 35, 14. — cfr. Diosc. II 98. — Pl. iun. 82, 16—19. — §§ 235 extr. 236: Pl. iun. 84, 16—20.

---

1 siccus *om.* **R**[1]**Tf**. 1. 2 delecta **VT**. *cfr. XXVII 47 et CFWMüller p. 11. 12.* deie- *rG.* dese- *v.a.G. Pl. iun.* 2 punice **V***v.a.C.* -cae **E**. | rubori *G.* -rē **VdE***rv.* rubrorē **R**. 7 aprunum *S.* aprin- *ll.v(D).* 9 ad *om.* **E***v.a.H.* | tumorem **E**. -rem sanat *v.a.H.* liuores *Marc. 19, 48.* | *dist. H.* | sub **VRdf***S.* in **E***rv(D). cfr. Pl. iun. et XXX 114. XXXII 81. Cato 74. 76, 4. 84.* | testo **VRfE***S.* testa **d***v.* (*cfr. XXX 23. 114. XXVIII 71. XXIX 36*). 11 tollit **E***v.a.H(D). sed cfr. Pl. iun.* | iis *v.* his *ll.C.* | erumpere **dTf***S. sed cfr. XX 130. 244. XXII 152. 156. XXIII 78.* 12 sit **VR**. est **d**(?)**E***rv. cfr. nota ad XXVII 56.* 13 uino uel aceto **E***v(D).* aceto (-tum **R**) uel in uino *r***f***S.* 14. 15 dolor est (-res **E**) intinctum oleo **R**(?)**E***v.a.S.* 16 in ambustis — radicibus *om.* **VR**[1]**d**. 16. 17 aprinum **VRd***v.a.S.* 18 et alii (*pro* tali) **E**. 19 fel **VRE***v(D).* uel **d***H.* | et **d***H.* sed *rv(S).* sed et **T**. 20 caprinum **T**. | fimum **TE***v(S).* -us *rG. an* fimi cinis? | *dist. ego e Pl. iun.* | sanari **E**.

praestantissimum fit ex auribus taurorum et genitalibus, 236
nec quicquam efficacius prodest ambustis, sed adulteratur
nihil aeque, quibusvis pellibus inveteratis calciamentisque
etiam decoctis. Rhodiacum fidelissimum, eoque pictores
5 et medici utuntur; id quoque quo candidius, eo probatius;
nigrum et lignosum damnatur.

(72) Nervorum doloribus fimum caprinum decoctum 237
in aceto cum melle utilissimum putant vel putrescente
nervo. spasmata et percussu vitiata fimo apruno curant
10 vere collecto et arefacto; sic et quadrigas agentes tractos
rotave vulneratos et quoquo modo sanguine contuso, vel
si recens inlinatur. sunt qui incoxisse aceto utilius putent. 238
quin et in potu farinam eam ruptis convulsisque, eversis
ex aceto salutarem promittunt. reverentiores cinerem eius
15 ex aqua bibunt, feruntque et Neronem principem hac potione
recreari solitum, cum sic quoque se trigario adprobare
vellet. proximam suillo fimo vim putant.

18. (73) Sanguinem sistit coagulum cervinum ex 239
aceto, item leporis, huius quidem et pilorum cinis, item
20 e fimo asini cinis inlitus — efficacior vis e maribus aceto
admixto et in lana ad omne profluvium inposito —, similiter
ex equino, capitis et feminum aut fimi vitulorum

---

§ 236: Diosc. eupor. I 178. Diosc. III 91. (II 51). III 91. — § 237 init.: Pl. iun. 72, 16. Marc. 35, 20. 28. — § 238: Pl. iun. 103, 3—10. Diosc. II 98. eupor. II 34. — § 239 init.: Marc.

---

2 sed et **R**. | adulteratus **RE**. 3 quibus suis **d**. 4 eoque *ll.v.* *an* quo et? 5 quoque *ll.v.* *an* que? 6 & nigrum **R**. 9 percussu **d***v*. -sso **VR**[1]. -ssi *r*. | apruno **VRE***S*. -rugno *G*. -rino *v*. cap- **d**. 10 uero **V**. | collectae et **E**. -ctet **V**. | quadrigis **V***v.a.H.* | agentes **dT***H*. -tis **VRf***S*. -ndis *v*. argentis **E**. 11 rotat uel **Er**. | contusu **V**. 12 utilius putent **Er***v*. salutarem promittunt *r*. *cfr. v. 14.* 13 potu *v*. -tū **Er**. poſito *r*. | conuulneratisque **d**(?)**Er***v.a.S.* *cfr. Diosc.* | & euersis (-sos **E**) **Er***v*. 14 salutarem promſttunt **Er***v*. utilius (ulius **R**) putent (-tant **d**) *r*. | recentiores *H*. 16 e trigario **V**[1]. stri- **E**. se triario **R**[1]. 16. 17 adprobauere **VR**[1].
18 coaculum **V**. 19 acetū **R**. 20 e **VdT***S*. & **Er**. *om.* **R***Ven.* ex **f***v*(*D*). | asinini **R**. -inino *v.a.H.* | *an* in naribus?
22 *dist. ego.* | capite **d**(?)*v.a.D.* | feminū **Er***D*. -na **R**. -nam *r*. ne *C*. -nae *v*.

cinis inlitus ex aceto, item caprini cornus vel fimi ex
240 aceto. hircini vero iocineris dissecti sanies efficacior, et
cinis utriusque ex vino potus vel naribus ex aceto inlitus,
hircini quoque utris, vinarii dumtaxat, cinis cum pari pondere resinae, quo genere sistitur sanguis et vulnus glutinatur. 5 haedinum quoque coagulum ex aceto et feminum
eius combustorum cinis similiter pollere traduntur.

241 (74) Ulcera sanat in tibiis cruribusque ursinus adips
admixta rubrica; quae vero serp*a*nt, fel aprunum cum resina et cerussa, maxillarum apri vel suum cinis, fimum 10
suum inlitum siccum, item caprinum ex aceto sub*actum*
*et sub*fervefactum. cetera purgantur et explentur butyro,
cornus cervini cinere vel medulla cervi, felle taurino cum
cyprino oleo aut irino. fimum recens suum vel inveterati
farina inlinuntur vulneribus ferro factis. phagedaenis et 15
fistulis inmittitur fel tauri cum suco porri aut lacte mu-
242 lierum vel sanguis aridus cum cotyledone herba. carcinomata curat coagulum leporis cum pari pondere capparis
adspersum vino, gangraenas ursinum fel pinna inlitum,
asini ungularum cinis ea quae serpunt ulcera inspersus. 20
sanguis equi adrodit carnes septica vi, item fimi equini
inveterati favilla; ea vero, quae phagedaenas vocant in ul-

31, 22. — extr.: cfr. Marc. 10, 44. — § 240: Pl. iun. 73, 9—12. 73, 12. — § 241: Pl. iun. 65, 6—15. Marc. 34, 5. 6. 7. — Pl. iun. 78, 15. cfr. Diosc. II 96. — § 242: Pl. iun. 78, 17—20. Marc. 4, 59. 60. — cfr. Plin. XXVIII 147. Diosc. II 97. — Pl. iun. 74, 18—20.

---

1 inlitis **V**. | cornu **d**[1] (*ut saepe*). 2 hircini — sanies *om.* **R**[1]**d**. | iocinoris **V**[2]. 3 *an* utrimque? 4 utris **d***v*. -rius **VR**[1]. -res *r*. 5 existitur **E**. 9 serpant *ego. cfr. § 243.* -punt *ll.v.* | aprunum **RE***S.* -rugnum **d**(?)*G.* -r//inum **V**. -rinum *v*. 11. 12 subactum et subferuefactum *ego e Pl. iun. et Marc.* subferuef- *ll.v.* 12 et *om.* **V**. 13 ceruici **VR**[1].
14 cyprino oleo **d**(?) *Pl.iun. v.* -iano **T**. -ino *r D.* | irino **V**[1]**RdT** *Pl.iun. H.* (laurino *Marc.*). ittino **f**. fimo ircino (hir- **E** *D*) **V**[2]**E***r D.* fimo aprino (cap- *G*) aut hircino *v*. 15 inlinuntur **VR**. -nitur **d**(?)**E***rv*. 16 mittuntur **E**. *cfr. § 205. XXIV 151.* | porro **R**. 19 fel **dE***v*. uel *r*. 21 styptica **E** *Ven.* 22 pagedene **E**.

cerum genere, corii bubuli cinis cum melle. caro vituli recentia vulnera non patitur intumescere, fimum bubulum cum melle. *fimi* vitulini cinis sordida ulcera et quae 243 cacoëthe vocant et lacte mulieris sanant; recentes plagas
5 ferro inlatas glutinum taurinum liquefactum, tertio die solutum. caseus caprinus siccus ex aceto ac melle purgat ulcera; quae vero serpant, cohibet sebum cum cera, idem addita pice ac sulpure percurat. similiter proficit ad cacoëthe haedi feminum cinis e lacte mulieris, et adversus
10 carbunculos suis feminae cerebrum tostum inlitumque.

(75) Scabiem hominis asininae medullae maxime ab- 244 olent et urina eiusdem cum suo luto inlit*a*, butyrum etiam, quod in iumentis proficit cum resina calida, glutinum taurinum in aceto liquefactum addita calce, fel ca-
15 prinum cum aluminis cinere; bovas fimum bubulum, unde et nomen traxere. canum scabies sanatur bubulo sanguine recenti iterumque, cum inarescat, inlito et postero die abluto cinere lixivo.

(76) Spinae et similia corpori extrahuntur felis ex- 245

§ 243: Marc. 4, 61. — Pl. iun. 74, 20—23. 78, 21—24. 83, 10. (Marc. 33, 37). — § 244: Pl. iun. 99, 22. 23. Seren. 73. 74. Geop. XVII 24. Diosc. III 91. — (Isid. XII 4, 22). Pl. iun. 100, 1. 1—4. — § 245: Pl. iun. 88, 11—13. Marc. 34, 43. — Pl. iun. 87, 2—5. Diosc. eupor. I 115. Marc. 8, 148.

1 generum **E**. 2 recentia — 3 cinis *om.* **V**[1]**R**[1]**d**. 2 patitur *v.* -iuntur **V**[2]**Er**. | *an* item fimum? *cfr. Pl. iun. cum seqq. iunxit D.* 3 fimi *U 632 e Marc.* femininum **V**[2]**E**. feminum **r***v.a.D.* *an* fimi autem? | uituli *v.a.D.* 4 et *ego.* & e **VRd**. *om.* **E**. e *v. cfr. Marc.* | sanat *v.a.D.* 5 illitum **d**. 5. 6 solutum **d***v.* -tus **V**. -tas **Er**. solut **R**. 7 idem *J cum vet. Dal.* lidem **d**. item **r***v*(*D*). 8 addito **E**. | purgat *Pl. iun.* 9 haedi *v*(*S*). hedi **E**. hoedi **r***C.* cae **V**. *om.* **Rd**. | aduersus **dEr***v.* ad **rf***H.* 10 inlitum **V***S.* 11. 12 obolente **R**. 12 et **VRdTf***H.* *om.* **E***v.* | urina *ego.* -nae *ll.v.* | suo *ll.v.* suillo *D cum U 633.* | inlita *ego.* -to *ll.* -tae *v.* 13 intumentis **VdE**. 14 in — 14. 15 caprinum *om.* **E**. 14 liquefactū **d***v.* -to **VR**. | addita calce *om.* **R**. 15 bonas **E**. boas *v.a.J.* 16 sanatura **E**. -nantur **Rd***v.a.S.* 17 utrumque **E**. 18 lixiuo (lex- **Er**) **RE***D.* -ue **V**. -uio **d**(?)*v.* *cfr. XIV 129. XV 67. XXXVI 203.*

crementis, item caprae ex vino, coagulo quocumque, sed maxime leporis, cum turis polline et oleo aut cum visci pari pondere aut cum propoli. — Cicatrices nigras sebum asininum reducit ad colorem, fel vituli extenuat calefactum. medici adiciunt murram et mel et crocum aereaque pyxide condunt; aliqui et florem aeris admiscent. 5

246 **19.** (77) Mulierum purgationes adiuvat fel tauri in lana sucida adpositum — Olympias Thebana addit *oes*ypum et nitrum —, cornus cervini cinis potus, item vulva laborantes inlitus quoque et fel taurinum cum opio adpositum obolis binis. vulvas et pilo cervino suffire prodest. tradunt cervas, cum senserint se gravidas, lapillum devorare, quem in excrementis repertum aut in vulva — nam et ibi invenitur — custodire partus adalligatum. 10

247 inveniuntur et ossicula in corde et in vulva perquam utilia gravidis parturientibusque. nam de pumice, qu*i* in 11, 203 vaccarum utero simili modo invenitur, diximus in natura boum. lupi adips inlitus vulvas mollit, dolores earum iocur, carnes vero lupi edisse parituris prodest aut si incipientibus parturire sit iuxta qui ederit, adeo ut etiam contra inlatas noxias valeat. eundem supervenire per- 248 niciosum est. magnus et leporis usus mulieribus. vulvas 15 20

§ 246: Diosc. II 84. eupor. II 78. — Diosc. II 63. — § 248 med.: Seren. 609.

2 ex leporis **d**. 4 extenuat **d***v*. -ua **VR**. -ternuat **E**. 5. 6 puxide **V***D*. 7 adiuuat **VdE***C*(*J*). -uuant **R**(?)*v*(*Brot.*). 7. 8 taurinum lana *v.a.H.* 8 addit **VRdf***H*. -idit **E***v*(*D*). *cfr. § 253.* 8. 9 oesypum *vet. Dal. e Diosc.* hysopum *ll.v. de mendo cfr. § 74. XXIX 35. 125. XXX 28. 76. 105. 106. 107. 113.* 9 nintrum **r**. min- **VR**. | uulua **VdTf***D*. -as **R**(?)*G*. -ae **E***v*. 10 laboranti *v.a.G.* | illitus (inl- *S*) **VdTf***S*. -tu *G*. inlitum **Er***v*. -lit **R**. | apio **VR¹dTf**. 10. 11 adpositum *v*. -tum (-tus **d**) cum **Vd**. -tus **E**. appositus **r**. -tus cum **R**. 11 et **E***v*(*D*). *om.* **r***S*. | pilos **E**. 13 quae **V**. 15 inuenitur **VR¹**. 16 pumice **d***B*. punice **V***v*. -cea **r**. pumnicae **E**. pula **R**. *de mendo cfr. § 233.* | qui *v*. que **Rd**. quae **VfE***D*. *cfr. XXXIII 85. XXXVI 154. 155. 156. XII 9.* | in **VRdf***v*. *om.* **Er**. 19 uero *ego*. eorū **VR**. *om.* **d**(?)**Er***G*. que *v*. *cfr. XXXVI 198.* 20 qui edent **R¹**. quia aderit **E**. 21 super uentre **VR¹**.

adiuvat pulmo aridus potus, profluvia iocur cum Samia terra ex aqua potum, secundas coagulum — caventur pridiana balnea —, inlitum quoque cum croco et porri suco; *in* vellere adpositum abortus mortuos expellit. si vulva
5 leporum in cibis sumatur, mares concipi putant; hoc et testiculis eorum et coagulo profici; conceptum leporis utero exemptum *i*is, quae parere desierint, restibilem fecunditatem adferre. *sic* conceptus leporis saniem et viro 249 Magi propinant, item virgini VIIII grana fimi, ut stent per-
10 petuo mammae. coagul*um* quoque ob id cum melle inlinunt, sanguinem ubi evolsos pilos renasci nolunt. inflationi vulvae fimum aprunum suillumve cum oleo inlini prodest. efficacius sistit farina aridi, ut aspergatur potioni, vel si gravidae aut puerperae torqueantur. lacte 250
15 suis poto cum mulso adiuvantur partus mulierum; per se vero potum deficientia ubera puerperarum replet. eadem circumlita sanguine feminae suis minus crescunt. si dole*a*nt, lactis asinini potu mulcentur, quod addito melle sumptum et purgationes earum adiuvat. sanat et vulvarum
20 exulcerationes eiusdem animalis sebum inveteratum et in vellere adpositum duritias vulvarum emollit. per se vero recens vel inveteratum ex aqua inlitum psilotri vim optinet.

---

4 in *ego. cfr. § 250. 254. XXVII 50. (XXX 28.) XXXIV 118. (153. XXXVI 140. XX 161) et nota ad § 73. aliter § 252. 110. XXIX 38.* et **VRdT**. *om.* **Er***v.* | uellerei **R**[1]. | uuluae **Er***v.a.S.* 5 sumat **R**[1]. -antur *v.a.S.* 6 coagulū **E**. 7 iis *v.* his *ll.C.* 8 sic *ego.* sed *ll.G.* sed et *v.* | conceptus **Vd***S.* pro conceptu **Er** *e corr. v*(*D*). | saniem **dE***v.* -ntem **V**. sagniem r. -guinem **R**. 9 magio **V**. maio **R**. | item — 10 mammae *om.* **VR**[1]. 10 coagulū *C.* -lo *ll.v*(*J*). 10. 11 inlinit **VR**[1]. 11 sanguine **d***J.* | et nasci **E**. | uolunt **d***Lugd.Dal.* 11. 12 inflationi **R***v.* -ne **Vd**. -nē **E**. 12 aprunum **VRE***S.* -ugnum *G.* -rinum **d***v.* 13 sistit **E***v.* -ti **VR**. si sit **dT**. | adspargatur **V**(?)*S.* 13. 14 potione **VR**. 14 si **Er***v.* si sit **V**. sistit *r. de mendo cfr. § 114.* | torqueatur **V**. 15 pute **VR**. | inuerum **V**. 17 crescunt **VRdTf***v*(*S*). -cent **Er***G*(*D*). 17. 18 doleant *ego.* -lent *ll.v.* 18 potu **d***v.* -tum **E**. -tus *r.* 19 sumptus **Vd**. -tis **R**[1]. 21 duritias **dT***S.* -tia *r.* -tiem *C.* -tiam *v. cfr. § 253.* 22 recens ueluti **E**. | psilotrium **V**.

251 eiusdem animalis lien inveteratus ex aqua inlitus mammis abundantiam facit, vulvas suffitu corrigit. ungulae asininae suffitio partum maturat, ut vel abortus evocetur, nec aliter adhibetur, quoniam viventem partum necat. eiusdem animalis fimum si recens inponatur, profluvia sanguinis 5 mire sedare dicitur, nec non et cinis eiusdem fimi, qui 252 et vulvae prodest inpositus. equi spuma inlita per dies XL, priusquam primum nascantur, pili restinguntur, item cornus cervini decocto; melius, si recentia sint cornua. lacte equino iuvantur vulvae collutae. quod si mortuus 10 partus sentiatur, lichen equae *e* dulci potus eicit, item ungula suffitu aut fimum aridum. vulvas procidentes butyrum infusum sistit. induratam vulvam aperit fel bubulum rosaceo admixto, foris vellere cum resina terebinthina 253 inposito. aiunt et suffitu fimi e mare bove procidentes 15 vulvas reprimi, partus adiuvari, conceptus vero vaccini lactis potu. sterilitatem a partus vexatione fieri certum est. hanc emendari Olympias Thebana adfirmat felle tauri et adipe serpentium et aerugine ac melle medicatis locis ante coitus. vitulinum quoque fel in purgati- 20 onibus sub coitu adspersum vulvae etiam duritias vet*ere*s

---

§ 251 init.: Diosc. eupor. I 139. — § 253 init.: Diosc. II 98. eupor. II 69.

---

1 lieni **VR**. | inlitu **V**. -tū **R**. 2. 3 asinae **R**^{1}. 3 suffitio **VTf***S*. -tae *rv*. | maturant *v.a.S*. 4 alter **E**. | adhibetur **dTE***v*(*J*). -entur *r*(*Verc.GD*). -eatur **f***S*. | necat **dT***S*. -ant *rv*(*D*). 7 uulua **V**. | inpositū **Er** *e corr*. 8 nascuntur **d**. | restringuntur **rf***v.a.G*. -gunt **V**. -gtur **R**. 9 decocti **E**. 11 lichen **f***G*. -caen **E**. -cen *r*. lien *v*. | equae e *J e coni. S*. equae **E**. eque *r*. aqua **f**. ex aqua *v*. *cfr. § 226*. | duci **E**. | epotus **VR**^{1}**f***S*. | eiiciet **d**. efficit **E**. 12 ungula *S cum Gesnero*. -las *ll*. lae *v*. | suffitū **E**. -ta *Gesner*. 14 furis **V**. | cum — 16 uuluas re *om*. **V**^{1}**R**^{1}**d**. 15 mari (**V**^{2}?)**E***D*. *sed cfr. § 225. VIII 105. 218. IX 84*. | procedentes **VE**. 17 potus **V**. -tū **E**. | ob *v.a.S*. | uexatione **dTf***S*. -nes **VR**. -nem **E***v*. 19 tauri **VRd**. *cfr. § 246*. -rino **Er***v*. | ac **VRdT***H*. a **f**. ad **E**. addito *v*. 19. 20 medicantis **V**. *de hoc verbo cfr. XI 184. XIV 135. XVIII 159*. 21 duritias **VRd**. *cfr. § 250*. -tiam **E***v*. | ueteres *ego*. *cfr. XXXI 97*. uentris *ll.v*.

emollit et profluvium minuit umbilico perunctо atque in
totum vulvae prodest. modum statuunt fellis pondere ✕, 254
opii tertiam, admixto amygdalino oleo, quantum satis esse
appareat; haec in vellere inponunt. masculi fel vituli cum
5 mellis dimidio tritum servatur ad vulvas. carnem vituli
si cum aristolochia inassatam edant circa conceptum,
marem parituras promittunt. medulla vituli in vino et
aqua decocta cum sebo exulcerationibus vulvarum inposita
prodest, item adips vulpium excrementumque felium, hoc
10 cum resina et rosaceo inpositum. caprino cornu suffiri 255
vulvam utilissimum putant. silvestrium caprarum sanguis
cum palma marina pilos detrahit; ceterarum vero fel cal-
lum vulvarum emollit inspersum et a purgatione conceptus
facit. sic quoque psilotri vis efficitur; evulsis pilis triduo
15 servatur inlitum. profluvium quamvis inmensum urinae
caprae potu sisti obstetrices promittunt et si fimum in-
linatur. membrana caprarum, in qua partus editur, in-
veterata potuque sumpta in vino secundas pellit. haedo- 256
rum pilis suffiri vulvas utile putant et in profluvio san-
20 guinis coagulum bibi aut *cum* hyoscyami semine inponi.
e bove silvestri nigro si sanguine ricini lumbi perungantur

§ 255 init.: Diosc. eupor. II 88. — extr.: Diosc. II 98. eupor. II 83.

2 modum *om.* **VR**[1]. | ✕ (*i. e.* denarium) *ego.* **x f.** decim **R**[1]. denarii *rv.* 3 opio **R.** op **E.** ad apii *v. a. H.* | tertiam *ll. v(S).* -tia **f***H.* | amygdaleo **E.** 4 inponunt **dErv***(D).* -tur *r***Tf***S.* | masculi *v.* -linum *ll.* *an* masculi autem? *cfr. § 243.* 5 carneum **V.** 6 inassam **R**[1]**df.** 7 marē **VRd***S.* -res **E***r(D).* | et **VdTf***S.* ex **R**(?)**E***G.* et ex *v.* 8 ulcerationibus **d.** exulceratio **VR**[1]. 9 idem **VR**[1]. | adeps **r** (*ut saepe*). 10 rosaceū **E.** | inpositā **VR**[1]. | caprini **E.** 12 detrahi **E.** 13 inspersit **R**[1]. | ad purgationem **Vd.** 14 euulsis **VE***v(S).* si euu- *C.* ulsis **r.** prepulsis **R.** prop- **d.** *an* prius euulsis (*vel* praeuulsis)? 15 seruetur *G.* | urinae **dTf***S.* -na *rv(D).* 16 potu **dTf***S.* -tus *r.* -ta *v(D).* *cfr. § 256.* 17 qua *G.* aqua *ll. v.* | partu *v. a. G.* | editur **VRdTf***H.* -tus **E***G.* -to *v.*
17. 18 inueterat **R**[1]. -atatur **V.** 18 secundis **R**[1]. 19 uuluis **V.** | profluo **V.** -uuia **E.** coa.... (*reliquis margine abscisis*) **r.** profluuiū **R.** 20 cum *ego. om. ll. v. an potius* addito? | semine *ll. v.* -men *C.* | poni **R**[1].

mulieri, taedium veneris fieri dicit Osthanes, idem amoris
potu hirci urinae admixto propter fastidium nardo.
257 (78) Infantibus nihil butyro utilius per se et cum
melle, privatim et in dentitione et ad gingivas et ad oris
ulcera. dens lupi adalligatus infantium pavores prohibet 5
dentien*d*ique morbos, quod et pellis lupina praestat. dentes
quidem eorum maximi equis quoque adalligati infatigabilem
258 cursum praestare dicuntur. leporum coagulo ubere inlito
sistitur infantium alvus. iocur asini admixta modice pa-
nace instillatum in os a comitialibus morbis et aliis in- 10
fantes tuetur; hoc XL diebus fieri praecipiunt. et pellis
asini iniecta inpavidos infantes facit. dentes, qui equis
primum cadunt, facilem dentitionem praestant adalligati
259 infantibus; efficacius, si terram non attigere. lien bubulus
in melle et datur et inlinitur ad lienis dolores; *se*da*t* ul- 15
cera manantia cum melle lien vituli, in vino decoctus
tritusque et inlitus ulcuscula oris. cerebrum caprae Magi
per anulum aureum traiectum, priusquam lac detur, in-
fantibus instillant contra comitiales ceterosque infantium
morbos. caprinum fimum inquietos infantes adalligatum 20
panno cohibet, maxime puellas. lacte caprino aut cerebro
leporum perunctae gingivae faciles dentitiones faciunt.
260 (79) Somnos fieri lepore sumpto in cibis Cato arbi-

---

§ 257 init.: Diosc. II 81. eupor. I 74. — § 258: Diosc. II 42. — Seren. 1031. Pl. iun. 28, 16—18. — § 259 extr.: Diosc. eupor. I 74. Seren. 1034. Pl. iun. 28, 18. — § 260: Cato ap. Diomedem I p. 358. — cfr. Martial. V 29. scriptt. hist. Aug. XVIII

---

1 feri **VR**[1]. *cfr. XXXII 49.* | ostanes **T**. -anter **V**. | *an* amores? *cfr. XXIV 167.* 2 potu **dE***S*. -to **V**. -ta **R**(?)*v*. | urina *v.a.S.* | admixto **dE***v*(*H*). -tu **V**. -ti **R**. -ta *G*. 4 dentitione **d***v*. dentione *rD*. *cfr. § 258. XXX 22. 135. 137.* 5 dentes **V**[1]. -te **V**[2]. | adalligatur **V**. 6 dentiendique *J* -ientique *ll.v.* | morbus **V**. 7 maxime **V**. 8 curcum **V**. circum **f**. 10 instillatur **R**[1]**d**. | a *om.* **E**. 11 pelles **V**. 13 dentionem *Pl. iun.* | adalligatus **R**[1]. 14 attingere **VE**. -igerint **d**. 15 et datur **VR***S*. datur **Tf**. edetur **Er**. editur **d**(?)*v*. | sedat *ego. cfr. XX 211.* ad *ll.v.* 16 *dist. ego* (*lac. ante* lien *statuit S*). 18 tractum **f***S*. tracham **V**. tracam **d**. 23 *et* p. 365, 1 arbitratur *v.a.S.*

trabatur, vulgus et gratiam corpori in VIIII dies, frivolo quidem ioco, cui tamen aliqua debeat subesse causa in tanta persuasione. Magi felle caprae, sacrificatae dumtaxat, inlito oculis vel sub pulvino posito somnum allici
5 dicunt. — Sudores inhibet cornus caprini cinis e myrteo oleo perunctis.

(80) Coitus stimulat fel aprunum inlitum, item me- 261 dullae suum haustae, sebum asininum anseris masculi adipe admixto inlitum; item a coitu equi Vergilio quoque de-
10 scriptum virus et testiculi equini aridi, ut potioni interi possint, dexterve asini testis in vino potus portioneve adalligatus bracchiali; eiusdem a coitu spuma conlecta russeo panno et inclusa argento, ut Osthanes tradit. Salpe 262 genitale id in oleum fervens mergi iubet septies eoque
15 perungui pertinentes partes, Dalion cinerem ex eodem bibi vel tauri a coitu urinam, luto ipso inlini pubem. at e diverso *ta*uri fimo inlito cohibetur virorum venus. — Ebrietatem arcet pulmo apri aut suis assus, ieiuni*s in* cibo sumptus eo die, item haedinus.

20 **20.** (81) Mira praeterea traduntur in iisdem animali- 263 bus: vestigium equi excussum ungula, ut solet plerumque,

---

38, 1. — Pl. iun. 93, 1. 2. — § 261: Vergil. georg. III 280. — § 262 extr.: cfr. Plin. XXX 145. — § 263 med.: Aelian. n. a. I 36. Pamphilus ap. Geop. XV 1, 6.

---

1 VII *C e coni. B coll. Martiale et scriptt. hist. Aug.* | friuolo *om.* **E**. 2 loco **V**[2]**E***v.a.B.* laco **V**[1]. 3 magis **E**. | fel **V**[1]**R**[1]**d**. | caprae *om.* **VR**[1]. 5 e **E***v.* & **VR**. ex **d***S.* 7 aprugnum *G.* -rinum **d***v.* 8 siuim **V**. 9 permixto **E***v.a.H.* | ad coitū **VRf**. *de mendo cfr. § 255.* | equi a **Rf***S.* quia **V**. | uirgilio **d**(?)**f***v.a.S.* ulgi **R**[1]. 11 potus pro **Er***v.a.S.* | portioneue (-niue **T**) **dT**. -ne uel **VRf***v.* potione uel **Er**. 11. 12 adalligatos **V**. 12 conlecta *ego.* conie- **V**. colle- *rv.* | risseo **R**[1]. roseo **E***v.a.S. cfr. VII 186.* 13 ostanes **T**. -naes **V**. 14 id in **VRdT**. in **Er***v.* 15 dalion *con. H.* diacon **dT**. bialcon **VR***v.* uia- **E**. *cfr. Brunn. de indd. p. 37.* | ibi **E**. 16 urina **VR**. | ad e **V**. de **E**. 17 diuersu **V**. -sus **R**. | tauri *ego.* muri *ll.* -ris *v.* | inlato **VR**. 18 ebrietate **R**. | ieiunis in *CFWMüller p. 25.* -uni *ll. G.* a ieiuno *v.* 19 editus **E**. 21 unguli **R**[1].

si quis collectum reponat, singultus remedium esse recordantibus, quonam loco id reposuerint; iocur luporum equinae ungulae simile esse; rumpi equos, qui vestigia luporum sub equite sequantur; talis suum discordiae vim quandam inesse; in incendiis, si fimi aliquid egeratur e 5
264 stabulis, facilius extrahi nec recurrere oves bovesque; hircorum carnes virus non resipere, si panem hordeacium eo die, quo interficiantur, ederint laserve dilutum biberint, nullas vero teredinem sentire luna decrescente induratas sale. adeoque nihil omissum est, ut leporem surdum ce- 10 lerius pinguescere reperiamus, animalium vero medicinas:
265 si sanguis profluat iumentis, suillum fimum ex vino infundendum, boum autem morbis sebum, sulpur vivum, alium silvestre, *ov*um *crud*um trita in vino danda aut vulpis adipem; carnem caballinam discoctam potu suum 15 morbis mederi, omnium vero quadripedum morbis capram solidam cum corio et rana*m* rubeta*m* discoctas; gallinaceos non attingi a vulpibus, qui iocur animalis eius aridum ederint, vel si pellicula ex eo collo induta galli inierint;
266 similiter in felle mustelae; boves in Cypro contra tormina 20 hominum excrementis sibi mederi; non sup*teri* pedes boum, si prius cornua ima pice liquida perunguantur;

§ 265 init.: Cato 71. Colum. VI 4, 2. — § 266: Suidas et Hesychius s. v. βοῦϲ Κύπριοϲ. — Cato 72. Colum. VI 15, 2.

2 leporum *Lugd. Dal.* 3 est se **Vd**. | rumpi *ego.* eru- **Vd**. et ru- **R**(?)**E***v*. 4 discordiae **Er***B* (-dia *v*). adipisco- **R**. adips (adeps **V**²**d**) co- (-di **d**) *r*. 5 egeneratur **Vd**. 7 resipere **Er***C*. reci- *r***T***v*. *de mendo cfr. § 39.* 8 delutum **R**. 9 sentias **V**¹. -ties **V**². | decrescenti **d**. 10 sale *om.* **E**. | surdum **VRd***v*. tardium **E**. 11 medicinas **d**(?)**Er***G*. -cina **R***v*. -cin// **V**. 14 siluestrem **Vd**. -rum **R**¹. | ouum *v*. oum **E**. eum **R**. cum **V**. *om.* **d***S*. *de mendo cfr. XXIX 43.* | crudum *ego e Cat. et Colum.* coctum *ll.v.* concoctum **T***S*. *an* non coctum? | omnia haec trita *v.a.J.* 15 discoctum **V**. decoctam **RTf**. | potū **R**. 17 ranā rubetā *v*. -na rubeta *ll.D.* | decoctas **f**. discoctam **dT***D*. 19 induta **VdTfE***v*(*D*). -ti **R**. inducta *C e coni. B.* | interint **V**. -rerit *v.a.B.* 20 similia **d**(?)**E***v.a.S.* | cipro **r**. cipino **R**. cyprino (cip- **V**) **Vd**. 21 non subteri *G. cfr. Cato.* non super *ll.* insuper *v*. 22 ima *J. cfr. Cato et § 202.* iam **VdE**. in **R**. *del. v.*

lupos in agrum non accedere, si capti unius pedibus infractis cultroque adacto paulatim sanguis circa fines agri spargatur atque ipse defodiatur in eo loco, ex quo coeperit trahi; aut si vomerem, quo primus sulcus eo anno 267
5 in agro ductus sit, excussum aratro focus Larum, quo familia conveniet, urat, lupum nulli animalium nociturum in eo agro, quam diu id fiat.

Hinc deinde praevertemur ad animalia sui generis, quae aut placida non sunt aut fera.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXIX

10 **1.** (1) Naturae remediorum atque multitudo instantium ac praeteritorum plura de ipsa medendi arte cogunt dicere, quamquam non ignaros, nulli ante haec Latino sermone condita ancepsque, lubricum esse rerum omnium novarum *exord*ium, utique tam sterilis gratiae tantaeque 1

---

1 agro **E**. 2 sanguinis **Vf**. 3 ipsi **V**. | quo *om.* **R**[1]. 5 aratrū **R**. | locus **VR**[1]. | lanum **V**. larium **dR**[1]*v.a.S*(*J*). *cfr. II 16. III 66.* 6 conueniet (-niēt **d**) *ll.* -nit *v.* | urat *ego.* ur at **V**. ur ad (ab **E**[1]) *r.* exurat *D e coni. S.* absumat *v.* | animalium **V**[2]**E***v*(*D*). -ali *r***Tf***H*. *cfr. XIX 180. XVII 215. XII 40. XVI 107. III 31. XXIX 9.* 8 reuertemur **Rd***v.a.S.* *cfr. nota ad § 123.* 10 naturae **VdTfr***S*. -ra **E***v*(*D*). TOTUM NATURE **R**. 11 PRECEP **R**[1]. praeceptorum **V**[1]**f***HSJ* (= praedictorum). 12 ignaros **V***S*. -noros **R**. -narus **dT**. -narus sim **Er***G*(*D*). -rus sum *C.* -rus si in *v.* | nulli **VTf***S*. -llis *rv*(*Brot.*). -llius *Dal. cfr. praef. § 14.* 13 sermone **dE***v*. -mo nec **Vr**. ser nec **R**. | ac lubricum **dT***v.a.G.* iudicium *D.* 14 exordium *ego.* et italium **V**. & tal- **RdTf***S*. & al- **r**. tal- **E***G*(*D*). principium nec aliud *v.* (initium *vet. Dal.*). | tam **VRTf***H*. iam **d**. quem **E**. quam *v.* | steriles *G.* | gratiae *post* utique *habent v.a.G* | tantaque **V**[1]**R**[1]. *om.* **E***v.a.H.*

2 difficultatis in promendo. sed qu*aest*ion*e*m occurrere verisimile est omnium, qui haec noscant, cogitationi, quonam modo exoleverint in medicinae usu quae iam parata atque pertinentia erant, mirumque et indignum protinus subit, nullam artium inconstantiorem fuisse aut etiamnunc saepius 5 mutari, cum sit fructuosior nulla. dis primum inventores 3 suos adsignavit et caelo dicavit, nec non et hodie multifariam ab oraculis medicina petitur. auxit deinde famam etiam crimine, ictum fulmine Aesculapium fabulata, quoniam Tyndareum revocavisset ad vitam — nec tamen 10 cessavit narrare alios revixisse opera sua —, clara Troianis temporibus, a quibus fama certior, vulnerum tamen dumtaxat remediis.

4 (2) Sequentia eius, mirum dictu, in nocte densissima latuere usque ad Peloponnesiacum bellum. tunc eam revo- 15 cavit in lucem Hippocrates, genitus in insula Coo in primis clara ac valida et Aesculapio dicata. is, cum fuisset mos, liberatos morbis scribere in templo eius dei quid auxiliatum esset, ut postea similitudo proficeret, exscripsisse ea traditur atque, ut Varro apud nos credit, templo cremato 20 *i*is instituisse medicinam hanc, quae clinice vocatur. nec fuit postea quaestus modus, quoniam Prodicus, Selymbriae

§ 3 extr.: Apollodor. III 10, 3. Hygin. fab. 49. Isidor. IV, 3, 2. Cels. I prooem. init. — § 4: cfr. Strabo XIV 2, 19 p. 657 extr.

1 difficultates *G.* | quaestionem (*scriptum olim* quōnem *vel* qn̄m) *ego. cfr. II 3.* quoniam *ll.v.* 2 noscant **dTE***v*(*Brot.*)*D.* -cunt **VRf***S.* cognoscant *G.* 3 exsoluerint (exo- *v*) **E***v.a.C.* | usu *om.* **VR**[1]**f.** | iam parata **Vdf***S.* tam par- **R**(?)*B.* temper- **E***v.* 5 nullum martium **V.** | aut **VRdTf***S.* ut **Er.** et *v.* | etiamnum **df***v.a.S.* 6 militari **VR**[1]. immut- *v.a.G.* | diis **V***v.a.S.* ad his **E.** 7 dictauit **Rdf.** dit- **T.** | non et **Er***v.* non nec **VRd**[1]. non **d**[2]. 7. 8. multifaria **VdTf.** 8 petita **E.** | fama **E.** 10 tyndareum **VRdT**(*P*)*H.* -ridem cum **E.** -den *Dal.* -dem *G.* -dam *v.* 10. 11 *dist. ego.* 11 & opera **d.**
12 a **VRdT***v*(*S*). *om.* **E***G*(*D*). 17 mos **Er***v.* *om. r.* 18. 19 qui auxiliatus **dT***v.a.G.* 19 esse **V.** | ut *om.* **E.** 20 in (iam *v*) templo **E***v.a.H.* 21 iis *ego.* his **E.** is *v.* *om. rC.* *an* sic? 22 prodicus **d***v.* -igus **V.** -itus *r.* Herodicus *coni. Dal.*

natus, e discipulis eius instituit quam vocant iatralipticen et unctoribus quoque medicorum ac mediastinis vectigal invenit.

(3) Horum placita Chrysippus ingenti garrulitate mu- 5
5 tavit, plurimumque et ex Chrysippo discipulus eius Erasistratus, Aristotelis filia genitus. hic Antiocho rege sanato centum talentis donatus est a rege Ptolemaeo filio eius, ut incipiamus et praemia artis ostendere.

(4) Alia factio ab experimentis se cognominans empi-
10 ricen coepit in Sicilia, Acrone Agragantino Empedoclis physici auctoritate commendato, (5) dissederuntque hae 6 scholae, et omnes eas damnavit Herophilus in musicos pedes venarum pulsu discripto per aetatum gradus. deserta deinde et haec secta est, quoniam necesse erat in
15 ea litteras scire; mutata et quam postea Asclepiades, ut rettulimus, invenerat. auditor eius Themison fuit seque 26, 12

---

§ 5: cfr. Plin. XXVI 11. Cels. I prooem. p. 2. — cfr. Plin. VII 123. Val. Max. V 7 ext. 1. — Cels. I prooem. p. 2. 5. Diog. Laert. VIII 2, 9 (65). — § 6: cf. Plin. XI 219. — Cels. I prooem. p. 2. 3. — Sueton. Aug. 81. Dio Cass. LIII 30. cfr. Plin. XIX 128. XXV 77. Horat. ep. I 15, 3.

---

1 natus discipulus **E** *v. a. H.* | instituit **VRdf** *Brot.* (*D*). -uisse **E**. -uisset *v*. -uens *C*(*S*). | iatralipticen (-lept- **R** *v*) **Rd** *S*. -ce **r**. latr- (-ce **V²E**) *r*. 2 et unctoribus *Brot.* (*D*). et ult- **d**. e (et **f**) cult- **V¹f**. et ultoris **R**. reunctoribus **V²Er** *v*(*S*). | mediastinis *C*. media est (-ia ē **R**. -ias **r**. -icis *v*) in eis *ll. v.* 5 *an* plurimaque et ex Chrysippi (*sc.* placitis)? *de structura cfr. nota ad XXV 121.* 6 anthoco **V**. a nistoco **d**. 7 ptolomeo **V**. -maeo *D*. 8 praemio **VRd**. | aris tendere **VR¹d**. 9 se *om.* **V¹RdT** *H*. | cognominant **dTr¹**(*P*)*H*. 10 acronce **E**. a Creonte *v. a. G.* | acragantino **r**. agrig- *v. a. S.* | empedocles **V**.
11 physici **d** *v*. pysci **V¹**. chysippi **E**. chrys- **r** *in ras.* cris- **V²**. | auctoritatē **R**. 11. 12 hae (eae *v*) scholae *D*. hae discolae (-le **d**) **Vd**. //e///scole **R**. ex scola **Er**. hae diu scholae *H cum Gron.* 12 *an* at *vel* donec? | heropylus **V²**. hepylus **d**. -lis **V¹**. 13 discripto **V** *D*. desc- **Rd** *G*. discerpto **E**. -creto *v*. | actum **V**. unctum **R¹**. | gradis **V**. 15 eas **VRd**.
16 inuenerat additos eius **V²** *in ras.* in uenatore ius **R¹**. | themiston **Er**. temison **VR**. | fuit seque **VRdTf** *v*(*S*). fuisseque **Er**. fuit sed quae *B*. fuit qui quae *C*.

inter initia adscripsit illi, mox procedente vita sua et
placita mutavit, sed et illa Antonius Musa eiusdem auc-
toritate divi Augusti, quem contraria medicina gravi peri-
7 culo exemerat. multos praetereo medicos celeberrimosque
ex iis Cassios, Carpetanos, Arruntios, Rubrios. $\overline{\text{CCL}}$ HS 5
annua*e* *i*is mercedes fuere apud principes. Q. Stertinius
inputavit principibus, quod sestertiis quingenis annuis
contentus esset, sescena enim sibi quaestu urbis fuisse
8 enumeratis domibus ostendebat. par et fratri eius merces
a Claudio Caesare infusa est, censusque, quamquam ex- 10
hausti operibus Neapoli exornata, heredi HS $\overline{\text{CCC}}$ reliquere,
quantum aet*ate e*adem Arruntius solus. exortus deinde
est Vettius Valens, adulterio Messalinae Claudii Caesaris
nobilitatus, pariterque eloquentiae adsectatores et poten-
9 tiae nanctus novam instituit sectam. eadem aetas Neronis 15

---

§ 7: Cels. I prooem. p. 11 extr. Scribon. 120. 176. — § 8 extr.: cfr. Tacit. ann. XI 35. Scribon. 94. — § 9: Galen. meth. med. I p. 35.

---

1 adscripsit illi **VRTd**(*B*^{2})*S*. scripsit illo **E***v*. | procedente (praec- **df**) **VRdTf***S*. -tia **E**. recedente a *v*. | uita *v*(*J*). uitia *ll*.**Tf**. aeui nequitia *S*. (*cfr*. quaedam in senectute deflexit *ap. Cels.*). | sua & **VRTf***S*. ad sua **E***B*(*D*). sua **d**(?)*v*. *an* et sua?
2. 3 *an* eiusdem a u d i t o r clarissimus a u c t o ritate? (*cfr*. *§ 5* commendatus *et § 8* nobilitatus; *XIX 38*). | auctoritatem **VE**. 3. 4 periculae **V**. 4 eximerat **R**^{1}. exinierat **V**. | praeterea **E***v.a.B*. 5 iis **d***v*. his *rS*. | carpetanos (-pit- *v*. -nes **R**) **V**^{1}**RdTf***v*. calpet- **V**^{2}*H*. calpit- (-nes **r**) **Er***G*. | arbuntios **VR**^{1}. arruntios arbutios (alb- *v*) **dT**(?)*v.a.S*. | $\overline{\text{CCL}}$ *ego*. al. **E**. CCL *v*. ducena quinquagena *rH*. | his **Vf**. $\overline{\text{ss}}$ **E**.
6 annuae iis *ego*. -ua his (iis *S*) **E***D*. -ualis **V**. -uales **dTf**. anulis **R**. annua **r***v*. | mercedes **VRdTf***J*. -de his (iis *v*. *del. S*) **Er***v*. | Q. **R***S*. Q. uero *B*. quae *rv*. 7 ita ut **R**^{1}. 9 numeratis **E***v.a.S*. | et facti **E**. 10. 11 ex austi **V**. exhaustis **fE***v.a.G*. 11 operibus **Er***G*. -ris *r*. opibus *v*. | heredis **E**. -red̄ **r** *e corr*. | HS. $\overline{\text{CCC}}$ *H*. HS. CCC **Er** *e corr*. *v*(*S*). hs. u. CCCI **d**. sti. ceci **V**. 12 aetate eadem *J*. athenaidem (ate- **V**^{2}) **V**^{2}**r**. -di *D*. -na id est **E***v*. -nade **R**. -na dens **d**. at//nadens **V**^{1}. ad eam aetatem *G*. quadragena *B*. -gena dena **T**. 13 uetius **Vd**. uectius *v.a.S*. 14 eloquentia **VR***D*. | *dist. ego*. | adsectator. is *v.a.D*. | ex **d**. eam *v.a.S*.
14. 15 potentie **R**. -ia **d**. -iam *v*. 15 neronis principis **d**.

principatu ad Thessalum transilivit, delentem cuncta placita et rabie quadam in omnis aevi medicos perorantem, quali prudentia ingenioque, aestimari vel uno argumento abunde potest, cum monumento suo, quod est Appia via, 5 iatronicen se inscripserit. nullius histrionum equorumque trigarii comitatior egressus in publico erat, cum Crinas Massiliensis arte geminata, ut cautior religiosiorque, ad siderum motus ex ephemeride mathematica cibos dando horasque observando auctoritate eum praecessit, nuperque 10 HS $\overline{C}$ reliquit, muris patriae moenibusque aliis paene non minore summa extructis. hi regebant fata, cum repente 10 civitatem Charmis ex eadem Massilia invasit damnatis non solum prioribus medicis, verum et balineis, frigidaque etiam hibernis algoribus lavari persuasit. mersit aegros 15 in lacus. videbamus senes consulares usque in ostentationem rigentes, qua de re exstat etiam Annaei Senecae adstipulatio. nec dubium est omnes istos famam 11 novitate aliqua aucupantes anima statim nostra negotiari. hinc illae circa aegros miserae sententiarum concertationes, 20 nullo idem censente, ne videatur accessio alterius. hinc illa infelicis monumenti inscriptio: turba se medicorum perisse. mutatur ars cottidie totiens interpolis, et in-

---

§ 10: Seneca ep. VI 1, 3. XII 1, 5. — § 11: Meineke Com. Graec. IV p. 360 (Monosticha Menandri p. 699). — cfr. Plin. XX 78.

---

1 principatum **V**. 1. 2 placida **V**. 2 omni saeuit **Vd**. | mendicos **V**. 4 abunde — monumento *om.* **V**[1]**R**[1]**d**. | potest *v.* porta est (ē r) **Er**. reperta est **V**[2]. | suo *om.* **V**[1]. | apia **V**. in appia *vet. Dal.* 5 latronicen **V**. | historionum **V**. | equarumque **r***G.* 6 comitatiore **VdT**. | critias *C.* 7 uc **V**[1]. ita ut **V**[2]**E**. 10 HS $\overline{c}$ *D.* hs. c **VRE***v*(*S*). centies HS **d**(?)*C.* | moenibus **R**. 12 charm' **r**. carm' **R**. -mis *v.a.C.* 13 et a balneis **E**. 14 persuasit *ll.v.* (*aliter § 26*). *an* praecepit? | mersit *om.* **V**[1]**R**[1]. 15 latus **RE**. 15. 16 ostentionem **E**. ostant- **V**[1]. 16 annali **V**. 17 fama **E**. 18 animas statim nostras *v.a.H.* -mae statum nostrae *Gron.* 21 infelicis **dEr***v.* -lix **VRf***S.* | monumenti **VRd***v.* -tis **E***D* (*an* -ti sui?). | scriptio **VR**[1]. | turbare **V**[1]. -bas re **V**[2]. tuba re **R**[1]. | medi//orum **V**. 22 cotiens **E**. | interpellis **VR**[1]. -pollis *v.a.H.*

geniorum Graeciae flatu inpellimur, palamque est, ut quisque inter istos loquendo polleat, imperatorem ilico vitae nostrae necisque fieri, ceu vero non milia gentium sine medicis degant nec tamen sine medicina, sicuti populus Romanus ultra sexcentesimum annum, neque ipse in accipiendis artibus lentus, medicinae vero etiam avidus, donec expertam damnavit. 5

12 (6) Etenim percensere insignia priscorum in his moribus convenit. Cassius Hemina ex antiquissimis auctor est primum e medicis venisse Romam Peloponneso Archagathum Lysaniae filium L. Aemilio M. Livio cos. anno urbis DXXXV, eique ius Quiritium datum et tabernam in 10
13 compito Acilio emptam ob id publice. vulnerarium eum fuisse *egregium*, mireque gratum adventum eius initio, mox a saevitia secandi urendique transisse nomen in carnificem et in taedium artem omnesque medicos, quod clarissime intellegi potest ex M. Catone, cuius auctoritati triumphus atque censura minimum conferunt; tanto plus in ipso est. quam ob rem verba eius ipsa ponemus: 15
14 (7) Dicam de istis Graecis suo loco, M. fili, quid Athenis exquisitum habeam et quod bonum sit illorum litteras inspicere, non perdiscere. 20

§ 12: Cassius Hemina annal. III (cfr. hist. Rom. fragm. ed. Peter p. 72).

1 impellitur **R**[1]. | palam quoque **V**. 1. 2 est ut quis *om.* **R**[1]. 2 ualeat **VR**[1]**Tf***S. cfr. XXVIII 10.* | ilico *J.* illico *ll.v(D). cfr. nota ad XXVII 12.* 3 feu **R**[1]**d**. 4 negant **Vd**. | medicine **R**. 4. 5 p. R. **V***D.* 5 ipsi **R**. 5. 6 accipiendi **d**. 6 lentus **d***v.* ten- **V**[1]**R**. lentis **V**[2]**Er**. 8 recensere **V**[1]**R**[1]**dT**. *sed cfr. VII 99. 114. XXXIV 86. XXXVI 8.* 9 heminae **V**. | antiquis **E***v.a.H. sed cfr. XIII 84.* 10 peloponneson **Vd**. -ensem *v.a.G.* 11 lisaniae **V**. 13 puplicae **V**. 14 egregium (*corruptum in* ecrecium) *ego.* ////credunt **d**. cre- *r***Tf**. e re dictum *H cum Gron.* tradunt *v(D).* | mirique **V**. | gradu aduentu **E**. | initio *om.* **E**. 15 urendi *om.* **V**[1]. 16 carnificem et **Er***v.* -cē sed **V**. -ce sed **d**. -ces et **Rf**. *an* carnificis et? | artemonesque **V**. -oresque **R**[1]. 17 e *SJ.* 17. 18 auctoritate **VR**. -itas **E***v.a.B.* 18 censurā in unum **d**. 19 ipsa *om.* **V**[1]**R**[1]. 20 filio **VR**[1]**d**. 21 habeant **d**. 22 *et* p. 373, 1 *dist. v.a.H.*

vincam nequissimum et indocile genus illorum, et hoc puta vatem dixisse: quandoque ista gens suas litteras dabit, omnia conrumpet, tum etiam magis, si medicos suos hoc mittet. iurarunt inter 5 se barbaros necare omnes medicina, sed hoc ipsum mercede faciunt, ut fides iis sit et facile disperdant. nos quoque dictitant barbaros et spurcius nos quam alios Ὀπικῶν appellatione foedant. interdixi tibi de medicis.

10 (8) Atqu*i* hic Cato sescentesimo quinto anno urbis 15 nostrae obiit, octogensimo quinto suo, ne quis illi defuisse publice tempora aut privatim vitae spatia ad experiendum arbitretur. quid ergo? damnatam ab eo rem utilissimam credimus? minime, Hercules. subicit enim 15 qua medicina se et coniugem usque ad longam senectam perduxerit, his ipsis scilicet, quae nunc nos tractamus, profiteturque esse commentarium sibi, quo medeatur filio, servis, familiaribus, quem nos per genera usus sui digerimus. non rem antiqui damnabant, ṣed artem, maxime 16 20 vero quaestum esse manipretio vitae recusabant. ideo templum Aesculapii, etiam cum reciperetur is deus, extra

---

1 *an* euincam? 2 putabam item **E**. | quandocumque **V**(?)*v.a.S.* 3 corrumpit **VRd**. 4 si *om.* **V**[1]**R**[1]. | huc **d**(?) *v.a.D.* 5 set **E**. et *H.* 6 facient **dTf**. | fides iis (is **E***D.* his **Vr**) **VdEr***v.* fid&is **R**. 7 dictitabant **VR**[1]**dT**. 8 spurcius **E***B.* (-rios *v*). sup eius *r***T**. -rbius *U.* | Ὀπικῶν *U cum OJahnio.* opicos *B.* hoppicos (hipp- *v*) **R**. -ificos (opi- **E**) **Er**. hoppocos **Vd**. 9 foedantque **V**. | interdixi tibi (-dicit ibi *v.a.G*) de medicis **V**[2]**Er***v.* *om.* *r***T**. 10 atqui *ego.* atque **V**(?)**Er**. *om.* *r***T**. | hic cato *om.* **R**[1]. 11 obid **V**. 12 puplice **V**. | ut **VR**[1]. | aut (*pro* ad) **VR**. 12. 13 experiendum **d**(?)*B.* expedi- *rv.a.C.* 13 ab eorum **E**. haberem **R**[1]. 14 utilissimum **E**. | subiecit **dT**. 15 quam **E**. | se et **VRd***S.* est et **E**. et se et *v.* 16 nos tractamus *G*(*H*). -temus *Lugd.* nos tredamus **E**. -rademus *v*(*D*). nostra ſcitamus (ci- *U*) *r***Tf***U.* 17 profitemurque **E**. | comedeatur **V**. 18 usus sui *ll.v.* *an* ususue? 18. 19 digerimus **VRdTf** (*P*)*H.* -remus *U.* differimus **E***G.* differimus *v.* -remus *C.* 20 esse *ll.v.* esse in *P.* *an* esse e? | manipretio **VdfE***U cum PH.* inani pr- **T**. magni pr- **R**. immaṇi pr- *v.* 21 aesculapis **VR**.

urbem fecisse iterumque in insula traduntur et, cum
Graecos Italia pellerent, diu etiam post Catonem, ex-
17 cepisse medicos. augebo providentiam illorum. solam
hanc artium Graecarum nondum exercet Romana gravitas,
in tanto fructu paucissimi Quiritium attigere, et ipsi sta- 5
tim ad Graecos transfugae, immo vero auctoritas aliter
quam Graece eam tractantibus etiam apud inperitos ex-
pertesque linguae non est, ac minus credunt quae ad
salutem suam pertinent, si intellegant. itaque, Hercules,
in hac artium sola evenit, ut cuicumque medicum se pro- 10
fesso statim credatur, cum sit periculum in nullo men-
18 dacio maius. non tamen illud intuemur; adeo blanda est
sperandi pro se cuique dulcedo. nulla praeterea lex, quae
puniat inscitiam capitalem, nullum exemplum vindictae.
discunt periculis nostris et experimenta per mortes agunt, 15
medicoque tantum hominem occidisse inpunitas summa
est. quin immo transit convitium et intemperantia cul-
patur, ultroque qui periere arguuntur. sed decuriae pro
more censuris principum examinantur, inquisitio per parietes
agitur, et qui de nummo iudicet a Gadibus columnisque 20
Herculis arcessitur, de exilio vero non nisi XLV electis
19 viris datur tabella: at de iudice ipso quales in consili*um*
eunt statim occisuri! merito, dum nemini nostrum libet
scire, quid saluti suae opus sit. alienis pedibus ambula-
mus, alienis oculis agnoscimus, aliena memoria salutamus, 25

---

1 iterumque *ll. v.* Tiberinaque *coni. S.* | nec (*pro* et) *coni. S.* 2 etiam *del. H.* 2. 3 excoepisse **V**. 5 tantū **R**^{1}. | fructū **VR**^{1}. 6 greci **R**. 8 at (*pro* ac) **d**. 9 intellegant **R***U*. -gunt *rv*(*J*). 10 in *om.* **E**. | sol **V**^{1}**E**. | medicum se **d**(?)*v*(*J*). medum se **E**. modo se **R**. al. . . . r (*reliquis margine abscisis*). modo re (rem *U*) **V***U*. 10. 11 professo **d**(?)*G*. -ssae **E**. -erro **V**. -erra **R**. -fitenti *v*. (*an* proferat? *cfr. XVIII 218*). 12 intueretur **R**^{1}. | ab eo **V**. 14 inscientiam **R**^{1}*U*. *cfr. nota ad XXVI 5.* | capitalem **E***v*. -le **dT***H*. ea cap- **V**. eam cap- *fS*. 17 transit in **V***v. a. G*. 18 perire **V**. 18. 19 pomere **E**. 19 exanimantur **V**. -ātur **E**. | parentes *P*. patrias *Gron.* 20 a *om.* **E**. 21 nisi de **E**. nisi die *v. a. H*. 22 consiliū *C*. -lio *ll. v.* (*an* in consilio funt?). 24 quod **R**^{1}**E***v. a. G*. 24. 25 ambulemus **E**.

aliena et vivimus opera, perieruntque rerum naturae pretia et vitae argumenta. nihil aliud pro nostro habemus quam delicias. non deseram Catonem tam ambitiosae (20) artis invidiae a me obiectum aut senatum illum, qui ita (5) censebat, idque non criminibus artis arreptis, ut aliquis exspectaverit. quid enim venenorum fertilius aut unde plures testamentorum insidiae? iam vero et adulteria etiam in principum domibus, ut Eudemi in Livia Drusi Caesaris, item Valentis in qua dictum est regina. non (21) (10) sint artis ista, sed hominum: non magis haec urbi timuit (8) Cato, ut equidem credo, quam reginas. ne avaritiam quidem arguam rapacesque nundinas pendentibus fatis et dolorum indicaturam ac mortis arram aut arcana praecepti, squamam in oculis emovendam potius quam ex- (15) trahendam. per quae effectum est, ut nihil magis pro re videretur quam multitudo grassantium; neque enim pudor, sed aemuli pretia summittunt. notum est ab eodem (22) Charmide unum aegrum e provincialibus HS $\overline{\mathrm{CC}}$ recon- (10) ductum, Alconti vulnerum medico HS $\overline{|\mathrm{C}|}$ damnato ad- (20) emisse Claudium principem, eidemque in Gallia exulanti et deinde restituto adquisitum non minus intra paucos annos. et haec personis inputentur. ne faecem quidem (23)

§ 22: cfr. Martial. XI 84, 5. 6.

1 aliene (*om.* et) **E**. -na *v.a.S.* 3 iam **VdTf**. | ambitiofe **TE**. -one **V**. 4 ut a (*pro* aut) **E**. et a *v.a.G.* 5 itaque (*pro* idque) **E***v.a.G.* 6 quidem in **V**. quid **R**[1]. | feralius **R**. -acius *S.* | unde **dE***v.* unius **VR**. 7 res **R**. 8 in *om.* **VR**[1]. | eudemi *B.* eundē *ll.* euidens *v.* 10 sunt **VR**[1]*v.a.G.* | artes istae **E**. 13 aut mortis **VR**[1]. | arram **Vd***B.* arma **E***v.* atycon **R**. al. . . . . r (*reliquis margine abscisis*). | arcanam **V**. 13. 14 praecepti **VR**[1]. -ta *rv.* 14 squam **V**. ///quā d[1]. -amā **d**[2]. | et mouendam **VR**[1]**d**. 15 ma (*pro* magis) **V**[1]**R**[1]. 15. 16 prodesse **d**[2]*v.a.S.* 17 pudoris (*om.* sed) **E***v.a.C.* | aemuli *v.* -lis *ll.* | notum **d***v.* non **V**[2]**Er**. *om. r.* 18 e **V**[1]**R**. ex **d***v.* et **V**[2]**Er**. | his **V**. | $\overline{\mathrm{cc}}$ *ego.* .c. **E**. cc *D.* ducenta **Vd**. -tis **R**(?)*v.* 18. 19 conductum *v.a.H.* *an* ee (= esse) conductum? | *dist. v.a.D.* 19 medicorum **E**. | $\overline{|\mathrm{c}|}$ *ego.* $\overline{\mathrm{c}}$ *ll.* *H*(*D*). c *v.* centiens cent. mil. *S* (*incertum unde sumptum*). 19. 20 ademissos **R**[1]. 21 intra — 22 personis *om.* **E**. 22 faecem hoc quidem **E**.

aut inscitiam eius tur*pe*m arguamus: ipsorum *procerum* intemperantiam inmo*dic*is aquarum calidarum deverticulis, imperiosa inedia et ab isdem deficientibus cibo saepius die ingesto, mille praeterea paenitentiae modis, culinarum etiam praeceptis et unguentorum mixturis, quando nullas 5
24 omisere vitae inlecebras. invehi peregrinas merces conciliarique externa pretia displicuisse maioribus crediderim equidem, non tamen hoc Catonem providisse, cum damnaret artem. theriace vocatur excogitata compositio; luxuria fi*n*xit rebus *sexcentis*, cum tot remedia dederit 10 natura, quae singula sufficerent. Mithridatium antidotum ex rebus LIIII componitur, inter null*as* pondere aequali, et quarundam rerum sexagesima denarii unius imperat*ur*,
25 quo deorum, per Fidem, ista monstrante! hominum enim subtilitas tanta esse non potuit; ostentatio artis et por- 15 tentosa scientiae venditatio manifesta est. ac ne ipsi quidem illa novere, conperique volgo pro cinnabari Indica in
33, 124 medicamenta minium addi inscitia nominis, quod esse
26 venenum docebimus inter pigmenta. verum haec ad singulorum salutem pertinent; illa autem, quae timuit Cato 20

§ 24: cfr. Plin. XX 264. XXV 6 (XXIII 149). Cels. V 23, 3. (Scribon. 194. Pl. iun. 106, 10 sqq.). — § 25: cfr. Plin. XXXIII 115. 116. Diosc. V 109. — § 26 extr.: cfr. Seneca ep. XII 5, 6. — Iuvenal. 8, 114. 6, 370. Martial. XII 32, 21.

1 inscitam **T***P*. | turpem *ego*. turbam **VRTE***P*. -bae **d**(?)*v*. | arguemus **VR**[1]**dT**. | *dist. ego*. | ipsorum procerum *ego*. *cfr. § 26*. -sorum *ll.H*. -sorumque *v*. 2 intemperantia **V**. imperantiam **E**. | inmodicis *ego*. in morbis (*ortum ex* inmoduis) *ll.v*. | gallidarum **V**. 3 in media **E**. (imperiosam inediam *v.a.S*.). | hisdem **V**. | cibo **VRE***v*(*S*). -bos **d**(?)*G*. 4 de **V**[1]**Rd**. | ingestos *G*. | petentiae **R**[1]. appete- **dT**. 8 et quidem **V**. quid- **E***v.a.G*. 9 therię **VR**. -ie **d**. 10 luxuria *ego* (*et dist*.). -riae **V**[2]**Er***v*. *om*. *r***T**. | finxit *ego*. fixit **VRE**. -xis **d**. fit ex *v*. | sexcentis *S cum Fabricio*. externis *ll.v*(*D*). 11 mithridatium (-trad- **R**[1]*S*) **VTfEr***D*. -ticum **d**(?)*v*. 12 inter **VT**. interim **Rd**(?)**E***v*. *cfr. VI 211*. (*an* interque? *cfr. II 119. 207*). | nullas *ego*. -llos **VRTE**. -llius *D*. -llo **d**(?)*v*. | et quali **E**. aequa **VR**[1]. equa **d**. 13 imperatur *ego*. -tor *ll*. -ta *v*. 14 per fidem (-dam **d**) *ll.***Tf**(*P*)*J*. -diam *v*. | istam **RE***v.a.J*. 17 illam *v.a.S*. | moueri conplerique **E**. 18 ac de inscitium **VR**[1]**d**.

atque providit, innocentiora multo et parva opinatu, quae
proceres artis eius de semet ipsi fateantur, illa perdidere
imperii mores, illa, quae sani patimur, luctatus, ceromata
ceu valitudinis causa instituta, balineae ardentes, quibus
5 persuasere in corporibus cibos coqui, ut nemo non minus
validus exiret, oboedientissimi vero efferrentur, potus deinde
ieiunorum ac vomitiones et rursus perpotationes ac pilo-
rum eviratio instituta resinis eorum, itemque pectines in
feminis quidem publicati. ita est profecto: lues morum, 27
10 nec aliunde maior quam e medicina, vatem prorsus cotti-
die facit Catonem et oraculum: satis esse ingenia
Graecorum inspicere, non perdiscere.

Haec fuerint dicenda pro senatu illo sescentisque p. R. 28
annis adversus artem, in qua condi*c*ione insidiosissima
15 auctoritatem pessimis boni faciunt, simul contra attonitas
quorundam persuasiones, qui prodesse nisi pretiosa non
putant. neque enim dubitaverim aliquis fastidio futura
quae dicentur animalia, at non V*e*rgilio fuit nominare
formicas nulla necessitate et curculiones ac lucifugis
20 congesta cubilia blattis, non Homero inter proelia
deorum inprobitatem muscae describere, non naturae gignere
ista, cum gignat hominem. proinde causas quisque et
effectus, non res aestimet.

(9) Ordiemur autem confessis, hoc est lanis ovisque, 29
25 ob i*d* ut rebus praecipuis honos in primis perhibeatur.

---

§ 28 extr.: Vergil. georg. I 186. IV 243. Homerus Ρ 570.

---

1 multa **R**. | opinato **VR**[1]**f**. | *an* quaeque? 2 eius de semet (remet **V**[1]) **V**[1]**RdT** *H cum P.* -dem (-dem in *v*) semet **V**[2]**E***v*. | ipsis **Er***v.a.H.* -so **R**. 3 imperio (ipe- **V**[1]) **V**[1]**R**[1]**d**. | cremata **E**. 5 cibo **E**. | coqui **RE***v*. qui **d**. quibus **V**. *an* cōcoqui? *cfr. Horat. ep. I 6, 61. Iuvenal. 1, 143.*
8 euirati **d**. | in **dEr***v*. ne *r*. 9 moraum **V**[1]. -ralium **V**[2]. 10 nec **d***v*. ne **VEr**. *om.* **R**. | e **Er***v(J)*. a *r***T***S*.
11 oratium **R**. 14 conditione *ll.v.* 15 ationitas **V**. acco- **E**.
16 persuasione **E**. | nb (*pro* nisi) **E**. | praecio sano **V**.
18 discentur **VRE**. | ad non **V**. anne **E**. | uirgilio *ll.v.a.S(D)*.
19 formicam **d**. 21 descripsere **VR**[1]. 22 gignant **E**. *an* gigneret? 24 ordinemus **E**. | a confessis *v. cfr. CFWMüller p. 3 et XXV 99.* 25 ob id ut *ego. cfr. XXXII 8. 116.*

quaedam etiam sic alienis locis, tamen obiter, dici necesse erit. nec deerat materia pompae, si quicquam aliud intueri liberet quam fidem operis, quippe inter prima proditis etiam ex cinere phoenicis nidoque medicinis, ceu vero id certum esset atque non fabulosum. in- 5 ridere est vitam remedia post millensimum annum reditura monstrare.

30 **2.** Lanis auctoritatem veteres Romani etiam religiosam habuere, postes a nubentibus attingi iubentes; praeterque cultum et tutelam contra frigora sucidae plurima praestant 10 remedia ex oleo vinoque aut aceto, prout quaeque mulceri morderive opus sit et adstringi laxarive, luxatis membris dolentibusque nervis inpositae et crebro suffusae. quidam et salem admiscent luxatis; alii cum lana rutam tritam adipemque inponunt, item contusis tumentibusque. 15
31 halitus quoque oris gratiores facere traditur confricatis dentibus atque gingivis admixto melle. prodest et phreneticis suffitu. sanguinem in naribus sistit cum oleo rosaceo indita et alio modo auribus opturatis spissius. quin et ulceribus vetustis inponitur cum melle. vulnera 20 ex vino vel aceto vel aqua frigida et oleo expressa sanat.

§ 30: Plutarch. quaest. Rom. p. 271. Lucan. Phars. II 355. — Diosc. II 82. — § 31: cfr. Marc. 13, 11. — Seren. 93. Pl. iun. 92, 3. — Seren. 630. 631. Pl. iun. 23, 11—13. Marc. 10, 28. — Pl. iun. 77, 23. 24. 74, 14—16. Seren. 815.

obitur **E**. -ter **d**. -tur ut **V**. -ter ut **RT** *S*. ut obiter *v*. ut *D cum U 636*. 1 sic **VRdTf** *H*. si **E** *v*(*D*). 2 deerit **VR**. esse erit **d**. | materia **VRdT** *J cum P*. -rie **E**. -riae [pompa] *v*. 3 libet **d**. | prima fidem **R**. 6 uitam *CFWMüller p. 25*. -tiam **V**[1]**R**. -tia in **d**. -tia *r*. -tae iam *J*. -tae *v*. 6. 7 redituram **Vd**. reddi- **E**. 9 potest **E**. | attingi *om.* **R**[1]. ea cingi *Lipsius. sed cfr. XXVIII 135.* | tubentes **V**[1]. *om.* **R**[1]. 11. 12 mulcerique ut **V**[1]**R**[1]. 12 morderique **V**[2]**R**[1]**T**. -qui **V**[1]. 13 uolentibusque **VR**. uolan- **d**. 14 quidam et **VRd** *S*. -dam in **E**. -dam etiam *v*. 16 alitus **V**. 17 mellis **R**[1]. 18 suffitus **E**. 19 indita et alio modo **VT**. *cfr. XXVI 131. XX 137. XXII 32, praeterea* datur (coicitur) in nares *apud Seren.* (631) *et Pl. iun. et Marc.* et alio (allio *v*) indita modo (-dico *v*) **E** *v.a.G*. et alio modo indita *r*(?) *G*. 20 qui nec **E**.

arietis vellera luta frigida ex oleo madefacta in muliebri- 32
bus malis inflammationes vulvae sedant et, si procidat,
suffitu reprimunt. sucida lana inposita subditaque mortuos partus evocat; sistit etiam profluvia earum. et canis
5 rabiosi morsibus inculcata post diem septimum solvitur.
reduvias sanat ex aqua frigida. eadem nitro, sulpure,
oleo, aceto, pice liquida ferventibus tincta quam calidissima inposita bis die lumborum dolores sedat. sistit et
sanguinem ex ariete sucida articulos extremitatium prae-
10 ligans. laudatissima omnis e collo, natione vero Galatica, 33
Tarentina, Attica, Milesia. sucidam inponunt et desquamatis, percussis, lividis, incussis, conlisis, contritis, deiectis, capitis et aliis doloribus, stomachi inflammationi ex
aceto et rosaceo. cinis eius inlinitur adtritis, vulneratis,
15 ambustis. et in oculorum medicamenta additur, item in
fistulas auresque suppuratas. ad hoc detonsam eam, alii 34
evolsam, decisis summis partibus siccant carpuntque et
in fictili crudo conponunt ac melle perfundunt uruntque.
alii astulis taedae subiectis et subinde interstratis oleo

---

§ 32: Seren. 640. 639. — Plin. iun. 85, 5—7. — Seren. 451 sqq. Pl. iun. 58, 13—16 (cfr. 36, 6). Marc. 25, 10. — Cels. IV 11 p. 134. 135. cfr. Plin. XXVIII 61. — § 33: Pl. iun. 9, 3. Diosc. II 82 (cfr. Marc. 1, 88. 27, 29). II 83. — § 34: Diosc. II 83.

---

1 uellere **VTE**. | uta **E**. lota *v.a.S.* | frigidam **E**. -daque *v.a.G.* (*an* frigida et?). 1. 2 mulieribus **R** (*cfr. XXX 123*).
2 procidat *ego.* -dant *ll.v.* 3 sucide **VR**. | *an* subditaue emortuos? 4 earum *ll.v.* uuluarum *man. Dal. an* feminarum *vel delendum* (*cfr. XXIV 126. XXX 126. XXXII 130*)? *nisi vero* uiperarum et canis *magis probatur.* | et **VRTE***D*. at **d**(?)*v*. 6 redubias **V**. 7 feruentibus **dEr***v*. -uefcentibus *r***Tf***S*. 8 his die **E**. 9 extremitatum *v.a.J. cfr. nota ad XXVIII 59.* 11 terentina **V**. | sucida **E**. 12. 13 deiectis *om.* **V**¹**R**¹**d**. 13 stomaci **R**. 15 medicamentis **E***D*. *sed cfr. § 25. XXV 155. XXXIII 105. XII 134. XXIV 41. XXVIII 120. XXXII 31. XX 258. XVI 54. XXVI 36. XXIII 45. XXI 18. 30.* (*an vero* etiam oculorum medicamentis? *cfr. XXXV 194. XXXIII 105 init.*). 16 huc **VR**¹**d**¹. haec *v.a.S.* | detosam **V**. 17 decissis **V**. 18 uruntque **d**(?)*H cum vet. Dal. e Diosc.* utrumque *rv*. 19 astulis **V**²*D*. -li **E**. (*cfr. XVI 57*). assulis *r G*. hastu- *v*.

adspersam accendunt cineremque in labellis aqua addita confricant manu et considere patiuntur, idque saepius mutantes aquam, donec linguam adstringat leniter nec mordeat; tum cinerem reponunt. vis eius septica est efficacissimeque genas purgat. 5

35 (10) Quin ipsae sordes pecudum sudorque feminum et alarum adhaerentes lanis — oesypum vocant — innumeros prope usus habe*nt*. in Atticis ovibus genito palma. fit pluribus modis, sed probatissimum lana ab iis partibus recenti concerpta aut quibuscumque sordibus 10 sucidis primum collectis lento igni in aëneo subfervefactis et refrigeratis pinguique, quod supernatet, collecto in fictile vas iterumque decocta priore materia; quae pinguitudo utraque frigida aqua lavatur et in linteo saccatur ac sole torretur, donec candida fiat ac tralucida; tum in 15 36 stagnea pyxide conditur. probatio, ut sordium virus oleat et manu fricante ex aqua non liquetur, sed albescat ut cerussa. oculis utilissimum contra inflammationes genarumque callum. quidam in testa torrent, donec pinguitudinem amittat, utilius tale existimantes erosis et duris 20 37 genis, angulis scabiosis et lacrimantibus. ulcera non oculorum modo sanat, sed oris etiam et genitalium cum an-

---

§§ 35—37: Diosc. II 84 med. et extr. — § 37: cfr. Diosc. eupor. II 71 et I 215, ubi ὕccωπον falso. — Seren. 250 sqq.

---

1 accedunt **V**. | et (*pro* in) **V**. | additas **VR**^{1}. 2 adfricant **R**^{1}. 4 mordeat de sobo potanemedunt **R**^{1}. | tum **VRd***S*. tunc **E***v*(*D*). *cfr. § 35 extr. 45.* | eis **V**. | styptica *v.a.G.* smectica *Gesner.* 6 quin—pecu *om.* **R**^{1}. 7 oesopum **E**. aes- *v.a.B.* 8 habent *v.* -bet *ll.Ven.* 9 palam **VR**^{1}**d**. | modis *om.* **V**^{1}**R**^{1}. 10 iis **V***v*. his *rC.* 12 supernatet **E***G*. -tat *v.* -riacet *r***Tf**. 12. 13 fictili *v.a.S.* 13 uase **E***r* *v.a.S.* | priore **d***v*(*D*). -ori **R**(?)*C.* -ora **V**. propter **E**. | ateria **E**. 14 uitaque **E**. | in *om.* **V**. | siccatur **V**^{2}**RE***v.a.H.* | ex (*pro* ac) **V**. 16 stagnea **VRE***J coll. XXX 38. 57.* (*XXXIII 94. 130. XXXIV 159. 160, ubi* **B** *semper*). -gnia *v.* stannea **d**(?)*C.* 16. 17 oleante manu **E**. 17 *an* et (*pro* sed)? | aut **E**. 18 cerosa **V**. ceterosa **R**^{1}. 18. 19 genarum uel gallum (-llium **E**^{1}) quidem intestator **E**. 19 torrendo nec **VE**. -do (conficiunt *add. v*) ne **d***v.a.B.* 22 auris *S* *e coni. H e Diosc.* (*sed dicendum erat* aurium).

serino adipe. medetur et vulvae inflammationibus et sedis
rhagadiis et condylomatis cum meliloto ac butyro. reli-
quos usus eius digeremus. sordes quoque caudarum con-
cretae in pilulas siccatae per se tusaeque in farinam et
5 inlitae dentibus mire prosunt, etiam labantibus, gingivis-
que, si carcinoma serpat; iam vero pura vellera aut per 38
se inposita caecis doloribus aut accepto sulpure, et cinis
eorum genitalium vitiis, tantumque pollent, ut medica-
mentis quoque superponantur. medentur ante omnia et
10 pecori ipsi, si fastidio non pascantur. cauda enim quam
artissime praeligata, evolsa inde lana, statim vescuntur,
traduntque quod extra nodum sit e cauda praemori.

3. (11) Lanae habent et cum ovis societatem simul 39
fronti inpositae contra epiphoras. non opus est eas in
15 hoc usu radicula esse curatas neque aliud quam candi-
dum ex ovo infundi ac pollinem turis.

Ova per se infuso candido oculis epiphoras cohibent
urentesque refrigerant — quidam cum croco praeferunt —
et pro aqua miscentur collyriis; infantibus vero contra
20 lippitudines, *ut* vix aliud, remedio *sun*t butyro admixto
recenti. eadem cum oleo trita ignes sacros leniunt betae 40
foliis superinligatis. candido ovorum in oculis et pili re-

---

§ 39: Diosc. II 55. Pl. iun. 22, 4—7. — cfr. Marc. 8, 20. — § 40: Pl. iun. 98, 7. 8. Seren. 761. — Diosc. II 55. Seren. 1043 sqq. Pl. iun. 84, 6—8. — Seren. 1047 sqq. Pl. iun. 84, 4—6.

---

2 rhagadis **VE** *v. a. C(D)*. 3 eius **VRE** *D*. eius suo loco **d**(?)*v*. *an* eius suis locis, *ut § 51? sed cfr. § 72.* | digere **V**^{1}. -rere **d**. -rese. De sordibus caudae med. **R**^{1}. 4 tusaeque (-seque **V**^{2}) **V**^{2}**d***v*. -sae aeque **E**. tureque **V**^{1}. tucuteq. **R**. | farinam **E** *Verc.(G)*. -na *r(om.* in)*v*. 5 labantibus **d***v*. -busque **VR**. -bus quae **E**. -bus, uuae *D. sed cfr. Seren.* 7 posita **VR**^{1}**d**. | accepto *ll. v. cfr. § 56.* suffita *Pl. iun. 36, 7. 8.* 8 pollet **E**. | ui **V**. 10 pascantur **RE***S*. -atur *rv(D)*. 11 praeligat **RE**. (*an* praeligata et uolsa?). 12 nondum fit **E**. | primori **E**. praemorari **R**. 17 infusa **E**. 18 urentesque **d***v*. -tes oue **R**. -tisque **V***S*. -tis qua **E***r*. 19 miscent *v. a. J.* (*dist. J*). 20 lipitudines **V**. lipidi- **R**. | ut uix *ego. cfr. XVI 64.* uix *ll. v.* | sunt *ego.* est *ll. v.* 22 inligatis **R**.

clinantur Hammoniaco trito admixtoque et vari in facie cum pineis nucleis ac melle modico. ipsa facies inlita sole non uritur. ambusta aquis si statim ovo occupentur, pusulas non sentiunt — quidam admiscent farinam hordeaciam et salis parum —, ulceribus vero ex ambusto 5 cum candido ovorum tostum hordeum et suillo adipe
41 mire prodest. eadem curatione ad sedis vitia utuntur, infantibus quidem etiam si quid ibi procidat; ad pedum rimas ovorum candido decocto cum cerussae denariorum II pondere, pari spumae argenti, murrae exiguo, dein 10 vino; ad ignem sacrum candido ovorum ternum cum amylo. aiunt et vulnera candido glutinari calculosque
42 pelli. — Lutea ovorum cocta, ut indurescant, admixto croco modice, item melle, ex lacte mulieris inlita dolores oculorum mitigant, vel cum rosaceo et mulso lana oculis 15 inposita, vel cum trito apii semine ac polenta in mulso inlita. prodest et tussientibus per se luteum devoratum liquidum ita, ut dentibus non attingatur, thoracis destillationibus, faucium scabritiae. privatim contra haemor-
43 rhoidas morsui inlinitur sorbeturque crudum. prodest et 20 renibus, vesicae rosionibus exulcerationibusque. cruenta

§ 41 extr.: Pl. iun. 98, 8—10. — § 42: cfr. Diosc. II 54. — Pl. iun. 22, 7—9. — §§ 42. 43: Diosc. II 55. Pl. iun. 38, 2—4. — § 43: Diosc. II 54. cfr. Marc. 27, 51. — Pl. iun. 52, 15—19. Marc. 27, 76.

1 uarii **E**. -rices **dT**. turi **V**. | fauantiae **V**. 2 a **E**. | modico **Er***v*. mixto *r*. | ipse facies illite **T**. 3 uritur **Er***S*. adu- *v*. uruntur *r***T**. | aquis *ll. v*. *an* igni? *cfr. XXIV 45.* (flammis *Seren.*). | occipentur **V**. 5 falis **V**. | param **V**. paruum **E**. (*an recte? sed cfr. § 103. XXIII 41*). 8 procedat **VRf**. 9 caerossae **V**. 10 duum *ll. G*. duorum *v*. 11 candido duorum **V**. | ternum *ego*. trinū r. trum **E**. trium **VR***S*. trito **d**(?)*v*. *cfr. Pl. iun.* 12 amulo **VR**(**E**?)*D*. | candida **E**. | glutinare **VR**[1]. 14 *an* modico? *cfr. nota ad XXVI 122.* | et lacte *v. a. S*. 15 mitigatur **E**. 16 con trita **E**. 17 inlata **E**. 18 itaque ut **E**. 19. 20 haemorrhoidas **d**. -dis *D*. -dum *v*. emorroidas **V**[2]**E**. haemoro- **R**. nemo ro- **V**[1]. 20 morsui *ego*. -sum *ll. v*. *cfr. XX 50. an potius* morsibus (*corruptum in* morſuuſ)? | et crudum **R***S*. cruenta **V**. 21 uesicae rosionibus *om.* **E**. 21 *et* p. 383, 2 *dist. ego e Pl. iun.*

excreantibus v ovorum lutea in vini hemina cruda sorbentur, dysintericis cum cinere putaminis sui et papaveris suco ac vino. dantur coeliacis cum uvae passae pinguis pari pondere et malicorii per triduum aequis
5 portionibus, et alio modo lutea ovorum III, lardi veteris et mellis quadrantibus, vini veteris cyathis III, trita ad crassitudinem mellis et, cum opus sit, abellanae nucis 44 magnitudine ex aqua pota, item ex oleo fricta terna, totis ovis pridie maceratis in aceto; sic et lientericis, sangui-
10 nem autem reicientibus cum III cyathis *mus*ti. utuntur isdem ad liventia, si vetustiora sint, cum bulbis ac melle. sistunt et menses mulierum cocta et e vino pota, inflationes quoque vulvae cruda cum oleo ac vino inlita. utilia 45 sunt et cervicis doloribus cum anserino adipe et rosaceo,
15 sedis etiam vitiis indurata igni, ut calore quoque prosint, et condylomatis cum rosaceo; item ambustis durata in aqua, mox in pruna putaminibus exustis, tum lutea ex rosaceo inlinuntur. fiunt et tota lutea, quae vocant sitista, cum triduo incubita tolluntur. stomachum dissolutum con-
20 firmant pulli ovorum cum gallae dimidio ita, ne ante II horas alius cibus sumatur. dant et dysintericis pullos in ipso ovo decoctos admixta vini austeri hemina et pari modo olei polentaeque. — Membrana putamini detracta 46

---

§ **44**: Pl. iun. 53, 12—14. — § **45**: Pl. iun. 35, 7. 8. 84, 8—11. — § **46**: Pl. iun. 25, 9—11. — Seren. 236.

---

1 quinque *ll.v.* 2 cum cinere **dTf***H* *cum P.* ouum (cum **r**) cineris **VR**. cum inira **E**. cum iure *v.* 4 pare **R**. | malicorio *v.a.H.* 5 trium *ll.v.* 6 tribus *ll.v.* | trita *om.* **VR**[1]. 8 magnitudinis **V**. | fricea **E**. 9 sic et **VRd***G.* sic et in **Er**. sic et illita *v.* | lientericis **d**(*P*)*H.* *cfr. Cels. II 1 p. 29. IV 23.* lieni. Ericis (-ci **E**) *r***T**. lienicis *v.* dysentericis *Pl. iun.* 10 ater (*pro* autem) **E**. | tribus *ll.v.* | musti *v.* mixti *ll. Ven.* 11 sunt **E**. 12 coctae **E**. -te **r**. *om.* **R**. | e (ex *v*) uino **dEr** *e corr. D.* in uino **V**[2]*S.* in eo ino **V**[1]. in eo uino **f**. 13 ac **E***v*(*D*). aut *r***Tf***H.* 15 durata **E***v.a.H.*
16 durata *ll.v.* decocta *Pl. iun.* | in *ll.***Tf***v*(*H*). ex *G.* 17 cum **E**. | ex **Rd***v.* et *r.* 18 illinunt **d**. | sitista **VRE***v*(*H*). sicista **d** *Ven.* -ti **T**. schista (*B*)*C.* synchyta *P.* 20 duas *ll.v.* 23 putaminis **R**(?)*v.a.S.* -anei **E**.

sive crudo sive cocto lab*r*orum fissuris medetur, putaminis cinis in vino potus sanguinis eruptionibus. comburi sine membrana oportet. sic fit et dentifricium. idem cinis et mulierum menses cum murra inlitus sistit. firmitas putaminum tanta est, ut recta nec vi nec pondere 5 ullo frangantur nec nisi paulum inflexa rotunditate. —
47 Tota ova adiuvant partum cum ruta et aneto et cumino pota e vino. scabiem corporum ac pruritum oleo et cedria mixtis tollunt, ulcera quoque umida in capite cyclamino admixta. ad puris et sanguinis excreationes ovum crudum 10 cum porri sectivi suco parique mensura mellis Graeci calefactum hauritur. dantur et tussientibus cocta et trita cum melle et cruda cum passo oleique pari modo. infunduntur et virilitatis vitiis singula cum ternis *cyathis* passi amylique semuncia a balneis; adversus ictus ser- 15 pentium cocta tritaque adiecto nasturtio inlinuntur. —
48 Cibo quot modis iuvent, notum est, cum transmeent faucium tumorem calfactuque obiter foveant. nullus est alius cibus, qui in aegritudine alat neque oneret simulque vim
49 potus et cibi habeat. maceratorum in aceto molliri dixi- 20
10, 167 mus putamen; talibus cum farina in panem subactis coeliaci recreantur. quidam ita resoluta in patinis torrere

---

§ 47: Seren. 624. Pl. iun. 13, 1. Marc. 4, 5. — Pl. iun. 38, 4—7. — Seren. 297. Pl. iun. 37, 14—16. — § 49: Seren. 488—490. Pl. iun. 53, 14—17. — Seren. 546. Marc. 27, 71. — Marc. 27, 77 (110. 63).

---

1 labrorum *ego. cfr. nota ad XXIV 14.* -biorum *ll.v* (*nusquam alibi a Plinio positum*). 2 cibi (*pro* cinis) **E**. 2. 3 comburere **dT**. 3 id est **V**. 4 et **REv**. ciet **dT**. eum **V**. | halitus **VdT**. litus **R**[1]. 6 paululum *v.a.S. cfr nota ad XXVIII 133.* 7 tosta **T**. | curata **V**. | anetho **V**(?)**d***v.a.S.* 8 cedra **VR**[1]**d**. 9 tolluntur **d**. 10 ad **V**[1]**Rd***v.* ac *r.* 14 si singula **E**. singulis **V**[1]**R**[1]. 14. 15 cyathis passi *ego.* passi *ll.v.* passi cyathis *C.* (*an* ternis heminis passi?). 15 amulilique **V**(**E**?)*D.* | aduersis **V**. 17 cibo *G.* -bos *ll.v.* | quod **Vd**. | iubent **V**. | transmetent **E**. -mittant *v.a.G.* 18 tumore **E**. 19 aegritudinem **E**. | uini **E**. uini usum *v.a.G.* 20 ac **d***v.a.S.* | cibus **VR**[1]. 21 pane **E***v.a.H. cfr. nota ad XXVIII 206. 204.* 22 patenis **V**. | torreri **R***v.a.S.* rore **E**.

utilius putant, quo genere non alvos tantum, sed et menses feminarum sistunt, aut, si maior sit impetus, cruda cum farina et aqua hauriuntur. et per se lutea ex iis decocu*ntur* in aceto, donec indurescant, iterumque cum 5 trito pipere torrentur ad cohibendas alvos. fit et dysintericis remedium singulare ovo effuso in fictile novum eiusdemque ovi mensura, ut paria sint omnia, melle, mox aceto, item oleo confusis crebroque permixtis; quo fuerint ea excellentiora, hoc praesentius remedium erit. alii eadem 10 mensura pro oleo et aceto resinam adiciunt rubentem vinumque; et alio modo temperant, olei tantum mensura pari pineique corticis II sexagensimis denarii, una eius quod rhum diximus, mellis obolis V simul decoctis, ita ut cibus alius post IIII horas sumatur. torminibus quo- 15 que multi medentur ova bina cum alii spicis IIII una terendo vinique hemina calefaciendo atque ita potui dando. et, ne quid desit ovorum gratiae, candidum ex *i*is admixtum calci vivae glutinat vitri fragmenta; vis vero tanta est, ut lignum perfusum ovo non ardeat ac ne vestis qui- 20 dem contacta aduratur. de gallinarum autem ovis tantum locuti sumus, cum et reliquarum alitum restent, magnae utilitatis, sicut suis locis dicemus.

§ 50: Marc. 27, 39. — 27, 53. 107. — § 51: Isid. XII 7, 81.

2 ut **V**. 3 ex aqua *v.a.S.* (*an recte?*). | per se luta **VR**[1]. psoluta **dT**. | ex iis **d***v*. ex (et **R**) his *rS*. 4 decocuntur *ego. cfr. Marc.* -octorum **VRTfE**. -octa **d**(?)*v*. | indurescat **V**[1]**R**[1]**d**. 5 torrentur *v*. -eantur *ll.S.* (*an* tosta dantur?). 6 singulare ouo *om.* **E**. | ut (*pro* in) **V**. | fictili nouo **r** *e corr.* **E** *v.a.S.* 7 pariae **V**. 10 resinam *v*. rei unam **E**. -na **Vd**. reuin **R**. -ina **r**. | dicunt **Vd**. 10. 11 unumque **Vd**. 11 *dist. sustulit S.* | alio **V**[2]**Er***v*. a *r*. | intemperant **R**. | mensuram **E**. 12 duabus *ll.v.* | denarii **d**. -rie **R**[1]. -riae **V**[1]. -riorum *rv*. -ri ac *D*. 13 quo **Er** *cum ras.* | rhum **dTf***Ven.*(*H*). rhuunt **V**[1]. rhus *v*(*D*). trahi **V**[2]**Er** *in ras.* | quinque *ll.v.* | decocti **E**. 14 alius *om.* **VR**[1]*S. sed cfr. § 45.* | quattuor *ll.v.* 15 medent **V**. | allii (aliis *v*) piscis **d***v.a.H.* | quattuor *ll.v.* 15. 16 una terrendo **VR**. uterendo **E**. 16 potui dando **Er***v*. potando *r*. 17 desit ouorum **dEr***v*. de estiuorum (aest- **V**) **VR**. | iis *v*. his *ll.C.* 18 uiuae **dE***v*. ut *r*. | glutina **R**. -atur **r**. 21 alitum de ouis anguis restent **R**. | magne **V**. 22 utilitatis **V**.

52 (12) Praeterea est ovorum genus in magna fama Galliarum, omissum Graecis. angues *enim* numerose convoluti salivis faucium corporumque spumis artifici conplexu glomerant; urinum appellatur. Druidae sibilis id dicunt in sublime iactari sagoque oportere intercipi, ne 5 tellurem attingat; profugere raptorem equo, serpentes enim insequi, donec arceantur amnis alicuius interventu; experimentum eius esse, si contra aquas fluitet vel auro 53 vinctum; atque, ut est Magorum sollertia occultandis fraudibus sagax, certa luna capiendum censent, tamquam con- 10 gruere operationem eam serpentium humani sit arbitrii. vidi equidem id ovum mali orbiculati modici magnitudine, crusta cartilagin*e*is velut acetabulis bracchiorum polypi cre- 54 bris insigne. Druidis ad victorias litium ac regum aditus mire laudatur, tantae vanitatis, ut habentem id in lite in 15 sinu equitem R. e Voc*o*ntiis a divo Claudio principe interemptum non *ob* aliud sciam. hic tamen conplexus anguium et frugifera eorum concordia in causa videtur esse, quare exterae gentes caduceum in pacis argumentis circumdata effigie anguium fecerint; neque enim cristatos esse 20 in caduceo mos est.

---

cfr. § 55. -ates *rv.* 2 anguis **V**¹**R**¹. | enim *ego.* ea **VRE***v*(*D*). eo **d**. *del. B.* | numerose *ego. cfr. XXV 167.* -ro est **VRd**. -ro (-rus *v*) est ouorum **E***v*. -ro sex *D.* innumeri aestate *C cum B. an vero* inter sese? *cfr. X 169.* 2. 3 conuolutis **Vd**. conluti **E**. 3 saliuis **Rd***v*. saluis **E**. ad huius **V**. | artifi **V**¹. -ficii (artef- **E**) **V**²**E**. 4 glomerant. urinum *ego. cfr. X 166. 158.* -rant. uranium *D.* -rantur in unum **d**. -rantur (-rant *J*) annum (//nnum **V**¹. annunt **V**². anguinum *v*) *rv.* | appellatum **R**¹**d**. apellantum **V**¹. -tur **V**². 5 sublimen **V**. 7 arceatur **V**. 8 fluuitet **V**. 9 cinctum *v. a. G.* 10 censet **E**. 11 operatione (-tone **V**) ea **VR**¹. | arbitri **RE***S.* 12 uidi id **V**²**E**. | idoum **V**. | orbiculatim **Vd***v. a. C.* | modice **V**. 13 cartilagineis *D.* -nis **dr***v.* -lagis **VR**. -iculaginis **E**. | uel **V**. | e tabulis **d**. 14 insigni *D.* | *dist. D.* 15 laudantur **V**²**E**. 16 aequitem **E**¹. -ietem **E**². ue quiritem **d**. | e uocontiis *G.* euocantiis **E**. -tis **dr**. -tem *r***f**. -catum *v.* | a *om.* **VR**¹**d**. 17 ob *v.* ad **E***r. om. r.* | sciam' **dT**. 18 frugifera torum **E**. efferatorum **R**(?)*v. a. S.* | concordiae **E**. | in *om.* **VR** *v. a. S*(*J*). 20 anguim **V**.

(13) De anserum ovis magnae utilitatis ipsoque ansere 55
dicturi hoc in volumine debemus honorem et Commageno,
clarissimae rei. fit ex adipe anserum — alioqui celeber-
rimi usus, set ad hoc in Commagene Syriae parte — cum
5 cinnamo, casia, pipere albo, herba quae Commagene vo-
catur, obrutis nive vasis, odore iucundo, utilissimum ad
perfrictiones, convulsiones, caecos aut subitos dolores
omniaque, quae acopis curantur, unguentumque pariter et
medicamentum est. fit et in Syria alio modo, avium adipe 56
10 curato ut dicemus, additis erysisceptro, xylobalsamo, phoe- 134
nice, item tuso calamo singulorum pondere qu*o*d sit adipis,
i*n* vino bis aut ter subfervefact*o*. fit autem hieme, quo-
niam aestate non glaciat nisi accepta cera. multa prae-
terea remedia sunt ex ansere, quod miror aeque quam
15 in capris, namque anser corvusque ab aestate in autum-
num morbo conflictari dicuntur.

---

§ 55: cfr. Plin. X 55. XXXVII 204. — § 56: cfr. Diosc. II 91 extr. — Plin. XXVIII 153. X 32.

---

2 commageno **T***S*. cum magnae **V**. commagenorum **d**(?)**Er** *e corr. v.* 3. 4 *dist. J.* 3 aliqui **VRd**. 4 set ad *ego.* est ad **E***G*(*D*). est, at *v.* est sed in **r**. sed in *r***T***S*. | in *om.* **RT**. | commagine **V**. | suriae **Vr**. susuriae **Rd**. | est ad — parte *uncis inclusit D.* 5 cinnamomo **VRT***S*. *cfr. X 55.* | pipere **E***v*. picere **r**. uicere **R**. cicere *r*. 6 obruis **d**. | iucunde **V**. -di **E**. 7 praefictiones **E**. 8 omnia (sumpta **d**) quaeque **Vd**. | acopis **d***v*. -piis **VE***S*. -pus **R**. *cfr. § 115. XXIII 89. 157. XXXI 92. 105. XXXII 140. XXXVI 152. Cels. V 24. Scribon. 156. 161. 206 extr. 268 al.* | & **Vd***v*(*S*). ac **R**(?)*G*. *om.* **E**. 9 adipe auium **R**(?)*v. a. D*. auium aut cum **d**. 10 dicemus *ll. v*(*J*). diximus *B coll. XXVIII 143.* | erysistreptro **d**. erisceptro **V**[2]*v. a. B*. aerisc- **E**. ceitro **V**[1]. *om.* **R**[1]. | lyxobalsamo **V**. lixo- **d**. lyso- **R**[1]. 10. 11 foenice **V**. 11 item tuso *ego e Diosc.* tuso item *ll. v*(*D*). elate item *B e Diosc.* | quod *S*. quid **R**[1]. qui *rv*. *an* quo sit adips? 11. 12 adipis in *S*. -pisci **E**. -pis cum *B*. -pis *rJ*. 12 subferuefacto *ego.* -tū (ferref- **R**[1]) **VRdTf***H*. -tus **E**. -tis *v*. *cfr. XII 129. XIV 85. 114. XXII 137.* | fiat **V**[1]**Rd**. 13 glatiat **V**. 14 remedia *om.* **R**[1]**d**. | ex misere **d**. ex imis aere **V**. *de mendo cfr. XXXIV 84* (eximie). 15 in capris **V**[2]**Er***G*(*D*). pancharis *r***T**. Panchaica (*vel* in Panchaeis) *J coll. § 29 et X 4.* in coruis *v*. | ansere **E**. (cum ansere *v. a. G*).

57 **4.** (14) De anserum honore, quem meruere Gallorum
10, 51 in Capitolium ascensu deprehenso, diximus. eadem de
causa supplicia annua canes pendunt, inter aedem Iuventatis et Summani vivi in furca sabucea armo fixi. sed
plura de hoc animali dici cogunt priscorum mores. 5

58 Catulos lactentes adeo puros existimabant ad cibum,
ut etiam placandis numinibus hostiarum vice uterentur
iis. Genitae Manae catulo res divina fit, et in cenis deum
etiam nunc ponitur catulina. aditialibus quidem epulis
celebre*m* fuisse Plauti fabulae indicio sunt. sanguine 10
canino contra toxica nihil praestantius putant; vomitiones
quoque hoc animal monstrasse homini videtur, et alios
usus ex eo mire laudatos referemus suis locis. nunc ad
institutum ordinem pergemus.

59 (15) Adversus serpentium ictus efficacia habentur fimum 15
pecudis recens in vino decoctum inlitumque, mures dissecti
inpositi. quorum natura non est spernenda, praecipue in
2, 109
11, 196 adsensu siderum, ut diximus, cum lunae lumine fibrarum
numero crescente atque decrescente. tradunt Magi iocinere muris dato porcis in fico sequi dantem id animal, 20
in homine quoque similiter valere, sed resolvi cyatho
olei poto.

---

§ 58: Plautus in Saturione ap. Paul. Diac. p. 45, 3. — Seren. 854. Pl. iun. 107, 24. — Cic. de nat. deor. II 50, 126. — § 59: Pl. iun. 111, 3. 4.

---

2 capitolio aſcenso (acc- **d**) **VR**^{1}**d**. 4 sambucea **Rd**(?) *v.a.J.* | armo **VRdT**(*P*)*S.* arbore **r***v.* -res **E**. | fixis **VR**. 6 lactantes **VR**. | cibus **V**^{1}. -bos **V**^{2}. 7 nominibus **V**. 8 genito mane *v.a.H.* 9 etiamnum *v.a.D.* | catilina **V**^{2}. caelina **V**^{1}. tadina **d**. | aditialibus **VRd***G.* adiicia- *B.* addital- **E**. -ita ta- *v.a.B. cfr. X 45.* 10 celebrē *v*(*J*). -res *ll.S*(*D*). 11 praestius **V**. | putant **VRdTf***H.* -atur **E***v*(*D*). | uomitione **V**. 13 laudatus **V**. 14 institutum **R**. *cfr. IV 91.* -utis **V**. -uti **f***S.* statutum **d**(?)**E***v*(*D*). (*an potius* instituti operis? *cfr. XXXV 15. 29. 53. XXXVII 1. II 55. 118*). 15 hictus **r** *in ras.* 17 praecipua **V**. | et impositi **d**(?)*v.a.S.* 18 adsensu **V***G*(*S*). -sus **E**. adſcensu **Rd**(?)*v*(*H*). | lumine lunae **E***v.a.S*(*D*). | fibratum **V**. 20 dato **d***v.* -tur **VR**. -ti **E**. | si qui tantem id animali **E**. 21 solui **V**^{1}**R**^{1}**T**. *an* resolui uim? *cfr. XXVII 144. XXVIII 82. 116. XXIV 24.*

(16) Mustelarum duo genera; alterum silvestre, distans 60
magnitudine, Graeci vocant ictidas. harum fel contra aspidas dicitur efficax, cetero venenum. haec autem, quae in domibus nostris oberrat et catulos suos, ut auctor est
5 Cicero, cottidie transfert mutatque sedem, serpentes persequitur. ex ea inveterata sale denari pondus in cyathis III datur percussis aut ventriculus coriandro fartus inveteratusque et in vino potus, et catulus mustelae etiam efficacius.

10 (17) Quaedam pudenda dictu tanta auctorum adseveratione commendantur, ut praeterire fas non sit, siquidem 61
illa concordia rerum aut repugnantia medicinae gignuntur, veluti cimicum, animalis foedissimi et dictu quoque fastidiendi, natura contra serpentium morsus et praecipue aspi-
15 dum valere dicitur, item contra venena omnia, argumento, quod dicant gallinas, quo die ederint, non interfici ab aspide, carnesque earum percussis plurimum prodesse. ex iis, quae tradunt, humanissimum est inlinere morsibus 62
cum sanguine testudinis, item suffitu eorum abigere san-
20 guisugas adhaerentes haustasque ab animalibus restinguere in potu datis. quamquam et oculos quidam his inungunt

---

§ 60: Isid. XII 3, 3. — Aristot. h. a. IX 6 extr. — Cicero in Admirandorum libro (?). cfr. Plaut. Stich. III 2, 43. — Pl. iun. 108, 1. Diosc. II 27. περὶ ἰοβ. 19 extr. Nicand. ther. 689. — § 61: Diosc. II 36. eupor. II 120. — § 62: cfr. Plin. XXXII 124. — Colum. VI 18, 2. Geop. XIII 17. Marc. 16, 95. Diosc. II 36. Geop. XVI 19.

---

1 distans **VdTf**(*P*)*H*. -trans **R**. -tant **E***v*(*D*). *cfr. Isid.* 4 et *om.* **VR**[1]. 6 in *om.* **E**. *an* in uini? *cfr. Diosc.* 7 tribus *ll.v.* | datus **E**. -tis **r**. | percussus **E**. | faſtus **E**. partus **d**. 7. 8 inueteratusque **E***v*(*D*). *cfr. Diosc.* -atus *rS*. 8 et catulus **Er***v*. *cfr. § 104.* et catulū *r*. e catulo *J*. ex catulis *D*. 8. 9 etiam efficacius *om.* **E**. 11 praeteriri **d**. 14 contra *om.* **V**[1]**R**[1]. 16 dicant **VRdTf***H*. -cunt **E***v*(*D*). *cfr. § 63 et CFWMüller p. 6.* | id ederint **d**(?)*v.a.S.* deerit **E**. 17 carnesque **RdTf***H*. -nisque **V**(?)*S*. -nes quoque **E***v*(*D*). 18 iis *v*. his *ll.C.* | qui **V**. | illinire **Rd**(?)*G*. 19 suffito **R**. 20 *dist. H.* | ab *om.* **VR**[1]**T***S*. 21 datis **dTEr**(*P*)*S*. -tas *r*. -tos *v*. | quam ab oculis **E**. | his (iis *v*) inungunt **E***v*(*J*). in his ung- *r*. his ung- *S*.

tritis cum sale et lacte mulierum auresque cum melle et rosaceo admixtis. eos, qui agrestes sint et in malva nascantur, crematos, cinere permixto rosaceo, infundunt
63 auribus. cetera, quae de his tradunt vomitionum et quartanarum remedia aliorumque morborum, quamquam ovo 5 aut cera aut faba inclusos censeant devorandos, falsa nec referenda arbitror. lethargi tantum medicinae cum argumento adhibent, quoniam vincatur aspidum somnifica vis, septenos in cyatho aquae dantes, puerilibus annis qua-
64 ternos. et in stranguria fistulae inposuere. adeo nihil 10 parens illa rerum omnium sine ingentibus causis genuit. quin et adalligatos laevo bracchio binos lana subrepta pastoribus resistere nocturnis febribus prodiderunt, diurnis in russeo panno. rursus his adversatur scolopendra suffituque enecat. 15

65 (18) Aspides percussos torpore et somno necant, omnium serpentium minime sanabiles. sed venenum earum, si sanguinem attigit aut recens vulnus, statim interemit; si inveteratum ulcus, tardius. de cetero potum quantalibet copia non nocet, non enim est tabifica vis; itaque 20

§ 63: Marc. 17, 34. Seren. 899. 921. Diosc. II 36. — Seren. 1003. Pl. iun. 91, 6—8. Diosc. eupor. II 120. — § 64: Diosc. II 36. Marc. 26, 101. — Florentinus ap. Geop. XIII 14, 7. — § 65: Nicand. ther. 189. Pl. iun. 112, 20—22. — cfr. Plin. XXVIII 67. Diosc. II 99. eupor. II 115. Seren. 843. Pl. iun. 112, 9—11.

1 tritis cum **E***v*. contritis (-istis **R**[1]) *r***Tf**. | e lacte **f**. 3 infunduntur **E**. 4 iis *v.a.H.* | uomine **E**. -icae *v.a.S.* 6 inclusus **V**. 7 et argi **V**[1]**d**. & ar **R**[1]. | tamen (*pro* tantum) *v.a.S.* 8 ui **Vd**. 9 in *om.* **E***v.a.H.* 10 istranguiriae **V**. stranguriae [fistulaeque] *v.a.H.* | inpuere **E**. 12 alligatos **VR**[1]**f***S.* | subrecta **VdE**. 14 russeo **VR***S.* ruiss- **E**. roseo **dTf***H.* -saceo *v. cfr. XXI 166. XXX 99.* | panne **E**. 15 necat **d**(?)**E***v.a.S.* 16 percussos **E***v.* -ssus **r**. -sso *r.* 18 sanguinem **d***G.* -ne **VR**. -gui **E**. -guis *v.* | attigit *ego cum vet. Dal.* -ingit *ll.v.* | interimit **d***v.a.J. cfr. XI 56. 90. 280. XXXII 14 al.* (**B**[1] *sic ubique*); *contra § 74. VI 91. XXIV 174. XXV 101.* 19 si **VTf***S.* s; **d** *om. rv.* 19. 20 quantumlibet **E**. 20 coplanum nocet **d**. | non est enim **R**(?)*G.* | bis **VE**.

occisa morsu earum animalia cibis innoxia sunt. cunctarer in proferendo ex *i*is remedio, ni M. Varro LXXXIII vitae anno prodidisset aspidum ictus efficacissime sanari hausta a percussis ipsorum urina.

5 (19) Basilisci, quem etiam serpentes ipsae fugiunt 66 alias olfactu necantem, qui hominem, vel si aspiciat tantum, dicitur interemere, sanguinem Magi miris laudibus celebrant: coeuntem picis modo et colore, dilutum cinnabari clariorem fieri. attribuunt ei successus petitionum 10 a potestatibus et a diis etiam precum, morborum remedia, veneficiorum amuleta. quidam *et* Saturni sanguinem appellant.

(20) Draco non habet venena. caput eius limini 67 ianuarum subditum propitiatis adoratione diis fortunatam 15 domum facere promittitur, oculis eius inveteratis et cum melle tritis inunctos non expavescere ad nocturnas imagines etiam pavidos, cordis pingue in pelle dorcadum nervis cervinis adalligatum in lacerto conferre iudiciorum victoriae p*lu*rimum, spondylum aditus potestatium

§ 66: cfr. Plin. VIII 78. Isid. XII 4, 6. — § 67: cfr. Lucani Phars. IX 725. Isid. XII 4, 5.

1 cunctare **E**. 2 iis *v.* his *ll.C.* | ni *om.* **Er**. nisi **d***v.a.S.* | uarronem scirem *v.a.S.* 3 prodidisset **T***S.* -sse *rv.* | sanari **VdTf***(P)H.* de basilisco sanari **R**. curari **E***v.* 5 serpentis **V**. | ipsae **V**[1]**f***H.* -si **V**[2]**dEr***v.* ef **R**. 6 alios *v.a.H.* | necantes **d**. | aspiciant **V**[2]. -ciunt **V**[1]**R**[1]. 7 interemere **V***J.* interim- *rv(D).* *cfr. § 65.* 8 caelebrari **V**. | calore **R**[1]**dT**. -rem **V**. 9 attribuunt *S.* aut tri- **VR**. aut attri- **d**. tri- **E***v.* | ei **Vd***D.* et **Er** *e corr.* ei et *v.* | potitionem **E**. 10 a *om.* **E**. | a diis (dis **R***S*) etiam **RE***v.* additis etiam **d**. additi sed iam **V**. 10. 11 media **V**[1]**R**[1]. 11 beneficiorum *v.a.G.* | amuleta *G.* maluieta **Vd**. mau- **R**[1]. manu- *r.* munere *v.* | quidam et *ego.* -dem ad **E**. -dam id *rv.* 13 limina **V**. lum- **R**[1]. 14 proprietatis **VRd**. 16 iunctus **V**. uint- **R**[1]. | pauescere **E***v.a.S.* 17 pingui **E**. 18 alligatum **d**. ali- **R**[1].
19 plurimum *ego et dist.* primum *ll.v.* *de* spondylo *cfr. XXXII 116. 60. 154, de verbo* conferendi *XXV 133. XIX 182. XXII 102. XXXIV 65. 96. XXXV 58. 79; XXIII 139. 150. 156. XI 27. XIX 134. XX 37. 261. XXII 83; XI 238. XIX 48. (XXXV 175); XIX 1. XX 54. XXIX 13, de mendo XXXVII 54.* | potestatum **Rd**(?)*v.a.J.* *cfr. nota ad XXVIII 59.*

mulcere, dentes eius inligatos pellibus caprearum cervinis
nervis mites praestare dominos potestatesque exorabiles.
68 sed super omnia est compositio, qua invictos faciunt
Magorum mendacia: cauda draconis et capite, pilis leonis
e fronte et medulla eiusdem, equi victoris spuma, canis 5
ungue adalligatis cervino corio nervisque cervi alternatis
et dorcadis. quae coarguisse non minus referet quam
contra serpentes remedia demonstrasse, quoniam et haec
*ill*orum veneficia sunt. draconum adipem venenata fugiunt,
item, si uratur ichneumonum; fugiunt et urticis tritis in 10
aceto perunctos.

69 (21) Viperae caput inpositum, vel alterius quam quae
percusserit, sine fine prodest, item si quis ipsam eam in
vapore baculo sustineat — aiunt enim recanere —, item
si quis exustae eiusdem cinere*m* inlinat. reverti autem 15
ad percussum serpentem necessitate naturae Nigidius
auctor est. caput quidam dissecant scite inter aures ad
eximendum lapillum, quem aiunt ab ea devorari territa;
70 alii ipso toto capite utuntur. fiunt ex vipera pastilli, qui

---

§ 69: Seren. 828. Pl. iun. 111, 4—6. — § 70: Isid. XII 4, 11. (cfr. Diosc. II 18). Galen. de antid. I 6. 8. 15. ther. 13.

---

1 mulceret **d**. ulcere// **V**. | alligatos **VR**[1]**d**. | capraearum **V**. -rerum **E**[1]. -rarum **E**[2]. 3 uinctos **R**[1]. 6 ungues **E**. -uibus **R**(?)*v.a.S.* | adalligans **Vd**. *om.* **R**[1]. 7 arguisse **dE***v.a.H.* | referet *D cum Gron.* -fert **d***v.* -ferret **VR**. regeret **E**.
8 contra **V** *cum ras.* **E***v*(*S*). -raria *r***Tf***H.* | serpentes **dE***rv*(*D*). -tis **VRf***S.* -tibus *H.* | et *om.* **E***v.a.S.* 9 illorum *ego.* morum **VR***H.* morborum **dE***v.* magorum *D.* | ueneficia **VRd***C cum B.* ben- **E***v*(*D*). 10 item—fugiunt *om.* **E**. | si uratur **VR***H.* iurature **d**. uira- **T**. uirus *v.* | fugiunt *om. v.a.H.* | urticis (uricis **Vf**. urcis **E**) tritis *ll.***Tf***H.* cutis cinere *v.*
11 perunctis **VR**. 12 uipera **V**. | quamque **E**. quemque **V**.
14 uaculos **E**. | sustineant **V**[2]. -nea **V**[1]. usus tineant **E**. | recanere *coni. S auctore H ex XXVIII 19.* praec- *ll.***T***H.* praecauere *G.* futura praecinere *v.* 15 eius **R**(?)**E***v.a.S.* | cinerem *v.* -re *ll.J. cfr. CFWMüller p. 26.* 16 serpentem **VRd***v*(*S*). -tium **E**. -tes *C.* | necessitatem **E**. 17 quidam **VTE**. -dem *r*(?)*B.* quid *v.* | scite **VTE**. scythae *r*(?)*v.*
18 exhimendum **V**. eximen **E**.

theriaci vocantur a Graecis, ternis digitis mensura utrimque amputatis exemptisque interaneis et livore spinae adhaerente, reliquo corpore in patina ex aqua et aneto discocto spinisque exemptis et addita similagine atque ita 5 in umbra siccatis pastillis, quibus ad multa medicamenta utuntur. significandum videtur e vipera tantum hoc fieri. quidam purgatae ut supra dictum est adipem cum olei sextario decocunt ad dimidias; ex eo, cum opus sit, ternis stillis additis in oleum perunguntur, ut omnes bestiae 10 fugiant eos.

(22) Praeterea constat contra omnium ictus quamvis 71 insanabiles ipsarum serpentium exta inposita auxiliari, eosque, qui aliquando viperae iecur coctum hauserint, numquam postea feriri a serpente. neque anguis vene- 15 natus est nisi per mensem luna instigatus, et prodest vivus conprehensus et in aqua contusus, si foveantur ita morsus. quin et inesse *ei* remedia multa creduntur, ut 72 digeremus, et ideo Aesculapio dicatur. Democritus quidem monstra quaedam ex his confingit, ut possint avium

§ 71: Pl. iun. 110, 3. 4. — § 72: cfr. Plin. X 137 (Gell. X 12, 7). — cfr. Livii per. XI. — Nicand. ther. 414. Isid. XII 4, 22.

1 quaternis **T**(?)*C cum B coll. § 121.* | mensura *ego. cfr. nota de* pondere *ad XXVI 28.* -rae **TfS** *coll. § 121.* -re **VF**. -ren **R**. -rent' **r**. *om.* **d**(?)*v. de* **E** *non constat.* 1. 2 utrimque **dTfr***v.* tur imque **F**. tur inque (i//que **V**[1]) **VR**. *de* **E** *non constat.* 3 aneto **RE***Ven.*(*S*). -tho *r*(?)*v.* 6 uidetur opera **E**. 8 sexario **E**. sextaria **V**[1]**R**. | decocant **V**. 9 perunguntur **V**[2]**r***v.* -guentur **E**. -guitur **V**[1]**d**. -gitur **R**. | uestigiae **Vd**. -gia **R**. *del.* **r** (*in marg.* al. . . . *reliquis abscisis*). 10 effugiant **r**. effuant **R**. 11 omnium serpentium **Rd***v.a.D.* 12 serpentium *om.*(**V**?)*SJ.* | auxiliari—14 postea *om.* **V**[1]**R**[1]**d**(**T**?). 14 negant feriri **dT**. 15 mensem **R**(?)*v.* -se **VE**. -ses **dT**. (*an* primo mense?). | sed **E***v.a.S.* | prodest **V**[2]**dT***v.* -deest **V**[1]. -dēē **R**. pio deest **E**. 16 et **dE***v.* est et *r.* 17 ei *v.* et **RFE**. *in* **V** *ras. om.* **d**. | crederentur **VR**[1]**d**. 18 digeremus **VRdTf***H. cfr. § 37.* dicer- **E**. -cemus *v.* 19 monstrat *v.a.G.* | quaedam *om.* **VR**[1]**T**. | ex his (iis *v*) *ll.C. an* et hic? | confingit **dT**(*P*)*J. cfr. XXXVII 195.* -igit **V**[1]**R**[1]. -icit *rG.* -ici *v. aliter XXXIV 108. XII 77. de mendo cfr. § 24.*

sermones intellegi. angu*i*s Aesculapius Epidauro Romam advectus est vulgoque pascitur et in domibus, ac nisi incendiis semina exurerentur, non esset fecunditati eorum resistere in orbe terrarum. pulcherrimum anguium genus est quod et in aqua vivit; hydri vocantur, nullo serpen- 5 tium inferiores veneno. horum iecur servatum [adversus]
73 percusso ab *i*is auxilium est. — Scorpio tritus stelionum veneno adversatur. fit enim e stelionibus malum medicamentum; nam cum inmortuus est vino, faciem eorum, qui biberint, lentigine obducit. ob hoc in unguento ne- 10 cant eum insidiantes p*a*elicum formae. remedium est ovi luteum et mel ac nitrum. fel stelionum tritum in aqua mustelas congregare dicitur.

74 (23) Inter omnia venenata salamandrae scelus maximum est. cetera enim singulos feriunt, nec plures pariter 15 interimunt, ut omittam, quod perire conscientia dicuntur homine percusso neque amplius admitti a Terra; salamandra populos pariter necare inprovidos potest. nam si arbori inrepsit, omnia poma inficit veneno et eos, qui

§ 73 extr.: cfr. Plin. XXVIII 117. — § 74: cfr. Plin. II 155 extr. Isid. XII 4, 36. — §§ 74. 75: cfr. Theophr. de igne § 60. —

1 anguis *H.* -guaes **F**^{2}. -guae **VR**. -gue **dTr**. *om.* **E**. atqui anguis *v.* *an* angue deuorato. anguis? 2 paſcitur **R**(?)*v.* parc- *r***T**. 2. 3 incendii **d**. -di **V**. 3 exurentur **V**. | fecundita deorum **V**^{1}**R**^{1}. 4 *dist. ego cum man. Dal.* | orbem **E**. urbe **T***P.* (*an* in urbe. terrestrium *cet.*?). 5 et quod **T**. quod *v.a.H.* | nulli **R**. -llis **d***v.a.S.* 6 *uncos ego posui.* (*an vero* nec aliud aduersius, *ut XXXII 35*?). 7 percusso *ego. cfr. § 84.* -ssos *ll.v.* | iis *v.* his *ll.C.* | aua illum est (*supra scripto* uel habile) **V**. | scorpion **d**. | tricus **E**. | tellinum **E**. stellionum **r***v.a.J* (*ut infra ubique*). 8 e *ego.* et **VR**. et e **d***v.* et ex **r**. ex **E***D.* | telionibus **E**. 9 *an* in uino? *cfr. § 128. contra VII 138.* 10 biberit **VE**. | lentiginem **VdE**. (*an recte, ut sit* faciei *scribendum? cfr. XXII 146. XXIII 124*). | ab **d**. 11 paelicum *ego. cfr. X 235 extr.* pelicum **E***D.* -cu///m **V**. -cuam **d**. pellicum **r***v.* *om.* **R**. 12 ag **R**^{1}. | nitum **VR**^{1}. 16 interemunt *J.* 17 amitti **E**. | a *D.* ad *ll.v.* | terra **V***D.* -as **Er***v.* -am **RdT**. 17. 18 salamandrae **E**. 18 enecare **dT**. | inprouidus **Vf**. 19 arbori **r***v.* -ris **V**^{2}**E**. -res **rf**.

ederint, necat frigida vi, nihil aconito distans; quin immo 75
si contacto ab ea ligno, *la*pidi crusta panis in*pon*atur,
idem veneficium est vel si in puteum cadat, quippe cum
saliva eius quacumque parte corporis, vel in pede imo,
5 respersa omnis in toto corpore defluat pilus. tamen talis
ac tanti veneni a quibusdam animalium, ut subus, manditur dominante eadem illa rerum dissidentia. venenum 76
eius restingui primum omnium ab *i*is, quae vescantur
illa, verisimile est, ex *i*is vero, quae produntur, cantharidum potu aut lacerta in cibo sumpta. cetera adversantia
10 diximus dicemusque suis locis. ex ipsa quae Magi tradunt
contra incendia, quoniam ignes sola animalium extinguat,
si forent vera, iam esset experta Roma. Sextius venerem accendi cibo earum, si detractis interaneis et pedibus
15 et capite in melle serventur, tradit negatque restingui
ignem ab iis.

(24) E volucribus in auxilio contra serpentes primus 77
vultur est, adnotatumque minus virium esse nigris. pin-

cfr. Plin. X 188. Seren. 104. — Aelian. n. a. IX 28. — § 76: cfr. Plin. XXIX 22 extr. X 188. schol. Nicand. alex. 537. — Diosc. II 67. — § 77: Aelian. n. a. I 45. Seren. 858. Pl. iun. 110, 1. — Seren. 848. Pl. iun. 110, 6. 7.

1 ni (*om.* hil aconito — 2 pidis) **R**. 2 si *del. J.* | ea **d***v*. eo **VE**. | lapidi *ego.* uel pidis **V**[1]**d**. uel pedis **E***D*. -de *v*. uel lapidi si *J.* | crista **V**[1]**R***D*. | inponatur *ego.* inuocatur **R**[1]**E**. incoc- *rv. sed locus nondum sanatus.* 3 id enim beneficium **E**. | est uel si **R**(?)*v*(*D*). est uel **E**. et si *r***Tf***J*. 4 saliuas **E**. | eius in **dT**. | quaquamque **R**. 4. 5 imo res aspsa **d**. et mores (umores **V**[2]) apersa **V**. 6 tanta **E**. -ta uis *v.a.H.* 6. 7 conditur **V**[2]**r**. -tor **R**. 7 domante *G Dal. cum seqq. iunxit D.* 8 iis *v*. his *ll.C.* 9 illa ex his (iis *S*) *H.* | ex iis (his *J*) uero *J.* ex (*del. v*) his uero simile est (-lia sunt **T***v*) **VRdT***v.a.G. om.* **E***G*. | produntur **VRd***v*(*H*). -dantur **E***G*. proba- *D cum Gron.* 10 potu *v*. -tū *ll.* | cibos **d**. 13 si **dEr***v*. sint **RF**. *in* **V** *ras.* | esse **VE***Ven.* | romae **V**[2]. rofa **E**. 14 parum **VR**[1]**d**. 16 igni **VR**[1]. | his **VRE***D*. 17 auxilio **E***v*. -lium *r***Tf**(*P*)*H.* | primus **V**[1]**f**. -mum **V**[2]**TE***v*(*D*). -mi (= -m; ?) **Rd***H.* 18 uultur est **V**[2]**Er***v*. -reis **RF**. -re//s **V**[1]. -res **dT***H.* | adnotatum **V**[2]**r***G*. -atu// **V**[1]. -atur **RdF**. -andum **E***v*. | que *ego.* quoque *ll.v.* | *an* nigri?

narum ex *al*is nidore, si urantur, fugari eas dicunt, item cor eius alitis habentes tutos esse ab impetu non solum serpentium, sed etiam ferarum latronumque et regum ira.

78 (25) Carnibus gallinaceorum ita, ut tepebunt avulsae, adpositis venena serpentium domantur, item cerebro in 5 vino poto. Parthi gallinae malunt cerebrum plagis inponere. ius quoque ex *i*is potum praeclare medetur, et in multis aliis usibus mirabile. pantherae, leones non attingunt perunctos eo, praecipue si et alium fuerit in-

79 coctum. alvum solvit validius e vetere gallinaceo, prodest 10 et contra longinquas febres et torpentibus membris tremulisque et articulariis morbis et capitis doloribus, epiphoris, inflationibus, fastidiis, incipiente tenesmo, iocineri,

80 renibus, vesicae, contra cruditates, suspiria. itaque etiam faciendi eius extant praecepta: efficacius coci cum olere 15 marino aut cybio aut cappari aut apio aut herba Mercuriali, polypodio aut aneto, utilissime autem in congiis III aquae ad III heminas cum supra dictis herbis et refrigeratum sub diu dari, tempestivi*us* antecedente vomitione. non praeteribo miraculum, quamquam ad medicinam non 20 pertinens: si auro liquescenti gallinarum membra misceantur, consumunt id in se; ita hoc venenum auri est.

---

§ 78: Nigidius de anim. II apud Gell. VI 9, 5. Celsus V 27, 3. Pl. iun. 111, 6—9. Diosc. II 52. 53. Petrichus ap. schol. Nicand. ther. 557. — § 79: Diosc. II 53. (cfr. Plin. XXX 57). Seren. 893. 894. — § 80: Diosc. II 53.

---

1 alis *ego. cfr. Seren.* his *ll. C.* iis *v.* | iurantur (*om.* si) **E**. 6 malum **V**. 7 iis *v.* his *ll. C.* 8 leonis **E***D*. -nesque **d**(?)*v. a. S.* 9 eos **E**. 12 morbis et **E***v*(*D*). -bis in *r***Tf***H*. 13 inflacionibus **V**. inflammatio- **E***v. a. B.* | incipienti *v. a. H.* (*an recte?*). | fastidiis — 14 renibus *om.* **VR**[1]. 14 cruditatis **VR***fJ*. 15 efficacius **VTE***D*. -us enim *r*(?)*v.* | coci cum **V**[1]**E***D*. coti cum **V**[2]. coctū **R**. coqui cum **T**(*P*)*S*. cocti cum **d**(?)*v.* 16 cybio *ll. v.* cnico *coni. H e Diosc.* | appio **V**. 16. 17 mercurii alii **E**. 17 uel (aut *v*) polypodio **d***v. a. S.* | tribus *ll. v.* 18 atq; **R**. | aut (*pro* ad) **VRd**. | tres **V**[2]**dE***v.* res *r.* | cum *om.* **VR**[1]. 19 tempestiuius *vet. Dal.* -tiuis *ll. v.* *an* -tiue si? *cfr. XXII 102. XXVI 14.* 21 relinquescenti (///linq- **V**[1]. reliq- **T**) **V**[1]**R**[1]**T**.

at gallinacei ipsi circulo e ramentis addito in collum non canunt.

(26) Auxiliatur contra serpentes et columbarum caro recens concerpta et hirundinum, bubonis pedes usti cum plumbagine herba. nec omittam in hac quoque alite exemplum magicae vanitatis, quippe praeter reliqua portentosa mendacia cor eius inpositum mammae mulieris dormientis sinistrae tradunt efficere, ut omnia secreta pronuntiet; praeterea in pugnam ferentes id fortiores fieri. eiusdem ovo ad capillum remedia demonstrant. quis enim, quaeso, ovum bubonis umquam visere potuit, cum ipsam avem vidisse prodigium sit? quis utique experiri et praecipue in capillo? sanguine quidem pulli bubonis etiam crispari capillum promittunt. cuius generis prope videri possint quae tradunt et de vespertilione, si ter circumlatus domui vivus super fenestram inverso capite adfigatur, amuletum esse, privatimque ovilibus circumlatum totiens et pedibus suspensum super limen. sanguinem quoque eius cum carduo contra serpentium ictus inter praecipua laudant.

1 ad **V**D. | gallinaceis ipsis **E**rv.a.S. | ramentis *Brot. ex ed. princ.* -ti **dT**. sarmentis rv. 4 correpta **R**[1]. concepta *Lugd. Dal.* 5 plumbagine B *coll. XXV 155.* pulba- **Vd**. bulba- **R**[1]**f**. pulpa- **E**v. *corr.* r *periit margine absciso.* | alite — 6 magicae [quoque] *om.* **E**. 6 magicae v. -icae quoque (tamen **T**) **VRdT**. | reliquas **V**[1]**R**[1]. | portentosa *om.* **V**[1]. a **R**[1].

7 emendacia **V**[1]. mendicia **R**. medicina **E**. 9 ferentes v. -tis *ll.S.* | id **VRdTf**S. idem **E**rv. | fortiores **E**v(D). -tes r**Tf**H. 10 euuo **R**[1]. *an* ex ouo (*vel* ex eiusdem)? | ut (*pro* ad) **R**. | demonstrat **Rd**(?)H. | autem (*pro* enim) v.a.D.

11 uifere **VdTE**S. uidere **R**(?)v. *cfr. IX 69. X 86. XI 89. 262. XVI 242. II 209. V 45 al.* | quam **E**. cum tamen v.a.G. 12 quis *om.* **E**. 15 uespertilioni **V**. -onis **E**. | sit et **d**. 16 super *ego.* per *ll.*v. | fenestras **V**. | adfigatur (affi- **T**) *ego. cfr. XXXII 44.* adfiguratur (at fig- **d**) **VRdf**. infigatur **E**rv. 17 circumlatum **E**v(D). -mraptum r**Tf**H. 18 suspensum **VRdTf**H. -sum suum (*e dittogr. natum*) **E**. -sum sursum (susum D) v. | super limen *ego. cfr. § 95. XXVI 121. XXXI 131. XIX 115. XXXIII 122. (XXX 51. XXVII 142. IX 151).* super limine *ll.* D. in superlimine **f**S. -nari v. in supero limine H *cum Gron. coll. XXXII 44.*

84 (27) Phalangium est Italiae ignotum et plurium generum: unum simile formicae, sed multo maius, rufo capite, reliqua parte corporis nigra, albis guttis. acerbior huius quam vespae ictus. vivit maxime circa furnos et molas. in remedio est, si quis eiusdem generis alterum percusso 5 ostendat, et ad hoc servantur mortui. inveniuntur et cor- 60 tices eorum, qui triti et poti medentur; mustelae catuli 85 ut supra. aeque phalangion Graeci vocant inter genera araneorum, sed distingunt lupi nomine. tertium genus est eodem phalangi nomine araneus lanuginosus, grandis- 10 simo capite, quo dissecto inveniri intus dicuntur vermiculi duo adalligatique mulieribus pelle cervina ante solis ortum praestare, ne concipiant, ut Caecilius in commentariis reliquit. vis ea annua est. quam solam ex omni atocio dixisse fas sit, quoniam aliquarum fecunditas 15 86 plena liberis tali venia indiget. vocatur et rh*ox* acino nigro similis, ore minimo sub alvo, pedibus brevissimis tamquam inperfectis. dolor a morsu eius qualis a scorpione, urina similis aranei textis. idem erat asterion, nisi distingueretur virgulis albis; huius morsus genua labe- 20 factat. peior utroque est caeruleus, lanugine nigra, cali-

§ 84: cfr. Aristot. h. an. V 27. schol. Nicand. ther. 715. — § 85: cfr. Diosc. II 68. schol. Nicand. ther. 734. — § 86: Nicand. ther. 716. 725. 729.

1 pilurium V. 2 malus V. 3 nigris E. | guttis *om.* R^1. intercursantibus respersum (*om.* d*H*) guttis d(?)*v.a.S.* 4 uiuit d*v.* uiui *r.* 6 cum mortui inueniuntur *v.a.*(*P*)*H.* | *dist. P.*
7 qui triti VRdT(*P*)*H.* cotriti E. contr- *v.* (*an* mortui. auxiliantur et — contriti et poti. medentur mustelae *cet.*?). | et mustelae *v.a.S.* | mustelae — 8 supra *del. D cum U 641. sed cfr. Müller emend. V 4.* 8 ut diximus supra *v.* 9 sed — nomine *om.* V^1R^1d. 10 eorum phalangion E. 11 ictus V^1R^1. | dicunt R. 13 ne *om.* E. 15 atocio *B.* -ito E. -ita r. atacito Vd. tac˘ *v.* adaceto R. 16 rhox acino *D cum U 642 e Nicand.* rhacino E. rachino Vd. -na *v.a.B.* raci- R. rhagio (-ion *C*) acino *B.* 17 subalbo VfE *v.a.B.* 18 inperfecti V. | mosi E. 19 urinae V^2. ure V^1R^1. | aranei *U 642.* -neis *ll.v. cfr. § 132, de mendo § 88.* | asterion *B e Nicand.* -rtion Vd. -rcion R. ascertion E. asiortion *v.*
20. 21 labefacit dT.

ginem concitans et vomitus araneosos. etiamnum deterior a crabrone pinna tantum differens; hic et ad maciem perducit. myrmecion, formicae similis capite, alvo nigra, guttis 87 albis distinguentibus, vesparum dolore torquet. tetragnathii
5 duo genera habent: peior medium caput distinguente linea alba et transversum altera; hic oris tumorem facit. at cinereus posteriore parte candicans lentior, minime autem noxius eodem colore qui telas muscis in parietibus latissime pandit. contra omnium morsus remedio est gallina- 88
10 ceum cerebrum cum piperis exiguo potum in posca, item formicae V potae, pecudum fimi cinis inlitus ex aceto et ipsi aranei quicumque in oleo putrefacti.

Muris aranei morsus sanatur coagulo agn*i* e vino poto, ungulae arietinae cinere cum melle, mustelae catulo ut in
15 serpentibus dictum est. si iumenta momorderit, mus re- 60 cens cum sale inponitur aut fel vespertilionis ex aceto. et ipse mus araneus contra se remedio est divulsus in- 89 positus. nam si praegnans momordit, protinus dissilit.

§ 87: Nicand. ther. 747. — § 88: Seren. 877. Pl. iun. 109, 18. 19. 20. 4. 5. — § 89: Diosc. II 73. περὶ ἰοβ. 26. eupor. II 123. Colum. VI 17, 5. Veget. V 81, 1. Pl. iun. 109, 5. 6. — Seren. 880. Pl. iun. 109, 6. 7. 2. Marc. 15, 47. Aelian. n. a. II 37.

2 pinna *v.* -nnae **E**. -nnas (pen- **R**) **VR**. pennis **dT**. 3 capitis **VR**[1]. | aluū **V**[1]**f**. albo **E**. | nigram **E**. | gat//is **V**[1]. gatus **R**[1]. 4 dolorem **dr**. -rū **R**. | tetragnathii *B ex Aetio.* -gnanti **Er**. -gantii *v.* -gnanthi hi (i **V**[2]) **V**. -gnenti hi **R**. -granti hii **d**. 6 transuersum **VTfE***v*(*S*). -effū **R**. -ersa **d**(?)*C. cfr. § 94.* | oris **r***v*. oras **V**[2]**E**. pras/// **V**[1]. praesta **Rd**[1]. -tat **d**[2]. *an* praesentem? *cfr. § 50. XVI 51. XXVIII 106. 53 al.* | tuorem **R**[1]. | ad **V**. 7 cinereus **d***v*. -reas **Er**. -reos **R**. -re hos **V**. 8 talas **R**. 9 remedium **E***v.a.H.* 9. 10 gallinaceum **d**(?)**Er***v*. -ceorum *r***Tf***S. cfr. § 100. 101. XXX 81. 108. VIII 152 al.* 11 quinque *ll.v.* | illitus **d***v.a.S.* intus **VR**[1].

12 araneis **VR**. 13 quagulo **V**[1]. | agni e uino *ego e Pl. iun.* agne uino **r**. ageuino **E**. anguino **Vd**. a////uino **R**. agnino in uino *v.* agnino *D.* | potu **VR**. 14 cinere **d***v*. -rem **VR**. -res **Er**. 15 si *om.* **d**. | mordeat **E**. 15. 16 mundo recens **E**. *an* mus dissectus? *cfr. (§ 91). XXX 76. 122.* 17 remedium **Rf***H*. 18 praegnas **E***J*. -nantem **V**[2]. | momordit *om.* **V**[1]**R**[1].

optimum, si is inponatur, qui momorderit, sed et alios ad hunc usum servant in oleo aut luto circumlitos. est et contra morsum eius remedio terra ex orbita; ferunt enim non transiri ab eo orbitam torpore quodam naturae. 5

90 (28) Scorpionibus contrarius maxime invicem stelio traditur, ut visu quoque pavorem iis adferat et torporem frigidi sudoris. itaque in oleo putrefaciunt eum et ita vulnera perungunt. quidam oleo illo spumam argenteam decocunt ad emplastri genus atque ita inlinunt. hunc 10 Graeci coloten vocant et ascalaboten et galeoten; in Italia non nascitur. est enim hic plenus lentigine, stridoris acerbi et *araneis* vescitur, quae omnia nostris stelionibus aliena sunt.

91 (29) Prodest et gallinarum fimi cinis inlitus, draconis 15 iocur, lacerta divulsa, mus divulsus, scorpio ipse suae plagae inpositus aut assus in cibo sumptus aut potus in meri cyathis II. proprium est scorpionum quod manus palmam non feriunt, nec *v*isi pilos attingere. lapillus qualiscumque ab ea parte, qua in terra erat, adpositus 20

---

§ 90: cfr. Plin. XXIX 73. XI 90. — Aelian. n. a. VI 22. Isid. XII 4, 38. Scribon. 164. Geop. XIII 9, 7. — cfr. Diosc. eupor. II 122. — Hesych. s. v. κωλώτης. — § 91: Diosc. II 69. 74. eupor. II 122. περὶ ἰοβ. 23. Celsus V 27, 5. Seren. 867 seqq. cfr. Geop. XIII 9, 4. — Isid. XII 5, 4.

---

1 si is **T***v*(*S*). si his **VRd**. nisi **Er**. si *G*. 3 est et *v*(*D*). est **E***H*. et *r*. (*an* est contra — remedio et terra?). 4 transire **V**. 7 ut **E***v*. *om*. *r*. | iis **d***v*. his *rD*. 8 ita **VR***S*. in ea **E**. ita ea (eo *v*) **d**(?)*G*. 9 *an* quidam in (*vel* cum)? | illos **R**. 10 ad *om*. **d**. 11 colitens **E**. | ascalabonte (-bunt te **R**[1]) nec **VR**[1]**d**. | caleoten **V**. ale- **R**[1]. 12 *an* lentiginis? 13 araneis *D cum U 644 coll. Aristot. h. a. IX 1* (*sed post* uescitur). herba *vet. Dal.* uermibus *coni. J.* (*an* illis sc. scorpionibus?). | omnia a **d**(?)*v*. *sed cfr. XXII 153.* 15 inlinitus **Vf***S*. 17 arsus **R**. | cibos **Rd**. | aut potus **dE***v*. adpositus *r*. | in *om*. **Vd**. 18 duobus *ll.v.* tribus **T**. | et (*pro* est) **VdT**. 19 uisi *Müller emend. V 5.* nisi *ll.v.* | pilosa *JD*. | attigere **d**(?)*B*. 20 qua **VRd***v*. quae **E***D*. | adpositus **E***v*(*D*). inpo- *r***f***H*.

plagae levat dolorem, item testa, sicut erat terra operta ex aliqua parte, inposita liberare dicitur — non debent respicere qui inponunt et cavere ne sol aspiciat —, vermes terreni triti inpositi. multa et alia ex his remedia 92
5 sunt, propter quae in melle servantur.

Noctua apibus contraria et vespis crabronibusque et sanguisugis; pici quoque Martii rostrum secum habentes non feriuntur ab iis. adversantur et locustarum minimae sine pinnis, quas attelebos vocant.

10 Est et formicarum genus venenatum, non fere in Italia. solipugas Cicero appellat, salpugas Baetica. his cor vespertilionis contrarium omnibusque formicis. 76

Salamandris cantharidas diximus resistere. (30) sed 93 in his magna quaestio, quoniam ipsae venena sunt potae
15 vesicae cum cruciatu praecipuo. Cossinum equitem Romanum amicitia Neronis principis notum, cum is lichene correptus esset, vocatus ex Aegypto medicus ob hanc valetudinem eius a Caesare, cum cantharidum potu praeparare voluisset, interemit. verum inlitas prodesse non
20 dubium est cum suco taminiae uvae et sebo ovis vel caprae. ipsarum cantharidum venenum in qua parte sit, 94 non constat inter auctores. alii in pedibus et in capite

§ 92: Isid. XII 3, 4. — § 93: Diosc. de ven. 1. Scribon. 189. Isid. XII 5, 5. — Pl. iun. 33, 1. Marc. 19, 1. (cfr. Plin. XXX 81). — § 94: cfr. Diosc. II 66. eupor. II 152. — Diosc. II 65 extr.

1 item — 2 dicitur *om.* **E**. (*an glossema e margine?*). 1 testę **d**. -te **V**[1]**R**[1]. | terra — 2 parte *v. om.* **V**[1]**Rd**. *post* testa *inseruit* **V**[2]*G* (*omissionis causa ita obscurata*). 3 ne **E***v*. nisi **VR**. *om.* **d**. 4 terni **VR**. | impositi prosunt *v.a.S.* 6 uescis **V**[1]. -ci **V**[2]**R**. 7 picis **R**. | martii in **E**. mari **V**. 8 iis **d***v*. his *rD.* | aduersantes **d**. -tur ab his **VR**. 9 quas **RdE***v*(*D*). quos **V**(?)*C.* | attelabos *v.a.Brot.* 10 uere **E**. eas nouere *v.a.G.* 11 soliputas **df**. -ifugas *v.a.G.* | iis **d***v.a.S.* 13 salamandris resistit *v.a.G.* | cantharidis **V**. -des ut *G Dal.* | resistere **VRdTf***H. om.***E***v.* 15 q̄ossinum (u *super* o *scripto*) **R**. 17 uocatos **r**. | ex **d**(?)*v. om. rS.* 18 potu **VE**. *cfr. Müller emend. V 6.* -tum *rv.* 18. 19 *an* reparare? *de mendo cf. § 69.* 19 interemi **V**[1]. -riit **V**[2]. 20 amineae *Pl. iun. et Marc. sed cfr. XXIII 18. XXVI 138.* 22 ali **V**[1]. *om.* **E**. | et in **E***D.* et *rv.*

existimant esse, alii negant. convenit tantum pinnas earum auxiliari, in quacumque parte sit venenum. ipsae nascuntur ex vermiculo in spongea maxime *c*yno*r*rhodi, quae fit in caule, sed fecundissime in fraxino, ceterae in al*b*a rosa, minus efficaces. potentissimae inter omnes variae luteis 5 lineis, quas in pinnis transversas habent, pingues; multum inertiores minutae, latae, pilosae; inutilissimae vero unius
95 coloris macrae. conduntur in calice fictili non picato et linteo conligato, coniecta e*t* rosa matura, et suspenduntur super acetum cum sale fervens, donec per linteolum va- 10 porentur, postea reponuntur. vis earum adurere corpus, crustas obducere. eadem pityocampis in picea nascentibus, eadem bupresti, similiterque praeparantur, efficacissimae omnes ad lepras, lichenas. dicuntur et menses ciere et urinam; ideo Hippocrates et hydropicis dabat. 15

96 Cantharides obiectae sunt Catoni Uticensi, ceu venenum vendidisset in auctione regia, quoniam eas HS LX addixerat. **5.** et sebum autem struthocamelinum tunc venisse HS XXX obiter dictum sit, efficacioris ad omnia usus, quam est anserinus adips. 20

97 (31) Diximus et mellis venenati genera. contra utuntur
21, 74

---

§ 95: Diosc. II 65. — II 66. eupor. I 128. Hippocr. de victu in morb. acut. 104.

---

1 tantum *ll.* **f** *Verc.* (*H*). tamen *v.* 2 *an* est? *cfr. Frobeen. p. 34 seqq.* 3 sponge **VR**[1]. -gia **d** *v. a. S.* | cynorrhodi *v.* gymorh- **VR**[1]. gynoro- **d**. tynorh- **r**. -rodii **E**. 4 fraxine **R**. | ceteraque **dT**. -raeque **f** *v. a. G.* | alba *v.* alia **R**. -iae **VE**. -ie **dT**. 6 pingues, multum *U 645.* multum pingues *ll. v.* (*cum seqq. iungunt v. a. G* (*D*) *contra Diosc.*). 7 uerum **E**. 9 coniecta et *ego.* -ctae (-te **RE**) *ll.* **T** *S.* contectae *J.* congestae *v. cfr. XXII 140. XXIV 26. XXXII 75. XXX 23. XVIII 134. XXXI 29. IX 167. XIX 70. XX 9. VIII 46. XXVII 40. XXVIII 30. XXXVI 101.* 12 pytio capis **V**. | pice **VRd**. 14 lepras **r** *v.* leplas **E**. feras *r* **T** *J.* lepras et feras *coni. J coll. Diosc.* | et *om.* **E** *v. a. Lugd.* | ciet **E** *Ven.* 15 dabant **V**[1]**R**. 16 cantharidas **VRd**. 17 uendidisse **E**. uendisse **V**. | actione **R**. 18 struthiocamelinum **d** *Verc.* struto- **r**. scru- **R**. 19 est **E**. 21 ut (*pro* et) *supra scripto* ad **E**. | genere **E**. | contra quod **d** (?) *v. a. D.*

melle, in quo apes sint mortuae. idem potum in vino remedium est vitiorum, quae e cibo piscium gignuntur.

(32) In canis rabiosi morsu tuetur a pavore aquae 98 canini capitis cinis inlitus vulneri. oportet autem com-5 buri omnia eodem modo, ut semel dicamus, in vase fictili novo argilla circumlito atque ita in furnum indito. idem et in potione proficit. quidam ob id edendum dederunt. aliqui et vermem e cadavere canino adalligavere menstruave canis in panno subdidere calici aut intus ipsius 10 caudae pilos combustos inseruere vulneri. cor caninum 99 habentem fugiunt canes; non latrant vero lingua canina in calciamento subdita pollici aut cauda*m* mustelae, quae abscisa e*a* dimissa sit, habentes. est limus salivae sub lingua rabiosi canis, qui datus in potu hydrophob*o*s fieri 15 non patitur; multo tamen utilissime iocur eius, qui in rabie momorderit, datur, si fieri possit, crudum manden-

§ 98: Pl. iun. 85, 7. — 85, 8. 9. — § 99: Aelian. n. a. IX 45. — Pl. iun. 85, 10—14. Diosc. II 49. eupor. II 113.

1 apis **R**. | sint (stant **VR**[1]**d**) mortuae *ll.v. an* sint inmortuae? *cfr. § 128. XXX 107.* | item **VR**. 2 e **VRdTf***H. om.* **E***v. sed cfr. XX 219.* 3 rabiosi (-os **V**[1]) **VRdT***H.* -bidi **E***v*(*D*). *cfr. § 99. 100. 102. in totum* rabiosus *quindecies,* rabidus *decies ap. Plin. traditum est.* | ad **E**. | aqua **d**. 4 canini *om.* **R**. | aurem **V**. aut rem **E**. igne *v.a.G.* 6 ista **VR**[1]. | furnum **d***v*. fummum **R**. fumum **Vf**. fornum **Er**. 7 quidem **E**. | ob id *ll.v. an* caput (*vel* et id)? *cfr. Pl. iun.* | deduxerunt **V**. 8 aliquid **VR**[1]. 9 calici *ll.v. cfr. XXVIII 84.* calci *D cum vet. Dal.* | intus *ll.v. an* imos (*vel potius* calciamentis *pro* caliciautintus)? 10 combustus **VR**[1]. | inseruere **dfr**[1]*S.* -uiere **V**. inser inserueri **R**. insuere **E***v*. al. . . . **r**[2] (*reliquis margine abscisis*). | uulnere **V**. *del. voluit J* (*ut intellegeretur* calici). 12 subpedita **V**. -pudita **R**[1]. | polli **E**. | caudam *v*. -da **dE**. caduda **V**. -uca **R**. al. . . . **r** (*reliquis margine abscisis*). 13 abscisa ea *J.* -isae **V**. -ise **R**. -isa *v* (*Brot.*). -issae **E**. -issa ea *D.* -issa **d**(?)*C. cf. § 101. XXX 37. 88. 98. 115. XXVIII 220. XXIV 152. XXVI 130. XXXI 124. XXXIII 48. XXXVII 158. XVII 67. 98. 138. 205. 238. IX 110. V 85. IV 5. 37.* 13 sint **E**. 14 cani **V**. | poto **V**. | hydrophobos (-ouos *v*) *H.* -bas **E**. -polophas **R**. -poloblas **Vd**. -pos **r**. | feri **VR**[1]**d**. 15 utilissimi **R**.

dum; sin minus, quoquo modo coctum, aut ius coctis
100 carnibus. est vermiculus in lingua canum, qui vocatur
a Graecis lytta, quo exempto infantibus catulis nec rabidi
fiunt nec fastidium sentiunt. idem ter igni circumlatus
datur morsis a rabioso, ne rabidi fiant. et cerebello gal- 5
linaceo occurritur, sed id devoratum anno tantum eo
prodest. aiunt et cristam galli contritam efficaciter in-
poni et anseris adipem cum melle. salliuntur et carnes
eorum, qui rabidi fuerint, ad eadem remedia in cibo
101 danda*e*. quin et necantur catuli statim in aqua ad sexum 10
eius, qui momorderit, ut iocur crudum devoretur ex iis.
prodest et fimum gallinaceum, dumtaxat rufum, ex aceto
inpositum et *mur*i*s* aranei caudae cinis ita, ut ipse, cui
abscisa sit, vivus dimittatur, glaebula ex hirundinum *n*ido
inlita ex aceto, vel pulli hirundinis combusti, membrana 15
sive senectus anguium vernatione exuta cum cancro mas-
culo ex vino trita; *hac* etiam per se reposita in arcis
102 armariisque tineas necant. mali tanta vis est, ut urina
quoque calcata rabiosi canis noceat, maxime ulcus haben-
tibus. remedio est fimum caballinum adspersum aceto et 20
calefactum in fico inpositum. minus hoc miretur qui

§ 100: Gratius cyneg. 387. — §§ 100. 101: Pl. iun. 85, 14—22. 22. 23. — § 102 extr.: cfr. Plin. XXX 142. — Diosc. II 70. schol. Nicand. ther. 817.

1 sin **VT***S.* si *rv.* | *an* e coctis? *cfr. 78. 79. 105. XXVIII 185.* 3 lytta **dTE***v.* litta **V.** lita **R.** lytra *Verc. Dal.* 4 idem *v.* id est **E***Ven.* item *r.* | terrigni **E.** -igini **V.** 5 a **E***v.* *del.* **d.** *om. r.* 6 eo tantum **d**[2]. tantum **d**[1]. 7 galli *om.* **E** *G Dal.* 8 salliuntur **V.** salluu- **E.** saliu- *r*(?)*v.* (saluu- *codd. Pl. iun.*). 9 fuerint **V**[1]*Pl. iun.* -runt *rv.* 10 dandae *v.* -di (*ortum ex* dande) **Vd.** danati **E.** danti **r.** *om.* **R.** | qui **VR**[1]**d.** 11 ex his **r.** ex **R.** 12 rupum **V**[1]. ruptum **V**[2]**R.** 13 muris *v.* aures *ll.* | sit cui **VR**[1]. 14 abscissa **d**(?)**E**[2]*v.a. Brot.*(*D*). | sit *om.* **VR**[1]. | filius **E.** | dimittitur gleba ex harundinum **E.** | nido *v e Pl. iun.* modo **E.** lino *r.* al. . . . **r** (*reliquis margine abscisis*). 15 ex aceto *om.* **E.** 16 uernationem **V.** -nũ **R**[1]. | exita **E.** 17 ex uino *om.* **E***v.a.H.* | hac (*vel* qua) *ego.* nam *ll.v.* 18 necat *v.* | mali *om.* **E.** | urinae **V.** 20 remedium **E***v.a.H.* | eſſe **Vd.** ſeſe **R**[1]. *om.* **f.** | adeparsum **E.** | acetum **V.** 21 fixo **E.**

cogitet lapidem a cane morsum usque in proverbium discordiae venisse. qui in urinam canis suam egesserit, torporem lumborum sentire dicunt. — (Lacerta, quam sepa, alii chalcide*m* vocant, in vino pota morsus suos sanat). —
5 (33) Veneficiis ex mustela silvestri factis contrarium 103 est ius gallinacei veteris large haustum; peculiariter contra aconita addi parum salis oporteat. gallinarum fimum, dumtaxat candidum, in hysopo decoctum aut mulso contra venena fungorum boletorumque, item inflationes ac strangu-
10 lationes, quod miremur, cum, si aliud animal gustaverit id fimum, torminibus et inflationibus adficiatur. sanguis 104 anserinus contra lepores marinos valet cum olei aequa portione, i*d*em contra mala medicamenta omnia adversatur cum Le*m*nia rubrica et spinae albae suco, *ut* pastillorum
15 drachmis quini*s* e cyathis ternis aquae bibatur. item mustelae catulus, ut supra diximus praeparatus, coagulum 60 quoque agninum adversus omnia mala medicamenta pollet; item sanguis anatum Ponticarum; itaque et spissatus servatur vinoque diluitur; quidam feminae anatis efficaciorem
20 putant. simili modo contra venena omnia ciconiarum ven- 105

§ 103: Diosc. eupor. II 136. de venen. 7. — Diosc. IV 83. II 98 med. eupor. II 160. — cfr. Colum. VI 5, 1. — § 104: Diosc. eupor. II 156. de venen. 30. Pl. iun. 108, 16. 17. — (cfr. Diosc. V 113. eupor. II 135). — Pl. iun. 107, 25. 108, 2. — § 105: Pl. iun. 107, 25. Scribon. 189. Diosc. de venen. 1. Pl. iun. 107, 26.

2 urina **V d**. 3 sentiri **V**. | dicuntur **E**. dicitur *v.a.H.* | sepa *B Ven.(J)*. isepa **V d**. hi sepa **R**(?)*C*. hysepa *v.a.B.* irepha **E**. alii sepa *U 647*. 3. 4 *uncos ego posui. verba pertinent fortasse ad finem § 89 vel ad alium locum.* 4 chalcidem *Ven. Verc. e schol. Nicandri (D)*. calciden **V**[1]. -idicen **V**[2]**R**. chalc- **d***v* (*e Diosc.*). calchidicaen **E**. 7 aconita *ll.S.* -tum *v.* -tata *J. sed cfr. nota ad XXIV 20.* | satis **E**. | oportet *v.aS. cfr. vol. III p. 494 ad XVII 81.* 8 decocto **E**. | contra *om.* **E** *v.a.H.* 9 boletorumque astringit *v.a.H.* | inflammationes **E***v.a.G.* | ac *om.* **R**[1]. et **V**. 11 intionibus **E**. | adficitur **VR**.
13 idem *ego.* item *ll.v.* | assertus **d**. 14 lemnia *v.* lennia **E***r*. lenia **d**. lenta *r.* | ut *ego. om.ll.v.* 15 quinis e *ego.* qui in **E**. quinque *r.* quinque in *Ven.(D)*. -que qui in *v.* quinis quae e *J.* | bibatur **VE***D*. -antur *r*(?)*v*. 19 quidem **V**.
20 putat **R**.

triculus valet, coagulum pecoris, ius ex carne arietum, privatim adversus cantharidas, item lac ovium calidum praeterque iis, qui buprestim aut aconitum biberint, columbarum silvestrium fimum privatim contra argenti vivi potum, contra toxica mustela vulgaris inveterata drachmis 5 binis pota.

106 **6.** (34) Alopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprio et melle, item ungularum muli vel mulae ex oleo myrteo, praeterea, ut Varro noster tradit, murinum fimum, quod il*l*e muscerdas appellat, aut muscarum capita recen- 10 tia prius folio ficulneo asperatas. alii sanguine muscarum utuntur, alii x diebus cinerem earum inlinunt cum cinere chartae vel nucum ita, ut sit tertia portio e muscis; alii lacte mulierum cum brassica cinerem muscarum subigunt, quidam melle tantum. nullum animal minus docile existi- 15 matur minorisve intellectus; eo mirabilius est Olympiae sacro certamine nubes earum immolato tauro deo, quem 107 My*i*oden vocant, extra territorium id abire. alopecias cinis et *e* murium capitibus caudisque et totius muris emendat, praecipue si veneficio acciderit haec iniuria, item irenacei 20 cinis cum melle aut corium combustum cum pice liquida.

Diosc. eupor. II 162 coll. 164. Pl. iun. 108, 1. — § 106: Pl. iun. 15, 6. Diosc. eupor. I 95. Marc. 6, 7. 21. — cfr. Plin. X 75. Aelian. n. a. V 17 (XI 8). — § 107: Pl. iun. 15, 8. Diosc. II 2. eupor. I 95. Pl. iun. 15, 8. 9. Marc. 6, 24.

---

1 pecoris **VRdT***H*. caulis **E**. pecoris, caulis *v*. | tus **VR**[1]. 3 praecesque **E**. praeterquam *v.a.(P)H*. | iis qui **d***v*. his quibus **VR**. in cibus **E**. | anitum **R**. 7 pecodum **E**. -cudis **VR**[1]**f**. 8 cyprino **d***v.a.S* (*an recte? cfr. XV 28. XIII 5. 17. XXX 110. (21). Scribon. 156. 264. 265. 267*). 9 uarro narrat **dT**. 10 ille *ego*. lite **VE**. linthe **d**. item **R**(?)*v*. idem *J cum vet. Dal.* rite *D*. | muscredas **VR**[1]. | ut **E**. et **V**(?)*v.a.D*. 12 alii decem **dE***v*. aliae (alii **R**[2]) sanguine (-nem **V**) decem *r*. | cineremarum **V**. 13 cartae **V**. | portio *ego*. pars *v*. pars portio **VR**[1]**dT**. *om.* **Er** (*omissionis causa perspicua*). *cfr. XXXIV 97. 98. 160 al.* 14 cum—cinerem *om.* **VR**[1]. | cinere **E**. | subiciunt **VdE***v.a.G*. 15 docile minus **VR***S*. 18 myioden (myo- *v*) *G*. mylo- (milo- **R**) *ll*. | uocent **VR**[1]. | habire **V**. 19 et e *ego*. et **VE**. e **R***v*. ex **d***D*. | emundat **V**. 20 beneficio **VE**. | irinacei **VR**.

caput quidem eius ustum per se etiam cicatricibus pilos reddit, alopecias autem in ea curatione praeparari oportet novacula; et sinapi quidam ex aceto uti maluerunt. quae de irenaceo dicentur, omnia tanto magis valebunt in hy-
5 stric*e*. lacertae quoque, ut docuimus combustae cum radice 108 recentis harundinis, quae, ut una cremari possit, minutim 98 findenda est, ita myrteo oleo permixto cinere, capillorum defluvia continent. efficacius virides lacertae omnia eadem praestant, etiamnum utilius admixto sale et adipe ursino
10 et cepa tusa. quidam denas virides in X sextariis olei veteris discocunt, contenti semel in mense unguere. pel- 109 lium viperinarum cinis alopecias celerrime explet, item gallinarum fimum recens inlitum. corvi ovum in aereo vase permixtum inlitumque deraso capite nigritiam capilli
15 adfert, sed, donec inarescat, oleum in ore habendum est, ne et dentes simul nigrescant, idque in umbra faciendum neque ante quadriduum abluendum. alii sanguine et cere- 110 bro eius utuntur cum vino nigro; alii excocunt ipsum et nocte concubia in plumbeum vas condunt. aliqui alopecias
20 cantharide trita inlinunt cum pice liquida, nitro praeparata cute — caustica vis earum, cavendumque ne exulcerent alte —, postea ad ulcera ita facta capita murium et fel murium et fimum cum helleboro et pipere inlini iubent.

§ 108: cfr. Marc. 6, 9. — § 109: Seren. 108. Pl. iun. 14, 13. Marc. 6, 15. — Pl. iun. 15, 9. Marc. 6, 6. — Pl. iun. 16, 2—6. Marc. 7. 7. Aelian. n. a. I 48.

3 *dist. D. cfr. Diosc. eupor. I 95.* | utili **VR**¹**d**. (*an* e sinapi . . et aceto uti illo *sc.* capite?). 4 irenaceo (irin- **VR**) *H.* -cei **E**. herinaceis **d***v*. | dicuntur *v.a.J.* 4. 5 hystrice *v.* histrici **R**¹**E**. -chi *r*. 5 combuste **V**. 6 recentis **d***v*. -tis cum *r*. | minutatim **dT**. 7 ita *ll.G.* itemque *v*. | permixte **VR**¹. -tę **d***SJ*. | cinere *ego*. -res *ll.v. cfr. § 113.* 8 uiridis **V**. 9 etiamnum **V**²**Er***v*. templū (-li **d**) annum *r*. 10 denos **VdE**. x *v*. decem (dic- **V**) *ll.G.* | sextarios **E**. 11 ueteris *om.* **V**¹**R**¹. continenti semel **R**¹. -entis mel **V**. 12 celeberrime **Vd**. 14 uaso **V**²*S*. -sum **V**¹. | capiti **E**². 15 adferre (*om.* sed) **E**. 18 ipsum *om.* **E**. 19 nocte *v*(*D*). -tu **E**. -te in *r***T***H*. | alii qui **V**. 21 caudi cauis **d**. -uti caris **V**. | ne *om.* **R**¹. exulcerant **d**. 22 ita **Er***v*. alta *r*. 22. 23 et fel murium *om.* **VR**¹**d**.

111 (35) Lendes tolluntur adipe canino vel anguibus in cibo sumptis anguillarum modo aut eorum vernatione, quam exuunt, pota, porrigines felle ovillo cum creta Cimolia inlito capite, donec inarescat.

112 (36) Capitis doloribus remedio sunt coclearum, quae 5 nudae inveniuntur nondum peractae, ablata capita et his duritia lapidea exempta — est autem calculi latitudine, *ea*que adalligantur, *s*et minutae fronti inlinuntur tritae, item oesypum —, ossa e capite vulturis adalligata aut cerebrum cum oleo et cedria, peruncto capite et intus naribus 10
113 inlitis, cornicis cerebrum coctum in cibo sumptum vel noctuae, gallinaceus, si inclusus abstineatur die ac nocte, pari inedia eius, cuius doleat, evulsis collo plumis circumligatisque vel cristis, mustelae cinis inlitus, surculus ex nido milui pulvino subiectus, murina pellis cremata ex 15 aceto inlito cinere, limacis inter duas orbitas inventae ossiculum per aurum, *a*rgentum, ebur traiectum in pellicula canina adalligatum, quod remedium pluribus semper-
114 que prodest. fracto capiti aranei tela ex oleo et aceto

§ 111: Pl. iun. 13, 2—4. Marc. 4, 6. — § 112: Marc. 1, 41. — Seren. 21. — Pl. iun. 11, 21. Marc. 1, 81. 70. — § 113: Marc. 1, 69. — Pl. iun. 11, 22—25. Marc. 1, 82. — Pl. iun. 11, 25. 26. Marc. 1, 83. — Pl. iun. 12, 1. Marc. 1, 84. — § 114: Pl. iun. 12, 4—6. Marc. 1, 86. — Diosc. II 68. eupor. I 208. — Pl. iun. 12, 2—4. Marc. 1, 85.

1 lindes **V**. 2 aut *om.* **R**[1]. | uernatione (-nem **V**) eorum **VR**[1]**d***S.* 3 quam **d***v.* qua **VE**. qui **R**. | prurigines **d***Marc. v.a.B.* 4 inlita **E***v.a.H.* linito **RdTf***S.* | capiti *v.a.H.* 6 nodum peraciae **V**. | ablata *ll.G.* -to *v*(*D*). | capite **E***v.a.G*(*D*). | et **E***v*(*D*). ex *rG.* 7 lapide **VR**[1]. | calculi **Er***G.* ea ca- *v*(*S*). ea calli **d**. ea calicula *r.* 7. 8 eaque *ego.* quae *ll.v.* 8 adalligantur **VRdTf***H.* allig- **E***C.* -gatur *v.* | set *ego.* et *ll.v.* | minuti **Vd**. 9 oesypum (aes- **V**) **VRdT** *Verc.*(*H*). eryp- **E**. erip- *Ven.* resip- *v.* aegypii *C e coni. B.* | ossa e **RdT***v.* osse *r.* | capitum **E**. 10 et *om.* **E***v.a.H.* | cedrino *v.a.H.* 13 medridie **E**[1]. mer- **E**[2]. | cuius **E**. qui *rv.* | colo **E**. 14 surculos **V**. 16 inlita **E**. | cinerem **VE**. 17 aurem *v.a.S.* | argentum *D cum U 648.* cogerent cum *ll.* cohaerens cum *J.* cum *v.* | ebore *v.a.D.* 18 pluribus profuit *U 648. an* plurimum? 18. 19 semper **E***D.* 19 fracto **r***v.* ad caput fractum fracto **R**. fractū **V**. -ta **d**. facto **E**.

inposita non nisi vulnere sanato abscedit. haec et vulneribus tonstrinarum sanguinem sistit, a cerebro vero profluentem anseris sanguis aut anatis infusus, adeps earundem alitum cum rosaceo. co*cle*ae matutina pascentis
5 harundine caput praecisum, maxime luna plena, lineo panno adalligant capitis doloribus liceo aut cera alba *addita* fronti inlinunt. et pilos caninos panno adalligant.

(37) Cerebrum cornicis in cibo sumptum palpebras 115 gignere dicitur, oesypum cum murra calido specillo in-
10 litum. idem praestare muscarum fimique murini cinerem aequis portionibus, ut efficiatur dimidium pondus denarii, promittitur, additis II sextis denarii e stibi, ut omnia oesypo inlinantur; item murini catuli triti in vino vetere ad crassitudinem acopi. pilos in *i*is incommodos evulsos 116
15 renasci non patitur fel irenacei, ovorum stelionis liquor, salamandrae cinis, lacertae viridis fel in vino albo sole coactum ad crassitudinem mellis in aereo vase, hirundinis pullorum cinis cum lacte tithymalli, spuma coclearum.

(38) Glaucomata dicunt Magi cerebro catuli septem 117
20 dierum emendari specillo demisso in dexteram partem,

§ 115: Marc. 8, 180. — § 116: Marc. 8, 178. — Diosc. (II 11) eupor. I 53. — § 117: Marc. 8, 142. (104).

1. 2 ulceribus **E**. 2 tostrinarum **VE**. | sistit a **Er***v*. sistit **V**[2] *in ras.* **R**. si stillat (-lla **F**) **dF**. 3 profluentem (perf- **E**) *v*. -ti *r*. | infusus sistit **V**(?)*v. a. G*. 4 cocleae *H e Pl. iun.* coctae **VdT**. -te **R**. -ta **Er**. -tus *v*. *de mendo cfr. § 118.* | matutino *Pl. iun. v. cfr. XVIII 235.* 5 *an* in lineo? *cfr. Pl. iun. et Marc.* 6 alligant **Vdf***S*. -gat **R**[1]. | liceo **RE***D*. lec- **V**. licio **d***v*. 6. 7 alba addita *ego. cfr. XXX 79.* alba *ll. v.* (cum cera *vet. Dal.*). 7 *dist. ego.* 9 calido **r**. *cfr. Marc.* (*Diosc. eupor. I 53*). -dos **E**. -da **R***S*(*D*). -dum *v*(*J*). alida **Vd**. | specillo **RT***H cum Gron.* -ielo **Vd**. penicillo *v*(*D*). -llos **E**. *cfr. Marc. et § 117. XXXII 75. VII 183. Cels. VI 6, 1. 27. 38. Diosc. l. l.* 12 duabus *ll. v.* | extis **V**. | denaria **Vd**. | e stibi *G*. estiui **VRd**. extiui (sex- *v*) **E***v*. 13 inlinuntur **V**. 14 iis *v*(*S*). is **V**. his *r C*(*J*). | euulsus **V**. 16 salamandram **VR**[1]**d**. | uiridi **V**. 17 coctum **V**. deco- **f**. 18 tytimalli **VE**. titim- **R**. 19 maci **V**. 20 emendatis pecillo (spe- **R**[1]) **VR**[1]. | dimisso **VR** *v. a. Lugd.*

si dexter oculus curetur, in sinistram, si sinister, aut
felle recenti axionis; noctuarum est id genus, quibus
pluma aurium modo micat. suffusionem oculorum canino
felle malebat quam hyaenae curari Apollonius Pita-
118 naeus cum melle, item albugines. murium capitum 5
caudaeque cinere ex melle inunctis claritatem visus resti-
tui dicunt, multoque magis gliris aut muris silvestris
cinere aut aquilae cerebro vel felle cum Attico melle.
cinis e *capite* soricis cum stibi tritus lacrimosis oculis
33, 101 plurimum confert — stibi quid sit dicemus in metal- 10
lis —, mustelae cinis suffusionibus, item lacertae, hirun-
dinis cerebrum. coc*le*ae tritae fronti inlitae epiphoras
sedant sive per se sive cum polline sive cum ture; sic
et solatis, id est sole correptis, prosunt. vivas quoque
cremare et cinere earum cum melle Cretico inunguere 15
119 caligines utilissimum est. iumentorum oculis membrana
aspidis, qua*m* exuit vere, cum adipe eiusdem claritatem
inunctis facit. viperam vivam in fictili novo comburere

---

§ 118: Marc. 8, 99. — Pl. iun. 21, 1. 2. Diosc. II 11. Marc. 8, 101. Diosc. eupor. I 41. — § 119: Marc. 8, 88.

---

1 sinistrum **V**. 2 axionis (xio- **R**[1]) *ll. v(J)*. asionis *B*. *cfr. X 68.* 3 auri **dT***v. a. B.* | modo *del. S. cum B.* | micat *ll. v(G)*. emicat *B*. eminet *Verc. cfr. XI 137.* 4 hiaenae **V**. genae **R**[1]. 4. 5 pitanaeus **RdE** *Verc. e coni. B(G)*. -nius **V**. pritaneus *vel* tyaneus *v*. 5 albugines oculorum **V**[2]**E***v. a. H(D)*.
6 caudarumque **d**(?)*v. a. S.* | et cinere **E**. | ex **R***v*. et *r*.
8 *dist. D. an* uel—melle *ut glossema delenda? cfr. § 123.*
9 e capite *ego*. et alipe **V**[1]**R**. al- **E**. et adipe **V**[2]. -ips *S*. -deps **d**(?)*v*. | suis **E**[1]. sui **E**[2]. | cum stibi **VR***S cum Gron. om.* **E**. combusti **d**(?)*v*. | lacrimosus **E**. 10 confer **E**. | stibi **E***v(D). cfr. XXXIII 101. Diosc. V 99.* stibis *r***T***H. cfr. XXXIV 169.* | sit **Er***v(S)*. est *r***T***H*. 11 suffusione **d**. -ffosionum **V**. | item — 11. 12 hirundinis *om.* **VR**[1]**d**. 12 cocleae *D. cfr. Pl. iun., de mendo § 114.* coctae *ll. S.* (quae etiam tritae coctaeue *v*). | fronte **d**. 13 se siue **dEr***v*. siue **V**[1]**R**. se **V**[2]. | pullinae **V**. 15 inungere **d**. -gi **E***v. a. S.* et unguere **V**. 16 caligine **R**. | uel iumentorum **VRd***S*.
17 quam *v(D)*. quae **E**. *om. rS.* | exuit uere **E***D*. exuerit *v*. ex (& **R**) utere **VR**. -ro **dT***S*. exuta uere *J e coni. S.*
18 facti **V**. -tis **R**[1].

addito feniculi suco ad cyathum unum et turis ma*n*na
una atque ita suffusiones oculorum et caligines inunguere
utilissimum est; medicamentum id echeon vocatur. fit et 120
collyrium e vipera in olla putrefacta vermiculisque enatis
5 cum croco tritis. e*t* uritur in olla cum sale, quem lin-
gendo claritatem oculorum consecuntur et stomachi to-
tiusque corporis tempestivitates; hic sal et pecori datur
salubritatis causa et in antidotum contra serpentes addi-
tur. quidam et ad o*cul*o*s* viperis utuntur in cibis. pri- 121
10 mum omnium occisae statim salem in os addi iubent,
donec liquescat, mox IIII digitorum mensura utrimque
praecisa exemptisque interaneis discoquunt in aqua, oleo,
sale, aneto et aut statim vescuntur aut pane colligunt, ut
saepius utantur. ius praeter supra dicta pediculos e toto
15 corpore expellit pruritusque etiam summae cutis. effectum
ostendit et per se capitis viperini cinis — utilissime *eo*
oculos inungunt — itemque adips viperinus. de felle 122
non audaciter suaserim quae praecipiunt, quoniam, ut suo

§ 120: Marc. 8, 102 (103). cfr. Plin. XXIX 70. Diosc. II 18. — § 121: Diosc. II 18. eupor. I 43. — Diosc. II 94 extr. — § 122: Seren. 218. (Diosc. V 92). — cfr. Diosc. II 19.

1 curis V. iu- d. | manna *B. cfr. XII 62.* (granum *Marc.*). mamna r. mammam Vdf. -ma *v.* mam R. mina E*D.* 2 unam Vf. 3 echeon *ll.S.* -hion *B.* entheon *v.* | uocantur V. -ant R[1]. 4 e *om.* E*D.* ex *H.* | uiperea d. 5 et uritur *ego. cfr. Marc.* exur- *ll.v.* 5. 6 linguendo r *e corr.* ting- V. 9 et ad oculos *ego.* et adtollitur (att- VdTf) *ll.* (*ante* quidam *v.a.B*). et ad totidem *C cum B.* et *G.* et ad coli uitium *J.* ex Athoitis *D coll. VII 27. sed cfr. Diosc. locus nondum sanatus.* 10 occisae d*v*(*D*). -sa VR*S.* octisa ae E. | statim in E. 11 inquescat V. | mox VRdT*H.* umor E*v.* | quattuor *ll.v.* | utrimque *v coll. § 70.* -rūque Er. triumque *r*f. 12 praecissa d. | aqua aut d(?)*v.a.S. latet mendum.* 13 sale aneto *om.* E. | et Er*v*(*D*). *om. rS.* | aut VRdT*S.* omniū (-ibus *v*) aut r*v.* aut omnium E. *an* omni carne aut? | a pane E. pene V. 14 uis VRE. | supra *om.* VR[1]. | peduculos E*D.* | et E. o V[1]. ex *D.* 16. 17 *dist. ego.* 16 eo *ego. om. ll.v.* 17 inungunt E*v.* ung- r. inunguit *H.* -git V[2]dT. iniungit V[1]. iungit R. | adips R[1]*S.* adeps r*v*(*D*). 18 audacter R(?)*v.a.S.* daticiter V. | suasserim V.

11,163 loco docuimus, non aliud est serpentium venenum. anguium adeps aerugini mixtus ruptas oculorum partes sanat, et membrana sive senectus vernatione eorum exuta, si adfricetur, claritatem facit. boae quoque fel praedicatur ad albugines, suffusiones, caligines, adeps similiter 5 ad claritatem.

123 Aquilae, quam diximus pullos ad contuendum solem 10,10 experiri, felle mixto cum melle Attico inunguntur nubeculae et caligationes suffusionesque oculorum. eadem vis est et in vulturino felle cum porri suco et melle exiguo, 10 item in gallinacei felle ad argema et albugines ex aqua diluto, item suffusiones oculorum, maxime candidi gallinacei. fimum quoque gallinaceorum, dumtaxat rubrum, 124 lusciosis inlini monstrant. laudant et gallinae fel et praecipue adipem contra pusulas in pupillis, nec scilicet eius 15 rei gratia saginant. adiuvat mirifice et ruptas oculorum tuniculas admixtis schisto et haematite lapidibus. fimum quoque earum, dumtaxat candidum, in oleo vetere corneisque pyxidibus adservant ad pupillarum albugines. qua in mentione significandum est pavones fimum suum re- 20

---

§ 123: Aelian. n. a. I 42. Marc. 8, 86. cfr. Diosc. II 96. — Marc. 8, 110. Seren. 204. 207. Marc. 8, 146. — § 124: Diosc. II 96. — Marc. 8, 147.

---

2 raptas **V**. 4 boae **RdTf***H*. boe **V**. uuluae **Er**. ululae *v*. 5 ab albugine **V**. 8 iunguntur **V**. 9 calligationes **E**. caligationis **R**[1]. culica- **V**. | effusionesque **E**. que **V**. *om.* **R**[1]. 10 est & in **VRd***S*. est ut in **E**. et in *v*. 11 argema **df***H*. -ata *U 650*. argeam **VR**. algemata **r**. alligeata **E**. -gato ad argema *v*. 12 item *ego*. item in *ll.S.* item ad *v*. *cfr. nota ad XXVIII 71.* (*XX 190*). | effusiones **E**. | candidis **VRE**. 12. 13 gallinaceis **E**. 14 inlini// **V**[1]*S*. -nit **F**. illini **V**[2]**RdT***H*. inlinitum **E**. illinendum (-niend- *G*) *v*. (*an* inlini utile?). | monstrat **VRd**. | laudat **VR**[1]**d**. | gallina/// **V**[1]. -ace **F**[2]. -acei **R**[1]**F**[1]**f**. | et **RE***J*. sed et **V**(?)**d***S*. sed *v*. *cfr. § 131.* 15 nec **VRfE***D cum U 651*. has **d**(?)*C*. hoc *v*. 16 adiuuat *v*. et adiu- **d**. et adluat **VR**. adlauat **Er**. | et ruptas **VRd***G*. ru- *C*. eru- **E***v*. 17 admixtis **d**(?)*v*. -to **RE**. -ta **V**. (*an* ea adiuuant . . admixta . . haematitae? *cfr. § 137.*) | schistos **V**. -tas **R**[1]. 18 ueteresque (*om.* cornei) **E**.

sorbere tradi invidentes hominum utilitatibus. accipiter 125
decoctus in rosaceo efficacissimus ad inunctiones omnium
vitiorum putatur, item fimi eius cinis cum Attico melle.
laudatur et milui iocur, fimum columbarum ex aceto ad
5 aegilopia, similiter ad albugines et cicatrices, fel anserinum, sanguis anatum contusis oculis ita, ut postea *oe*sypo
et melle inunguantur, fel perdicum cum mellis aequo
pondere, per se vero ad claritatem. e*x* Hippocratis
putant auctoritate adici, quod in argentea pyxide id ser-
10 vari iubent. ova perdicum in vase aereo decocta cum 126
melle ulceribus oculorum et glaucomatis medentur. co-
lumbarum, palumbium, turturum, perdicum sanguis oculis
cruore suffusis eximie prodest. in columbis masculae
efficaciorem putant; vena autem sub ala ad hunc usum
15 inciditur, quoniam suo calore utilior est. superinponi
oportet splenium e melle decoctum lanamque sucidam ex
oleo aut vino. earundem avium sanguis nyctalopas sanat 127
et iocur ovium, ut in capris diximus, efficacius fulvae. 28, 170
decocto quoque eius oculos abluere suadent et medulla
20 dolores tumoresque inlinere. bubonis oculorum cinis col-
lyrio mixtus claritatem oculis facere promittitur. turturis

---

§ 125: Marc. 8, 66. — Seren. 209. Marc. 8, 186. cfr. Diosc. eupor. I 54. — Seren. 210. Marc. 8, 85. Diosc. II 96. eupor. I 41. — § 126: Diosc. II 97. eupor. I 38. Celsus VI 6, 39. Pl. iun. 22, 14. Marc. 8, 161. 134. Pl. iun. 22, 15—17. — § 127: Diosc. eupor. I 44. Marc. 8, 189. 145. — Diosc. II 11.

---

1 homini **R**. 3 fimum **VR**[1]. 4 fimum **dE***v*. -um quoque **VRf***H* (*falso iteratum e §§ 123. 124. an* -umque?). 5 aegilopia **dT***S*. (-pas *v*). *cfr. Marc.* ecil- **V**[1]. egel- **E**. al.... **r** (*reliquis margine abscisis*). epil- *r*. 6 oesypo *H*. hysopo *ll.v*. 7 inunguatur **VR**[1]**d**. -gantur **E***v.a.S.* | cum *om.* **VR**[1]**d**. 8 ex *J.* et *ll. del. H.* dorcados *B.* dioscoridis et *v.* | hippocratis **T***v*. hipocis **V**. hypocis **Rd**. -cysis **E**. 9 ut putant *v.a.H.* | adicit **E**. -citur *v.a.H.* 12 perdicium **V**. 13 masculis **Vf**. 14 sublata **E**. 15 superponi **VRdf***H*. 16 plenium **V**. | decocto **Vdf**. 17 aut **E***Pl.iun.v.* ac *r***Tf***H*. 18 ouium **dEr***v*. auium *r*. *an* ouillum? | ut *om.* **Er**. atque ut *v.a.D.* 19 decoctae **E**. | oculos **d***v*. -lis **VRf**. -lorum **E**. 20 inlinunt **E***v.a.H.*

fimum albugines extenuat, item coclearum cinis, fimum
128 cenchridis; accipitrum generis hanc Graeci faciunt. argema
ex melle omnibus, quae supra scripta sunt, sanatur. mel
utilissimum oculis, in quo apes sint inmortuae. ciconiae
pullum qui ederit, negatur annis *multis* continuis lippi- 5
turus, item qui draconis caput habeat. huius adipe et
melle cum oleo vetere incipientes caligines discuti tradunt.
hirundinum pullos plena luna excaecant, restitutaque eorum
acie capita comburuntur; cinere cum melle utuntur ad
claritatem et dolores ac lippitudines et ictus. 10

129 Lacertas quoque pluribus modis ad oculorum remedia
adsumunt. alii viridem includunt novo fictili et lapillos,
qui vocantur *cinaedia*, quae et inguinum tumoribus ad-
alligari solent, novem signis signant et singulos detrahunt
per dies; nono emittunt lacertam, lapillos servant ad ocu- 15
130 lorum dolores. alii terram substernunt lacertae viridi
excaecatae et una in vitreo vase anulos includunt e ferro
solido vel auro. cum recepisse visum lacertam apparuit
per vitrum, emissa ea anulis contra lippitudinem utuntur,
alii capitis cinere pro stibi ad scabritias. quidam viri- 20
dem, collo longo, in sabulosis nascentem comburunt et
131 incipientem epiphoram inungunt, item glaucomata. muste-
lae etiam oculis punctu erutis aiunt visum reverti, eadem-
que quae in lacertis et anulis faciunt; serpentis oculum

---

§ 128: cfr. Pl. iun. 9, 1. Marc. 8, 46. 47. 48. (cfr. Plin. XI 152). Diosc. II 60. eupor. I 41. cfr. Marc. 8, 138. — § 130: Marc. 8, 49. — 8, 90. — § 131: Marc. 8, 140.

---

1 fimum cinis **Vf**. fimum *om.* **R**[1]. 2 cencridis **Vf**. cendidis **R**[1]. | accipitur **VR**[1]. | argeam **VR**[1]. 3 ex// **VF**. & e **R**[1]. | sanantur **VRd** *v. a. G.* 4 sunt **E** *v. a. S. cfr. § 97. 143. XXX 30. 50. 52. 58. 62. 73. 107.* 5 multis *ego e Marc. om. ll. v. cfr. Pliniana p. 36.* 13 cinaedia *B. cfr. XXXVII 153.* zenidia (cen- *v*) **E** *v.* -ichia *r* **Tf**. | quae *del. vet. Dal.* | inunguinum **VR**. ung- **r**. 14 signantes et *v. a. S.* 15 non **E**. 16 substernant **VR**. 17 anulos **V**[2]**E** *r H(D).* anellos *r S.* annulos *v.* | e **V** *v.* ef **R**. et **E** *r.* *om.* **d**. | forro **R**[1]. 18 lacerta aparuit **V**. 21 longo collo **R**(?) *v. a. D.* 22 et item **VR**[1]**d** *v. a. G.* 22. 23 mustelae et incipientem (inop- **R**[1]) **VR**[1] (*falsa iteratione*). 23 etiam in **E**. | eritis **V**. 24 et anuli **V**.

dextrum adalligatum contra epiphoras prodesse, si serpens viva dimittatur. lacrimantibus sine fine oculis cinis stelionum capitis cum stibi eximie medetur. aranei muscarii tela et praecipue spelunca ipsa inposita per frontem ad
5 duo tempora in splenio aliquo ita, ut a puero inpube et capiatur et inponatur nec is triduo se ostendat ei, cui medebitur, neve alter nudis pedibus terram attingat his diebus, mirabiliter epiphoris mederi dicitur; albugines 132 quoque tollere inunctione araneus candidus, longissimis
10 ac tenuissimis pedibus, contritus in oleo vetere. is etiam, cuius crassissimum textum est in contignationibus fere, adalligatus panno epiphoras sanare traditur. scarabaei viridis natura contuentium visum exacuit; itaque gemmarum scalptores contuitu eorum adquiescunt.
15 (39) Aures purgat fel pecudis cum melle, canini lactis 133 instillatio sedat dolorem, gravitatem adeps cum absinthio et oleo vetere, item adeps anserinus. quidam adiciunt sucum cepae, alii pari modo. utuntur et per se ovis formicarum, namque et huic animali est medicina, constatque ursos aegros hoc cibo sanari. anserum omnium- 134
20 que avium adeps praeparatur .... exemptisque venis

§ 132: Marc. 8, 150. — 8, 100. Isid. VI 11, 3. — § 133: (cfr. Plin. XXVIII 173. Diosc. eupor. I 60). Pl. iun. 17, 25. 26. 18, 12. Marc. 9, 121. 22. 96. 120. Aelian. n. a. VI 3 extr. Plin. VIII 101. — § 134: Diosc. II 86. 93. — Pl. iun. 18, 3. 4. 4—7. Diosc. eupor. I 67. Seren. 176—179. Marc. 9, 124.

2. 3 stelionum **V***J*. -nibus (*ortum ex* -nuuſ) **E**. stellionum **R***S*. -nis **d***v*. 5 in *om.* **R**. | spelio aquilo **E**. 6 nec is **V***v*. ne is **R**. ne his **d**. ne **E**. | ei qui **V**[1]**R**[1]**f**. 7 medeatur *v.a.S.* | alter **VE***D*. alteruter *r*(?)*v*. 8 dicitur **E**[2]*S*. -cuntur **E**[1]*v*. -cuntur (-cunt **R**) dicitur *r*. 9 quoque dicitur *v.a.S.* 10 contritis **V**. | sed iam **E**. sed is etiam *v.a.S.* 11 cui **Rd***S*. | craſſimum **V**[1]. grauiſſ- **V**[2]**E**. | ſectum **E**. 12 sane **V**. ane **R**. 14 scaltores **V**[1]**r**. -ri **R**. sculptores **V**[2]**d***v.a.S.* | contuito **d**. | eo **dT**. 16 grauitatemque **d**. | absentio **V**. 17 adiiciunt **d***v*. dicunt *r***T**. 18 et allii **Rd**(?)*v.a.S.* | ////uis **R**. 21 *lac. ego indicavi. exciderunt* aqua lotus (*aut* membranis *ita, ut fuerit* exemptis membranis uenisque). *cfr. Diosc.* 21 *et* p. 416, 1 omnibus uenis **E**(?)*D*.

omnibus patina nova fictili operta in sole subdita aqua
ferventi liquatus saccatusque lineis saccis et in fictili novo
repositus loco frigido; minus putrescit addito melle. mu-
rium cinis cum melle instillatus aut cum rosaceo decoctus
aurium dolores sedat. si aliquod animal intraverit, prae- 5
cipuum remedium est murium fel aceto dilutum; si aqua
135 intraverit, adeps anserinus cum cepae suco. gliris de-
tracta pelle intestinisque exemptis discoquitur melle in
vase novo. medici malunt e nardo decoqui usque ad
tertias atque ita adservari, dein, cum opus sit, strigili 10
tepefacta infundere. constat deplorata aurium vitia eo
remedio sanari aut si terreni vermes cum adipe anseris
decocti infundantur; item ex arboribus rubri cum oleo
triti exulceratis et ruptis auribus praeclare medentur.
136 lacert*ae* inveterat*ae*, in os pendentium addito sale, con- 15
tusas et ab ictu miseras aures sanant, efficacissime autem
ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per caudam
distinctae. milipeda, ab aliis centipeda aut multipeda
dicta, animal est e vermibus terrae, pilosum, multis pedi-
bus arcuatim repens tactuque contrahens se; oniscon 20

---

§ **135**: Scribon. 39. Pl. iun. 18, 9—13. Marc. 9, 34. 125. Diosc. eupor. I 57. — Pl. iun. 18, 8. 13—15. Diosc. II 72. eupor. I 60. Seren. 171—173. Marc. 9, 64. — Seren. 169. Marc. 9, 84. — § **136** med.: cfr. Diosc. II 37. Scribon. 39. Marc. 9, 10. 33. Diosc. eupor. I 57.

---

1 noua **VdE***v*. -uo **R**(?)*G*. *cfr. Diosc. et XV 63. XVIII 103.* | fictilio **V**. 2 liquatus **VRd**. -tur **E***v*. | siccatusque **Vd**. -turque *v.a.G*. 3 frigide **V**. | *dist. ego*. 6 si — 7 suco *om.* **VR**[1]**d**. 8 cum melle *Pl. iun.* (*cfr. § 121*). in melle *coni. S.* *an* e melle? 9 e *om.v.a.G*. 10 tertias **dE***Pl.iun.v*. -ias partes *r***T***S*. *cfr. XXI 119. XXIV 131, al. contra XXI 133.* | cum *om.* **E**. | strigila **V**[1]. stringil **E**. stingili **R**[1]. 12 terreni **dEr***Pl.iun.v*(*J*). -rre **R**. -rrae **Vf***S*. | cum **VRdT***H*. aut **E**. *del. v*. 15 lacertae inueteratae *ego*. -ti inueterati (*orta ex* -te) *ll.v*. *cfr. nota ad XXX 53.* 15. 16 contusus **E**[2]. -sis **E**[1] -si *v.a.H*. 16 seras **dT**. laesas *v.a.S*. 17 caudam **dE***v*. -dis *r*. 18 distinctae **VR**. -cte **dE***v*. -cti *C*. | millipaeda **r**. miripaedi **R**. millepeda *v.a.J*. *cfr. nota ad XXIV 152.* | ab aliis — multipeda *om.* **VR**[1]**d**. 20 arquatim **E**. -tum **V**[1]**f**. arcuatum **V**[2]**T**. | onis quod **E**.

Graeci vocant, alii iulon. efficacem narrant ad aurium
dolores in cortice Punici mali decoctum et porri suco.
addunt et rosaceum et in alteram aurem infundunt. illam
autem, quae non arcuatur, sepa Graeci vocant, alii scolo-
5 pendram, minorem perniciosamque. cocleae, quae sunt 137
in usu cibi, cum murra aut turis polline adpositae, item
minutae, latae fracturis aurium inlinuntur cum melle.
senectus serpentium fervente testa usta instillatur rosaceo
admixta, contra omnia quidem vitia efficax, sed contra
10 graveolentiam praecipue ac, si purulenta sint, ex aceto,
melius cum felle caprino vel bubulo aut testudinis ma-
rinae — vetustior anno eadem membrana non prodest,
nec imbre perfusa, ut aliqui putant —, aranei sanies 138
cum rosaceo aut per se in lana vel cum croco, gryllus
15 cum sua terra effossus et inlitus. magnam auctoritatem
huic animali perhibet Nigidius, maiorem Magi, quoniam
retro ambulet terramque terebret, stridat noctibus. ve-
nantur eum formica circumligata capillo in cavernam eius
coniecta, efflato prius pulvere, ne sese condat; ita formi-
20 cae conplexu extrahitur. ventris gallinaceorum membrana, 139

---

§ 137: Pl. iun. 18, 15—24. Diosc. eupor. I 57. 66. 57. 60. — § 138: Diosc. eupor. I 57. Marc. 9, 97. Isid. XII 3, 8. — § 139: Pl. iun. 18, 24—27. Marc. 9, 95. 94. Scribon. 39. — Diosc. II 38. eupor. I 57. Pl. iun. 18, 27. 19, 1. 2. Marc. 9, 125.

---

1 iulon *D ex ind.* tulion **E**. tullon **r**. tolon **d**. tollon **V**. tollen **R**. tylon *v*. tilon *v*. | efficaciter sanant (-nat *del.* ad *v*) **E***v.a.H.* 2 cortici **R**. | malū **R**. | decoctum et **E***v*. -tum mel **VdT**. -tum mell' **R**. -tum uel *D cum U 653.* | orrisuquo **R**. *corr.* **r** *periit margine absciso.* (*an* et porri sucū addunt?). 3 illā **d***v*. illa *r*. 4 arquatur **VE**. 5 coclieque **V**. quocliae quae **R**. *om.* **E**. 7 et latae **d**(?)*v.a.S.* 8 fenectus **VRd***v*. fracturis **E**. | inlinantur **E**. | rosace **V**[1]**R**[1]. 9 admixta **RFfE**. -to **V**[2] *in ras.* **d***v*. *cfr. § 51. 124. XXX 141. XXXI 118. XXXV 177. XXXVI 133.* | sed *om.* **E**. 10 ac **Er***D*. et **rf***S*. aut *v*. | purulentiae (-tae *v*) sunt **Er***v.a.S.* 13 imber **V**. | pertusa **R**. pest- **V**. | aut aliquid **E**. | putant, item *v.a.S.* 14 croco auribus prodest *v.a.D.* 15 magna auctoritate **Vd**. 17 stridet **f***S* (*ad seqq. referens*). 18 circumligata capillo in ca *om.* **E**. | uerna **E**. 19 efflatorius **VR**[1].

quae abici solet, inveterata et in vino trita auribus purulentis calida infunditur, gallinarum adeps. *est* quaedam pinguitudo blattae, si caput avellatur; hanc tritam una cum rosaceo auribus mire prodesse dicunt, sed lanam, qua incluserint, post paulum extrahendam; celerrime enim 5 id pingue transire in animal fierique vermiculum. alii binas ternasve in oleo decoctas efficacissime auribus me-
140 deri scribunt et tritas in linteolo inponi contusis. hoc quoque animal inter pudenda est, sed propter admirationem naturae priscorumque curae totum in hoc loco 10 explicandum. plura earum genera fecerunt: molles, quas in oleo decoctas verrucis efficaciter inlini experti sunt.
141 alterum genus mylo*e*con appellavere circa molas fere nascens; his capite detracto adtritas lepras sanasse Musa*e*um pycten in exemplis reliquerunt. tertium genus et 15 odoris taedio invisum, exacuta clune; cum pisselaeo sanare ulcera alias insanabilia, strumas, panos diebus XXI inpositas, percussa, contusa et cacoëthe, scabiem furuncu-
142 losque detractis pedibus et pinnis. nos haec etiam audita fastidimus; at, Hercules, Diodorus et in morbo regio et 20 orthopnoicis se *de*disse tradit cum resina et melle. tantum potestatis habet ars ea pro medicamento dandi quid-

---

§ 142 extr.: Pl. iun. 88, 8. Marc. 34, 40.

---

1. 2 purulentis et quaedam pinguitudo **d**. 2 gallinarum quoque **R**(?)*v.a.D.* *cfr.* *§ 125.* | *dist.v.a.S.* | est *ego.* et **VRE***S.* est et *v.* et — pinguitudo *om.* **d**. 3 blatta **VR**[1]. -ttam **d**. blacte **E**. 4 rosace **V**. | panam **V**[1]**R**[1]**d**. 5 extrahendum **VfE**. 6 ad (*pro* id) **E**. 7 ternasue *v.* -sque **VRdT**. terrasuae **E**. 8 contusas **V**. 12 uerrucas **E**. 13 myloecon *B.* -ocon (-ochon *v*) **dE**. milocon *r.* 14 retracto **E**. 14. 15 musaeum *J.* -scum **VdT**. -scam *r.* musa et *v.* moschum *coni. D.* 15 pycten **TE***J.* -tem **d**. pictem *r.* picton *v.* | requirunt **V**. | ex (*pro* et) **dT**. 16 *dist. CFWMüller p. 16.* 18 percussę **VR**[1]. | et *om.* **d***v.a.S.* | cacoetis **V**. 19 pedibus pinnisque **dT**. | *dist. v.a.S.* | non **V**. | haec *om.* **V**[1]**R**[1]. | audita **RdE***G*(*J*). -tu **V**(?)**T***v*(*S*). 20 ad **V**. | in *del. v.a.G.* | rege et **R**[1]. reget **V**[1]. regio **V**[2]. 21 se dedisse *D cum U 654.* se id dedisse **d**(?)*G.* resedisse **r**. residesse **E**. redisse **VR**. restitisse *v.* *an* potui se dedisse? | cum (*pro* et) **V**[1]**R**[1]**d**.

quid velit. humanissimi eorum cinerem crematarum servandum ad hos usus in cornea pyxide censuere aut tritas clysteribus infundendas orthopnoicis aut rheumaticis. infixa utique corpori inlitas extrahere constat. mel utilis- 143
5 simum auribus quoque est, in quo apes inmortuae sint. parotidas comprimit columbinum stercus vel per se vel cum farina hordeacea aut avenacea, noctuae cerebrum vel iocur cum oleo infusum auriculae [a parotide], multipeda cum resinae parte tertia inlita, grylli sive inliti
10 sive adalligati.

Ad reliqua morborum genera medicinam ex isdem animalibus aut eiusdem generis sequenti dicemus volumine.

C. PLINI SECUNDI
NATURALIS HISTORIAE
LIBER XXX

1. (1) Magicas vanitates saepius quidem antecedente 1 operis parte, ubicumque causae locusque poscebant, co-
15 arguimus detegemusque etiamnum. in paucis tamen digna

---

§ 143: cfr. Pl. iun. 9, 1. — 20, 11—16. Marc. 15, 44. — Diosc. eupor. I 148. Scribon. 43. Marc. 15, 39. (93). — 15, 72. cfr. Plin. XXX 40. — Marc. 15, 21.

---

1 humanissim **R**. -mis **Er**. | eorum *ll.v. an* medicorum (*vel* istorum *ex* **Er**)? 2 cenere **R**[1]. | autoritas **R**[1]. aucto- **Vd**. 3 et **VR**[1]**d**. | reumaticis **V**. -tismis (rum- **R**[1]) **Rd**. 4 inlita **V**[1]. illita **V**[2]**Rd**. | constant **VR**. 5 aemortuae (em- *v*) sunt **E***v.a.S. cfr. § 128 et XXX 62.* 6 palumbinum **VR**[1]**f**. (*item XXX 67. 110, sed cfr. Pl. iun. et Marc.*). | stercus per se **VR**[1]. 7 abenacea **E**. are- **R**[1]. hare- **V**. 8 *uncos ego posui.* aut parotidae (-di *Dal.*) *v.a.J.* 9 inlitae **E**. 11 at **Rd** *v.a.D.* | medicinam **VRd***S*(*D*). -na **E**. -nasque *v*(*J*). 13 antecedente **VGRdTf***H*. -tes **E**[1]. -tis **E**[2]*v*. 15 detegimusque **V**[2] *e corr.* **d**.

res est, de qua plura dicantur, vel eo ipso quod fraudulentissima artium plurimum in toto terrarum orbe plurimisque saeculis valuit. auctoritatem ei maximam fuisse nemo miretur, quandoquidem sola artium tres alias imperiosissimas humanae mentis complexa in unam se rede- 5
2 git. natam primum e medicina nemo dubita*b*it ac specie salutari inrepsisse velut altiorem sanctioremque medicinam, ita blandissimis desideratissimisque promissis addidisse vires religionis, ad quas maxime etiam nunc caligat humanum genus, atque, ut hoc quoque su*cc*esserit, miscuisse artes 10 mathematicas, nullo non avido futura de sese sciendi atque ea e caelo verissime peti credente. ita possessis hominum sensibus triplici vinculo in tantum fastigii adolevit, ut hodieque etiam in magna parte gentium praevaleat et in oriente regum regibus imperet. 15

3 (2) Sine dubio illic orta in Perside a Zoroastre, ut inter auctores convenit. sed unus hic fuerit an postea et alius, non satis constat. Eudoxus, qui inter sapientiae sectas clarissimam utilissimamque eam intellegi voluit, Zoroastren hunc sex milibus annorum ante Platonis mor- 20
4 tem fuisse prodidit; sic et Aristoteles. Hermippus, qui de tota ea arte diligentissime scripsit et viciens C milia versuum a Zoroastre condita indicibus quoque voluminum eius positis explanavit, praeceptorem, a quo insti-

---

§ 3: Diog. Laert. prooem. 2. 8. — § 4: Isid. VIII 9, 1.

---

1 res est **E**r*v*. res **VGR**. re **dT**. 1. 2 fraudelentissima **VG**. fraudendiss- **E**. 2 orbi **V**^{1}**GR**^{1}. -bis **E**. 4 quandoque **R**^{1}**df**. 4. 5 periosissimas **VGd**. 5. 6 redigit **VGR**^{1}**df***H*. 6 prima (*om.* e) **VG**. | dubitabit *D cum U 655*. -auit **VGRE**. -ant **f**. -at **d**(?)*v*. | ac **E**r*v*. ae **V**^{1}**G**. a *r*. 7 sanctiorem quam **E**. -que quam *v.a.H*. 8 desiderantissimisque **VGdE** *Ven*. 9 religiones **R**^{1}**T**. | ad *om.* **VR**^{1}. | calligat **VG**. alli- **E**. 10 successerit *CFWMüller p. 26*. -ssit *vet. Dal.* suggesserit **E**r*v*. -ggerit r**GT**. | miscuisset **R**^{1}**d**. 11 mathematicas artes **VR***S*. 12 e **E**r*v*. *om.* *r*. 13 fastigi **V**^{2}. -idi **d**. fasdi **V**^{1}. fas **R**^{1}. | adolebit **d**r. adel- **R**. 15 grecum **VG**. ///reco **R**^{1}. 18 eudoxius **d**. 20 zoroastren *S*. -trem **dE***v*(*D*). -ten r**G**. 22 arte ea **VRd***S*. | ·centum (*pro* centena) *ll.v*.

tutum diceret, tradidit Agonacen, ipsum vero quinque milibus annorum ante Troianum bellum fuisse. mirum hoc in primis, durasse memoriam artemque tam longo aevo, *non* commentariis intercedentibus, praeterea nec claris nec 5 continuis successionibus custoditam. quotus enim quisque 5 *h*ominu*m* auditu saltem cognitos habet, qui soli nominantur, Apusorum et Zaratum Medos Babyloniosque Marmarum et Arabantiphocum aut Ass*y*rium Tarmoendam, quorum nulla exstant monumenta? maxime tamen mirum est, in 10 bello Troiano tantum de arte ea silentium fuisse Homero tantumque operis ex eadem in Ulixis erroribus, adeo ut *vel* totum opus non aliunde constet, siquidem Protea et 6 Sirenum cantus apud eum non aliter intellegi volunt, Circe utique et inferum evocatione hoc solum agi. nec postea 15 quisquam dixit, quonam modo venisset Telmesum, religiosissimam urbem, quando transisset ad Thessalas matres, quarum cognomen diu optinuit in nostro orbe, aliena genti Troianis utique temporibus Chironis medicinis contentae et

§ 6: cfr. Cic. de divin. I 41, 91.

1 agonacen **d**²*v*(*S*). agan- **d**¹. agonaecen **VG**. -neiscen (*antea* -naecen) **R** *e corr.* abonacem **T**. azonacen **E**. -cem *G*. az . . . . (*reliquis margine abscisis*) r. 3 durase **V**¹**G**. | memoriam **RE***v*. eorum *r***GT**. | artem eamque **dT**. 4 non *ego. om. ll.v.* | intercidentibus **VGd***S*. non intercedentibus (-cid- r*H*) **R**(?)*v*(*J*). 5 succisionibus **VGR**¹. | quutus **G**. quot tulis **E**. istos *v.a.G.* 6 hominum *ego. cfr. IX 71.* communi **dT***v*. commi **VGR**. *om.* **E**r*G*. | habent **VG**. 6. 7 cognominantur **R** (?) **E** *v. a. S.* 8 arabantiphocum **VGdTf***H*. -tephocum **R**. -tipphocum (-ochum **E**) **E**r. arabem hippocum *v.* | aut **df***H*. au **RFG**. ab **T**. *in* **V** *ras. om.* **E**r*v*(*D*). | assyrium **df***H*. -um uero *v*. asirium *r***GFT**. | tarmoandam **T**. -oenidam **E**. zarmocenidam *v.a.H.* | quorum — 9 monumenta (-nim- *S*) **E**r*v*. *om.* *r***GTf**. 10 ea arte **Rd***v.a.G.* 12 uel *ego.* de **VGR**¹**d**¹. *om. rv.* (*an potius* id?). | protea r*C*. -thea **E***v*. propterea **VGd**. praet- **R**. 13 *an* uolunt, in Circe?

15 quonam **Rd***Verc.* quoniam **VG***Ven.* quo **E***v*. | telmesum *ll.J.* -misum *S coll. V 107.* -messum *v*. 15. 16 *an* religiosissimam in? 16 quandam **E**. quon- *v.a.B.* | matres **V**¹**GRdTf***H*. urbes **V**²**E***v*. 17 alienae *v.a.J.* | genti **dT**. -tis **E**r*v*. -te **VGRf***U*. *cfr. XXIX 90.* | *dist. U.* 18 itaque **E**r*v.a.S.* | chyronis r. cyr//nis **R**. | medicis **V**²**R**¹**d**. | contentae &

7 solo Marte fulminanti. miror equidem Achillis populis famam eius in tantum adhaesisse, ut Menander quoque, litterarum subtilitati sine aemulo genitus, Thessalam cognominaret famulam complexam ambages feminarum detrahentium lunam. Orphea putarem e propinquo *art*em 5 primum intulisse ad vicina usque superstition*i*s ac medicinae provectum, si non expers sedes eius tota Thrace
8 magices fuisset. primus, quod exstet, ut equidem invenio, commentatus est de ea Osthanes Xerxen regem Persarum bello, quod is Graeciae intulit, comitatus ac velut 10 semina artis portentosae sparsit obiter infecto, quacumque commeaverat, mundo. diligentiores paulo ante hunc ponunt Zoroastren alium Proconnensium. quod certum est, hic maxime Osthanes ad rabiem, non aviditatem modo scientiae eius, Graecorum populos egit. quamquam animad- 15 verto summam litterarum claritatem gloriamque ex ea
9 scientia antiquitus et paene semper petitam. certe Py-

§ 7: cfr. Diog. Laert. prooem. 5.

ego. -tae a **V**. (-ta ea *S*). -te & **RdT**. -tea **G**. -ta et **Er***G*(*D*). -ta esset *B*. -ta est *v*. 1 fulminanti *ego*. -nati **V**^{1}**GR**^{1}**d**. -nante *rv*. | mior **V**^{1}**G**. minor **V**^{2}. 2 famem **V**^{1}. 3 sine **Er***G*. sin *r*. in *v*. | aemulo **VGd***G*. //mulo **R**. adem ulo **Er**. eadem telmesso *v*. 5 propinquo artem *ego*. -pinquorum (-quin- **G**) **VGd**. -quo eam *J cum Gron.* -quo **R**(?)**E***v*(*D*). 6 intulisse **RdE***v*. pert- **VG***S*. prot- **f**. | uicina **VGRdTf***H*. -nas **Er***v*. -nam *U cum Gron.* | superstitionis *ego. cfr. XXXVII 123.* -ones **E***v*. -onem **RdT***H*. -stitutionem **VG**. | ae **VG**. a *S cum Gron.* 6. 7 medicine **G**. -na *S cum Gron.* 7 prouectum **VGRdTf***S*. profe- **E***v*. *an* prouectam? *cfr. § 13. XXVI 20.* (*contra XXXVII 54*). | expers// **V**. -si **T**. -sis **R**^{1}**G***v.a.G*. | thracem **T**. tracen **VGE**. 8 fuissent **V**^{1}**GR**^{1}. | primum **VGR**^{1}. | quod *om.* **E***G*. | exstat *G*. 9 commentitus **E**. | est **VGRdT***S*. *om.* **E***G*. erat *v*. | regem **dEr***v*. -gem inuenio ex (et **R**) **V**^{1}**GR**. -gem ex **V**^{2}. 10 is **d***v*. si **VGR**. his **Er**. 11 sparsit **R***U*. isp- **VGdT**. insp- *S*. sparsisse **r***G*. aspersit *C*. -sisse **E***v*. | inficto **VG**. interfecto **E***v.a.C.* 12 commeauerat **R** *e corr.* *v*(*U*). commoa- **E**. commemorat **f**. commeauerant (cum- **VG**) *rS*. 13 zoroastren *S*. -sten **VGR**^{1}**d**. -strem *rv*(*D*). 14 ostanes **VGEr** *e corr.* 15 scientiam **VGR**^{1}**d**. 15. 16 animaduerſo **V**^{1}**Gd**. -er/// **R**^{1}. 16 summo **E**. | gloriamus **R**^{1}**G**.

thagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hanc discendam navigavere exiliis verius quam peregrinationibus susceptis, hanc reversi praedicavere, hanc in arcanis habuere. Democritus Apollobechen Coptiten et Dardanum
5 e Phoenice inlustravit voluminibus Dardani in sepulchrum eius petitis, suis vero ex disciplina eorum editis. quae recepta ab ullis hominum atque transisse per memoriam aeque ac nihil in vita mirandum est; in tantum fides istis 10 fasque omne deest, adeo ut qui cetera in viro probant,
10 haec opera eius esse infitientur. sed frustra. hunc enim maxime adfixisse animis eam dulcedinem constat. plenumque miraculi et hoc, pariter utrasque artes effloruisse, medicinam dico magicenque, eadem aetate illam Hippocrate, hanc Democrito inlustrantibus, circa Peloponnen-
15 siacum Graeciae bellum, quod gestum est a trecentesimo urbis nostrae anno. est et alia magices factio a Mose et 11 Janne et Lotape ac Iudaeis pendens, sed multis milibus annorum post Zoroastren. tanto recentior est Cypria. non levem et Alexandri Magni temporibus auctoritatem
20 addidit professioni secundus Osthanes comitatu eius exornatus, planeque, quod nemo dubitet, orbem terrarum peragravit.

---

§ 10 extr.: Isid. VIII 9, 2. — § 11: cfr. Pauli apost. epist. ad Timoth. II 3, 8.

---

1 emperpeducles **VGd**. | platon **R**. placon **d**. 3 in **E r** *v*. *om*. **r**. 4 apollobechen **dfr** *H*. -chem **VGT** *D*. -che **R**. -llonecen **E**. -nicem *v*. | coptiten **d** *H*. -tem **VGf** *D*. copiten **RT**. captidenent (-itenent **r**) **Er**. -nem *v*. 5 e **RE** *v*(*U*). et *r SJ*. | phoenice *v*(*U*). -cen **R**. -cem *SJ*. phenicae **E**. -cen **dT**. phonicen **VG**. 7 aliis *v.a.S*. 9 qui *om*. **E**. | inquit uiro **E**. 10 hanc **E**. | infitientur *ego*. infici- *ll.v. cfr. II 112. VI 23*. 11 eam **Er** *v*. eadem *r*. | dulcedine **d**.
13 aetate illam (illum **E**) **E** *v*. -atelle **G**. etatella **d**. -lle **V**[1]. & pelle **R**. et apelle **V**[2]. 13. 14 hippocraten **d**. -tem **E**. -ogratem **G**. 15 *an excidit* uicesimo? 16 mose *v*. muse **E**. -sę **r**. musa **d**. mus/// **R**. mus **V**. 16. 17 et ianno **E**. etiamne **d**. -num *v.a.G*. 17 lotape ac *ll.Brot.*(*U*). -pea *v.a.B*(*HS*). iotape *G*. iochabela *B*. 18 zoroastren **R** *S*. -rem *rv*. 19 alexandria **R**. 20 professionis **E**. -ne **V**[1]**Gd**. | hostanes **E**. osta- **r** ostea- **VGR**.

12 (3) Extant certe et apud Italas gentes vestigia eius in
28,17 XII tabulis nostris aliisque argumentis, quae priore
volumine exposui. DCLVII demum anno urbis Cn. Cornelio
Lentulo P. Licinio Crasso cos. senatusconsultum factum
est, ne homo immolaretur, palamque fit, in tempus il*l*ut 5
13 sacra prodigiosa celebrata. (4) Gallias utique possedit, et
quidem ad nostram memoriam. namque Tiberii Caesaris
principatus sustulit Druidas eorum et hoc genus vatum
medicorumque. se*d* quid ego haec commemorem in arte
oceanum quoque transgressa et ad naturae inane per- 10
vecta? Britannia hodieque eam adtonita celebrat tantis
caerimoniis, ut dedisse Persis videri possit. adeo ista
toto mundo consensere, quamquam discordi et sibi ignoto.
nec satis aestimari potest, quantum Romanis debeatur,
qui sustulere monstra, in quibus hominem occidere reli- 15
giosissimum erat, mandi vero etiam saluberrimum.
14 **2.** (5) Ut narravit Osthanes, species eius plures
sunt. namque e*x* aqua et sphaeris et aëre et stellis et
lucernis ac pelvibus securibusque et multis aliis modis
divina promittit, praeterea umbrarum inferorumque collo- 20
quia. quae omnia aetate nostra princeps Nero vana fal-

---

§ 13: Dion. Halic. I 38. Solin. 21, 1. — (Sueton. Claud. 25 coll. cum Sueton. Tib. 36.) Tacit. ann. II 32. — § 14: cfr. Plin. XXXVI 142.

---

1 itaque (*pro* certe) **E***v.a.H.* | italos **E**. -les **VG**. 1. 2 eius cinxit talibus **VGd**. 3 exposuit **E**. | DCLII **VGR**[1]**d**. | orbis **V**. *om.* **R**[1]. 4 P. *om.* **RE**. 5 est *om.* **R**[1]**E**. | fit **VGRdTf***J. om.* **E***rv(D)*. fuit *H(U)*. et *S. an* eſt, *ut XVIII 104. XXVIII 118. XXIX 11, vel* ſit? | illud *G(U)*. ſiliut (ſil- **R**) *ll.* ſiluit *v(S)*. illud ut *J*. 6 sacri prodigiosi *v.a.G (HS)*. | celebrata **E***r G(D)*. -tio *r***Tf***H*. 8 principatu **V**[2] *e corr.* | *an* earum? 9 sed *G. cfr. IX 104.* ipse *ll.* per SC *J non apte coll. Sueton. Tib. 36 et Claud. 25. an exciderunt aliqua, ut* expulit. sed? | artem **VG***v.a.G*. 10. 11 perlecta **VG**. 11 attonite (anto- **E**) **RE***v.a.S(U)*. 12 udidisse **VG**.
13 discordia **E**. 14 non **E***v.a.H.* | post **E**. 15 quis **R**. | nostra **E**. 16 saluberrimum erat **VGRd**. 18 ex aqua *ego.* et aqua **VGRdTf***H(U)*. et ex aqua *B(S)*. e aqua **r**. ea quae (a *add. v*) **E***v*. | et ex aere **E***rv.a.H.* et//// **R**. 19 peluibusque **E**. 20 promit **V**[1]**G** *vet. Dal.*

saque comperit. quippe non citharae tragicique cantus
libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum summa
gestiente in profundis animi vitiis, primumque imperare
dis concupivit nec quicquam generosius voluit. nemo
5 umquam ulli artium validius favit. ad hoc non opes *ei* 15
defuere, non vires, non discentis ingenium, quae non alia
patiente mundo! inmensum, indubitatum exemplum est
falsae artis, quam dereliquit Nero; utinamque inferos
potius et quoscumque de suspitionibus suis deos consu-
10 luisset, quam lupanaribus atque prostitutis mandasset in-
quisitiones eas! nulla profecto sacra, barbari licet ferique
ritus, non mitiora quam cogitationes eius fuissent. sae-
vius sic nos replevit umbris. (6) sunt quaedam Magis 16
perfugia, veluti lentiginem habentibus non obsequi numina
15 aut cerni. *a*n obstitit forte hoc in illo? nihil membris
defuit. nam dies eligere certos liberum erat, pecudes
vero, quibus non nisi ater colos esset, facile; nam ho-
mines immolare etiam gratissimum. Magus ad eum Tiri-
dates venerat Armeniacum de se triumphum adferens et
20 ideo provinciis gravis. navigare noluerat, quoniam ex- 17
puere in maria aliisque mortalium necessitatibus violare
naturam eam fas non putant. Magos secum adduxerat,
magicis etiam cenis eum initiaverat; non tamen, cum

§ 16: Sueton. Nero 51. — Dio Cass. epit. LXIII 2. 5. — § 17: cfr. Strabo XV 3, 16 p. 733.

1 cytharae **r**. cyrae **R**. | tragicique **Er***v*. -gique *r*. 3 animis **VGd**. 4 concupiuit **Er***v*. -pit *r*. | uoluit **E***B*. ual- *r***GTf***v*(*H*). 5 artium umquam ulli **VR**^{1}*S*. | haec **Rd**(?) *v.a.S.* | opus **E**. | ei *G*. est **E**. *om.* *r**D*. illi *v*. 6 dicentis **E**. discentes **V**^{1}**G**. -ndi *v.a.H.* | quae non alia **VGdTfE***S*. quę alia n̄ **r**. q̄ n̄ **R**. non alia *H*. aliaque non *v*. 9 poti **VG**. 10. 11 inquisitione **d**. 11 profecta **VGR**^{1}. 13 repleti **VGR**^{1}*S*. 15 ut *v.a.H.* | an *ego*. non **dTE***v*. *om.* *r**H*. num *P*. | obstitit **dT**(*P*)*U*. -stet **VGf***H*(*J*). poſſent **Er** *e corr.* poſſint *v*. | membris *ll.v.* *an* in ceteris? 16 cereos **VGd**. 17 uere **VG**. | color **d**. culos **VG**. | facile **d***v*. -les **VG**. facie **Er** *e corr.* | iam *P*. 18. 19 tiridates *B*. mitridates (-tidrates **E**) *ll.v.* 20 noluerunt **E**. | quo **VG**. 21 mari artis quae **VG**. marianis quem **d**. 22 abduxerat **Vd**.

regnum ei daret, hanc ab eo artem accipere valuit. proinde ita persuasum sit, intestabilem, inritam, inanem esse, habentem tamen quasdam veritatis umbras, sed in his
18 veneficas artes pollere, non magicas. quaerat aliquis, quae sint mentiti veteres Magi, cum adulescentibus nobis visus 5
Apion grammaticae artis prodiderit cynocephalian herbam, quae in Aegypto vocaretur osiritis, divinam et contra omnia veneficia, sed si tota erueretur, statim eum, qui eruisset, mori, seque evocasse umbras ad percunctandum Homerum, quanam patria quibusque parentibus genitus esset, non 10
tamen ausus profiteri, quid sibi respondisse diceret.

19 **3.** (7) Peculiare vanitatis sit argumentum, quod animalium cunctorum talpas maxime mirantur tot modis a rerum natura damnatas, caecitate perpetua, tenebris etiamnum aliis defossas sepultisque similes. nullis aeque cre- 15
dunt extis, nullum religionum capacius iudicant animal, ut, si quis cor eius recens palpitansque devoret, divina-
20 tiones et rerum efficiendarum eventus promittant. dente talpae vivae exempto sanari dentium dolores adalligato adfirmant. cetera ex eo animali placita eorum suis 20

§ 19: Isid. XII 3, 5. cfr. Plin. IX 178. XI 139. — § 20 extr.:

1 ualuit **d***v*. uol- *r*. 2 persuasit **d**^{2} *in ras.* 5 mecum titi (tibi **VG**) **VGd**. | ueteres **d***v*. -ris *rD*. | aduliscentibus nouis **VGE**. 6 apion **R***G*. appion *rv*. 7 osiritis *S*. -tes **Er***v*. -ipitis *r*. osyrites *Lugd.* 8 ea (*pro* tota) **E***v.a.H.* | ruеretur **Vf**. reuer- **G**. 9 euocasse **Er***v*. -sset (uo- **R**) *r*. 10 quana **VG**. quam **E**. qua *v.a.H.* 11 respondisse (-dit se **E**^{1}) diceret *ll.v.* *cfr.* § *4.* -disse uideretur *coni. S.* -disset *D cum luc. p. 48.* (*cfr. Müller de stilo p. 151 not. 80*). *an vero* respondisse crederet? 12 peculiari **V**^{1}**G**. -ris **V**^{2}. 13. 14 arearum **V**. 14 cecitates **E**. -tis *v.a.G.* | perpetuas **VGE**. -uae *v.a.G.* | tenebras **E**. 15 aliis **RdE***v*(*G*). alis **VG**. altis *Verc.*(*D*). | defossa **E**. | reque **VGd**^{2} *in ras.* 16 exiti in **E**. | nullius **Vd**. | regionum **G**. religionis **E***v.a.S.* *sed cfr. XXVIII 24. XXXV 177.* | iudicat **E**. ///dicant **V**. todi- **G**. 17 ut si quis (qui *S*) **dEr** *in ras.* iuſſi (-ſſe **G**) qui **VG**. ſunt qui **T**. | deuoret **V**^{1}**GRdTf***H*. -raret **V**^{2}**E**^{1}. -rarit **E**^{2}*v*(*D*). 17. 18 diuinationes **d**. -onis *rv*. 18 dente e **VG**. 19 adalligate **VGR**. -ta r. 20 cetera **Er***v*(*H*): -re **R**. -ro *G*. celere *r*. | id ex eo **Er**. | animalia **VGR**^{1}. | placida **VG**.

reddemus locis. nec quicquam probabilius invenietur quam muris aranei morsibus adversari eas, quoniam et terra orbitis, ut diximus, depressa adversatur. 29, 89

(8) Cetero dentium doloribus, ut iidem narrant, me- 21
5 detur canum, qui rabie perierunt, capitum cinis crematorum sine carnibus instillatus ex oleo cyprio per aurem, cuius e parte doleant, caninus dens sinister maximus, circumscari*ph*ato qui doleat, aut draconis os e spina, item enhydridis; est autem serpens masculus et albus. huius
10 maximo dente circumscari*ph*ant, aut in superiorum dolore duos superiores adalligant, e diverso inferiores. huius 22 adipe perunguuntur qui crocodilum captant. dentes scariphant et ossibus lacertae e fronte luna plena exemptis ita, ne terram adtingant. colluunt dentibus caninis de-
15 coctis in vino ad dimidias partes. cinis eorum pueros tarde dentientes adiuvat cum melle. fit eodem modo et dentifricium. cavis dentibus cinis e murino fimo inditur vel iocur lacertarum aridum. anguinum cor, si mordeatur 23 adalligeturve, efficax habetur. sunt inter eos qui murem

Pl. iun. 109, 8. — § 21: cfr. Plin. XXXII 82. — § 22 extr.: Seren. 240. Pl. iun. 27, 21. Marc. 12, 21. — Diosc. II 69. — § 23: Diosc. II 72. Pl. iun. 27, 22—27. Marc. 12, 31. Seren. 243.

1 reddamus **E**. 2 aduersarias **G**. -ies **V**¹. -ios **f**. | terram **E** *v. a. G*. 3 urbiti sunt **VG**. orbitis **R**¹. | depressam auersantur *v. a. G*. 4 ceterum **E** *v. a. H*. 4. 5 medentur **E**.
5 rabie in **E**. -iem **T** *v. a. G*. | perierunt **d** (?) *G*. perferunt *r* praef- *v*. 6 cyprio *ll. Verc.* (*S*). -ino *v* (*G*). *cfr. nota ad XXIX 106*. 6. 7 per partem cuius **E**. 7 *an* a parte? *cfr. § 23. 26. XXVII 89. XXXII 31. XXV 166. XXII 70. XXIV 77, al.* | caninus — 8 doleat *om.* **E**. 8 circumscariphato *S, item infra. cfr. XXXII 79. 82* (**B**). -ifato (-iftico **R**¹) *ll. D*. -ificato *v*. | osse **V**². os **E**. 9 alius **d**. 10 circumscarifantur **d**. -ficant *v. a. S*. | aut **VGE** *D*. at *rv*. | superiora **d**. -re **VGR**¹ *v. a. G*. | dolore *om.* **E**. 12 adipse **V**¹**G**. -ipe se **V**². | perunguuntur **E** *v* (*D*). -guentur **r** *J*. -gentur **R**. unguentur (inung- **d**¹) *r S*. 12. 13 scariphantur **d**. -ificantur *H*. -ificant *v*. escarifan **V**¹**GR**. -fant **V**²**r**. 13 et *om.* **VGdR**¹ *H*. | e **REv**. et *r*. ex *D*. 14 coluunt **V** *J*. 16 dentis **VGR**¹. -tantes **T**. 17 inditam **E**. 18 mordetur **T**. -ditur **V**¹**GR**¹.
19 adalligeturue *J*. -getur **r**. -gatur **E**. et (aut *v*) alligetur **V**² *in ras.* (*v*) *S*. ue **RGF**. uue **dT**.

bis in mense iubeant mandi doloresque ita cavere. vermes terreni decocti in oleo infusique auriculae, cuius a parte doleant, praestant levamentum. eorundem cinis exesis dentibus coniectus ex facili cadere eos cogit, integros dolentes inlitus iuvat; comburi autem oportet in testo. 5 prosunt et cum mori radice in aceto scillite decocti ita, 24 ut colluantur dentes. is quoque vermiculus, qui in herba Veneris labro appellata invenitur, cavis dentium inditus mire prodest. nam urucae *e* brassicae *foliis* contactu cadunt, et e malva cimices infunduntur auribus cum rosa- 10 ceo. harenulae, quae inveniuntur in cornibus coclearum, cavis dentium inditae statim liberant dolore. coclearum inanium cinis cum murra gingivis prodest, serpentis cum sale in olla exustae cinis cum rosaceo in contrariam aurem infusus, anguinae vernationis membrana cum oleo taedae- 15 25 que resina calefacta et auri alterutri infusa — adiciunt aliqui tus et rosaceum —; eadem cavis indita, ut sine molestia cadant, praestat. vanum arbitror esse circa canis ortum angues candidos membranam eam exuere, quoniam *ante ortum* in Italia visum est multoque minus credibile 20 in tepidis regionum *tam* sero exui. hanc autem vel

§ 24: cfr. Plin. XXV 171. XXVII 89. — Marc. 12, 64. — cfr. Plin. XXIX 62. — Pl. iun. 28, 1—3. Marc. 12, 33. 11, 30.

1 cauere **VGRdTf***H*. -ri **E***v*(*D*). 3 doleat **E***D*. *sed cfr. Pl. iun.* 4 coniectus **r***Pl. iun. v.* coie- **E**. *cfr. nota ad XXIX 95.* collectus **d***D*. -tis *r*. colutis *J*. (insertus *Marc.*). | ex facile **VGR**. *an* et cera obturatus facile? *cfr. Pl. iun. et Marc.* 5 iubat **VG**. iuuant **E**. | testa **Rd**(?)*Pl. iun. Marc. v.a.S. cfr. nota ad XXVIII 234.* 6 commori **R**. | radices **VR**[1]. | scillite **r***v*. -to **V**[2]**E**. -tio **d**. -icio *r***T**. *cfr. nota ad XXVI 114.* 7 coluantur **V***J*. 8 indutus **VGR**[1]. 9 erucae **R**(?)*v.a.S.* | e *ego. om. ll.v.* | foliis *ego.* eius *ll.v.* etiam *coni. H.* cineris *Müller emend. V S.* | contractu **R**. 10 et e **r***v*. et a **E***D*. e *rS.* | malba **V**. 12 induta **VGR**[1]. 15 anguine **E**. -ni **VGR**[1]. 16. 17 *dist. D.* 17 et *om.* **VGR**[1]**d***J*. | ut — 18 cadant *om.* **V**[1]**GR**[1]. 18 praestat **VGE** *v*(*D*). -tant *r*(?)*H*. | circa *om.* **E***v.a.H.* 19 ortu *v.a.H.* | angues **Rd***v*. -uis *rS.* | exuere **f***v*. ex aure **dEr**. ex ore **VG**. ex ere **R**. 20 ante ortum *ego.* neutrum *ll.v*(*D*). nec *G*. 21 regionum **VGRf***S*. -nibus **d**(?)**Er***v*(*D*). | tam *v.* iam *ll.*

inveteratam cum cera celerrime evellere tradunt. et dens anguium adalligatus dolores mitigat. sunt qui et araneum 26 animal ipsum sinistra manu captum tritumque in rosaceo et in aurem infusum, cuius a parte doleat, prodesse arbi-
5 trentur. ossiculi gallinarum in pariete servati fistula salva tacto dente vel gingiva scariphata proiectoque ossiculo statim dolorem abire tradunt, item fimo corvi lana adalligato vel passerum cum oleo calefacto et proximae auriculae infuso. pruritum quidem intolerabilem facit, et ideo uti-
10 lius est passeris pullorum sarmentis crematorum cinerem ex aceto infricare.

4. (9) Oris saporem commendari adfirmant, murino 27 cinere cum melle si fricentur dentes; admiscent quidam marathi radices. pinna vulturis si scalpantur dentes, aci-
15 dum halitum faciunt. hoc idem hystricis spina fecisse ad firmitatem pertinet. linguae ulcera et labrorum hirundines in mulso decoctae sanant, adeps anseris aut gallinae rimas, oesypum cum galla, araneorum telae candidae et quae in trabibus parvae texuntur. si ferventia os intus
20 exusserint, lacte canino statim sanabuntur.

---

§ 26 med.: Pl. iun. 28, 3. 4. Marc. 12, 61. — § 27: Pl. iun. 24, 17—19. 25, 11. Marc. 11, 11. — Pl. iun. 25, 12—15. Marc. 11, 2. — Seren. 244. Pl. iun. 25, 15—17.

---

1 inueteratam *v.* -atae **E**. -ate *r*. (*an* inueterati? *cfr.* § *128*). | celerme **V**. 2 minuit **E***rv.a.H.* | et **E***rv. om. r***G**. 3 ipſum *ll.v. an* uiuum? 4 cuius a **VGRd***v.* cui in ipſa **E**. | doleant *coni. S coll.* § *21. 23.* 4. 5 arbitrantur **d**. -ratur **V**. 5 ossiculi **VGRd***J.* -lis **E***rv.* | pariete *ll.v. an* panno (*ortum ex* panne) *vel* puxide? *sed cfr.* § *51.* | servati/// **d***J.* -tis *r***G***v.* | fistula *v.* -las *ll.* | salui **V**[1]**G**. 6 tacto **E***r* *man. Dal. S.* -tu *r***G**. adacto *v.* | scarificata *v.a.S. cfr.* § *21.* 9 infusae **V**. 9. 10 utilius **VGRdT***v*(*S*). tolerabilius **E***G.* 11 infricate **Vd**. 13 quidem **V**. 14 maraty **R**. -tyna **r**. -tina **E**. | pinna *om.* **E**. | uulturi **V**[1]. -rri **R**. uult **r**. *om.* **E**. | si *om.* **VR**[1]**G**. 15 histricis **VG***v.a.C.* stricis **E**. | spina *G.* pina **r**. pinna **dE***v.* -ne *r.* 16 labrorum **E***v.* -rarum **r**. calabrarum **Rd**. -rum ulcera **VG**. 16. 17 hirundinis **E**(?)*D.* 19 in trabibus *B coll. XXIX 132.* intra bulbus (-bos *v.* balbus **G**) *ll.***G***v.* *an* in trabalibus? | *an* texantur? 20 statim in **VG**. | sanabitur *v.a.S.*

28 (10) Maculas in facie oesypum cum melle Corsico, quod asperrimum habetur, extenuat, item scobem cutis in facie cum rosaceo inpositum vellere — quidam et butyrum addunt —, si vero vitiligines sint, fel caninum prius acu conpunctas, liventia et suggillata pulmones arie- 5 tum pecudumque in tenues consecti membranas calidi in-
29 positi vel columbinum fimum. cutem in facie custodit adeps anseris vel gallinae. lichenas et murino fimo ex aceto inlinunt et cinere irenacei ex oleo; in hac curatione prius nitro ex aceto faciem foveri praecipiunt. tollit ex 10 facie vitia et coclearum, quae latae et minutae passim inveniuntur, cum melle cinis. omnium quidem coclearum cinis spissat, calfacit smectica vi et ideo causticis miscetur psorisque et lepris et lentigini inlinitur. invenio et formicas Herculaneas appellari, quibus tritis adiecto sale 15
30 exiguo talia vitia sanentur. buprestis animal est rarum in Italia, simillimum scarabaeo longipedi; fallit inter herbas bovem maxime, unde et nomen invenit, devoratumque tacto felle ita inflammat, ut rumpat. haec cum hircino sebo inlita lichenas ex facie tollit septica vi, ut supra 20
29, 95 dictum est. vulturinus sanguis cum chamaeleon*t*os albae,
22, 45 quam herbam esse diximus, radice et cedria tritus

§ 28: Marc. 19, 33. — Pl. iun. 102, 9—13. Marc. 19, 59. — § 29: Pl. iun. 33, 2—5. Marc. 19, 17. — Marc. 19, 34. — Diosc. II 11. — Marc. 19, 14. — § 30: Diosc. II 66. — Pl. iun. 100, 6. 7. 101, 2. 3. 34, 17. 18. Marc. 19, 35.

1 eisopum **E**. eso- *v.a.B.* 2 habemus **Er**. 3 *an* in uellere? *cfr. nota ad XXVIII 248.* 4 uetiligines **V**[2]. uetlig- **V**[1]**G**. uelig- **E**. | uel (*pro* fel) **E**. 5 conpuncta **E**. -tas ad **VGR**[1]*D*. -tas at *J*. 8 ex (*pro* et) **d**. 10 praecipuunt **E**[2]. -uum **E**[1]. 12 cinis cum omnia **E**. 13 zmectica **E**. smet- **VGR**[1]**d**[1]. sept- **d**[2]. | uii **E**. vii **VG**. 14 et lepris **E**r*v*(*S*). *om.* r**G***H*. | lentigini **E**r*v*. -num r**G**. 15 appellatas *v.a.H.* 16 exigui **VG**. | alia **E**. 17 italia **dE***v*. al. . . . . r (*reliquis margine abscisis*). athla **VG**. athala **R**. | longipedum **VGR**[1]. 19 fellem **E**. | inflammant **VG**. -famat **R**. | ut *om.* **R**[1]. 21 chamaeleontos *D*. -neos **Rd**. -nis *v*. chameleoneos (ca- **V**[1]**E**) r**G**. 22 quam **E**r*v*. *om.* r**G**. | herba **VG** *Ven.* -bae **d**. | cedria **E***v*. c . . . r (*reliquis margine abscisis*). geria r.

contectusque brassica lepras sanat, item pedes locustarum cum sebo hircino triti, varos adeps gallinaceus cum cepa subactus. utilissimum et in facie mel, in quo apes sint inmortuae, praecipue tamen faciem purgat atque erugat
5 cygni adeps. stigmata delentur columbino fimo ex aceto.

(11) Gravedinem invenio finiri, si quis nares mulinas 31 osculetur. uva et faucium dolor mitigatur fimo agnorum, priusquam herbam gustaverint, in umbra arefacto, uva suco cocleae acu transfossae inlita, ut coclea ipsa in fumo
10 suspendatur, hirundinum cinere cum melle; sic et tonsillis succurritur. tonsillas et fauces lactis ovilli gargari- 32 zatio adiuvat, multipeda trita, fimum columbinum cum passo gargarizatum, etiam cum fico arida ac nitro inpositum extra. asperitatem faucium et destillationes leniunt
15 cocleae — coqui debent inlotae demptoque tantum terreno conteri et in passo dari potui; sunt qui Astypalaeicas efficacissimas putent et mi*n*ima*s* earum —, gryllus in-

§ 31: cfr. Plin. XXVIII 57. Pl. iun. 24, 4. Marc. 10, 60. — Marc. 14, 48. 49. — Diosc. II 60. Pl. iun. 29, 11. Marc. 14, 17. — Pl. iun. 30, 12. 29, 18. — § 32: Pl. iun. 29, 19. 30, 1—4. Marc. 14, 33. 34. Pl. iun. 30, 5—7. — Seren. 288. Pl. iun. 30, 7—9. Marc. 15, 21.

1 concertusque **E**. content- *v.a.G.* 2 uarros **VG**. uaras **E**. | ceba **V**[1]**G**. 3 et *om.* **VGR**[1]. *an* est? 4 emortuae *v.a.G.* 6 grauidinem **VGR**[1]. | murinas **E***v.a H.* 7 *an* uuae? 8 arefacta **VG**. 9 suc **V**. sua **G**. | cocleae — ut **E***rv. om. r.* | transfusę illita **r**. 10 hirundinem **VG**. -ne **R**[1]. 11 lactens **E**. | ouillis **R**. uu- **VG**. 11. 12 gargarisatio **V**[1]. -issatio **V**[2]**RE**. 12 *dist.* *G(D)*. | tritam **V**(?). -ta in *S.* | fimo columbino **VGR**[1]**d***S. sed cfr. Pl. iun. et Marc.* 13 in passo **VGR**[1]. (ex *Pl. iun.*). 14. 15 *dist. G(D)*. 14 asperitatem — leniunt *cum antecedd. iunxerunt v(H), item Pl. iun. et Marc.* | asperitate **VG**. | liniunt **R**. 15 *an* cocleae quae? | inlote **VG**. inlatae **E**. in lacte *v.a.H.* | tantum qui **VG**. 16 passu **V**. | potui **d***Pl.iun.v.* -tu *r***Gf***S. cfr. nota ad XXIV 148.* 16. 17 astipallaeicas **R**. -lleicas **V**. cespal. . . . **r** (*reliquis margine abscisis*). 17 minimas *ego.* miſſima **f**. iniſſima **VRE**. in is (his *J*) ima **d***J e coni. S.* cinis *D cum U 658.* smegma *H.* in iis smegma *v. locus nondum sanatus.* | menarum *D coll. XXXII 83. 88. 90, sed ab hoc loco alienum.* | zrillus **VG**. lenit et gryllus *v.a.S.* (*dist. S*).

fricatus aut si quis manibus, quibus eum contriverit, tonsillas attingat.

33 (12) Anginis felle anserino cum elaterio et melle citissime succurritur, cerebro noctuae, cinere hirundinis ex aqua calida poto. huius medicinae auctor est Ovidius 5 poeta. sed efficaciores ad omnia, quae ex hirundinibus monstrantur, pulli silvestrium — figura nidorum eas deprehendit —, multo tamen efficacissimi ripariarum pulli; ita vocant in riparum cavis nidificantes. multi cuiuscumque hirundinis pullum edendum censent, ut toto anno 10
34 non metuatur id malum. strangulatos cum sanguine comburunt in vase et cinerem cum pane aut *in* potu dant. quidam et mustelae cinerem pari modo admiscent; sic ad strumae remedia dant et comitialibus cotidie potui. in sale quoque servatae hirundines ad anginam drachma bi- 15 buntur, cui malo et nidus earum mederi dicitur potus.
35 milipedam inlini anginis efficacissimum putant; alii XX tritas in aquae mulsae hemina dari per harundinem, quo-

§ 33: Pl. iun. 31, 12—14. cfr. Marc. 15, 93. 5. 9. 26. Diosc. II 60. eupor. I 88. — Pl. iun. 31, 14—18. — Celsus IV 7 extr. Marc. 15, 34. — § 34: Pl. iun. 31, 18—20. — Diosc. II 27. eupor. I 18. 89. — § 35: Diosc. II 37. eupor. I 88. (cfr. Marc. 15, 72). Pl. iun. 31, 20. 30, 21. Marc. 15, 70. 71. Pl. iun. 31, 1—4. cfr. Diosc. II 98.

2 attingant **VGR**[1]. 3 anguinis **V**. | elatirio **R**. al. . . . . **r** (*reliquis margine abscisis*). | melli **V**. male **R**. 5 potu **R**. 7 pullis **d**. 8 multi **VGR**[1]. 9 multi **Rd***S*. -tis **VG**. si multi **Er**. sunt qui *C*. sunt multi qui *v*. 10 ut **VGRTE***S*. in **d**. ne *v*. 11 non **Er***S*. *om*. *r***GT***v*. *an* ne? *cfr. § 106. XXVII 15. vol. III p. 496 ad XX 180.* | cum sanguine **VGRd***v*. anguine **E**. *om. Pl. iun. an* anginae? 12 aut in (*pro* et) **E**. | aut in *ego e Pl. iun.* aut *ll.v.* 13 cineres **d**(?)**Er***v*. 14 cotidie *om*. **E**. | potui **R**. -tuf **VG**. -tu **d**(?)**Er***v*. 15 seruate seruare **V**. | hirundinis **E**(?)*D*. | anguinam **VG**. -nū **R**. . . . is in una **r** (*reliquis margine abscisis*). angus in ima **E**. -ginam una *v.a.S.* | drachmae **E**. (*an* -ma I?). -ma una **d***S*. dramma **VG**. 16 nidos **T**. | dicunt **VGR**[1]**T**. | potos **T**. 17 milipedam (milli- **r**. mille- *v*) **Rd***J*. *cfr. nota ad XXIV 152.* -da (milli- **E**) *r***G**. | anguinis **VGR**. -uis **E**. | efficacissime **R**[1]. | xx **d***Pl. iun. cfr. etiam § 49.* xxi **E***v*(*D*). al. . . . **r** (*reliquis margine abscisis*). xi *r***G***S*.

niam dentibus tactis nihil prosint. tradunt et murem cum verbenaca excoctum, si bibatur is liquor, remedio esse, et corrigiam caninam ter collo circumdatam, fimum columbinum vino et oleo permixtum. cervicis nervis, opi-
5 sthotono ex milui nido surculus viticis adalligatus auxiliari dicitur, **5.** strumis exulceratis mustelae sanguis, ipsa de- 36 cocta in vino; non tamen sectis admovetur. aiunt et in cibo sumptam idem efficere vel cinerem eius sarmentis conbustae mi*x*tu*m* axungia. lacertus viridis adalligatur;
10 oportet post dies XXX alium adalligatum. quidam cor eius in argenteo vasculo servant ad femin*e*as strumas et v*iril*es. cocleae cum testa sua tusae inlinuntur, maxime 37 quae frutectis adhaerent, item cinis aspidum cum sebo taurino inponitur, anguinus adeps mixtus oleo, item an-
15 guium cinis ex oleo inlitus vel cum cera. edisse quoque eos medios abscisis utrimque extremis partibus adversus strumas prodest vel cinerem bibisse in novo fictili ita crematorum, efficacius multo inter duas orbitas occisorum. et gryllum inlinere cum sua terra effossum suadent, item 38

§ 36: Diosc. II 27. eupor. I 154. Marc. 15, 79. Pl. iun. 80, 19. 20. — Marc. 15, 52. — § 37: Marc. 15, 80 (ubi *salictis* pro *salinis* scribendum est). Pl. iun. 80, 20—81, 5. Celsus V 28, 7. — § 38: Pl. iun. 81, 5—9. Marc. 15, 81. — Pl. iun. 81, 9—13. Marc. 15, 58.

1 ex (*pro* et) **VG**. 4 neruis et **Er***v*. 6 sanguis *v*. -inis *ll. de mendo cfr. § 41. 80. 112.* 7 adiunt **E**. | in **Er***v*(*S*). *om.* *r***GTf***H*. 8 id est **R**[1]. | cinerem *ll.D.* -ri *v*. 9 mixtum *ego.* miscetur *ll.v* (*semicolon ante posuit D*). *de mendo cfr. § 73.* | axungia — 11 seruant *om.* **E**. 10 oportet **VGR**. *om.* **d***v*. | post dies xxx (xx **d**) **VGd***v*. *om.* **R**. | oportet alium *v.a.S.* | adalligatum *ego.* -gari *v*. *om.* **R**. -gatum oportet **VG** (*falso iterantes*) **d**[1]*J*. -gare (-ri *S*) oportet **d**[2]*S*. 11 argenteo **dr***C*. -to *r*. | femineas *ego.* -nas *ll.***f**. -narum *v*. | struma **R**[1]. | et *om.* **d**(?)*v.a.S.* 12 uiriles (*vel* mares) *ego e Marc.* ueteres *ll.v.* | *dist. ego. cfr. Marc.* (*punctum posuerunt post* seruant *v*(*D*), *post* strumas *H*). 13 frutecti **VR**[1]. 14 anguinis **VGE**. | oleum **E**. | item — 15 oleo **Er***v*. *om.* *r***GT**. 15 uel inlitus **VGf**. 16 medius **VGR**[1]. | abscisis **VGRd***Pl. iun.v* (*Brot.*). -issis *H*(*D*). -cessis **E**. *cfr. nota ad XXIX 99.* | utrumque **VG**. | partibus **VGRdT***J*. arti- **Er***S*. -tubus *v*. 19 grillum **VGE**(?)*D*. *sed cfr. § 32. XXIX 138. 143. XXXV 114* (**B**). | cum sua terra *falso iterant post* effossum **VR**.

fimum columbarum per sese vel cum farina hordeacia aut avenacia ex aceto, talpae cinerem ex melle inlinere. alii iocur eiusdem contritum inter manus inlinunt et triduo non abluunt. dextrum quoque pedum eius remedio esse strumis adfirmant. alii praecidunt caput et cum terra a 5 talpis excitata tusum digerunt in pastillos pyxide stagnea et utuntur ad omnia, quae intumescant, et quae apostemata vocant quaeque in cervice sint; vesci suilla tunc 39 vetant. tauri vocantur scarabaei terrestres ricino similes — nomen cornicula dedere —, alii pediculos terrae vo- 10 cant; ab his quoque terram egestam inlinunt strumis et similibus vitiis et podagris, triduo non abluunt. prodest haec medicina in annum, omniaque his adscribunt, quae 38 nos in gryllis rettulimus. quidam et a formicis terra egesta sic utuntur. alii vermes terrenos totidem, quot 15 40 sint strumae, adalligant, pariterque cum *i*is arescunt. alii 29, 70 121 viperam circa canis ortum circumcidunt ut diximus, dein mediam comburunt, cinerem eum dant bibendum ter septenis diebus, quantum prenditur ternis digitis; sic strumis medentur, aliqui vero circumligantes lino, quo praeligata 20 infra caput vipera pependerit, donec exanimaretur. et milipedis utuntur addita resinae terebinthinae parte quarta, quo medicamento omnia apostemata curari iubent.

---

§ 39 extr.: cfr. Seren. 78. — Pl. iun. 81, 13—15. — § 40: Diosc. eupor. I 154. Pl. iun. 81, 15. 16. cfr. Marc. 15, 67. — Pl. iun. 81, 16—19. Marc. 15, 72. (cfr. Plin. XXIX 143).

---

4 pedum **VGE**. -dem *r*(?)*v*. 5 praecidunt terra et cum caput **VR**[1]. 6 dalpis **E**. | excitata (-ita **VG***S*) tusum **VGRd***v*. -itat ad usum **E**. *cfr. XVIII 194. XVII 46.* | digerunt **Er***v*. deg- *r***G**. | pastillis **VGR**[1]. | stannea **d**(?)*v.a.J. cfr. XXIX 35.* 7 intumescant **E***D*. -cunt *rv*. 8 sulla **VGE**. 9 similis **V**. 10 peduculos **V***D*. 12 si similibus **VGE**. 13 omniumque **E**. 14 gryllis **d***v*. grillis *rVen.(D)*. 15 sicut **V**. | quod **V**. 16 iis *v*(*S*). is **V**. his *rC*(*D*). 18 media **VGR**. 19 prenhitur **r**. preh- **R**. (*an* prendatur?). 20 circumligant eas *v.a.S.* 21 intra **VGR**. 22 milipedis **d***J*. *cfr. § 35.* -des **VGR**. millipedis **Er**. millep- *v*. | resina **VGR**. | terebintine **R**. | tertia *Marc. item Plin. XXIX 143. cfr. infra § 75.* 23 postemata **R**. | curare **VRd**.

(13) Umeri doloribus mustelae cinis cum cera mede- 41
tur. — Ne sint alae hirsutae, formicarum ova pueris in-
fricata praestant, item mangonibus, ut lanugo sit pube-
scentium, sanguis e testiculis agnorum, cum castrantur.
5 qui evulsis pilis inlitus et contra virus proficit.

(14) Praecordia vocamus uno nomine exta in homine, 42
quorum in dolore cuiuscumque partis si catulus lactens
admoveatur adprimaturque his partibus, transire in eum
dicitur morbus, idque exinterato perfusoque vino de-
10 prehendi vitiato viscere illo, quod doluerit homini, sed
obrui tal*es* religio est. ii quoque, quos Melitaeos voca- 43
mus, stomachi dolorem sedant adplicati saepius; transire
morbos aegritudine eorum intellegitur, plerumque et morte.
6. pulmonum quoque vitiis medentur, it*em* mures, maxime
15 Africani, detracta cute in oleo et sale decocti atque in
cibo sumpti. eadem res et purulentis vel cruentis ex-
creationibus medetur, (15) praecipue vero coclearum 44
cibus stomacho. in aqua eas subfervefieri intacto corpore
earum oportet, mox in pruna torreri nihilo addito atque
20 ita e vino garoque sumi, praecipue Africanas. nuper hoc
conpertum plurimis prodesse; id quoque observant, ut
numero inpari sumantur. virus tamen earum gravitatem

---

§ 41: Pl. iun. 35, 19. Marc. 18, 1. — § 42: Seren. 439 sqq. Pl. iun. 43, 16. 21—23. Marc. 21, 1. — § 44: Diosc. II 11. Pl. iun. 44, 22—27. Marc. 20, 35. 111. — Pl. iun. 38, 7—9.

---

4 sanguinis et **E**. -ine e *v.a.G.* | qui (*pro* cum) **Er***v.a.S.* 7 sic **VG**. | lactens *v.* -tes **V**[2]**Er**. -tus **V**[1]**GR**. -tans **d** *Pl.iun.Marc.* 8 adprimaturque his (iis *v*) **d***C.* -meturque his **Er**. -matisque his **R**. -matur qui (quia **V**) et is **VG**. 9 morbum **E**. | exintrato **VGR**[1]. 10 uiciato **E**. *om.* **VGR**[1]**d**. | hominis et **R***v.a.D.* -nis sed **d**. 11 tales *G.* -lis *ll.S.* aliis *v. cfr. § 64.* | ii *B.* hii **VR**. hi **r***C.* hae *v.* (*an* que *pro* quoque?). | melitaeos *B* (*coll. III 152*). -itotos **E**. -ilotos **r**. meletitos **d**. melle- **r G**. melolonthas *v.* 13 morbum **VGd**. | aegritudinem **R**. 14 pulmonum **dfEr***v*(*D*). -nes **VGR**. -nis *H.* | quoque **VGf***H.* quioque **R**. *om.* **dEr***v*(*D*). | item *ego.* id **VGRd**. et **Er***v*(*D*). iidem *J.* 19 nihilo *ll.v.* *an* nitro *vel tale quid? om. Pl. iun. et Marc.* 20 garique **V**. 22 sumant **E***v.a.H.*

halitus facit. prosunt et sanguinem excreantibus dempta
45 testa tritae in aqua potu. laudatissimae autem sunt Africanae — ex iis Iolitanae —, Astypalaeicae, *item* Siculae modicae, quoniam magnitudo duras facit et sine suco, Baliaricae, quas cavaticas vocant, quoniam in speluncis 5 nascuntur, laudatae ex insulis et Caprearum, nullae autem cibis gratae neque veteres neque recentes. fluviatiles et albae virus habent, nec silvestres stomacho utiles, alvum solvunt, item omnes minutae. contra marinae stomacho utiliores, efficacissimae tamen in dolore stomachi *e* lau- 10 datis traduntur quaecumque vivae cum aceto devoratae.
46 praeterea sunt quae ἀκέρατοι vocantur, latae, multifariam nascentes, de quarum usu dicemus suis locis. gallinaceorum ventris membrana, si inveterata *est*, inspersa potioni destillationes pectoris et umidam tussim vel recens 15 tosta lenit. cocleae crudae tritae cum aquae tepidae cyathis III si sorbeantur, tussim sedant. destillationes sedat et canina cutis cuilibet digito circumdata. iure perdicum stomachus recreatur.

§ 45: Diosc. II 11. — Pl. iun. 44, 27. — § 46: Pl. iun. 37, 6—11. Marc. 16, 28.

1 faciunt **E**. | excreantibus et sanguinem **VR***S*. 2 aqua *ego*. -uae *ll.v* (*contra Plinii usum*). *an vero* aqua potae? 3 iis *v*. is **V**. ir **R**. it **d**. his **Er***C*. | iolitanae (-atne **R**) **VGRd***S* *cum Gron. coll. V 20*. olit- (-atne r) **Er***v*. solit- *B*(*C*) *coll. V 9 et IX 173. Varro r. r. III 14, 4*. | casypalaeicae **r**. casipa- **E**[2]. casica- **E**[1]. | item *ego*. et ne **VGR**. *om*. **dEr***v*(*D*). et *H*. Aetnaeae *S cum Gron*. 4 magnitudo — 5 quoniam *om*. **V**[1]**GR**[1]**d**.
6 ex *D e coni. S*. et ex *ll.v*. | ex (*pro* et) **VRd**. *del.v.a.J.* | nullae **dr***v*. -lle **E**. -llis **VGR**[1]**f***S*. 7 gratae **Rd***v*(*J*). -te **VG**. grece **Er**. graecae *S*. | *dist. v.a.J. cfr. Diosc.* 8 utilem **E**.
10 si (*pro* tamen) **VG**. 10. 11 e laudatis *J*. flau- **V**[1]**Gd**. frau- (-alis **R**) **V**[2]**R**. lau- **E**. -atiores *v*. 11 uiuae **E***Pl.iun.v*. uiue **r**. ute **Rd**. ut **VG**. 12 ἀκέρατοι *Gron*. aceratoe *J*. -tae **d**(?)*v*. aueratoe **V**[2]**GR**. eue- **V**[1]. gratoe **E**[2]**r**. groe **E**[1]. (ageraton [*i. e.* ἀκεράτων] medicamentum *index*). | tantae **VG** **R**[1]. | multifariae **R**[1]. 13. 14 zalinaceorum **R**[1]. 14 si **VGRd**. *om*. **Er***v* (*cfr. § 67*). | inueterata eſt *ego*. -tae et **E**. -ta et *rv*. 14. 15 potione **d**. 15 destillationis **R**[1]. | humidam *v.a.S*. -datam **Er**. -de *r*. 16 tritae — tepidae *om*. **E**. 17 tribus *ll.v*. 18 cana **V**.

(16) Iocinerum doloribus medetur mustela silvestris 47
in cibo sumpta vel iocinera eius, item viverra porcelli
modo inassata, suspiriosis multipeda, ut ter septenae in
Attico melle diluantur et per harundinem bibantur; omne
5 enim vas nigrescit contactu. quidam torrent sextarium
in patina, donec candidae fiant, tunc melle miscent [alii
centipedam vocant] et ex aqua calida dari iubent in cibo.
cocleae *iis*, quos linquit animus aut quorum alienatur mens 48
aut quibus vertigines fiunt, ex passi cyathis III singulae
10 contritae cum sua testa et calefactae in potu datae diebus
plurimum VIIII; aliqui singulas primo die dedere, sequenti
binas, tertio ternas, quarto II, quinto I; sic et suspiria
emendant et vomicas. esse animal locustae simile sine 49
pennis, quod trixallis Graece vocetur, Latinum nomen non
15 habeat, aliqui arbitrantur, nec pauci auctores, hoc esse
quod grylli vocentur; ex his XX torreri iubent ac bibi e

---

§ 47 init.: Pl. iun. 44, 21. Marc. 22, 3. — § 48: Pl. iun. 44, 11—19. Marc. 20, 132. 3, 5. 6. — § 49 med.: Pl. iun. 38,

---

1 iocinerum *v*(*D*). -norum **E**. -neris *r* **GTf** *H*. 2 uiuerra **dEr** *G*. ituerura **R**. id uer- **VG**. uipera *v*. | procelli **VGR**.
3 multipeda **VG**. -dae **R**(?)**E**. -dae ita **d**(?)**ra***v* (*ortum ex* -edaeda). multipeda *et* milipeda (*praeter § 40. 86*) *ubique singulari numero dictae inveniuntur: § 32. 35. 54. 68. 75. 93. 114. XXIX 136. 143. XXVIII 160. XXIII 55. XXII 122. 130. XX 12. 41. 257*. | ut ter **d***v*. uter **Er**. ut *r* **G**. | septenae **E***v*. -ne **r**. -ni **d**. -tini *r* **G**. 4 deluantur **R**[1]. 5 torrent **dT***J*. -ens **VGR**. -entis **Er***v*. -ent ex iis *B*. 6 candidi **VG**.
6. 7 *uncos posui cum U 660 coll. XXIX 136*. 7 centumpedum **VGf**. -dem **d**. | necant *v.a.G*. | calida **V**[2]**E***v*. calda **r**. *om*. *r* **GT**. 7. 8 in cibo. cocleae *ego*. cocleae in cibo (cib **V**[2]**Gr**. -bos **d***v*) *ll.S*. 8 iis *v*(*S*). his **d***C*. is *r D*. | inquit **d**.
9 tribus *ll.v*. ternis *Pl.iun*. | ingule **V**. 11 nouem *ll.v*. | aliquis **VGR**. 12 tertio *om*. **VGR**[1]**d**. | II *Pl.iun*. duas **Er***v*. *om*. *r*. | quinta **VG**. | unam *ll.Pl.iun.v*. 13 emendat **VGR**.
14 trixallis *J*. -alis (tryx- *v*) **VGRd***v*. *cfr. § 117. 129*. troxallis *S cum B ex Aeliani n. a. VI 19*. -alis *H ex indice*. tixallis **E**. tyx- **r**. | greci **V**[1]**GE**. | uocatur **Er***v.a.H*. | nomen *om*. **V**[1]**GR**[1]**dT**. 15 habeat nomen **dT**. | pauciores (*om*. auctores) **E***v.a.H*. | hos esse qui *S cum Gron*. 16 grylli **d***S*. -llus *v*. grilli *r D*. | uocetur *v.a.S*. | triginta **R**[1]. | torreri **drv**. -rrei **E**. -rri **R**. -rrent **VG**. | ibibent **VG**. | uiui **V**[2]**E**.

mulso contra orthopnoeas. sanguinem expuentibus cocleae, *si* qui inlotis protropum infundat vel marina aqua ita decoquat et in cibo sumat aut si tritae cum testis suis
50 sumantur cum protropo; sic et tussi medentur. vomicas privatim sanat mel, in quo apes sint demortuae. sanguinem reicientibus pulmo vulturinus vitigineis lignis conbustus, adiecto flore Punici mali ex parte dimidia, item cotoneorum liliorumque isdem portionibus, potus mane atque vesperi e vino, si febres absint, si minus, ex aqua, in qua cotonea decocta sint. 10

51 (17) Pecudis lien recens magicis praeceptis super dolentem lienem extenditur dicente eo, qui medeatur, lieni se remedium facere. post hoc iubent in pariete dormitorii eius tectorio includi et obsignari anulo ter novies ea*de*mque dici. caninus si viventi eximatur et in cibo 15 sumatur, liberat eo vitio. quidam recentem superinligant.
52 alii duum dierum catuli ex aceto scillite dant ignoranti vel irenacei lienem, item coclearum cinerem cum semine lini et urticae addito melle, donec persanet. liberat et

10—13. Marc. 16, 75. Pl. iun. 37, 11—13. — § 50: Pl. iun. 40, 5. — § 51: Pl. iun. 56, 7—12. Marc. 23, 70. (47, ubi *agninus* scribendum videtur). 48. — § 52: Pl. iun. 56, 13—20. Marc. 23, 62. 64. 50. — (cfr. Diosc. II 68).

1 sanguinemque **R**(?)*v. a. J.* | cocleae *ll. J.* -leis *S.* *om. v.* 2 si *J.* *om.* **E.** est *rv.* | qui cochleis *v. a. S.* | *an* ita *delendum* (*vel* eas)? | marinam aquam **R**(?)*v. a. D.* 4 tussim (-ssi **G**) emendentur (-dant **dT**) **VGR**[1]**dT.** 5 melle **E.** | demortuae *ll. Pl. iun. H*(*J*). inm- *S.* em- *v* (*an recte? cfr. § 62*). 8 cotoniorum **V.** -rum ut **R**[1] (*item infra*). | potionibus **VG.** 9 uesper ter (ten **G**) ſino **VG.** | febris (-res **E**) absit **E***v. a. H.* *an recte?* 12. 13 lineis remedium **E.** 13. 14 dormitrio **E.** 14 tecto **E.** -toue *v. a. H.* | includitur et **E.** | obsignare **VGR**[1]. | ter *ll. v*(*S*). terque *G.* | nouiesque **T***v. a. G.* 15 eademque *ego e Pl. iun.* earumque (-quae **E**) **VGRE.** carmen **d**(?)*v.* carmenque *D.* | existimatur (exhi- **R**) **VGR.** 16 eo uitio **Er***v.* euo initio **R.** euomitio **VG.** -tu **d**[2] *in ras.* 17 scillite *S.* -tico *v.* scilite **R.** -lice **VG.** in scillito (-ico **r**) **Er.** alii **d**[2] *in ras. cfr. nota ad XXVI 114.* | dant irenanti **VGd.** 18 irenantei **R**[1]. 19 persanet **Er***v.* -nent *r***GTf.** *an* persanetur *cum Pl. iun.*? | liberat **dT***S.* eo lib- *G.* elib- **E***v.* libera (eo lib- **r**) *r.*

lacerta viridis viva in olla ante cubiculum dormitorium
eius, cui medeatur, suspensa, ut egrediens revertensque
attingat manu, cinis e capite bubonis cum unguento,
mel, in quo apes sint mortuae, araneus et maxime qui
5 lycos vocatur.

(18) Upupae cor lateris doloribus laudatur, coclearum 53
cibus in tisana decoctarum; et per se inlinuntur. canis
rabiosi calvariae cinis potioni inspergitur. — Lumborum
dolori stelio transmarinus capite ablato et intestinis de-
10 coctus in vino cum papaveris nigri denarii pondere dimi-
dio eo suco bibitur. lacertae virides decisis pedibus et
capite in cibo sumuntur, cocleae III contritae cum testis
suis atque in vino decoctae cum piperis granis XV. aquilae 54
pedes evellunt in aversum a suffragine ita, ut dexter dex-
15 trae partis doloribus adalligetur, sinister laev*ae*. multi- 29, 136
peda quoque, quam oniscon appellavimus, medetur denarii
pondere ex vini cyathis II pota. vermem terrenum catillo
ligneo ante fisso et ferro vincto inpositum aqua excepta per-
fundere et defodere, unde effoderis, Magi iubent, mox aquam
20 bibere catillo, mire id prodesse ischiadicis adfirmantes.

§ 53: Pl. iun. 36, 5. 4. Marc. 24, 10. — Seren. 461—463. Pl. iun. 36, 3. — § 54 extr.: Pl. iun. 42, 22—43, 3. Marc. 25, 45.

1 dormitorii **dT**. 2 mediature **VG**. -deretur **E**. -detur *v.a.H.* 4 mortuae *ll.H(J)*. em- *v.* inm- *S.* 5 licos **r**. licus **R**. 6 caro *Pl.iun.* | laudatur **Er***v.* -antur *r***GT**. 7 cibus **VGR**. -bi **dT**. cinis **Er***v.* *cfr. de dictione § 44. 61, de re Marc.* | tisana *S.* ptis- *v(Marc.)*. tipsana **d**. tisina **E**. tisna **r**. tisibina *r.* | quae et per se *v.a.S.* 8 potio ſi **VG**. *om.* **dT**. | insuper **VG**. 9 stelio **dr***J.* stellio **E***v.* stelionis *r.* | capite — 9. 10 decoctus in **Er***v.* *om.* **r**. 11 eo *om.* **R**[1]. | sucu **V**. (et sucus *Gesner*). *an* eo *delendum et* suco *post* nigri *transponendum?* | lacertae **R***v.* -te **VG**. -ti **dE***D.* *cfr. § 52. 71. 76. 80. 86. 90. 120. XXIX 129. 136; contra § 36. XVII 266.* | uiridis **V**. 12 tres *ll.v.* 14 a **d***v.* ac **Er** *in ras.* u *r.* | sufragine **VGR**[1]. | dexter **d***v.* -tere **V**[1]**G**. *om. r.* 14. 15 dexterae **R**(?)*v.a.D.* 15 laeuae *v.* laeua (leua **GE**) *ll.* 16 oniscon **r***v.* -isquam **E**. niscon *r.* 17 uino **dEr***v.a.S.* | duobus *ll.v.* 18 et *om.* **E**. | ferreo **E**. | inpositum **d**[2]*v.* -tiuo **E**. -to *r.* 18. 19 *an* aqua perfundere et exceptum defodere? 19 et fodere **VGRd**. 20 sciadicis **Er**. scid- **R**. iscidisci **VG**.

55 **7.** (19) Dysintericos recreant femina pecudum decocta cum lini semine *ea* aqua pota, caseus ovillus vetus, sebum ovium decoctum in vino austero. hoc et ileo medetur et tussi veteri, dysintericis stelio transmarinus ablatis intestinis et capite pedibusque ac cute decoctus 5 aeque et *in* cibo sumptus, cocleae II cum ovo, utraque cum putamine contrita atque in vase novo addito sale et passi cyathis II aut palmarum suco et aquae cyathis III 56 subfervefact*a* et in potu dat*a*. prosunt et combustae, ut cinis earum bibatur in vino, addito resinae momento. 10 29,112 cocleae nudae, de quibus diximus, in Africa maxime inveniuntur, utilissimae dysintericis, quinae combustae cum denarii dimidii pondere acaciae; ex eo cinere dantur coclearia bina in vino myrtite aut quolibet austero cum 57 pari modo caldae. quidam omnibus Africanis ita utuntur, 15 alii totidem Africanas velatas infundunt potius et, si maior fluctio sit, addunt acaciam fabae magnitudine. senectus anguium dysinteriae et tenesmis in stagneo vase decoquitur cum rosaceo vel, si in alio, cum stagno inlinitur. ius ex gallinaceis isdem medetur, sed veteris gallinacei vehemen- 20

---

§ 55: cfr. Marc. 27, 31. — Pl. iun. 53, 18. Marc. 27, 78. 75. Pl. iun. 37, 13. 14. Marc. 16, 50. Pl. iun. 53, 20—24. Marc. 27, 79. — § 56: Pl. iun. 54, 1. 2. — § 57 med.: Pl. iun. 54, 2—4. 50, 23. Marc. 27, 80. 28, 61. — Diosc. II 53. cfr. Plin. XXIX 79.

---

1 pulmo pecudis *Marc.* 2 ea *D cum U 661 coll. Marc. om. ll.v.* (*an* et ea?). | uetus **REv**. et ius **T**. seu eius **VG**. siue ius **d**. 3 ileo **rv**. hi- **E**. illeo **d**. illio **R**. -ic **VG**. 4 et in tussi **VG**. (*an* item?). | uetere **VGR**[1]. 5 ac **Rdv**(*J*). ad **rG***S*. | cutem **V**[2]**E***S*. 6 aeque **VGRdTf***H*. (*cfr.* § *53*). que **Ev**. | et in *v*. et *ll.H*. *cfr. CFWMüller p. 25.* | duae *ll.v.* 7 contritae **Ev**.*a.Bas.* contra **VG**. | *an* e (*pro* et)? 8 duobus *ll.v.* | tribus *ll.v.* 9 subferuefacta . . data *ego cum vet. Dal.* -factis . . datis *ll.v.* | ut **RdEv**. et *r*. 10 bibantur **VGR**[1]. | addito *om.* **VGR**[1]. 13 cum —acaciae **Erv**. *om.* **rG**. 15 quidem **V**. 16 uelatas *ego* (*opp.* nudis). uel (et *J*) latas *ll.v.* Iolitanas *coni. S. an potius* latas (*del.* uel)? 17 fluctuo **R**[1]. fluxio **d**(?)*C*. 18 dysinteriae *S*. -rice **R**. -ricae **VGE**. -senterie **dT**. -icis *v*. | tenesmus **VG**. -mos **R**. 19 cum instagno **Er**. 20 gallinaceo **R**(?)*v.a.S.* | idem **V**[2]**R**[1]**d**. id eſt **V**[1]**G**.

tius salsum ius alvum ciet. membrana gallinarum tosta 58
et data in oleo ac sale coeliacorum dolores mulcet —
abstineri autem frugibus ante et gallinam et hominem
oporteat —, fimum columbinum tostum potumque. caro
5 palumbis in aceto decocta dysintericis et coeliacis medetur, turdus inassatus cum myrti bacis dysintericis, item
merulae, mel, in quo apes sint inmortuae, decoctum.

(20) Gravissimum vitium *al*vi ileos appellatur. huic 59
resisti aiunt discerpti vespertilionis sanguine, etiam inlito
10 ventre subveniri. sistit alvum coclea sicut diximus in 48
suspiriosis temperata, item cinis earum, quae vivae crematae sint, potus ex vino austero, gallinaceorum iocur
assum aut ventriculi membrana, quae abici solet, inveterata admixto papaveris suco — alii recentem torrent ex
15 vino bibendam —, ius perdicum et per se ventriculus 60
contritus ex vino nigro, item palumbis ferus ex posca

§ 58: Pl. iun. 52, 21—53, 10. Marc. 27, 70. Celsus II 30. — § 59: Pl. iun. 53, 10—12. Marc. 27, 83. — Pl. iun. 48, 16—18. 48, 20. (cfr. Marc. 27, 70). — § 60: Pl. iun. 48, 4.

1 salsum in (ius **E**) saluum **VGE**. (salsum ius uehementius aluum **f**(?)*S*). | membrana **R***v*. -ra *r***G**. | posta **VGR**¹.
2 mulcet **d***v*. -ent *r***G**. 3 abstineri **E***r**H*. -re *r***G***v*(*J*). *cfr. Marc. et XXIX 113.* | gallinam **dE***rv*. gallinacei uehementius salsum ius aluum ciet et (*om.* **R**) sicut supra diximus **VR**. *cfr. v. 1.* 4 oporteat **VGR***S*. -tet **d**(?)**E***v*(*D*). *cfr. XXIX 103.* | totum (*pro* toſtum) **VGR**¹. 5 palumbi *v.a.H.*
6 inassatur **Vd**. 7 medulae **V**. -dulle **G**. -detur **d**. | inmortuae **E***rv*. mor- *r***G**. 8 uitium **dE***v*. uulnus uitium **VGR**. uentris uitium *U 662 e Pl. iun. et Marc. sed cfr. Cels. IV 20. Scribon. 116. de mutata dittogr. cfr. § 86* (coclearibus). *91* (in cibo). | alui ileos *J*. ileos *C cum B*. apuilleos **d**. apu (apii **VG**) illi eos **VGE**. apu .... **r** (*reliquis margine abscisis*). apuleius (-ios *v*) **R***v*. | hic **E**. 9 eos aiunt discerpti eos **VGR**¹. *an post* aiunt *excidit alterum remedium, ut deinceps iungenda sint* sanguine etiam inlito?
10 uentre **E***rv*. *om.* *r***G**. | subuenire resistit **E***v.a.G.* | aluum **E***D*. -um primum *r***GTf***H*. aluum et *G*. et *v*. 11 qui **E**.
13 membrana **E***rv*. -bra *r***f**. | solent **df**. -lunt **VGR**¹.
14 admixti **E***r*. *om.* **R**. | torrentem **E**. 15 bibendam—16 uino *om.* **V**. 15 perdicum *v*. -cium *ll.D*. *cfr. § 46.* 16 item *om.* **VGR**¹. | palumbis **VGR**¹*S*. -bus *rv*(*D*).

decoctus, lien pecudis tostus et in vino tritus, fimum columbinum cum melle inlitum, ossifragi venter arefactus et potus, iis, qui cibos non conficiant, utilissimus, vel si manu tantum teneant capientes cibum. quidam adalligant ex hac causa, sed continuare non debent, maciem enim 5
61 facit. sistit et anatum mascularum sanguis. inflationes discutit coclearum cibus, tormina lien ovium tostus atque e vino potus, palumb*i*s ferus ex posca decoctus, adips otidis ex vino, cinis ibide sine pennis cremata potus. quod praeterea traditur in torminibus, mirum est, anate 10
62 adposita ventri transire morbum anatemque emori. tormina et melle curantur, in quo s*i*nt apes inmortuae, decocto. coli vitium efficacissime sanatur ave galerita assa in cibo sumpta. quidam in vase novo cum plumis exuri iubent conterique in cinerem, bibi ex aqua coclearibus 15 ternis per quadriduum, quidam cor eius adalligari femini;
63 alii*s* recens tepensque adhuc devoratur. consularis Asprenatum domus est, in qua alter e fratribus colo liberatus

---

Marc. 27, 60. (cfr. Pl. iun. 50, 14—16). — Pl. iun. 48, 5. 45, 6—8. Marc. 27, 125. — § 61: Pl. iun. 48, 6. 50, 14—16. 16—18. Marc. 27, 33. — § 62: Diosc. II 59. Seren. 575. Pl. iun. 59, 8—13. Marc. 28, 50. 29, 30. — § 63 extr.: Pl. iun. 59, 13—18.

---

1 totus **R**[1]. 3 iis qui **Rd***v*. his qui **GE***D*. hisque **V**. 6 si sit et **VG**. | macularum **Vd**. | inflationes **Er***v*. -ammationem **df**. -num (-ama- **R**) *r***G**. 7 distulit **E**[1]. discu- **E**[2]. 8 palumbis *ego*. -bus *ll.v. cfr. § 60. 58. 67. 94. 144. X 158 (bis). 106 (bis). 72. 78. VIII 101. XI 200. XVI 247. XVIII 267 (bis). XXIX 126; contra X 147, ubi fortasse* palumbes *pro* palumbi et *scribendum est*. 8. 9 adips (atips **E**) otidis **Er***S*. adipsodis (atip- **d**. adep- **V**[2]) *r***G**. apodes *B*. at hippotidis *v*. 9 *an* ex ibide? (ibidis .. crematae *v.a.D*). 10 minus est **E**. 11 mori **R**[1]**T***S*. 12 in *om.* **VGR**[1]**d**. | sint *ego*. sunt *ll.v. cfr. nota ad XXIX 128*. | inmortuae **d**(?)**Er***v*(*D*). em- **R***J*. aem- **VG**. 12. 13 decocte **R**[1]. -tae **VG**. 15 bibic **R**[1]. bibique *v.a.D*. | ex **RdE***v*. et **VG**. | coclearibus *v*. coci coclea- **E**. coquifa- **VGd**. quoque fratribus **R**. quoque cocl .... **r** (*reliquis margine abscisis*). 16 triduum *Marc*. | cor *om.* **VGR**[1]. | *an* adalligant? 17 aliis *ego*. alii (*ortum ex* alif) *ll.v.* | tepesque **V**. | deuorari **d**(?)*v*. 17. 18 aspraenatur **VR**[1]. aspern- **d**.

est ave hac in cibo sumpta et corde eius armilla aurea incluso, alter sacrificio quodam facto crudis laterculis ad formam camini atque, ut sacrum peractum est, obstructo sacello. unum est ossifrago intestinum mirabili natura
5 omnia devorata conficienti; huius partem extremam adalligatam prodesse contra colum constat. — Sunt occulti 64 interaneorum morbi, de quibus mirum proditur. si catuli, priusquam videant, adplicentur triduo stomacho maxime ac pectori et ex ore aegri suctum lactis accipiant, transire
10 vim morbi, postremo exanimari dissectisque palam fieri aegri causas; mo*nen*t humari debere eos obrutos terra. Magi quidem vespertilionis sanguine contacto ventre in totum annum caveri tradunt aut in dolore, si quis aquam *t*er pedes *e*luens haurire sustineat.

15 **8.** (21) Murino fimo contra calculos inlinere ventrem 65 prodest. irenacei carnem iucundam esse aiunt, si capite percusso uno ictu interficiatur, priusquam in se urinam reddat. haec caro ad hunc modum occis*i* stillicidi*um*

Marc. 28, 51. — § 64: Marc. 27, 132. — Pl. iun. 58, 1—3. Marc. 27, 33. 28, 45. 20. — § 65: Pl. iun. 60, 19. Marc. 26, 14. (cfr. Diosc. II 98). — Marc. 26, 76.

---

1 sumptus **VGR**[1]. 2 alteri **VGR**[1]. *an* alter in? | crudas **VGR**[1]. 3 sacrum **dE***v*(*D*). -rificium *r***G**. | est **dEr***v*. erat *r***G**. *cfr. XXVI 6.* 5. 6 extrema adalligata **E**. 6 contra *om.* **E**. | sunt **Er***v*. *om. r***G**. 8 stomachus **VGR**. 9 ceptori **E**. pectore **VGR**[1]. | ora egris **E**. | suctum **R***v*. sucum **VdE**. suctum — 11 aegri *om.* **G**. 11 aegri (egri **V**) *ll.v. del. D cum U 663.* | monent *ego (et dist.).* mori et *ll.v.* morbi, et *J.* (*de v.* causas = morbos *cfr. XXVIII 128. XXV 61*). | obrutus terrae (-ace **G**) **VG**. 12 quidam *vet. Dal.* | sanguinis **VGR**[1]. 13 toto anno **VGR**[1]**d**. | caueri dolorem *v.a.J.* | in dolore **VGRdf***v*(*H*). per dolorem **E***G*(*D*). 14 ter *ego. cfr. XXVIII 44, de mendo XXXII 37. XXXVI 176.* per *ll.v. del. D.* | eluens *ego.* -ntem *D.* fluentes (-tis **VGR**[1]) *ll.* -tem *v. cfr. Marc. 28, 20, de mendo IX 150. XXXV 98. 99.* (*an* eluentis?). 15 calculos **E***v*. . . . culos **r** *in marg.* ocu- *r***G**. | inline **VGR**[1]. -nire *v.a.H.* 16 iucundo **VGd**. 17 ictu *om.* **E**. 18 haec — p. 444, 2 reddiderit *om.* **E**. 18 occisi *G.* -sa **d***v*. -sum *r.* | stillicidiū *ego. cfr. § 66.* -dia **d***v*. -cidi (-cia **R**) in *r***G**. -cidia in *H.*

vesicae emendat, item suffitus ex eodem. quod si urinam in se reddiderit, eos, qui carnem comederint, stranguriae
66 morbum contrahere traditur. iubent et vermes terrenos bibi ex vino aut passo ad comminuendos calculos vel
48 cocleas decoctas ut in suspiriosis, easdem exemptas testis 5
III tritasque in vini cyatho bibi, sequenti die II, tertio die I, ut stillicidium urinae emendent, testarum vero inanium cinerem ad calculos pellendos, item hydri iocur bibi vel scorpionum cinerem aut in pane sumi [vel si
67 quis ut locusta edit], lapillos, qui in gallinaceorum vesica 10
aut in palumbium ventriculo inveniantur, conteri et potioni inspergi, item membranam e ventriculo gallinacei aridam vel, si recens sit, tost*am*, fimum quoque palumbinum in faba sumi contra calculos et alias difficultates vesicae, similiter plumarum cinerem palumbium ferorum ex aceto 15
mulso et intestinorum ex his cinerem coclearibus III, e
68 nido hirundinum *glaeba*m dilut*a*m aqua calida, ossifragi

---

§ 66: Pl. iun. 60, 20. (cfr. Diosc. II 11). Marc. 26, 77. Pl. iun. 61, 1. 2. Marc. 26, 91. — § 67: Pl. iun. 61, 3—5. Marc. 26, 12. Pl. iun. 61, 5—7. Marc. 26, 80. Seren. 599. Pl. iun. 61, 8—10. — § 68: Pl. iun. 61, 10—12. Marc. 26, 12. Diosc. II 58. eupor. II 111. Pl. iun. 45, 6. Marc. 26, 70. 81. Pl. iun.

---

1 uesicę **d***v*. *cfr. XXVIII 122. XXV 23.* -cam **V**[1]**R**. -ca *H*. uessicam *r***G**. | *an* eadem? 2 comederint **GRT***J*. eam ed- **V**(?)*S*. ed- **E***v*. 3 iuuant **E**. -at *man. Dal.* 4 uiui **E**. 5 uti (*pro* ut in) **E***v.a.H*. 6 III *ego*. tres **VGRd***J*. *om.* **Er***v*. | tristasque **R**[1]. tritasque tres *v.a.J*. | uino **VGR**[1]. | duas *ll.v.* | tertia **R**(?)*v.a.D*. 7 unam *ll.v.* | ut *om.* **VGR**[1]. | stillicidiū **VGdTf***H*. -dia **Er** *e corr. v*(*D*). *de num. sing. cfr. XXV 23. XVII 92, de plurali XXVIII 122.* | emendant **VGR**[1]**d**. 8 cinerem **R***C*. -re *rv*. | appellandos **E**.
9 aut in **VGRdT***S*. aut **Er***Ven*. in *v*. 9. 10 *uncos ego posui. cfr. § 123.* | si que **d**. 10 ut *ll.* cum *v*. VI *D*. | lucusta **E**. locustas *D*. | qui in **Er***v*. qui *r*. | uesica *v*. -cae **Rd**. uessicae **V**. uers- **G**. uaesi- **E**. 11 et **dEr***v*. in *r***G**. | potioni **Er** *e corr. v*. -nem **d**. -num **VG**. 12 uentriculo inueniantur conteri et potionem inspergi **V** (*iterans e v. 11 sq.*).
13 tostam *v*. -ta *ll.* 16 tribus *ll.v.* 17 glaebam *ego*. glebulam *H e Pl. iun. et Marc. cfr. XXIX 101.* grillum **VGdE**. gryll- **R**(?)*v*. fimum *D*. | dilutam *H*. -tum **dE***v*(*D*). dirutum *r***Gf**.

ventrem arefactum, turturis fimum in mulso decoctum vel ipsius discoctae ius. turdos quoque edisse cum bacis myrti prodest urinae, cicadas tostas in patellis, milipedam oniscon bibisse et in vesicae doloribus decoctum agni-
5 norum pedum. alvum ciet gallinaceorum discoctorum ius et acria mollit, ciet et hirundinum fimum adiecto melle subditum.

(22) Sedis vitiis efficacissima sunt oesypum — quidam 69 adiciunt pompholy*ge*m et rosaceum —, canini capitis cinis,
10 senecta serpentis ex aceto, si rhagades sint, cinis fimi canini candidi cum rosaceo — aiunt inventum Aesculapii esse eodemque et verrucas efficacissime tolli —, murini fimi cinis, adeps cygni, adeps bovae. procidentia ibi sucus coclearum punctis evocatus inlita repellit. adtritis me- 70
15 detur cinis muris silvatici cum melle, fel irenacei cum vespertilionis cerebro et canino lacte, adeps anserinus cum cerebro et alumine et oesypo, fimum columbinum cum melle, condylomatis privatim araneus dempto capite pedibusque infricatus, ne acria perurant, adeps anserinus
20 cum cera Punica, cerussa, rosaceo, adeps cygni. hic et

61, 12—15. 8. 9. Diosc. II 56. 37. — Pl. iun. 47, 3—5. (cfr. Marc. 26, 75). — § 69: Marc. 31, 38. — (Marc. 31, 28). — § 70: (cfr. Plin. XXVI 51. 52). Marc. 31, 40. — Pl. iun. 60, 5—9. Marc. 32, 32. 31. 31, 28.

2 turdis **VGR**[1]. 3 milipedam *J.* -diam *ll.* **G**. millepedam *v.* 4 decocti **E**. 5 ciet **Rd** *Lugd.* ciet et *r* **G** *v*(*D*). 9 pompholygem *B. cfr. § 106.* -pholium **E** *v.* -polium **d**. -pelium **VGf**. popholiū **r**. -philiū **R**. | cum (*pro* cinis) **E**. 10 rhagades **d** *v.* rag- **VGR**. ragadade **Er**. 11 aiuntque **R**(?) *v. a. J.* | inuentum **d** *v.* -tu **Er**. -to *r.* | aescolapi **V**. 13 fimo **VGd**. | adeps cygni *om.* **R**[1]. | cycni **GE** *D.* | adips **R**[1] *SJ.* | bouę **d** *S.* -ue *r.* -uis *v. cfr. 139. VIII 37.* | procidenti (-tia *v*) alui **d**[1] *v. a. H.* -tis alui **d**[2] **T**. 14 euocatus **R** *v.* -tis *r* **G**. | illita *B.* -tu **R**(?) *vet. Dal. H.* inrita **VGE**. irr- **dT** *v.* | depellit **E** *v. a. H.* 15 uel (*pro* fel) **E** *v. a. H.* 16 cerebro et —17 cerebro et **r** *S.* et (*om.* **R**) anserinus (///ser- **R**) cum cerebro et **VGRdT** *H.* cerebro et **E** *v. cfr. Marc.* 18 condylomatis **d** *v.* -tum **R**. condilomati **E**. -tim **VG**. | demto **V**. to **R**[1]. | capite **dEr** *v.* ea (ta **R**) pſite *r* **G**. 19 agria **VG**. | perutant **E**. 20 Pontica *Pl. iun. Marc. sed cfr. XXI 84.* | cycni **E** *D.* | hic **RE** *D.* hic et pipere **VG**. *cfr. p. 446, 2.* haec **d**(?) *v.*

71 haemorroidas sanare di*ci*tur. ischiadicis cocleas crudas tritas cum vino Am*m*ineo et pipere potu prodesse dicunt, lacertam viridem in cibo ablatis pedibus, interaneis, capite; sic et stelionem adiectis huic papaveris nigri obolis III; 72 ruptis, convulsis fel ovium cum lacte mulierum. veren- 5 dorum formicationibus verrucisque medetur arietini pulmonis inassati sanies, ceteris vitiis vellerum eius vel sordidorum cinis ex aqua, sebum ex omento pecudis, praecipue a renibus, admixto pumicis cinere et sale, lana sucida ex aqua frigida, carnes pecudis combustae ex aqua, mulae 10 ungularum cinis, dentis caballini contusi farina inspersa, testibus vero farina ex ossibus cani*n*i capitis sine carne tusis. si decidat testium alter, spumam coclearum inlitam 73 in remedio esse tradunt. taetris ibi ulceribus et manantibus auxiliantur canini capitis recentes cineres, cocleae 15 parvae, latae contritae ex aceto, senectus anguium ex aceto vel cinis eius, mel, in quo apes sint inmortuae, 56 cum resina, cocleae nudae, quas in Africa gigni diximus, tritae cum turis polline et ovorum albo; XXX die

§ 71: Pl. iun. 43, 3—7. Marc. 25, 7. — Pl. iun. 103, 14. 15. — § 72: Pl. iun. 62, 16—63, 3. Diosc. eupor. I 177. Marc. 33, 39. 56. 55. 57. 38. — Pl. iun. 64, 6—8. Marc. 33, 5. (cfr. Plin. XXXII 108). — § 73: Pl. iun. 64, 8—10. Marc. 33, 40. — Marc. 33, 60.

1 homoroidas **V**. homeridas **d**. | sanari **VG**. | dicitur *D cum U 664*. dicuntur *ll.* **G***v*. *an* hoc et haemorroides sanari dicuntur? | sciadicis **VGRE**. 2 ammineo *ego. cfr. nota ad XXXIV 103.* aminneo **VGRE***D*. amineo **d***v*. | et pipere *om.* **VGR**[1]. *cfr. supra.* | dicuntur **VGR**[1]. 4 tribus *ll.v.* 5 felle **VGR**[1]. 6 informicationibus *S coll. XXVIII 71.* 7. 8 sordidarum **Vd**. 8 umento **V**. 10 aquae **VG**[2]. | mule **E**. mulſae **VG**. -ſa et **d**. 11 cibis **V**[2]**G**. -bus **V**[1]. | contusis **E**. 12 canini *v*. cani uires **VGRd**. *om.* **Er***D*. | capiti **E**. | carne **Er***v*. carne (-nae **V**) care *r***G**. 13 tusis **d***v*. -si **VG**. tussis **RE**. 14 in *om.* **R***v.a.S.* | tetris **E***v*. -ius **R**. taetrius **G**. laet- **V**. let- **d**. | ubi **E**. | uisceribus **VGR**. | et **Er***v*. *om. r Pl. iun.* 14. 15 manantur **VGd**. -nant **R**[1]. 15 recentis **r** *Pl. iun. v.a.S.* recentis exusti *Marc.* 16 contrita **V**. | senectus — 17 aceto *om.* **E***v.a.H.* 17 sunt **E***v.a.H. cfr. § 62.* | emortuae *v.a.H.* 19 triatae **VG**. | tricesimo **RdT***H*. -moque *v*. | dierum **VGR**[1].

resolvunt; aliqui pro ture bulbum admiscent. hydrocelicis 74
stelionis mire prodesse tradunt capite, pedibus, interaneis
ademptis relicum corpus inassatum — in cibo id saepius
datur —, sicut ad urinae incontinentiam caninum adipem
5 cum alumine sc*his*t*o* fabae magnitudine, cocleas Africanas
cum sua carne et testa crematas poto cinere, anserum III
linguas inassatas in cibo. huius rei auctor est Anaxilaus.
a*t* panos aperit sebum pecudum cum sale tosto, murinum 75
fimum admixto turis polline et sandaraca discutit, lacertae
10 cinis et ipsa divisa inposita, item multipeda contrita admixta resina terebinthina ex parte tertia — quidam et
sinopidem admiscent —, cocleae contusae per se, cinis
inanium coclearum cerae mixtus. discussoriam vim habet
fimum columbarum per sese vel cum farina hordeacia aut
15 avenacia inlitum. cantharides mixtae calce panos scalpelli
vice auferunt, inguinum tumorem cocleae minutae cum
melle inlitae leniunt.

9. (23) Varices ne nascantur, lacertae sanguine pueris 76
crura ieiunis a ieiuno inlinuntur. podagras lenit oesypum
20 cum lacte mulieris et cerussa, fimum pecudum, quod liquidum reddunt, pulmones pecudum, fel arietis cum sebo,

---

§ 74: Pl. iun. 64, 10—12. — Marc. 26, 121—123. (cfr. Plin. XXXII 109.) Diosc. II 11. Pl. iun. 62, 12—15. — § 75: Pl. iun. 79, 11—16. Marc. 32, 3. 43. 3 (41). — Seren. 687. Pl. iun. 64, 18. 19. Marc. 32, 4. — § 76: Marc. 34, 8. 36, 1. — Diosc. II 27. eupor. I 235. Marc. 36, 35. — cfr. Marc. 36, 29. — Marc. 36, 1.

---

1 resoluunt **d**r*v*. *cfr. XXVII 69.* sol- *r***G**. | admiscent **E**r*v*. -ixtum *r***G**. *de mendo cfr. § 36.* | hydrocoelicis **V**. -celicicis **d**[1]. -liacis **d**[2]. 2 stelionis **V***J*. stell- **G***S*. -nes *rv*. 3 in cibo **E***v*. cibi *r***G**. 5 cum *om.* **VGR**[1]. | schisto *S cum vet. Dal. cfr. Marc.* scisso *ll.v.* | tabae magnitudinem **VG**. 6 trium *ll.v.* 8 at *S.* ad **VGR**. *om.* **d**(?)**E***v*(*D*). | cum **E**r*v*. *om. r***G**. | sal et **d**. | murium **d**. 10 imposita. Discutit **d**. 12 sinodem **VR**[1]**d**. siuo- **G**. | contusae et **E**r*v*. 12. 13 *dist. ego. cfr. Marc.* 13 *an* habet et? 14 cum *om.* **VGR**[1]. 15 mixtae **E***D*. -te r *e corr.* -ta **d***v*. -tum **VG**. | caudae (*pro* calce) **E**. 16 aperiunt *G.* 19 lenit **RE***v*. lenti *r*. | oesypum *v*. -sopum **E**r *e corr.* -sydum **VG**. esidum **d**. 20 quod — 21 pecudum *om.* **E**.

mures dissecti inpositi, sanguis mustelae cum plantagine
inlitus et vivae combustae cinis, ex aceto ac rosaceo si
pinna inlinatur vel si cera et rosaceum admisceatur, fel
caninum ita, ne manu attingatur, sed pinna inlinatur,
fimum gallinarum, vermium terrenorum cinis cum melle 5
77 ita, ut tertio die solvantur. aliqui ex aqua inlinere malunt, alii ipsos acet*abuli* mensura cum mellis cyathis III,
pedibus ante rosaceo perunctis. cocleae latae potae tollere
dicuntur pedum et articulorum dolores; bibuntur autem
binae in vino tritae. ea*e*dem inlinuntur cum he*l*xines 10
herbae suco; quidam ex aceto intrivisse contenti sunt.
sale, qui *un*a cum vipera crematus *sit* in olla nova, saepius sumpto aiunt podagra liberari; utile esse et adipe
78 viperino pedes perungui. et de miluo adfirmant, si inveterato tritoque quantum III digiti capiant bibatur ex 15
aqua aut si pedes sanguine *eius perunguantur. inlinuntur et columbarum sanguine* cum urtica vel pennis earum,
cum primum nascentur, tritis cum urtica. quin et fimum
*ea*rum articulorum doloribus inlinitur, item cinis mustelae

§ 77: Marc. 36, 61. — Diosc. II 11. — Pl. iun. 68, 17. —
§ 78: Pl. iun. 68, 18. 69, 3—5. Marc. 36, 37. 60. 34, 60. —
Seren. 957. Pl. iun. 72, 8. 9. Marc. 34, 65.

1 dissecti *om.* **VGR**[1]**d**[1]. | inpositis **VGR**. 2 ac **VGRdTf***J*. & **Er***v*(*D*). | si **Er***v*. *om.* *r***G***D*. 3 penna **GE***v.a.S*(*D*). 4 caprinum *Marc.* 6 aliqui **VGRdT***J*. alium **Er**. ali eum *D*. alii *v*. 7 acetabuli *J cum vet. Dal. ex Marc.* aceto *ll.v*(*D*). | mensuram **V**. maceratos *coni. S.* -erant *D*. | mellis **E***v*(*D*). melis **r**. melles **VG**. meles **R**. melle **dT***H*. | cyathis **dT***v*. cia- **R**. ciatis *r*. | tribus *ll.v.* 10 bino **Vd**. | eaedem *v*. ead- *ll.* | helxines *v*. hex- (ex- **R**) *ll.* 11 herbae **Gd***v*. -ba *r*.
12 qui una *ego.* quidam *ll.v.* *an* qui uiua? *cfr. Diosc. II 18 extr.* | crematus sit *ego. cfr. § 59.* (*80*). -tus *ll.* -ta *D cum U 665.* -to *G.* -tis *v*. 12. 13 et saepius **R**(?)*v.a.S.* 13 sumptis *v.a.G.* | liberari podagra **VR**[1]**d***S*. 13. 14 adipem perino **V**. 15 tres *ll.v.* | capiunt **V**(?)*S*. 16 sanguine — 17 sanguine *ego* (*partim J secutus*) *e Pl. iun. et Marc.* sanguine **d**(?)*H*. -nem *rv*. -nent *G. lac. indicavit S.* sanguine milui uel columbarum unguantur *D cum U 666.* 17 earum **VRd***J*. *om.* **E**. palumborum *H*. eorum *v*. 18 ustis *Marc.* | fimum **V***S*. -us *rv*(*D*). 19 earum *J e Pl. iun. et Marc.* eorum **VRd***v*. *om.* **E**. | dolorum **VR**.

aut coclearum, et cum amylo vel tragacantha. incussos articulos aranei telae commodissime curant. sunt qui cinere earum uti malint, sicut fimi columbini cinere cum polenta et vino albo. articulis luxatis praesentaneum est 79
5 sebum pecudis cum cinere e capillo mulierum. pernionibus quoque inponitur sebum pecudum cum alumine, canini capitis cinis aut fimi murini. quod si pura sint, ulcera cera addita ad cicatricem perducunt *soricum* vel glirium crematorum favilla ex oleo, item muris silvatici cum melle,
10 vermium quoque terrenorum cum oleo vetere et cocleae, quae nudae inveniuntur. ulcera omnia pedum sanat cinis 80 earum, quae vivae combustae sint, fimi gallinarum cinis exulcerationes, columbini fimi ex oleo. adtritus calciamentorum veteris sol*eae* cinis, agninus pulmo et arietis
15 sanant, dentis caballini contusi farina privatim subluviem, lacertae viridis sanguis subtrit*o*s et hominum et iumentorum pedes sublitus, clavos pedum urina muli mulaeve cum luto suo inlita, fimum ovium, iocur lacertae viridis

§ 79: Seren. 960. Pl. iun. 72, 9—12. Marc. 34, 79. — Pl. iun. 66, 8—11. Marc. 34, 91. — Marc. 34, 16. — Pl. iun. 66, 11. 12. — § 80: Pl. iun. 66, 12—67, 1. Marc. 34, 17. 19. 92. 18. 20. Diosc. II 51. 40. 69. eupor. I 173. 175. — Pl. iun. 67, 10—15. Marc. 34, 49. 50. 105. 106. 51. Diosc. II 62.

1 et *del. S.* aut **dT.** | amilo **VR.** | tragantho **E.** -gaanto **r.** -gacantho *v.a.H.* | incusos **R.** -ussis **V.** 2 *an* tela? *cfr.* *§ 112. XXIX 114.* ex (cum) oleo *add. Seren. et Marc.* 3 cinerem **E.** | earum — cinere *om.* **VR¹d.** 5 e **Er***Bas.* et **rfv.** 6 semen **Er** *in ras.* | pediculum **E.** 7 fimum **E.** | pura *ll.***Tf***H.* putrida *v.* 8 cera *om.* **VR¹d.** | soricum *ego e Marc. om. ll.v. cfr. § 86.* | glirium *H e Marc.* grillium *ll.***Tf.** gryllorum *v.* 12 sunt **VR¹***S.* | gallinarum **VRdTf***H. cfr. Marc. et § 76. 58.* -acei **E***v(D).* -aceorum *Pl.iun.* 13 *an* uel columbini? *cfr. Marc.* | adtribus **V.** attr- **R¹.** 14 soleae *v e Pl. iun. et Marc. cfr. Diosc. eupor. I 173.* soli **RdE***D* (*non apte coll. X 143*). *om.* **V.** *an* corii, *ut XXVIII 222?* | soli — arietis *om.* **V.** | acninus **r.** ////ninis **R.** | uel *Pl.iun. et Marc.* 15 sanant **Er***v(D).* -nat **Vd***G.* -na **R.** | dentibus **VRE.** | subleuat **d.** 16 sanguis — 18 uiridis *om.* **R¹.** 16 subtritos *S cum Gesnero e Pl. iun.* -tus *ll.v(J).* 17 pedes **Er***Pl.iun.v.* -dibus *D. om. rJ.* | sublitus sanat *v.a.D.* | clauos — 18 inlita *om.* **Vd.**

vel sanguis flocco inpositus, vermes terreni ex oleo, stelionis caput cum viticis *foliis* pari modo tritum ex oleo,
81 fimum columbinum decoctum ex aceto, verrucarum omni*a* gener*a* urina canis recens cum suo luto inlita, fimi canini cinis cum cera, fimum ovium, sanguis recens murinus 5 inlitus vel ipse mus divolsus, irenacei fel, caput lacertae vel sanguis vel cinis totius, membrana senectutis anguium, fimum gallinae cum oleo ac nitro. copharid*e*s cum uva taminia intrit*ae* exedunt, sed ita erosas aliis, quae ad persananda ulcera demonstravimus, curari oportet. 10

82 **10.** (24) Nunc praevertemur ad ea, quae totis corporibus metuenda sunt.

Fel canis nigri masculi amuletum esse dicunt Magi domus totius suffitae eo purificataeve contra omnia mala medicamenta, item sanguinem canis respersis parietibus 15 genital*e*que eius sub limine ianuae defossum. minus mirentur hoc qui sciunt, foedissimum animalium in quantum magnificent, ricinum, quoniam uni nullus sit exitus saginae nec finis alia quam morte, diutius in fame viventi: septenis ita diebus durare tradunt, at in satietate paucioribus de- 20

§ 81: Diosc. eupor. I 177. Seren. 1096. Pl. iun. 68, 7. 8. Marc. 34, 53. — Pl. iun. 101, 6—11. Marc. 19, 65—67. Diosc. II 69. Seren. 1095. — Marc. 19, 1. (cfr. Plin. XXIX 93). — § 82 extr.: cfr. Plin. XI 116.

1 sanguinis **VRE**. | inponitur **E**. | uermis **R**. 2 cum **E***v*. *om. r.* | urticis *coni. H.* | foliis *ego coll. XXIV 63. Diosc. I 134. om. ll.v.* | tritus **VR**. 3 uerrucarum *ll.* -cas uero *v.* -cas *D.* 3. 4 omnia genera *ego.* -iū generū *ll.v. cfr. XXIV 78. XXVII 96.* 4 loto **V**[1]. lotu **V**[2]. lota **R**[1]. | fi **V**. 4. 5 canini cinis **dEr***v*. caninis *r.* 7 anguinum **VR**[1]. 8 gallinae cum *ego.* -aceum **VE***D*. -acei cum *Pl. iun.* -aceum (-arum **d**[1]) cum **Rd**(?)*v*. | ac **VE***D*. et *rv.* | cantharides *v*(*D*). -das *ll. S.* 9 intritae *v.* -ta *ll.* | exedunt **E***v*. -eunt *r.* 11 reuertem' **d**. -mur *v. a. S.* 15 sanguinem **V***S*. -ne *rv.* | respersus **V**. | parientibus **E**. 16 genitaleque *S.* -lique *ll.v.* | ianuae **E***v*. -ue **r**. lanaue *r.* | defosso **d**(?)**E***v. a. S.* 17 *an* sciant? | foedissimum **d***v*. -ssimum sumunt **E**. -mum sciunt sumunt **R**. -munt sciint sumunt **V**. 18 sit *om.* **E**. 19 aliqua **E**. alius *vet. Dal.* | uiuentis **VR**. bibenti **E**. (*an* uiuentē septenis, *puncto ante* diutius *posito?*). 20 durare *vet. Dal.* mirari **E**. duraſſe (*ortum e* durarre) *rv. cfr. XXV 83.* | ad **V***D*.

hiscere; hunc ex aure sinistra canis omnes dolores sedare 83
adalligatum. *et i*ndi*c*ium in augurio vitalium habent, nam
si *a*eger in*i*ti*o* respondeat e*i*, qui intulerit, a pedibus stanti
interrogantique de morbo, spem vitae certam esse, mori-
5 turum nihil respondere. adiciunt ut evellatur ex aure
laeva canis, cui non sit alius quam niger colos. Nigidius 84
fugere toto die canes conspectum eius, qui e sue id ani-
mal evellerit, scriptum reliquit. rursus Magi tradunt lym-
phatos sanguinis talpae adspersu resipiscere, eos vero, qui
10 a nocturnis diis Faunisque agitentur, draconis lingua et
oculis et felle intestinisque in vino et oleo decoctis ac
sub diu nocte refrigeratis perunctionibus matutinis vesper-
tinisque liberari.

(25) Perfrictionibus remedio esse tradit Nicander 85
15 amphisbaenam serpentem mortuam adalligatam vel pellem
tantum eius, quin immo arbori, quae caedatur, adalligata
non algere caedent*e*s, faciliusque succedere ita. qu*a*e sola
serpentium frigori se committit, prima omnium procedens
et ante cuculi cantum. aliud est cuculo miraculum: quo
20 quis loco primum audiat alitem illam, si dexter pes circum-
scribatur ac vestigium id effodiatur, non gigni pulices,
ubicumque spargatur.

§ 85: Nicand. ther. 377 sqq. Aelian. nat. an. VIII 8. — Isid. XII 4, 20.

1 hunc **VRd***G*. ſunt **E**. ſunt qui *v*. 2 Et indicium *ego*. Funditium *ll.***T**. -tii eum *v*. eundem *B*. fundicium *J*. indiciuum *D cum U 669. de mendo cfr. nota ad XXV 171.* 3 si aeger initio (ei *v*) *ego*. si egerint (sic ger- **V**) ei *ll*. (*an vero* intei = illit; = inlitus?). | ei *ego*. et *ll*. *del. v.* | intulleret **R**[1]. *an* inleuerit? 4 interrogatique **V**. 6 colos *ego*. -lus **VR**[1]. -lor *rv*. | nigius **R**. 7 furere **VR**. | tota **Rd**(?)*v.a.S.* | canis **E***D*. | conspectu **E**. 8 reliquerit **VR**[1]. | rursum **Vd**.
12 perunctionibus **dE***J*. -ctos *rv*. | matutinis — 14 perfrictionibus *om.* **VR**[1]**d**. 14 perfrictionibus **r***v*. perſtr- **E**.
15 serpentem **VdE***J*. -tis **R**. *del. v.* | adalligatum **d**. | uel — 16 adalligata *om.* **VR**[1]**d**. 17 caedentes *v*. -tis **E***S*. cedentis **r**. dentis *r*. | factusque **Vd**. | succedere **R**. -ccidere **Vd***v*. sic cedere (caed- *D*) **E***D*. | ita. quae *ego*. itaque **VRd***v*. ita **E**. iſta *D*. 18 frigora **VR**. | primū **Rd**. 19 coculi **V**. | coculo miraculo **V**. 20. 21 circumscribantur **V**. 21 ac **dE***v*. a *r*. | ut diſſodiatur **E**.

86 (26) Paralysim caventibus pinguia glirium decoctorum
35 et soricum utilissima tradunt esse, milipedas ut in angina
diximus potas; phthisim sentientibus lacertam viridem de-
coctam in vini sextariis III ad cyathum unum, singulis
coclearibus sumptis per dies, donec convalescant, coclea- 5
87 rum cinerem potum in vino; (27) comitialibus morbis
oesypum cum murrae momento et vini cyathis II dilutum
magnitudine nucis abellanae, a balineo potum, testiculos
arietinos inveteratos tritosque dimidio denarii pondere in
aquae vel lactis asinini hemina. interdicitur vini potus 10
88 quinis diebus ante et postea. magnifice laudatur et san-
guis pecudum potus, item fel cum melle, praecipue agni-
num, catulus lactens sumptus absciso capite pedibusque
ex vino et murra, lichen mulae potus in oxymelite cyathis
III, stelionis transmarini cinis potus in aceto, tunicula 15
stelionis, quam eodem modo ut anguis exuit, in potu.
quidam et ipsum harundine exinteratum inveteratumque
bibendum dederunt, alii in cibo ligneis veribus inassatum.
89 operae pretium est scire, quo modo praeripiatur, cum
exuerit, membrana hiberna alias devoranti eam, quoniam 20

§ 86: Pl. iun. 105, 3. 4. — Marc. 35, 21. — Pl. iun. 42, 1—5. — § 87: Pl. iun. 93, 17—21. (cfr. Plin. XXVIII 224). — § 88: Pl. iun. 93, 21. 94, 2—6. Seren. 1015. — cfr. Plin. XXVIII 226. Diosc. eupor. I 18. — § 89 cfr. Plin. VIII 111.

1 paralysim *S.* -sin *C.* -sis *v.* -lisim **d**. -sin **R**. -sima **E**. -syma **r**. -lesim **V**. | pinguium a **Vd**. | decoctorum **E** *Pl. iun. v(D)*. -ta **VdT** *S.* -ti **R**. 2 milipedas ut **d** *J.* -de sunt **VR**. millipedes ut **E**. -llepedas ut (aut *v*) *C.* | angina **E** *S.* -nis *v.* -guina **d**. -ne *r.* 3 *dist. ego e Marc. et Pl. iun.* | ptissim **V**. ptisim **d**. | lacertum **Vd** *S.* *cfr. nota ad § 53.* 3. 4 decoctum **VR** *S.* 4 tribus *ll. v.* 4. 5 singulis ciuitatibus coclearibus **VR**[1]**d**. 7 oesipium **R**. oesopum **r**. | et in ui **V**. et ln ui **R**[1]. | quiatus **V**. | duobus *ll. v.* 8 ab alieno **V**. a balneo **E** *v. a. G(D)*. 10 aquae *D.* aq; **VR**. aqua **d**(?)**E** *v.* 13 absciso **VRd** *v(H)*. -isso **E** *C(D)*. *cfr. nota ad XXIX 99.* 14 mulae *om.* **E**. 15 tribus *ll. v.* | transmarinus **VR**[1]. | tuniculas **V**. -lā **E**. -lis **d**. 16 ut **Er** *v.* tanto ut *r* **Tf**. *an* ſponte ut? | in potu **VR** *J.* pota **d**(?)**Er** *v.* 17 harundine **R** *v.* -nem *r.* | exenteratum **R**(?) *v. a. S.* 18 in ligneis **dr** *v. a. D.* | uerubus *v. a. S.* 20 exuerit **VRd**. -uatur **Er** *D.* -uitur *v.* | deuorati iam **VR**[1]**d**.

nullum animal fraudulentius invidere homini tradunt, inde
stelionum nomine in maledictum translato. observant cubile
eius aestatibus; est autem in loricis ostiorum fenestrarum-
que aut camaris sepulchrisve. ibi vere incipiente fissis
5 harundinibus textas opponunt *ce*u *n*assas, quarum angustiis
etiam gaudet, eo facilius exuens circumdatum torporem;
sed relicto non potest remeare. nihil ei remedio in comi- 90
tialibus morbis praefertur. prodest et cerebrum mustelae
inveteratum potumque et iocur eius, testiculi quoque
10 volvaque aut ventriculus inveteratus cum coriandro, ut
diximus, item cinis, silvestris vero tota in cibo sumpta. 29, 60
eadem omnia praedicantur ex viverra. lacerta viridis cum
condimentis, quae fastidium abstergeant, ablatis pedibus
ac capite, coclearum cinis addito semine lini et urticae
15 cum melle inl*i*tu sanant. Magis placet draconis cauda in 91
pelle dorcadis adalligata cervinis nervis vel lapilli e ventre
hirundinum pullorum sinistro lacerto adnexi; dicuntur enim
excluso pullo lapillum dare. quod si pullus is detur in
cibo, quem primum pepererit, cum quis primum tempta-
20 tus sit, liberatur eo malo; postea medetur hirundinum

§ 90: Pl. iun. 94, 21. 22. cfr. Diosc. II 27. eupor. I 18. Seren. 1018. — Pl. iun. 94, 6—11. — § 91: Pl. iun. 93, 10. Diosc. II 60. eupor. I 19. — Seren. 1014. 1021. Pl. iun. 93, 11—15.

1 inuideri **VR**^{1}*v.a.B.* | homini *om.* **E***v.a.B.* 2 nomine **Er***S.* nem- **VR.** nomen **d**(?)*v.* | in *S.* tradunt in *ll.* aiunt in *v.* | male **VR**^{1}**d.** | translatū **r***v.a.S.* 3 locis **E***v.a.H.* 4 chamaris **V.** cameris **dr***v.a.S.* 5 testas **VR**^{1}. | ceu nassas *ego.* quassas *ll.* casas *v.* *cfr. IX 132.* | angustus **V**^{1}. -tos **V**^{2}. 6 corpore **E.** 7 sed relicto **VRd***D.* derel- **Er.** sed eo (*om. S*) derel- *v.* 8 et *om.* **VR**^{1}**d.** 9 testiculi *om.* **V.** 9. 10 quoque uoluaque *ego.* quoque (quoi **VR**) quaraque **VRd**^{1}. quoque **d**^{2}. uolueque **Er.** -uaeque *S.* -uaque *v.* 13 abstergant **R**^{1}**d***v.a.G.* 14 ac **VRdf.** a **r.** et **E***v.* *cfr. § 85.* 15 inlitu *ego.* (inlinitur *Pl. iun.*). linctu **VdTf.** unctu **RE***H.* inunctos *v.* linitu *J e coni. S* (*non apte coll. XX 118*). 16 ceruinis **E***v.* acer- **Vdr.** a ceruicis **R.** 17 lacerto *om.* **E.** | adnixi **R.** | decurritur **V.** disc- **d.** 18 pupillo **R**^{1}. | capillum **VRd**^{1}. | in **VRdT***S.* incipiente (-ti *v*) in **Er***v.* 19 que **V.** qua **T.** | prius **VR**^{1}. | pepererit — primum (**d***v.* -us **Er**) *om.* **VR**^{1}**T.** (peperit *v.a.G*). 19. 20 temptus **V.**

sanguis cum ture vel cor recens devoratum. quin et e
nido earum lapillus inpositus recreare dicitur confestim,
92 adalligatus in perpetuum tueri. praedicatur et iocur milui
devoratum et senectus serpentium, iocur vulturis tritum
cum suo sanguine ter septenis diebus potum, cor pulli 5
vulturini adalligatum. sed et ipsum vulturem in cibo dari
iubent et quidem satiatum humano cadavere. quidam pectus
eius bibendum censent in cer*r*ino calice, aut testes galli-
nacei ex aqua et lacte, antecedente v dierum abstinentia
vini; ob id invetera*nt*. fuere et qui muscas XXI rufas, et 10
quidem a mortuo, in potu darent, infirmioribus pauciores.
93 **11.** (28) Morbo regio resistunt sordes aurium aut
mammarum pecudis denarii pondere cum murrae mo-
mento et vini cyathis II canini capitis cinis in mulso,
multipeda in vini hemina, vermes terreni in aceto mulso 15
cum murra, gallina, si sit luteis pedibus, prius aqua puri-
94 ficatis, dein collutis vino, quod bibatur, cerebrum perdicis
aut aquilae in vini cyathis III, cinis plumarum aut inter-
aneorum palumbis in mulso ad coclearia III, passerum
cinis sarmentis crematorum coclearibus II in aqua mulsa. 20
avis icterus vocatur a colore; quae si spectetur, sanari
id malum tradunt et avem mori. hanc puto Latine vo-
cari galgulum.

---

§ 92: Pl. iun. 94, 11. 12. (cfr. Seren. 1012). 94, 12—14. — § 93: Pl. iun. 96, 17—19. 97, 12. 96, 19—21. 97, 13—15. — § 94: Pl. iun. 96, 21. 22.

---

1 quin et e **Rd***v*. quin et **V**. qui de **E**. 2 se creare **V**. 3 adalligatus **E**. & all- **V**. & adall- *r*(?)*v*. | perpetuum tuum tueri **V**. 6 sed et **VE***v*(*S*). sed *r*(?)*Hack*. 7 quidem (*pro* quidam) **V**. 8 libendum **V**. | cessent **R**. | cerrino *v*(*S*). ceri- *ll.H.* cedri- *vet.Dal.* 9 quinque *ll v*. 10 inueterant *ego*. -ate **VRd**. -atae **E**. -atos *v*. | uiginti unam *ll.v.* 11 a **Er***D*. de *J*. *om. r v*. | mortuas *S*. em- *v*. | potū **VRd**. 12 morbos regios **VR**. 13 pecudes **V**. 14 quiatus **V**. | duobus *ll.v.* 15 hemina uini **VR***S*. | uermis **R**[1]. 15. 16 cum mulso cum **VR**[1]**d**. 18 tribus *ll.v.* 19 mulsa **V**. | tria **RdE***v*. trita **V**. 20 sermentis **V**. arm- **R**. sarmentorum **d**[1]. 21 icteris **Vf**. ift- **R**[1]. | uocatus **VR**[1]. | sanare **VR**[1]**d**. 23 gagulgulum **Vf**. galgulaim **E**. *cfr. X 73. 96.*

(29) Phreneticis prodesse videtur pulmo pecudum calidus circa caput alligatus. nam muris cerebrum dare potui ex aqua aut cinerem mustelae vel etiam inveteratas carnes irenacei quis possit furenti, etiamsi certa sit medicina? 5 bubonis quidem oculorum cinerem inter ea, quibus prodigiose vitam ludificantur, acceperim, praecipueque febrium medicina placitis eorum renuntiat. namque et in duodecim signa digessere eam sole transmeante iterumque luna, quod totum abdicandum paucis e pluribus edocebo, siquidem 10 crematis tritisque cum oleo perungui iubent aegros, cum geminos transeat sol, cristis et auribus et unguibus gallinaceorum; si luna, radiis barbisque eorum; si virginem alteruter, hordei granis; si sagittarium, vespertilionis alis; si leonem luna, tamaricis fronde, et adiciunt sativae; si 15 aquarium, e buxo carbonibus tritis. ex istis confessa aut certe verisimilia ponemus, sicuti lethargum olfactoriis excitari et inter ea fortassis mustelae testiculis inveterat*is* aut iocinere usto. his quoque pulmonem pecudis calidum circa caput adalligari putant utile. [95] [96] [97]

20 (30) In quartanis medicina clinice propemodum nihil pollet. quam ob rem plura eorum remedia ponemus primumque ea, quae adalligari iubent: pulverem, in quo se [98]

§ 95 init.: Seren. 91. 92. Pl. iun. 92, 4. — § 97 extr.: Pl. iun. 91, 12. 13. 14. — § 98 extr.: Pl. iun. 88, 20.

1 freneticis **V**. 2 capput alligitus **V**. 3 uerum (*pro* uel) **E***v.a.H.* 4 ſit certa **d***J.* forte **VR**[1]**f**. 5 quidem **VRdTf***v*(*S*). certe **E***G.* 7 forum **V**. | duodecim **E***G*(*D*). XII **r***v*(*S*). *om.* **r**. 9 abdicatum **VRd***SJ.* | e pluribus **VRdTf** (*P*)*H.* exemplaribus **E***v.* -plis *D cum vet. Dal.* | edocebo **VRdf***H.* doc- **E***v*(*D*). 11 transeat **dT***S.* -seūt **VR**. -sit **Er***v*(*D*). 12 radiis **dr***G.* radis **E***D.* diis **r**. raſis *v.* | barbarisque **VR**[1]**d**. barbis *v.a.G.* 13 aliter uter **V**. 14 diciunt **V**. -cunt **df**. ditiunt **R**[1]. | sitiue **V**. 15 triſtis **V**. | exſiſtis **V**. | confeſta **Vd**. 16 sicuti **V***S.* -ut et **r***v.* | olfacturiis **r**. -turis **Rd**. -taris **V**. 17 et *om.* **d**(?)**Er***v.a.D.* | fortaſis **V**. *an* fortissimis? *cfr. XXVIII 159.* | inueteratis *v.* -atū *ll.D. cfr. § 87 al.* 18 is **V**. 20 propedum **Vd**. 21 earum **VRd**. 22 alligari **VRTf***S.* | in quo **Er***v.* ubi **VRd***S. cfr. § 148.*

accipiter volutaverit, lino rutilo in linteolo, canis nigri
dentem longissimum. pseudosp*h*ece*m* vocant vespam, quae
singularis volitat; hanc sinistra manu adprehensam sub-
nectunt, alii vero quam quis eo anno viderit primam;
viperae caput abscisum in linteolo vel cor viventi exemptum; 5
99 muris rostellum auriculasque summas russeo panno ipsum-
que dimittunt; lacertae vivae dextrum oculum effossum,
mox cum capite suo deciso in pellicula caprina scarabaeum,
qui pilas volvit. propter hunc Aegypti magna pars scara-
baeos inter numina colit, curiosa Apionis interpretatione, 10
qua colligat Solis operum similitudinem huic animali esse,
100 ad excusandos gentis suae ritus. sed et alios adalligant
Magi: cui sunt cornicula reflexa, sinistra manu collectum;
tertium, qui vocatur fullo, albis guttis, dissectum utrique
lacerto adalligant, cetera sinistro: cor anguium sinistra 15
manu exemptum viventibus, scorpionis caudae IIII articulos
cum aculeo panno nigro ita, ut nec scorpionem dimissum
nec eum, qui adalligaverit, videat aeger triduo, post tertium
101 circuitum id condat. urucam in linteolo ter lino circum-
dant totidem nodis ad singulos dicente, quare faciat, qui 20
medebitur, limacem in pellicula vel IIII limacum capita
praecisa harundine, multipedam lana involutam, vermi-

§ 99 init.: Pl. iun. 88, 21—23.

2 pseudosphecem (-cen *B*) *G*. -specen (pseod- **V**) **Vd***v*. -spercen **R**. -spen **Er**. | uesperam **VR**[1]**d**. 3 uolutat **V**. 4 prima **V**. 5 abscisum **VRd***v*(*H*). -issum **E***C*(*D*). *cfr. nota ad XXIX 99.* | uiuentis **Er***v.a.S.* *cfr. § 51. 100. XXVIII 114* (*bis*). *220. XXXVII 158. XI 72.* 6 ruseo **R**[1]. roseo **d**(?)*v.a.S.* *cfr. XXIX 64.* | pannū **VR**. 7 demittunt **V**. | uiduae **E**. uiridis *v.a.H.* 8 mox cum *ll.v.* muscam *D cum U 670.* | *dist. ego.* 9 pilas **VRdTf***H coll. XI 98.* pilulas **Er***v*(*D*). 10 lumina **VR**. | coriosa **V**. 11 huic **d***v*. hunc *r*. 12 alios *ll.* -ium *v*. | alligant **Rd**. 13 *dist. ego.* 14 ternum **V**. | guttis *om.* **E**. 15 sinistra **VRd**. 16 quattuor *ll.v.* 18 alligauerit **Vd***v.a.S.* | uiderat **VR**. 19 *an circuitum remedium id?* | urucam **Vf***S*. urac- **R**. uric- **a**. eruc- **d**(?)**r***v*(*D*). *de* **E** *non constat.* 21 limacem **E***v*. -cum **d** -cum capita *r*. *cfr. infra.* | pelliculam **E**. | quattuor *ll.v.* 22 multipeda **Vd**. | lana **dE***v*. -ne **R**. -nae **V***S*. *cfr. § 143. XXVIII 46. XI 84. XXVI 92. II 62; aliter XI 77.*

culos, ex quibus tabani fiunt, antequam pennas germinent, alios e spinosis frutectis lanuginosos. quidam ex illis quaternos inclusos iuglandis nucis putamine adalligant. (102) cocleas, quae nudae inveniuntur, stelionem, *cum* incluser*u*nt capsu-
5 lis, subiciunt capiti et sub decessu febris emittunt. devorari autem iubent cor mergi marini sine ferro exemptum, inveteratumque conteri et in calida aqua bibi, hirundinum corda cum melle; alii fimum drachma una in lactis caprini vel ovilli vel pass*i* cyathis III ante accessiones; sunt qui
10 totas censeant devorandas. (103) aspidis cutem pondere sexta parte denarii cum piperis pari modo Parthorum gentes in remedium quartanae bibunt. Chrysippus philosophus tradidit phryganion adalligatum remedio esse quartanis. quod esset animal, neque ille descripsit nec nos inveni-
15 mus qui novisset; demonstrandum tamen fuit a tam gravi auctore dictum, si cuius cura efficacior esset inquirendi. cornicis carnes esse et nidum inlinere in longis morbis utilissimum putant. — (104) Et in tertianis fiat potestas experiendi, quoniam miserias copia spei delectat, anne ara-
20 nei, quem lycon vocant, tela cum ipso in splen*iolo* resinae

---

§ 102 extr.: Pl. iun. 89, 5—7. — § 104: Pl. iun. 90, 13. 14. 11—13. 91, 3—5.

---

1 tabam fluunt **E**. | pennae *vet. Dal. sed cfr. VII 42.* | germinant **VR**[1]. 3 iugulandis **V**. 3. 4 cocleasque **R**. cochleasque quae **d**(?)*v.a.D.* | *dist. D.* 4 nudi **R**. | inueniunt **E**. | stelionem cum *ego.* -onem *ll.v.* (*an* stelioneſ ſi? *cfr. XXIX 73. XI 90*). | incluserunt *ego.* -serant **VRE**. -sum **d**(?)*v.* -sos *D.* 5 capite **d**. 5. 6 demorari **VR**[1]. 7 inueteratuſoque (-toſo- **V**[1]) **VR**[1]. -tum quoque *U 671.* | aqua — 8 corda *om.* **VRd**. 9 et ouilli **V**(?)*S. cfr. Pl. iun.* | passi *C e Pl. iun.* passo **Er***v.* asso *r.* | tribus *ll.v.* 13 phryganion *v.* phrig- **E**. phrygranion **d**. phrigr- **V**. phryganū **R**. | adalligandum **E**. 15 a *om.* **d**. 16 auctori **VR**[1]. | inquirendi **E***J.* -dus **d**[1]**r**. -dū **d**[2] (*v praem.* ad). -rentis *H cum Gron.* inquerendus **VR**. 17 cornices **V**. | et **Er***v. om. r.* | nidum **VE***v*(*D*). nitrum *r*(?)*S.* | longissimis **E***v.a.H.* 18 potes **Vd**. 18. 19 experienda **VR**[1]**d**. 19 miserias **VRdTf***H.* -ria *v*(*G*). eius *B.* | copia **VRf***B*(*H*). copi **dT**. *om.* **E***v*(*G*). | delectat **dT***G.* deiecta *rv.* de tecto *B.* 20 liuom **R**. licum r. lycum *v.a.C.* | dela **E**. | in *om.* **E***v.a.H.* | spleniolo *J.* splene (-no **dT**. spiene **E**)

ceraeque inposita utrisque temporibus et fronti prosit, aut ipse calamo adalligatus, qualiter et aliis febribus prodesse traditur, item lacerta viridis adalligata viva in eo vase, quod capiat, quo genere et recidivas frequenter abigi adfirmant. 5

105 (31) Hydropicis oesypum ex vino addita murra modice potui datur, nucis abellanae magnitudine. aliqui addunt et anserinum adipem ex vino myrteo. sordes ab uberibus ovium eundem effectum habent, item carnes inveteratae irenacei sumptae. vomitus quoque canum inlitus ventri 10 aquam trahere promittitur.

106 **12.** (32) Igni sacro medetur oesypum cum pompholyge et rosaceo, ricini sanguis, vermes terreni ex aceto inliti, gryllus contritus in manibus, quo genere praestat, ut qui id fecerit, antequam incipiat vitium, toto *ei* anno *non* 15 accidat — oportet autem eum ferro cum terra cavernae suae tolli —, anseris adeps, viperae caput aridum adservatum et combustum, dein ex aceto inpositum, senectus serpentium ex aqua inlita a balneo cum bitumine et sebo agnino. 20

107 (33) Carbunculus fimo columbino aboletur per se inlito vel cum lini semine ex aceto mulso, item apibus,

---

§ 105 extr.: Pl. iun. 95, 2—3. — § 106: Pl. iun. 98, 10. 11. — Seren. 759. Pl. iun. 97, 22. 98, 11—17. 97, 23. — § 107: Diosc. II 98. Seren. 724 sqq. Pl. iun. 82, 20. 21. 63, 3. 4. 83, 2. 3. 34, 19. 20.

---

toto *ll.* **T**. splenio *H cum P*. specu toto *v* (*coll. XXIX 131*).
1 utriusque **E**. 3 alligata **VR**[1]. | uiua *om.* **dT**. 4 frequenter **R***v*. -tes *r*. 6 oesypum *v*. -sopum **E***r*. hysopum *r*.
8 anserum **Vf***S*. 9 inuenerate **V**. 10 inlitos *Gron. e Pl. iun.* 12 oesypum *v*. -sopum **E***r*. pro hysopum *r*. (hysopum *Pl. iun.*). | cum *om.* **VR**[1]**d**. | pompholygi **V**. ponpo- **d**.
13 sangues **Vd**. 14 grillus **V**(?)**E***D*. | quod **E**. | *an* ne (*pro* ut)? *cfr. § 125. 134.* 14. 15 qui id **dr***v*. quid *r*.
15 ei *ego*. eo **E***v*(*D*). *om.* *rS*. *cfr. § 33.* | non *D*. ei non *J*. *om. ll.* *v*. 16 accidat *ll. J*. -ipiat *D*. careat *v*. | eum *om.* **Vd**.
20 felle siue fimo agnino (*ortum e* feuo) *Pl. iun.* 21 fimi **V**. | aboletur **d**(?)*G*. adol- *r*. del- *v*. 21. 22 inlico **V**. illico **d***H*. 22 et aceto **E**.

quae in melle sint mortuae, inpositis polentaque inposita insuper. si in verendis sit, ceterisque ibi ulceribus occurrit ex melle oesypum cum plumbi squamis, item fimum pecudum incipientibus carbunculis. tubera et quaecumque mol-
5 liri opus sit efficacissime anserino adipe curantur; idem praestat et gruum adeps.

(34) Furunculis mederi dicitur araneus, priusquam 108 nominetur, inpositus et tertio die solutus, mus araneus pendens enecatus sic, ut terram ne postea attingat, ter
10 circumlatus furunculo, totiens expuentibus medente et cui is medebitur, ex gallinaceo fimo, quod est rufum, maxime recens inlitum ex aceto, ventriculus ciconiae ex vino decoctus, muscae inpari numero infricatae digito medico, sordes ex pecudum auriculis, sebum ovium vetus cum
15 cinere capilli mulierum, sebum arietis cum cinere pumicis et salis pari pondere.

(35) Ambustis canini capitis cinis medetur, item gli- 109 rium cum oleo, fimum ovium cum cera, murium cinis, coclearum quoque sic, ut ne cicatrix quidem appareat,

§ 108 med.: Pl. iun. 82, 4—10. (cfr. Marc. 34, 81). Seren. 714—716. (cfr. Plin. XXX 72. Marc. 33, 55). — § 109: Pl. iun. 83, 13. 12. 14. 15. Diosc. eupor. I 178.

1 sunt **Er**v.a.S. *cfr. XXIX 128.* | inmortuae *v.a.H(S).* | inposita *ll.v. del. D.* 2 insuper si *ego.* inspersa **VRd***H.* -sa si **E***v(D). cfr. de mendo § 53, de dictione XXVIII 214. XXXVI 153. XXXI 103.* | sit **E***v(D). om.* **r***H.* 3 oesopum **Er**. esip- **R**. | *an* squama? *cfr. XXV 55.* 4. 5 emolliri **VdT***S.* 5 sit **E**(*hic deficiens*)**r***v(D).* est **rTf***H. cfr. Frobeen. p. 33.* | anserinae **V**. 7 iraneus **V**. 8 nominetur *ll.v.* stamen netur *D. sed cfr. XXXI 97. XXVIII 29. Frobeen. p. 3.* | inpositus **darv**. et pos- *r.* 9 ne **VRdT***H(J).* et **a**. nec *v(S).* 10 circumdatus **arv***.a.J. sed cfr. § 144. XXII 60. XXIX 83. 100. XXXIV 151.* 10. 11 cui is *H.* cuius *ll.* cinis **x**. cui **av**. eo cui *C.* 13 digito minimo *Pl.iun. sed cfr. Marc. 10, 55. 56. 57. an potius* medio (*ut XXVIII 42*)? 15 mulieris **dx**. 15. 16 farina pumicis *Pl.iun. sed cfr. § 72 et Marc.* 17 ambustis **a***v.* -sta **dxr**. Lambusta *r. an* contra *omissum sit post* pondere? *cfr. IX 99 al.* 18 cum (*post* glirium) *om.* **VR**[1]**x**. | murtum **Va**. must- **R**[1]. 19 quidam **V**.

adips viperinus, fimi columbini cinis ex oleo inlitus;
110 (36) nervorum nodis capitis viperini cinis in oleo cyprino,
terreni vermes cum melle inliti. dolores eorum .... adips,
amphisbaena mortua adalligata, adips vulturinus cum ....,
venter arefactus tritusque cum adipe suillo inveterato, cinis 5
e capite bubonis in mulso potus cum lilii radice, si Magis
credimus. in contractione nervorum caro palumbina in
cibis prodest et inveterata, irenacei spasticis, item muste-
lae cinis, serpentium senectus in pelle taurina adalligata.
spasmos fieri prohibe*t e*t opisthotonos milui iocur aridum 10
III obolis in aquae mulsae cyathis III potum.

111 (37) Reduvias et quae in digitis nascuntur pterygia
tollunt canini capitis cinis aut vulva decocta in oleo,
superinlito butyro ovillo cum melle, item folliculus cuius-
libet animalium fellis; unguium scabritiam cantharides 15
cum pice tertio die solutae aut locustae frictae cum
sebo hircino, pecudum sebum. aliqui miscent viscum
et porcillacam, alii aeris florem et viscum ita, ut tertio
die solvant.

---

§ **110**: Diosc. II 98. Pl. iun. 72, 13—15. Marc. 35, 2. 29. Seren. 968. Pl. iun. 71, 19. 20. 72, 1. 2. Marc. 35, 1. Seren. 971. 978. Pl. iun. 72, 2. 3. 35, 12—14.

---

1 uerrinus *Pl. iun. cfr. XXVIII 137 = Diosc. II 94*). | fimo **V**. 2 nodis **T***v*. -dus **r**. -dos **xa**. modis **VR**. -dus **d**. | cyprino **R**(?)**a***v*(*D*). -io **dfx***S*. -reo **VT**. *cfr. XXIX 106 et Marc.* 3 dolores *ll.***xa***J*. -ribus *H cum Gron.* -res tollit *v*. | eorum *ll.***xa***G*. item *v*. | *lac. ego indicavi* (*ante* dolores *J*). *exciderunt* sanat (sedat) *et animalis nomen.* | adips *ll.S.* adeps **x**. *om.* **a***v*(*D*). 4 apisbena **VR**. ambis- **x**. | *lac. ego indicavi. exciderunt* felle inlitus; *cfr. Pl. iun. et Marc.* 5 uenter *ego.* -tre *ll.***xa***v*. iecur *Pl. iun.* | contritusque **Rd**(?) *v.a.D.* | inueteratos **VR**. 6 illi **VR**[1]. milii **d** *e corr.* 8 irenaceis **V**. 8. 9 multe lecinis **R**. 9 *dist. ego.* 10 prohibet et *ego.* -bent **VRdx**. -bet **ar***v*. | opisthotonos **dr***G*. -tomos **x**. -tonicis **a***Pl. iun. v*(*J*). -stotonis **VR**. | aridum *ll.***x***v*. *cfr. Pl. iun.* dandum **a**. 11 (*bis*) tribus *ll v*. 12 pterigia **x**. iter- **V**. 13 uulua *v*. -luia **VR**. uluia **dx**. uliua **a**. 14 folliculos **V**. 15 mellis **dx**. | scabritium **a**. -iciam **x***v.a.Bas.* exca- (-itiam **R**) **VR**. | cantharidę **Vdf**. -taride **x**. 16 frictae **a***v*(*S*). frutę **r**. *om.* **r T** *H*. 18 et—et uiscum **ar***G*. *om.* *r***x**. (et uiscum *om. v.a.G*).

13. (38) Sanguinem sistit in naribus sebum ex omento 112
pecudum inditum, item coagulum ex aqua, maxime agninum, subductum vel infusum, etiam si alia non prosint, adips anserinus cum butyro pari pondere pastillis ingestus,
5 coclearum terrena, sed et ipsae extractae testis; e naribus 101
fluentem cocleae contritae fronti inlitae, aranei tela; gallinacei cerebellum vel sanguis profluvia ex cerebro, item columbinus ob id servatus concretusque. si vero ex vulnere inmodice fluat, fimi caballini cum putaminibus ovorum
10 cremati cinis inpositus mire sistit.

(39) Ulceribus medetur oesypum cum hordei cinere 113
et aerugine aequis partibus, ad carcinomata quoque ac serpentia valet. erodit et ulcerum margines, carnesque exscrescentes ad aequalitatem redigit; explet quoque et
15 ad cicatricem perducit. magna vis et in cinere pecudum fimi ad carcinomata, addito nitro, aut in cinere ex ossibus feminum agninorum, praecipue in *i*is ulceribus, quae cicatricem non trahant. magna et pulmonibus, praecipue arietum: carnes excrescentes in ulceribus ad aequalitatem efficacis-
20 sime reducunt; fimo quoque ipso ovium sub testo calefacto 114
et subacto tumor vulnerum sedatur, fistulae purgantur sananturque, item epinyctides. summa vero in canini capitis

---

§ **112**: Marc. 10, 24. Pl. iun. 23, 13—16. Marc. 10, 29. 30. 4. Diosc. II **11**. eupor. I 210. Scribon. 46. Seren. 632. 633. Pl. iun. 23, 17. Marc. 10, 24. 25. 26. — Diosc. eupor. I 208. Seren. 804. Pl. iun. 73, 1—3. — § 113 med.: Pl. iun. 77, 24—78, 3. 4. Marc. 4, 56. 57. — § 114: Pl. iun. 75, 8—10. — Seren. 691.

---

2 illitum **dTx** *Marc. v. a. G.* 3 subactum et infusum *Pl. iun. et Marc.* (*cfr. XXII 56. XVIII 102. XXVIII 67*). 4 pastillus **V**. 5 terrena **ar** *G.* -narum *r* **Tfx** *v. cfr. § 116.* 6 tela **dTxa** *Marc. H.* -lae **V** *v* (*S*). -le **R**. *cfr. § 104.* (*78*). 7 sanguis *ll.* **a** *Ven.* (*H*). -uinis **x** *v.* | *dist. Ven.* (*U 674*). 8 ob id **VRdx** *Marc. v.* oui **r**. oui de **a**. 9 euorum **R**. 10 crematio cinis **a**. -tionis **Vx**. 11 uulneribus **a** *v. a. S.* | esipum **x**. ysopum **a**. 13 erodit et **a r** *v.* -det **VRd**[1]. -dit **d**[2]**x**. 14 expletque **x**. 14. 15 et ad **dxa** *v.* ad **V**. a **R**. 16 in *om.* **dx** *v. a. H.* 17 iis *v.* his *ll.* 18 trahant **xa** *G.* -hunt *ll.* **f** *v* (*H*). | quoque (*pro* praecipue) **a** *G.* 19 excrescentibus **VR**[1]. 20 testa **x** *Pl. iun. v. a. G* (*Dal.*). *cfr. XXVIII 234.* 21 subiecto **R**[1]**dTx**. subte- **Vf**. 22 uero uis in *v. a. D.* | in *om.* **dx**.

cinere: excrescentia omnia spodii vice erodit ac persanat. et murino fimo eroduntur, item mustelae fimi cinere. duritias in alto ulcerum et carcinomata persequitur multipeda trita admixta resina terebinthina et sinopide. eadem utilissima sunt in *i*is ulceribus, quae vermibus pericli- 5
115 tentur. quin et vermium ipsorum genera mirandos usus habent. cosses, qui in ligno nascuntur, sanant ulcera omnia, nomas vero combusti cum pari pondere anesi ex oleo inliti. vulnera recentia conglutinant terreni adeo, ut nervos quoque abscisos inlitis solidari intra septimum 10 diem persuasio sit; itaque in melle servandos censent. cinis eorum margines ulcerum duriores absumit cum pice
116 liquida vel symp*hy*to et melle. quidam arefactis in sole ad vulnera ex aceto utuntur nec solvunt nisi biduo intermisso. eadem ratione et coclearum terrena prosunt, totae- 15 que exemptae recentia vulnera tusae inpositae conglutinant et nomas sistunt. — (Herpes quoque animal a Graecis vocatur, quo praecipue sanantur quaecumque serpunt). —

§ 115: Pl. iun. 75, 4—8. Marc. 4, 38. Pl. iun. 73, 14—16. Diosc. II 72. Seren. 968. — § 116: Pl. iun. 73, 16—18. 18—20. 75, 10—12. 73, 20. 21. Diosc. II 11.

1 spodi uis erodit **V**. | ac **dxarv**. e **V**. et **f***S*. *om*. **R**. 2 fimo cinere **V**. 3 duricias **xr***v.a.C*. -cia **R**. -itia **V**. | alto **da***v*. adultero *r*. 4 ad maxima **a**. 5 iis *v*. his *ll.v*. 5. 6 periclitantur **dx***v.a.S*. 6 qui **V**. q, **R**. | mirando **V**. 7 ulcera uniuersa **x**. *cfr. Marc.* 8 carcinomata *Marc.* | anesi **ar***H*. -exi *r***x**. -eti *Pl.iun. et Marc.* anisi *v*. | ex **VRa***S*. et **dx**. et ex *v*. 10 abscissos **V**(?)*v.a.G*. *cfr. XXIX 99.* 11 persuasio **VRdTfx***H*. -sum **a***G*(*D*). *cfr. XXVIII 28.* (Democritus persuaserit *v.a.G*). 12 adſumit **V**. aff- **a**. 13 liquidam (*om*. uel—quidam) **a**. | symphyto et *J coll. XXVI 148*. sympulo et **dT**. simpolo (-pulo **x**) et **VRx**. *del*. **r**. simblio *B coll. Diosc. II 101, ubi nunc legitur* Ὑβλαίῳ (*sic vet. Dal.*). symbolo et *v*. 14 nec **dxa***v*. ne *r*. | ibiduo **V**. quiduo **r**. 15 terrenarum **VR**¹*v.a.G*. | sunt **VR**¹. est *v.a.G*. 16 emptae **R**¹. -te **V**. | tusā **VR**¹. 17—18 *uncos ego posui. cfr. Pl. iun. 73, 20. vv. pertinere videntur ad § 115 ante* uulnera recentia, *nisi vero pro glossemate habenda sunt.* 17 perpes **x**. | *an* animal quoque? | a *om*. **R**¹. 18 uocantur **VR**¹. | sanatur **VR**¹. | quecque **x**. cumque **VR**¹. | *an* serpant? *cfr. Frobeen. p. 39. 40.*

cocleae prosunt et cum testis suis tusae; cum murra quidem et ture etiam praecisos nervos sanare dicuntur. dra- 117 conum quoque adeps siccatus in sole magnopere prodest, item gallinacei cerebrum recentibus plagis. sale viperino 5 in cibo sumpto tradunt et ulcera tractabiliora fieri ac celerius sanari. Antonius quidem medicus, cum incidisset insanabilia ulcera, viperas edendas dabat miraque celeritate persanabat. trixallidum cinis margines ulcerum duros aufert cum melle, item fimi columbini cum arrhenico et 10 melle, eademque eroden*ti*a sunt. bubonis cerebrum cum 118 adipe anserino mire vulnera dicitur glutinare; quae vero vocantur cacoëthe, cinis feminum arietis cum lacte muliebri, diligenter prius elutis linteolis, ulula avis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ovillum et mel. ul- 15 cerum labra duriora apes in melle mortuae emolliunt, et elephantiasin sanguis et cinis mustelae. verberum vulnera atque vibices pellibus ovium recentibus inpositis obliterantur.

(40) Articulorum fracturis cinis feminum pecudis pe- 119 20 culiariter medetur cum cera — efficacius idem medicamentum fit maxillis simul ustis cornuque cervino et cera

---

§ **118** med.: Pl. iun. 75, 12—14. Seren. 132. Pl. iun. 34, 11. Marc. 19, 18 (ubi glossema *id est elephantis* delendum est). — § **119**: Pl. iun. 72, 20—22. 99, 18. 19. Marc. 34, 66. — Seren. 950—954. Pl. iun. 99, 11—16.

---

1 cocleae **Ta***G*. -leae quoque *r***x***v*(*D*). | et **VRdTfx***S*. eis **ar***G*(*D*). *del. v.* 2 praeciosos **V**. 4. 5 *dist. H.* 6 incidissent **VR**. -sset in *vet. Dal.* 7 ulcera uiperas *v.* uipera ulceras **a***r*. ulcera uiperis *r***x**. | edendas **d***rv*. edan- **a**. emendas **VR**. -dandas **x**. 7. 8 celerit **V**. 8 persanat **VR**[1]. | trisallidum **x**. tryxali- (trox- *H*) *v.a.J. cfr. § 49.* 9 aufert **dx***v*. -rri **Ra**. aut ferri **V**. | cum (*ante* arrhenico) **VRTx***v*(*S*). cinis cum **d**(?)**a***rG*(*D*). | arbennico **R**. ar . . . . **r** (*reliquis margine abscisis*). arſenico **T***v.a.S.* henico **dx**. 10 *dist. ego.* | eademque *ego.* -dem quae *ll.***xa**. ea quae *v.* | erodentia *ego.* -enda *ll.***xa***v*. *cfr. XXVII 29.* (*XXXI 98*). | cerebro **Vx***v.a.G.* 11 *an* ulcera? | uero **a***rG*. *om. r***x***v*. 12 feminini **V**. 12. 13 mulieris **a**. 14 mel **a***rv*. mel (melle **R**) et *r***Tx**. 14. 15 ulcerarum **V**. 15 emortuae *v.a.G.* | molliunt **R**. 16 elephantiasim (elefa- **x**) **dx***SJ.* | sansuguis **V**.

mollita rosaceo —; ossibus fractis caninum cerebrum linteolo inlito, superpositis lanis, quae subinde *oleo* subfundantur; fere XIIII diebus solidat, nec tardius cinis silvestris muris cum melle aut vermium terrenorum, qui et ossa extrahit. 5

120 (41) Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, praecipue ex ariete, sebum ex nitro, lacertae viridis cinis, vernatio anguium ex vino decocta, fimum columbinum cum melle, item vitiligines albas ex vino, vitiliginem et cantharides cum rutae foliorum II partibus. in sole, donec 10 formicet cutis, tolerandae sunt, postea fovere oleoque perunguere necessarium iterumque inlinere, idque pluribus
121 diebus facere, caventes exulcerationem altam. ad easdem vitiligines et muscas inlini iubent cum radice *E*upatori*ae*, gallinarum fimi candidum servatum in oleo vetere cornea 15 pyxide, vespertilionis sanguinem, fel irenacei ex aqua. scabiem vero bubonis cerebrum cum aphronitro, sed ante omnia sanguis caninus sedat, pruritum cocleae minutae, latae contritae inlitae.

122 (42) Harundines et tela quaeque alia extrahenda sunt 20 corpori evocat mus dissectus inpositus, praecipue vero lacerta dissecta et vel caput tantum eius contusum cum sale inpositum, cocleae ex *i*is, quae gregatim folia sectantur,

---

§ **120**: Pl. iun. 86, 18. 19. 20—22. — § **121** extr.: Pl. iun. 100, 4. 9. 10. Seren. 85. — § **122**: Pl. iun. 87, 15. Marc. 34, 35. Pl. iun. 87, 17. 16. Diosc. II 69. II 11. Pl. iun. 87, 17. 18.

---

2 superinpositis **f**(?)*S.* | oleo *ego coll. Pl. iun. et Sereno. om. ll.v.* 4 *a v.* muris *denuo incipit* **E**. 6 colorum **V**. 7 cum nitro *Pl. iun.* 9 *an* idem? | uetligines **V**. | Ad uitiliginem *v.a.J. dist. J.* 10 duabus (duob- **VE**) *ll.v.* 12 illinere **d***v*(*Brot.*). -nire (inl- **E***J*) *rG*(*J*). 13 alteram **T**. multam **Er***v.a.H.* 14 muscam **VRT***S.* | eupatoriae *S coll. XXV 65.* lupatoria *ll.***T**. lappa- *v.* lapathoria **f**. -orum *B.* 15 fimi *ll.***T**(*P*)*S.* -mum *v.* 17 aphonitro **VR**. 18 sedat **VRd**. -ant **Er***v.* 19 latae *om.***VR**[1]. | inlitae contritae **R**[1]. 20 *an* sint? 21 euocamus **Vd**. 22 *an* et *delendum*? | tantum eius **E***S.* et antum (-te **R**[1]) eius **VR**. eius tantum **d**(?)*v.* | contusa **R**[1]. cum tusa **V**. (*an* capite tantum contusa [*vel* -so] ... inposita?). 23 iis *v.* his *ll.C.*

contusae inpositae *cum* testis et eae, quae manduntur, exemptae testis, sed cum leporis coagulo efficacissime. ossa anguium eundem cum coagulo cuiuscumque quadripedis intra tertium diem adprobant effectum. laudantur 5 et cantharides tritae cum farina hordei.

14. (43) In muliebribus malis membranae e partu 123 ovium proficiunt, sicut in capris rettulimus. fimum 28, 256 quoque pecudum eosdem usus habet. locustarum suffitu stranguriae maxume mulierum iuvantur. gallinaceorum 10 testes *si* subinde a conceptu edat mulier, mares in utero fieri dicuntur. partus conceptos hystricum cinis potus continet, maturat caninum lacte potum, evocat membrana e secundis canum, si terram non attigerit, lumbis parturientium *t*actis. fimum murinum aqua pluvia dilutum 124 15 mammas mulierum a partu tumentes reficit. cinis irenaceorum cum oleo perunctarum custodit partus contra abortus. facilius enituntur quae . . um anserinum cum aquae II cyathis sorbuere aut ex utriculo mustelino per genitale effluentes aquas. — Vermes terreni inliti, ne cer- 125 20 vicis scapularumque nervi doleant, praestant. graves secundas pellunt in passo poti. iidem per se inpositi mam-

§ 123 med.: Diosc. II 57. eupor. II 92. — § 124 init.: Seren. 350. — § 125 init.: Seren. 352.

1 inpositae cum *ego*. -taeque *ll*. -taeque cum *v*. (*cfr*. *§ 126*). | eae **d***v*. hec **V**. haec *r*. 2 *dist*. *v.a.D*. *cfr*. *Pl*. *iun*. 3 anguidum **E**. | eundem **d**[2]*v*. *om*. **d**[1]. ead- (adem **R**[1]) *rD*. 5 tritus **V**. 6 e **Vd***S*. ex **R**. *om*. **Er**. a *v*. | parte **V**[1] (*Dal*.). 7 obuium **V**. 10 si subinde *J*. subinde *ll*.*S*. -de si *v*. 11 conceptus **VE**. 12 lac **d**(?)*v.a.S*. 12. 13 membrane secundis **V**. 13 attingerit **VR**. | lumbos *v.a.D*. 14 *dist*. *D*. | tactis *D*. lactis **VdE**. potus lactis **R**(?)*v*. | aqua **dEr***v*. quoque *rf*. *om*. **T**. | pluuiū **E**. 15 mamme **V**. | tumentis **R**. com- **V**. 17 *lac*. *ego indicavi*. cum **VRE**. adipem **dT**. (*cfr*. *§ 130. 131. Diosc. II 86. 94*). fimum *v*. *del*. *D*. 17. 18 cum aquae **Er***v*. cumq; **VR**. cum **d**. 18 duobus *ll*.*v*. | cyatis **d**. quiatis **VR**. | utriculo **Rd***v*. *cfr*. *XI 209*. uiri- **V**. uentri- **E***D*. 19 genitalem **VE**. | effluentem **RE**. | in (*pro* ne) **E***v.a.H*. 19. 20 ceruicis **dT***H*. -ces *rv*. 20 et scapulas ne nerui *v.a.H*. | graues **dT***H*. -uis **VR***S*. -uidis **Er***v*. 21 appellunt **R**.

marum suppurationes concocunt et aperiunt extrahuntque
et ad cicatricem perducunt. lac devocant poti cum mulso.
inveniuntur et in gramine vermiculi, qui adalligati collo
continent partum; detrahuntur autem sub partu, alias
eniti non patiuntur; cavendum et ne in terra ponantur. 5
conceptus quoque causa dantur in potu quini aut septeni.
126 — Cocleae in cibo sumptae adcelerant partum, item conceptum impositae cum croco. eaedem ex amylo et tragacantha inlitae profluvia sistunt. prosunt et purgationibus
sumptae in cibo et vulvam aversam corrigunt cum me- 10
dulla cervina ita, ut uni cocleae denarii pondus addatur
et cypri. inflationes quoque vulvarum discutiunt exemptae
testis tritae cum rosaceo. ad haec Astypalaeicae maxime
127 eliguntur. alio modo Africanae binae tritae cum feni
Graeci quod III digitis capiatur, addito melle coclearibus 15
IIII, inlinuntur alvo prius irino suco perunctae. sunt et
minutae loricaeque candidae cocleae passim oberrantes;
hae arefactae sole in tegulis tusaeque in farina*m* miscentur
lomento aequis partibus candoremque et levorem corpori

§ 126 init.: Seren. 617. — § 127 extr.: cfr. Plin. XXX 121.

2 lat **V**. lacte *J*. | deuocant **E r** *v*. euo- **V d T** *J*. uo- **R**. (κατασπᾶν *familiare Dioscoridi*). | potu **V**. 3 in gramine **E r** *v*(*S*). *om.* *r* **T f** *H*. | merculi **V f**. -rtuli **R**. 4 detrahuntur autem (iidem **T**) **T E r** *v*. -huntunaiſte (-tae **d**) *r*. 5 et **V R d** *J*. ei **E**. etiam *v*. 6 quinta ut **V**. 8 eaedem **d** *v*. ead- *ll*.
9 profluuię **R**. -ie **V**. 10 auerso **V d**. 11 it ut **V**. | uini **d E** *v. a. C*. 12 cypri **d E r** *Ven.*(*S*). -peri *v*. oſpri *r*. | et exemptis **V f**. 13 totis **f**. | tritaeque **R d**(?)*v. a. J*. | ad **E r** *v*. ut *r*. | haec **d E** *G*. hec **r**. hae **V**. he **R**. hoc *v*. 14. 15 feno (-ni **V**) graeco **V d T** *v. a. G*. 15 tribus *ll. v*. | captatur **V f**. | additis **E** *v. a. H* (mellis). 16 quattuor *ll. v*. | inrino **V**. | super (*pro* suco) **V R**[1]. 16. 17 sunt et minutae — p. 467, 2 polenta *ad finem § 121* (*post* inlitae) *transponi voluit U 677*.
17 minutae (-te **r**) **E r** *v*(*D*). minimae *r* **T** *J*. | loricaeque (quae **V**. -ceq. **R d**) **V R d T**. lubri- *J*. longaeque **E** *v*(*D*). *cfr. VIII 88*. | candidae *om.* **V R**[1]**T**. | oberrantes **E r** *v*. *cfr. XXIX 60*. obſerua- *r* **T**. obuerſa- *P*. 18 eae **d**(?)*v. a. S*. | factae **E**. | farinam *J cum vet. Dal.* -nae **V**. -na *r v*. *cfr. XX 11. XXXIII 119. XXXII 71. XXXIV 170. XXXVI 183. XXIII 162. XVIII 74.*
19 liuorem **E**. | corporii **V**.

adferunt. scabendi desideria tollunt minutae et latae cum
polenta. — Viperam mulier praegnans si transcenderit, 128
abortum faciet, item amphisbaenam, mortuam dumtaxat,
nam vivam habentes in pyxide inpune transeunt; etiam
5 si mortua sit atque adservata, partus faciles praestat. *in*
mortua mirum, si sine adservata transcenderit gravida,
innoxium fieri, si protinus transcendat adservatam. — An-
guis inveterati suffitu menstrua adiuvant. (44) anguium 129
senectus adalligata lumbis faciliores partus facit, protinus
10 a puerperio removenda. dant et in vino bibendam cum
ture; aliter sumpta abortum facit. baculum, quo angui
rana excussa sit, parturientes adiuvat; trixallidum cinis
inlitus cum melle purgationes, item araneus: qui filum
deducit ex alto, capi debet manu cava tritusque admoveri,
15 quod, si redeuntem prenderit, inhibebit idem purgationes.
— Lapis aëtites in aquilae repertus nido custodit partus 130
contra omn*e*s abortuum insidias. penna vulturina sub-
iecta pedibus adiuvat parturientes. ovum corvi cavendum
gravidis constat, quoniam transgressis abortum per os
20 faciat. fimum accipitris in mulso potum videtur fecundas
facere. vulvarum duritias, collectiones adeps anserinus
aut cygni emollit. (45) mammas a partu custodit adeps 131

§ 130: cfr. Plin. XXXVI 151. — cfr. Plin. X 32. — Hippocr. morb. mul. I 125 p. 516. — cfr. Diosc. II 86. 94. — § 131: cfr. Seren. 356. 357. (Diosc. eupor. I 139).

1 lotae **E**. 2 uipera **V**. 5 si **d***v*. *om*. *r*. | facile **Vf**. | *dist*. *ego*. | in *ego*. uel *ll*.*v*. 6 si sine **R**(?)*Brot*.(*D*). sine **VdE**. si non *v*(*S*). | adseruatam *v*.*a*.*Brot*.(*S*). 7 ni **R**. 7. 8 *an* angues (*aut* adiuuantur, *ut* § *123*)? 8 inueterate **VR**[1]. | suffitus **d***v*.*a*.*S*. 11 ture **Er***v*. iure *r***T**. | sumpserit **VR**[1]. 12 tryxallidum (thry- **VR**) **VRd**. -alidum (trox- *H*) *v*.*a*.*J*. *cfr*. § *49*. 13 *dist*. *ego*. 14 capite **VR**[1]**d**. *an* capi ita? | tribusque **VR**[1]. 15 *an* quod qui? | prenderet **VR**[1]**d**.
17 omnis *ll*.(?)*S*. | abortum **V**. -tium **E**. 18 parturientibus **VR**[1]. 19 transgressus **E***v*.*a*.*H*. | auortum **V**. abortus *v*.*a*.*H*. | per os **VdT***H*. peros **R**. asperos **E***v*. 20 fecundas **d**. 21 anseris **R**(?)**E***D*. 22 cygni (cigni **r**) emollit **dr***v*. *cfr*. § *30*. *69*. *70*. ciente mo- **VR**. ciconiae mo- **E***D*. *sed cfr*. *indicis* ciconia I [= § *108*] et priore libro II [= *XXIX 105*. *128*]. | a **Er***v*. *om*. *r*.

anseris cum rosaceo et araneo. Phryges et Lycaones mammis puerperio vexatis invenerunt otidum adipem utilem esse. *i*is, quae vulva strangulentur, et blattas inlinunt. ovorum perdicis putaminum cinis cadmiae mixtus et cerae stantes mammas servat. putant et ter circum- 5
ductas ovo perdicis aut .... non inclinari et, si sorbeantur, eadem fecunditatem facere, lactis quoque copiam, cum anserino adipe perunctis mammis dolores minuere, molas uteri rumpere, scabiem vulvarum sedare, si cum cimice trito inlinantur. 10

132 (46) Vespertilionum sanguis psilotri vim habet, sed alis puerorum inlitus non satis proficit, nisi aerugo vel cicutae semen postea inducatur; sic enim aut in totum tolluntur pili aut non excedunt lanuginem. idem et cerebro eorum profici putant; est autem duplex, rubens 15
utique et candidum. aliqui sanguinem et iocur eiusdem
133 admiscent. quidam in III heminis olei discocunt viperam exemptis ossibus, psilotri vice utuntur, evolsis prius pilis, quos renasci nolunt. fel irenacei psilotrum est, utique mixtum vespertilionis cerebro et lacte caprino, item per 20
se cinis. lacte canis primiparae, *pri*us evolsis pilis vel

§ 132 init.: Seren. 663. Pl. iun. 105, 18. — § 133: Pl. iun. 105, 18—21. 15. 16.

1 arraneo **V**. irino *coni. H.* 2 mammes **V**. -mas **R**. | totidum **R**. 3 iis *v*. his *ll.C.* | qui **R**. | blatias **V**. -tes **r**. ablacies **R**. 4 orum **R**. | potaminum **V**. 5 seruat *v*. -ant *ll.* 5. 6 circumducis **V**. 6 aut **VRdT***S*(*D*). *om.* **Er** *v*(*J*). | *lac. indicavit S.* otidis *D cum U 678. an* anseris? *cfr. Serenus.* 7 eindem **V**. 8 dores **V**. 9 uteris **V**. | tumper **E**. | sedari **VR**. | cimice **Er***v*. cinere **rTf**. 12 alis **VRdTf***D*. aliis **Er**. malis *v*. | proficiunt **E**. 14 aut non **dE***v*. non *r*. | excidunt lanugine **E**. 15 eodem **VR**[1]. | est **Er***v*. si *r*. 16 utique et **d**(?)*v*. itaque et *r*. *an* atque (*vel* aliquando et [*scriptum* aliquō et], *ut XXVI 72. XXXVII 114. 119*)? | eiusdem *ll.v. an* ex iisdem? 17 tribus *ll.v.* | discocturi **E**. 18 *dist. ego e Pl.iun.* (ossibus et *v.a.G*). 19 uolunt **d**. *cfr. XXVIII 249.* 20 mixtum **dTr***S*. -tum est **VR**. -to **E***v*(*D*).
21 cinis *ll.v. an* canis (*sc.* fel)? | *dist. H.* | primiparae prius *ego.* -parae (-re **V**) **VR***S*. -partus **d**(?)**Er***Pl.iun.v*(*D*). | pilis **E***D*. pilis quos renasci nolunt *rv*. *cfr. v. 18 sq.*

nondum natis, perunctae partes alios non sufficiunt. idem 134 evenire traditur sanguine ricini evulsi cani, item hirundinino sanguine vel felle, ovis formicarum. **15.** supercilia denigrari muscis tritis tradunt; si vero oculi nigri 5 nascentium placeant, soricem praegnanti edendum; capilli ne canescant, vermium terrenorum cinere praestari admixto oleo.

(47) Infantibus, qui lacte concreto vexantur, praesidio 135 est agninum coagulum ex aqua potum, aut si coagulato 10 lacte acciderit, discutitur coagulo ex aceto dato. ad dentitiones cerebrum pecoris utilissimum est. ossibus in canino fimo inventis adustio infantium, quae vocatur siriasis, adalligatis emendatur, rame*x* infantium lacertae viridis admotae dormientibus morsu. postea harundini inliga*n*t *et* 15 suspendunt in fumo traduntque pariter cum expirante ea sanari infantem. coclearum saliva inlita infantium oculis 136 palpebras corrigit gignitque. ramicosis coclearum cinis cum ture ex ovi albo *specillo* inlitus per dies XXX medetur. inveniuntur in corniculis coclearum harenaceae 20 duritiae; hae dentitionem facilem praestant adalligatae.

---

§ 134: Seren. 665. 54. 48. Pl. iun. 16, 20—22. Marc. 7, 8. — § 135 init.: Celsus V 27, 12. Pl. iun. 28, 22. 23. — § 136 init.: cfr. Plin. XXX 73. (24). Marc. 33, 60.

---

1 perunctis partibus *v.a.S.* | alios f *man.Dal.S.* alii **RdE***v.* ali **T.** ale **V.** | surgunt *v.a.S.* | item **VR**[1]**d.** 2 canis **V**[2]. cinis **V**[1]. *om.* **R**[1]. 2. 3 hirundino **V.** 3 *dist. D.* 5 praegnati **V***J.* 6 praestare **V.** 9 si hoc uitium **E***D.* si uitium *v.a.H.* | coagulato **E***v*(*D*). -tio *r***Tf***H.* 10 lactis **R**(?)*H.* 10. 11 dentitiones **Tr***H.* -onem **E***v*(*D*). dentiones *r. cfr. § 137.*

13 ramex *Brot.* -mes **VdEr***J.* rumes **R.** ramices *v. cfr. nota ad XXVI 78.* 13. 14 admoti **VR.** 14 poste **V.** | harundinē **R.** | inligant et *ego.* -ate (-ti **d**) *ll.* -ata *D.* alligata *G.* adalligatae *v.* 15 suspendunt *ego.* -duntur *ll.v.* -ditur *G.* | expirante *om.* **V.** | ea *om.* **R**[1]**d***S.* 16 inlitu **V.** 17 cignitque **V.** cingit- **f.** | ramicosis **r***v.* -itosis *r J.* 18 ex **E***v*(*D*). et ex *r***T***S.* | oui **Er***v*(*D*). ouis **VR.** uuis **dT***H. cfr. § 73 et Marc.* | albo **RdT***H.* -bi *v.* aluo **V.** alui **E.** | ſpecillo *ego.* fuco *ll.v. cfr. XXIX 115.* (*an vero ortum est e glossemate* luteo?). 19 in *om.* **VR**[1]**d.** | harenaceae — p. 470, 1 coclearum *om.* **E.** 20 eae **Rd**(?)*v.a.S.* | facilem **d***v.* -le **VR.**

coclearum inanium cinis cerae mixtus procidentium interaneorum partes extremas prohibet; oportet autem cineri
137 misceri saniem punctis emissam *ante*. cerebrum viperae inligatum pellicula dentitiones adiuvat. idem valent et grandissimi dentes serpentium. fimum corvi lana adalli- 5 gatum infantium tussi medetur. — Vix est serio conplecti quaedam, non omittenda tamen, quia sunt prodita. ramici infantium lacerta mederi iubent. marem hanc prendi; in-
138 tellegi e*o*, quod sub cauda unam cavernam habeat. id agendum, ut per aur*eum vel* argent*eum* cl*au*strum mordeat 10 vitium; tum in calice novo inligat*am* in fumo poni. urina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. scarabaeorum cornua grandia denticulata adalligata iis amuleti
139 naturam obtinent. bovae capiti lapillum inesse tradunt, quem ab ea expui, si necem timeat; inopinantis praeciso 15 capite exemptum adalligatumque mire prodesse dentitioni. item cerebrum eiusdem ad eundem usum adalligari iubent et limacis lapillum sive ossiculum; invenitur in dorso. magnifice iuvat et ovis cerebrum gingivis inlitum, sicut

§ 139 med.: Marc. 9, 96. (cfr. Plin. XX 123. Diosc. II 94).

2 cinere **d**. 3 emissam ante *ego. cfr. § 31. 69.* -ssam e **R***v*. -sseam **V**. -ssam **d**. -ssum **E***D* (*iungens cum* cerebrum). | cerebrum **Vd***D*. -bro **R**(?)**E***v*. | uiperae **d***D*. -re **V**. -paere **E**. uiperae. cerebrum uiperae **R**(?)*v*. 4 inligatum **Er***v*. illo cum *r*. *an* inuolutum? *cfr. § 101.* | pellicula **d**. -lae **RE***v*. -laece **V**. *cfr.* (*§ 140. 141. 142*) *XXVIII 99. 114 al.* | dentiones **V**. | adiuuant **E**. | ualet **VT**. 5 grandissimi **Er***v*. grano *r***T**. 6 tusi **V**. 7 ramici **r***v*. -iti *rJ*. 8 praendi **V**. prehendi **d***v.a.S*. 8. 9 id intellegi **Er***v.a.S*(*D*). 9 eo (et **Er***v*) quod sub **Er***v*(*D*). *om.* **V**. si *r***Tf***S*. | habeat *v*. -ant *ll*.
10 ut **VRd***v*. aut **E**. | aureum uel *ego*. aurum (aturum **VR**[1]) et *ll.v.* | argenteum *ego*. -tum et (*S.* aut *v*) *ll.v.* | claustrum *ego*. clostr- **Er**. closir- (dos- **Vd**) *r***Tf**. ostr- *v* (*vox non Pliniana*). 11 tum *om.* **E**. | nouo *om.* **VR**[1]. | inligatam *ego coll. U 680.* -tur *ll.v.* -tum *D*. | pomi **R**. ponitur *v.a.D.* | urinam **VE**. 12 datur **V**. 13 iis *v*(*S*). its **V**. is **E***D*. his *rC*. 14 obtinet **VdE**. | bouis *v.a.H. cfr. § 69.* 15 eo **R**(?)*v.a.S.* | exspuit **d**. | inopinantē **VR**[1]. -atis *v.a.H. an* inopinanti? *cfr. nota ad § 98.* | praecioso **R**[1]. 16 mirum **E**. | prodest si **V**. -dest **d**. 18 in *om.* **VR**[1]. 19 sicum **d**[1]. siccum **Vd**[2].

aures adeps anserinus cum ocimi suco inpositus. sunt vermiculi in spinosis herbis asperi, lanuginosi; hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus, si quid ex cibo haereat.

5 (48) Somnos adlicit oesypum cum murrae momento 140 in vini cyathis II dilutum vel cum adipe anserino et vino myrtite, avis cuculus leporina pelle adalligatus, ardiolae rostrum in pelle asinina fronti adalligatum. putant et per se rostrum effectus eiusdem esse vino collutum. e diverso 10 somnum arcet vespertilionis caput aridum adalligatum.

(49) In urina virili enecata lacerta venerem eius, qui 141 fecerit, inhibet; nam inter amatoria esse Magi dicunt. inhibent et cocleae, fimum columbinum cum oleo et vino potum. pulmonis vulturini dextrae partes venerem con- 15 citant viris adalligatae gruis pelle, item si lutea ex ovis quin*is* columbarum admixta adipis suilli denarii pondere ex melle sorbeantur, passeres in cibo vel ova eorum, gallinacei dexter testis arietina pelle adalligatus. ibium 142 cinere cum adipe anseris et irino perunctis sic concept*os*

§ 140 init.: Seren. 990 sqq. — § 141 extr.: Marc. 33, 6.

1 ocimo **E**. | *an* infusus? 2 herbis *om.* **Vf**. | lanuginosi si **V**. | hos **Vdrv**. os **E**. *om.* **R**. 4 hereat **V**[1]. ereat **V**[2]. 5 somnus **Vd**. | allicit **rv**. -cito **E**. addicit **R**. adi- **r**. | myrre **r**. murtae **V**. mirte **R**. 6 duobus *ll.v*. 7 adalligatus — 8 pelle **Erv**. *om.* **r**. 7 ardioles **E**. 8 asinina **v**. -ninae *ll*. | fronti **dv**. -tis **r**. 9 eius **V**. | uiuo **E**. 10 somno arcent **VR**[1]**d**. | uespertilionum **VR**[1]. 11 in **rv**. *cfr. XXXII 93.* putant **R**. *om.* **rTa**. (*de* **E** *non constat*). | enecata **dTE***S*. -ca **V**. necata **Rv**. 12 fecerit **VdTfErv**(*H*). ferit **R**. biberit *G*. | inhibet **Tf***H*. -ent **VRd**. cohibet **Ev**(*D*). | amatoriam **VR**. 13 inhibet *v.a.D.* | cocleae fimum **E***D*. fimum cocleae (-ae et *v*) **rv**. 14 uulturini in **VR**[1]**f***S*. | dextrae **RdEv**. -re **V**. -ra **f***S*. | partes **dv**. -tis **VRE***D*. -te **f***S*. 15 uiridis **V**. | lutę **d**. -te **VR**[1]. 16 quinis *ego. om.* (*post* ouis) **VR**[1]. quinque **rv**. | admixta **VdEv**. -to **R**(?)*G*. *cfr. nota ad XXIX 137.* | adips **V**. adeps **dE**. 17 passeres **d***Marc.v*. -ris **r***D*. 18 gallinaceae **V**. | pelle collo *Marc.* | ibicum **VR**[1]*v.a.C. cfr. § 61. X 33.* 19 cinere cum *D cum vet. Dal.* -res cum **drv**. cinis cum **E**. *om.* **r**. | adipe anseris **dErv**. anseris adips **VR**. | sic **Vd**. si **R**(?) **Ev**. | conceptos *ego. cfr. § 123.* -tus (**r** *e corr.*) *ll.* -tus sit **v**. -tum sit *J*.

partus contineri, contra inhiberi venerem pugnatoris galli testiculis anserino adipe inlitis adalligatisque pelle arietina tradunt, item cuiuscumque galli, si cum sanguine gallinacei leto subiciantur. cogunt concipere invitas saetae ex cauda mulae, si iunctis evellantur, inter se conligatae in coitu. 5

143 qui in urinam canis suam egesserit, dicitur ad venerem pigrior fieri. mirum et de stelionis cinere, si verum est, linamento involutum in sinistra manu venerem stimulare, si transferatur in dextra*m*, inhibere, item vespertilionis sanguinem collectum flocco subpositumque capiti mulierum 10 libidinem movere aut anseris linguam in cibo vel potione sumptam.

144 (50) P*h*thirias*i*m et toti*us* corporis pota membrana senectutis anguium triduo necat, serum exempto caseo potum cum exiguo sale. — Caseos, si cerebrum mustelae 15 coagulo addatur, negant corrumpi vetustate aut a muribus attingi. eiusdem mustelae cinis si detur in offa gallinaceis et columbinis, tutos esse a mustelis. — Iumentorum urinae tormina vespertilione adalligato finiuntur, vermi-

---

§ 143 init.: cfr. Plin. XXIX 102. — Marc. 33, 6. — § 144 init.: Marc. 4, 68.

---

1 contineri **VRd***D*. -re *v*. tum inhiberi **E**. | uenere **V**. | pugnatori (*an* = -torii?) **V**. 2 inlitus **E**. 3 galli **TEr***D*. galli gallinacei **d**(?)*v*. *om*. *rJ*. 4 saetae *S*. -ta **E**. setae **Rd***v*. sed hac **V**. 5 mulae si **d**(?)**E***v*. -lie si **V**. -lieri **R**. -le **r**. *an* muli et mulae si? (*cfr*. *§ 80*). | iuxtis **R**[1]. unctis **E**. inunctis *v.a.C*. 6 qui in **dEr***v*. qui *r*. | gesserit **Er**. ingess- *v.a.S*. *cfr*. *XXIX 102*. 7 pigros **Vd**. 8 linamento **R***C*. linia- **Vd**. in linia- (lina- *v*) **E***v*. | manu portatum *Marc*. 9 in dextram *v*. -tra **d**[2]**Er**. intra *r*. *om*. *Marc*. contra *J*. *cfr*. *supra v. 1*. | inhiberi **VRd**. | uespertilionis **E***v*(*D*). *om*. *rJ* (*stelionis sanguinem intellegens*). 10 floco subpotum quae capi **V**. 13 phthiriasim (-sen *B*) *S*. pthiriasem **d**. ptyria sem **VR**. -riae **r**. pthirie **a**. tyria uero *v.a.B*. | et totius *J*. et toti **R**. ectati **Vd**. met toti **r**. mactati **a**. -ato *v.a.B*. a toto *B*. inhibet totius *coni*. *S*. | corpore *v.a.J*. 14 necat *ll*.**Tf***S*. -cat ac *H*. inhibet ac *v*. (*an* emendat?). 15 potum — caseos *om*. **V**. 16 negant **VRdT***v*(*H*). -auit **E**. -at *Dal*. 17 mustelae *uncis inclusit J*. | in offa *om*. **VR**[1]**d***J coll*. *§ 147*. 19 tormine **E**. | uespertilionis **VR**[1]. | adalligata **E**.

natio ter circumlat*o* med*i*is palumbe. mirum dictu, palumbis emissus moritur iumentumque liberatur confestim.

(51) Ebriosis ova noctuae per triduum data in vino taedium eius adducunt. ebrietatem arcet pecudum assus pulmo praesumptus. hirundinis rostri cinis cum murra tritus et vino, quod bibetur, inspersus securos praestabit a temulentia. invenit Orus Assyriorum rex. 145

(52) Praeter haec sunt notabilia animalium ad hoc volumen pertinentium: gromphenam, avem in Sardinia narratam grui similem, ignotam iam etiam Sardis existimo. in eadem provincia ophion, cervis tantum pilo similis nec alibi nascens. iidem auctores sirulugum nec quale esset animal nec ubi nasceretur tradiderunt. fuisse quidem non dubito, cum et medicinae ex eo sint demonstratae. M. Cicero tradit animalia biuros vocari, qui vites in Campania erodant. 146

16. (53) Reliqua mirabilia ex *i*is, quae diximus: non latrari a cane membranam e secundis canis habentem aut 147

§ 145: cfr. Plin. XXVIII 262. — § 146 med.: cfr. XXVIII 151. — Cicero in Admirandorum libro (?).

1 circumlato *v*(*J*). *cfr. § 108. XVIII 158.* -lata **RdE**. -data **V***S*. | mediis *ego*. -dis **dE***D*. maedis **V**. uerendis **R**(?)*v*. | palumbe **VE***S*. -bę **R**. -bo **d**(?)*v*. 1. 2 palumbis **R***v*(*S*). -bus **VdEr***C*(*D*). 2 iumentumque **VRE***v*(*S*). -tum **d**(?)*C*. 4 abducunt **dT**. | arcet *om.* **E**. 5 rostrum **VR**¹**d**. 6 uino **E***D*. in uino *rv*. *cfr. § 148. XXIV 143.* | libetur **V**. bibitur **E**. 7 horus **d**(?)*v.a.S.* | assyriorum **d***v*. asir- **V**. massir- **r**. massiorum **E**. siri- **R**. | ſex **d**. 8 sunt praeter haec **d**. | notibilia **V**. 9 gromphenam **Rd***v*. -na *D*. gronpphenam **E**. groph- **r**. zromph- **V**. | anem **E**. | in **Er** *v*(*D*). *om.* **rf***J*. | sardinia *v*. -niā *ll.***f**. -nianam *J*. 10 narratam **VRE**. -rrant **d**(?)*v*. | graui **V**. | lam **V**. *an* tamen? | sardis *ego*. sarut **VR**. sardis (nar- **Er**) ut *rv*. 11 ophion **Er***S*. phion *r*. est ophion *v*. (*sc.* narratus est). 12 idem **VE***D*. | auctores **Rd***J*. (*sc.* tradiderunt). -oris **V**. -or est **Er**. *addunt* nomen habere **Er***D*. nominauere **Rd**(?)*v*. | sirulugum **E***v*(*D*). sur- **r**. subiugum *r***Tf***H*. | nec **E**. quod (*an* quoque?) nec *rv*. 13 esse **E**. 14. 15 demonstrare **V**. 15 biuros **VdTf***H*. di- **R**. habituros **Er**. bit- (byt- *C*) *v*. 17 iis *v*. his *ll.C*. 18 a *om.* **E**. | membranem **R**¹. | e **RdE***D*. *cfr. § 123.* ex **V**(?)*v*. *del.* **r**.

leporis fimum vel pilos tenentem. in culicum genere muliones . . . . . non amplius quam uno die vivere, eosque, qui arborarii pici rostrum habeant et mella eximant, ab apibus non attingi; porcos sequi eum, a quo cerebrum 148 corvi acceperint in offa. pulverem, in quo se mula volu- 5 taverit, corpori inspersum mitigare ardores amoris. sorices fug*e*re, si unus castratus emittatur. anguina pelle et sale et farre, serpyllo contritis una deiectisque cum vino in fauces boum uva maturescente, toto anno eos valere, vel si hirundinum pulli ter*ni* ter*n*is offis dentur. pulvere e 10 vestigio anguium collecto spars*o* apes in alvos reverti. 149 arietis dextro teste praeligato oves tantum gigni. non lassescere in ullo labore qui nervos ex alis et cruribus gruis habeant. mulas non calcitrare, cum vinum biberint. ungulas tantum mularum repertas, neque aliam ullam 15 materiam, quae non perroderetur a veneno Stygis aquae, cum id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum est, magna Aristotelis infamia excogitatum.

Nunc ad aquatilia praevertemur.

§ 148: Colum. VI 4, 3. — § 149: (cfr. Plin. XXXI 27. 28). Vitruv. VIII 3, 16. Arriani anab. VII 27, 1. (Plut. Alex. 77. Pausan. VIII 17, 6. Iustin. XII 14, 7. Curtius X 31, 14. 16).

2 *lac. ego indicavi. exciderunt fere* fugatos nidore cremati uespertilionis *vel tale quid.* 2. 3 *an* eos qui? 3 arbora recipi **V**. -orii pici **E**. | monstrum **VR**[1]**d**. | melle **R**[1]. 4 eum a quo **VRdTf***H*. eos a quibus **Er***v*(*D*). 5 offa **V**. | puluere **V**. 6 amores **V**. 7 fugere *ego*. -gare *ll.D*. -ri *v.* | castretus **V**. 8 farre *ll.S*. -rre et *J*. -rre cum *v. cfr. Müller de stilo p. 69.* | serpillo **VE**. 10 terni ternis *ego*. tres tribus *ll.v*(*S*). tribus *H*. 11 sparso *ego*. -sū **VR**. -sas **d**(?)**Er***v*. *cfr. § 85, de iunctis participiis Müller de stilo p. 32.* | aluos **T***H*(*D*). -uo *ll.* -uom *S*. -uearia *v*. 13 lassescere **E**[2]**r***v*(*S*). lasesc- **E**[1]. lassare (lasa- **R**) **VRTf**. -ri **d***H*(*J*). | nullo **VR**[1]. 16 perrodatur **VR**[1]**dT**. | a ueneno *om.* **R**[1]. 17 dando elexandro **V**. 17. 18 dignum (-na **R**) memoria **VRd***S*. 19 peruertemur **V**. reu- *v.a.S. cfr. XXVIII 123.*

APPENDIX

Ordiendum est a corrigendis in scripturae discrepantia erroribus iis, quos e Silligiana editione in nostram transisse et sero cognitos corrigi iam in ipso commentario non potuisse in praefatione dictum est. addentur simul paucula mentione non indigna.

XXIII § 2 t&ulus **E**. 4 condylimati **d**. 5 sarmen & lienis **E**[1]. sarmenti ad lienis **E**[2]. | tritae ex aqua *etiam* **d**. 9 purganda & **Vd***v*. -da **E**. | paronicia **d**. 17 maturescitquę **E**. 19 oenanthe **d**. 20 ideo & **d**[2]. ideo **d**[1]. 22 taedioquę **E**. -iumquę **d**. 25 phrygiis **E**. 28 buxeo colore *v e XXV 96. XXII 25. VIII 71. XII 30.* buxeo **Ea**. *an* buxea, *ut XXIV 11* intus porraceum? 32 cognominatum **E***v*. 33 ne (*pro* nec) **Vd**. 34 uictorie **E**. 36 signinum **d**[2]. signum **d**[1]. 41 corius (*pro* corpus) **d**. | cum (*pro* contra) minuentibus **d**. 48 *extr.* epistotono **d**. 52 superbia **dx**. | et iunipiro (-pero **dx**) **Vdx**. | absentite **Vdx**. | omittetur **a***G*. 57 utique sale compescitur. Utique non **d**. 60 oximelli **d**.

61 anguinis (*pro* anginis) **d**. | id ē (= est) **d**. 62 gnata **V**. grata **d**. 63 uini faecibus **dE***J*. 68 faeci ambustas **E**.

70 ulcerae (-ra **d**) pinratidi **Vd**. 72 ipsa distillata **d**. | oleae mirari **Vd***v*. 73 carmen audedam **E**. 75 uuluae //// ulcerationi **d**. 78 *init.* & pynictiodes **E**. 79 in cibos **E***v*.

80 *extr.* et lassitudinum **E***v.a.S.* 84 et croco **E***v.a.S.*

87 attritas **d**. 89 ꝑficet **d**. | balanium **dE**. 91 somnium **d**[1]. | qua et **d***v.a.S.* 94 pthiriasis **d** (*fere semper*). 95 lylinum **d**. | herbatium **d**. -aceum **E***v.a.S.* 97 excreantibus utilē in cibo **E**. | longo (*pro* loto) **E**. 106 iterari **E**[2]. -ati **E**[1]. 107 aceruis **Vd**. -uos **E**. 109 pnitiones (*pro* perniones) **E**. 112 reliquerunt *ll. S.* -re *v*. 113 potioni inspersi **E***v*, *idque restituendum est: cfr. § 13. XXIV 143. XXVI 124. XXVIII 198. 202. XXX 53. 67.* potionibus per se *r***Tf***D cum U.* -bus inspersi *S* (*cfr. XII 78. XX 147*). *e Diosc. I 151* (προσοψήμασι) *potuerit conici* obsoniis (opsoniis) inspersi, *de quo cfr. XXVII 119. XXIV 93, sed vix necesse erit.* 116 etiamnum **Vd***v*. -unc **E**. 117 faeni *scribendum est.* fęci **E**. 118 adfectatur **E**. 119 Isdem cum melle **d**.

121 renum **E***v.a.S.* | anthetę **d**. 122 admixtę **dE**. | panos otidas **E**. | plerimonicis **Vd**. 124 cyatis **dE**. | illinatis **E**[1]. -tus **V**[1]**E**[2]. 125 crudi **d**. 128 ossa *om.* **E**. 132 haemoregian **E**. | nuclei **d***v*. -leus **E**. 136 omphacis **VdE**. 137 racinos **d**. 138 alique **V**. -quę **d**. aliique **E**. 139 ad solem

dT*H*. 144 *extr.* renum **E***v.a.S.* | ex eligmata **E**^{2}. ex *om.* **E**^{1}.
146 reelectio **d**^{1}. rel- **d**^{2}. 147 *extr.* anuersantur **E**.
148 nuces quis **Vd**. quis nuces **E**. 151 *extr.* incipiens **d**^{1}.
153 orptoneam **d**. 154 porriginem **E**. 158 *extr.* stomachi inutiles **d**^{1}. 159 synaristusae **d**. 163 paronicia **d**. | contractum **d**. 165 carmemyrsine **E**. 166 foliisquę **d**.

XXIV § 1 nar̄atę (= naturatae) **d**. 7 *a vv.* uel sucus decocti *rursus incipiunt* **EX**. 9 *init.* ferimus **d**. 11 nichil innatet **d**. | intus **d**^{2}**T***v*. in his **Vd**^{1}**EX**. 15 serpentium *v* (*non* **V**). | amineo **dE***v.a.Dal.*(*Brot.*). 18 illinunt **E**(?)*Brot.* (*non* si illinant). 19 ulceraq; eius **d**^{1}. -raq; **d**^{2}. 21 prurulentis **d** (*item infra fere semper*). 22 *extr.* serpentes **d**^{2}. partus serpentes **d**^{1}. 23 *extr.* cyprea **d**. 25 *extr.* serpent (*om.* quae) **E**. 27 sphagnos **dE**(?)*Verc.* sphacnos **V**^{2}. spagnos **X**. phaonos **V**^{1}. | sphacos **VE**^{2}*v*. phacos **X**. phagos **dE**^{1}.
28 ambustus **E**. 32 cypresso **d** (*sic semper*). 33 in nouo fere **d**. 34 atque **EX***v*. que **d**. quae **V**. 35 spaciatisque **d**. -cia usque **E**. 38 distillationibus **EX***v.a.S.* | eligmate **d** (*fere semper*). 39 brutea **d**. 40 ariū **dE**. | paralisis **E**. 41 pissa aspaltos **d**. | zoissam **E**. Toissam **X**. | dete decoctaeque **E**^{2}. | (lentisci) ex arbore *restituendum videtur; nam si recte expedio adnotata Jani, qui bis mutavit* ex *in* et, *scripturae ita se habent:* ex arbore **d**^{1}**E**^{1}**X***man.Dal.H.* et arbores (-bor **d**^{2}**T**) **VE**^{2}**d**^{2}**T***v*. 44 malandriasque **VdEX***f*. 47 adtrita **d**. 49 adspersa **E***Brot.*(*D*). 57 (*non* infunditur uel, *sed*) infunditur. Inter **E** (*unde fecit* item **X**; *contrarie* **V**^{2} *XXVII 58*), *fortasse e dittogr., ut iam* uel *cum* **Vd** *rectius deleatur.* 60 inflammationes **E**^{1}. inflat- **E**^{2}. 61 duabus **VEX***v*. duobus **d**. 63 rhagadis **d**. 64 ericem **d**. -con **X**.
66 *extr.* sciadi addito **d**. 67 eandem esse *om.* **EX**.
71 dolorem **EX***v*. 72 aiunt *om.* **EX**. 74 exulcerationi **dEX**. 75 aceto esto **E**. aceto **d**. 77 chrisolarion **d**. | aluellauimus **E**. 78 potū a crapula **d**. 80 succi **d**^{2}.
85 xxviiii **E**, *idque restituendum erit.* | idem (item **d**^{2}) monstrauimus **Vd**. 86 et efficacia (-atia **X**) **EX**, *ut nunc magis probetur* efficacia et (*v*). 87 illata **V**^{2}**dEX** *Verc.*(*Brot.*)*D.* illita *v*(*Dal.*)*S.* 89 quidem ////// **d**. *fuit fortasse* In Aegypto quidem non nascitur. 93 huius fruticis — 100 purgat etiam *transposita sunt in* **EX** *post* ulcera (*§ 110*), *folio, ut videtur, praetermisso ab archetypi scriba.* 94 ///sciaticos **d**. 98 apochyni **dE**. 99 moroidos **d**^{1}. emor- **d**^{2}. 102 *extr.* pituitas **d***v*. -ta **VE**. -tā **X**. 108 epistotonis **d**. 109 est et **EX***v*. et **VdT***S.* | acacia e *H.* -ciae **VTE***v*(*D*). achacie **d**. -cia **X**. *de spinoso hoc loco cfr. infra.* | minorē **X**. -nor est **VdE**. | et folliculis (-lus **V**) *ll.* 111 aspalathum **d***v*. asthalatum **EX**.
112 syria zyron **d**. 117 habet **Vd**^{1}. 119 uuae **E**(?)*H.* ue **VX**. *om.* **dT**. 121 neurospastos **d**. 124 rhamnus **d**.

125 pixaĉton **V** (*non* pix-). 128 gumminosam **dT**. -nosam cum uino tusa **E**(?)*Brot.* 134 inunctos **d**. 135 farrari farfugium **E**. 136 amphelophrasso **E**. 138 centunculam **d**.
144 aridum **d**. 145 infudit **Vd**. 151 *extr.* femini **d**.
152 suspiriato **d**[1]. | abscisos **dEX***G*. | ſolidari **EX***v*. folia dari *r*. 153 praecordiorum **dEX**, *ergo sic scribendum.* -iorumque **V**(?)*v*. 154 myrris *D*. myris **VdT**. myrrhis **E**(?)*v*(*J*). | smyrrhizzan **E**. | pestilentiam **Vd**. | macerat'//// **d**. 159 uerum phytagorae **d**. uero pitha- **E**. 160 chirocmeta **E**. 161 indieq; pota **dE**, *unde explicatur interpolata lectio v.* 162 thebrotion **d**. | choasce **EX**. | stabilitatemque **E**, *ut videtur.* | ariannida **E**. 163 nascitur ob id **Vd**. 164 thalasseglen *ll.***X***v*. 165 hesititaterida **X**. | conuictu (*om.* a) **E**. | dyonisionymphadem **d**. 166 theonbrotio **E**(?)*Brot.* teombrotio **d**. -rocio **X**. 167 aliam **E***v*. liam **X**. alia **Vd**. | anacampseroten *adnotavit Janus ex* **E**; *ergo errore factum est, ut* aspersu — cuius *in* **E** *omissa esse scriberet; omiserat fortasse* **E**[1].
169 sulpurationes **E**. 175 *extr.* potam in **E**(?)*v.a.S.* potas in **d**(?). 176 nasutę **E**. 184 silica **d**[2]. 185 sapę **d**[2]. sepę **d**[1]. 187 praecordiisque (*om.* atque) **d***v.a.H.* 188 diagrae **EX**. cyragrae **d**.
XXV § 7 in reliqua **VdE***v*(*S*). *om. Brot.* 10 cica edis **d**[1]. 13 *init.* quam suis locis **VE**. 14 exilire **d**. 17 mitteret folio **d**. 18 remedio **E**(?)*Gron.* | eius nominis **d**[2]. *om.* **d**[1]. 23 aui **Nd***v.a.Brot.* 28 duodecateon **d**. 29 peconia **d**. | rubrumque nigrum **Vd**. 31. 32 ac molle — siluestre quoniam est **r** *in ras.* 32 laphato **R**. 33 farnaci **R**. | regi **R** (*non* **E**). 35 alterius papaueris **d**. 38 semine in geniculis *v*. semine in oculis **Ea** (*om.* inge *post* ine). *lemma in commentario falso ad versum superiorem relatum est.* 40 *scribendum in textu* vel lilino vel irino, *nam ita se habent scripturae:* lilino *v*. linino **Ea**. irino *C*. | uel irino *v*. uel lirino **E***C*. uel yrinino **a**. uel lilino *J*. | inunxit **E***D*. -xitque *v*.
41 decoctum **E***v*. -ta *S cum vet. Dal.* mixtum **a***D*. | decoctae **E**. -ta **a***D*. -tum *v*. *itaque hunc locum turbatum, cum neque prius* decoctum *neque* siue *structurae conveniant, nunc puto sic restituendum esse, mutata simul distinctione:* bibitur sale et melle admixto. nec non cum ungula suis aut gallinaceo decocunt. salubrius purgationis causa putavere aliqui utramque dandam esui cum malva. decoctae thoracem purgant *e. q. s. de re cfr. XXIX 80 et Diosc. IV 188, de* dandam esui *XX 178, dictione rara, sed huic loco apta, quia* dandam edendam (*cfr. XXIX 98*) *dici non bene poterat: sed praeferendum fortasse* dandam in cibo. *quod traditum est* cum malua, *muniri videtur XX 228; si vero falsum sit, aut e Marc. 30, 40 conici possit* cum alio *aut puncto ante posito scribi* cum aqua decoctae. 43 alii quadrato (*etiam* **E**) *ll.v.* | alia (aliis

E[2]) sideritin **E**. 44 folionticis **R**. | sucus **d**. 45 proiectę **d**. 46 ederint **RE**(?)*G*. | edunt (*pro* quidam) **E**(?). 48 plurię **R**. 49 o&am ponticum **E** (*ut videtur*). | uicino **E***v*. uinicio *r*. | sollempni **VR**. 51 eucymon **dE**, *unde* euchymon *v.a.B* (*an recte?*). | sumptitauerint **d**. -runt **E**. 52 ibi enim **VRd***v*. enim ibi **E**. 53 ac uim **V**. ac ui in **d**. 54 insanentibus **R**. 55 exemptu **d**. | pisseolo **d**. 61 pthyriasis **R**. 62 rosę in florem **E**. 63 lenius //// **d**. 64 fil ęcheriam **R**. fite teliam **E**. philic heriā **d**. | arcertam̄ **R**. | cilo dinamiā (dia- **E**[1]) **E**. 65 temitales **E**. 67 archadię lidię messenię **d**. | phoruo e **E**. -uo et *v.a.B*. | medetur *om.* **d**. | obuius //// **d**. 68 fruticanture (-tur **E**[2]) relichenidis **E**. *fortasse* fruticans, flore lychnidis: *cfr. XXIV 153.* 70 *extr.*: polymporum **d**. 71 *extr.*: bibendum (*etiam* **dE**) *ll.* *fortasse* usus in radice. at suco radicis natura est excalfactoria; ideo praegnantibus non bibendus. 73 partenix **d**. | archemide **d**. | lytida **Rd**. 74 botrion **d**. 76 capite pauperis **R**. | isalia **R**. | penio **VRd***S*. peneo **E***B*. 78 specie thyrsi **E**(?). | excipiatur **E**. -pitur *r*. 79 tędio **dE**. 81 imitat ōpiariis **R**. 82 simili **R**. | firtuicosa **R**. 83 hyppace **d**. | scemonen **d**. 84 pytrocropon **d**. 85 egentē **Rd***v.a.B*. 88 occultus **d**. 92 dictamnum *om.* **E**(?). *del. B.* | hedere **d**. 94 *extr.*: potnieas **E**. 96 plistolocia **E**. phist- **d** (*item § 102*). 98 pobryzos **Vd**. | satyrion ////// **d**[1]. -onis **d**[2]. 99 ictui **d**. 102 cuius tanta perhibetur uis **d**. 102 quō primum **E**. *an* cum primum? *cfr. XXVII 47.* 107 aiunt **VRd**. 108 blataria **R**. 109 pentapedes — effoditur *om.* **E** '*lacuna relicta*'. | pentapyllum **R**. -pillum **d**. | camelen **VR**. -leon **d**. -lezeon *cod. Poll.* 111 cubitalis **d**. 113 theomurcſa **E**[1]. -onurſa **E**[2]. | sub foliis uiridibus **d**. | uicumque **Vd**[1]. ubic- **d**[2]. | fere est **d**. 116 spatioso **R**. | se olenti **E**[1]. | necabantur **VRE***S*. necantur **d**(?)*v*. 122 *med.*: tehelygonos **R**. heligonus **d**. | gyclamino **R**. 123 folibus paruis **R**. 129 bracia libeat **d**[1]. brachia habeat **d**[2]. 132 nymphaeae lacite **d**. | flori a **R**[1]. flolia **R**[2]. 140 spyllon **d**. *reliqua deinceps in ipso commentario correcta exhibentur.*

His sub uno continuoque conspectu praemissis, e quibus elucet multo diligentius ac rectius scripturas codicum esse a Jano enotatas quam typis expressas a Silligio, proferamus iam secundum librorum ordinem de locis dubiis animadversiones aliquot, sive ut addantur nova inventa, quae veri specie videantur commendari, sive ut retractentur corriganturve quae scripta sunt, quandoquidem vix ulla in re magis quam in arte critica factitanda evenire solet, ut dies diem doceat.

LIBRI XXIII § **12** pro *et os* (*excitant*) **Vd** habent *et in os,* in quo latet fortasse *lenit'* i. e. *leniter.* — ibid. paulo infra ad verba *in cibo si edere* adnotandum est, plane idem mendum exstare XX 56. — § **19** rectius erat cum **E** *Graecis* pro *a Graecis* scribere; probabilius enim est praepositionem ob rariorem dativi usum consilio additam esse in ceteris libris quam in **E** errore omissam. cfr. § 8. id in alios quoque locos cadit. — § **20** malim *Est* ⟨et⟩ *huic similis,* narrationis perspicuitati et Pliniano stilo magis accommodatum. cfr. XXV 68. XXVI 22. — § **40** init. *diutino fumo* posui, Urlichsii et Mülleri auctoritate nescio quo pacto inductus, ut e verbis *sit uinum* coniectando elicerem aliquid, quod argumento satisfaceret; sed relegenti totum locum *dictum sit uinum sit uinum fumo* dittographia tam manifesta apparuit, ut delere cum *J* nunc non dubitem. in iis, quae subsequuntur, de mendo permutatorum *ita* et *ista* cfr. XXIX 98. XXVIII 2. XXXIV 18. — §§ **43** et **87** *necent* pro *nocent* scribendum esse ad XXIV 24 dubitanter adnotavi; sed dubitationi vix locus est. nam, ut omittam coniunctivum magis e consuetudine Plinii esse, ubicumque venenorum vis describitur, n e c a r e dicuntur sive *frigida vi* (XXIX 74) sive *torpore et somno* (XXIX 65) vel *sopore* (XXI 182) sive *olfactu* vel *odore* (XXIX 66. XXVII 9) sive *exulceratione* (XXVIII 160) sive *strangulando* (XX 63), nec refragantur loci, in quibus venena vesicae nocere (XX 63) vel coagulum lactis homini nocere posse traditur. — §§ **54. 55** quamquam distinctione effectum est, ut narrationis tenor haud ita attente legenti aliquatenus ferri posse videatur, plura tamen sunt, quae emendationem postulent. suspicionem movet *multorum stomacho* absurde dictum, pro quo *ieiunorum* (vel etiam *mulierum*) se offert vel nomen exspectes aliquod, quo morbi genus significetur. deinde Diosc. V 21 (καταρροφούμενον) aperte docet scribendum esse *p o t u* (cum **Vf**) *medetur pota hirudine. i d e m lepris* e. q. s. iam vero cum nec *illo modo* habeat quo referatur nec *convalescentium* unde pendeat, excidisse necesse est complures versus, qui auctore eodem Diosc. hoc fere modo possint suppleri: *convalescentium* ⟨ab angina faucibus, cum rosaceo in lana sucida inponitur fronti ad fervorum capitis inpetum⟩ *et a solis ardoribus, oculis quoque illo modo saluberrimum.* ceterum magis arrideret *hausta hirudine* (scriptum *hosta,* dein corruptum in *post*), nisi *pota* muniretur simili loco XXVIII 160, unde etiam conicere licet *medetur* ⟨contra⟩ *potas hirudines.* — § **70** extr. intolerabilem structurae duritiam, quae est in his: (*utilis*) *ignibus sacris quaeque serpunt u l c e r a, epinyctidi,* tollemus deleto *ulcera* ut glossemate marginali, cui rei mirum quantum favent verba plane congruentia § 74 *ignibus sacris infusa et iis, quae serpunt.* coniunctivum in huius modi enuntiatis requiri, praesertim absente nomine substantivo, apparet ex iis, quae Frobeenius

p. **41** sqq. exposuit. codices quidem quam parvi sint momenti in re tali, neminem fugiet, qui attentius pervagatos eorum errores perlustraverit. — § **74** mirum est *pernionibus . . utilior, item infantibus fovendis:* fortasse *infant*⟨ium ulcer⟩*ibus* vel tale quid supplementi. — § **102** sufficiet mutatis terminationibus — qua in re saepius peccatum est — scribere *melli autem gravitatis multum adiciunt.* suavitas ut deinde substitueretur pro gravitate, ipsius loci sententia invitavit. — § **106** qui *citraque satietatem* servare volent, debebunt scribere *modice danda.* — § **122** extr. correctior forma *faenum* sparsim in nonnullis meliorum codicum servata est: cfr. XVIII 263. 364. XXXVI 108 (**B**) et *faenisex* XVIII 259. 261. quam quidem, ut ibi recipienda fuit, sic nunc, ubicumque tradita est, recepi. — § **131** e Diosc. IV 29 (φύλλα ἔχει ὠκίμοις ὅμοια) facile concluditur, *foliis* vel *folia* excidisse inter *fere* et *ocimi.* — § **141** deest nota: 'cerasia *ll. D. cfr. Diosc. Gargil.* -sa *v.*' eadem forma etiam XVIII **232** ex melioribus libris restitui debuit. — § **151** lichenes non sanantur ferrugine una cum sudore virgae corni, sed sola ferrugine ex illo sudore nata; aliter enim plurali numero *sanant* dicendum fuit. ergo pro *exceptus* scribendum est *excipitur.* depravationis causa et origo fuit in litterarum *r* et *ſ* commutatione frequentissima. — § **152** comma post *foliis* delendum est. — § **155** scripsi *maxime autem valet laurus.* propius absit a litteris *ex ea lauru* (ut verba cohaereant cum antecedentibus), nam *ex* saepius intercidit ante *ea* vel *eo* (cfr. XVIII 117. XXVIII 167. XXIX 82). quamquam in tali nexu Plinio familiarius est asyndeton. — § **165** rectius erat scribere *decocta* ⟨in⟩ *vino.* nam *coquere* eiusque composita *decoquere* et *discoquere* in his libris, qui sunt de medicina, tam saepe inveniuntur — numeravi equidem in tribus libris XX—XXII exempla 159, quae huc pertineant, nec multo pauciora exstare puto in proximis —, ut pro certo affirmari possit, constanti usu significari 1) materias ferventes, quibus ad coquendum opus sit, nudo ablativo instrumentali, ut *igni, ligno, carbonibus, pruna, vapore, cinere* — quamquam saepe etiam *in cinere* dicitur, ut XX 39. XXI 172 (XXII 48): cfr. nota ad XXVII 42 —, sed 2) vasa, in quibus quid coquatur, praepositione *in,* ut *in vase* sive *vaso, olla, patinis, clibanis, calicibus* al., itemque 3) liquores, in quibus quid coquatur, praepositionibus *in* vel *ex* vel etiam *cum,* ut *in* (*ex, cum*) *aqua, vino, aceto, lacte, melle, mulso, oleo, rosaceo, amurca, faece vini, iure* al. — creberrimum quidem est *in* (locis 87), rariora *ex* (17) et *cum* (11), variaturque causa perspicua ibi praecipue, ubi plura simul iunguntur, ut XXIX 126 *in vase aereo decocta cum melle* —, 4) solidas autem res semper praepositione *cum,* ut *cum sale, carne, pice, sulpure, farina* al. itaque pauci illi loci, qui discrepent ab hoc concentu infinitae exem-

plorum multitudinis, mendi habent suspicionem, praesertim cum inventu facillimae plerumque sint mendi et causa et correctio, nec dubito quin scribendum sit XX **67** *coctas* ⟨in⟩ *patinis* (cfr. XX 99. XXII 162), item XXIV **49** *primi* ⟨in⟩ *vino,* XXV **166** *ad tertias* ⟨in⟩ *vino,* XXVI **21** *caules* ⟨ex⟩ *aceto,* XXIX **90** *quidam* ⟨in⟩ *oleo,* ib. **135** *discoquitur* ⟨e⟩ *melle in vase novo,* praeterea XVIII **229** *est* ⟨in⟩ *melle,* XX **153** *vitia* ⟨in⟩ *melle decocta* (fortasse *decocto* cum **FE**), ib. **232** *radix* ⟨ex⟩ *aceto* (vel etiam *in aceto*). etiam XIX **91** necesse erit scribere *decocta* ⟨in⟩ *posca aut adservata vel macerata,* quoniam *adservare* quoque et *servare* praepositionem asciscunt, ad eandemque normam redigendi erunt etiam alii loci, si quos forte omisi adnotare. non teneri vero videtur hac regula nomen *aquae,* sine qua cum materiae non soleant fere coqui, pro instrumento eam haberi posse probabile est, quo modo apte dictum est XVIII 119 *aqua marina aliave salva non percoquitur.* quare, quamquam longe plurimis locis posita est praepositio, non tamen ausim attrectare XXVII 46, XXXI 63 (etsi facile sit *si in ea* ponere pro *si illa*), XVIII 126, XX 241, XXI 84 (ubi *rursus* ⟨in⟩ *marina* sponte se offerre videtur), XXII 121, ib. 142 et 146 *caelesti aqua,* ib. 150 *aqua quam maxime calida.* praeterea his ultimis quattuor locis notandum est, substantivum ornatum esse adiectivo, unde haud scio an recte concludatur, omnia huius modi exempla suspicione vacare eadem ratione, qua Plinius promiscue dicit *umidis locis* et *in locis umidis.* quod si verum est, nulla offensione ferri possunt XXIV 7 *decoctus lacte vaccino* itemque XXIII 139 *coquebant vase aereo* (ubi *in vase* scripserunt *v. a. S,* ut XXIX 126), XXVIII 65 *novo fictili* et ib. 142 *fictili novo* (cfr. XVIII 74. 103. XX 61, contra XX 5. XXI 83). sed, ut redeamus ad regulam supra dictam, non possunt ferri XX **136** *in hysopo decocta et cum vino,* ubi aut praepositiones aut nomina inter se commutari necesse erit, neque XXIX **103** *in hysopo decoctum aut mulso,* ubi vicino *candidum* statim commendari videtur *cum hysopo,* sed cum res ipsa iustam dubitationem habeat — praecipit enim Diosc. II 98. IV 83 acetum, nulla hysopi mentione —, iam 'vet. Dal.' acute proposuit *in oesypo,* non confirmatum, quod sciam, ullius auctoris testimonio; mihi magis probatur e Diosc. eupor. II 160 *in* (vel *cum*) *posca.* — Denique non omittendum, peculiarem usum esse *excoquendi* et *incoquendi,* quae verba praepositione non egere videntur: XXXII 37 *vino testudinem excocunt,* XXXVII 194 *melle excoqui* (etsi utrobique *in* facile poterat excidere) et XXVIII 238 *incoxisse aceto,* ib. 220 et XXXV 175 *oleo,* XXXVII 46 *adipe,* XV 29 *gleucino,* ib. 60 *melle.*

LIBRI XXIV § **4** *hinc nata medicinae* **Vdx**. mendum aptissime explicatur scribendo *medicina est.* — § **5** extr. *imperauerunt* **Vx**. *imperauerunt uerum H* cum *P.* suspicor *uerum* deesse etiam

in **dTa**, ut omnes libri mendose habeant *imperauerunt,* unde *imperat. uerum* bene fecerunt *v.a.H,* nam praesens rei unice accommodatum est et Plinio in re tali familiare: cfr. XI 27. VIII 48. 108. X 47 et sententia simillima XXX 2 *ut* (medicina) ... *in oriente regum regibus imperet.* hoc loco rectius fortasse scribatur (externi) *imperatoribus quoque imperant. uerum* e. q. s., litteris *nt* ante *ne* omissis. — § **6** extr. sustuli comma post *decocta* structurae contrarium, nam scobes narratur subigi ex aqua myrti decocta: cfr. XX 81 *aqua eius* (brassicae) *decocta,* ib. 110 *aquam eorum* (asparagorum) *decoctam.* possit etiam dici *decoctae,* ut XX 90 *aquam decoctae* (cymae), quod perspicuitati huius loci magnopere faveat, neque est veri dissimile genetivum a librario archetypi accommodatum esse ad ablativos *subacta et divisa.* — § **12** addo unum exemplum coniunctivi *si .. attigerit* positi etiam oratione non obliqua: XXVIII **215** extr. — § **13** offendit numerus singularis verborum *siccat* et *sistit* ad tria subiecta *folia et cortex et glans* pertinentium. opinor post *cortex* excidisse verbum cum obiecto, ut sequentia de sola glande narrentur, id quod suadet etiam *decoctum eius* i. e. glandis. — § **17** *cedri sucus ex ea* (sc. cedro) *quo modo fieret diximus:* nec cedri sucum fieri e cedro nec fieri omnino sucum recte dicitur — *exprimi, excipi, colligi sucum* Plinianae dictionis est —, et de pice cedria XVI 52 Plinius dixerat, quo modo e cedro fieret, non de suco, neque aliud quidquam hoc loco potest cogitasse aut dixisse. potueris ex illo loco *cedri sudor* suspicari, rectius vero *cedri sucus* e textu removetur: fuit titulus marginalis, qui argumentum lectori indicaret, qualiter in **B** aliisque codicibus saepe adscripti inveniuntur, isque in textum transiit, quo genere ab indiligenti librario codicis **R** peccatum est XXIX 34 extr. 37. 65 extr. 114 init. — § **23**, ubi de hammoniaco agitur, scriptum fuisse puto *lassitudines* ⟨eo⟩ *perungui cum aceto* e. q. s. structura eadem qua XX **74**. 109. 171. 223; subiecti enim vel obiecti casu pronomen non desideratur, ablativo vero suppleri tam durum est, vix ut certis exemplis probari possit: nam XX **71** *venerem concitari cum vino et melle perunctis* rectius est cum **RE** scribere *concitare* sc. asphodelum. ceterum eadem ratione dictum est XXVII 52 (absinthium) *culices ex oleo perunctis abigit* et XXV 118 (peucedanum) *ex oleo perunctos tuetur,* quo loco *S* mire usus est, ut XXV **129** retineret *ex hoc perunctos,* quasi dici posset *perungere aliquem ex aliqua re;* ego revocavi priorum *et hoc,* sed XX **180** *lassi perunguuntur ex eo* censeo delendum esse *ex* ut dittographia natum, et XXIV **60**, ubi insuper prave dicuntur febres ungui — nam homines nisi artificiosa interpretatione non possunt intellegi, et agitur de usu medico contra quam statui nota ad XXVI 61 —, leni medela et rei rationi et orationis formae legitimae satisfacimus addito *in* scribentes *cum*

inunguatur oleo admixtum sc. semen viticis: de *admixtum* (**Vd**) recte sic usurpato cfr. nota ad XXIX 137. — § **43** non credo *uirilia* in **E** scriptum exstare, quoniam coniectura est Barbari eaque ne stare quidem potest nisi simul recepta altera, qua idem proxime ante poni voluit *paribus* 'i. e. testiculis' pro *partibus*. quod ego scripsi *si hae* . . . *ita foveantur,* nititur similitudine loci XXIX 71 *si foveantur ita morsus;* nec tamen repugno pro *si hae* reponenti *sic ut*. qui *siue* seruare malet — quamquam in iteratione videtur causa esse mendi —, poterit conicere *sive* . . . *illae foveantur*. — § **55** haeremus in voce *tumores* eodem in enuntiato bis posita: *tumores sistit, item* . . . *ventris tumores*. prius quidem munitur Plinii iunioris testimonio, ne e Diosc. I 103 substituamus *tormina;* pro altero facile est suspicari *umores:* cfr. *stomachi umores* XX 33. 76. XXIII 142 et *alvi umores* XXIII 19. — § **66** *rami similiter frondei* (ubi sequens *in* deleri non opus erat), quod invenit *J*, adoptavit *D*, me non intellegere fateor. frustra quaero, quo spectet *similiter*. si ad *frondei* pertinet, qui tandem est ille frutex, cui rameis frondeis genista similis esse dicatur? sin ad *rami* . . . *sucum dant* (ut idem sit quod *item*), aut initio enuntiati ponendum erat aut ante *sucum,* ne sic quoque proba emergente sententia, quoniam de seminis suco utili nihil proditur in antecedentibus. ego ut proponerem *rami simul et frondes,* factum est, quia apud Diosc. eupor. I 237 planis verbis dictum est cπαρτίου τὰc ῥάβδουc cὺν τοῖc φύλλοιc, reliquis quoque ad verbum consentientibus. — § **78** rationis est ut dicatur aut *omni ulcerum generi* aut *ulceribus omnium generum* vel *omnis generis:* cfr. XVII 120. XVIII 64. 83. 133. XXII 149 cum XXIV 11. 134. 146. non mirum huius modi locutiones depravationi obnoxias fuisse, ut XXVII 96. XXVIII 84. XXX 81; addo etiam XVIII **117**, ubi verum fuit *omni* (non *omnium*) *quadripedum generi*. — § **81** verbis *similiter bis die poto* remittuntur legentes ad § 79, sed ibi nihil amplius narratur, quo appareat cur tandem remittantur. et sicut *similiter* abundat, ita desideratur significari illito flore cisthi genera prodesse ulceribus et ambustis. quare non inprobabile est, turbato verborum ordine *similiter* pertinere post *poto* et corruptum esse ex *item illito*. — § **87** *dolores,* quod fuit in librorum archetypo, iam vett. edd. correxerunt e XXXII 141 scribentes *doloribus,* obscura quidem mendi origine. ut Plinius varie dixit *capitis* vel *dolores* vel *dolorem,* sic hoc loco credi potest scripsisse eum *in spinae dolore,* quo corrupto in *ispinae* mox *i* omissum est, cum pro vocali vulgari more praefixa *s* inpuro haberetur, *dolore* autem attraxit *s* ob sequens *r* forma simillimum. — § **96** (radicula) *medetur et ipsa decocto eius poto,* quod ab *H* fictum adhuc vulgatur, etiamsi librorum consensu traditum esset, non crederem a Plinio, subtili grammatico, dici

potuisse; *eius* debebat esse *suo* vel *ipsius,* neque est omnino cui *et ipsa* opponatur. sed ne traditum quidem est. quod vero ego posui *et ipsa et decoctum eius potu,* paulo longius discedit a litterarum vestigiis, quam ut plane mihi probetur; nulla mutatione et optima sententia nunc scribo *et ipsa decocta et ius potu.* sic iam *v.a.H,* dumtaxat *pota.* fortius agendum est XXII **147** (elelisphacos menses) *abundantes sistit decocto eius poto,* ubi cum *eius* tolli vel in *ipsius* mutari non liceat, vix restat aliud quam *decoctum eius potu* (vel *potum*). eodem vitio discordantique simul additamento illo *ad tertias,* quo flagitatur participium, laborat XX **26** *iidem ad tertias decocto eorum poto cum vino .. prosunt.* in **d** est *potu,* in **Q** *decoctum puto.* quibus adhibitis tolerabilem efficimus orationis formam hanc: *ad tertias decoctorum potu.* alio remedio XXV **102** usus sum; probabilius fortasse scribatur *argemoniae quoque e radice ius .. poto* (vel *potum*). — § **103** nunc praefero *dextra manu* ⟨operta⟩ *per tunicam, quia sinistra eruitur.* intercidit *operta* ob litterarum similitudinem; *quia* et *qua* crebro errore (ut statim § 165) inter se mutata sunt. — § **107** loco desperato et quem non posse umquam sic expediri censeam, nullus ut dubitationi locus relinquatur, ex verbis *in odorum loco* certo concludi nequit, utrum liber XII an XIII respiciatur; nam de odoribus et de unguentis in utroque passim agitur, et XXIII **7** *in unguentorum loco* significat librum XII, quamquam eundem odoribus privatim dicatum esse e XIII 1 facile videtur esse concludendum, XXI 52 vero *in fruticum loco* significat librum XVI, quamquam hoc libro dicuntur 'silvestrium arborum naturae' contineri fruticumque mentione ceteri quoque de arboribus libri referti sunt. mihi quidem maxime probatur spinae Aegyptiae laudes hoc loco respici, quippe quae XIII 63 planis verbis et nominatim descripta eiusque cummis inter cummium genera maxime celebrata sit. de cummi autem tenendum est hoc loco ita agi, ut post cetera cummium genera (prunorum, cerasorum, vitium § 106) iam de iis dicatur, quae fiant e spinis. itaque cum *spinae Arabicae* e margine in alienam sedem transisse statuam, ne hoc quidem inprobabile est, pertinere haec verba post *diximus,* ut sic potius scribatur: .. *diximus. spinae Arabicae* (sc. cummis) *et ipsa . . . etiamnum radice valentior.* in sequentibus qui fidei librorum **EX** plus tribuit, scribere debet *spissat adstringitque* cummium generibus deinceps subicitur materia similis acaciae, quae et ipsa fit e spina. acacia enim, ubicumque commemoratur, Plinio non arborem, sed materiam ex arbore cura et arte factam significat: XXVII **16** *cummi adulterata et acacia,* item XX 48. 208. 233. XXIII 65. XXX 56. 57. quare § **109** rectius cognita scripturae discrepantia iam ita fortasse scribendum et distinguendum est: *Est et acacia e spina; fit in Aegypto alba nigraque arbore, item*

viridi, sed longe melior e prioribus. fit et in Galatia tenerrima, spinosiore arbore, ubi *melior e* (*meliorē ll.*) necessarium est, ut caveatur dicendi ambiguitas, *tenerrima* autem commendatur eo quod Diosc. dixit τρυφερωτέρα. ibid. paulo post vide ne transpositis *in sole* rectius scribatur *densatur sole in mortariis.* nam *sole* persaepe, *mortariis* numquam fere sine *in* ponitur (cfr. nota ad XXXIV 106), et, sicut nunc scripta sunt verba, permutata ratione *sole* densandi locus, *mortariis* instrumentum significatur. — § **111** conieci *radicis* ⟨medicos⟩ *usus habet:* potest etiam fuisse *radice medicis* (dativo casu) vel *medicis* tantum, significatu eodem. — § **161** ineleganter admodum ita geminatur *per,* ut membrum alterum ab altero pendeat: *qua pota in vino noxii per cruciatus confiteantur omnia per varias numinum imaginationes.* an *noxii inter cruciatus?* ceterum et hic et § **164** proclive est pro *uarias* suspicari *uanas,* ut XXI 178, ubi in cod. **x** eadem est discrepantia scripturae. solemnis igitur locutio fuisse videtur. § 164 quidem sententiae proprietati etiam magis conveniat *ludicras:* cfr. XXV 29 *Faunorum in quiete ludibriis* et de adiectivo XVI 172. XXI 7. — § **170** init. cfr. etiam Marc. 1, 43. — § **172** non opus est deleri *uero* ante *uetere* ut e dittographia ortum. fuit fortasse *peruetere,* ut XXIII 148. — § **176** (canaria lappa) *sanat ternis diebus soluta:* rei ratio postulat dici aut *tertiǫ die* aut *post ternos dies* aut cum negatione *ternis diebus non soluta;* cfr. praeter exempla ad XXIV 12 adnotata etiam XXI 126. XXII 71. 152. XXVI 148. XXIX 32. XXX 73. 76. 111 bis. 116 et quae sunt similia, ut *triduo non abluatur* XXX 38. 39 al. quodsi nolumus *non* addere, temptari possit *sanat* ⟨a⟩ *ternis* i. e. post ternos dies (nisi forte cui magis probatur *coluatur* pro *ſoluatur*). alterutrum remedium adhiberi debet etiam XX **101** *strumas* ⟨a⟩ *quadrinis diebus soluta* vel ⟨non⟩ *soluta,* et XXIV **12**, ubi e Diosc. scripsi *illinantur* pro *ſoluantur,* simplicius erit inserere negationem ante *ſolu* omissam. — § **178** pro *fruticanti* (*-cant v*) conieci *fruticantia* ad *folia eius* cum prioribus referens. folia vero non possunt dici fruticare, sed gramen ipsum, ut alibi arbores vel herbae; probabilius igitur *fruticantis* sc. *eius.* excidit *ſ* ante sequens *f*, mendo haud infrequenti. — § **186** recepi *nasturci* ex **VX**, idem XXV 87 ex **V** et *nasturcio* XXVI 27. 40 ex **E**, eamque scripturam, commendatam Varronis originatione (cfr. XIX 155) et testimonio Dioscoridis (II 184 ναστούρκιουμ) librorumque fide apud Cic. de fin. II 92 et Tusc. V 99, Petron. 138, 2, Gargil. Martial. 13 et passim in Marcelli et Theodori Prisciani libris medicis, si non ubique, at ibi certe restituere decet, ubi in uno alterove codicum exstat, ut XX 247 (**Q**). 251 (**V**). XXII 84 (**V**); exstare autem suspicor etiam pluribus locis non adnotatam. — § **188** exiguo unius fere versus spatio separata sunt *aceto subacta* et *subacta ex vino.*

qua structurae diversitate inductus ne quis *ex aceto* scribi iubeat, moneo, quamquam verbi *subigendi* exempla maiore ex parte praebeant praepositiones *ex* vel *cum,* duodecim tamen praeter hunc locis iisque indubitatis et partim optimorum librorum **MB** fide confirmatis me invenisse nudum ablativum: *aceto* XXII 155, *vino* XV 64. XXXII 54, *oleo* XVI 94. XXXII 126. 34, *amurca* XV 33, *melle* XIX 91, *aqua* XVIII 68. XXII 56, *lacte* XXXVI 177, *suco* XVIII 106. ceterum eandem eiusdem diversitatis viciniam observare licet et aliis locis et XXIV **66**, ubi scriptum est *in aceto macerati,* sed paulo post *marina aqua macerare.* adnotavi quidem dubitanter *quidam* ⟨in⟩ *marina* propterea quod plerisque locis *macerare* iungitur cum praepositionibus *ex* vel *in* et inter duo *m* facillime poterat *in* hauriri; sed tot locis — collegi 14 suntque sine dubio etiam plures — liquor adhibitus ponitur ablativo, comitante praesertim adiectivo, ut praepositionem non necessario postulari Plinii more eluceat et prudentius sit manus abstinere, etiamsi fortuita litterarum serie plus semel corrigendi opportunitas suppeditetur.

LIBRI XXV § **13** quod vulgatum est *herbas celebrat quas suis locis dicemus,* confirmatur Parisino **d**, si Jani silentio fidem habemus. sed dubito. mira autem in re apertissima lectionum varietas. antiquissima memoria, quae est codicis **N**, facili mutatione — sunt enim *dicemus* et *dicentur* specie simillima — servari potest scribendo *quae . . . dicentur.* — § **65** *per intervalla* scriptum legitur etiam XXVII 32. — § **67** rectius cum *v.a.D* distingue *in usu radix tantum, II drachmis* e. q. s.; cfr. XXII 24. XXIV 50. — § **80** *foliis laterum modo inclusa* quid sit, difficile est intellectu. πλατύφυλλον, λαχανῶδες Diosc.: an *latis olerum modo inclusa?* — § **82** *contra* illud, quod ante *circa* habent *ll.*, ab editoribus deletur ut e dittogr. ortum. fuit fortasse *tenera:* τρυφερά τις πόα Diosc. ceterum offendit verborum ordo; aptius collocentur *tenera, circa oppida nascens, folio feniculi, fruticosa caulibus,* possitque ita erratum esse, ut verba *folio feniculi*, post *nascens* omissa, e margine postea in alienum locum transirent. — § **121** tradita est accus. num. plur. *ficus* forma insolens Plinio, qui indubitata fide scripsit *ficos* XV 80. XVII 112 (cum Catone, item XV 72. XVIII 243 bis e Catone). XVI 113. XXVI 65. XXI 82, ubi **V²dT** soli habent *ficus;* recentiorum enim codicum librarii inclinabant ad quartam declinationem, velut in **d** semper fere scriptum est *ficu* pro *fico.* discrepant praeter hunc locum XVII **256**, ubi non vereor corrigere *ficos,* et XVIII **245** *tunc maxime serendas ficus,* ubi cum obliquae orationis non sit ratio necessaria, scribendum est *serenda ficus* (prave addito *ſ* ante *f*, cuius generis mendorum unum insigne exemplum profero: XVI 50 *bacis fera* pro *bacifera,* mox degenerans in *bacis fert* et *bacas fert*) vel etiam

serenda est ficus. — § **138** *ossa fracta e capite* (sic **dx***v.a.S*) *extrahit* videtur rectius esse quam *capite.* nudus ablativus frustra defenditur iis locis, in quibus sunt ablativi absoluti, ut § 152 *semine trito expressus,* immo *extrahere, exprimere, evellere* quaeque sunt verba similia apud Plinium plerumque asciscunt dativum aut *ex,* aliquando etiam *in,* ut § **141** *fracta extrahens ossa et in alia quidem parte corporis, sed maxime* (in) *capite,* nisi vero hoc loco mavis *corpori* et *e capite* vel *capiti.* XXI **127** quasi sponte se offert *qui* ⟨e⟩ *flore expressus est,* nam *que flore* est in libris melioribus. — § **155** deesse *est* etiam in **dE** cum *SJ* facile crediderim. quod si verum est, sequenti *ex* mutato in *est* (de mendo cfr. XXVI 79) multo elegantior evadit orationis forma haec: *si oculus subinde lingatur, plumbum, quod genus vitii est oculo, tollitur.* de structura cfr. XIV 125 *vitiumque musto,* XXI 33 *Cyrenaico vitium;* absolute autem positum *tollitur* Pliniano stilo convenientius. — § **159** multa sunt suspecta, de quorum emendatione desperandum videtur. structura offendunt etiam (folio) *concavo ut coxendices;* exspectaveris *coxendice.* sed fortasse *excoxendices* (**E**) ostendit excidisse aliqua, quorum sit *ex* residuum, velut *concauo ut* ⟨acetabulo⟩ *coxendicis:* cfr. Diosc. verum omnia incerta. — § **170** in *cauis exesi* latere potest *carie exesis.*

LIBRI XXVI § **38** extr. non abici debebat *lacte asinino potum,* a solo *S* ex **T** receptum, quod si coniectura est librarii, certe vera est et facilis coniectura, nam *no* haustum est vicinitate litterarum *po,* adiectivum autem necessario flagitatur non modo propter sexum, sed etiam quod, ut plerumque *lac equinum* (vel *equae*), *vaccinum, caprinum, ovillum, suillum,* sic constanter *lac asininum* dicitur: XXVIII 158. 183. 211. 250, nec aliter ib. 180, ubi nulla necessitate *D* coniectando scripsit *asini,* cum iam pridem *G* ex codicibus verum restituisset. vetustissimi editores correxerant saltem *asinae,* salse iocante Gelenio de eorum 'sollertia'. cfr. ibi etiam nota de mendo. — § **58** quod **E** habet *et in* (aristolochiam), haud scio an corruptum sit, ut saepe, ex *item.* omittendi praepositionem librario, qui invenerat, aperta causa fuit; addendi ei, qui non invenerat, fuit nulla. — § **77** duobus supplementis (*suco* et *consumit et*) curavi, ut verba sine offensione legerentur, sed ne opus quidem est supplementis, dummodo paucis leviter mutatis et oratione aliter distincta locum in hunc modum constituamus: *lienes acori potus consumit — praecordiis et ilibus utilissimae radices —, clymeni semen* e. q. s. *lienes* plurali numero non inusitatum: cfr. XXIII 102. XXIV 77. XXVII 141. XXVIII 130; *consumit* autem, scripto semel *potu* (**RdE**), non mirum est in passivi formam conversum esse. — § **86** ut geminae foliorum mentionis molestia tolleretur, volui pro *folio* scribi *foliis,* altero *foliis* deleto, congruenter id quidem Dioscoridis narrationi;

possit tamen *folio* depravatum esse ex *ſpecie*, quod litterarum forma ab illo minus longe abest quam primo aspectu videtur, et ad rem apte dicatur *specie tamaricis*. ibidem quod subsequitur *palmo altius*, nihil est. θάμνος σπιθαμιαῖος Diosc.: excidit *non* (*nō*) post *palmo*, ut paulo infra in **V** post *stomacho*. illam enim mensuram ubi Plinius significat, dicit aut affirmative *palmum altus* (XXIII 131. XXV 161. XXVI 39. 68. 82) vel *palmi altitudine* (XII 48. XXI 50. XXIV 137. XXVII 85. XXIX 121. XX 245) vel *palmeus* (XXVI 95) aut negative *palmum non excedentia* (XXII 53) et *palmum altitudine non excedente* (XXIV 133) vel, quod huic loco planissime convenit, *numquam palmo altiora* (XXI 44). obiter indicare placet hoc loco, XXV **48** simplicissime scribi *caule palmi I* (i. e. *unius*). — § **108** geranii descriptio nondum recte se habet. pro *et* scripsi *esse*, ne *folia* orationis tenorem turbaret: nam *foliis*, quod in **dE** esse dicitur neque structuram aut perspicuam aut legitimam saltem habet, interpolationis notam prae se fert, siquidem cur librarius ex *in his folia* fecerit *in his foliis* intellegi potest, contrarium non item. sed suo loco num mendum quaesiverim, ut denuo dubitem, adducor verbis § 133 *geniculatis ramulis, folia habere pauca, tenuia* magisque etiam compluribus locis formae simillimae, ut XXVII 25 *folliculos in cirris habens et in his semen*, ib. § 93 *folia habet . . . et in his ceu linguas*, ib. § 98 *gerit . . . barbulas et in earum cacuminibus lapillos*, ib. § 104 *habet . . . caulem tripedalem et in eo florem*, ib. § 111 *ramulos fert nigros . . . et in his folia nigra*. apparet igitur genuinum et integrum esse *et in his* mendumque haerere potius in voce *ramosam*, quae in fine videtur mutilata esse, ut fuerit *ramos habentem ex intervallis binum palmorum et in his folia*. restat quidem offensio in eo quod Diosc. III 121 extr., de ramis omnino tacens, καυλία διςπίθαμα appellat; quod si verum esset, *binum palmorum* transponi deberet ante *ramosam*. sed Plinius suum auctorem videtur minus accurate secutus esse. — § **120** cum **E***v. a. S* rectius restituitur *verbenaca fasciculo manus plenae decocta in aqua*, quippe quo explicetur, cur **R** omiserit *in aqua*. aliter credideris potius scriptum fuisse *in aqua decocto*. — § **127** *illecebra* non attrectandum esse ostendunt iidem in eodem nomine scribendo errores XXV 162; confirmat insuper Diosc. eupor. I 162 init. (κόλπους . . ἀείζωον) coll. cum eiusdem mat. med. IV 89 (91). vitiatum opinor *corporis*, pro quo, quamvis violenter, reponi potest *ulceris:* singularis num. similiter usurpatur infra § 142. — § **139** *sicca*, quod libri praebent (*siccat v*), potest verum esse et antecedentibus ita adnecti, ut Chironia dicatur sicca inspergi ulceribus, sed sitne verum, deficientibus testimoniis certo diiudicari nequit; *siccat* autem orationem elegantius continuat. — § **145** universae verborum complexionis membra tam male inter se distincta sunt, quasi studiose Plinius

affectaverit obscuritatem. an inter *senum corpori* et *cum cerato* excidit *item?* — § **146** *per se ulcera* (pro *uulnera*), quod conieci e Diosc., firmatur etiam iis, quae in **E** omissa sunt; habet enim **E** *per se ulcera sanat*, ideoque non *uulnera — sese*, sed *onothera — ulcera* omissa esse verisimile est. sed vereor ne antecedentia quoque *siccae et recentes* (*-tis* **V**) *per se*, quae grammatica quidem specie videntur integra esse, re ipsa tamen perlustranti ea, quae a medicis traduntur, valde dubia sunt, graviorem labem traxerint prava syllabarum separatione. cum Diosc. III 132 orchis radici δύναμιν καὶ ἑλκῶν ἀνακαθαρτικὴν καὶ ἕρπητοϲ ἐφεκτικὴν tribuat dicatque deinceps ξηρὰ δὲ νομὰϲ ἵϲτηϲι καὶ τὴν ϲηπεδόνα, parenthetice fortasse scribendum est: *siccae coercent inspersae ulcera*. de usu *inspergendi* cfr. § 140. XXIII 162. 8. XXVII 19. 80, de *coercendo* XX 66. XXXI 127. XXXVI 180, denique de mendo XXIII 113 (p. 475). — § **148** copula *est* (post *similis*) turbari orationis concinnitatem iam indicavi. potest ante litteras *se* non sine probabilitate tolli, sed accedit quod polycnemi descriptio videtur mutilando deformata esse, certe non congruit cum Dioscoridea; quam si sequimur, haec evadit forma conveniens: *cunilae bubulae* ⟨folio⟩ *similis, c a u l e pulei, surculosa*. paulo post *ferro factis* ⟨vulneribus⟩ scripserunt *v. a. S*, recte, ut credo, castigantes orationem; propius tamen a litteris absit *ferro factis* ⟨plagis⟩. — § **154** *proxime* (sc. *valet* vel *efficax est*) *pseudodictamnum, sed menses ciet:* ferri posset *sed*, si insequerentur *non ciet nisi cum mero*, ut merum apertius opponeretur aquae (§ 153); nunc vero potius esse arbitror aut deleri *sed* aut mutari in *id* vel *quod*. quae statim sequuntur *plurimis tamen modis aristolochia prodest,* prorsus incerta sunt. *modis* primum inveni in ed. Coloniensi, e coniectura haud dubie positum; *molochis* **E** (*-chis et v. a. C*) idque detractis litteris *mo*, quae adhaeserunt ob vicinas *men,* redit ad *locis* (**VT**), quod repraesentat archetypi scripturam et, cum eodem significatu apte dictum sit § 152. 160, veritatis notam habet. superest tamen difficultas in *plurimis* (**TE**), quod primus scripsit *G*, revocavit *D*; *pluribus* (**d**?) receperant *v*, revocavit *Dal.* ceterique usque ad *J* retinuerunt; *pluris* habet **V**. in hoc fortasse vestigium veri: corruptum est ex *plus*, ut a Plinio scriptum fuerit ita: *plus tamen locis aristolochia prodest.* si vero *plurimis* pro archetypi scriptura habetur, vix aliud relinquitur quam *plurimum*. — § **158** *trahit et secundas, succurrit et* (*ea* **E**) *strangulationibus:* particulam *et* (pro *etiam*) in duobus membris sic, ut hoc loco fit, iterari inusitatum mihique indicio est, genuinam formam orationi nondum redditam esse. alterum quidem *et* (vel *ea*) potest ortum esse e vulgari illo *estrangulationibus;* sed cum in proxime praecedentibus **ETf** habeant *radice corticis,* quod in archetypo fuisse videtur, haud scio an post *corticis* exciderit *partus,* de

quo cfr. XXIV 154. (132). **146.** XXIII 62. neque vero incredibile est ipsum *corticis* corruptum esse ex *partus;* certe *p* et *c* saepius permutata sunt, ut § 152 *porrigit* = *corrigit,* XXIX 92 *uescis* = *uespis,* al.

LIBRI XXVII § **29** *odore iucunda, post ver spinosa. estur etiam muria condita:* verba non cohaerent; *etiam* inane est. Diosc. III 18 ἁλμεύεται δὲ πρὸ τοῦ ἀκανθοφυῆϲαι, eiusque rei mentio requiritur. scribo: *odore iucundo. post ver spinosa, estur* ***antea in*** *muria condita,* ut *odore iucundo* cum antecedentibus iungantur plane eadem enuntiati conformatione qua XXVI 102. *in* autem de liquoribus solemne: cfr. XXIII 11. 102. XIV 119 (ut scribi malim XIX **153** ⟨in⟩ *aceto melle diluto*). in proximis ut post *recens vero* addatur *e vino,* suadet idem Dioscorides. — § **33** illud *a*, quod **VR**^{1} (*ac* **d**) ante *caule longo* habent, quo consilio addi potuerit, cum non intellegatur, non est cur librariorum licentiae tribuamus. est fortasse ortum ex *&*. — § **42** conieci *laesis interanei.* an vero *lenit interanei* ⟨mala⟩. *alvum* e. q. s.? cfr. XXI 162, de sing. num. XXXII 105. *mala* inter *nei* et *aluum* facile poterat excidere. — § **52** deleto *que* cum 'vet. Dal.' *S* scripsit *unguento rosaceo permixtus,* parum ille quidem recte, nam rosaceum est oleum, unguentum appellatur *rhodinum:* cfr. XIII 5. 9. crediderim potius post *unguento* deesse *irino* vel *lilino* vel aliud adiectivum huius generis. — § **59** anchusae folia *plumosa* dicuntur. idem semel alias ponitur de Eupatoriae foliis XXV 65, neque quid sit certius inde elucet. estne idem quod δαϲέα, τραχέα apud Dioscoridem? is vero praeterea ἀκανθώδη dicit: an *spinosa?* — § **60** *minuit* (*iminuit* **V**) falsum esse iam 'vet. Dal.' perspexit coniecitque *mouet* e Diosc. emendare, non delere, qui volet, possit temptare *emittit,* quod haud dissimiliter dicitur de lacte XIII 58, de liene XXVI **76**, eodemque prope errore confusa sunt *ommutuit* et *omittunt* XXXIII 160 extr. — § **64** pro *ſabuletis* (δρυμώδεϲι Diosc.) praeter *arbustis* possit *frutectis* quoque commendari: cfr. XXI 168. XXIII 27. XXX 101. — § **75** *decoctum in aqua vel tritum calculosque frangit:* cum empetros feminini generis sit, necesse est scribi *decocta .. trita.* alia medela *calculos* (del. *que*) **dT***v.a.G*, non sublata difficultate, sed perspecta. — § **76** *et ſeminis* (pro *feminis*) **Vd**. an *eſt ſeminis?* — § **78** extr. *ab radice* **d**, quod adnotare omisi. est sane in verbis quod dubitationem moveat. distingui saltem praestat ita: *brevior . . . densior foliis, ad radicem canaliculata.* — § **79** extr. *scamonia* **R**, *scammonię* **d**: etiam Diosc. IV 183 μετὰ ϲκαμμωνίαϲ. — § **93** quod conieci *flos quoque* (pro *floremque* **Er**, quod licenter fingendi causa inveniri non potest) nititur verbis Diosc. IV 44 ἕλικεϲ μικραὶ .. ἐξ ὧν καὶ τὸ ἄνθοϲ. — § **111** *et in iis* habere fertur **d**, ut *v.a.S*, nec dubito equidem quin Plinius ipse et hoc loco ita scripserit et innumeris aliis, sicut etiam § 98 *et in earum,*

§ 104 *et in eo* traditum est, maximeque omnibus locis, in quibus *iis* praemittitur pronomini relativo. etenim idem quod in aliis scriptoribus evenit: medii aevi librariorum est illud *h* praefixum, non Plinii, quem *is* scripsisse censendum est (cfr. Brambach de orthogr. p. 313 sqq. 322. 140. 191), quod manifeste videre licet in antiquissimo cod. **B**, in quo mira assiduitate a manu posteriore ex *iis* et *is* fere ubique appicto *h* effectum est *his* vel *hiis*. huius quidem moris adeo illi tenaces fuerunt, ut non raro scriberent *hisdem* et *hidem* atque etiam syllabis stulte separatis *sed his* pro genetivo *sedis* vel *trahitur in has* (sic **E** § 110) pro *trahit urinas, disse et his* (sic **VR** XXV 59) pro *dissectis, plumis hisque* (sic **d** XXV 65) pro *plumosisque, sed hac* (sic **V** XXX 142) pro *setae* et saepe *hac* pro *ac* vel *ae,* cuius generis monstra colligi possunt permulta. notandum autem videtur, quod non mirum, sed consentaneum est et in hac re magni momenti, correctores illos eas tantum formas adulterasse, quae talem licentiam facile admitterent, h. e. *iis* et *ii* potissimum, sed abstinuisse se a ceteris, quales sunt *eius, eorum, ei, eum, eo, eos, ea;* ab his igitur proficiscendum erit, si quis de pronominum *hic* et *is* usu Pliniano inquisitionem instituere volet, operosam illam quidem et minime iucundam, sed utilissimam, unde, ni fallor, patefiet certis finibus hunc usum circumscriptum esse. et vetustissimi quidem editores eleganti iudicio plerumque *iis* scripserant, cum primus, quod sciam, Caesarius, editionis Coloniensis auctor, plurimis locis illud *his* in textum invexit; auxerunt aliquanto locorum numerum editores novissimi propemodum superstitiosa recentiorum quoque codicum veneratione. ego vero coepi, ubi sine temeritatis specie fieri visum est, *iis* reducere, omnibus quidem locis id facere nondum ausus. sed haec serioris barbarismi vestigia constanter exterminare tandem aliquando tempus est et futuro editori curae esse debebit. — § **113** *semine* **E** pro ceterorum *similis,* quod nunc quoque vulgatur. neutrum ferri potest. tollitur difficultas explicaturque scripturae differentia adverbio *similit': similiter gramini,* ut XI 86 *similiter his.* — § **120** anacoluthi removendi causa, quod excusationem nullam habet, conieci *absumunt* sc. pastilli. probabilius succurri potest ita: *ad lienem, qui . . . absumitur.* origo vitii fuit iteratio syllabae *em;* inde ficto eo quod nunc traditur *lienem eumque,* factum est ut *absumit'* acciperetur pro *absumit.* — § **121** *stomacho utilem* **V**, causa addendi *m* non perspicua. an *utile est?* — § **129** *farina eius inspergitur contra cacoëthe,* sicca videlicet, ut saepe praecipitur in ulceribus; sed eadem quo modo ita inspergatur sanguinem reicientibus et dysintericis coeliacisve, intellegi nequit. bibi iubetur sine dubio *in vino* vel *ex aqua;* itaque post *cacoëthe* excidisse arbitror *datur in potione.* — § **130** novam periodum incipiens scripsi *at* (pro *ad*) *renium*

vitia .. sanat ex passo. prodit Diosc. III 2 ῥᾶ dandum phthisicis cum passo. quodsi post *scabritias* inserimus *phthisicos,* apte adnectuntur antecedentibus *ad renium vitia .. scabritias.* — § **133** cum *inarescere* multo usitatius sit quam verbum simplex, fuit fortasse in archetypo *nigroq. uiarescit* i. e. *nigroque, inarescit.* — § **137** extr. pro *diei aut* facile erat conicere *diei ita ut,* sed quoniam *&* et *a* saepissime confusa sunt, lenior medela visa est suppeditari similitudine loci XXVIII 90.

LIBRI XXVIII § **2** recepi Detlefseni inventum *iudici ista* (pro *ita*), quod quidem et rei et orationi convenit. simplicius tamen ideoque propius vero est non addere litterulam, sed ex iis, quae scriptae sunt, unam levissime mutare: *iudicii ea.* — § **49** *adfusus ll.* manifesto errore; *adfuso* scripsit *G, adfusis* correxerant *v* idemque ut novum redintegravit *D.* melius in structuram quadrat *adfusū,* nam cardines ostiorum non credo aceto adfusos esse, sed lutum e cardinibus. quidquid autem scribitur, etsi ablativi absoluti videntur quodam modo ferri posse, praestat tamen ⟨e⟩ *cardinibus,* cum *lutum* tali notione aliis locis cum genetivo iungi soleat. inter *t* (*aiunt*) et *c* potuisse *e* omitti non mirum. — § **72** *abstineat* semper vulgatum est propter vocem *ipsa,* ut opinor, et similitudinem sententiae, quae est § 76; confirmari creditur solius **R** fide incerta admodum. nam in reliquis est *abstineatur,* quod hoc loco de femina puerperio cubante non minus apte dicitur quam XXX 58 de homine aegro, XXIX 113 de gallinaceo incluso. reflexiva vero notione *abstinere* num a Plinio usurpatum sit, incertum est; nullum novi exemplum praeter XX **143** *praecavendum est gravidis abstineant hoc cibo,* sed addito pronomine invenio *se abstinere* XXVIII 53. 76. VIII 81. X 155, ut hoc quoque loco dubitari possit an rectius *abstineantur* vel *se abstineant* scribendum sit. praeterea *si* (*ut*) .. *abstineatur* XXVI 124. XXXII 101 inpersonaliter positum est. — § **116** extr. conieci *liberari* vel *ſanari* pro *fieri,* quoniam inter morborum remedia narrari subito nec ulla contrarii significatione podagricos fieri inlitis mixtura quadam pedibus incredibile est. si verum esset *fieri,* posset etiam conici excidisse adiectivum, quale est *sanos* vel *inmunes,* sed nulla fere litterularum probabilitate, cumque ex antecedentibus sponte suppleatur *sanari,* veri similius est in *fieri* latere *ter* vel tale quid, quod inlinendi modum determinet. — § **118** extr. male cohaerent sententiae. an *palam namque* pro *palamque?* — § **121** *detrahendi sanguinis* primus scripsit *G,* ex libris habet **V**, si credimus; *trahendi* enim reliqui eiusdem familiae itemque *v,* qui alterius potissimum familiae codices secuti sunt. ferri autem posse verbum simplex docent XXI 126. XXVII 139, ut omittam *trahere menses, urinam, alvum, bilem* similiaque frequentissimi usus. *detrahere* invenitur XXIV 50. 82. XXVIII 204. 205. XXXII 39. XVII 246, *extrahere*

XX 26. XXIV 30. XXXII 123. ibidem pro *plurimo invento,* quod conieci, fortasse magis se commendat *plurimo inventu,* sic positum ut *rarus inventu* XXVIII 1. 217. XV 130. IX 60. XIX 19. — § **123** adnotavi locos, in quibus *praevertemur* a *S* e librorum vestigiis plus minusve distinctis restitutum est. his evinci arbitror etiam VII **215** *nunc praevertemur* necessarium esse. — § **136** ad *esse dicitur* (pro *est igitur*) cfr. unum certe similis mendi exemplum § 42 *adigit* et *adigitur* pro *adicit.* — § **158** *omnia eadem onagris efficaciora:* in dativo *onagris* per se non est quod reprehendas praeter quandam dicendi ambiguitatem, quam aliis locis similibus Plinius evitavit praepositione *in* (XXX 90 *ex viverra*): cfr. paulo infra § 159 *fortiora .. quam in equis* et supra § 136 *praestantior in apris,* ut illic quoque *in* post *eadem* excidisse potuerit. — § **162** *contra quem leporis coagulum est ex aceto:* non memini alibi sic usurpari nudum illud *est contra.* an potius *estur* vel *utilest* (corruptum in *umest,* mox detruncatum propter finem vocis *coagulum*) vel etiam ⟨sumendum⟩ *est?* — § **243** *tertio die solutum* scripserunt *v* cum **d**, ut putatur, dissentientibus reliquis: nam *solut* **R**, *solutus* (fort. *solut'*) **V**, *solutas* **Er**, unde apparet in archetypo terminationem non distincte scriptam fuisse; certe non fuit *solutum,* ut coniecturae locus sit mendi originem probabiliter ostendenti. participium quidem ipsum offensioni non est (cfr. exempla ad XXIV 176 collecta), sed asyndeto magis convenit *soluitur* (cfr. XXVI 148. XXX 73), idque ob litterarum *r* et *ſ* similitudinem deleto solo *i* corruptum videtur esse in *solutus.*

LIBRI XXIX § **6** *procedente vita sua et placita mutavit:* etsi illud *et* (= *etiam*) suam rationem habet, siquidem processu vitae efficitur aliqua mutatio hominis, simplicissime tamen explicari videtur *sua &* ex dittogr. *suaa,* scripserantque sic iam *v.a.B.* — § **38** *pascantur,* constructum κατὰ σύνεσιν, archetypi fide firmatur — est enim in libris diversae stirpis —, et veri similius est ab interpolatore pluralem num. in singularem mutatum esse propter rationem grammaticam. — § **72** conieci *terrestrium* pro *terrarum;* propius abest a litteris *terrenorum:* cfr. IX 85 *polypi terreni,* XVIII 357 *terreni ignes,* XXVII 75 *empetros, quae longius a mari fuit magisque terrena,* XXXVII 204 *ex iis, quae terrena et maris* (sunt), III 87 *terreno itinere,* VI 61 *terrena demonstratio.* paulo alia significatione *vermes* ita appellantur § 91. 135 al. — § **75** *incocatur,* quod ne librorum quidem fide certa constat, miror quo modo tam diu ferri potuerit. nam *ligno incoqui* nihil est, neque vero *crusta panis* potest incoqui coquive, sed panis scilicet totus coquitur (cfr. XVIII 105. 108. XXII 138. XXVIII 208. XXIII 9). *pedis crista* autem quid significare velit *D*, non assequor. in *lapidi,* quod ego scripsi pro *vel pidis,* facile intellegitur, accepto *l* pro *l* traducta lineola h. e. *uel,* deletam esse vocalem *a*; de asyndeto

bimembri *ligno lapidi,* disiunctiva notione et cum gradatione posito, cfr. Müller de stilo p. 41. si quis *uel* servare malit, possit verba sic traicere: *lapidi lignove.* quamquam deficientibus testimoniis quod olim verum fuit numquam fortasse detegetur. — § **90** conieci *plenus lentiginis* (pro *lentigine*), quia, quod equidem invenerim, varia coniunctione et notione genetivus Plinio familiaris est, velut *lactis* XXIV 168, *olei* XXXVII 142, *seminis* XII 72. XXVII 94, *foliorum* XXVI 46. XXVII 21, *sui* (*suci v.a.S*) XVII 15, *loci, hoc est agri* XVIII 11, *scelerum* XIX 4, *miraculi* XXX 10, *lucis* II 48, *lucis ac vocis* II 214, *virtutis* XXXV 13, *pudoris* praef. 21, *verecundiae* praef. 27, *erroris* XV 8, *laboris* VI 66, al. denique genetivus certus est etiam loco multum temptato XVIII **20**, ubi pro *nunti ac morum* nunc suspicor scribendum esse *plenusque nuntiandorum* h. e. plane sibi conscius gravitatis eorum, quae nuntiare iussus erat. littera *s* autem illic ante *stridoris* errore omissa effecit, ut *lentigini* mutaretur in *lentigine.* ablativi tria novi exempla eaque aliis de causis suspecta: XX **14**, ubi primus *S* iniuria ab excerptore **Q** arcessivit *semine,* cum *ipsa plena* rectissime opponatur verbis *intus inanis* (§ 13); IX **80** *plenam ventis stetisse navem* (Periandri), ubi apparet non pluribus simul ventis, sed uno eo, qui secundus esset, navem propulsam esse, ut sublato adhaerentis *s* mendo *venti* scribi debeat. XXVIII **85** autem, ubi *aliquarum* (mulierum) *fecunditas plena liberis* atocii venia indigere dicitur, etsi ita explicari licet, ut mulieres iam onustae magno liberorum numero indicentur, *liberis* tamen, cum abundare videatur, glossatoris sedulitatem resipit; certe *plena* absolute, ut saepe, positum nihil habeat offensionis, quoniam de liberis agi per se patet. neque vero notionis discrimen ullum inter genetivum et ablativum excogitari potest. — § **101** *nam* hoc loco pravum esse neminem negare opinor. persaepe orationem ita continuat *hac,* ut loco prorsus simili XXV 43; de *qua* non minus apte posito cfr. XXIX 129. XXX 119 extr. — § **112** locum mire contortum inplicatumque distinctione ita expedire conatus sum, ut perspicua et perpetua structura prodiret. *eaque* autem (i. e. ablata capita et duritia lapidea) neminem offendet, qui meminerit, quam saepe *aqua* et *quae* vel *qua* a librariis confusa sint; *e* haustum est eadem vocali antecedenti, ut *s* in *set* simili littera *r.* — § **113** ex **E** recepi *eius, cuius* (sc. caput) *doleat* pro *eius qui* (*rv*); nusquam enim hac elocutione medica homo aeger dolere dicitur, sed ubique aliquod membrum eius. conciliari commode possint variae lectiones scribendo *cui,* si uno illo exemplo, quod mihi notum est, XXX 42 dativus satis constet: *viscere illo, quod doluerit homini, sed* cet., ubi *hominis et* **R** *v.a.D*, *hominis sed* **d**. — § **114** omnium librorum consensu revocavi *matutina* (sc. hora), de qua locutione non dubitandum esse docent XXXII 36. XVIII

235, itemque XIX **183** nescio an cum *v.a.S* scribendum sit *horae rigandi matutina atque vespera .. et meridiana;* ex *meridianam* (**F**) non minus apte fiat *meridiana ut* quam *meridie nam,* quod ex **s** recepit *D.* multo frequentior quam singularis Plinio est pluralis numerus *matutinis* (sc. horis): IV 90. VIII 119. X 121. XX 58. 186. XXI 36. XXVIII 56. 69. 194. *matutino* inveni locis 18, sed fieri potest, ut inter eos non pauci sint, in quibus Plinius ipse *matutina* scripserit; nam librarii neutrius generis formam praetulisse videntur. — § **118** scripsi *cinis e capite* pro *cinis et alipe* congruenter cum 'murium capitum caudaeque cinere'. antea conieceram *cinis ex adipe,* ut intellegeretur cinis soricis tritus ex adipe eiusdem cum stibi; sed et aliam sic collocationem verborum esse decebat et lacrimosis oculis sicca videtur materia aptior esse. ne de talpae cinere cogitetur, moneo huius animalis mentionem fieri demum a XXX 19 idque ita, ut in hunc locum non quadrare manifestum sit. — § **121** *discoquunt in aqua, oleo, sale, aneto:* frustra *J* comma post *aqua* sustulit, ut structurae succurreret. propter *sale, aneto* requiritur *cum:* cfr. quae supra p. 480 ad XXIII 139 disputata sunt. adde quod aqua et oleum male inter se concordant et Dioscorides de aqua prorsus silens vinum potius et oleum praecipit. itaque conici licet, post *discoquunt* omisso *cum* (vel etiam *reliquum cum:* τὸ λοιπόν Diosc.) *aqua* vitiatum esse pro *atque* et *in* mutilatum pro *uino,* ideoque genuinam formam fuisse hanc: *discoquunt* ⟨cum⟩ *uino atque oleo, sale, aneto.* — § **122** scriptura *uuluae* (**Er**) ostenditur, hic quoque *bouae,* non *boae,* scribendum fuisse, ut § 139 et VIII 37. — § **131** inusitate dictum est *inposita per frontem,* quamquam ferri posse negari vix potest. quod 'vet. Dal.' coniecit *super frontem* (eadem correctione, qua in rebus aliis ego usus sum XXIX 83. XXXIII 122), hoc loco commendatur cum antecedentibus syllabis *sita,* tum dictione simillima XX 27 *inponi super umbilicum.* — § **137** num *fervente testa usta* recte se habeat, mihi dubium est. nam cum ablat. absol. intellegi huic loco parum conveniat, exspectes *ferventi,* ut XVIII 103. XXV 90. XIV 81. XV 16. 20. XX 112. XXIX 134. XXXI 100. 102. XXXII 119. XXXV 44 al., et sic etiam XXVIII **220** *uri .. eo fimo ferventi* fortasse rectius reponatur. item tradita sunt *sequenti volumine* XXIX 143. XIV 150, *sequenti die* XI 189; contra refragantur *antecedente operis parte* XXX 1, *sequente anno* X 170, *insequente anno* XVIII 259, *antecedente anno* (*nocte*) X 67. XXVII 129, *praecedente hieme* XVIII 132, ut si quis discrimen statuere velit, propemodum videatur in temporis significatione suum locum esse formae in *i* exeunti. non credo equidem. sed haec peculiari egent inquisitione.

LIBRI XXX § **13** extr. infinitivorum *occidere* et *mandi* inconcinnitas nimis arcessita est, quam ut genuinam esse mihi

persuadeam. aperta autem est vitii causa: geminata est syllaba *re,* cum olim scriptum fuisset *occidi religiosissimum.* item conieci XXVIII 149 extr. *inlini* (*-nire* **Rdx**) pro *inlinere.* — § **14** suspicor *gestienti* (sc. Neroni), aliter structura vix explicabili. — § **17** *non tamen ... accipere valuit:* librorum consensu traditum est *voluit,* nam in **d** esse *valuit* non credo, immo vero pro veterum coniectura habeo eaque ne bona quidem, quoniam non de potentia, sed de voluntate deficiente Neronis agi ex § 14 clare elucet. quam ob rem negatione tanto pondere praemissa longiusque a verbo suo separata nescio an hoc loco ferri possit vetitum illud *voluit,* quamquam in praesentia non habeo exempla similia. — § **26** fortasse scribendum erit *fimo corui* ⟨in⟩ *lana adalligato* et XXVIII **114** *inligatum* ⟨in⟩ *lana nigra,* nam ubicumque medicamentum lana includitur (cfr. XXVIII 73 extr. XXIX 139), res eadem est atque in exemplis, quae de locutionibus *in lana inponere* et *in vellere inponere* ad XXVIII 73 (adde XX 61) et 248 collegi, praesertim non comitantibus adiectivo vel genetivo. praeterea cfr. XX 6. 225 *adalligata in lana nigra* et quae similiter dicta sunt *in linteo* vel *linteolo* XX 15. 183. XXVIII 216. XXX 98 (bis). XXXI 100 (bis), *in spongea* XXII 104, *in panno* XXIX 98. 114, *in pelle* vel *pellicula* XXX 91. 99. 101. 110, ut facile suspiceris etiam XXVIII **223** ante *linteo* et XX **184** ante *linteolo* et XXX **80** inter *sanguis* et *flocco* praepositionem *in* excidisse. aliter se habent XXI **166**, ubi *deligari florem* magis probatur quam *adligari,* et XXIV 170, ubi herba collecta in pannum inligari lino rufo dicitur, qui locus simul documento est, librarios in addenda omittendave praepositione parum diligentes fuisse. — § **27** *marathi* recte scripsit *D* ex **Vd**, reliquis non repugnantibus et assentiente Plinio iuniore (*marathro v. -tro SJ*), et sic *S* primus e libris et Theophr. h. pl. VI 1, 4 restituit XXI 54 *maratho* et *hippomaratho.* contra VIII **99** et XX **110** nulla scripturae varietate traditum et editum est *marathro,* mendo nondum sublato. — § **34** ex **VR** recepi *cinerem* pro *cineres* (**Erv**); est enim incredibile nulla causa subito emergere pluralem numerum huius nominis, quod vel centies saepiusve in his libris medicis singulari tantum numero usurpatur (ipsius *mustelae cinis,* de quo hoc loco sermo est, sic decies XVIII 160. XXIX 113. XXX 41. 76. 78. 95. 110. 114. 118. 144). iam vero si quis in lectione *cinerem* interpolatoris manum agnoscere malit, quia inusitatum pluralem mutatum esse in singularem veri similius sit quam contra, eum necesse erit concedere vitium altius haerere latiusve serpsisse, tali fere modo, ut *cineres* orto ex *cineris* et *modo admiscent* ex *mododo miscent* restituatur potius: *mustelae cineris pari modo miscent* (sc. hirundinis pulli cinerem). eadem de causa suspectum idemque altero vitio consociatum est alterum *cineres,* quod praeter consuetu-

dinem in praecepto medico positum invenitur XXX **73** *canini capitis recentes* (*-tis* **r***v.a.S*) *cineres*. Plin. iun. p. 64, 9, qui hunc locum ad verbum exscripsit, habet *recentis cinis*, item Marc. 33, 40 *recentis exusti cinis*, cumque apud Plinium proxime ante (§ 72) dictum sit *canini capitis sine carne*, apertum est hic recte opponi *capitis recentis* i. e. cum carne, non aridi aut inveterati. *recentes* autem vitiose scripto factum est, ut *cinis*, quod genuinum erat, corrigeretur in *cineres*, praesertim cum praecedenti verbo *auxiliantur* flagitari videretur. accesserat fortasse ut *cinnis* vel *cin̄is* scriptum esset, sicut § 131 extr. in **d** *cin̄e* (= *cinere*) pro *cimice*. ceterum pluralem non inveni nisi uno loco XVII 261, sed iusta ac legitima causa positum, quoniam universe variarum rerum cineres, non unius et certae rei cinis, intelleguntur, quamquam ibi quoque **DGd** *cinis* habent. — ibid. conieci *drachma I* pro *drachmae*. eadem correctione XVIII **230** scribere malim *opera I ubi* pro *opera et ibi* totumque locum distinguere hoc modo (nam *item* semper initio enuntiati membrive ponitur): *arbores stercorare, adcumulare, item vineas — sufficit in iugerum opera I —, ubi patietur . . putare.* — § **36** ut *cinerem*, quod *ll.* habent, retineatur, potest praeter *mixtum* etiam *miscent* (pro *miscetur*) scribi, structura non minus congruente. — § **47** ex *torrentis* (**Er***v*) Barbarus scite fecerat *torrent ex iis*, quod deinde vulgatum est, donec *J* ex **dT** recepit *torrent*. dubitari quidem cum *J* iure debet, num *ex iis sextarium* Latine dicatur, sed desideratur sane additamentum aliquod, ut *earum*, quod post *sextarium* omitti poterat errore facillimo. verum res dubia. — ibid. an *tum* pro *tunc?* — § **53** *tipsana* **d**, *tisibina* **VR**, itemque XXII 136. XIX 185. XX 46 *tipsana* vel *typsana* **d**: haec veri vestigia insciis librariis servata eo ducere videntur, ut scriptura *ptisana*, olim in editionibus regnans, auctore *S* exterminata, in textum revocanda sit. cfr. Fels p. 77. vulgari librariorum Italorum pronuntiationi si parendum esset, fieri non posset quin etiam *terigia, tolomeus, silotrum, sperimentum, sciadici, bosphorus*, multa alia reciperemus. — § **55** *et in tussi vetere* (**VG**) quominus pro genuino habeatur, dicendi genus vix obstat. — § **59** *primum* post *alvum* omittendi causa facilius explicatur quam addendi. contractum fortasse ex *prima omnium* est (cfr. XVI 103. V 43), nam *plurimum*, quod non raro cum *primum* confusum est, minus conveniat. — § **63** rei naturae et sententiarum continuationi accommodatius est *conficiendi* quam *conficienti*, quoniam hoc loco refert describi mirabilem naturam intestini, de cuius vi medica sola agitur. — § **66** e verbis, quae uncis inclusi, divinando potueris elicere *vel si quis ius locustae edit*, quamquam structura accus. c. inf. magis arrideat. verum in talibus rebus, quae omni ratione careant, rectius est desperare quam nullo testimoniorum adiumento e solis litterarum vesti-

giis inanem coniecturam facere. — § **67** retinui quod *v* correxerunt: *membranam .. aridam vel, si recens sit, tostam .. sumi* fateorque magis placere (§ 59), sed non nego ferri posse quod *ll.* habent: *si recens sit tosta:* cfr. § 46. — § **71** casu omissum est in testimoniis 'Seren. 701'. — § **115** extr. Jani inventum *symphyto* valde incertum est mirumque herbam praecipi loco picis liquidae. ex Diosc. eupor. I 189 coll. cum Plin. XXXIV 131 conicere licet *cum spodo,* ex eodem I 182 coll. cum Plin. ibid. 169 *usto plumbo,* neque vero negari potest *cum oleo* potuisse in *simpolo* vel *sympulo* vitiari. sed omnia aeque dubia. — § **118** *ulula avis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum* cet.: oleum liquari non opus est haud dubie, sed coctam in oleo ululam, ut butyro et melli misceri possit. itaque vero propius *liquatae* (scriptum olim, ut saepe, *liquatę*, deinde accommodatum ad *oleo cui*). idem Plin. iun. p. 75, 13 participio *contrita* significat. ceterum huic praecepto magis convenit *discoquendi* verbum, iamque conieceram *ulula discocta* — avem esse ululam legentes si nesciebant, ex X 34 discere potuerunt —, cum vidi apud Plin. iun. re vera exstare hanc lectionem. si quis vocem *avis* necessariam esse arbitretur, praeferat *avis* ⟨dis⟩*cocta.* — ibid. paulo post *et* ante *elephantiasin* membrorum nexum efficit haud ita Plinianum. vereor ne *et* fictum sit e geminato *el*, ut in cod. **B** XXXIII 80. 81 (cfr. ibi nota) ante *electrum.* — § **124** quod *v* scripserunt *quae fimum anserinum,* maxime speciosum videtur, etsi liceat suspicari fuisse *seuum* vel *ouum* (ut § 131 e Sereno). — § **133** praemissis *quidam .. discocunt viperam* male continuatur oratio; exspectes *hac .. utuntur.* nullo omissionis vestigio *et* inseruerunt *v* post *ossibus;* minus inprobabile sit *psilotri* ⟨que⟩ *uice.*

Volumine hoc iam typis expresso conscriptaque appendice (kal. Oct. a. 1896) ad me perlata est dissertatio Rostochiensis, qua Jo. Keese exposuit, 'quo modo Serenus Sammonicus a medicina Pliniana ipsoque Plinio pendeat'. quam percurrere saltem ita licuit, ut hic subicere possim eos locos, qui me praeterierint, stellula appicta iis, quorum congruentia parum certa sit:

Plin. XXIII 7 extr. = Seren. 1058 | 117 = 527 | 126 = 834 | 141 = 538. XXIV 38 extr. = 1090 | 48 = 817 | 52 = 333 sqq. | 55 = 84 | 78 = 1085 | 86 = 1081. *XXV 39 = 613 | *101 = 841 | *127 = 1072 | 150 = 989. XXVI 161 = 615 sqq. *XXVIII 37 = 155 | 137 = 1051 | 138 = 343 | *150 = 838 | 152 = 872 | *190 = 1084. XXIX 33 = 1045 | 78 = 841. XXX 34 = 1018.

Pauciores sunt quam putaram, nam qui omni studio rem unam et angustis finibus inclusam separatim tractare sibi pro-

posuerit, eum acutius videre et plura invenire par est quam editorem permultis quaestionibus aliis simul occupatum et districtum. neque vero desunt loci, quos ego invenerim videamque praetermissos ab auctore illo diligentissimo.

Ultimi folii inanitas ut utiliter expleatur, ad locos aliquot e tertio volumine retractandos brevissima adnotatione significabo ea, quae nunc arbitror probari aut certe commendari posse.

XVI § **2** aeternam rerum naturae controversiam dubiamque terrae sic an partem maris: sit *ll.v.* sic, *in tali usu Plinio familiare, saepe cum* sit *confusum est.* — § **47** etiamnum *cum v.a.D* (*pro* -nunc *ll.*), *item* § **50. 67**; etiamnunc § **239** *cum* **E***S* (*pro* -num *r*). — § **70** *an* ipsa vero arbor in topiario opere? — § **95** et sunt tristes quaeque non sentiant gaudia, *ut deleatur* quaedam *incertae fidei.* — *ib. an* fici neque caprifici? — § **102** serotina quaedam germinatu *videtur ferri posse.* — § **124** nullis opacitas brevior nec auferens solem: nulli **E***v.a.S*, auferunt *ll.v. cfr. statim infra* excipiens. — § **173** corrudarum *ob litteras probabilius quam* corrudae (-dam *ll.v*). — § **288** *an* in Caphyaeo Arcadiae luco?

XVII § **12** hiemes quidem aquilonias esse: *cfr.* hiemes serenas (§ 13). — § **44** inpendii ... dimidio minoris, *ut sit genet. qualit. cfr.* XVI 175. XIII 132. XXXIII 74. XVIII 258. 261. — § **81** ita ut altitudini semipes detrahatur: in *post* ut *e dittogr. ortum.* (*cfr.* XIII 99). — § **90** constrictae quidem ullius noxiam esse *cum* **DE**[2]. — § **117** ab aequinoctio autumni. — § **128** *an* ⟨in⟩ Italia quidam nunc vere maxime seri (*sc.* iubent)? — § **160** *extr.* ad imum articulum, ut ei ipsi parcatur: nisi ipsi *ll.v.* — § **222** *extr.* siccitatium *cum S.* — § **254** *extr. an* eaedem, dum frondere incipiunt?

XVIII § **2** *an* atqui cum arbore exacuant? — § **21** colique dicitur uel ipso honore ita absumpto: et (*pro* uel) **E**. ut *r*; ita *corruptum in* it, *deinde in* iſ (hiſ). — *ib.* indignata (**d**) *commendatur loco* XXIII 1 *et probabiliore mendi origine.* — § **29** riguos (*contra* **F**[2] *suspectae fidei*), *item* XIX **130** riguis (*contra* **d**), *nam* riguus *Plinius saepissime,* irriguus *numquam usurpavit atque adeo* XVIII 243 *in verbis Catonianis* rigua *pro* inrigiua *substituit:* V 70, *ubi olim* irriguam *vulgabatur, a S e ll. correctum est,* V **23** *vero* aquarum [in]rigua *sponte se offert.* — § **37** congesta (-stū *ll.v*) *sc.* miliens centena milia. — § **39** summum (*deleto* que **D**[2]), *item* § **44** utilissimum (*deleto* que **F**[2]): *asyndeton stilo Plinii magis convenit. ib.* § **44** ut diligant vicini se. causas (uicinis **E**, *in quo vestigium veri*). — § **73** quocumque autem genere praeparatis vicenis hordei libris. — § **93** invecta oryzae *cum v.a.D* (-ctae oryza *ll. mutatis terminationibus*). — § **104** sicut et validiora ... praecipua ⟨ita⟩

salubritas (*i. e.* in pane fermentato). — § **107** anne is (an is *v*) versus poetae sit illius: anne, *rarioris, sed indubitati usus* (*cfr.* II 95. XXIV 129 *extr.* XXX 104), *manifesto deprehenditur in scripturae varietate:* annui is **D¹GF**. annui **d**. annis **E**. — § **112** *an* excussis sic tunicis? (in *ll.* inde *v*). — § **117** fabae multiplex usus omni quadripedum generi, praecipue ⟨uero⟩ homini: *homo non est quadripedum generis; praeterea cfr.* XXVII 16. XXXI 62. — § **120** *sic distinguendum:* trimestrem fructum eius. namque. — § **131** *extr.* cum (**F²d**) *suspectum est; fortasse* si palea simul inaretur. — § **136** *suspicor* praestant. ⟨ali⟩quando etiam inpositum. — § **154** commune . . vitium urica, etiam *cum* **E***v*. — § **157** remedia eorum (*sc.* morborum), quicumque . . . qui vero (*scripta olim* que, *deinde* quae). — § **159** *extr.* ne herbae evincant: *cfr.* § 147. 185. — § **183** *an* reseverunt eosdem campos? (etiam **dT***S.* etscient *r*). — § **188** dispensatus *cum v.a.H* (*pro* -tur *ll.*, *mendo frequentissimo*), *itemque* § **194** ager si non ⟨est⟩ stercoratus. — § **209** id eo ipso anno . . proventumque eorum (quorum **FE**). — § **211** abhibito set (-tos et *ll.*). — § **215** *an* usque ⟨ad⟩ Atho? — § **232** *an* poenae fore (*sc.* glandem) *pro* poenitere? — § **244** *extr. fortasse* ⟨Ali⟩quando . . praebent, ac non in novissimis cavetur. — § **265** non rursus urbanarum ⟨villaticarum⟩que et quae. — § **273** *an* ex pluvio vergiliarum ortu (futuro *ll.v*)? — § **298** gregibus (**D²** *pro* grecibus, *mendo crebro*) *commendatur Varr. r. r.* I 52, 2. — § **339** *extr.* umescens ut (*vel* ceu) rore occulto: in **E***v.a.G.* so **FG**. — § **352** *sic distinguendum:* ventos, et undique si stellarum . . imbrem. — § **357** *sic constituo:* tempestatum nuntii sentiuntur, pluviae autem in lucernis fungi, si . . flamma, ventorum et lumina (*sc.* nuntii sentiuntur). — § **359** pulmones — portendunt *uncis rotundis includenda sunt; pertinent ad finem post* fatetur. *ib.* inflatumque (**m**) *non quadrat. ex* flatumque (*ll.*) *aptius fit* elatumque altius (*sc.* mare). — § **362** serenum (**m**) diem *delendum est ut excerptoris additamentum. proxime ante fortasse* corvi quoque (*sc.* serenitatem).

XIX § **5** *an* a tellure attolli? *certe* X **1** *necesse est* a terra attolluntur. *cfr. CFWMüller p.* 19. — *ib. fortasse* summa audacia per ventum ire (*sc.* linum). — § **84** dein [de in] semen fimumque et terra (*aperta dittogr.*).

ERRATA

XVIII 207 p. 200, 20 *scribe* anni *pro* annis.
XVIII 220 p. 204, 9 *not. deest* die *ll.v.*
XVIII 271 p. 218, 18 *not. scribe* inchoat **dE** (*pro* **DE**).